

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
(KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME: 1993-2007**

Doktora Tezi

Birinci Cilt

Volkan TURAN

Ankara-2007

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
(KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME: 1993-2007**

Doktora Tezi

Birinci Cilt

Volkan TURAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
(KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: 1993-2007

Doktora Tezi

Birinci Cilt

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

Prof. Dr. Cevat GERAY

Prof. Dr. Kemal KARTAL

Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Prof. Dr. Nesrin ALGAN

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi: 13.06.2007

ONUR SÖZÜ

Doktora tezi olarak sunduğum “Türkiye’nin ÇED Uygulama Deneyimi Üzerine Bir Değerlendirme: 1993-2007” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Volkan TURAN

ÖNSÖZ

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), kalkınma projelerinin çevresel etkilerini tanımlamak, olumsuz etkileri enazlamak, mümkünse ortadan kaldırmak, olumlu etkileri de arttırmak için yürütülen bir süreçtir. Ülkemizde ÇED süreci 7 Şubat 1993 tarihinde yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği ile yasal bir süreç olarak tanımlanmıştır. ÇED Yönetmeliği 23 Haziran 1997 ve 6 Haziran 2002 tarihlerinde revize edilmiş ve Avrupa Birliği (AB) ÇED Direktifi (85/337/EEC ve 97/11/EC) ile uyumlaştırmanın sağlanması için gerçekleştirilen son yönetmelik 16 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 16.12.2004 tarih ve 25672 sayılı RG’de yayınlanan son değişikliklerle birlikte halen yürürlüktedir.

ÇED sürecinin güçlendirilmesi ve AB Direktifleri ile uyumlulaştırılması, AB katılım sürecinde önemli bir unsur olarak nitelendirilmektedir. Türkiye’nin on dört yıllık bir ÇED uygulama deneyimi vardır. Çalışmamızın temel amacı, Türkiye’nin ÇED uygulama sürecini değerlendirirken “varolan” durumu ortaya koymak eksik ve yanlışları görmek ve “olması gereken durum” a ulaşılması için neler yapılması gerektiğini önermektir.

ÇED, çevre yönetiminin en etkili aracıdır. Çalışmamızda, Türkiye’nin ÇED ile ilgili, politika, mevzuat, yönetsel yapılanma ve uygulamaları AB’nin ÇED süreci ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Böylece, ideal olarak AB ÇED sürecini kabul edip, AB’ düzeyinde ve kalitesinde ve hatta daha iyi düzeyde bir ÇED uygulamasının Türkiye’de yapılması için öneriler/araçlar üretilmiştir.

Bilimsel nitelikli çalışmalarda, değişik özellikte ve konumdaki kişi ve kuruluşlardan yardım almadan araştırmalar yapmak oldukça güçtür. Bu çalışmanın değişik aşamalarında, yardımlarını ve desteklerini gördüğüm bütün kişi ve kuruluşlara teşekkür ediyorum.

Özellikle, ilk olarak ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezinde tanıştığım, Çevre ve Orman Bakanlığı’nda ki çalışmalarında her türlü kaynağa ulaşmamda bana yardımcı olan, AB ve Türkiye’deki ÇED süreçleriyle ilgili kaynaklarını ve bilgilerini benimle paylaşan, çalışmamın bütünde bana destek olan şu an Bakanlığın Dış İlişkiler Dairesi’nde görev yapan Sayın Ali ALBAYRAK’a en içten duygularıyla teşekkür ediyorum.

Ayrıca, lisans ve lisansüstü düzeyde yetişmeme katkıdan bulunan tüm hocalarıma, başta Prof. Dr. Kemal KARTAL'a, Ankara'da Doktora yaptığım sürede kendilerinden ders alma onuruna eriştiğim Türkiye'de Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı'nda otorite olan Prof. Dr. Cevat GERAY'a, Prof. Dr. Ruşen KELEŞ'e, Prof. Dr. Can HAMAMCI'ya ve danışmanım da olan Prof. Dr. Ayşegül MENGİ'ye içtenlikle teşekkür ediyorum.

**TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: 1993-2007
VOLKAN TURAN
ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ (KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ) ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO
Onay Sayfası.....	
Onur Sözü.....	
Önsöz.....	i
Özet ve Anahtar Sözcükler.....	406
Abstract and Key Words.....	408
İçindekiler.....	iii
Çizelgeler Dizelgesi.....	xii
Çizimler Dizelgesi.....	xv
Ekler Dizelgesi.....	xvii
Kısaltmalar.....	xix

BİRİNCİ KESİM

GİRİŞ

1.ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	1
1.1.Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	1
1.2.Araştırmanın Önemi.....	5
1.3.Araştırmanın Denenceleri	6
1.4.Araştırmanın Yöntemi.....	7
1.5.Kavram Tanımları	9
1.6.Araştırmanın Sunuş Sırası	13

İKİNCİ KESİM

ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİNİN GELİŞİM SÜRECİ VE TEMEL KAVRAMLAR

2.ÇED'İN VE SÇED'İN TANIMI, TEMEL ÖZELLİKLERİ, İLKELERİ VE ÇED SÜRECİNİN YÖNETİMİ.....	14
2.1.ÇED'in Tanımı, Temel Özellikleri ve İlkeleri	14
2.1.Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇED) ve ÇED İle Farkları ve SÇED Süreci.....	25
2.3.ÇED Sürecinin Yönetimi	29
3. ETKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	31
3.1.Çevresel Etki Nedir?	31
3.1.1.Doğrudan veya Birincil Etkiler	32
3.1.2.Dolaylı veya İkincil Etkiler	32
3.1.3.Kümülatif Etkiler (Birikimli Etkiler)	33
3.1.4.Etkilerin Zaman Açısından Sınıflandırılması	34
3.1.5.Etkilere İlişkin Genel İfadeler	34
3.2.ÇED Sürecinde “Çevre”nin Hangi Öğelerinin İncelenmesi Gerektiğine Dair Görüşler	35
3.3.Projenin Özellikleri	36
3.4. Etki Tahmini Yöntemleri.....	37
3.5.Etki Öneminin Belirlenmesi	40
3.6.Duyarlı (Hassas) Alanlarda ÇED.....	41
3.7.ÇED Yöntemlerinin Değerlendirilmesi	42
4.ÇED'İN DÜNYADA VE AVRUPA BİRLİĞİNDEKİ GELİŞİMİ	44
4.1.ÇED'in Tarihçesi ve Dünyadaki Gelişimi	44
4.2.SÇED'in Tarihçesi ve Dünyadaki Gelişimi	47

4.3.AB'nin Çevre Politikaları ve AB'de ÇED'in Gelişimi	49
4.3.1.Avrupa Birliği'nin Çevre Politikaları'nın Kısa Tarihçesi	49
4.3.2.Avrupa Birliği'nde Çevre Politikaları'nın Gelişim Süreci	50
4.3.2.1.Çevre Politikası Uygulama Araçları	53
4.3.2.2.Avrupa Birliği Çevre Politikası Modeli ve Uygulama Araçları	55
4.3.3.AB'nin Çevre Eylem Planlarına Göre Çevre Politikaları ve ÇED	58
4.3.3.1.Birinci Çevre Eylem Programı (1973-1977) ve İkinci Çevre Eylem Programı (1977-1981)	58
4.3.3.2.Üçüncü Çevre Eylem Programı (1982-1986) ve Dördüncü Çevre Eylem Programı (1987-1992).....	59
4.3.3.3.Beşinci Çevre Eylem Programı (1993-2000)	60
4.3.3.4.Altıncı Çevre Eylem Programı (2002-2010)	61
4.3.4.Çevre Politikalarının Avrupa Birliği Açısından Tüzel Çerçevesi	62
4.3.4.1.Birincil Hukuk Kaynakları: Kurucu Antlaşmalar'da Çevre Politikaları	63
4.3.4.2.İkincil Hukuk Kaynakları: Tüzükler, Yönergeler, Tavsiye Kararları,vb.	65
4.3.4.3.Uluslararası Antlaşmalar ve Adalet Divanı İçtihatları	67
5.AB ÇED YÖNERGELERİ VE UYGULAMASI	70
5.1.AB Tarafından Yürütülen SÇED Çalışmaları ve AB SÇED Yönergesi	70
5.2.AB Tarafından Yürütülen ÇED Çalışmaları ve AB ÇED Yönergeleri	70
5.2.1. AB'nin 1985 Tarih ve 85/337/EEC Sayılı ÇED Yönergesi	70
5.2.2.AB'nin 1997 Tarih ve 97/11/EC Sayılı ÇED Yönergesi ve İlgili Diğer Yönergeler	75
5.2.3.AB'de Uygulanan ÇED Süreci ve Aşamaları	81
5.2.3.1.AB'de Seçme-Eleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi	88
5.2.3.2.AB'de Kapsam Belirleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi	103
5.2.3.3.AB'de İnceleme-Değerlendirme Sürecinin Gerçekleştirilmesi	137
5.2.4.AB Ülkelerinde ÇED Yönergelerinin Uyumlaştırılması ve ÇED Uygulama Süreci İle İlgili Farklı Örnekler	145
5.2.4.1.Fransa ve İngiltere'nin AB'nin ÇED Yönergelerine Uyum ve Uygulama Süreci	146
5.2.4.2.Hollanda'da ÇED Uygulama Süreci ve ÇED Komisyonu	147
5.3.AB ÇED Sürecinin Genel Değerlendirmesi.....	150

ÜÇÜNCÜ KESİM

TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ

6.TÜRKİYE’DE 2007’YE KADAR ÇED İLE İLGİLİ OLAN GELİŞMELER .. 158

6.1.Türkiye’de ÇED’in Yönetimsel Gelişimi.....	158
6.2.Türkiye’de Çevre ve ÇED İle İlgili Kurum ve Kuruluşlar	161
6.3.Türkiye’de ÇED’in Yasal Gelişimi	165
6.4.Türkiye’de ÇED’le İlgili Çevre Mevzuatı	168
6.4.1.ÇED İle İlgili Yasalar.....	168
6.4.2.ÇED İle İlgili Yönetmelikler	170
6.5.Türkiye’de ÇED Yönetmeliklerinde Yapılan Değişiklikler ve Yorumlanması.....	174
6.5.1.ÇEDY 1997 ve ÇEDY 2002’ye Kadar Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi.....	176
6.5.2.ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003’e Kadar Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi.....	180
6.5.3.ÇEDY 1993, ÇEDY 1997 ve ÇEDY 2002’de Kullanılan Kavramların Anlamı ve Değerlendirmesi	185
6.5.4. ÇEDY 1993, ÇEDY 1997, ÇEDY 2002 Açısından ÇED Süreçleri, Kararları ve İş Akımı Çizelgeleri	200
6.5.5.ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003 İçin Genel Karşılaştırmalar ve ÇEDY 2003’ün EK II ve EK I’e Göre İş Akımı Çizelgeleri	205
6.6.Türkiye’nin Çevre ve ÇED Konusunda Paydaş Olduğu Uluslararası Antlaşmalar	212
6.6.1.Ülkemizin Taraf Olduğu Çevre ile İlgili Uluslararası Antlaşmalar.....	212
6.6.2.Ülkemizin Taraf Olduğu ve ÇED Kapsamında Göz Önüne Alınması Gereken Uluslararası Antlaşmalar	212
6.6.3.ÇED Kapsamında Göz Önüne Alınması Gereken AB Yönergeleri	214
6.7.Türkiye’de Ekolojik, Ekonomik, Sosyal, Teknik ve Politik Bir Araç Olarak ÇED’in Gerekliliği	215
6.7.1.Ekolojik Bir Araç Olarak ÇED	222
6.7.2.Ekonomik ve Sosyal ve Teknik Bir Araç Olarak ÇED	224
6.7.3.Politik Bir Araç Olarak ÇED ve Katılım.....	228

7.TÜRKİYE’NİN ÇEVRE VE ÇED POLİTİKALARININ AB İLE BÜTÜNLEŞMESİ SÜRECİ: KALKINMA PLANLARI, UÇEP’DE ÇEVRE POLİTİKALARI VE ÇED AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ.....	234
7.1.Türkiye’nin Çevre ve ÇED Politikalarının AB İle Bütünleşmesi Süreci: Kalkınma Planlarında Çevre Politikaları ve ÇED Açısından Değerlendirmesi	234
7.1.1.Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1963-1967) Çevre Politikaları	235
7.1.2.İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1968-1972) Çevre Politikaları	235
7.1.3.Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1973-1977) Çevre Politikaları	236
7.1.4.Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1979-1983) Çevre Politikaları.....	239
7.1.5.Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1985-1989) Çevre Politikaları.....	241
7.1.6.Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1990-1994) Çevre Politikaları	242
7.1.7.Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1996-2000) Çevre Politikaları	244
7.1.8.Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (2001-2005) Çevre Politikaları.....	248
7.2.Beş Yıllık Kalkınma Planlarının Türkiye’nin Çevre Politikası ve ÇED Açısından Değerlendirilmesi	251
7.3.UÇEP’in Türkiye’nin Çevre Politikaları İçerisindeki Yeri.....	254
7.4.UÇEP’in Türkiye’nin Çevre Politikaları İçerisindeki Yerinin ve Diğer Gelişmelerin ÇED Açısından Değerlendirmesi	260
7.5.Çevre Politikaları Açısından UÇEP ve Beş Yıllık Kalkınma Planlarının Genel Değerlendirilmesi	267
8.TÜRKİYE’NİN ÇEVRE MEVZUATININ VE ÇALIŞMALARININ AB’NİN ÇEVRE MEVZUATI VE ÇALIŞMALARINA UYUMUNUN ÇED AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	270
8.1.Türkiye’nin AB’ye Uyum Süreci İle İlgili Olarak ÇED Çalışmaları.....	270
8.2.Türkiye’de SÇED Çalışmaları	272
8.3.ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi ve Çalışmaları	275
8.4.Türkiye ile AB Arasındaki Etkileşimin Çevre Politikaları Açısından Değerlendirilmesi ve ÇED	276
8.5.Türkiye’nin AB’nin ÇED Ölçütlerine Uyum Düzeyinin Değerlendirmesi.....	281

9.TÜRKİYE’DE YÜRÜRLÜKTEKİ ÇED YÖNETMELİĞİ’NİN ÇÖZÜMLENMESİ: “OLAN VE OLMASI GEREKEN”	291
9.1.Türkiye’de Yürürlükteki 2003 ÇEDY Mevzuatının İçerik Çözümlemesi.....	291
9.2.Türkiye’de ÇED Sürecindeki Çeşitli Paydaşların Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler	
Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması.....	299
9.2.1.Proje sahibi veya Danışmanın Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması	299
9.2.2.ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü’nün ve/veya Valilik Makamının Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması.....	308
9.2.3.Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu’nun Ek 1 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması	319
9.2.4.İl Çevre ve Orman Müdürlükleri’nin Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması	325
9.2.5.Halkın Katılımı Açısından Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması	331
10.TÜRKİYE’DE YÜRÜRLÜKTEKİ ÇED YÖNETMELİĞİ AÇISINDAN ÇED SÜRECİNİN ÇÖZÜMLENMESİ: OLAN VE OLMASI GEREKEN.....	333
10.1.Türkiye’de “Varolan” Seçme-Elemente Sürecinin Gerçekleştirilmesi.....	334
10.1.1.Türk Çevre Yönetmeliği’nin Ek 1 Bölümü, ÇED’e Tabi Projeler	336
10.1.2.Türk Çevre Yönetmeliği’nin Ek 2 Bölümü ve 15. Maddesi, Seçme-Elemente Sürecine Tabi Projeler	337
10.2.Türkiye’de “Olmaması Gereken” Seçme-Elemente Sürecinin Gerçekleştirilmesi İçin	
Kullanılabilecek Araçlar	338
10.2.1.Seçme–Elemente Kontrol Listesinin Kullanımı İçin Gerekli Bilgiler.....	338
10.2.2.Seçme Elemente Kontrol Listesi.....	340
10.2.3.Çevresel Etkilerin Önemini Değerlendirmede Kullanılacak Ölçütlerin Kontrol Listesi	340
10.3.Türkiye’de “Varolan” ve “Olmaması Gereken” Halkın Görüşlerinin Alınması ve Katılımının Gerçekleştirilmesi Süreci.....	341
10.4.Türkiye’de “Varolan” Kapsam Belirleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi	344
10.5.Türkiye’de “Olmaması Gereken” Kapsam Belirleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi İçin	
Kullanılabilecek Araçlar	346

10.5.1.Kapsam Belirleme Kontrol Listesi	351
10.5.1.1.Kapsam Belirleme Kontrol Listesinin Birinci Bölümü: Projenin Özellikleri	352
10.5.1.2.Kapsam Belirleme Kontrol Listesinin İkinci Bölümü: Proje Alanı ve Çevresindeki (Etki Alanındaki) Varolan Çevresel Özellikler	355
10.5.2.Etkilerin Öneminin Değerlendirilmesine İlişkin Ölçütler Listesi.....	355
10.5.3.Göz Önüne Alınacak Alternatifler ve Önlemler Listesi	356
10.6.Türkiye’de “Varolan” ve “Olması Gereken” ÇED Raporunun Hazırlanması Süreci.....	358
10.7.Türkiye’de “Varolan” ÇED Raporunun İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Süreci	363
10.7.1.Çevre ve Orman Bakanlığı’nın Onayı.....	365
10.7.1.1.Özel Formata Uygunluk	365
10.7.1.2.İnceleme-Değerlendirme	365
10.7.1.3.“ÇED Olumlu” ya da “ÇED Olumsuz” Kararı	366
10.7.2.Halkın Katılımı ve Görüşlerinin Alınması	367
10.7.3.Anlaşmazlıkların Çözümü.....	367
10.8.Türkiye’de “Olması Gereken” ÇED Raporunun İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Sürecinde Kullanılması Gereken Araçlar	367
10.8.1.İnceleme-Değerlendirme Kontrol Listesinin Kullanım Amaçları	367
10.8.2.ÇED Raporunun İncelenmesi-Değerlendirilmesi İçin Talimatlar	368
10.8.3.Birden Fazla ÇED Raporunun Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi.....	369
10.9.Türkiye’de “Varolan” ve “Olması Gereken” ÇED Sonuçlarının Uygulanmasının İzlenmesi ve Denetlenmesi Süreci	370
10.9.1.Çevre ve Orman Bakanlığı Tarafından ÇED’in Uygulamasının İzlenmesi	370
10.9.2.İzleme ve İlkeleri.....	371
10.9.2.1.Alıcı Ortamın (Çevrenin) İzlenmesi	372
10.9.2.2.Etkilerin İzlenmesi.....	372
10.9.3.Çevre Yönetim Planı (ÇYP) ve Öğeleri	373
10.9.3.1.Önlemler Planı.....	373
10.9.3.2.İzleme Planı	374
10.9.3.3.Sorumluluklar ve Eğitim Planı	374
10.9.3.4.Uygulama Programı ve Maliyet Tahmini	375
10.9.3.5.ÇYP’in Proje İle Bütünleşmesi.....	375

**11.TÜRKİYE’NİN 1993-2007 YILLARI ARASINDA EK 1 VE EK 2’YE GÖRE
ÇED KARARLARININ VE İZLEME-DENETLEME ÇALIŞMALARININ
İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRMESİ..... 376**

**11.1.Türkiye’de 1993-2007 Yılları Arasında İller, Sektörler ve Tarih Sıralamasına Göre ÇEDR
(EK 1 Listesi) ve ÇED Ön Araştırma Raporu (EK 2 Listesi) Açısından Alınan Kararların
Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi 376**

**11.2. Türkiye’de ÇEDR (EK 1 Listesi), ÇED Ön Araştırma Raporu (EK 2 Listesi) ve Yeterlilik
Belgesi Açılarında İzleme-Denetleme Çalışmalarının Değerlendirilmesi 384**

DÖRDÜNCÜ KESİM

GENEL DEĞERLENDİRME

12.GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ..... 391
KAYNAKÇA.....410

EKLER

Sayfa No

**Ek 1.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK I: ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ
UYGULANACAK PROJELER LİSTESİ.....1-3**

**Ek 2.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK II: SEÇME, ELEME KRİTERLERİ
UYGULANACAK PROJELER LİSTESİ.....4-6**

**Ek 3.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK III: PROJE TANITIM GENEL
FORMATI.....7-8**

**Ek 4.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK IV: PROJE TANITIM DOSYASININ
HAZIRLANMASINDA ESAS ALINACAK SEÇME ELEME KRİTERLERİ..9**

Ek 5.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK V: DUYARLI YÖRELER.....10-11

Ek 6.SEÇME-ELEME DENETİM LİSTESİ.....12-15

Ek 7.KAPSAM BELİRLEME KONTROL LİSTESİ: 1. BÖLÜM.....16-21

Ek 8.KAPSAM BELİRLEME KONTROL LİSTESİ 2. BÖLÜM: PROJE ALANI VE ÇEVRESİNDEKİ (ETKİ ALANINDAKİ) VAROLAN ÇEVRESEL ÖZELLİKLER.....	22-24
Ek 9. İNCELEME DEĞERLENDİRME KONTROL LİSTESİ.....	25-40
Ek 10.ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ YÖNETMELİĞİ	
(16.12.2003 Tarih ve 25318 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır).....	41-62
Ek 11.AB ENTEGRE ÇEVRE UYUM STRATEJİSİ (UÇES 2007-2023) VE 2003 ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN (UÇEP) UYGULAMASININ KARŞILAŞTIRILMALI ÇİZELGELERİ.....	63-88
Ek 12.YETERLİLİK TEBLİĞİ	
(24.02.2004 Tarih ve 25383 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır).....	89-95
Ek 13.YETERLİLİK BELGESİ ALAN KURULUŞLARIN LİSTESİ.....	96-104
Ek 14.SEKTÖRLERE, İLLERE VE TARİHE GÖRE SINIFLANDIRILMIŞ, EK 1’E GÖRE ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ PROJELERİ VE KARARLARI (07.02.1993-23.03.2007).....	105-161
Ek 15.İLLERE, TARİHE, VE SEKTÖRLERE GÖRE SINIFLANDIRILMIŞ EK 1’E GÖRE “ÇED OLUMSUZ” KARARLARI (07.02.1993-23.03.2007).....	162-163
EK 16.TÜRKİYE’NİN TARAF OLDUĞU ULUSLARARASI ANLAŞMALAR VE KABUL TARİHLERİ.....	164-166

ÇİZELGELER DİZELGESİ

	Sayfa No
Çizelge 3.1. Proje Geliştirilmesi ve Uygulamasının Çeşitli Aşamalarındaki Etkinliklere Örnekler	37
Çizelge 3.2. ÇED Tahmin Yöntemleri Çeşitleri	39
Çizelge 3.3. ÇED Yöntemlerinin Genel Değerlendirilmesi	43
Çizelge 5.1. AB’de ÇED Süreci	82
Çizelge 5.2 AB ÇED Yönergesi Açısından Seçme-Eleme, Kapsam Belirleme ve İzleme Değerlendirme Süreçlerini Gösteren ÇED Sürecinin Aşamaları	87
Çizelge 5.3. Seçme-Eleme Kontrol Listesi Kullanımına İlişkin Örnek	100
Çizelge 5.4. Kapsam Belirleme Kontrol Listesi Kullanımına İlişkin Örnek	123-124
Çizelge 5.5. AB Ülkelerinde 1990-1999 ve 1999 sonrası Yürütülen ÇED Çalışmaları	155
Çizelge 6.1. ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003’ün Geçici Maddelerinin Karşılaştırılması	208-209
Çizelge 8.1. ÇED İle İlgili Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi	286
Çizelge 9.1. Proje Sahibi Açısından ÇEDY 2003 Ek 1’e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi	301-304
Çizelge 9.2. Proje Sahibi Açısından ÇEDY 2003 Ek 2’ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi	305-307
Çizelge 9.3. ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve Valilik Makamı Açısından ÇEDY 2003 Ek 1’e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi	310-314

Çizelge 9.4.	ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve/veya Valilik Makamı Açısından ÇEDY 2003 Ek 2'ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi	317-318
Çizelge 9.5.	Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi	321-325
Çizelge 9.6.	İl Çevre ve Orman Müdürlükleri Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi	326-327
Çizelge 9.7.	İl Çevre ve Orman Müdürlükleri Açısından ÇEDY 2003 Ek 2'ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Sıralı Denetim Dizelgesi	328-330
Çizelge 9.8.	Halkın Katılımı Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” ve “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararları Sıralı Denetim Dizelgesi	332
Çizelge 10.1.	Seçme-Eleme İçin Gerekli Bilgiler Listesi	339-340
Çizelge 10.2.	Çevresel Etkilerin Önemini Değerlendirmede Kullanılacak Ölçütlerin Denetim Listesi	341
Çizelge 10.3.	Kapsam Belirleme İçin Gerekli Bilgiler Listesi	349
Çizelge 10.4	Bir Katı Atık Depo Alanının Kurulması, İşletilmesi ve Restorasyonuna İlişkin Etki Matrisi	354
Çizelge 10.5	Etkilerin Öneminin Değerlendirilmesine İlişkin Ölçütler Listesi	356
Çizelge 10.6.	Göz Önüne Alınacak Alternatif ve Önlem Türleri	357
Çizelge 10.7.	Dünya Bankası'nın Hazırladığı ÇED Çalışması İçin Örnek Teknik Şartname	359-362

Çizelge 11.1.	Ek 1'e Göre Sektörel "ÇED Olumsuz" Kararları Sayıları ve Toplam "ÇED Olumsuz" Kararları İçerisindeki Yüzdesi (07.02.1993-23.03.2007)	377
Çizelge 11.2.	Ek 1'e Göre İllerde Sektörel ÇED Kararları Sayıları (07.02.1993-23.03.2007)	378-380
Çizelge 11.3.	Ek 1'e Göre Sektörel ÇED Kararları Sayıları ve Toplam ÇED Kararları İçerisindeki Yüzdesi (07.02.1993-23.03.2007)	381
Çizelge 11.4.	Ek 2'ye Göre Sektörel Ön ÇED Kararları Sayıları ve Toplam Ön ÇED Kararları İçerisindeki Yüzdesi (07.02.1993-26.07.2006)	382
Çizelge 11.5.	Ek 1'e (07.02.1993-23.03.2007) ve Ek 2'ye (07.02.1993-26.07.2006) Göre Sektörel ÇED ve Ön ÇED Kararları Sayıları	383
Çizelge 11.6.	1997-31.12.2006 Tarihleri Arasında İzleme ve Denetimi Yapılan Faaliyet Sayıları ve Yeterlilik Belgesi Alan Kuruluşların Denetim Sayıları	386
Çizelge 11.7.	1994-31.12.2006 Tarihleri Arasında "ÇED Gereklidir", "ÇED Gerekli Değildir" Kararı Verilen Projelerin Sektörel Listesi	387
Çizelge 11.8.	1997/31.12.2006 Tarihleri Arasında İllere Göre ÇED, Ön ÇED Kararları İzleme-Denetleme Sonuçları	388-390

ÇİZİMLER DİZELGESİ

	Sayfa No
Çizim 2.1. ÇEDTEZİM Çizimi (ÇED Tekeri, Etkileşme Zinciri ve İlgili Meslekler)	19
Çizim 2.2. ÇED ve SÇED Süreci	28
Çizim 3.1. Projenin Fiziksel ve Sosyal Çevre Arasındaki Doğrudan-Dolaylı Etkileri ve Nedensellik İlişkilerinin Gösteren Ağ Diyagramı	35
Çizim 3.2. Etki Öneminin Belirlenmesinde İzlenen Felsefi Düşünme Sürecini Gösteren Akış Şeması	40
Çizim 5.1. Proje Döngüsü ve ÇED Süreci İlişkisi	85
Çizim 5.2. AB'nin ve Hollanda'nın Genel ÇED Uygulama Süreci	148
Çizim 5.3. Hollanda'da 2000-2005 Yılları Arasında Sektörlere Göre ÇED Sayıları	149
Çizim 5.4. AB Ülkelerinde 1990-1999 Arasında 100.000 Nüfus/Yıl Oranında Yıllık ÇED Sayıları	156
Çizim 5.5. AB Ülkelerinde 25.09.2002 Tarihi İtibariyle ÇED Konusundaki Davalar	156
Çizim 6.1. Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğünün Örgüt Yapısı	161
Çizim 6.2. ÇEDY 1993'e Göre Ön ÇED ve ÇED İş Akım Çizelgesi	201
Çizim 6.3. ÇEDY 1997'ye Göre Ön ÇED ve ÇED İş Akım Çizelgesi	202
Çizim 6.4. ÇEDY 2002'ye Göre Ön ÇED İş Akım Çizelgesi	203
Çizim 6.5. ÇEDY 2002'ye Göre ÇED İş Akım Çizelgesi	204
Çizim 6.6. ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003'ün Ek II Listesine Göre Karşılaştırmalı İş Akımı Çizelgesi	206
Çizim 6.7. ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003'ün Ek I Listesine Göre Karşılaştırmalı İş Akımı Çizelgesi	207

Çizim 6.8.	EK II Projeleri için ÇED Sürecini Gösteren İş Akımı Çizelgesi	210
Çizim 6.9.	EK I Projeleri için ÇED Sürecini Gösteren İş Akımı Çizelgesi	211
Çizim10.1.	Türkiye’deki Seçme-Eleme Süreci	336
Çizim 11.1.	Ek 1’e Göre Sektörel ÇED Kararları Sayıları ve Toplam ÇED Kararları İçerisindeki Yüzdesinin Grafikselsel Gösterimi (07.02.1993-23.03.2007)	381
Çizim 11.2.	Ek 2’ye Göre Sektörel Ön ÇED Kararları Sayıları ve Toplam Ön ÇED Kararları İçerisindeki Yüzdesinin Grafikselsel Gösterimi (07.02.1993-26.07.2006)	382
Çizim 11.3.	Ek 1’e (07.02.1993-23.03.2007) ve Ek 2’ye (07.02.1993-26.07.2006) Göre Sektörel ÇED ve Ön ÇED Kararlarının Sayılarının Grafikselsel Olarak Karşılaştırmalı Gösterimi	383
Çizim 11.4.	ÇED ve Plan İzleme- Kontrol Dairesi Başkanlığı Örgüt Yapısı	384

EKLER DİZELGESİ

		Sayfa No
Ek 1.	TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK I: ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ UYGULANACAK PROJELER LİSTESİ	1-3
Ek 2.	TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK II: SEÇME, ELEME KRİTERLERİ UYGULANACAK PROJELER LİSTESİ	4-6
Ek 3.	TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK III: PROJE TANITIM GENEL FORMATI	7-8
Ek 4.	TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK IV: PROJE TANITIM DOSYASININ HAZIRLANMASINDA ESAS ALINACAK SEÇME ELEME KRİTERLERİ	9
Ek 5.	TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK V: DUYARLI YÖRELER	10-11
Ek 6.	SEÇME-ELEME DENETİM LİSTESİ	12-15
Ek 7.	KAPSAM BELİRLEME KONTROL LİSTESİ: 1. BÖLÜM	16-21
Ek 8.	KAPSAM BELİRLEME KONTROL LİSTESİ 2. BÖLÜM: PROJE ALANI VE ÇEVRESİNDEKİ (ETKİ ALANINDAKİ) VAROLAN ÇEVRESEL ÖZELLİKLER	22-24
Ek 9.	İNCELEME DEĞERLENDİRME KONTROL LİSTESİ	25-40
Ek 10.	ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ YÖNETMELİĞİ (16.12.2003 Tarih ve 25318 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır)	41-62
Ek 11.	AB ENTEGRE ÇEVRE UYUM STRATEJİSİ (UÇES 2007-2023) VE 2003 ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN (UÇEP) UYGULAMASININ KARŞILAŞTIRILMALI ÇİZELGELERİ	63-88
Ek 12.	YETERLİLİK TEBLİĞİ (24.02.2004 Tarih ve 25383 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır)	89-95
Ek 13.	YETERLİLİK BELGESİ ALAN KURULUŞLARIN LİSTESİ	96-104

Ek 14.	SEKTÖRLERE, İLLERE VE TARİHE GÖRE SINIFLANDIRILMIŞ, EK 1'E GÖRE ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ PROJELERİ VE KARARLARI (07.02.1993-23.03.2007)	105-161
Ek 15.	İLLERE, TARİHE, VE SEKTÖRLERE GÖRE SINIFLANDIRILMIŞ EK 1'E GÖRE "ÇED OLUMSUZ" KARARLARI (07.02.1993-23.03.2007)	162-163
EK 16.	TÜRKİYE'NİN ÇEVRE KONUSUNDA TARAF OLDUĞU ULUSLARARASI ANLAŞMALAR VE KABUL TARİHLERİ	164-166

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
AA	Avrupa evre Ajansı
BM	Birleşmiş Milletler
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Planı
B	evre Bakanlığı
ÇED	evresel Etki Değerlendirmesi
ED	ÇED alışmaları (ÇED Raporu ve ÇED n Araştırma Raporu hazırlanmasıyla ilgili çalışmalar)
EDR	evresel Etki Değerlendirmesi Raporu
EDY	evresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği
EDS	evresel Etki Değerlendirmesi Süreci
OB	evre ve Orman Bakanlığı
YP	evre Yönetim Planı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EC	European Commission
EU	European Union
İED	İdeal evresel Etki Değerlendirmesi
İEDS	İdeal evresel Etki Değerlendirmesi Süreci
İKKİ	İnsanlar, Kurumlar, Kuruluşlar veya İşletmeler
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
İYUK	İdari Yargılama Usulü Hakkında Kanun
RG	Resmi Gazete

PTD	Proje Tanıtım Dosyası
+S	Olumlu Sonuçlar
-S	Olumsuz Sonuçları” (Sorunlar)
SÇD	Stratejik Çevresel Değerlendirme
TÇSV	Türkiye Çevre Sorunları Vakfı
TÇV	Türkiye Çevre Vakfı
TMMOBÇMO	Türkiye Mimar ve Mühendisler Odası Birliği Çevre Mühendisleri Odası
UÇEP	Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı
10ÇÖ	On Çevre Ögesi

BİRİNCİ KESİM

GİRİŞ

1.ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, “TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: 1993-2007” başlıklı Doktora Tezi çalışması hakkında genel bilgiler verilmiştir. Araştırmanın Konusu ve Amacı, Araştırmanın Önemi, Araştırmanın Denenceleri, Araştırmanın Yöntemi, Kavram Tanımları, Araştırmanın Sunuş Sırası başlıkları altında açıklamalar sunulmuştur.

1.1.Araştırmanın Konusu ve Amacı

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), ilk olarak ABD’de uygulanmaya başlanan bir yöntemdir. 1 Ocak 1970’de yürürlüğe giren NEPA (Ulusal Çevre Koruma Yasası) adlı yasa ile tüm büyük projeler için Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu (ÇEDR) hazırlanması zorunlu kılınmıştır. ABD’den sonra öncelikle öteki gelişmiş ülkelerde uygulanmaya başlanmıştır. Bugün, birçok gelişmiş ülkede ÇED etkili biçimde uygulanmaya devam etmektedir.

Türkiye’de ise, ilk kez 1983 yılında Çevre Kanunu’nun 10. maddesi ile yasal bir temele kavuşmakla birlikte, ÇED Yönetmeliği (ÇEDY) 1993 yılında yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur. ÇEDY kapsamına giren faaliyetler için zorunlu olarak uygulanmaya başlanmıştır. 1993 yılında yürürlüğe konulan ilk ÇEDY ve bu yönetmelikte yapılan değişiklikler ve yürürlüğe konulan yeni yönetmelikler, Dünyada ki ÇED uygulamaları ve yönetmelikleri örnek alınarak yürürlüğe konulmuştur.

Gelişmiş ülkelerde etkili biçimde uygulanırken Türkiye’de benzer sonuçların alınamamasına çok çeşitli nedenler gösterilebilir. Ancak bize kalırsa bunun en önemli nedenleri şunlardır: 1) Türkiye’nin gelişme anlayışı büyük ölçüde “ekonomik büyümeye” dayalı olduğundan ÇED çalışmaları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik politikalar uygulamada başarıya ulaşamamaktadır. 2) Gelişmiş ülkelerde ÇED uygulaması, çevre sorunları “toplumsal sorun” düzeyine yükseldikten sonra başlamıştır. Türkiye’de çevre konularının mevzuata yansıma döneminde kimi sivil toplum örgütlerinin bulunduğu yadsınamaz. Ancak, bunlar sınırlı toplum kesimlerini kapsamaktaydı. Türkiye’de kamuoyu, çevre sorunlarının varlığı hakkında, neredeyse bu konulardaki kamu yönetimi örgütlenmelerinin oluşması ve mevzuatla haberdar olmaya başlamıştır. Türkiye’de

bugün bile, çevre sorunları toplumun bütünü tarafından “sorun” olarak algılanmamaktadır. Dolayısıyla, ÇED gibi önemli çevre koruma araçlarının da gerekliliği ve önemi anlaşılamamaktadır.

Yukarıda değinilen konunun önemini açıklayabilmek için, bir sorunun toplumsal sorun (çözüm üretme, “toplumca benimsenme”) düzeyine yükselmesi sürecini anlatmak gerekir. Bu süreci Şengül (2002: 19-20), Kartal (1999: 5-7)’dan naklederek şöyle açıklamıştır:

(1) “Sorun”un Varlığının ve Öneminin Ayırdına Varma Aşaması:

Bu, şu iki yoldan birisi veya ikisiyle birlikte gerçekleşir.

Ya toplumun duyarlı kesimlerinin (örgüt kullanma yoğunluğu yüksek olan aydınların, gençlerin, sanatçıların ve kadınların) sorunun ciddiyetini ve geleceğe yönelik uzantılarını doğrudan görerek (ya da sezerek), sorunun tanımına, tanıtılmasına, farkına varılmasına ve çözülmesine öncülük etmeleri.

Ya da, sorunla ilgili önemli beklenmedik olayların birdenbire oluşması.

(2) Kamuoyu Eğitimi Aşaması: Duyarlı kesimler, değişik araçları ve ortamları (gazete, radyo, televizyon, yürüyüş, açık oturum ve benzerlerini) kullanarak, söz konusu konuda kamuoyu eğitimi vermeye başlar.

(3) Örgütlenme Aşaması: Duyarlı, öncü kesimler ve onlara katılanlar değişik biçimlerde (dernek, vakıf, topluluk ve benzeri gibi) örgütlenmeye başlar.

(4) Eğitim Kurumlarının Sorunu Benimsemesi Aşaması: Örneğin üniversiteler ve öteki eğitim kurumları, sorunla ilgili yeni izlenceler ya da dersler başlatırlar.

(5) Önemli Örgütlerin Sorunu Benimsemesi Aşaması: Toplumda saygınlığı olan kamu ve özel kuruluşların [örneğin kamuya yararlı derneklerin, meslek odalarının (TMMOB, Barolar Birliği, Ticaret ve Sanayi Odaları), meslek kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin, kooperatiflerin] sorunu önemli gördüklerini ve çözüm üretmenin gerekli olduğunu kendi kamuoylarına ve genel kamuoyuna açıklamaları.

(6) Siyasal Partilerin Sorunu Benimsemesi Aşaması: Toplumun sorunlarına çözüm üretme örgütleri olarak tanımlanabilecek siyasal partilerin (olası iktidar adayı partilerin) o sorunu benimseyerek değişik belgelerine (kamu açıklamalarına, parti izlencelerine) bunu yansıtmaları.

(7) Üç Erkin (Yasama, Yürütme, Yargı) Sorunu Benimsemesi Aşaması:

Yasama, yürütme ve yargı organlarının sorunu önemsemeleri, benimsemeleri ile birlikte, toplum, en üst düzeyde, bu sorunlarla ilgili çözümler üretmeye başlar. Örneğin, yasama organı konuyla ilgili komisyonlar kurar, yasalar çıkarır, Beş Yıllık Kalkınma Planlarında konuya yer verir. Yürütme organı, sorunla ilgili yönetim birimleri (Bakanlık, genel müdürlük gibi) oluşturur, yönetmelikler yayınlar. Yargı organları da, sorunla ilgili davalara özen göstermeye başlarlar ve zamanla yargı içtihatları oluşturur.

Toplumlar, sorunlardan etkilenme, ayırdına varma ve duyarlılık düzeyleri ölçüsünde, bu sorunlara ilişkin önlem alma ve çözüm üretme çabasına girerler. Bu bağlamda, Türkiye’de çevre sorunları “toplumsal sorun” düzeyine yükselmeden, çevreyi korumakla görevli örgütlenmeler gerçekleştirilmiş, ÇED uygulamaya konulmuştur. Bu konuda, ÇED’e ilişkin yayınların tarihleri ilginç bir bulgu oluşturmaktadır. Türkiye’de ÇED ilk kez 1983 tarihinde yayımlanan Çevre Kanunu ile mevzuatımıza girmiştir. ÇED konusundaki ilk yazılı kaynak ise, 1985 yılında İzmir’de gerçekleştirilen “Çevre’85 Çevresel Etki Değerlendirmesi Sempozyumu”nun konuyla ilgili 32 tebliğin yayınlandığı ilk kaynaktır. Yani, bilim çevreleri bile ÇED ile, ancak mevzuata girdikten sonra doğrudan ilgilenmeye başlamışlardır. Ayrıca, Türkiye’nin gelişme anlayışı büyük ölçüde “ekonomik büyümeye” dayalı olduğundan ÇED çalışmaları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik politikalar uygulamada başarıya ulaşamamaktadır.

Görüldüğü gibi, ülkemizde ÇED mevzuata ve uygulamaya “tepeden” girmiştir. Oysa bilinir ki, hukuk toplumsal yaşamda ortaya çıkan gelişmeleri izler ve bu gelişmelere göre kurallar geliştirir. Başka bir söyleyişle, hukuk toplumsal yaşamın gerisinden gitmektedir. Ancak görüldüğü gibi, ÇED konusunda böyle olmamıştır.

Yukarıda açıklanan sürecin sonucu olarak, Türkiye’de ÇED, uygulamadaki sorunlara dayalı olarak öğrenilmektedir. Hatta şu da söylenebilir: Türkiye’de ÇED Süreci (ÇEDS)’de yaşanan sorunlar, iyi birer çevre için eğitim aracı oluşturmaktadır.

Çevre sorunları, bugün bile, toplumsal sorun düzeyine yükselmediğinden, çevre sorunlarını önlemeye ve gidermeye yönelik yöntemleri yaşama geçirme konusunda bir isteklilik yoktur. Bunun sonucu olarak, ÇED’in de içinde olduğu yükümlülükler, önemi bilinmeden, yeterince anlaşılmadan, yalnızca bir zorunluluğu yerine getirmek için yapılmaktadır (Şengül, 2002: 20).

Bu nedenlerle, Türkiye'nin gelişme anlayışı büyük ölçüde "ekonomik büyümeye" dayalı olduğundan ÇED çalışmaları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik politikalar uygulamada başarıya ulaşamamaktadır. Türkiye'ye, ÇED yönetmeliği zihinsel ve fiziksel altyapı hazırlanmadan dışarıdan nakil yoluyla aktarıldığı ve Türkiye'de çevre sorunları "toplumsal sorun" düzeyine ulaşmadığı için, ÇED uygulamaları başarıya ulaşmamıştır. Türkiye'deki ÇED uygulamaları bir "yasak savma"dan öteye gidememektedir. Araştırmamızın temel problemi budur ve bu bakış açısıyla ve denencelerin sınanmasıyla Türkiye'nin ÇED uygulama deneyimi değerlendirilmiş ve "olması gerekenler" önerilmiştir.

Çalışmamızda ÇED konusunda AB'nin yönergeleri ve uygulamaları ve Dünya Bankası'nın ÇED ile ilgili yönergeleri değerlendirilerek, Türkiye'nin ÇED konusunda ki uyum ve başarı düzeyi ölçülmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. AB'nin ÇED uygulama süreci ve ÇED ilkeleri "İdeal ÇED Süreci" (İÇEDS) olarak kabul edilip, Türkiye'nin ÇED uygulama süreci ve uygulamalarının AB'nin ÇED uygulama süreci ve uygulamalarının ile karşılaştırması yapılarak, Türkiye'nin "İdeal ÇED'e" (İÇED) uyum düzeyi ortaya konulmuştur. İÇED'e ulaşılması için uygulanabilir öneriler ve örnek çizelgeler ortaya konulmuştur.

"Türkiye'nin ÇED Uygulama Deneyimi Üzerine Bir Değerlendirme: 1993-2007" başlıklı doktora tez çalışmasının amacı, Türkiye'nin ÇED uygulama deneyiminin değerlendirilerek "varolan durum" ile "olması gereken" durumu ortaya koyarak, ÇED sürecinin etkin ve verimli işleminin sağlanmasıdır ve bu konuda çözüm yolları önermek/üretmektir. Türkiye'nin ÇED uygulamalarının ne derecede başarıya ulaştığının ortaya konularak, gerçek anlamda başarıya ulaşması için neler yapılması gerektiğini ortaya konulmasıyla, özellikle de ÇED uygulayıcılarına ve ÇED sürecinin "paydaşlarına" (tarafalarına) uygulamada kolaylık sağlayacak öneriler ve yöntemler geliştirmektir. Böylece ÇED sürecinin tüm paydaşlarını uygulama aşamasında bilinçlendirmek ve bu kavramın toplum ve ÇED sürecinin tüm paydaşları açısından içselleştirilmesi için neler yapılması gerektiğini ortaya koymak ve uygulamayı kolaylaştırmak için "olan ve olması gerekenleri" açıklamak yani sorunların giderilmesi için çözümleri ortaya koymak tezin temel amacıdır.

Özellikle ÇED sürecinin uygulanmasını kolaylaştıracak, ÇED'in paydaşlarına uygulamada kolaylık sağlayacak öneriler geliştirmek, ÇED sürecine halkın katılımını arttıracak öneriler üretmek, ÇED'in izleme ve değerlendirme aşamasında "sıralı denetleme

dizelgeleri” oluşturarak uygulayıcılara kolaylık sağlayacak öneriler üretmek, ÇED sürecinin ve uygulanmasının “kalitesi”ni arttıracak öneriler ve çizelgeler geliştirmek tezimizin temel amacıdır.

Türkiye’nin temel gelişme politikası olduğuna inandığımız “ekonomik büyüme” anlayışının değişmesi içinde siyasal bir araç olarak ÇED konusunda çevre politikalarının değiştirilmesi ve “sürdürülebilir gelişmenin” sağlanabilmesi politika belirleme açısından için yapılması gerekenler önerilecektir. Tezin temel amacı “uygulanabilir” öneriler geliştirmek ve “nasıl uygulanabileceğini” de açıklamaktır.

Özet olarak araştırmamızın amacı, denencelerimizdeki iddiaları kanıtlamak olacaktır.

1.2.Araştırmanın Önemi

Türkiye’de ÇED kavramı, çevre sorunlarının “toplumsal sorun” düzeyine ulaşmadan nakil yoluyla “tepeden” mevzuata ve uygulamaya girdiği için bu konuda hukuk ve yönetim toplumun önünde gitmektedir. Türkiye’nin gelişme anlayışı büyük ölçüde ekonomik büyümeye dayalı olduğundan ÇED çalışmaları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik politikalar uygulamada başarıya ulaşamamaktadır. Bu nedenlerle, ÇED uygulamaları da başarıya ulaşmamaktadır. ÇED uygulamalarının başarıya ulaşması için toplum, yönetim ve hukuk açısından konunun “içselleştirilmesi” gerekmektedir. ÇED ile ilgili zihinsel ve fiziksel alt yapı hazırlanmalıdır. Uygulama aşamasında, ÇED sürecinin herkes tarafından aynı şekilde anlaşılacak biçimde uygulanması ve uygulayıcılara uygulamayı kolaylaştırıcı şekilde düzenlemelerin yapılarak uygun yöntem ve tekniklerin kullanıma sunulması ayrıca, toplum tarafından konu hakkında tam bir bilgi sahibi olunması, bu sürece halkın katılımının sağlanması için “varolan durum” anlatılarak, “olması gereken durum”, uygulanabilir çözümler ortaya konulacaktır. Çevre yönetiminin en önemli araçlarından biri olan ÇED’in Türkiye’de ki varolan durumu ve başarıyla uygulanması için uygulama kolaylıkları önerilecek ve olması gereken durumyla ilgili önerilerde bulunulacaktır.

Çalışmada, Çevre ve Orman Bakanlığı’ndan, uygulamanın değerlendirilmesi için 1993-2007 yılları arasındaki ÇED raporları arasından sektörler, iller ve ÇEDY yürürlük dönemlerine göre sınıflandırmalar ve değerlendirmeler yapılmış, konuyla ilgili uzman ve akademisyenlerle görüşülerek, ilgili kaynaklar taranarak çözümlerinde bulunulmuştur.

Bunların sonunda da ÇED'in tüm paydaşları için uygulanabilir önerilerde bulunulmuştur.

Türkiye'nin gelişme anlayışı büyük ölçüde “ekonomik büyümeye” dayalı olduğundan ÇED çalışmaları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik politikalar uygulamada başarıya ulaşamamaktadır. Genel olarak çevre ve özel olarak da ÇED konusunda, kârını ençoklama girişiminde olan sermayenin karşısında, “kamu yararını” koruyup güvenceye alacak kurum devlettir. Bu çalışmada çevreye ve ÇED in uygulanması ve başarısına ilişkin kuramları, “tepeden” yürürlüğe konulan ÇED uygulamalarını devletin rolünü de göz önünde tutarak, değerlendirmelerde ve çözümlemelerde bulunarak açıklamak gerekir. Çalışmamızda bu açıdan ayrıntılı değerlendirmelerde bulunulmuştur.

1.3.Araştırmanın Denenceleri

Bu araştırmada aşağıdaki deneceler (hipotezler) sınanmıştır.

Türkiye’de ÇED uygulamaları başarıya ulaşmamıştır. Çünkü:

Denence 1. Türkiye’nin gelişme anlayışı büyük ölçüde “ekonomik büyümeye” dayalı olduğundan ÇED çalışmaları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik politikalar uygulamada başarıya ulaşamamaktadır.

Türkiye’de çevre sorunları “toplumsal sorun” düzeyine ulaştıkça ÇED uygulamaları başarıya ulaşacaktır.

Denence 2. Türkiye, kısa sayılmayacak bir ÇED deneyimine sahip olmasına karşın, kurumsal ve teknik yetersizlikler nedeniyle ÇED süreci başarıya ulaşamamıştır.

Türkiye’ye, ÇED yönetmeliği zihinsel ve fiziksel altyapı hazırlanmadan dışarıdan nakil yoluyla aktarıldığı için ÇED uygulamaları başarıya ulaşamamıştır.

Bu ana denencelerden hareketle alt denenceler üretilmiştir. Bu alt denenceler şunlardır:

Alt Denence 1. Türkiye’de yatırımcılar ÇED uygulamalarını “yasak savma” aracı olarak görmektedirler.

Alt Denence 2. Türkiye’deki ÇED süreci incelendiğinde, ÇED mevzuatında yapılan düzenlemeler ilk bakışta AB’ye uyum sürecine uygun olmasına rağmen, mevzuata eklenen “geçici maddeler” ve “uygulamalardaki siyasi baskı” sonucunda etkili ve verimli olmaktan uzaklaşmıştır.

Alt Denence 3. ÇED sürecinin etkin ve verimli yürütülmesi ve kolaylaştırılması için gerekli “sıralı denetim dizelgeleri” kullanılmadığından, ÇED süreci paydaşları açısından uygulamada zor, anlaşılmaz ve başarısız kalmaktadır.

Alt Denence 4. ÇED sürecinin tüm aşamalarında “kalite”yi arttırmak için gerekli “seçme-eleme, kapsamlaştırma, inceleme-değerlendirme ve izleme-denetleme çizelgeleri” kullanılmadığından Türkiye’de ÇED sürecinin uygulama kalitesi düşüktür.

Alt Denence 5. Türkiye’de ÇED sürecinde görev alan kamu görevlileri, ÇED konusunda, Türkiye ve Dünyadaki ilgili mevzuat ve uygulamalar hakkında yeterli bilgiye sahip değildir.

Alt Denence 6. Türkiye’de ÇED raporlarının izleme-denetleme aşamasında gerekli teknik altyapı ve olanaklar açısından çevre örgütlenmesi araçsal/kurumsal yetersizliklerle karşı karşıyadır.

1.4.Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, Türkiye’nin ÇED uygulamalarının deneyiminin değerlendirilmesi yapıldığından, “tarihsel” ve “betimsel” araştırma yöntemlerinin olanaklarından yararlanılmıştır.

Yukarıda sayılan denenceler doğrultusunda tezin kapsamında, öncelikle ÇED yazını taranmıştır. Türkiye’de ki ÇED ve uygulamaları konusunda yazılı ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgi ve belgeler incelenmiştir. Çevre yönetiminin en önemli araçlarından biri olan ÇED’in “paydaşlarının” bakış açıları ve ÇED sürecinin uygulanması ve sonuçlarının “varolan” ve “olması gereken” durumlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Türkiye’nin çevre yönetimi ikliminde ÇED uygulamalarının etkin, verimli ve sürdürülebilir gelişme anlayışına uygun olabilmesi için neler yapılması gerektiği konusunda öneriler ortaya konulmuştur.

Araştırmamızda, Türkiye’de 7 Şubat 1993 tarihinde yürürlüğe konulan ilk ÇED yönetmeliğinden itibaren, 2007 Nisan ayına kadar yürürlüğe konulan ve değiştirilen maddeleriyle ÇED yönetmeliklerinin değerlendirilmesi, ÇED uygulamaları ve raporlarının taranması ve değerlendirilmesiyle de “varolan” ve “olması gereken” durumların ortaya konulması amaçlanmıştır.

07.02.1993-23.03.2007 tarihleri arasındaki verilen 1224 adet ÇED kararı ve 07.02.1993-26.07.2006 tarihleri arasında verilen 14135 Ön ÇED kararı iller, sektörler ve

tarih ölçeğinden yola çıkarak sınıflandırılmıştır. Değişik tarihlerde yürürlükte olan ÇED yönetmelikleri dönemlerinde, ÇED raporlarının, uygulama ve değerlendirme süreçlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesiyle tezin amaçlarına ulaşması sağlanmıştır. Özellikle AB'nin uyguladığı ÇED süreci ve temel ilkeleri esas alınarak Türkiye'de ki ÇED sürecinin etkin ve verimli olarak gerçekleştirilmesi ve AB'nin ÇED süreci ile tam uyumlu olması için yapılması gerekenler ortaya konulmuştur.

Bu araştırmada betimsel ve tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bilgi toplama yöntemleri; yazılı kaynaklar, görüntülü-sesli kaynaklar ve kendi ürettiğimiz bilgilerdir. Bu bilgiler, Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB), kütüphaneler, internet, ÇED konusunda uzmanlar ve akademisyenlerden elde edilmiştir.

Bilgi işleme araçları; metin ve içerik çözümlemeleri yapılarak, sıralı denetim dizelgeleri, iş akımı çizelgeleri ve düzenleme, değerlendirme ve denetleme çizelgeleri oluşturmak, hesaplamalar yapmak, niteliksel ve niceliksel çözümlemelerde bulunmak ve derlenen bilgileri bilgisayar yardımı ile işlemek şeklinde gerçekleşmiş ve kullanılmıştır.

Özellikle, AB'nin ÇED yönergeleri ve rehberleri incelenerek, Türkiye'de ki ÇED sürecinin daha verimli ve etkin olarak kullanılması için, uygulanabilir olanların kullanılması için ÇED yönergeleri doğrultusunda “sıralı denetim dizelgeleri”, “iş akımı çizelgeleri” ve “seçme-eleme, kapsam belirleme ve inceleme değerlendirme çizelgeleri” düzenlenerek kullanıcılara sürecin tümünü kolaylaştırıcı öneriler üretilmiştir. Böylece ÇED sürecinin etkin ve verimli olması sağlanacaktır. ÇED süreci ve uygulamaları başarıya ulaşacaktır.

Çalışmanın bilgi ve belge malzemesi ise yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirmek için konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmaların derlenmesi ve taranmasıyla, Çevre ve Orman Bakanlığı'nda bulunan ÇED uygulamaları konusundaki bilgi ve belgelerin derlenmesi ve taranmasıyla ve AB'nin ÇED ile ilgili yönergeleri ve rehberlerinin incelenmesinden ve Dünyada ve Türkiye'de ki ÇED süreçlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesinden oluşmuştur.

Çalışmamızda “Dört Kesim Yaklaşımı” kullanılmıştır. Birinci Kesimde araştırma hakkında genel bilgiler verilmiştir. İkinci Kesimde araştırma hakkında varolan bilgiler sunulmuştur. Ayrıca “bilim alanına katkı” anlamında bölüm içlerinde değerlendirme ve yorumlar yapılmıştır. Üçüncü Kesim “bilim alanına katkı kesimi”dir. Araştırma konumuzla ilgili değerlendirmeler yapılarak özellikle “varolan” ve “olması gereken” uygulamalar ve teknikler düzenlenmiştir. Dördüncü Kesim araştırma hakkında genel değerlendirmelerin

yapıldığı kesimdir. Çalışmamız “Dört Kesim Yaklaşımı” kullanılarak düzenlenmiş ve yazılmıştır.

1.5.Kavram Tanımları

Çalışmamızda kullanılacak anahtar kavram ve terimlerin tanımları aşağıda verilmiştir.

Çevre Yönetimi: Tüm canlıların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamalarının sağlanması için, doğal kaynakların korunması, değerlendirilmesi, geliştirilmesi, ulaşımı, kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek olumsuzlukları saptamak, olumsuzluklara çözüm yolu aramak ve bulunan çözüm yollarını uygulama alanına koymak için, gerek kamusal, gerekse özel kesimde elverişli bir planlama, örgütlenme, eşgüdüm, iletişim ve denetim dizgesinin oluşturulması ve bu dizgeyi çalıştıracak bir örgütün kurulmasıdır (Keleş ve Hamamcı, 1997: 221).

Çevre (Environment): Yakın ve uzak “çevre”, İKKİ’nin bulunduğu veya kurulması tasarlanan yerden (arsadan, araziden veya “ortam”dan) Dünya’nın (Yer’in) merkezine ve oradan da Güneş Dizgesi’nin dış sınırlarına kadar uzanır. İşte bu geniş çevrede bulunan bütün “çevre öğelerini” şu 10 başlık altında toplayabiliriz (Kartal ve Şengül, 2001: 527):

(1) İnsanlar, (2) Hayvanlar, (3) Bitkiler, (4) Hava, (5) Su, (6) Toprak, (7) Doğal Yapılar (Sarkıtlar, dikitler, mağaralar, peri bacaları ve benzerleri), **(8) İnsan Eliyle Üretilmiş Sanat Yapıları ve Ürünleri** (Güzel Sanat Yapıları: Sinan’ın Süleymaniye Camisi gibi; Öteki Yapılar: Konutlar, oteller, iş merkezleri, fabrikalar gibi; Güzel Sanat Ürünleri: Afrodit heykeli, Picasso’nun tabloları gibi; Öteki Ürünler: Kurşunkalem, masa, ekmek, araba, çanta, gözlük gibi), **(9) Toplumsal ve Ekonomik İlişki Ağları ve Biçimleri** (Gelenekler, eğlenme ve dinlenme biçimleri, meralarda teke (ya da koç) katma şenlikleri gibi), **(10) Uzay Isı, Işık ve Işınımları.**

Etki (Impact): Belirli bir projedeki herhangi bir faaliyetin, çevre üzerindeki muhtemel sonucu. Etkiler, potansiyel kaynak tüketme/harcama tanımlamalarını, iklim değişimi, asidifikasyon, bölgesel hava kirliliği, foto-kimyasal duman, biyolojik çeşitlilik üzerindeki etki, yeryüzündeki görsel veya diğer etkileri, gürültü/sessizlik, arazi/yakınlık, sular üzerindeki etkiler ve kazaları da içerebilir. Doğrudan, dolaylı, ikincil, kümülatif (birikimli) ve sinerjik etkiler düşünülmelidir (EC, 1999: 6).

Devingen bir süreç ya da süreçler bütünü olarak çevrenin bir, birkaç ya da tüm öğelerinde herhangi bir yönde, yoğunlukta ve süreklilikte değişiklik yapan oluşumlardır.

Değerlendirme (Assessment): Günlük dildeki anlamının yanı sıra, ele alınan etkinliğin çevre üzerindeki olası etkilerinin nitelik ve niceliğinin belirlenmesidir.

Çevresel Değerlendirme (Environmental Assessment, EA): Önerilen projenin yaratabileceği gizil etkilerin sahip olabileceği sayısal değerlerin söz konusu etki ile ilgili olarak daha önceden saptanmış olan ve değerlerin alt ve üst sınırları içerisinde kaldığı takdirde çevre üzerinde herhangi bir olası önemli olumsuz etkiye yol açmayacağı bilinen değerle **kıyaslanmasını belgeler üzerinde gerçekleştiren** çevresel değerlendirme çalışması olarak tanımlamak gerekmektedir (Yaşamış, 2003: 21).

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) (Environmental Impact Assessment, EIA): Uygulanması planlanan projelerin muhtemel olumlu ya da olumsuz etkilerinin tanımlanmasında, bu projelerin çevreye zarar vermemesi için olumsuz etkilerini engellemek veya azaltmak üzere alınacak önlemlerin belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde, seçilen bölge ile alternatif teknolojilerin belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde ve projelerin uygulamasının izlenmesi ile denetiminde gerçekleştirilen çalışmadır (ÇOB, 2006c: 3).

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) ve ÇED Çalışmaları: ÇED çalışmaları (ÇEDÇ), daha açık olarak (ÇED Raporu ve ÇED Ön Araştırma Raporu hazırlanmasıyla ilgili çalışmalar) şöyle özetlenebilir: Kuruldukları veya kurulmaları planlanan yerde İnsanların, Kurumların, Kuruluşların veya İşletmelerin (İKKİ'nin) yakın ve uzak "çevre"deki 10 Çevre Ögesini (10ÇÖ'yü) etkilemeleri, onlardan etkilenmeleri (kısaca bu etkileşimler) sonucunda ortaya çıkabilecek "olumsuz sonuçları" (Sorunları veya (-S'leri)) enazlamak ya da olanaklıysa tümünden ortadan kaldırmak ve ortaya çıkabilecek (oluşabilecek) "olumlu sonuçları" (+S'leri) aynı düzeyde korumak ya da olanaklıysa artırmak için gerekli önlemleri önceden düşünerek üretmek (Kartal ve Şengül, 2001: 527).

Bu anlatımı, yukarıdaki kısaltmaları kullanarak şöyle yazabiliriz:

$$\text{ÇEDÇ (İKKİ x 10ÇÖ)} = (-S) + (+S)$$

ÇED Süreci (Environmental Impact Assessment Procedure): Bir Çevresel Etki Değerlendirmesi için yapılacak uygulama ile başlayıp işin işlem sonrası kabulünün belirlenmesi ile biten süreçtir.

Çevresel etki değerlendirme süreci deyimi doğal ve insan yapısı çevrenin

korunması ve geliştirilmesi konusunda oluşturulmuş kamu politikaları bağlamında önerilen proje etkinliklerinin çevre üzerinde yaratabileceği olası sonuçların (ya da, etkilerin) saptanması, çözümlenmesi, irdelenmesi ve açıklanması işlevi anlamına gelmektedir. “Çevresel etki değerlendirmesi süreci” deyimini “çevresel değerlendirme” deyiminden ayırt eden temel fark ise, bu kez kıyaslanmanın oluşturulmuş kamu politikaları ile projenin olası etkileri arasında yapılacak olmasıdır (Yaşamış, 2003: 21).

ÇED Raporu: ÇED sürecinin kesin sonucunu belirten doküman. Şu unsurları içermelidir: (i) özet, (ii) karar verme çerçevesi, (iii) çevresel temel (iv) projenin hedefleri ve tanımı, (v) alternatif analizleri, (vi) öngörülen çevresel etkilerin tanımı, (vii) çevre koruma tedbirleri, (viii) danışma ve katılım raporu, (ix) belirsizlik analizi ve (x) çevresel eylem ve izleme planı (EC, 1997: 2).

Önlemler Planı ve İzleme Planı: (*Mitigation Plan and Monitoring Plan*): Proje faaliyetlerinin uygulandığı ve izlendiği; ÇED sürecinde yapılan anlaşmalara uyulmasını sağlamayı amaçlayan ve çevresel etkileri izleyerek bunların, tahmin edilen senaryoları yansıtıp yansıtmadığını belirten plan (EC, 2001c: 7).

Etki Azaltıcı Önlem (*Mitigation Measure*): ÇED açısından, bir projenin mevcut veya potansiyel yan etkilerini önlemek, bu etkilerden kaçınmak veya en aza indirmek üzere girişilen eylem: bir öneriden vazgeçme veya öneriyi değiştirmeyi, yeniden konumlandırmayı; mevcut olanakların en baştan geliştirilmesini bırakarak bu olanakların daha da yükseltilmiş performansına odaklanmayı, vs. içerebilir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 83-84).

İzleme-Denetleme (*Monitoring*): Bir projenin performansı ile bunun önceden belirlenmiş bir grup gösterge, ölçüt veya politika hedefleri karşısında çevre politikasına ve mevzuatına uyumunun gözlemlenmesi ve ölçülmesinin kombinasyonu (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 84).

Proje: Fiziksel işlerin inşa edilmesi, değişikliği ve/veya işletmesi (EC, 2001a: 10).

Halkın Katılımı (*Public Participation*): Proje boyunca, proje faaliyetlerinden etkilenen aktörler veya “paydaşlar” ile girişilen iletişim süreci (EC, 2001a: 10).

İnceleme-Değerlendirme (*Reviewing*): ÇED raporunun ve dolayısıyla ÇED sürecinin, tercihen görevlendirilmiş tarafsız bir komisyon tarafından değerlendirilme süreci (EC, 2001a: 7).

Kapsam Belirleme (Scoping): Belirli bir projeyle bağlantılı hangi konuların ÇED raporunda değinilmesi ve vurgulanması gerektiğine karar verme süreci (EC, 2001b: 11).

Seçme-Eleme (Screening): Belirli bir proje için (tam) bir ÇED'in gerekip gerekmediğine karar verme süreci. (ÇED Yönetmeliğinde Ek II projeleri ve ayrıca Madde 16'ya tabi projeler için); ÇED Yönetmeliğinde, seçme-eleme, "ÇED Ön Araştırma" süreci şeklinde belirtilmiştir (EC, 2001a: 9).

Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇED) (Strategic Environmental Assessment, SEA): Yaşanmış (1997) tarafından "Ana ÇED" olarak da adlandırılan SÇED raporları "herhangi bir bireysel ÇED raporu ile ilişkili olmaksızın ve hazırlanacak tüm bireysel raporları kapsamak üzere sınırlandırılmış olduğu alan çerçevesinde bu alanı bir bütün olarak ele alan ve alan üzerinde yer alan tüm çevresel özellikleri inceleyen, bu çevrenin risk değerlendirmesini ve risk planlamasını yapan ve risk yönetimi için temel oluşturmayı amaçlayan, alanın yaşam kalitesini ölçen ve yaşam kalitesinde meydana gelecek değişimleri toplumsal göstergeler aracılığı ile ölçmeye çalışan, alanın taşıma kapasitesini belirleyen ve taşıma kapasitesini zorlayan ve kolaylaştıran önlemleri saptayan, bu amaçla yeterli bir veri ve envanter sistemini proje bazında ÇED raporu hazırlayacak olanların yararına sunan ve alan bazında kamu organlarınca yürürlüğe konulmuş olan alan kullanım planları ile çevresel koruma endişeleri arasında anlamlı bağlar kuran bir ÇED raporudur" (Yücel, 1996: 20-21).

Önerilen bir politika, plan veya program girişimlerinin çevresel sonuçlarını değerlendirme süreci. Buradaki amaç, bu plan ve programların, mümkün olduğunca erken bir zamanda karar verme aşamasında ekonomik ve sosyal unsurlarla birlikte tümüyle yer almasını ve uygun bir şekilde işlenmesini sağlamaktır.

Sürdürülebilir Gelişme (Sustainable Development): Çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci dünya görüşü (Keleş, 1997: 112).

Development kavramı karşılığı olarak, daha çok "niceliksel büyümeyi" çağrıştıran *kalkınma* yerine aynı zamanda niceliksel büyüme ve iyileşmeyi de kapsayan *gelişme* kavramı kullanılmıştır (Mengi ve Algan, 2003: 2).

1.6.Araştırmanın Sunuş Sırası

Araştırmamızda dört kesim yaklaşımı uygulanmıştır. Dört kesim kendi içinde bölümlere ayrılmıştır.

Birinci kesimde, araştırma hakkında genel bilgiler verilmiştir. Araştırmanın Konusu ve Amacı, Araştırmanın Önemi, Araştırmanın Denenceleri, Araştırmanın Yöntemi, Kavram Tanımları, Araştırmanın Sunuş Sırası başlıkları altında açıklamalar sunulmuştur.

İkinci kesim Dünyada ve AB’de Çevresel Etki Değerlendirmesi konusunda varolan bilgiler başlıklar halinde sunulmuştur. Varolan bilgilere ek olarak bu bilgilerin yorumlaması da yapılarak bu kesimde de “bilim alanına katkı” yapılmıştır. ÇED ve SÇED kavramlarının gelişimi, AB’deki durumu, uygulama örnekleri, AB’de çevre politikalarının gelişiminin AB ÇED Yönergeleri ve örnek ülkelerdeki uygulamaların ÇED açısından incelemesi yapılmıştır. ÇED ve SÇED’in temel süreçlerinin uygulanması çevre politikaları içerisindeki yeri alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

Üçüncü kesimde Türkiye’nin ÇED Uygulama Deneyimi incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Türkiye’de 1993 tarihinden 2007 ye kadar ÇED konusunda yapılan tüm yasal ve yönetsel uygulamalar ve düzenlemeler ayrıntılı olarak anlatılmış ve yorumlanmıştır. Türkiye’nin AB ile çevresel bütünleşmesi bağlamında çevre politikaları içerisinde ÇED politikalarının yeri ve gelişimi karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Türkiye’nin AB’nin ÇED sürecine uyum düzeyi değerlendirilmiştir. Türkiye’de ekolojik, ekonomik, sosyal ve politik bir araç olarak ÇED’in neden gerekli olduğu konusu değerlendirilmiştir. Türkiye’nin ÇED süreci ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu kesim tezin asıl olarak “bilim alanına katkı” kesimi olup, ÇED sürecinin Türkiye’de etkin, verimli ve kaliteli yürütülebilmesi için olması/kullanılması gereken örnek “sıralı denetim dizelgeleri”, “iş akımı çizelgeleri”, “seçme-eleme, kapsamlaştırma ve inceleme değerlendirme çizelgeleri” örnekleri sürecin paydaşlarının kullanımına sunulmuştur. ÇED sürecinin izleme-denetleme açısından istatistiksel değerlendirmesi ve yorumlaması yapılmıştır. Daha sonra genel olarak Türkiye’nin ÇED sürecinin değerlendirmesi yapılmıştır.

Dördüncü kesim kesimde çalışmamızın genel bir değerlendirmesi yapılmış olup çalışmamız tamamlanmıştır.

İKİNCİ KESİM

ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİNİN GELİŞİM SÜRECİ VE TEMEL KAVRAMLAR

Bu kesimde bölüm başlıkları altında, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)’in tanımı, temel özellikleri, Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇED)’in tanımı temel özellikleri ve ÇED ile farklılıkları, ÇED ve SÇED sürecinin aşamaları, Dünyada ve Avrupa Birliği’nde ÇED’in gelişimi, AB çevre politikalarının ÇED açısından değerlendirmesi ve AB ÇED Yönergeleri ve uygulamasıyla ilgili bilgiler verilmiştir.

2.ÇED’İN VE SÇED’İN TANIMI, TEMEL ÖZELLİKLERİ, İLKELERİ VE ÇED SÜRECİNİN YÖNETİMİ

Bu bölümde ÇED’in tanımı, temel özellikleri ve ilkeleri, stratejik çevresel değerlendirme (SÇED)’in tanımı, temel özellikleri, ilkeleri, ÇED sürecinin yönetimi konusunda bilgiler verilmiştir.

2.1.ÇED’in Tanımı, Temel Özellikleri ve İlkeleri

Çevre sorunlarının her geçen gün insanoğlunu tehdit ettiği ve şimdiden hiçbir önlem alınmadığı takdirde, yakın bir gelecekte Dünya’da çevre sorunlarının önlenemez bir duruma geleceği açıktır. Çevre değerlerinin korunması ve gelişmenin sürdürülebilir olması açısından ÇED en önemli araçlardan biridir.

Tahrip edilmiş ve kirletilmiş bir çevreyi onarıp, temizleyip yeniden sağlıklı hale getirmenin ne denli pahalı ve güç bir iş olduğu anlaşıldıkça, gelişmenin gereği olan faaliyetleri çevreyi tahrip etmeden ve kirletmeden yerine getirmenin en akılcı yaklaşım olduğu gerçeğine tüm dünyada ulaşılmıştır. Bu gerçekten hareketle, ekonomi-çevre ilişkisinin sağlıklı ve dengeli bir biçimde kurulmasına daha fazla özen gösterilmekte, bunu sağlayıcı uygulamalara gidilmektedir.

Önleyici çevre politikalarının özünü, çevreye henüz zarar vermeden, iş işten geçmeden, gelecekteki olası gelişmeler hesaba katılarak, doğal ve insan elinden çıkmış çevrenin ve canlı yaşamının zarar görmesini önlemek oluşturur (Keleş, 1997: 248).

Bu amaçla geliştirilmekte olan yöntemlerden birisi de ÇED’dir. ÇED “tahmin ve önleme” stratejisi izlenerek gelişme ve çevrenin bağdaştırılmasında kullanılan bir çevre yönetim aracıdır.

ÇED gelişmenin gereği olan faaliyetlerin çevre üzerinde olabilecek olumsuz etkilerini daha baştan belirleyebilmek ve bu olumsuzlukları ortaya çıkmadan önce önlemek için gerekli önlemleri tespit etmek ve böylelikle gelişmenin sürdürülebilirliğinin sağlanması için geliştirilmiştir.

Çevresel bozulmaların giderilemez sonuçlar yaratması, sorunların birbirlerine bağlı ve karmaşık yapıda olması ve diğer toplumsal sorunlardan soyutlanamamaları nedeniyle çevre sorunsalının ortaya çıkışı ve buna çözüm yolları arayışı oldukça karmaşıktır. Bu noktada ÇED “çevre korumanın en önemli aracı” olarak ortaya çıkarılmıştır. ÇED, bütün bu noktaları bir araya getiren, dolayısıyla da çevre sorunsalındaki ekolojik, ekonomik, politik ve teknik boyutları değişik düzeylerde de olsa, harmanlamayı sağlayan bir araç olarak ortaya çıkmıştır (Turgut, 1998: 416).

Çevre sorunları olarak tanımlanan olumsuzlukların gündelik yaşamı etkileyebilecek boyutlar kazanıp yaygınlaşması, doğal olarak önlenmesine yönelik çabaları da gündeme getirmiştir. ÇED tekniği, bu çabaların bir ürünüdür. Ancak, bilindiği gibi, ÇED içeriğinde olmamakla birlikte, yatırımların karar aşamasında hazırlanan yapılabirlik raporlarının çoğunda, yatırımın çevresine olası etkileri üzerinde de durulmaktadır. Bu yanıyla ÇED’in. başlı başına özgün, yeni bir yaklaşım olarak değerlendirilmemesi uygun olacaktır. ÇED, gerçekte, yatırımın çevredeki olası etkilerinin de sorgulandığı bir yapılabirlik raporu olarak değerlendirilebilir. Bu türden genel geçer bir tanımın yanı sıra daha dar kapsamlı çeşitli tanımlar da yapılabilmektedir. Uslu’nun, ÇED’lerle ilgili bazı tanım derlemelerinin buraya da aktarılması uygun olacaktır: (Uslu, 1993: 4-5).

-“Kanun tekliflerinin, değişik programların, projelerin, faaliyet ve uygulamaların bio-jeofizik çevreye ve insan sağlığına ve yaşamına etkilerini önceden belirlemeyi amaçlayan işlemdir.”

-“Önerilen faaliyetin çevreye etkisini hesaplayabilmeyi sağlayan işlemdir.”

-“Bir projeden doğabilecek tüm çevresel ve bunlardan doğacak sosyal etkilerin değerlendirilmesini sağlayan işlemdir.”

-“Proje, plan ve politik kararların getireceği çevresel, sosyal ve ekonomik sonuçların sistematik bir şekilde incelenmesidir.”

-“Planlanan ve mevcut yatırım ve gelişmelerin çevreye genel, fiziksel ve sosyo-

ekonomik etkilerinin sistematik değerlendirilmesidir.”

1970’li yıllardaki yaklaşımı içeren bu tanımları ÇED’in güncel yorumu yönünden önemli eksiklikler taşıtmaktadır. Güncel yaklaşımların örneklenmesi amacıyla zer’in tanımından yararlanılabilir. Özer’e göre, ÇED;

“evreyi doğrudan ya da dolaylı olarak, olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilecek bir ya da birden fazla faaliyete ait bir proje için alınacak kararlarda esas alınmak üzere, proje konusu faaliyetlerin bütün çevresel etkilerinin bilimsel yöntemler ve tekniklerle irdelenmesi, bu irdellemelere göre olumsuz etkileri önlemek ya da çevreye zarar vermeyecek ölçülerde en aza indirmek için alternatif çözümlerin belirlenmesi, söz konusu proje hakkında ÇED alışmaları sonuçlarına göre yatırım kararı alınarak faaliyet(ler)in gerçekleştirilmesi halinde, inşaat ve işletme aşamalarında ve işletmenin kapatılmasından sonra çevresel etkiler için ÇED alışması ile belirlenen önlemlerin izlenip denetlenmesi sürecidir” (zer, 1996c: 12).

ÇED, belirli bir proje veya gelişmenin, evre üzerindeki önemli etkilerinin belirlendiği bir süreçtir. Bu süreç, kendi başına bir karar verme süreci değildir; karar verme süreci ile birlikte gelişen ve onu destekleyen bir süreçtir. ÇED’in temel görevi karar vericilerin daha sağlıklı karar vermelerini sağlamak için, onlara, projelerin çevresel etkilerini göstermektir. Bu süreç, gelecek bölümlerde de görüleceği üzere pek çok aşamadan oluşmaktadır. ÇED’in en önemli özelliklerinden birisi ilgili paydaşlar ve halkın görüşlerinin ve kaygılarının dikkate alınabilmesi için sürece katılım sağlanmasıdır. Projeler, idealden çok optimal çözüme ulaşılacak şekilde, tüm paydaşların geribildirimleriyle birlikte şeffaf bir biçimde gelişmelidir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 23.03.2007: 11).

Bütün bu tanımları ve ÇED yazınına dikkate alarak ÇED toparlayıcı biçimde şöyle tanımlanabilir: ÇED, gerçekleştirilmesi planlanan politika, plan, program ve faaliyetlerin (projelerin) evreye olabilecek (olumlu, olumsuz) etkilerinin, disiplinlerarası bir ekip tarafından bilimsel yöntem ve tekniklerle çözümlenmesi, olumsuz etkileri önlemeye ya da enazlamaya yönelik önlemlerin, yer ve teknoloji seçeneklerinin bilimsel yöntemlerle belirlenmesi, bu etkilerin sürekli ve düzenli olarak denetim altında tutulması amacıyla kullanılan bir evre yönetimi aracıdır (şengül, 2002: 13-14).

evre’nin tanımı, ÇED’in tanımı, ÇED alışmaları ve etkileşimleri en kapsamlı olarak Kartal ve şengül tanımlamıştır (Kartal ve şengül, 2001):

ÇED çalışmaları (ÇEDÇ), daha açık olarak (ÇED Raporu ve ÇED Ön Araştırma Raporu hazırlanmasıyla ilgili çalışmalar) şöyle özetlenebilir (Kartal ve Şengül, 2001: 527): Kuruldukları veya kurulmaları planlanan yerde İnsanların, Kurumların, Kuruluşların veya İşletmelerin (İKKİ'nin) yakın ve uzak “çevre”deki 10 Çevre Ögesini (10ÇÖ'ni) etkilemeleri, onlardan etkilenmeleri (kısaca bu **etkileşmeler**) sonucunda ortaya çıkabilecek “**olumsuz sonuçları**” (Sorunları veya (-S'leri)) enazlamak ya da olanaklıysa tümünden ortadan kaldırmak ve ortaya çıkabilecek (oluşabilecek) “**olumlu sonuçları**” (+S'leri) aynı düzeyde korumak ya da olanaklıysa artırmak için gerekli önlemleri önceden düşünerek üretmek.

Bu anlatımı, yukarıdaki kısaltmaları kullanarak şöyle yazabiliriz:

$$\text{ÇEDÇ: (İKKİ x 10ÇÖ)} = (-S) + (+S)$$

Burada, yakın ve uzak “çevre”, İKKİ'nin kurulması tasarlanan yerden (arsadan, araziden veya “ortam”dan) Dünya'nın (Yer'in) merkezine ve oradan da Güneş Dizgesi'nin dış sınırlarına kadar uzanır. İşte bu geniş çevrede bulunan bütün çevre ögelerini şu 10 başlık altında toplayabiliriz (Kartal ve Şengül, 2001: 527):

(1) İnsanlar

(2) Hayvanlar

(3) Bitkiler

(4) Hava

(5) Su

(6) Toprak

(7) Doğal Yapılar (Sarkıtlar, dikitler, mağaralar, peri bacaları ve benzerleri)

(8) İnsan Eliyle Üretilmiş Sanat Yapıları ve Ürünleri (Güzel Sanat Yapıları: Sinan'ın Süleymaniye Camisi gibi; Öteki Yapılar: Konutlar, oteller, iş merkezleri, fabrikalar gibi; Güzel Sanat Ürünleri: Afrodite heykeli, Picasso'nun tabloları gibi; Öteki Ürünler: Kurşunkalem, masa, ekmek, araba, çanta, gözlük gibi)

(9) Toplumsal ve Ekonomik İlişki Ağları ve Biçimleri (Gelenekler, eğlenme ve dinlenme biçimleri, meralarda teke (ya da koç) katma şenlikleri gibi)

(10) Uzay Isı, Işık ve Işınımları

Bu “Çevre Ögeleri” şu değişik adlarla da adlandırılmaktadır: Çevre Unsurları,

Çevre Değerleri, Çevre Varlıkları. Ancak, hangi biçimde adlandırılırlarsa adlandırılınsınlar, yukarıda tanımladığımız geniş çaplı “çevre”de bulunan bütün çevre öğeleri yukarıdaki 10’lu dizgede yer alırlar.

ÇEDÇ (İKKİ x 10ÇÖ = (-S) + (+S) kısa tanımının barındırdığı “etkileşmeler”in tamamı önem sırasına göre şöyle ifade edilebilir:

1 . İKKİ etkiler 10ÇÖ’ni

2 . 10ÇÖ etkiler İKKİ’yi

3 . 10ÇÖ etkiler 10ÇÖ’ni

4 . İKKİ etkiler İKKİ’yi

Bu etkileşimler tez çalışmasında daha sonra ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

ÇED Çalışmasında Görev Alacak Uzmanlar Kimler Olmalıdır?

ÇED’in en önemli özelliklerinden biri de çok boyutlu bir bilimsel çalışma oluşudur. Bu nedenle de birçok meslek dalını ilgilendirmektedir. Bunun başlıca nedeni ise, konusunu oluşturan faaliyetlerin çeşitliliği ve her bir faaliyetin gerçekleştirildiği yer ve çevresel özelliklere göre değişen çok boyutlu etkilerinin olmasıdır. ÇED’in ilgili olduğu meslek dalları, temel alınan “çevre” kavramındaki gelişmeyle birlikte sayıca artmıştır. ÇED’in ilk uygulandığı yıllarda “çevre” yalnızca “doğal ortam” olarak ele alınıyordu. Dolayısıyla, ÇED de BİYOLOGLAR, KİMYACILAR gibi DOĞA BİLİMCİLER tarafından gerçekleştiriliyordu. Günümüzde ise, toplumsal ve ekonomik öğeler de “çevre” kavramının kapsamına girmiştir. Bunun sonucu olarak da gerçekleştirilmesi tasarlanan etkinliklerin toplumsal ve ekonomik çevre öğelerine etkileri de ÇED kapsamına girmiştir.

Böylece, İKTİSATÇILAR, YÖNETİM BİLİMCİLER, SİYASET BİLİMCİLER ve öteki SOSYAL BİLİMCİLER de ÇED çalışmasında görev alan uzmanlar arasına katılmıştır (Kartal ve Şengül, 2001: 525).

ÇED’in çok boyutluluk niteliği şöyle formüle edilebilir. ÇED çalışmaları (ÇEDÇ), daha açık olarak (ÇED Raporu ve ÇED Ön Araştırma Raporu hazırlanmasıyla ilgili çalışmalar) şöyle özetlenebilir: Kuruldukları veya kurulmaları planlanan yerde İnsanların, Kurumların, Kuruluşların veya İşletmelerin (İKKİ’nin) yakın ve uzak “çevre”deki 10 Çevre Öğesini (10ÇÖ’yü) etkilemeleri, onlardan etkilenmeleri (kısaca bu etkileşmeler) sonucunda ortaya çıkabilecek “olumsuz sonuçları” (Sorunları veya (-S’leri)) enazlamak ya da olanaklıysa tümünden ortadan kaldırmak ve ortaya çıkabilecek (oluşabilecek) “olumlu

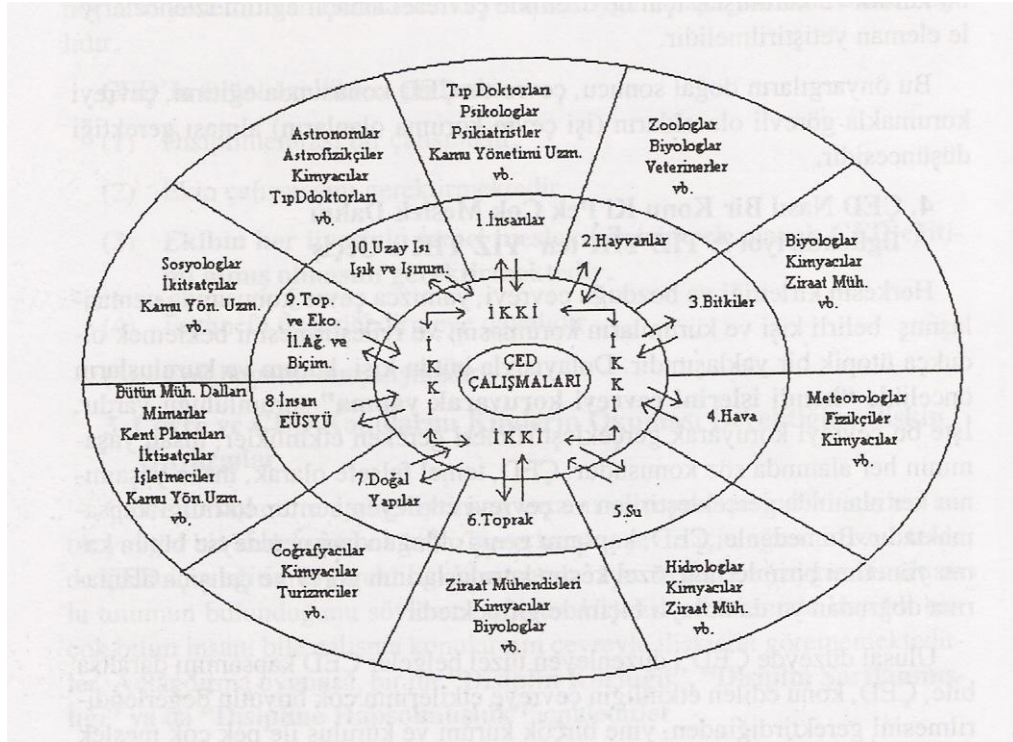
sonuçları” (+S’leri) aynı düzeyde korumak ya da olanaklıysa artırmak için gerekli önlemleri önceden düşünerek üretmek (Kartal ve Şengül, 2001: 526-527).

Bu anlatımı, yukarıdaki kısaltmaları kullanarak şöyle yazabiliriz:

$$\text{ÇEDÇ (İKKİ x 10ÇÖ)} = (-S) + (+S)$$

ÇED’in çok boyutlu bir çalışma olması birçok meslek dalını ilgilendirmesi ve bu meslek dallarının ÇED çalışmalarının içerisinde bulunması sonucunu doğuracaktır. ÇED’in konusunu oluşturan etkinliklerin çeşitliliği ve her bir etkinliğin gerçekleştiği yer ve çevresel özelliklere göre değişen çok boyutlu etkinliklerin olmasıdır. ÇED çalışmaları, anlattığımız etkileşmeler zinciri ve ilgili olabilecek meslek dalları (ÇEDTEZİM) adı verilen çizimle gösterilebilir. Neredeyse tüm meslekler ve bilim dalları ÇED çalışmalarıyla ilgilidir.

Çizim 2.1. ÇEDTEZİM Çizimi (ÇED Teker, Etkileşme Zinciri ve İlgili Meslekler)

Kaynak: Kartal ve Şengül, 2001: 526.

ÇED, önemli bir çevreyi koruma aracı olmasına karşın, kendi başına bir çözüm aracı değildir. ÇED temelinde, bir tanı koyma, seçenek ve çözüm önerme yöntemidir. Dolayısıyla ÇED’in bir çözüm aracına dönüşebilmesi, ÇED ile elde edilen sonuçların yönetim kararlarına ve bu yolla da uygulamaya yansıtılmasına bağlıdır (Kartal ve Şengül, 2001: 524).

ÇED'in Temel Özellikleri:

- (1).Disiplinlerarası bir çalışmadır.
- (2).Ekip çalışmasını gerektirmektedir.
- (3).Ekibin her üyesinin temel meslek bilgisine ek olarak ÇED eğitimi almış olmasını gerektirmektedir.
- (4).Bütüncül değerlendirmeye dayalıdır.
- (5).Çok boyutlu bir çalışmadır (Kartal ve Şengül, 2001: 524).

ÇED'in amacı, temel görevleri ve özellikleri şöyle özetlenebilir:

ÇED'in amacı; ekonomik ve sosyal gelişmeye engel olmaksızın, çevre değerlerini ekonomik politikalar karşısında korumak, planlanan bir faaliyetin yol açabileceği bütün olumsuz çevresel etkilerin önceden tespit edilip, gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamaktır.

ÇED'in temel görevi, projelerle ve gelişmelerle ilgili karar vericilerin daha bütünsel, yani karara etkiyecek birden fazla faktörü göz önüne alır bir şekilde daha sağlıklı karar vermelerini sağlamak için, onlara projelerden kaynaklanabilecek çevresel etkileri net bir şekilde göstermektir.

ÇED, projelerle ilgili bütün paydaşların bir araya geldiği ve görüş, kaygı ve önerilerini ortaya koyabildikleri demokratik ve şeffaf bir süreçtir. İlgili paydaşlar bu süreç içerisinde ortaya koydukları teknik bilgi ve görüşlerle projenin en dengeli ve verimli şekilde gelişimine katkı sağlarlar.

İyi işleyen bir ÇED sürecinin şeffaf tabiatı ve çok boyutluluğu sayesinde projenin uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek olası problemler, tasarım aşamalarında bertaraf edilebilir. Önerilen projeye getirilen çeşitli alternatiflerin incelenmesi, çevresel faydaları arttırırken, proje sahibinin maliyetlerini azaltabilecek başka seçenekler de sunabilir. Aynı şekilde, halkın katılım süreci sayesinde, ilgili paydaşlar ve ilgili kamu kurumları arasında güven duygusu oluşturur ve katılımcı tabiatı sayesinde de ÇED süreci, ülkenin genel demokratik sürecine katkıda bulunur.

ÇED'in faydaları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- (1).Uygulama aşamasında ortaya çıkabilecek problemlere karşı daha önceden önlemler üreterek hazırlıklı olunması.
- (2).Proje sahibi için projenin tüm yönlerinin görülebilmesi ve seçeneklerin

değerlendirilebilmesi.

(3).Karar verme sürecine yönelik daha güvenilir ve işbirlikçi bir yaklaşım sağlaması.

Avrupa Birliği’nde ÇED süreci, çevre müktesebatının “yatay” olarak nitelendirilen ana mevzuat bölümlerinden biridir. Yatay mevzuat; su, hava vb. bir sektöre uygulanan düzenlemelere karşın çevreye ilişkin farklı konu alanlarına değinen, çeşitli konulara ilişkin çevre mevzuatıyla ilgilenmektedir. Bu mevzuat kalemleri belirli bir alanı düzenlemekten çok, daha çok sürece dayalı hususlardır. Bunlar karar vermeyi, yasal gelişimi ve uygulamayı geliştirmeyi amaçlayan metotlar ve mekanizmalar sağlarlar (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 11-12).

ÇED’in Ana İlkeleri

ÇED’in ana ilkelerini şöyle açıklayabiliriz:

(1).Planlama süreciyle bütünleştirme

Çevresel değerlendirme süreci, çevresel konuların dikkate alınmasını sağlamak için, planlama süreciyle bütünleştirilmelidir. İdeal bir durumda, değerlendirme projenin hazırlık süreciyle bütünleştirilir. Bu aynı zamanda değişik kısımlardan sorumlu ekiplerin veya kişilerin birbirlerinin çalışmalarına etkin şekilde katılmaları veya projeyi hazırlayanlarla değerlendirmeyi yürütenler arasında daha yakın temas ve bilgi alışverişi sağlamak anlamına gelir.

(2).Mümkün olan en erken aşamada diyalog

Çevresel değerlendirme karar verme sürecinin mümkün olan en erken aşamasında uygulanmalıdır. Sürecin doğru şekilde çalışması açısından, değerlendirme verilerinin projenin hazırlanması sırasında elde olacağı şekilde bir zamanlama gereklidir. ÇED’in projeye ilişkin kritik kararlar verildikten sonra başlatılması, proje tasarımını, resmi olarak kabul edilmiş olmasa bile, değiştirilmesi zor bir hale getirmektedir.

(3).Sorumluluk

Proje sahibi, proje hedefleri gerçekleştirilirken etkileri indirgemek açısından en iyi konumda bulunduğu için, ÇED Raporunu hazırlamakla sorumludur. Proje sahibi, çevresel hedeflerin gerçekleştirilmesinden sorumlu olan çevre makamlarıyla işbirliği yapmalıdır.

(4).Karar verme

ÇED Raporu karar vericilere, proje teklifiyle birlikte sunulmalıdır. Yetkili makam, karar verilirken raporu da göz önünde bulundurmalıdır. Yetkili makam, teklif edilen bir plana ilişkin karar verdiği zaman, çevresel etki değerlendirme raporuna açık şekilde atıf yapmalıdır.

Siyasi irade ve bilginin doğru kullanımı etkili bir ÇED süreci için gereklidir. Aksi takdirde, değerlendirme süreci ve çevresel değerlendirme ile proje hazırlığı arasındaki bağlantı tüm ilgili paydaşların açık, geniş ve şeffaf katılımıyla çok başarılı şekilde yürütülse bile, karar verme üzerindeki etkiler zayıf olabilir. Bu durumda geleneksel ve ekonomik tercihler ön plana çıkabilir ve değerlendirmedeki önerilerin önüne geçebilir. Çevresel değerlendirmeyi başlatma ve kullanma konusundaki siyasi iradenin artırılması için şu araçlar kullanılabilir:

- Politikacıların ve kamuoyunun yeterli bilince sahip olmaları;
- Çevresel konular üzerine eğitim,
- Karar vericilerin üzerinde baskı oluşturmak üzere, karar verme sürecinde şeffaflık.

(5).Danışma ve katılım

Projelerin çevresel değerlendirmeleri sürecinde ilgili paydaşların geniş katılımı önem arz etmektedir. Halk da çevresel değerlendirme sürecine katılmalıdır. İlgili ve etkilenen gruplar projelerin çevresel değerlendirme sürecindeki adımlardan ve mevcut katılım fırsatlarından haberdar olmalıdır. Çevresel değerlendirme sürecinin sonuçları bu grupların anlayabileceği şekilde kendilerine iletilmelidir.

(6).Esneklik

ÇED süreci danışma ve katılımdan sağlanan girdilere uygun şekilde cevap verebilmelidir. ÇED prosedürü bu nedenle esnek olmalıdır.

Danışma ve halk katılımından elde edilecek muhtemel sonuçların tahmin edilmesi

Erken bir aşamada ve sıkça ilgili gruplar ve kurumlarla iletişim kurulması, sinyallerinin alınması ve ÇED sürecinin net bir şekilde açıklanması;

Beklenmedik sonuçlara cevap verebilmek için danışmanlarla kısa dönemli veya çerçeve sözleşmeler yapılması.

(7).Demokrasi

Çevresel değerlendirmenin, bir ülkede projelere ilişkin karar verme sürecindeki demokrasi düzeyini yükseltebileceği görülmektedir: çevresel değerlendirmenin, değişik politika alanları ile devletin değişik düzeyleri ve halk katılımı arasında temin edeceği tutarlılık nihai olarak bu iyileşmeyi sağlayabilir (<http://www.cevreorman.gov.tr/ced/cednedir.htm>, 18.02.2005; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 15-16).

ÇED'nin ilk uygulanmaya başlandığı yıl olan 1970'den itibaren geliştirilme nedeni olarak kabul edilen ekonomi ve çevre arasında denge kurma işlevi, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nu 1987'de yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" raporunda yer verildikten sonra yeni bir kalkınma stratejisi olarak tüm dünyanın gündemine alınan sürdürülebilir gelişme hedeflerine tam anlamıyla uymaktadır. "Sürdürülebilir Gelişme"nin gelecek kuşakların da gereksinimlerini karşılamalarına olanak veren bir kaynak kullanımı stratejisiyle ekonomi ve çevreyi bağdaşık kılma temel ilkesi, ÇED'in uygulanmasında güdülen hedefle aynıdır. Bu konuda gelecek kuşakların haklarının korunması yönünde de paydaşlar arasında uyum sağlama işlevinin yerine getirilmesinde uygulanan ÇED ile tüm paydaşların katılımlarına olanak verilmesi gerekmektedir (TÇSV, 1996: 72-73).

BM'in "Sürdürülebilir Gelişme" hedeflerine ulaşmada yalnızca hükümetlerin yetkili konumlarda olmayıp Hükümet Dışı Kuruluşların (HDK)-"Non Governmental Organizations" (NGO) veya diğer bir tanımlamayla Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ya da Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) ve doğrudan halkın -katılımını da sağlanmasını öngörmesiyle, 1992 Rio (Çevre ve Kalkınma) ve 1996 İstanbul (HABİTAT II) konferanslarına kadar düzenlenen bir dizi uluslararası konferansta gerçekten de etkili bir STK ve halk katılımı olanağı elde edilmiştir. ÇED sürecine konuyla ilgili tüm paydaşların katılımı, BM'in öngördüğü ekonomi ve çevreyi bağdaşık kılmaya halkın katılımı ilke ve uygulamalarına tam olarak; uymaktadır.

İyi işleyen bir ÇED sürecinin şeffaf tabiatı sayesinde, halka/diğer ilgili paydaşlara danışarak ve olabildiğince gerçekleştirilmesi istenen projeye ilişkin ve geniş çapta bilgi toplayarak, projenin uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek olası problemler, henüz projenin tasarım aşamasında çözülebilir veya hafifletilebilir. Bu yolla (bazen öngörülen) problemlerin pek çoğu, fiili uygulama başlamadan çözülmeye çalışılır ve böylelikle

maliyetli zaman kaybı önlenmiş olur.

ÇED’de “çevre” tanımının boyutları (doğal ve yapay, ekonomik ve sosyal), yalnızca bilimsel yöntem ve tekniklerle ilgili değildir. ÇED’de, “çevre” tanımı kapsamına alınan her boyut için, ÇED sürecine etkilenecek paydaş olarak katılanlar proje hakkındaki görüş ve istemlerini dile getirirlerken kuramsal olarak söz sahibi konumundadırlar. Bu yolla ÇED’in “ekonomi ile çevre” arasında denge kurma işlevine siyasal alanda da daha fazla işlerlik kazandırılma olanağı sağlanabilir. Ancak bu olanağın etkilenecek paydaşlarca gereğince kullanılabilmesi için, çevre konularında demokratik haklarının bilincinde olan bir kitlenin varlığına ve ÇED mevzuatının buna uygun düzenlemeleri getiriyor olmasına gerek vardır. Bu durum ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekte, genel anlamda demokratikleşmenin ve buna bağlı olarak çevre yönetimine katılımın düşük olduğu ülkelerde, uygulamada, ÇED tanımının kuramsal anlamda ulaştırıldığı düzeyin gerisinde kalınmaktadır.

Demokratik bir ortamda etkileyecek ve etkilenecek paydaşların aynı süreç içinde bir araya getirilmesiyle, ÇED’in ekonomi ile çevre arasında denge kurma işlevi siyasal bir platforma taşınmış olmaktadır. Ancak bu ortamda iki paydaşı birbirinin karşıtı olarak çarpıştırmak ÇED’in tanımına ters düşmektedir. ÇED’in geliştirilme nedeni, daha önce açıklandığı gibi, önceleri birbirinin karşıtı olarak kabul edilen ekonomi ile çevre arasında uyumun sağlanması olduğundan, ÇED sürecinde ekonomi ve çevreyi temsil eden paydaşlar bir araya getirilerek bunların birbirlerinin karşıtı konumundan çıkarılıp aralarında uyum sağlayan çözümlerin getirilmesi amaçlanır. Bu çözümlerin getirilmesinde bilimsel yöntem ve tekniklerin kullanılması esastır. Böylece, ÇED’in bilimsellik temeline dayalı çözümlerinde, siyasal bir platformda bir araya getirilen paydaşlar arası uyumun sağlanması hedeflenir.

Önerilen projeye getirilen çeşitli alternatiflerin ÇED çalışması kapsamında incelenmesi, çevresel faydaları arttırırken, proje sahibinin maliyetlerini azaltabilecek başka seçenekler de sunabilir. Halkın katılım süreci sayesinde, ilgili paydaşlar, proje sahibi ve kamu kurum kuruluşları arasında güven duygusu oluşturur ve katılımcı tabiatı sayesinde de ÇED süreci, o ülkenin genel demokratik sürecine katkıda bulunur.

ÇED’in faydalarını kısaca özetlemek gerekirse:

-Tasarım aşamasında ortaya çıkabilecek olumsuz durumları önceden görerek “etkisiz hale getirmesi için gerekli tedbirleri ortaya koyması, olumsuz etkilerin

enazlanması”

-Proje sahibi için maliyet azaltıcı seçenekler sunması,

-Karar verme sürecine yönelik daha güvenilir, bütünsel ve işbirlikçi bir yaklaşım, demokrasiye katkı.

Sonuç olarak; 1 Ocak 1970 tarihinde ABD’de yürürlüğe giren Ulusal Çevre Politikası Kanunu (National Environmental Policy Act) kapsamında dünya ile tanışan ve gerek ABD, gerek AB ülkeleri, gerekse diğer dünya ülkelerinde halen en etkin çevre yönetim aracı olarak yerini alan ve gün geçtikçe de bu yeri sağlamlaştıran ÇED, ülkemizde 7 Şubat 1993 tarihinden bu yana uygulanmaktadır.

Türkiye’de sağlam bir çevre yönetimi oluşturmanın esas temelini ÇED sürecinin yasal, kurumsal ve teknik altyapı açısından güçlendirilmesi teşkil etmektedir.

2.1.Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇED) ve ÇED İle Farkları ve SÇED Süreci

Sürdürülebilirlik plan, program ve politikalar ve birim projelerin çevre üzerinde olası zararlarını ölçme ve engelleme değerlendirmesinin ötesine gitmektedir. Sürdürülebilirlik, politikaların gerçek bir parçası olmalı, planların, programların ve projelerin içinde yer almalıdır. Bu durum göz önüne alındığında, Stratejik Çevresel Değerlendirme, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılmasında yöntem ve uygulamayı sağlayan önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇED), çevre yönetiminin teknik araçlarından olan ve faaliyetler düzeyinde uygulanan çevresel etki değerlendirmesinin ileri bir aşaması olarak, çevre üzerinde önemli etkiler yapması muhtemel belli plan ve programlar hakkında bir çevresel değerlendirme yapılmasını temin ederek, üst düzeyde bir çevre korumasını sağlamak, plan ve programların hazırlanması ve onayı/kabulü aşamasına sürdürülebilir gelişme ilkesi doğrultusunda çevresel faktörlerin entegre edilmesine katkıda bulunmak üzere uygulanan bir değerlendirme sürecidir.

SÇED sürecinde, plan ya da programın uygulanmasının olası çevresel etkilerini tanımlayan, değerlendiren, plan ve programın amaçlarını ve coğrafi kapsamını dikkate alarak alternatifler belirleyen bir çevresel rapor hazırlanması, çevresel sorumluluklar taşıyan otoriteler ve kamuoyu ile görüşmeler yapılması, çevresel raporun ve görüşmeler sonuçlarının karar oluşturma mekanizmasında dikkate alınarak çevresel etkilerin ortaya

çıkmadan önlenmesi sürecin en temel özellikleridir.

SÇED, plan ve program sürecinin en erken safhasında devreye girmelidir. Planlama ile çevresel değerlendirme sürecinin eşgüdümlü ve eşzamanlı yürümesi sağlıklı ve çevre duyarlı bir gelişim sürecinin gerçekleştirilmesinde önemli noktalardan biridir. Bir yandan gelişme stratejileri ve hedefleri belirlenirken, diğer yandan bu stratejilerin çevresel yönlerinin ve çevresel hedeflerin belirlenmesi planlama ile değerlendirme sürecinin entegrasyonunu sağlayacak ve sorunlar ortaya çıkmadan çözülmüş olacaktır.

SÇED süreci şeffaf bir süreçtir ve bu süreç boyunca halk kendi geleceği hakkında fikir belirtme ve yön tayin etme hakkına sahiptir. Halkın katılımı ve kamuoyu görüşü, hazırlanan raporun nihai hale gelmesi ve yeterliliği açısından önem taşımaktadır.

Alınan kararların yerel ya da bölgesel otoritelerle paylaşılması ve görüşlerinin karar mekanizmasına dâhil edilmesi, gelişme kararlarının yerel ya da bölgesel düzeydeki uygulama başarısını arttırmakta, ilgili tüm paydaşların fikir birliğiyle aldığı kararlar koordinasyonu güçlendirmektedir.

SÇED sürecinde alternatiflerin varlığı çok önemlidir. Aksi taktirde bu süreç plan ve programların risk analizinden öteye gitmeyecektir. SÇED çalışmalarında plan ve program alternatiflerinin olması en iyi alternatifi seçebilmek için önemlidir. Alternatiflerin birbirinden zamanlama, ölçek ve kapsam bakımından farklılık göstermeleri, alternatiflerdeki kalkınma ve çevre yaklaşımlarının değerlendirilerek etkilenen tüm paydaşlar için en uygun kararın verilmesini kolaylaştıracaktır (<http://www.cevreorman.gov.tr/sced>, 01.02.2007).

Stratejik Çevresel Değerlendirme Süreci

SÇED ve ÇED'in karşılaştırmasının yapılmasının temel mantığı şu şekilde açıklanabilir:

ÇED= PROJELERİN çevresel (etki) değerlendirmesidir. (Environmental Assessment of Projects (97/11/ EC (AB) yönergesi doğrultusunda)

SÇED= YASALARIN, POLİTİKALARIN, PLANLARIN ve PROGRAMLARIN çevresel (etki) değerlendirmesi (EC/SEA, AB 2001/42/EC yönergesi doğrultusunda) ve yürürlükteki politikalar dikkate alınmadan gerçekleştirilmektedir.

ÇED ve SÇED'in hazırlık koşulları:

- (1).Eleme
- (2).Kapsamlaştırma
- (3).Değerlendirme
- (4).İnceleme, şeklinde sınıflandırılabilir (Ruiten, 2005: 3-4).

Stratejik Çevresel Değerlendirme sürecinin ilk aşaması plan veya programa SÇED sürecinin uygulanmasının gerekli olup olmadığının belirlendiği **eleme** aşamasıdır. Bu aşamada yetkili otorite plan ya da programının SÇED kapsamında kalıp kalmadığını belirler.

Plan veya programa SÇED uygulanacağına karar verilmiş ise, planlamanın seviyesine (politika, plan ya da program), türüne (sektörel, bölgesel), amaçlarına ve kim tarafından ve nerede yapıldığına göre stratejik çevresel değerlendirmenin kapsamı belirlenir.

Kapsamlaştırma aşamasında, çevresel açıdan önemli ve etkilenebilecek alanlar ile alternatif planlar belirlenir ve SÇED süreci tasarlanır. Bu aşama ile halkın ve çevre otoritesinin görüşleri de alınarak bir kapsamlaştırma dokümanı hazırlanır.

SÇED sürecinde bir sonraki aşama **SÇED Raporu**'nun hazırlanmasıdır. Raporda mevcut çevresel veriler, plan hedefleri, alternatiflerin analizi, öneri planının özeti, çevresel etkiler, çevreyi korumak için alınacak önlemler, danışma ve halkın katılımı süreçleri ile çevresel eylem ve izleme programı yer almalıdır.

SÇED raporunun tamamlanması ile sürecin değerlendirildiği **Kalite Kontrolü** aşaması başlar. Kalite kontrolü çevre konusunda yetkili otorite tarafından gerçekleştirilir. Kalite kontrolü ile SÇED sürecinin doğru bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı, kapsamlaştırma raporunda yapılması öngörülenlerin yapılıp yapılmadığı ve halkın katılımının etkinliği gibi hususlar irdelenerek süreç değerlendirilir.

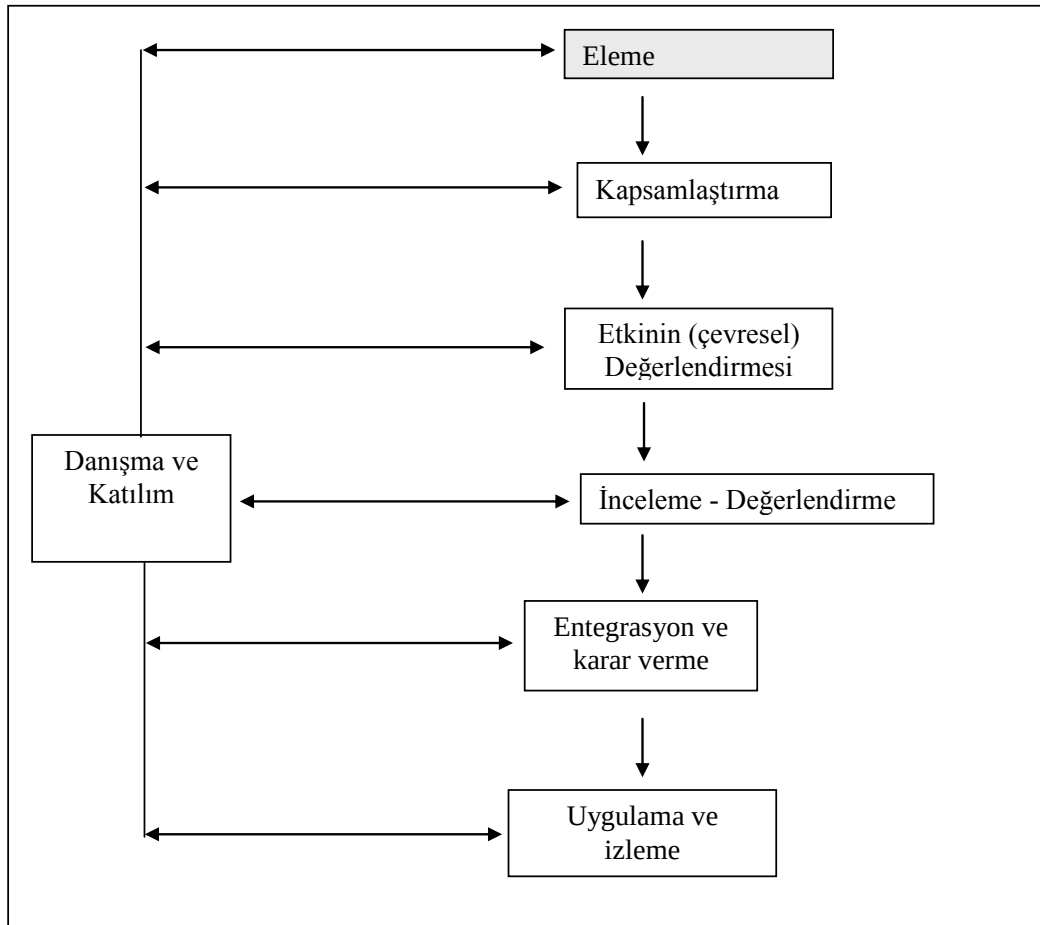
Karar verme aşaması ile SÇED sürecinin sonunda alınacak önlemler ve seçilecek alternatif konusunda son karar verilir. Çevre ve Orman Bakanlığı'nca hazırlanan taslak yönetmeliğe göre son karar planı yapan otoriteye aittir. Planı yapan otorite Bakanlığı ve halkı kararı konusunda bilgilendirir.

Plan veya programın uygulanması aşamasında ortaya çıkabilecek önemli olumsuz çevresel etkilerin en kısa sürede belirlenmesi ve bu etkilere karşı en kısa zamanda çözüm

üretilmesi amacıyla hazırlanacak izleme programı SÇED hedeflerinin sürekliliğinin sağlanması amacıyla kullanılan önemli adımlardan biridir. Çeşitli göstergeler yardımıyla belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının denetlenmesi ise **izleme** aşamasında gerçekleştirilir.

Bahsedildiği üzere SÇED, diğer çevresel değerlendirme süreçlerinin ötesinde plan, program ve politikalar bazında bütüncül bir değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Bu en temel özelliği ile SÇED kalkınmanın yarattığı çevresel etkileri faaliyet bazında irdelenmeye gerek kalmadan bütüncül bir yaklaşımla değerlendirerek zamandan ve maliyetten tasarruf sağlayan, çevresel değerlerin korunmasında etkin bir şekilde kullanılabilecek en uygun araçtır (<http://www.cevreorman.gov.tr/sced>, 01.02.2007; http://www.cevreorman.gov.tr/scd_brosur, 01.03.2007: 2).

Çizim 2.2.ÇED ve SÇED Süreci

ÇED ve SÇED süreçleri görüldüğü gibi birbirlerine benzer süreçler içermektedir. Halkın katılımı ile sürecin her aşaması daha demokratik ve katılımcı kararların alınmasını sağlamaktadır.

2.3.ÇED Sürecinin Yönetimi

ÇED sürecinin etkin şekilde yönetimi, katılan çeşitli paydaşların karmaşık yapısı ve çevresel bilginin disiplinler arası doğası yüzünden çok önemlidir. Sürecin yönetiminde aşağıdaki hususlar göz önüne alınmalıdır:

- (1).Süreçte yer alan paydaşların sayıca çokluğu (proje sahibi, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, kamuoyu ve karar vericiler).
- (2).Göz önüne alınan alternatifler ve konuların karmaşık doğası.
- (3).Projenin planlama ve projelendirme çalışmalarına olan etkisi ve bağlantısı.
- (4).Gecikmeleri önlemek için eşgüdüm ve bilgi alış verişi ihtiyacı.

ÇED sürecinin yönetimi denildiğinde esas olarak anlaşılması gereken projenin planlama ve değerlendirme sürecinin yönetimi olmalıdır. Bu sürecin başarılı bir şekilde yönetimi, zaman ve kalite anlamında önemli kazanımlar sağlayacaktır (European Commission, 1993: 7).

ÇED SÜRECİNİ YÖNETMENİN UNSURLARI

ÇED sürecini yönetmenin unsurlarını şöyle sıralayabiliriz.

(1).Sürecin Aşamalandırılması ve Yapılandırılması

ÇED süreci paydaşların görev, rol ve sorumluluklarının açık şekilde tanımlandığı aşamalara bölünmelidir (örneğin kapsam belirleme, etkilerin değerlendirilmesi vb.). Bu bağlamda, sürecin; i) başlangıcı, ii) hedefleri, iii) aşamaları (hazırlanması gereken belgeler ve karar noktaları), iv) zamana dağılımı, v) halkın katılımı ve vi) paydaşların rolleri tanımlanmıştır

Her aşamanın sonunda yapılması gereken diğer işleri belirlemek üzere ara kararlar verilmesi söz konusudur. Ülkemizde bu süreç ÇED Yönetmeliği aracılığı ile tarif edilmiştir. Böylece ÇED süreci açık bir şekilde tanımlanarak şeffaflık büyük ölçüde sağlanmaktadır.

(2).Sürecin Esnekliği

ÇED süreci paydaşların katılımı yoluyla elde edilen çeşitli görüş ve bilgilerin anlaşılma ve değerlendirilebilmesine imkân vermelidir. ÇED süreci bu nedenle

aşamalandırma, zamanlama ve kullanılan yöntemler açısından esnek olmalıdır.

ÇED sürecinde esneklik sağlanabilmesi için, projenin planlama ve projelendirilmesi esnasında ÇED en erken aşamada başlayabilmeli, ilgili paydaşların görüş ve önerilerine açık olmalı ve bunların değerlendirilebilmesi için gerekecek zamanı sağlamalıdır. Ayrıca, öngörülemez durumlar için kullanılabilecek mekanizmalar içermelidir.

(3).Sürecin Yönetimi İçin Kullanılabilecek Araçlar

Proje için ÇED raporunun hazırlanmasından sorumlu olan proje sahibi, tüm sürecin proje adına yürütülmesinden sorumlu bir kişi veya danışman kurum seçebilir. Bu yaklaşım sürecin başarı ile yürütülmesi için önemli bir adımdır. ÇED çalışmalarının gerçekleştirilerek raporun hazırlanması aşamasını yönetmek için aşağıda belirtilen araçlar kullanılabilir:

(1). Hazırlanacak ÇED raporu ve gerek duyulabilecek ara raporlar için net hedefler belirlenmesi.

(2). Çeşitli uzmanlardan oluşan disiplinler arası bir ekip oluşturulması (örneğin biyologlar, hava kalitesi modelleme uzmanları, sosyo-ekonomi uzmanları vs.).

(3). Proje sahibi, projeyi ve ÇED raporunu hazırlayan teknik ekip ve ÇED süreci ile ilgili idare/kamu kurumları arasında iletişim ve işbirliği sağlanması.

(4). ÇED raporunu hazırlayan grup ile proje mühendislik hizmetlerini yürüten grup arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması.

(5). ÇED çalışması ile ilgili aşamaları şeffaflaştırmak için yeterli zaman ve kaynak ayrılması ve paydaşların katılım ver görüşlerine açık bir süreç yürütülmesi (United Nations Economic Commission for Europe, 1996: 17-22).

ÇED sürecinde ilgili kamu kurumları ve diğer kuruluşlar arasında işbirliği oluşturulması yararlı ve paydaşlarca kabul edilebilir sonuçlara ulaşılması için çok önemli olup, genelde Çevre Bakanlıklarının etkili konumda olduğu ülkelerde bu yaklaşım görülmektedir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007 : 19-20).

3. ETKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çevresel etki değerlendirmesi, insan faaliyetlerinin çevre üzerinde yarattığı etkilerin belirlendiği ve değerlendirildiği ve uygun/mümkün olduğu durumlarda bu etkilerin en az seviyeye indirilmesi için alınacak önlemlerin belirlendiği bir süreçtir. Dünya genelinde, çevresel etki değerlendirmesi konusunda geniş bir yelpazeye dağılan çeşitli yaklaşımlar kullanılmaktadır. Bu yaklaşımlardan özellikle ikisinin her zaman geçerli olduğu gözlenmektedir ve herhangi bir çevresel etki değerlendirmesi çalışması gerçekleştirilirken bu iki yaklaşımın dikkate alınması yararlı olacaktır. Bu iki yaklaşım aşağıda açıklanmaktadır (Erickson, 1994: 208).

(1).Çevre, canlı veya cansız herşeyi çevreleyen varlıkların ve şartların toplamıdır.

Çevre, sadece canlıların yaşadığı fiziksel habitatlardan ibaret değildir. Örneğin çevre, sadece su kuşlarının yaşadığı fiziksel ortam değildir, aynı zamanda su kuşlarının habitatını oluşturan su, hava, toprak ve bitki yaşamıdır. Çevre sadece ormandan ibaret değildir; aynı zamanda ormanın içinde, çevresinde ve orman yüzünden meydana gelen çok çeşitli süreçler de çevrenin bileşenleridir. Çevre aynı zamanda insanları ve insanlara ait yapıları, süreçleri ve koşulları da içerir. Bu nedenle “çevre” terimi bizi çevreleyen fiziksel, kimyasal, biyolojik ve sosyal varlıklar, koşullar ve etkileşimlerin tamamına işaret eder.

(2).Birçok çevresel bileşen, süreç ya da özellik mevcut sayısal analiz yöntemleriyle ölçülebilirken, birçoğu da ölçülememektedir.

Sürekli olarak yeni analitik yöntemler geliştirilmekte olmasına rağmen, burada yazılamayacak kadar karmaşık ve çok sayıda bir çok etken, tabiatları itibariyle, belki de hiç bir zaman sayısal olarak ölçülemeyecektir. ÇED çalışmalarının, katı bir yaklaşımla, yalnızca ölçülebilir etkilerle sınırlandırılması, çevresel süreçlerin çok basite indirgenmesine yol açmaktadır ve bu nedenle karar verme açısından kabul edilemez bir yaklaşımdır.

3.1.Çevresel Etki Nedir?

Çevre üzerindeki bir etki –önemli olsun ya da olmasın–, belirli bir çevre bileşeninde (hava, su, toprak, flora, fauna, vb.), belirli bir proje kapsamındaki belirli bir faaliyetten kaynaklanan bir değişiktir. Çevresel etki, çevre bileşeninde (bir başka deyişle, alıcı ortamda), projenin başlatılmasından önceki durum ile söz konusu etkinlik gerçekleştikten sonra meydana gelen durum arasındaki fark şeklinde ölçülebilir.

Çevresel etkiler, değişik şekillerde sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmalar aşağıdaki bölümlerde açıklanmaktadır.

3.1.1.Doğrudan veya Birincil Etkiler

Doğrudan, veya birincil etki, bir proje faaliyeti ile bir alıcı ortam arasındaki etkileşim sonucu doğrudan meydana gelen değişikliktir. Daha somut bir anlatımla, doğrudan/birincil çevresel etkiler, gerçekleştirilen bir proje faaliyeti nedeniyle çevresel bileşenler ve süreçler üzerinde doğrudan doğruya meydana gelen etkilerdir. Örneğin, saha inşaatı hazırlanırken ağaçların kesilmesinde ağır iş makinalarının kullanılması büyük olasılıkla toprakların sıkışmasına neden olacaktır; dolayısıyla toprak sıkışması sahanın inşaatı hazırlanması faaliyetinin doğrudan/ birincil etkisidir (European Commission, 1999: i-ii).

3.1.2.Dolaylı veya İkincil Etkiler

Dolaylı veya ikincil etkiler, doğrudan ya da birincil bir etkilerden kaynaklanan değişikliklerdir. Daha somut bir anlatımla, ikincil etkiler çevresel bileşenlerde ve süreçlerde doğrudan etkilerin sonucu olarak gelişen değişiklikler ve etkileşimlerdir. Yukarıda verilen örnekte, ağır iş makinalarının kullanılmasının birincil sonucu olan toprak sıkışması, yüzey akışının artmasına ve bunun sonucunda da toprak erozyonu riskinin artmasına neden olabilir. Dolayısıyla, bu örnekte, toprak sıkışması birincil/doğrudan etkidir; bu birincil/doğrudan etki ise, yüzey akışı ve toprak erozyonu riskinin artması şeklindeki ikincil/dolaylı etkileri doğurmaktadır.

Aralarındaki farkı belirginleştirmek için;

doğrudan/birincil etkilerin, doğrudan doğruya proje faaliyetlerinden kaynaklanan çevresel etkiler (alıcı çevredeki doğrudan değişiklikler) olduğu, ve

dolaylı/ikincil etkilerin ise, (a) doğrudan etkilerin ve (b) doğrudan etkilere dinamik olarak bağlı olan veya bağlı hale gelebilecek olan fiziksel ve sosyal çevrenin bileşenleri, koşulları ve süreçlerinin çeşitli etkileşimleri sonucunda meydana gelen etkiler olduğu belirtilmelidir.

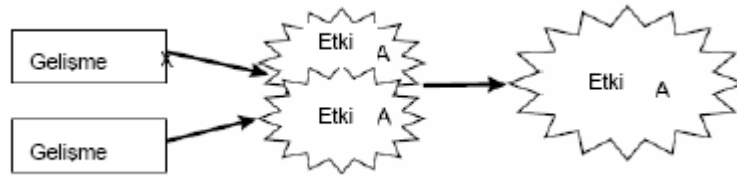

Her ÇED çalışmasında, dolaylı etkiler, doğrudan etkilerden sayıca daha fazladır ve etki değerlendirmesi çabalarının önemli bir kısmı bu alanda gerçekleştirilir. Dolaylı/ikincil etkiler, aynı zamanda üçüncül ve daha üst seviyelerde karmaşık etkilere de yol açabilir (European Commission, 1999: i-iii: 6).

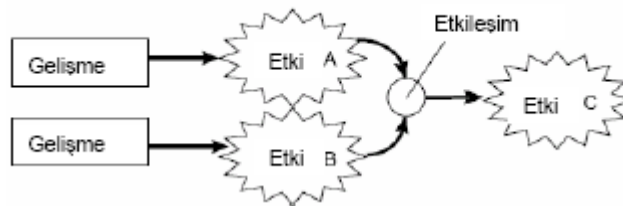
3.1.3.Kümülatif Etkiler (Birikimli Etkiler)

Birikimli etkiler, bir projenin etkilerinin, mevcut veya planlanan diğer projelerin etkileri ile bir araya gelmesinden kaynaklanır. Her proje, kendi başına bazı birincil ve ikincil etkilere neden olur. Birikimli etkiler, aynı yörede ya da bölgede yer alan iki ya da daha fazla projenin doğrudan ve dolaylı etkilerinin toplamıdır. Örneğin, bir otoyol projesi belirli bir bölgedeki orman örtüsünün %7'sinin kaybına yol açabilir; aynı bölgede daha sonra inşa edilen bir enerji nakil hattı buna ek olarak bir %3'lük orman kaybına daha neden olabilir. Böylece, o alandaki orman örtüsü kaybı birikimli olarak %10'a ulaşır.

Birikimli etkilerin göz önüne alınması, yukarıdaki örnekte şu açıdan önemlidir: her bir proje başına gerçekleşen orman kaybı önemli görünmeyebilir, ancak toplamdaki kayıp, bir başka deyişle birikimli etkiler son derece önemli olabilir (European Commission, 1999: 7).

Sinerjik etkiler, birikimli etkilere benzemektedir, ancak tekil etkilerin toplamından daha büyük bir etki oluşturacak şekilde birbirlerini etkilerler. Örneğin farklı kirleticilerin birleşimi, her kirleticiye ayrı ayrı dayanan bitkilere zarar verebilir (European Commission, 1999: ii-vi, 8).

3.1.4.Etkilerin Zaman Açısından Sınıflandırılması

Etkileri zaman açısından şöyle sınıflandırabiliriz:

Kalıcı/sürekli etkiler: Gerçekleştikten sonra geri döndürülemeyen etkilerdir. Örnek olarak, bir proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler nedeniyle bölgedeki canlı türlerinin yok olması gösterilebilir.

Geçici etkiler: Sadece belirli bir süre içinde meydana gelen etkilerdir. Örneğin, bir projenin inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan hava kirliliği (toz) ve gürültü gibi etkiler sadece inşaat süresince gerçekleşir ve geçicidir.

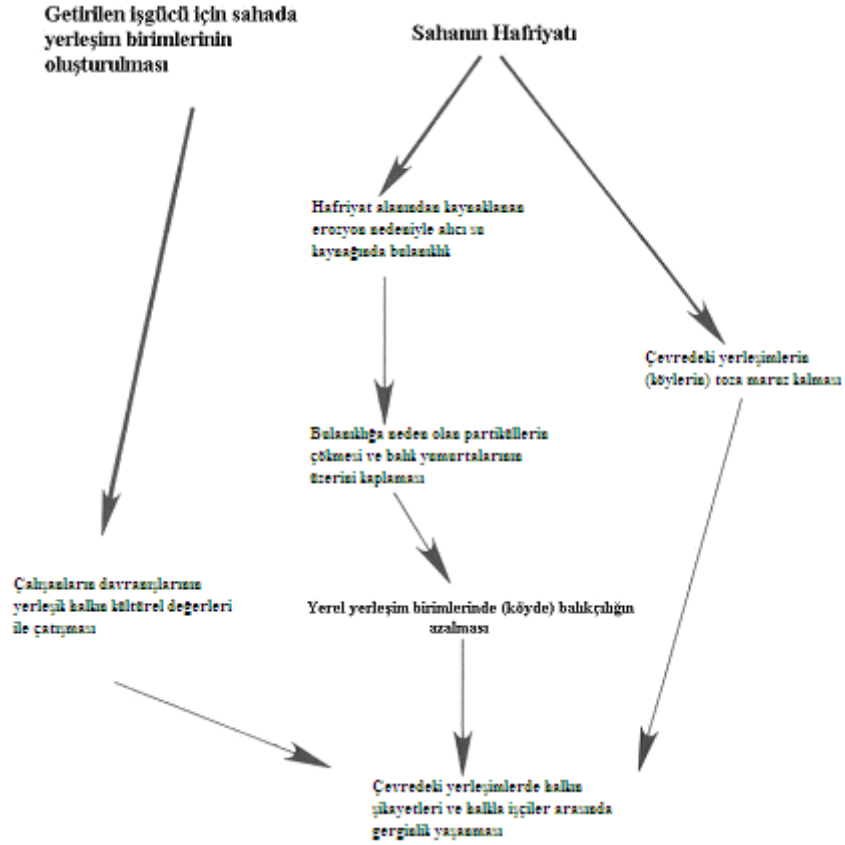
Aralıklı etkiler: Zaman zaman ya da belirli aralıklarla ortaya çıkan etkilerdir. Örneğin, ilkbahardaki yağışlardan kaynaklanan yüzey akışı ile ilgili etkiler, bu tür etkilerdir.

Anormal olayların sonucunda ortaya çıkan etkiler, yukarıda zamana göre yapılan sınıflandırmalardan herhangi birinin altında yer alabilir. Bunlar arasında bir depremde veya bir proje altyapısına kasten verilen bir zarardan (sabotaj gibi) kaynaklanan etkiler sayılabilir (European Commission, 1999: 8-10).

3.1.5.Etkilere İlişkin Genel İfadeler

Doğrudan ve dolaylı etkiler arasındaki fark, proje veya ÇED çalışması açısından hiç bir anlam ifade etmez. Etkilerin bu şekilde sınıflandırılması, yalnızca nedenselliklerin (neden-sonuç ilişkilerinin) belirlenmesi ve değerlendirilmesine yardımcı olur. Çizim 3.1’de nedenselliğe ilişkin varsayımsal bir dizi veya bir neden-sonuç ağı gösterilmektedir. Bu şekilde, bir etkileşim dizisinin ya da ağının daha fazla veya daha az mümkün olup olmamasını belirleyen çeşitli faktörler ve koşullar daha iyi görülebilmektedir. Etkilerin değişik adlar altında gruplandırılmasındaki amaç, bir etkinin doğrudan, bir diğerinin ise dolaylı olduğunun söylenmesi değildir; asıl amaç, etki değerlendirmesi kapsamında yapılan tüm analizlerin, projedeki tüm faaliyetlerin olası etkilerinin göz önüne alınmasını sağlayacak şekilde organize edilmesidir.

Çizim 3.1.Projenin Fiziksel ve Sosyal Çevre Arasındaki Doğrudan-Dolaylı Etkileri ve Nedensellik İlişkilerinin Gösteren Ağ Diyagramı

Kaynak: Proje etkinlikleriyle fiziksel ve sosyal çevre arasındaki nedensellik ilişkilerinin gösteren ağ diyagramı. Kalın çizgiler doğrudan etkileri, ince çizgiler dolaylı etkileri göstermektedir. (Erickson, 1994'den uyarlanmıştır; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 59).

3.2.ÇED Sürecinde “Çevre”nin Hangi Öğelerinin İncelenmesi Gerektiğine Dair Görüşler

Bölüm 3’de de açıklandığı üzere, “çevre” terimi sadece hava, su ve toprak gibi fiziksel çevreyi değil, aynı zamanda biyolojik, insani ve sosyal çevre bileşenlerini de içerir. Aynı şekilde, fiziksel, biyolojik ve sosyal bileşenler arasında ve içlerinde gerçekleşen tüm etkileşimler de “çevre” terimi kapsamında ele alınır. Bu nedenle, ÇED sürecinde, çevrenin proje ile ilgili olan tüm bileşenleri ayrıntılı olarak incelenir. Bununla birlikte, kapsam belirleme aşamasında her proje için **en önemli** çevresel etkilerin (bir başka deyişle, çevresel bileşenler üzerindeki en önemli etkilerin) belirlendiği unutulmamalıdır. Bu nedenle, doğru

şekilde yapılmış bir çevresel etki değerlendirmesinde yalnızca en önemli etkiler ele alınmalıdır.

3.3.Projenin Özellikleri

Projenin özellikleri, seçme-eleme ve kapsam belirleme süreçlerinde etki değerlendirmesi yoğun olarak kullanılmaktadır. Ancak, etki değerlendirmesi açısından, bir projenin genellikle aşağıdaki aşamalardan ve bileşenlerden oluştuğunun göz önünde bulundurulması gerekir:

- * planlama, tasarım, arazi satın alma, inşaat, işletme ve bakım ve kapanış aşamaları;

- * nihai tasarımda veya uygulama prosedürlerinde yerinde yapılan tadilatlar, ve

- * etki azaltıcı önlemler veya uygulamalar.

Proje gelişiminin çeşitli aşamalarıyla ve bileşenleriyle ilişkilendirilebilecek bazı faaliyetler Çizelge 3.1.'de sunulmaktadır. Projeye özel faaliyetler, projenin türüne (ulaşım, enerji, vb.) ve projenin bulunduğu yerdeki çevresel özelliklere (yaşlı orman alanı, şehir, sanayi bölgesi, vb.) göre değişecektir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 60).

Çizelge 3.1.Proje Geliştirilmesi ve Uygulamasının Çeşitli Aşamalarındaki Etkinliklere Örnekler

İnşaat öncesi aşama
sahanın yerinde incelenmesi, saha teslimi saha çalışmaları, etüdler arazi sahipliği (tapu) kayıtlarının toplanması test kuyularının açılması taşınmazların değerlerinin belirlenmesi arazi sahipleri ile görüşülmesi, pazarlık yapılması yeniden yerleşim sahaya ulaşımın sağlanması mevcut binaların ve yapıların yıkılması, sahanın hazırlanması
İnşaat aşaması
hafriyat patlatma dip tarama kum-çakıl, vb malzemelerin sahaya taşınması bitki örtüsünün kaldırılması, ağaçların kesilmesi kimyasal, yakıt, vb malzemelerin sahaya nakliyesi ve sahada depolanması sahanın drenajı, suyun saha dışına pompalanması sahada malzemelerin işlenmesi ışıklandırma toz kontrolü peyzaj düzenlemeleri, bitkilendirme
İnşaat sonrasındaki aşamalar (işletme ve kapanış)
bitki örtüsünün seçici şekilde kesilmesi, kesilen bitkilerin bertarafı ilaçlama toplanan yüzey sularının (saha drenajı) bertarafı atıkların depolanması ve bertarafı doğal kaynakların kullanımı kimyasal süreçler ve risk yönetimi yan ürünlerin yönetimi

Kaynak: Erickson, 1994'den uyarlanmıştır; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 60-61.

3.4. Etki Tahmini Yöntemleri

Bir yatırım faaliyetinin olası etkilerinin boyutlarının tahmini ve önemlerinin değerlendirilmesi çevresel etki değerlendirmesi sürecinin özüdür. Etki tahmini yapılabilmesi için teknik uzmanlık ve alıcı ortamın tüm özelliklerinin anlaşılması gereklidir. Çok çeşitli etkileri olan projeler için pek çok farklı uzmanlıkları içeren disiplinlerarası bir ekip gerekebilir. Bu bölümde her bir etki türünün tahmini için uzmanlaşmış rehberlik sağlanması amaçlanmamaktadır; yalnızca etki tahmini ve değerlendirmesinin tüm

disiplinler için geçerli olan genel ilkeleri sunulmaktadır.

Herhangi bir etki değerlendirmesinde izlenmesi gereken temel adımlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- (1). etkilerin belirlenmesi için yeterli olacak kapsamda/ayrıntıda (ama daha fazla değil) mevcut çevrenin şimdiki haliyle tanımlanması
- (2). faaliyetin gerçekleştirildiği durumda mevcut çevrede gelecekte olacak değişikliklerin belirlenmesi
- (3). sonuçlarını anlamak için faaliyetin yeterli ayrıntıda tanımlanması
- (4). faaliyetin olası önemli etkilerinin belirlenmesi (kapsam belirleme)
- (5). her bir etkinin büyüklüğünün, öneminin değerlendirilmesine ve etki azaltıcı önlemlerin belirlenmesine yetecek kesinlikte tahmin edilmesi (gerektiğinde daha fazla veri toplayarak)
- (6). etki önemini azaltacak önlemlerin belirlenmesi
- (7). kalan/süren etkilerin büyüklüğünün tahmin edilmesi
- (8). kalan/süren etkilerin öneminin değerlendirilmesi

Etki boyutunu ve etki önemini birbirinden ayırmak önemlidir. Oluşacağı bölgenin (= alıcı ortamın) endüstriyel bölge ya da yerleşim alanı olmasına bağlı olarak, aynı gürültü düzeyinin birbirinden çok farklı önem seviyeleri olabilir. Emisyonların önemi ise, mevcut hava kalitesinin hava kalitesi sınır değerlerinin oldukça altında, sınır değerlere yakın ya da zaten sınır değerlerin üstünde olmasına göre değişecektir.

Diğer taraftan, etkilerin boyutunun ve öneminin, etki azaltıcı önlemlerin belirlenmesi için gerekenden daha fazla kesinlikte/ayrıntıda değerlendirilmesine gerek yoktur. Ancak kalan/süren etkilerin boyutlarının ve önemlerinin daha kapsamlı olarak değerlendirilmesi gerekebilir.

Etki boyutunun tahmin edilmesi için, **birincil etkinin** boyutunun belirlenmesi gerekir, örneğin kirletici emisyonun miktarı, kullanılacak arazinin büyüklüğü, ya da binanın kapladığı alan gibi. Bundan sonra, kaynak ve alıcılar (flora, fauna ya da insanlar) arasındaki **bağlantılar ya da ilişkiler** tanımlanmalı, gerektiğinde modellenmelidir. Bu bağlantılar

anlaşıldığında, **alıcılar** **üzerindeki** **etkiler** tahmin edilebilir
(<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 61-62).

Tahmin yönteminin seçimi

Bazıları oldukça karmaşık olan çeşitli etki tahmin yöntemleri vardır. Bunlar; yetkinlikleri, yetersizlikleri ve geçerlilik koşulları da belirtilerek Çizelge 3.2.'de özetlenmektedir.

Çizelge 3.2.ÇED Tahmin Yöntemleri Çeşitleri

	Yetkinliği	Yetersizliği	Geçerliliği
Geçmiş deneyim	Kolayca modellenemeyen ve başka şekilde belirlenemeyebilen karmaşık etkiler için özellikle yararlıdır	Değerlendirilen faaliyet için temsil edici olmayabilir	Gerçek deneyimlere atıf yapılmalı, ve önerilen faaliyetin ve çevresinin farklı özellikleri için pay bırakılmalıdır
Sayısal hesaplamalar ya da modeller	Değerlendirilen faaliyete özgü koşullar ele alınabilir; birincil etkilerin miktarı (ör: arazinin alanı) çoğunlukla doğrudan belirlenebilir	Karmaşık modellerin kullanımı bu konuda ayrıntılı teknik bilgi gerektirir, ve önemli miktarda veri ihtiyacı olabilir; modellerde kullanılan uygun olmayan varsayımlar ve yuvarlamalar nedeniyle gizli hatalar olabilir	Karmaşık modeller, yalnızca daha basit modellerin yetersiz kaldığı durumlarda kullanılmalıdır; veri kaynakları belirtilmeli ve geçerliliği gösterilmelidir; modelin geçerliliği, ör: ilgili literatüre atıfta bulunarak, kanıtlanmalıdır
Deneyler ya da testler	Karmaşık etkiler modellenenebilir, ör: makinelerin gürültüsünü ya da bir kirleticinin belirli bir tür üzerindeki etkisini ölçerek	Pahalı olabilir; değerlendirilen faaliyeti tam olarak temsil etmeyebilir	Deney düzeneğinin önerilen faaliyeti temsil edici olduğu gösterilmelidir
Fiziksel ya da görsel simülasyonlar ve haritalar	Görsel ya da diğer alansal etkiler için yararlıdır; ör: fiziksel modeller, foto-montajlar, bilgisayarda grafik görüntüler, üstüste bindirilmiş haritalar, coğrafi bilgi sistemleri	Doğru bir şekilde modellenmediği takdirde yanıltıcı olabilir	Simülasyonu ve haritaları destekleyici yazılı tanımlamalar ve açıklamalar gerekebilir, ör: çeşitli stratejik konumlar ya da etkinin süresi hakkında
Uzman görüşü	Çok yönlü ve uygulaması kolaydır	Başvurulan uzmanlık söz konusu görev için yetersiz olduğunda yanıltıcı olabilir; doğrulanması zordur	Yaklaşım ve destekleyici veriler tanımlanmalı ve her uzmanın nitelikleri ve deneyimleri ÇED raporunda verilmelidir

Kaynak: <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 62.

Yöntem seçimi koşullara uygun olmalıdır. Eğer kabaca yapılmış bir tahmin etkinin önemsiz boyutta olduğunu yüksek bir kesinlikte gösteriyorsa ya da etkili önlemlerin tanımlanmasını mümkün kılıyorsa, çok fazla veri gerektiren son derece gelişmiş matematiksel bir modelin kullanılması tamamen gereksiz olabilir. Ancak, büyük projelerin çoğunlukla belli bir gelişmişlik düzeyinde tahmin edilmesi gereken büyük etkileri olabilir. Veri ve/veya uzmanlık yetersizliği sorun yaratabilmektedir; ancak daha basit tahmin

yöntemleri ve en kötü durum varsayımları bir etkinin önemsiz olduğunu göstermeye yetmiyorsa daha fazla veri toplanması ve/veya ileri uzmanlık hizmetleri alınması gerekebilir.

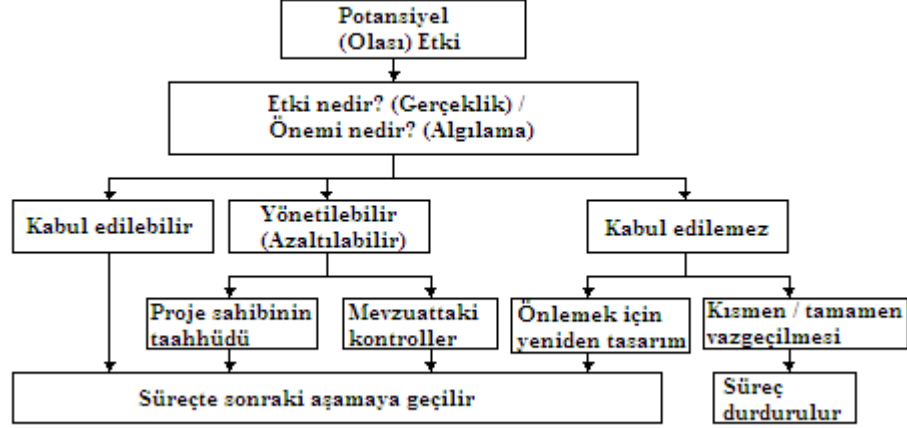
Birden fazla yöntemin bir arada kullanılmasıyla yetersizlikler çoğunlukla telafi edilebilir. Bununla birlikte, arasında pek çok ekolojik etkilerin de bulunduğu, özellikle karmaşık etkilerin tahmin edilmesinde kullanılabilecek yetkin bir model, uygulanabilir ve eksiksiz bir deney, ya da benzer bir çevrede benzer bir yatırım hakkında söz konusu durumu tam olarak temsil edebilecek örnek bir deneyim bulunmayabilir. Bu durumda, etki tahmini, uzman görüşüne dayanarak yapılmak zorundadır. Bu tahmin, ilgili bilimsel ilkelerin ve süreçlerin tam olarak anlaşılmasına, alıcı ortamın özelliklerinin iyi bilinmesine ve ilgili konularda kapsamlı pratik bilgiye dayandırılmalıdır. Hiçbir uzman görüşü yalnızca bir görüş olarak belirtilmemeli, ardındaki mantık her zaman açıklanmalıdır. Doğrulama için, etki tahmini ve önem değerlendirmesinde görev alan her uzmanın akademik ve profesyonel nitelikleri ve deneyimleri ÇED raporunda belirtilmelidir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 62-63).

3.5.Etki Öneminin Belirlenmesi

“Önem” kavramı ÇED sürecinde (a) seçme-eleme ve (b) kapsam belirleme adımlarında karar vermek üzere kullanılır; ancak (c) etki değerlendirmesi açısından da geniş kullanımı vardır. ÇED’de bir kavram olarak “önem”, belirli bir proje bağlamında ortaya çıkacak olan etkilerden hangilerinin diğerlerine göre daha fazla önem taşıdığına karar verilmesine yardımcı olan bir araçtır. “Önem” subjektif (öznel, objektif ya da nesnel olmayan) bir yargıdır; çevresel önemin derecesi çevresel etkilerin doğasıyla (ölçek, kapsam, süre, yoğunluk) belirlenir ve etki önemi fiziksel, biyolojik ve sosyo-ekonomik değerlerle ifade edilir. Etkilere –elbette antropojenik bir bakış açısından– önem atfedilmesi, çevre üzerindeki belirli bir etkinin göreceli öneminin ne olduğunun ortaya konulması için gereklidir. Sosyo-ekonomik açıdan önem, etkilenen halk ya da gruplar açısından kabul edilebilir değişiklik miktarını ifade eder.

Çizim 3.2.’de etki önemi konusunda karar verilirken izlenmesi gereken felsefi düşünce süreci gösterilmektedir.

Çizim 3.2.Etki Öneminin Belirlenmesinde İzlenen Felsefi Düşünme Sürecini Gösteren Akış Şeması

Kaynak: Petts, 1999’dan uyarlanmıştır; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 63-64.

Gerçeklik ve Algılama

Etki önemi, “çevresel etki, ulusal çevre standartlarını, mevcut çevre politikalarını veya programlarını ihlal edecek midir?” şeklinde bir soru sorularak gerçeklik açısından sorgulanabilir. Bu sorgulama aynı zamanda “proje etki alanındaki halka/topluluklara göre bu projeye ilgili en önemli sorunlar veya etkiler nelerdir?” şeklindeki bir soruyla algılama açısından da yapılabilir. ÇED çalışmalarında her iki sorgulama yönteminin de (gerçeklik ya da algılama açısından) değeri vardır ve hiç bir zaman biri diğerine tercih edilmemelidir.

Etki öneminin nasıl değerlendirileceğine ilişkin tam, eksiksiz bir reçete mevcut değildir. Ancak söz konusu olan proje bağlamında, nelerin önemli olup nelerin önemli olmadığına karar verilmesine yardımcı olmak üzere, ÇED uygulayıcılarının ihtiyaçlarına ve sosyo-politik çevrelerine uygun bir çerçeve üzerinde anlaşılmalıdır. Buradaki anahtar etkenlerden biri, etki önemine karar verilen sürecin şeffaf olmasıdır (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 64).

3.6.Duyarlı (Hassas) Alanlarda ÇED

“Koruma alanı” ve “duyarlı alan” arasındaki fark şöyle açıklanabilir. Bir bölge kanunla “korunuyorsa” ve herhangi bir şekilde yapılaşma ya da yatırımlar yasaklanmışsa, bu bölgede önerilen bir proje için ÇED raporu hazırlanmasına gerek yoktur. Böyle bir

durumda proje başvurusu yapıldığında, otomatik olarak olumsuz görüş verilir.

Duyarlı alanlar, sıkı şekilde kontrol edilen alanlardır; ancak bu alanlarda yatırım faaliyetleri kesin olarak yasaklanmamıştır; yatırım yapılıp yapılmaması ÇED sürecinin sonucuna bağlıdır. Planlanan projenin uygulanıp uygulanmaması aynı zamanda ilgili kurumların –örneğin Çevre ve Orman Bakanlığı ya da Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın– iznine / onayına bağlıdır.

Koruma alanı ve duyarlı alan çeşitleri nelerdir?

Türk ÇED Yönetmeliğinin Ek 5’inde (bakınız Ek 5) koruma alanı ve duyarlı alan çeşitleri belirtilmektedir. Bu alanlar üç grupta sınıflandırılmaktadır:

- (1). Ulusal mevzuat uyarınca korunması gerekli alanlar,
- (2). Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli alanlar,
- (3). Duyarlı olduğu bilinen alanlar ya da Onaylı Çevre Düzeni Planlarında korunacak alan olarak tespit edilen alanlar (örneğin sulak alanlar, arazi kullanım kabiliyeti yüksek olan tarım alanları, orman alanları, biyogenetik rezervler, vb.) (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 64-65).

3.7.ÇED Yöntemlerinin Değerlendirilmesi

ÇED çalışmalarında kullanılan tüm yöntemlerin amacı, verilerin eksiksiz elde edilmesi ile objektif ve güvenilir olarak değerlendirilmesine dayanmaktadır. Ancak yukarıda açıklanan ve ÇED uygulamalarında kullanılan yöntemlerin hepsinin aynı özellikte olduklarını söylemek mümkün değildir. Her yöntemin kendine göre avantaj ya da dezavantajları vardır (Çizelge 3.3.). Önemli olan gelişen çevre bilinci ve bu konudaki deneyimlere göre yeni ve daha az dezavantajlı (hatta eksiksiz) yöntemlerin geliştirilmesidir. Bu nedenle hem değişik ülkelerde geliştirilen ve kullanılan, hem de ülkemizdeki ÇED çalışmalarında kullanılan yöntemler açıkça tartışılmalıdır. Her ÇED çalışmasında değişik yöntemlerin kullanılması desteklenmelidir.

Çizelge 3.3.ÇED Yöntemlerinin Genel Değerlendirilmesi

Yöntemler	Yöntemlerin Avantajları	Yöntemlerin Dezavantajları
Kontrol Listeleri	-Herhangi bir etkinin gözden kaçırılma olasılığı en aza indirilir. -Ekosistemin ana öğelerinin neler olduğu ve öğeler arasındaki ilişkilerin etkileşim durumu kolayca bulunabilir. -Hangi çevresel etkiler için analiz yapılması gerektiği konularında bilgiler verilir. -Etkiler en yoğun olandan, düşük düzeyde olana doğru sıralanabilir	-Kullanılan ölçüler her projeye göre uygunluk göstermeyebilir. -Listeler çalışmalara uygun seçilmeyebilir. -Dolaylı etkiler diğer yöntemlere göre ayrıntılı olarak değerlendirilmeyebilir. -Belirsizlik ve risk etkenleri değerlendirilmeyebilir
Etki Matrisleri	-Olası olumsuz etkiler diğer yöntemlere göre daha ayrıntılı değerlendirilir. -Planlanan faaliyetin tüm etkileri İlk bakışta görülebilir. -Fiziksel, Biyolojik, Toplumsal Ekonomik çevreleri içerir. -Alternatiflerin karşılaştırılmasında güçlüklerin ortaya çıkma olasılığı azdır.	-Her bir matris ile planlanan faaliyetin tek bir alternatifinin değerlendirilmesi gerekir. -Etkiler rasgele özelliklerini yansıtmaz.
Örtmeler Yöntemi	-Çevresel açıdan duyarlı alanların belirlenmesinde katkılar sağlar. -Birçok çevresel faktör fiziksel olarak değerlendirilebilir. -Bilgisayar kullanımı mümkündür. -Verilerin objektif elde edilmesi mümkündür.	-Bilgisayarda sosyo ekonomik ve estetik faktörlerin veri olarak formülasyonun da güçlükler vardır. Bölgenin değerlendirilmesinde pullanılan karelerin küçük tutulma zorunluluğu vardır. -Sınırlı sayıda durum değerlendirilmesi olasılığı vardır.
Ağ Sistem Diyagramları	-Faaliyetler ve etkiler arasındaki ilişkiler doğrudan bağlantılarla gösterilebilir. -Dolaylı etkilerin değerlendirilmesinde olanak sağlanabilir.	-Etkilerin ölçülendirilmesinde güçlüklerin ortaya çıkma olasılığı vardır.
Adaptif (Uyarlamalı) Çevresel Değerlendirme	-En olumsuz baskıların değerlendirme olasılığı vardır. -Çevresel ortam için yüksek kalitede ölçülebilir sonuçlar elde edilebilir. -Değişik alternatifler için çok kısa sürede bilgi sahibi olma olasılığı vardır.	-Sistem tanımlanması için gerekli veri matrisinin elde edilmesi güç ve masraflıdır.

Kaynak: Ünal, 1995'den aktaran, Yücel, 2001: 204-205.

4.ÇED’İN DÜNYADA VE AVRUPA BİRLİĞİNDEKİ GELİŞİMİ

Bu başlık altında genel bağlamda ÇED’in ve SÇED’in Dünyadaki gelişimi ve AB deki gelişimi incelenmiştir. AB’nin çevre politikaları ve çevre eylem planlarının ÇED süreci ile bağlantısı kurularak anlatılmıştır.

4.1.ÇED’in Tarihçesi ve Dünyadaki Gelişimi

ÇED’e özgü mevzuatı geliştirerek bu alanda dünyadaki ilk uygulamaları başlatan ülke ABD’dir. 1 Ocak 1970 yılında yürürlüğe koyan Ulusal Çevre Politikası Yasası (National Environmental Policy Act-kısaca NEPA) ile ÇED, ABD’de, yasal bir zorunluluk olarak uygulamaya konmuştur. Bu tarihten itibaren ÇED. gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayırımı olmaksızın diğer ülkeler tarafından da uygulanmaya başlanmış ve ABD’den sonra ÇED uygulamalarını başlatan diğer ülkeler büyük ölçüde bu ülkenin ÇED mevzuatını örnek almışlardır.

1980’den itibaren ÇED, uluslararası kuruluşların (Birleşmiş Milletler Çevre Programı-UNEP; Avrupa Konseyi, Avrupa Ekonomik Komisyonu, Avrupa Topluluğu, OECD gibi) ve gelişme projelerine destek veren uluslararası finans kuruluşlarının (Birleşmiş Milletler Gelişme Programı-UNDP, Dünya Bankası, Afrika, Asya, Arap, Karayipler gibi bölgesel gelişme bankaları) karar metinlerine geçirilmiştir. Böylece, ilk uygulanmaya başlatıldığı yıldan itibaren ÇED konusunda, bir yandan bilimsel yönden diğer yandan yasal ve yönetsel olarak tüm dünyada hızlı ve yaygın bir gelişme kaydedilmiştir (Özer, 1996: 17).

ÇED alanında dünyada ilk uygulamaları başlatan ABD’nin bu konudaki mevzuatı geliştirmesi, aslında, pek de kolay ve çabuk olmamıştır. NEPA’nın 1970 yılında yürürlüğe konuşundan sonra doğrudan Başkana bağlı görev yapan Çevre Kalitesi Konseyi (Council on Environmental Quality-CEQ), ÇED konusunda ilkin Nisan 1970’de yürürlüğe koyduğu ve sonraki yıllarda uygulama sırasında ortaya çıkan sorunları çözen ya da yeni bazı hükümler ekleyerek revize ettiği “Anahtarlarda (Guidelines)” özgün bir ÇED mevzuatının oluşturulmasını sağlamıştır. NEPA’nın yürürlüğe konuşundan sonra dokuz yıl boyunca edinilen deneyimler sonucunda Kasım 1978’de yine CEQ tarafından düzenlenen ilk genel Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (ÇEDY) (Regulations) yürürlüğe konulabilmiş, Anahtarların tavsiye edici niteliğinin yerini bağlayıcı hükümler almıştır. Bu genel

yönetmeliğin esas alındığı ve ÇED uygulayan kurumlar (Federal Agencies) tarafından kendi konularına özgü olarak hazırlayıp yürürlüğe koydukları diğer yönetmeliklerin tamamlanması ise NEPA'nın yürürlük tarihinden ancak onaltı yıl sonra gerçekleştirilebilmiştir. ABD ÇED mevzuatı konunun en ince ayrıntısına kadar düzenlenmiş; bununla da yetinilmeyip, mevzuatta yer verilen hükümlerin nasıl uygulanacağı hakkında açıklayıcı belgeler yayınlanarak ilgililere sunulmuştur. Bundan amaç, ÇED'in tüm ülkede tam olarak ve aksamadan yürütülmesi olmuştur (Özer, 1996a: 8-9).

ABD'de bu gelişmeler kaydedilirken, ÇED uygulamaları, gelişmiş ve gelişmekte olan diğer ülkelerde yaygınlaşmış ve bu konuda çalışmalarda bulunan bilim adamlarının ve uygulamalarda görev alan uzmanların sayısı ABD ile sınırlı olmayıp diğer ülkelerde de giderek artmıştır. ÇED'in dünya ölçüsünde yaygınlaştırılmasında uluslararası kuruluşların (UNEP, OECD, Avrupa Topluluğu, Avrupa Ekonomik Komisyonu, WHO ve diğerleri) ve Dünya Bankası ve UNDP gibi ülkelerin gelişme projelerine finans desteği veren kuruluşların da önemli katkıları olmuştur. Uluslararası kuruluşlar ÇED'e bir yandan karar metinlerinde yer verirken, diğer yandan ülkelerin bu konuda görev yapacak farklı mesleklerden elemanları için eğitim amaçlı ya da bilgi alışverişinde bulunulup deneyimlerin aktarılabilceği kurslar ve seminer programları, düzenlemekte ya da bu gibi programları düzenleyen kuruluşları desteklemektedirler. Böylece, ÇED'in kuramsal boyutlarının ve uygulamaya dönük bilimsel yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesinde farklı çevrelerin katkıları artırılmaktadır.

ÇED'nin ilk uygulanmaya başlandığı yıl olan 1970'den itibaren geliştirilme nedeni olarak kabul edilen ekonomi ve çevre arasında denge kurma işlevi, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nu 1987'de yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" raporunda yer verdikten sonra yeni bir kalkınma stratejisi olarak tüm dünyanın gündemine alınan sürdürülebilir gelişme hedeflerine tam anlamıyla uymaktadır. "Sürdürülebilir Gelişme"nin gelecek kuşakların da gereksinimlerini karşılamalarına olanak veren bir kaynak kullanımı stratejisiyle ekonomi ve çevreyi bağdaşık kılma temel ilkesi, ÇED'in uygulanmasında güdülen hedefle aynıdır. Bu konuda gelecek kuşakların haklarının korunması yönünde de paydaşlar arasında uyum sağlama işlevinin yerine getirilmesinde uygulanan ÇED ile tüm paydaşların katılımlarına olanak verilmesi gerekmektedir (TÇSV, 1996: 72-73).

BM'in "Sürdürülebilir Gelişme" hedeflerine ulaşmada yalnızca hükümetlerin yetkili konumlarda olmayıp Hükümet Dışı Kuruluşların (HDK)-"Non Governmental Organizations" (NGO) veya diğer bir tanımlamayla Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ya da Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) ve doğrudan halkın -katılımını da sağlanmasını öngörmesiyle, 1992 Rio (Çevre ve Kalkınma) ve 1996 İstanbul (HABİTAT II) konferanslarına kadar düzenlenen bir dizi uluslararası konferansta gerçekten de etkili bir STK ve halk katılımı olanağı elde edilmiştir. ÇED sürecine konuyla ilgili tüm paydaşların katılımı, BM'in öngördüğü ekonomi ve çevreyi bağdaşık kılmaya halkın katılımı ilke ve uygulamalarına tam olarak; uymaktadır.

ÇED'in çok-disiplinli bir çalışma alanı oluşu, bu konunun değişik bilim dallarında farklı yönlerden ele alınmasını olanaklı kılmıştır. Bu durum, ÇED tanımına da zaman içinde yeni boyutların ve kavramların katılmasını sağlamıştır. Bu sayede ÇED'in tanımına, bir yandan ABD başta olmak üzere ülkelerin özgün mevzuat metinlerde yer verilen kurallar ve kavramlarla diğer yandan ÇED'i konu alan farklı bilim dallarında kaydedilen gelişmelerle giderek zenginleşen bir içerik kazandırılmıştır (Özer, 1996b: 13-14).

ÇED'in yalnızca bir "süreç" olma özelliği esas alındığı zaman diğer özellikleri açıklanmamaktadır. Böyle bir tanımda yer verilmeyen ÇED'in çok önemli bir özelliği de ÇED sürecinin çeşitli aşamalarına konu ile ilgili resmi ve özel kuruluş yetkilileri ile halkın katılımıdır. Her ÇED uygulamasında konu ile ilgili iki paydaş vardır; bunlar, 1) ÇED uygulanan proje konusu faaliyet ile çevreyi etkileyecek paydaş projenin sahibi, (2) söz konusu projenin uygulanması halinde faaliyetten etkilenecek paydaş- projenin etki alanı içinde bulunan çevre öğeleri üzerinde söz sahibi olan kuruluşlar ve halk. Bunların dışında üçüncü bir kurum daha vardır ki o da, ilgili mevzuat uyarınca ÇED uygulamalarının gerçekleştirilmesinden sorumlu olan yetkili makamdır (Competent Authority). Bu yetkili makam, ÇED sürecinin bütününün ÇED mevzuatı hükümlerine uygun olarak gerçekleştirilmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğü çerçevesinde yetkili makam, etkileyecek ve etkilenecek paydaşların sürece katılımlarını da, yine mevzuat hükümlerine uygun olarak düzenler.

ÇED konusunda farklı bilim dallarında geliştirilen yöntem ve tekniklerin uygulama alanına geçirilebilmesi her ülke için aynı düzeyde olmamıştır. ÇED Raporlarının hazırlığında ve ÇED Ön Araştırmalarında kullanılmak üzere geliştirilen bu bilimsel yöntem ve teknikleri başarıyla uygulayabilen ülkeler, ÇED konusundaki "çevre" tanımının doğal ve

yapay, ekonomik ve sosyal tüm boyutlarını inceleme ve irdeleme olanağına sahip olanlardır. Bu olanağı sahip bulunan ülkelerin, genel anlamdaki çevre yönetiminde “çevre”nin her boyutu ile ilgili verilerin elde edilmesinde kullanılan yeterli düzeylerdeki teknik donanımı ve bu teknik donanım ile elde edilen verileri ÇED çalışmalarında kullanabilecek yeterli sayıda ve bilgi düzeyinde teknik elemanları vardır. Bu koşulları en iyi yerine getirebilenler, daha çok gelişmiş ülkelerdir (ABD, Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, İngiltere, Hollanda gibi).

ÇED için çevre yönetiminin koşulları sınırlı da olsa gelişmekte olan bazı ülkeler (özellikle Asya’da Tayland, Filipinler, Güney Kore, Malezya, Hindistan, Endonezya, Papua Yeni Gine) ÇED uygulamalarını ABD’den sonra 1970’li yıllarda ve büyük ölçüde bu ülkeyi örnek alarak başlatmak konusunda cesaretli davranmışlardır. Bu ülkeler ÇED’in kendi ülkelerinde de başarıyla uygulanabilmesi için varolan koşulların en iyi bir biçimde değerlendirilmesi yoluna gitmişlerdir. Bu konuda izlenen yol aşamalı geçiş (stage-wise basis) olmuştur. Böylece, ÇED, bir anda her proje için uygulanmak yerine önce büyük ve dolayısıyla az sayıda proje için başlatılmış, zamanla uygulama kapsamına diğer projeler de katılmıştır. Böyle bir aşamalı geçiş yöntemi ile ÇED uygulamalarında başlangıçta bilimsel yöntem ve tekniklerin kullanılması daha az sayıda projeler için söz konusu olduğundan her proje için verilerin toplanması daha kolay ve bu çalışmalara katılacak uzman personelin sayısı da az ancak yeterli olabilmektedir. İlk ÇED uygulamaları ile edinilen deneyimler zamanla bu alanda daha da başarılı olunmasını sağlamaktadır (Turgut, 1998: 422-424).

4.2.SÇED’in Tarihçesi ve Dünyadaki Gelişimi

Sürdürülebilir gelişmenin uygulamaya dönük bir aracı olan Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇED), plan, program ve politikaların çevre üzerindeki olası olumsuz etkilerinin değerlendirilmesi ve bu etkilerin en aza indirgenmesi süreci şeklinde tanımlanmaktadır.

Politika, plan ve programların değerlendirilmesi ihtiyacının 1969 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde Ulusal Çevre Koruma Yasası ile birlikte, 1970 yılında hayata geçirilen Çevresel Etki Değerlendirmesinin bir uzantısı olarak doğduğu söylenebilir. 1990’ların başında projeler düzeyinde gerçekleştirilen ÇED’in daha önceki safhalarda ve stratejik düzeylerde alınan kararları işaret etmede ve etkilemede yetersiz olduğu görülmüştür. Planlanmış bir faaliyetin alternatiflerini tanımlama ancak proje yeri veya

faaliyetin niteliği düzeyinde olabiliyordu. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda çevresel değerlendirmenin politika, program ve planlara da uygulanması görüşü savunulmaya başladı. Bu temel düşünce ile birlikte pek çok SÇED yaklaşımları ortaya çıkmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda, Kanada ve Yeni Zelanda gibi birkaç ülke dışında SÇED süreci dünya üzerinde henüz yasal bir zemine sahip değildir. Bu ülkelerde ise SÇED, ÇED yönetmeliklerinin prosedürünü takip ederek yürütülmektedir. SÇED birçok ülkede çeşitli plan, program ve politikalar üzerinde uygulanmaktadır. Her ülke bugün için kendi tercihlerine göre farklı uygulamalara gitmiştir. Örneğin, Amerika program ve planlar, Hollanda, Yeni Zelanda plan, program, politika ve kabine kararlarına SÇED uygularken, İngiltere, Avustralya, İsviçre, Finlandiya, Fransa ise plan, program ve politikalara SÇED uygulamaktadır (<http://www.cevreorman.gov.tr/sced>, 01.02.2007).

BM Sınır Aşan Çevresel Etki Değerlendirmesi (Espoo) Sözleşmesi ve Eski SÇED Protokolü

Çeşitli ülkelerde devam eden çevresel değerlendirme çalışmalarının yanı sıra uluslararası sözleşme ve protokoller ile de konuya olan hassasiyet, ülkeler arası işbirliği ve sorumlulukların paylaşılması şeklinde kendini göstermektedir. 1991 yılında başlatılan “Avrupa için Çevre” süreci kapsamında, Sınır Aşan Çevresel Etki Değerlendirmesi Sözleşmesi Finlandiya’nın Espoo şehrinde 25.02.1991 yılında kabul edilerek imzaya açılmış, 10.09.1997 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme sınır aşan etkilere sahip bir faaliyete ilişkin (bir ülkede gerçekleştirilen faaliyetten başka bir ülkenin etkilenmesi durumunda) karar alma aşamasında bütün ilgili paydaşların hak ve görevlerini tanımlayan ilk çok paydaşlı sözleşmedir.

“Sınır Aşan Çevresel Etki Değerlendirmesi Sözleşmesi (Espoo Sözleşmesi)” kapsamında takip edilen uygulamaların yetersiz kalması ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında ve çevre kirliliğinin önlenmesinde daha etkin araçların kullanılması ihtiyacı doğrultusunda geliştirilen ve uluslararası mevzuata yerleştirilmeye çalışılan SÇED’e ait protokol taslağı Birleşmiş Milletlerce hazırlanarak 26-27 Şubat 2001 tarihlerinde Sofya’da yapılan II. Taraflar Konferansı ile ülkelerin görüşlerine sunulmuştur. II. Taraflar toplantısında alınan SÇED’e ilişkin hukuki bağlayıcılığı olan bir araç hazırlanması kararına istinaden 21-23 Mayıs 2003 tarihleri arasında Kiev’de gerçekleştirilen “Avrupa İçin Çevre” 5. Bakanlar Konferansı vesilesiyle “Çevresel Etkilerin Sınır Aşan Boyutta Değerlendirmesi Sözleşmesi”ne ek olarak “Stratejik Çevresel Değerlendirme Protokolü (SÇED Protokolü)”

Birleşmiş Milletler-Avrupa Ekonomik Komisyonu (BM-AEK) ülkelerince imzalanmıştır. Söz konusu Protokole imza koyan ülkeler; Arnavutluk, Ermenistan, Bosna Hersek, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs Rum Kesimi, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İsveç, Yugoslavya, Makedonya, Ukrayna, İngiltere, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Letonya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Polonya, Moldova, Romanya, Sırbistan ve Karabağ, Slovenya, ve İspanya'dır (<http://www.cevreorman.gov.tr/sced>, 01.02.2007).

4.3.AB'nin Çevre Politikaları ve AB'de ÇED'in Gelişimi

AB'de ÇED sürecini incelemek ve değerlendirmek için öncelikle AB'nin çevre politikaları, çevre eylem planları ve ÇED yönergeleri gibi temel konuların ÇED'le bağlantısı açısından incelenmesi gerekmektedir. Daha sonra bu süreçlerin ÇED süreci ve yönetimiyle bağlantısının yapılarak genel bir değerlendirmesi yapılmalıdır. Bu ana başlık altında alt başlıklar halinde konu değerlendirilmiştir.

4.3.1.Avrupa Birliği'nin Çevre Politikaları'nın Kısa Tarihçesi

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nda birbirleriyle savaşarak büyük acılara ve yıkımlara yol açan Avrupa Devletleri sürekli barışın ancak birleşmekle sağlanabileceği görüşüne vardılar. 18 Nisan 1951'de "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu"nu (ECSC)" kuran Paris Antlaşması imzalandı. Antlaşmanın 25 Temmuz 1952'de yürürlüğe girmesi ile de Avrupa örgütlenmesinde ilk adım hukuken doğmuş oldu (Kılınç, 1990: 5-6).

Avrupa'da demir ve kömür yataklarına sahip olan kurucu altı ülke (Fransa, Federal Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) kömür ve demir ürünlerinde kendi aralarında uygulanan ticari kısıtlamaları kaldırmışlar ve kendileri dışında kalan ülkelere ise ortak gümrük tarifeleri uygulamışlardır (Kocakuşak, 2002: 181). Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun kurulmasından sonra ortaya koyduğu başarılı gelişme, Avrupa'da sektör bazında olmayan daha geniş kapsamlı bir ekonomik birleşmenin gerçekleştirilmesi konusundaki görüşlerin ağırlık kazanmasına yol açmıştır (Karluk, 1995: 7-9).

Bu amaçla, 25 Mart 1957'de Roma'da bir araya gelen altı ülkenin yetkilileri "Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)" ve "Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu"nu (EURATOM)" kuran antlaşmaları imzalamışlardır ve Roma Antlaşması 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir (Kılınç, 1990: 7).

Avrupa’da tek bir Pazar kurmak ve sınırsız tek bir Avrupa yaratabilmek amacı sebebiyle öne çıkan AET, üyeleri olan devletlerin insanlarına daha fazla refah sağlamayı, barış ve özgürlüğün korunup güçlendirilmesini hedef almıştır (Ökmen, 2003: 138).

Bu üç Topluluk 1 Temmuz 1967’den itibaren bütünleştirildi ve tek bir “Avrupa Topluluğu” meydana getirildi (Manisalı, 2002: 47).

1985 yılında kabul edilen ve 1987 yılı ortasında uygulamaya konan, Tek Avrupa Senedi bir yandan topluluğun kurumsal yapısında değişiklikler yaparak karar alma kapasitesini artırıyor, öte yandan Roma Antlaşması’nı, tek pazarın 1992’de gerçekleşmesi, üye ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal uyumun artırılması ile topluluk içi eşitsizliklerin azaltılması, bilimsel ve teknolojik gelişme konusunda ortak politikaların izlenmesi, ortak parasal politikaların geliştirilmesi ve parasal birliğin sağlanması, sosyal konularda topluluk sorumluluğu ve nihayet çevre konularında topluluk yetkilerinin tanımlanmasıyla genişletiliyordu (İlkin ve Tekeli, 2000: 564-565).

4.3.2. Avrupa Birliği’nde Çevre Politikaları’nın Gelişim Süreci

AET Anlaşması ve diğerleri, özünde ortak bir pazarın oluşturulmasını ve adım adım üye devletlerin ekonomi politikalarının birbirlerine yakınlaştırılmasını hedefliyordu. Bunun esas vasıtası pazar serbestisi olarak tasarlanmış önlemlerdi; yani özellikle hizmetin, sermayenin ve malların serbest dolaşımı ve rekabetin güvence altında olmasıydı. Avrupa bütünleşmesi başlangıçta neo-liberal bir anlayış içerisinde düşünülmüştü. Topluluğun esas görevi de bu noktada malların dolaşımını ve işgücü alışkanlığını sınırlayan engellerin bertaraf edilmesinden ibaretti (Budak, 2000: 25-26).

AET’nin kurulduğu 1950’li yıllarda, bütün dünyada olduğu gibi Topluluk sınırları içerisinde de çevre kirliliğinin önemli bir sorun yaratmadığı söylenebilir. Bu nedenle Roma Antlaşması kapsamında çevreye ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Bu dönemde Avrupa’da ekonomik kalkınma, refah ve barışın ancak ekonomik entegrasyon sayesinde mümkün olabileceği düşüncesi çerçevesinde, bu amaca yönelik politikalar oluşturulması ana hedef olarak benimsenmiştir.

1960’lı yılların sonlarında dünyada ekonomik büyümenin çevre üzerindeki olumsuz etkileri ilk kez gözlenmeye başlamıştır. Çevre kirliliğinin giderek artması ve zamanla bunun insan sağlığının yanı sıra ekonomik gelişmeyi de olumsuz yönde etkilediğinin anlaşılması üzerine, çevre faktörü göz önünde bulundurulmadan yalnızca

ekonomik kalkınmaya odaklanmanın artık mümkün olmadığı fikri doğmuştur. Bu fikirden hareketle ekonomik büyümenin çevre üzerinde yarattığı tahribatı azaltma ve önlemeye yönelik tedbirler geliştirilmesi ilk defa gündeme gelmiştir (İKV, 1998: 12). Bütün bu gelişmeler AT'yi de bir şeyler yapmaya zorladı ve ilk olarak 1967-1970 yılları arasında, tehlikeli maddelerin sınıflandırılması, paketlenmesi, gürültü seviyesi ve motorlu taşıtlardan çıkan kirletici atıklar ile ilgili üç adet yönerge çıkarıldı (Ökmen, 2003: 140).

Çevre artık, sınır-ötesi kirlilik problemleriyle ilgili olarak da gelişme sürecinde önem arz eden bir husus halini almıştır. Bu bağlamda, Avrupa seviyesinde ve uluslararası düzeyde işbirliği ve uyumlu bir hareket tarzı zorunlu olmaktadır (İKV, 2001: 9). Topluluk bütünleşme süreci içinde, zamanla çevre korumayı da meşru bir Topluluk menfaati olarak görmüş ve bir politika hedefi olarak benimsemiştir. Fakat bu aşamaya gelinmesi kolay olmamış; gerek Topluluk organları arasında, gerek üye devletler ile Topluluk arasında, gerekse baskı grupları ile hem organlar hem de üye devletler arasında bir siyasi mücadele süreci yaşanmıştır (Budak, 2000: 26). Çevreye dair Topluluk Mevzuatı ise, 1970 yılından beri gelişmektedir. Bu çerçevede “zorunlu” ve “gönüllü” yaklaşımlara odaklanan pek çok farklı yaklaşım ele alınmaktadır (İKV, 2001: 9). Topluluk ilk kez Bakanlar Konseyi'nin 1971 yılında yaptığı toplantıda çevre konusunu gündeme getirmiştir. Bunu Temmuz 1971'de Komisyon tarafından yayınlanan bildiri izlemiştir. 19-20 Ekim 1972'de Paris'teki toplantıda, ekonomik büyümenin tek başına bir amaç olamayacağı, bu büyümenin çevre ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla bir arada ele alınmasının gerekli olduğu belirtilerek, bu konuda bir eylem programı hazırlanması çağrısında bulunmuşlardır (Algan, 1995: 216).

Temel ilkelerin hayata geçirilmesi amacıyla Topluluk, 1973'ten itibaren Çevre Eylem Programları oluşturmaya başlamıştır. Çevre Eylem Programları'nda, programların geçerli oldukları süre için çevrenin korunmasına yönelik temel ilkeler çerçevesinde hedefler belirlenmekte ve bu hedeflere ulaşılması için gerekli uygulamalar sıralanmaktadır. İlk Çevre Eylem Programı'nın uygulanmaya başlandığı 1973 yılından günümüze dek geçen süre içerisinde, hedefler gelişmelere paralel olarak genişletilmiş ve ilgili hukuki yapı bu değişiklikleri yansıtabilecek biçimde geliştirilmiştir.

Sonuç olarak, 1972 yılında belirlenen çevrenin korunmasına ilişkin temel ilkelerden bu yana Topluluk tarafından uygulanmakta olan Çevre Eylem Programları kapsamında oluşturulan politikalar bütünü, “Ortak Çevre Politikası” olarak

tanımlanmaktadır (İKV, 1998: 13).

Topluluk çevre politikası iki temel amaç çerçevesinde oluşturulmaktadır. Bunlar, kirliliğe ve zararlı maddelere karşı mücadele ile doğal kaynakların, çevrenin ve doğal ortamın korunmasıdır. Topluluğun çevre faaliyetlerini öncelikli yönlendirdiği alanlar: AT'nin işleyişi, mal hizmet ve sermayenin dolaşımının kolaylaştırılması ve üyeler arası adil rekabeti sağlamak ile ilgilidir. Topluluğun kirliliğe ve zararlı maddelere karşı mücadele kapsamına giren faaliyetleri şunlardır; hava ve su kirliliği, gürültü ile mücadele, kimyasal maddelerin daha iyi kontrolü, biyoteknolojik risklerden arınma, nükleer tehlikelere karşı önlemler, doğal kaynakların, çevrenin ve doğal ortamın korunması, flora ve faunanın korunması, atıkların denetlenmesi, temizliğe ilişkin teknolojiler (Karluk, 2002: 38-39).

Çevre ve doğal kaynakların korunması hakkındaki AB politikalarının önemi 1980'lerden bu yana artmıştır. 1980'li yıllarda, çevreye zararlı tehditlerin ve çevredeki bozulmanın kontrol altına alınmaktan çok uzak olduğu anlaşılmaktaydı. Vatandaşlar, karar alıcılar, işadamları zamanla gizli tehlikelerin farkına daha fazla varmaya başlamış ve çevrenin korunması için ulusal ve özellikle de Avrupa düzeyinde daha güçlü eylemleri talep eder olmuşlardı (İKV, 2001: 9).

Gerek Avrupa Tek Senedi ve gerek Eylem Planlarının önemli içeriğine rağmen Avrupa Topluluğu'nun çevre politikasının yetersizliği yönündeki eleştirilerin artması ve bütün dünyada çevre sorunlarının birikimli niteliğiyle gündeme oturması gibi nedenler, Topluluğu daha gerçekçi ve somut adımlar atması yönünde zorlamıştır. Bu noktada belirleyici tarih ise Avrupa Topluluğu'nu Avrupa Birliği'ne dönüştüren Maastricht Antlaşması'nın imzalandığı 7 Şubat 1992'dir (Ökmen, 2003: 144-145).

Çevre Politikası Modelleri

Sanayileşme ile nüfusun belli bölgelerde birikmesiyle doğanın atıkları asimile etme kapasitesinin üstüne çıkılması, üretime hammadde ve enerji kaynağı bulabilmek için doğal kaynakların yok edilmesi sonucu çevresel sorunların kriz boyutlarına ulaşması sonucu arayışlar başlamıştır. Çevre sorunlarına karşı farklı bakış açıları farklı çözüm önerilerini ve uygulama araçlarını beraberinde getirmiştir. Genel olarak iki farklı anlayış; iki farklı çevre politikası modeli söz konusudur:

Onarımcı Çevre Politikası Modeli

Çevre üzerinde zararlı sonuçlar ortaya çıktıktan sonra bu etkilerin giderilmesini amaçlayan politikadır.

Önleyici Çevre Politikası Modeli

Çevreye zarar verilmeden, gelecekteki gelişmeler hesaba katılarak, doğal ve insan yapısı çevrenin yani kültürel ve tarihi dokunun zarar görmesini önlemek bu politikanın esas hedefidir. Gelecekte doğabilecek tehlikelerin tahminine dayanan bu çevre politikası modelinin uygulanmasında, çevre kirlenmesi olgusuna zarardan sonra değil, önce bakılmaktadır (Akdur, 2005: 38).

4.3.2.1.Çevre Politikası Uygulama Araçları

Farklı çevre politikası modellerinin uygulanması amacıyla kullanılan araçlar bu bölümde teknik ve akçal araçlar olmak üzere iki temel başlık altında incelenecektir:

(A).Teknik Araçlar

Teknik araçlar, hukuki düzenlemeleri de içine alan ve dolayısıyla yaptırım gücü olan oldukça güçlü araçlardır. Uygulanmadığı takdirde cezai yaptırımı olduğu için kirlüten yasal otoriteler tarafından yapılan düzenlemeler sonucunda getirilen yasak ve kısıtlamalara uymak durumunda kalmaktadır. Teknik araçlar arasında belli başlıları kirleticiler için standart-sınır değerler getirme, kirletme yasakları ve kirletmeme emri getirme, bildirme yükümlülüğü getirme, işaretleme yükümlülüğü getirme, ruhsata bağlama ve çevresel planlama- ÇED şeklinde sıralanabilir.

Kirleticiler İçin Standartlar-Sınır Değerler Getirme:Kirleticiler için standartları saptama ve bu standartlar ile ilgili sınır değerler getirerek uygulamaları denetlemek yetkili idarelerin görevleri arasındadır.

Kirletme Yasakları-Kirletmeme Emri:Kanunlar yada düzenleyici genel idari işlemler yoluyla, kirletici faaliyette bulunacak olanların neleri yapıp neleri yapamayacakları önceden saptanması, yapılmaması gerekenlerin yasaklar halinde düzenlenmesidir.

Bildirme Yükümlülüğü Getirme:Çevrenin korunmasında özellik arz eden kirletici faaliyetler bakımından faaliyet sahibi, ilgili idarelere ürettiği ürünün ve atığının niteliği hakkında bildirimde bulunmakla yükümlü tutulabilmekte, bu da ilgili idarelere denetlemede kolaylık getirmektedir.

İşaretleme Yükümlülüğü Getirme: Tehlikeli maddeler sınıfına giren malların ve çıkan atıkların nakledilmeleri esnasında belirli işaretler taşımaları yükümlülüğü de idarelerin kullandığı teknik bir araçtır.

Ruhsata Bağlama: İdari makamların planlama aşamasında hangi faaliyetlerin hangi bölgeler içerisinde ve hangi şartlarda yapılabileceğini doğru bir biçimde saptayıp bu planları etkin bir biçimde uygulama esasına dayanan bir araç olup bu araçla kirlilik ortaya çıkmadan engellenebilecektir.

Çevresel Planlama-Çevre Etki Değerlendirmesi (ÇED): ÇED, insani etkinliklerin çevrenin çeşitli bileşenleri üzerindeki etkilerinin, bu etkinliklerin planlanması aşamasında ayrıntılı olarak değerlendirilmesini içeren bir yöntemdir. Planlanan faaliyetin türüne ve kapsamına göre ÇED çalışmaları iklim, bitki ve hayvan popülasyonları, toprak erozyonu, su ve hava ortamlarının kirlenmesi, toplum sağlığı, kentleşme, istihdam ve buna benzer pek çok unsuru, yani insanın fiziksel, biyolojik, sosyal ve ekonomik çevresinin birbirinden çok farklı bileşenlerini kapsamına alabilir (Akdur, 2005: 39-40).

(B).Akçal Araçlar

Akçal araçlar “kirleten öder ilkesi”nin bir sonucu olarak gelişmiş olup bu konuda sıkça uygulanan yöntemlerden biri “en uygun kirlilik değeri”ne ulaşabilmek için çeşitli kirletme harçları, kirletme sertifikaları ve çeşitli çevre vergileri geliştirmek ve uygulamaktır.

Kirletme Harçları: Belirli bir bölgede kirletici tarafından çıkartılan zararlı maddeler için alınması gereken parasal karşılıklara harç adı verilmektedir. Harçlar genellikle yerel idarelerce toplanmakta ve toplanan gelir, yol açılan çevresel zararların giderilmesi ve tazmini amacıyla kullanılmaktadır.

Kirletme Sertifikaları: Bu çevre politikası aracı, hava kalitesi ve insan ve çevre sağlığı açılarından uygun olan ortamlarda, kirletici faaliyette bulunacak olanlara, yapabilecekleri en fazla kirlilik emisyonunu gösteren ve bu limitin üzerinde kirlilik yaratılmasını yasaklayan bir belgenin yetkili idarelerce belirli bir ücret karşılığı ya da açık artırma yoluyla satılması esasına dayanmaktadır. Kirletici sertifikası denilen bu belge belirli bir sayıdan sonra hiçbir işletmeye yeni izin belgesi verilmemesini gerektirmektedir. Böylelikle doğanın kendi kendini temizleme kapasitesi aşılmamış olmaktadır.

Çevre Vergileri: Çevre kirliliğini işletmeni iç maliyeti haline getirmenin önemli vasıtalarından biri de çevre vergileridir. Buna “kirletme vergisi” adı da verilmektedir.

Sübvansiyonlar ve Fonlar:Geri ödeme koşulu olmayan, kirleticilerin bir takım önlemler almaları koşuluyla kendilerine ödenen akçal yardımlar sübvansiyon adını almaktadır. Bir işletmenin devamını sağlamak yanında teknolojisini çevreyle uyumlu hale getirmek isteyen firmalara da akçal yardım yapılması esası kabul edilmektedir.

Vergi İndirimleri:Devlet tarafından çevreyle uyumlu teknolojiyi edinmek isteyen işletmelere yapılan vergi indirimleri işletmeler için bu konudaki yatırımlara kaynak oluşturmaktadır.

Zorunlu Depozito Ödemeleri:Bu yöntem ekonomik bir değer ifade eden ve yeniden kullanılabilme özelliğine sahip bazı olan bazı mallar için kullanılmaktadır (Akdur, 2005: 40-41).

4.3.2.2.Avrupa Birliği Çevre Politikası Modeli ve Uygulama Araçları

Avrupa Birliği'nde başlangıçta varolan kirliliğin sorumlularının saptanması, kirliliğin maliyetinin ilgili sorumlulara yansıtılması ve temiz üretim felsefesiyle üretimin gerçekleştirilmesi şeklinde belli başlı iki araç kullanılmaktayken günümüzde sürdürülebilir gelişme kavramıyla paralel olarak bu araçlar daha da geliştirilmektedir.

(A).Avrupa Birliği Çevre Politikası Teknik Araçları

Avrupa Çevre Ajansı:Topluluğa ve üye devletlere çevrenin durumu konusunda güvenilir ve mukayese edilebilir bilgiler sağlamak üzere kurulmuştur. Avrupa çevre ajansının amacı, Topluluk içinde sürdürülebilir gelişme sağlanması hedefi doğrultusunda, Antlaşma'nın ve Topluluk çevre eylem programlarının hükümleri uyarınca çevrenin korunması ve geliştirilmesidir.

Danışma Forumu:Özellikle Avrupa Ekonomik Alanı ülkelerinin ve ortak ülkelerin temsilcilerinin katılımına imkan vermek üzere Çevre ve Sürdürülebilir Gelişme konusunda Avrupa Danışma Forumunun oluşturulmuştur. Üyeleri, üretim sektörleri, iş dünyası, mesleki kuruluşlar, birlikler, çevre ve tüketici koruma örgütleri temsilcilerinden ve yerel ve bölgesel yetkililerden meydana gelmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları:Gönüllü çalışan ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar, çevre korunması ile ilgili çalışmalarının desteklenmesi ve geliştirilmesi ile Avrupa düzeyinde Topluluk çevre politikalarının ve hukukunun uygulanmasına yardımcı olacaklardır. Topluluk, 5. Eylem Programı'nda öngörülen esaslara hizmet edebilmeleri için bu kuruluşlara akçal yardımda bulunabilecektir. Bu akçal yardımlar, Halkın

bilinçlendirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının aralarında koordinasyon kurmaları konularında da olabilecektir.

Kentsel Çevre Konusunda Yeşil Kitap:Kentsel Çevre Konusunda Yeşil Kitap ile, Topluluk kentlerinin çevre sorunları için gelecekte ortak bir politika geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede dikkate alınması gereken başlıca hususları ise, birçok bölgede tek pazara hazırlık, bölgesel gelişme, enerji ve ulaşım konularının, küresel sorunlar olan asit yağmurları gibi konular üzerinde olan etkilerinin belirlenmesi, üye devletler arasında konu ile ilgili bilgi alışverişi ve sorunların çözülmesi için işbirliği yapılması, Topluluk kentleri arasında tarihi ve kültürel mirası temsil edenlerin dikkatle izlenmesi şeklinde vurgulanmıştır.

Avrupa Birliği Çevre Etiket (Ecolabel):Bu sistem kapsamında çevre dostu ürünler çevre etiketi ile ödüllendirilmektedir. AB çevre etiketi sistemi ile; çevreye zarar vermeyen ürünlerin tasarımı, üretimi ve pazarlamasını geliştirmek ve bu ürünleri çevre etiketi ile ödüllendirmek ve tüketicileri bu ürünlerin çevreye etkileri konusunda bilinçlendirmek amaçlanmıştır. Avrupa Birliği çevre etiket sistemi çerçevesinde çevre etiketi edinilmesi bir zorunluluk olmayıp, gönüllü bir uygulamadır. Fakat çeşitli ürünler için geliştirilen ölçütlerin AB'ye ihracat yapan firmalar tarafından takip edilmesi ve bilinmesinde fayda görülmektedir.

Topluluk Çevre Yönetimi ve Denetimi Sistemi (EMAS):Topluluk çevre yönetimi ve denetimi sisteminin (EMAS) amacı, çevre yönetimi politikalarının, programlarının ve sistemlerinin uygulanması ve etkilerinin değerlendirilmesi ve halkın bilinçlendirilmesi yolları ile endüstri dallarının çevre performanslarının geliştirilmesidir. EMAS'ın resmi tanımı; "Çevresel yönetimi saptama, geliştirme ve uygulayıp başarmak için faaliyetleri, sorumlulukları, uygulamaları, usulleri, işlemleri ve kaynakları planlayan kurumsal yapı" şeklindedir.

ISO 14000 Çevre Yönetim Standardı:ISO 14000 işletmelerin üretimlerinin potansiyel çevre etkilerini kontrol altına alabilmeleri için gerekli yapıyı sağlayan bir standartlar serisidir. ISO 14000'in tasarlanmasındaki amaç firmaların çevresel performanslarını yükseltmelerine yardımcı olmak ve çevre konularının özellikle ticaret engeli haline gelmesinin önüne geçmektir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi:Çevresel etki değerlendirmesi, herhangi bir alandaki proje önerilerinin uygulanmasına başlamadan önce, çevreye olası etkileri

bakımından sistemli bir inceleme ve değerlendirmeye tabi tutulmasını ifade etmektedir. AB’de konu ile ilgili yönergelerin kapsamı oldukça geniş olup, çevre üzerinde etki doğurması olası bütün plan, program ve projeleri içermektedir (TÇV, 2001: 125-149).

(B).AB Çevre Politikasının Akçal Araçları

Topluluk Fonları:Avrupa Birliği’ni kuran Maastrich Anlaşması’nın kabulüne kadar, çevrenin korunmasında kabul edilen en önemli fonlar, “Topluluğun Yapısal Fonları” denilen; Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Tarım Fonu ve Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu olmuştur. Birlik Anlaşması ile Anlaşmaya bir de Uyumlululaştırma Fonu adı altında yeni bir akçal kaynak eklenmiştir. 1993 yılında yapısal fonlarda bir reform yapılmıştır. Bundan böyle Avrupa Topluluğu yapısal fonlarından iki önemli şartı gerçekleştirebilen projeler destek alabilecektir. Birinci şart projenin “sürdürülebilir gelişme” ilkesini hedef almasıdır. İkinci şart ise “Çevresel Etki Değerlendirmesi” bakımından gerekli koşulları tamamlamış olmasıdır.

ENVIREG:ENVIREG programından aktarılan akçal kaynaklar kıyı bölgelerinde arıtma sistemlerinin kurulmasına, turizm ve endüstri tesislerinden kaynaklanan kirlenmelerin önlenmesi için gerekli ekipmanın ve uygun kanalizasyon sisteminin oluşturulmasına hizmet etmektedir.

ACE:ACE kapsamında,1984 yılında 1872/84 sayılı tüzük ile kabul edilen bu program gereği temiz teknolojilerin geliştirilmesine %30 oranında, tehlike altındaki türlerin yaşam alanlarının korunmasına ilişkin projelere ise %50 oranında destek sağlanmaktadır.

LIFE:Akçal araçlar içerisinde geliştirilen bir diğer fon LIFE fonudur. Konu ile ilgili tüzüğe göre LIFE fonunun desteklemesi gerek projeler esas itibarıyla sürdürülebilir ve çevreyi hesaba katan bir gelişme prensibine uygun üretim ve yönetim modellerinin oluşturulmasına hizmet eden projelerdir. Bunun yanında, uzmanların toplanması, konferanslar, kongreler düzenlenmesi, bu toplantılar sonunda elde edilen bilgilerin yayınlanması gibi çalışmalar da bu fondan desteklenmektedir.

Çevre Vergileri:AB’ nin konuyla ilgili tebliği ile, üye devletlere “kirleten öder” ilkesine uygun olarak uygun bir hukuki çerçevede ve özellikle Tek Pazar bağlamında kullanabilecekleri uygun seçenekler sunmakta, aynı zamanda bazı yükümlülükler de getirmektedir. Bu çerçevede, kirletici emisyonlardan ve ürünlerden olmak üzere iki tip vergi alınmaktadır (TÇV, 2001: 146-149).

4.3.3.AB'nin Çevre Eylem Planlarına Göre Çevre Politikaları ve ÇED

Avrupa Topluluğu çevre politikasının oluşumundan sonraki evrelerde Çevre Politikası'nı "Eylem Programı" adı altında uygulamaya aktarılan faaliyetler temsil etmektedir. Her bir program Komisyon'un önerisi ile Konsey tarafından onanır ve yönerge şeklinde yayınlanır. Yönergeler üye devletleri bağlayan Topluluk Hukuku normları arasında yer almaz. Eylem programlarında sadece yönergeler verilmekte sonuca ulaşmak için belirlenecek hedefler üye devletlere bırakılmaktadır.

İlk kez 1972 yılında Paris'te düzenlenen konferans ile Ortak Çevre Politikası'nın temel ilkeleri şekillenmeye başladı (Egeli, 1996: 30). İlk dört Çevre Eylem Programı'nın uygulandığı yıllar (1973-1993) arasında Topluluğun Ortak Çevre Politikası'nın tüm belirleyici unsurlarının şekillenmeye başladığını ve daha sonra önem kazanacak birçok kavramın temelini bu dönemde atıldığını söylemek mümkündür.

4.3.3.1.Birinci Çevre Eylem Programı (1973-1977) ve İkinci Çevre Eylem Programı (1977-1981)

Genel olarak 1. Eylem Programı Avrupa Topluluğu Çevre Politikası'nın amaç ve ilkelerini tanımlar, özellikle çevrenin değişik sektörlerinde yapılması planlanan eylemleri anlatır. Program Stockholm Konferansı ve Paris Zirvesi'nde alınan kararlara paralel olarak ortaya çıkmıştır. Program üç ana bölümden meydana gelir;

- a).Gürültü ve kirliliği önlemeye ve azaltmaya yönelik eylemler ,
- b).Yaşam düzeyini geliştirmeye yönelik eylemler ,
- c).Uluslararası örgütlere katılım.

Ayrıca, çevre sorunlarının çözümü için öngörülen faaliyetlerine başlayabilmek için OECD ve BM ile işbirliği yapmak suretiyle bu alanda çeşitli tedbirlerin alınması sağlanmıştır. Programın amacı, gürültüyle kirliliği önleyici ve azaltıcı tedbirler almak kaydıyla topluluk haklarının yaşam şartlarını ve çevresini iyileştirmek, yaşam standardının yükseltilmesini sağlamak, Uluslararası örgütlerle ve diğer devletlerle işbirliği yapılmak suretiyle çevre sorunlarına genel çözümler aramak, Doğanın ya da herhangi bir kaynağın ekolojik dengeye zarar verecek şekilde kullanılmasından kaçınmaktır. Kent planlamasında ve toprağın kullanılmasında çevre görünümünün daha fazla dikkate alınması garanti edilmelidir.

- 2. Eylem Programı, 1. Eylem programı'nın devamı ve genişletilmiş hali olma

özelliğini taşıyan programda nitelik itibariyle alınan tedbirlerle suyun ve havanın kirlenmesinin önlenmesine öncelik verildiği görülür. Ayrıca, ÇED gündeme gelmiştir. ÇED'in amacı, ekonomik ve sosyal gelişmeleri önlemeden, çevre değerlerini, ekonomik politikalar karşısında korumaktır. Sanayileşme ile meydana gelebilecek çevre sorunlarının, yapılacak çalışmalarla önceden tespit edilerek önlenmesi. ÇED'in hedefidir. Söz konusu gelişmeler engellemeksizin, çevresel değerlerin izlenen politikalara karşı korunması amaç edinilmiştir.

1. ve 2. Çevre Eylem Programında mevcut kirliliği azaltmaya yönelik tedbirlere öncelik tanınarak, temel çevre kirliliği standartları belirlenmeye çalışılmıştır. Amaç, ilk etapta varolan eksikliklerin belirlenerek, bunların giderilmesi için önlemlerin alınmasıdır. 1970'li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanan ÇED, bu konu üzerinde süre gelen yoğun tartışmalar ve çıkar çatışmaları nedeniyle ancak 1985 (3. Çevre Eylem Programı dahilinde) Ortak Çevre Politikası kapsamına girmiştir. 1973'de yaşanan ilk petrol krizi öncesinde hazırlanan 1. Çevre Eylem Programı'nda çevre/ istihdam ilişkisi yer almamasına rağmen, özellikle petrol krizi sonrasında istihdam politikaları ve çevre düzenlemeleri arasındaki ilişki önem kazanmış ve 2. Eylem Programı'ndan itibaren bu konuya yer verilmiştir.

4.3.3.2.Üçüncü Çevre Eylem Programı (1982-1986) ve Dördüncü Çevre Eylem Programı (1987-1992)

3. Çevre Eylem Programı, eylemlere öncelik verilmesi ile çevre kirliliğinin, ortaya çıkmadan önlemeye yönelik görüşün çevre politikalarında benimsenmesi ve diğer politikalarla çevre politikasının bağdaştırılması gibi yeni kavramlara yer verir. Yönerge, Avrupa Toplulukları Çevre Politikası'nın evrimini simgelemiştir. Programın içeriğinde çevre politikasının topluluğun diğer politikalarıyla uyumlaştırılması, uyumlaştırma çabası esas olarak çevre politikası ile ortak tarım politikası ve ortak ulaştırma politikası'nı kapsamıştır. ÇED prosedürünün hazırlanması, doğal kaynakların en ekonomik şekilde kullanılabilmesi amacıyla ortak stratejinin belirlenmesi amaçlandırılmıştır. Komisyon üç temel aşama öngörmüştür: kamu ve özel sektör projelerinin ilk aşamasında gerçekleştirilecek olan ÇED'de, hedef doğrultusunda en gerçekçi bilgiler sağlanır, yapılan ÇED sonucu, proje sahipleri, kamu yöneticileri ve kamuoyu arasında işbirliği temelinde bir çalışma gerçekleşir, böylelikle söz konusu projenin çevreye olan etkileri araştırılır, çözüm yolları aranır, olumsuz etkileri ortadan kaldırmak için gerekli tedbirler alınır (Egeli, 1996: 39). 3. Çevre Eylem Programı'yla birlikte, kirliliği azaltıcı tedbirlere verilen önem yerini

“kirliliği kaynağından önleme” anlayışına bırakmıştır.

1973-1993 döneminde çevre kirliliğinin sadece sonuçları üzerinde değil maliyeti üzerinde de durulmuştur. Kirlenen çevreyi temizleme maliyeti ve bunun ekonomik etkileri göz önüne bulundurularak “kirleten öder ilkesi” olarak tanımlanan bir temel prensip oluşturulmuştur. Sonuçta, 1980’li yıllarda çevre politikasının diğer Topluluk politikalarından ayrılarak başarılı olmayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle, 3. Eylem Programı ile çevre politikasının diğer Topluluk politikalarıyla uylaştırılması gündeme gelmiştir (Egeli, 1996: 38).

4. Eylem Programı’nın en önemli özelliği Tek Senet’in imzalanmasından sonraki ilk çevre eylem programı olmasıdır. Form ve içerik açısından önceki programların özelliğini taşımakla birlikte yeni sorunlara ve ilkelere ayrıca, diğer eylem programlarında rastlamadığımız sıkı çevre standartlarına yer verilmiştir. Kirliliğin önlenmesi ve kontrolüne ilişkin olarak kabul edilen genel ilkeler çerçevesinde kirliliğe yaklaşım, o kirliliğin türüne bağlı olarak değişmektedir. Bu eylem programında dört ana konu yer almaktadır:

- a). kirliliğin önlenmesi,
- b). kaynakların işletilmesinin önlenmesi,
- c). uluslararası faaliyetler,
- d). destek sağlanabilecek araçların geliştirilmesi (Egeli, 1996: 51).

4.3.3.3.Beşinci Çevre Eylem Programı (1993-2000)

Sürdürülebilirliğe Doğru: Avrupa Topluluğu’nun çevre ve sürdürülebilir gelişmeye yönelik politika ve eylem programıdır. AB konseyi tarafından onaylanan 5. Eylem Programı çevre sorunları yaklaşımı ve çözüm önerileri açısından diğer dört programdan ayrılmaktadır. Program, “Gündem 21” kavramı üzerinde durarak, bu çerçevede 1990’lı yılların çevre politikalarında tüm dünyada önem kazanan “sürdürülebilir gelişme” dir. Belirlenen hedef “çevre ile gelişmenin uzlaştırılması ve sürdürülebilir bir gelişme düzeyine geçebilmek”tir. Topluluk politikalarının ana hedefleri arasına dahil etmek ve çevre politikasını diğer politikalarla birlikte değerlendirmek üzere gerekli hukuki zemini oluşturmuştur (Ekeman, 1998: 23).

Eylem programının adından da anlaşılacağı gibi programda alınacak tüm tedbirler ve uygulanması düşünülen politikalar sürdürülebilir gelişme hedefine yönelik olarak düzenlenecektir. Bu nedenle, Brundtland Raporu referans olarak gösterilmiştir.

Sürdürülebilir gelişmenin hedef olarak gösterilmesinin iki sebebi vardır; bunlardan birincisi topluluğun kendi içerisinde yaşanan gelişmeler, diğeri ise küresel sorunlardır.

Öncelikle Tek Pazar'ın oluşturulması, daha sonra ekonomik ve parasal Birliğin gerçekleştirilmesi için üye ülkeler arasında, ekonomik ve sosyal bütünleşme gereklidir. Bu alan üzerinde gösterilecek çabaların çevre üzerindeki etkileri tartışılmaz (TÇV, 2001: 42).

Küresel sorunlar açısından ise öncelik taşıyan alan, sınırlı kaynakların kullanımı sorunudur. AB üyeleri dahil olmak üzere tüm gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen doğal kaynak tüketimi, gelişmekte olan ülkelerdekini yirmi katından fazladır. Çevre Politikasıyla ilgili öncelikli alanlar şöyle sıralanabilir; iklim değişikliği, asitleşme ve hava kalitesi, doğanın ve biyolojik çeşitliliğin korunması, su kaynaklarını yönetimi, kentsel çevre, kıyı seritleri, atık yönetimi (TÇV, 2001: 43).

Sürdürülebilir gelişmenin çok boyutlu ve ancak uzun vadede gerçekleştirilebilecek bir hedef olduğu ve programın kapsadığı yıllar arasında gerçekleştirilemediği Topluluk tarafından kabul edilmektedir (Ekman, 1998: 24). İlk dört çevre eylem programı hukuki temellere dayanıyordu. 5. eylem programının araçları ise; hukuki araçlar, piyasa araçları, yatay destek araçları, bilimsel araştırma, teknolojik gelişme, finansman destek mekanizması ve diyalogdur. Bu programda problemlerin doğması beklenmez. Aynı zamanda, güvenilir ve erişilebilir enformasyonun varlığı çok önemlidir. Bu nedenle, Avrupa Çevre Ajansı kurulmuştur (TÇV, 2001: 43).

4.3.3.4. Altıncı Çevre Eylem Programı (2002-2010)

“Çevre 2000: Geleceğimiz, Seçimimiz” (TÇV, 2001: 49) adı verilen Program'da dört ana başlığa yer verilmiştir.

1. İklim değişikliği: 2008-2012 yılları arasında sera gazı emisyonlarının %8 oranında azaltılması ve 2020 yılına kadar bu gazların küresel emisyonlarının % 20-40 oranında azaltılması çerçevesinde bir hedef belirlemektedir. Bu nedenle, AB düzeyinde enerji ve ulaşım sektöründe yapısal değişiklikler gerçekleştirilmesi öngörülmektedir (TÇV, 2001: 49).

2. Çevre ve Sağlık: İnsan sağlığını tehdit eden çevre unsurlarının değerlendirmeye yönelik küresel bir yaklaşım geliştirilmesi, kimyasal maddelerin yol açtığı risklerin yönetimi için topluluk sisteminin yeniden gözden geçirilmesi, böcek ilaçlarının yol açtığı risklerin azaltılmasına ilişkin bir strateji tespiti, su konusundaki çerçeve yönergenin ve

çevre kirliliği konusundaki yönergenin kabul edilerek yürürlüğe konması, hava kalitesi ve mevcut standartların etkili biçimde izlenmesi için bir strateji oluşturulması ve doğabilecek zararların ortadan kaldırılması için geleceğe yönelik önceliklerin belirlenmesi öngörülmektedir (TÇV, 2001: 50).

3. Doğa ve Biyolojik Çeşitlilik: Farklı canlı türlerinin yaşamlarını tehdit eden unsurların ortadan kaldırılması, Natura 2000 ağının tamamlanması, bazı sektörlerde bir dizi eylem planının uygulanmaya konması, deniz çevresinin korunması için çeşitli öneriler sunulması ve Topluluk politikası kapsamında yeni alınan arazi korumasına ilişkin yeni bir stratejinin oluşturulması gibi tedbirlere yer vermektedir (TÇV, 2001: 50).

4. Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı ve Atık Yönetimi: Atık yönetimi ve ekonomik kalkınma arasında bir ayrıma giderek doğal kaynakların gereksiz kullanımını ve atık hacmini sürekli artırıışına son vermek. Ayrıca, geri kazanımın teşviki, çözünebilir atıklara öncelik yeni bir yönergenin karara bağlanması için bir ürün politikası belirlenmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına yönelik bir strateji geliştirilmesi öngörülmektedir (TÇV, 2001: 50).

2000 yılında sona eren 5. Çevre Eylem Programı'nın bazı hedeflerinin, bu yeni program tarafından da sürdürülmesi gerektiği, Komisyon tarafından belirtilmektedir. 6. Çevre Eylem Programı ile toplumun bütün kesimlerinin karşı karşıya bulunan çevresel sorunlara yenilikçi, işlerliği ve sürdürülebilir çözümler üretilmesinde aktif katılımı ve sorumluluğu öngörülmektedir.

4.3.4.Çevre Politikalarının Avrupa Birliği Açısından Tüzel Çerçevesi

Avrupa Birliği'nin Çevre Politikaları'nı belirleyen hukuki yapı dört bölümde ele alınabilir. Bunlar; birincil hukuk kaynakları, ikincil hukuk kaynakları, AB ile üye devletlerin çevre açısından katıldığı uluslararası antlaşmalar ve Adalet Divanı içtihatları.

AB açısından birincil hukuk kaynakları kurucu antlaşmalardır; 1987 tarihli Avrupa Tek Senedi, 1992 tarihli Maastricht Antlaşması, 1997 Amsterdam Antlaşması, 2000 Nice Antlaşması (Mengi ve Algan, 2003: 190-196). 1987 tarihi AB'de çevre açısından önemlidir. Çünkü o tarihe kadar çevre politikaları Birlik açısından ikincil bir politika alanıydı. Avrupa Tek Senedi ile birlikte çevre başlı başına politika alanı olmuş ve giderek Topluluğun diğer politikaları ile bütünleşmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 189-190). 1970'li yıllardan beri gelişme gösteren AB çevre mevzuatı bağlamında bazı düzenlemeler "gönüllü", bazıları ise

“zorunlu” yaklaşımlarla uygulanmaktadır (Mengi ve Algan, 2003: 190).

4.3.4.1.Birincil Hukuk Kaynakları: Kurucu Antlaşmalar’da Çevre Politikaları

Avrupa Tek Senedi, topluluğa ilk defa çevre alanında yetki kazandırmıştır. Tek Senet’in VII. Başlığı, çevre alanındaki Topluluk etkinliğinin esaslarını tanımlamıştır. Bu antlaşma, Roma Antlaşması’ndaki 2, 100, 235 maddeleri çerçevesinde sürdürülmeye çalışılan ortak çevre politikalarına ilişkin esasları düzenleyen 130r, 130s, 130t ve 100a numaralı maddeleri eklemiştir. 130r maddesi, “çevre politikasının hedef ve ilkelerini” tanımlar, 130s oybirliği genel kuralının yerine “nitelikli çoğunlukla karar alma” olanağı getirir, 130t ise Üye Devletleri Topluluğun standartlarından saparak daha sıkı ulusal çevre tedbirlerine başvurma konusunda yetkilendirir (Budak, 2000: 273).

Madde 100a’da ise hukukların denkleştirilmesi için, çevre koruma alanını içine alan yeni birtakım yetkiler getirmektedir ve özel hüküm niteliği taşımaktadırlar. Maddenin 3. ve 4. fıkraları çevre koruma alanını da kapsayacak ayrı bir usul mekanizması öngörmektedir. Bu madde gereği 100’cü maddeden saparak, Avrupa parlamentosu ile işbirliği içinde ve Komisyon’ca yüksek bir çevre koruma düzeyi temel alınarak bir uyumlaştırma tedbiri alabilecektir (Budak, 2000: 293).

130r’yi detaylı incelediğimizde, maddeye göre çevre politikasının hedefleri: çevre kalitesini korumak ve devam ettirmek, insan sağlığının korunmasına katkıda bulunmak ile doğal kaynakların temkinli ve rasyonel kullanımıdır. Bu amaçlara ulaşmada öncü olacak ilkeler ise **önleme, kaynağında önleme, kirleten öder, diğer topluluk politikalarının bütünüleyicisi** değildir. Eylem aşamasını ilkeleri ise; **a)** Varolan bilimsel ve teknik verilerin dikkate alınması, **b)** Bölgesel farklılıkların çevre koşulları için geçerli olduğundan çevre koruma standartlarının bölge koşullarına özgün biçimde oluşturulması gerektiği, **c)** Eyleme geçme ve eylemsizlik durumlarının yaratacağı yarar veya zararların dikkate alınması, **d)** Ekonomik ve sosyal gelişme açısından hem Topluluğun hem de bölgelerin gelişmelerinin bütünsel ve uyumlu olması (Mengi ve Algan, 2003: 191-192; Budak, 2000: 274,275,279).

1992 tarihli Maastricht Antlaşması, 130r’deki politika hedeflerine “bölgesel ya da küresel çevre sorunlarına karşı koymayı hedefleyen önlemleri uluslararası düzeyde geliştirmek” i eklemiştir (Karluk, 2002: 389). Yine bu Antlaşma’da 2;3/k, 130r, 130s ve 130t maddeleri yeniden düzenlenmiştir. Antlaşmanın başlangıç bölümünde yer alan

amaçlara çevrenin bütünlüğü ve korunmasının güçlendirilmesi eklenmiştir. 2. maddeye ana hedefler arasına “çevreye saygılı, sürdürülebilir ve enflasyonist olmayan bir büyüme” ve 3. maddeye ortak politikaların sıralandığı bölüme “çevre politikaları” eklenmiştir. Bu değişikliklere göre, üye devletlerin ve Topluluğun diğer devletler ve uluslararası örgütlerle yetkileri çerçevesinde çevre açısından işbirliği yapmasını destekliyor, çevre politikalarının diğer politikalarla bütünleştirilmesi sağlanıyordu (Mengi ve Algan, 2003: 192-193).

Buna göre alınması gereken bazı uyum önlemleri zorunlu idi. İstisnai olarak, üye ülkeler çevreye bağlı gerekçeler bazında geçici önlem alma yetkisine sahip olacaktır. Bu önlemler Topluluk denetim yöntemine bağlı tutulacaktır. Avrupa Topluluğu Antlaşması’nın XVII. Başlığı “Gelişme İşbirliği ”altında sürdürülebilir gelişme politikalarının Topluluk, üye devletler ve küresel bazda yoksullukla mücadele de edecek şekilde yaygınlaştırılmasını ve her düzeyde işbirliği yapılmasını desteklemekteydi (Mengi ve Algan, 2003: 193-194).

1997 tarihli Amsterdam Antlaşması’nda çevre politikaları açısından önemli bir gelişme, Topluluğun kuruluş amaçları ve ana hedefleri içersine “sürdürülebilir gelişme” kavramının dahil edilmesidir. Bu antlaşma ile çevre ve istihdam konuları arasında bağlantı kurularak, çevre korumanın istihdam yaratılmasına nasıl katkıda bulunabileceği, çevre ve istihdam politikalarının birbirini nasıl destekleyeceği ve bu politikaların AB temel politikalarına nasıl entegre edileceğini içerir (Talu, 2000: 1059). Antlaşmanın 2. maddesi, tek pazar ve para birliğine ilişkin tedbirler alınırken “yüksek düzeyli çevre koruma ve çevre kalitesinin iyileştirilmesi “ hususunun dikkate alınması gerektiğini belirtmekte, 6. madde ise çevre koruma gereksinimlerinin, sürdürülebilir gelişmenin teşvik edilmesi amacıyla, Topluluk politika ve tedbirlerinin tanımlanması ve uygulanmasına eklenmesi gereğini ortaya koyuyordu (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 10).

Bu antlaşma, Avrupa Parlamentosuna daha fazla yetki veriyordu. Antlaşmanın 174 maddesinde çevre politikasının temel hedefleri, 174 (2.) maddesinde de Avrupa çevre politikasının dayanacağı, üye ülkelerin mevzuatlara ve yükümlülüklerine uydurmaları zorunlu olacağı temel ilkeleri sıralar: **bütünleyicilik ilkesi, yüksek seviyede koruma ilkesi, ihtiyat ilkesi, önleme ilkesi, kaynakta önleme ilkesi ve kirleten öder ilkesi** (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 13). Madde 3 (c), çevrenin korunması ve sürdürülebilir gelişmeyi 3. Madde kapsamındaki tüm Topluluk politikaları ile uyumlaştırmayı içerir (Mengi ve Algan, 2003: 194). Madde 100 (a) ise çevre ve insan sağlığını korumayı amaçlayan ulusal önlemler, Avrupa Birliği mevzuatı dışında kalan önlemler, almak

istemleri durumunda, yalnızca bilimsel verilere dayanması durumunda kabul göreceğini vurgulamaktadır. 2000 tarihli Nice Antlaşması ise Kurucu Antlaşmaların çevre politikasına ilişkin hükümlerinde önemli bir değişiklik yapmamıştır (Mengi ve Algan, 2003: 194).

4.3.4.2.İkincil Hukuk Kaynakları: Tüzükler, Yönergeler, Tavsiye Kararları,vb.

Birlik organları tarafından yaratılan hukuku; tüzükler (regulation), yönergeler (directive), kararlar (decision) ile bunları açıklayıcı ve temel teşkil edici ilke kararı (resolution), tavsiye kararları (recommendation) ve görüş açıklamaları (opinion) şeklindeki düzenlemeler oluşturur (Mengi ve Algan, 2003: 195). Birliğin çevre mevzuatı, çevre korunmasına ilişkin önlemler, standartlar ve ölçütler, bunların etkili biçimde uygulanmasına yönelik araç ve düzenlemeleri içerir. Bu güne kadar Topluluk 400'e yakın çevre konusunda tasarrufta bulunmuştur. Bunun 300'ü bağlayıcı niteliktedir. Bu AB'nin çevre ile ilgili mevzuatını, yatay mevzuat ve sektörlere göre ayırabiliriz. Yatay sektör, farklı çevre meseleleri ile kesişen ve prosedürel özelliği bakımından diğer çevresel sektörlerde uygulanır; Çevre ile İlgili Bilgiye Ulaşma Yönergesi, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönergesi, Raporlama Yönergesi, 2110/90 sayılı Avrupa Çevre Ajansı Tüzüğü, ve 1404/96 sayılı Tüzükle değiştirilen 1973/92 sayılı LIFE Tüzüğü (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 19). Çevre ile ilgili sektörler: hava kalitesi, atık idaresi, su kalitesi, doğanın korunması, endüstriyel kirliliğin kontrolü ve risk idaresi, kimyasal maddeler, radyoaktif korunma, temel güvenlik standartları, kamunun bilgilendirilmesi, ve radyo aktif atıkların taşınması, gürültüden oluşuyor (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 6-7). Kurucu Antlaşmalara göre tüzükler, yönergeler ve kararlar bağlayıcı niteliktedir. Sadece yönergeler de ulusal makamlar biçim ve yöntem seçimi hakkına sahiptirler.

Fazla detaya girmeden bu yönergelerden birkaç örnek verelim. Hava kalitesi ile ilgili yönergelerin özelliği; i) bazı zararlı maddeler için minimum hava kalite ve maksimum emisyon standartlarının belirlenmesi, ii) otomobil ve diğer taşıtlardan çıkan gaz kirleticilerinin emisyonlarını azaltılması ve iii) ozon tabakasının korunmasına odaklanmasıdır. (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 26). AB Mevzuatı atık yönetimi ile ilgili beş tane temel prensip tanımlamıştır; a) atık yönetimi hiyerarşisi, b) topluluk düzeyinde ve şayet mümkün ise üye ülke düzeyinde kendine yeterlik, c) fazla gidere sebep olan uygun teknoloji, d) yakınlık, e) üretici sorumluluğu. Bunu da üç temel yönerge ile sağlamaktadır;

Atık Çerçeve Yönergesi, Tehlikeli Atıklar Yönergesi ve Atıkların Transfer Edilmelerine Dair Yönerge, Diğer sektörle ilgili yönergeler bu temel üç yönergeyle uyumludurlar (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 37-38).

Endüstriyel Kirlilik kontrolü ve Risk Yönetimi konusundaki yönergeler ise üç önemli alanı kapsamaktadır; i) endüstriyel emisyonların kontrolü, ii) önemli kazaların sebep olduğu zararların kontrolü ve iii) çevresel muhasebe ve Eko-etiketleme (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 74). Bunu gibi sektörlerin özelliklerine göre örnekleri çoğaltabiliriz.

Avrupa Birliği birincil ve ikincil hukuk kaynakları incelendiğin de çevre politikası ile antlaşmalar, yönergeler, tüzükler vb. Avrupa Tek Senedine kadar onarımcı nitelik taşıyordu. Tek senetle birlikte çevreyle ilgili önleme, kaynağında önleme, diğer politikalarla eşgüdüm gibi ilkelerin benimsenmesiyle birlikte onarımcı özelliğini kaybetmeden önleyici bir nitelik kazanmıştır. Birlik *envirocentric* yani çevre merkezli bir anlayışı benimsediğini görmekteyiz. Çünkü hem AB'yi oluşturan devletler hem de dünyada ki birçok devlet çağımızda genel olarak liberal ve işlevsel çoğulcu bir anlayışa sahiptir. Bu çevre konusunda daha da baskındır. Ekoloji ve birey bakış açılı görüşler arasında ki dengeyi bulmak ve kabul edilen ilkelerin mevcut dünya sistemi açısından uygulanabilir olması açısından böyle bir tutum daha gerçekçidir. Birliğin çevre sorunlarına ve gelişimine yaklaşımın da hem merkezden hem de tabandan gelen görüşlerle çevre politikalarını ve yasalarını oluşturuyorlar. Örneğin çevre ile ilgili tasarrufların zorunlu ve gönüllü olanların üyelere ve özellikle de birliğe üye olacıklara bazen hukuksal, bazen siyasal bazen de ekonomik yaptırımlarla benimsetmeye çalışmaktadırlar. Aynı zamanda yeni yerellik ve yerindenlik anlayışıyla çevre politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında katılımı ve birlik vatandaşlarının aktif kılınmasını sağlayacak düzenlemeler yapmaktadırlar.

Avrupa Birliği üst düzey bir çevre koruma anlayışı benimsemiş olmasına karşın bazı olaylar vardır ki bunu uygulamaya yansıtılmadığında ne kadar önemi var sorusunu sormamıza neden olmaktadır.

Örneğin, Güney Pasifik'teki Fransız Atom Bombası denemeleri sırasında yaşananlar gerçekte Birlik içerisinde, bütün kuralların gerektiği gibi işletildiği konusunda yeterince ikna edici olamıyor. En güzel kuralların bile kağıt üzerinde kalması veya farklı çıkarlar söz konusu olduğunda farklı uygulanması o kurallar ve uygulayıcılar hakkında güven bunalımı yaratmaya neden olacaktır. Avrupa Komisyonu Fransa'nın Güney Pasifikteki Mururoa Etollerinde civarında yaptığı Atom Bombası denemelerini ya Adada kimse

yaşamıyor ya da “tehlikeli değildir”(denetlenemediği halde) diyerek yapması gerekenleri yapmamıştır (Budak, 2000: 261-263).

Avrupa Birliği'nin çevre ile ilgili düzenlemeleri zaman zaman siyasi içerikli bir karar niteliğine de bürünebilmektedir.

Örneğin Türkiye'nin Ege'deki egemenlik hakları konusunda daha yüksek sesle konuşmaya başladığı günlerde, Kardak krizi olarak adlandırılan, Yunanistan aidiyeti tartışmalı 14 adacığı AB çevre programına sokarak yerleşime açmaya çalışması bu konuda yeni krizlerin ortaya çıkma nedeni olmuştur. Avrupa'ya “kuş gözlemevi açtırmak” gibi masum bir niyetin ardında bu adacıkları iskâna açma projesinin yattığı biliniyordu. Avrupa'da ki endüstrileşmiş, gelişmiş ülkelerin zehirli atıklarıyla yıllardır Türkiye denizlerinin ve karalarının doldurulmaya çalışılmasının bu politikaların ne kadar etkin (!) uygulandığına örnekler oluşturmaktadır.

Ayrıca, Yeşil Barış Çevre Örgütü, (Greenpeace) Aliaga'daki gemi söküm tesislerinde, İsviçre'ye ait Satar of Venice adlı geminin çevreye zararlı, zehirli maddeler içerdiğini, gelişmiş ülkelerin denizcilik endüstrisinin tehlikeli atıklarını Türkiye gibi ülkelere yollayarak insanları ve çevreyi bilinen en zehirli maddelere maruz bırakmalarının cezasız kalmaması gerektiğini dile getirerek eylem yapmışlardır (Cumhuriyet Gazetesi, 15.01.2002). Avrupa Birliği çevre politikalarında çok önemli bir yer tutan “kirlenen öder” ilkesinin bu gibi konularda nasıl işlerlik kazandığı açıklığa kavuşmayan bir konudur.

4.3.4.3.Uluslararası Antlaşmalar ve Adalet Divanı İçtihatları

Bu hukuksal yapıyı, Birliğin tüzel kişi olarak kendisinin yaptığı antlaşmalar, Birlik ve üye ulusal devletlerin yaptıkları karma antlaşmalar, Birliğe üye devletlerin tamamının katıldığı çok taraflı uluslararası antlaşmalar ve Adalet Divanı içtihatları oluşturmaktadır (Mengi ve Algan, 2003: 196).

Birliğin kabul ettiği uluslararası antlaşmaları sıralarsak (<http://www.abgs.gov.tr/up2003/up.htm>, 20.11.2005: 649-653).

1).Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Dair Sözleşme (Barselona, 16.02.1976) Değişikliği, 10.06.1995.

2).Akdeniz'in Gemilerden ve Uçaklardan Vaki Olan Boşaltma Sonucunda Kirlenmeden Korunmasına Dair Protokol (Barselona, 16.02.1996), Değişiklik, 10.06.1996.

3).Fevkalade hallerde Akdeniz'in Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle

Kirlenmesinde Yapılacak Mücadele ve İşbirliğine ait Protokol (Barselona, 16.02.1976).

4).Gemilerden kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi ve Fevkalade Hallerde Akdeniz'in Kirlenmesinde Yapılacak Mücadele ve İşbirliğine ait Protokol (Yeni Protokol).

5).Akdeniz'in Kara-kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü (Atina, 17.05.1980) Değişikliği, 08.03.1996.

6).Akdeniz'de Özel Olarak Korunan Alanlara Ait Barselona Sözleşmesi Protokolü (Cenevre, 03.04.1982).

7).Akdeniz'de Özel Olarak Korunan Alanlara ve Biyolojik Çeşitliliğe Ait Barselona Sözleşmesi Protokolü (Barselona, 10.06.1995).

8).Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi (Cenevre, 13.11.1979).

9).Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya çölleşmeye maruz' ülkelerde çölleşme ile mücadele için Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.

10).Avrupa'da Hava Kirliliğinin Takibi ve Değerlendirmesi İçin İşbirliği Programının uzun vadeli Finansmanına Ait Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Protokolü (Cenevre, 28.09.1984).

11).Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü, 1987.

Londra Değişikliği, 29.06.1990, Kopenhag Değişikliği, 25.11.1992, Montreal Değişikliği, 17.09.1997, Pekin Değişikliği, 03.12.1999.

12).Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Sözleşme Viyana, 22.03.1985.

13).Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Rio, 05.06.1992.

14).Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi, Bern, 1979.

15).Tehlikeli Atıkların Sınırötesi Taşınımı ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi, 1989.

16).Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Biyogüvenlik Protokolü (Cartagena Protokolü), Montreal, 29.01.2000.

17).İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, New York, 09.05.1992.

18).İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kyoto Protokolü.

19).Dayanıklı Organik Kirleticilere Ait Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Protokolü (POPs) (Aarhus, 24.06.1998).

20).Omurgalı Hayvanların Deneysel veya Diğer Bilimsel Amaçlı Kullanımlardan Korunmasına Dair Sözleşme (Strasburg, 18.03.1986).

21).Yabani Hayvanların Göçmen Türlerinin Korunmasına Dair Sözleşme (Bonn, 23.06.1979).

22).Sınır Ötesi Kapsamda Çevresel Etki Değerlendirilmesine Ait Sözleşme (Espoo, 25.02.1991).

23).Sınıraşan Sular ve Uluslararası Göllerin Korunması ve Kullanılması Sözleşmesi (Helsinki, 17.03.1992).

24).Uluslararası Tropik Kereste Anlaşması (Cenevre, 26.01.1994).

25).Afrika-Avrasya Göçmen Su Kuşlarının Korunmasına İlişkin Anlaşma (Lahey, 15.06.1995).

26).Çevresel Konularda Bilgiye Erişim Karar Alma Sürecine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi (Aarhus,25.06.1998).

27).Bazı Tehlikeli Kimyasalların Uluslararası Ticaretinde Uygulanacak Ön Bildirimli Kabul (PIC) Sistemine İlişkin Rotterdam Sözleşmesi Rotterdam, 10.09.1991.

28).Bazı Kalıcı Organik Kirleticiler Kimyasalların (POP's) Çevresel Açından Etkin Yönetimi Üzerine Stokholm Sözleşmesi.

29).Azotoksit Emisyonlarının veya Sınır Ötesine Taşınmasının (flux) Kontrolüne Ait Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Protokolü Sofya, 31.10.1988.

30).Uçucu Organik Bileşiklerin Emisyonlarının veya Sınır Ötesine Taşınmasının (flux) Kontrolüne Ait Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Protokolü (Cenevre, 18.11.1991).

31).Kükürt Emisyonlarının Daha da Azaltılmasına Ait Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Protokolü (Oslo, 13.6.1994).

32).Ağır Metaller Ait Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Protokolü (Aarhus, 24.06.1998).

5.AB ÇED YÖNERGELERİ VE UYGULAMASI

Bu başlık altında AB ÇED ve SÇED yönergeleri ile ilgili çalışmalar, temel ilkeleri, uygulamaları örnek ülke uygulamalarıyla anlatılmıştır.

5.1.AB Tarafından Yürütülen SÇED Çalışmaları ve AB SÇED Yönergesi

Avrupa Birliği'nin sürdürülebilir gelişmeyi uygulamaya geçirme süreci ile birlikte "Bazı Planlar ve Programların Çevre Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesine İlişkin 27 Haziran 2001 tarih ve 2001/42/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi" (SÇED Yönergesi)'ni yayımlanmış ve üye ülkelerin 21 Temmuz 2004 tarihine kadar bu yönerge doğrultusunda kendi yönetmeliklerini çıkartmasını istemiştir.

AB SÇED Yönetmeliği'nde "kapsam" başlıklı 3. madde'de "....tarım, ormancılık, balıkçılık, enerji, endüstri, taşımacılık, atık yönetimi, su yönetimi, telekomünikasyon, turizm, kent ve kırsal planlaması ya da arazi kullanımı için hazırlanan ve 85/337/EEC sayılı Yönergenin Ek I ve II'sinde sayılan projelerin daha ileri gelişmesinin onaylanması için çerçeve belirleyen plan ve programların SÇED sürecine tabi tutulacakları" belirtilmektedir (<http://www.cevreorman.gov.tr/sced>, 01.02.2007).

5.2.AB Tarafından Yürütülen ÇED Çalışmaları ve AB ÇED Yönergeleri

Bu bölümde alt başlıklar altında, AB'nin ÇED yönergeleri açıklandıktan sonra, AB'nin ÇED uygulama süreci anlatılıp değerlendirilecektir. Bölüm sonunda AB ülkelerinden Fransa, İngiltere ve Hollanda'nın ÇED süreçleri açıklanacaktır.

5.2.1. AB'nin 1985 Tarih ve 85/337/EEC Sayılı ÇED Yönergesi

1985'de çevresel değerlendirmenin önemli bir adımı olarak kabul edilen 85/337 sayılı Yönerge, Avrupa Birliği Konseyi tarafından yayınlandı. 85/337 sayılı Yönerge 1988'e kadar üye devletler tarafından ulusal mevzuatlarına (iç hukuka) yansıtılarak, işlevsel hale getirilmek zorundaydı. Buna karşılık 1988 yılının 3 Temmuzunda 85/337 sayılı Yönerge Avrupa Birliği'nde yürürlüğe girmiş ve Birliğin çevresel koruma planlarının bir parçası olmuştur. Yönerge, çevre üzerinde önemli sonuçlar doğurması muhtemel olan bazı kamusal ve özel yatırım projeleri için henüz onay kararı verilmeden önce, yetkili otorite/otoriteler ile yatırım sahibinin karşı karşıya gelerek, etkilerin bir değerlendirmesini yapmalarını gerektiren idari bir süreci zorunlu kılmaktadır. Başka bir ifadeyle, Yönerge, yapılması planlanan faaliyetin sonucunda henüz çevrede olumsuz bir etki meydana

gelmeden, yatırım sahibi ve yetkili otorite/otoriteleri karşı karşıya getirerek muhtemel etkiler üzerinde kafa yormalarını, alternatifleri belirlemelerini ve sürece halkı da katarak bir sonuca ulaşmalarını, yani idari bir işlemin yapılmasını düzenlemektedir (Saygılı, 2004: 71-72).

AB tarafından yürürlüğe konulan **85/337/EEC** sayılı **Konsey Yönergesi'nde** yer alan temel ilkeler şunlardır:

i). AB için en iyi çevre politikası kirlilikleri gidermeye çalışmak yerine kirlilikleri kaynağında önlemektir.

ii). AB ülkelerinde gerçekleştirilecek her türlü projenin teknik planlama ve karar alma sürecinin başlangıcında projenin çevresel etkileri dikkate alınmalıdır.

iii). ÇED konusunda üye ülkeler arasında ortaya çıkabilecek farklılıklar ekonomik rekabet koşullarını ve Ortak Pazar'ı olumsuz olarak etkileyebilir. Bu nedenle üye ülkeler arasında ÇED konusunda ortak politika, tutum ve davranışlar izlenmelidir.

iv). AB ülkelerinde çevre ve yaşam kalitesi mutlaka korunmalıdır.

v). Üye ülkelerde uygulanacak ÇED sistemleri şu üç unsuru mutlaka içinde barındırmalıdır: yatırımcının gerekli bilgileri kamuya sunması, kamu kurumlarının ellerindeki bilgileri ÇED raporu hazırlamak amacıyla kullanmak isteyenlerin yararlanmasına açık tutması ve projeden etkilenen kişilerin görüşlerinin alınması.

vi). Projeler önem ve büyüklüklerine göre sınıflandırılmalı; ÇED kapsamı dışında tutulabilecek ayrıcalıklı (ayrıklıklı-istisnai) projelere sistem içinde olarak tanınmalı; ayrıcalıklı projelerin nicelikleri ve kapsam dışında tutulma nedenleri kamuya duyurulmak ve ÇED ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler ulusal kararlara bırakılmalıdır.

vii). ÇED'in temel amaçları insan sağlığını korumak; daha iyi yaşam koşulları sağlamak; türlerin çeşitliliğini güvence altına almak ve ekosistemlerin üreme kapasitelerini artırmak olmalıdır.

viii). Üye ülkeler, ÇED konusunda daha sıkı önlemler geliştirmek ve yürürlüğe koymak hakkına sahiptir.

ix). Üye ülkeler, kendi sınırları içinde yapılacak projeler nedeniyle başka ülkelerin etkilenmesi olasılığı ile karşılaşılırsa bu durumu ilgili ülkelere bildirmelidir.

x). Üye ülkeler, kendi sınırları içinde gerçekleştirilecek yatırımlara izin vermeden önce projenin çevresel etkilerini araştırarak bir sistem oluşturmalarıdır.

xi). ÇED sistemi üye ülkelerin mevcut öteki planlama sistemleri ile bütünleştirilmelidir.

xii). Kamu yönetimleri yatırımcılara gerekli bilgileri vermeli ve yol gösterici olmalıdır.

xiii). Üye ülkelerde, ÇED konusunda yükümlülere yardımcı olacak danışma birimleri kurulmalıdır.

xiv). Yatırımcıya verilen yatırım izni kamuya duyurulmalıdır.

xv). Kamuya proje konusundaki görüşlerini açıklama olanağı verilmelidir.

AB Konsey Yönergesi'nde, bu temel ilkeler açıklandıktan sonra, olması gereken bir ÇED sistemi ile ilgili tanım yapılmakta ve ÇED incelemesinin kapsamı ve içeriği belirlenmektedir (CEC, 1985).

Buna göre, ÇED, **“projenin çevre üzerindeki olası, önemli, olumsuz doğrudan veya dolaylı etkilerinin belirlenmesi, tanımlanması ve belgelere dayalı olarak değerlendirilmesi”dir.** Yönergeye göre, böyle bir çalışmanın kapsamı içine girmesi gereken konular ise şunlar olmalıdır:

*İnsanlar, bitki örtüsü ve hayvan varlığı

*Toprak, su, hava, iklim ve peyzaj

*Maddi varlıklar ve kültürel miras

AB'nin ÇED ile ilgili Konsey Yönergesi'nde, ÇED raporunun içeriğinde yer alması beklenen temel bileşenler aşağıdaki gibi belirtilmektedir:

*Yer, tasarım ve büyüklük olarak projenin tanımlanması

*Etkilerden kaçınma, etkileri azaltma ve etkilerin sakıncalı sonuçlarının giderilmesi bağlamında alınması gereken önleyici önlemler

*Projenin çevre üzerindeki etkilerinin belirlenmesine esas olacak veriler

*Raporun teknik olmayan bir özeti

AB Konsey Yönergesi'nde belirtilen ve yukarıda özetlenen ilke ve görüşler, ÇED sistemini başarıyla uygulayan ülkelerdeki sistemlerin tümünü örneklendiren ilke ve görüşler olarak kabul edilebilir (Yaşamış, 2003: 29-31).

ÇED düzeninin mevcut modellerine bakıldığında, iki yaklaşım esas alınarak düzenleme yapıldığı görülecektir. Birinci yaklaşımda, muhtemel olumsuz çevresel etkileri

olduğu varsayılan bütün projeler sürece dahil edilmektedir. Hangi faaliyetin sürece tabi olacağı yönünde bir listeleme yapılmamıştır. Bu kararı yetkili otoriteler verecek, bir projenin ÇED sürecine tabi olup olamayacağı ön inceleme sonucu belirlenecektir.

Diğer yaklaşım ise, ÇED sürecine tabi olacak faaliyetleri listeler halinde belirtmekte, önemlilik ölçütüne göre bazı faaliyetler doğrudan ÇED sürecine tabi olmakta, bazıları da daha az önemli addedilerek ön incelemeden geçirilmektedir. Bu daha az önemli olarak kabul edilen faaliyetlerin, yapılan inceleme sonucunda “önemli” oldukları tespit edilirse; doğrudan ÇED süreci bu faaliyetler için de işlemektedir. Böyle bir ayırıma gidilmesinin sebebi, “çok önemli çevresel etkilere sahip olabilecek projelerin değerlendirilmelerini zorunlu kılmak ihtiyacı” şeklinde belirtilmektedir.

AB’de 85/337 sayılı Yönerge ile benimsenen yaklaşım ikinci yaklaşım, yani listeleme usulüdür. Önemlilik ölçütleri, Yönergede, büyüklük, nitelik ya da yer şeklinde belirtilmiştir. Bundan sonra hangi projelerin daha önemli, hangi projelerin daha az önemli olduğu Ek I ve Ek II şeklinde düzenlenen listelerde belirlenmiştir. Ek I’ e tabi projeler çevresel etkileri daha önemli olarak kabul edilen faaliyetleri, Ek II ye tabi projeler ise, önem derecesi açısından, çevre üzerinde olumsuz sonuç doğurma ihtimali düşük olan faaliyetleri kapsamaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse, Ek I’ de listelenen faaliyet türleri; ham petrol rafineleri, termik ve nükleer güç santralleri, bütünleştirilmiş kimyasal tesisler, havaalanları, demiryolları ve otoban inşaatları gibi toplam dokuz adet projeden oluşmaktadır. Ek II’ de düzenlenen faaliyet türlerine bakıldığında, bu faaliyet türlerinin on üç grup altında toplandığı görülecektir. Ek II’ de yer alan projeler sektörler esas alınarak gruplandırılmıştır.

Bu sektörlerin belli başlıları, tarım, enerji, gıda endüstrisi şeklinde sıralanabilir. Açıkça söylemek gerekirse, Ek II’ye tabi projeler hakkında, üye devletler, değerlendirme yapılma kararı vermek için ölçütleri belirlemede serbest bırakılmıştır. Öyleyse yetkili otorite/otoritelerin bu konuda bir takdir hakkı bulunmaktadır.

Yönerge’nin 3’üncü maddesinde projeden etkilenecek unsurlar belirtilmiştir. Bunlar, sırayla, insanlar, flora ve fauna; toprak, su, hava, iklim ve peyzaj; maddi malvarlıkları ve kültürel mirastır. Ayrıca bu unsurların birbirleri arasındaki etkileşim de değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

ÇED süreci devam ederken bir raporun düzenlenmesi gerekmektedir. Raporu düzenleyecek olan yatırımı yapacak olan kişidir. Bu rapor uzman kuruluşlara hazırlanmaktadır. Rapor sekiz temel kategoriden oluşmaktadır. Bunlar, sırasıyla şöyledir :

1-Yatırımın tarifi , 2-Yatırım yapılacak çevrenin tarifi, 3-Alan belirleme, 4-Katılım ve etki belirleme, 5- Etki değerlendirmesi ve tahmini, 6-Alternatifler, 7-İzleme ve kontrol etme, 8-Teknik olmayan özet, 9- Bilgi ve belgelerin sunumu. Hazırlanan rapor yetkili otorite / otoritelere sunulmakta, dolayısıyla bu yetkililerin olumlu veya olumsuz bir karar vermeleri gerekmektedir. O halde bu noktada verilen kararın hukuki niteliğinin ne olacağı sorusu akla gelmektedir. ÇED sadece idari bir usul, bilgilendirici bir süreç olarak değerlendirilemez. ÇED süreci sonucunda yetkili otoritelerin aldığı karar, hukuken ona tabi olanları bağlayıcı bir sonuç doğurmaktadır. Çünkü yatırım sahibinin planlarına onay vermekle yetkili olan idari birimler, yatırım sahibinin hazırladığı ÇED raporunun kanunlara uygun olmasını sağlamak ve onay ya da ret için belirli standartlar koymakla sorumlu tutulmuştur.

Onay ya da ret kararı için belli standartlar konulması, kısaca, gerekçeye dayanan bir karar verilmesi şeklinde anlaşılmalıdır. Sonuçta alınan karara, eğer kararda belirtilen gerekçe/gerekçeler hukuka uygun ise, ilgililer uymakla mükelleftirler. Aksini düşünmek uzun bir idari sürecin hiç yapılmamış sayılması sonucunu doğuracaktır ki, bu da böyle bir sürecin neden düzenlenmiş olduğunu açıklamakta yetersiz kalacaktır.

ÇED sürecinin idare hukuku açısından en önemli özelliği, bu süreç sonucunda alınacak olan idari kararın, henüz oluşum aşamasında karara bireylerin aktif olarak katılması olanağını sağlamış olmasıdır. Çünkü bireyler katılım ile kararın oluşumuna etki ettikleri için ileri sürdükleri düşünceler dikkate alınmak zorundadır. Projeye onay vermek ya da vermemek yetkisi ile donatılmış olan kamu otoritesinden değerlendirmenin sonuçlarını dikkate alması istenmelidir. Bu yorumun hukuki dayanakları Yönergenin 6'ncı ve 8'inci maddelerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla karara katılım ve bu katılımın sonucunda ileri sürülen fikirlerin karara yansıtılması, sürecin sonunda alınan olumlu ya da olumsuz kararın ilgilileri bağlayıcı bir niteliğe sahip olmasına neden olacaktır. Teknik bir terimle söylenecek olunursa, bu işlemlere katılım gerektiren idari işlem denilebilir. Yani, ilgilinin tek taraflı bir idari işlemin yapılış sürecine, bu şekilde katıldığı işlemlere katılmalı idari işlemler denilmektedir. Bu işlemlerde katılımın usuli bir nitelikte olduğu, ilgilinin iradesinin idareyi bağlamayacağı söylenmektedir. Oysa bu görüşe katılma imkanı bulunmamaktadır; çünkü, süreç sonunda alınacak olumlu ya da olumsuz kararın hukuka uygun olup olmaması, ilgilinin bu kararın oluşum aşamasına bir katılım olanağı ile dahil edilmesine ve ileri sürmüş olduğu düşüncelerinin dikkate alınmasına bağlı olmaktadır. Bu sebeple katılım sadece usul için değil değil, kararı etkileyici

niteliktedir. Her ne kadar katılım bir usul işlemi olarak görülse de, ÇED söz konusu olduğunda, katılımın sadece şekli bir unsur olarak düzenlenmesi, süreci anlamsız kılacağından, tutarlı ve makul bir yaklaşım olmayacaktır. Hatta denilebilir ki, katılımın yapılacağı yer ve zaman konusunda bile usule uyulmamış olması kararın hukuki geçerliliğini şekli açıdan sakatladığı düşünüldüğünde, ileri sürülen görüşleri dikkate almadan alınan bir karar maddi açıdan zaten sakat olacaktır (Saygılı, 2004: 72-73).

5.2.2.AB'nin 1997 Tarih ve 97/11/EC Sayılı ÇED Yönergesi ve İlgili Diğer Yönergeler

Avrupa Birliği'nin ÇED ile ilgili bu temel düzenlemesi, **3 Mart 1997 tarihinde yürürlüğe giren 97/11/EC sayılı Konsey Yönergesi** ile değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikte, AB, aşağıda belirtilen ilkelerin de çevre yönetimiyle ve ÇED ile ilgili temel kurallar olduğunun altını çizmektedir:

*Kamusal ve özel projelerde, projenin uygulanmaya başlanmasından önce, yetkili kamu otoritelerine, projenin çevre üzerindeki olası önemli etkileriyle ilgili olarak, tam bilgi vermek ve bu bilgilere dayalı olarak projeyi bir değerlendirme sürecinden geçirmek AB'nin çevre politikalarının temel aracıdır.

*“Önceden dikkat ilkesi” (*precautionary princible*) uyarınca, gerekli önleyici önlemlerin önceden alınması, kirliliğin kaynağında durdurulması ve kirleten öder ilkelerinin uygulanması esastır.

*ÇED yönergesinin üye ülkeler tarafından uygulanmasında, uyum ve etkililiğin artırılması için değerlendirme sürecine açıklık getirilmesi, ekler yapılması ve mevcut kuralların geliştirilmesi gerekmektedir.

*Yapım izni verilmeden önce, projenin etkileri konusunda bir değerlendirme yapmak temel koşuldur.

*Çevre üzerinde olası etkileri önemli olan projeler listesine gerekli eklemeleri yapmak üye ülkelerin yetkisi içindedir.

*Üye ülkeler, ÇED'e konu olacak etkinlikleri saptarken, her bir etkinlik için ayrı ve özel bir değerlendirme süreci kurabilecekleri gibi belirli bir eşik değeri geçen etkinliklerin tümünün ÇED'e tabi olmasını da uygun bulabilirler.

*Üye ülkeler, yukarıdaki ilkelerden hangisini benimserse benimsesin, AB'nin 'hizmette yerellik' ilkesini göz önünde tutarak değerlendirmenin hangi yönetsel düzeyde

yapılması gerektiğine kendileri karar vermelidir.

*AB'nin özel çevre koruma bölgeleriyle ilgili konsey yönergeleri bağlamında, bu gibi yörelerde yapılacak her türlü girişim için ÇED çalışması yapmak zorunluluğu olmamalıdır.

*Değerlendirme çalışmaları ile ilgili süreç içinde, yapımcıların proje konusunda ilgili kamu otoritelerinden görüş almak hakkıyla ilgili düzenleme de yer almalıdır.

*Projenin sınır aşan etkisi varsa, konunun uluslararası düzeyde ele alınmasına olanak veren düzenlemeler ÇED süreci içinde yer almalıdır (EC, 1997a: 5-15).

AB, yukarıda belirtilen gerekçe ve öngörülere dayanarak, 1985 tarihli ana ÇED Yönergesi'nde 1997 yılında şu değişiklikleri yapmıştır:

*Üye ülkeler, bir yapım projesine izin vermeden önce, projenin çevre üzerindeki olası etkilerini değerlendirme konusu yapacaklardır. Bu projeler, Madde 4'de sıralanmıştır.

*Üye ülkeler, bu Yönergenin ve 24 Eylül 1996 tarihli ve 96/61/EC sayılı 'Bütünleştirilmiş Kirlilik Önlenmesi ve Denetimi' ile ilgili Konsey Yönergesi'nin gereklerini yerine getirmek üzere tek bir düzenleme yapmak hakkına sahiptir.

*Üye ülkeler, ayrıcalıklı durumlarda, bir projeyi kısmen ya da tümüyle bu Yönergede yer alan kuralların dışında tutabilirler.

*Herhangi bir ÇED çalışması, aşağıdaki unsurlar üzerindeki doğrudan ya da dolaylı etkileri inceleme konusu yapılmalıdır:

-İnsanlar, bitki örtüsü ve hayvan varlığı,

-Toprak, su, hava, iklim ve peyzaj

-Maddi varlıklar ve kültürel miras

-Yukarıda ki üç bölümde belirtilen unsurlar arasındaki karşılıklı etkileşim.

*Üye ülkeler, II sayılı listede yer alan projeler için, "her bir olayı ayrı olarak değerlendirmek" ya da "belirli bir eşik değeri geçen projeleri değerlendirmek" almasıklarından birini benimsemek yetkisine sahiptir.

*Yapımcıların, projelerinin çevre üzerindeki etkileriyle ilgili olarak, kamu otoritelerine tam bilgi vermeleri güvence altına alınmalıdır. Bu bağlamda, yapımcı, projeye, projenin olası olarak etkileyeceği çevresel özellikler konusunda bilgi vermeli ve ayrıca eldeki mevcut bilgiler ve kullanılan değerlendirme teknikleri konusunda yeterli

düzeyde bilgi sunmalıdır.

*Üye ülkelerde yapılacak iç düzenlemelerde, yapımçıların, yetkili kamu otoritelerinden proje ile ilgili olarak görüş istemek hakkı güvence altına alınmalıdır. Yetkili kamu otoriteleri bu görüşü vermeden önce yapımçı ile proje konusunda görüşmelerde bulunmalıdır.

Yapımçı tarafından sunulacak raporda, şu ana bilgiler yer almalıdır:

-Projenin yeri, tasarımı ve büyüklüğü konusunda proje ile ilgili tanıtım bilgileri, -
Önemli olumsuz etkilerin uzaklaştırılması, azaltılması ya da düzeltilmesi ilgili olarak alınan önlemlerin açıklanması,

-Temel etkilerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi için yeterli bilgi

-Yapımçı tarafından dikkate alınan öteki seçeneklerle ilgili açıklayıcı bilgi ve

-Projenin teknik olmayan bir özeti.

*Projeden etkilenecek kişilere proje ilgili görüşlerini açıklama olanağı verilmelidir.

*Bu amaçla, kamuya görüşlerini saptayabilmesi ve açıklayabilmesi için yeterli süre verilmelidir.

Projenin bir başka üye ülke üzerinde etkisi olması durumunda, proje ve alınması planlanan önlemler konusunda bu ülkelere bilgi verilmesi güvence altına alınmalıdır.

*Bu amaçla, ilgili ülkelere görüşlerini belirtebilmeleri için yeterli süre verilmelidir.

*Ülkeler arasında bu amaçla gerekli görüşmeler yapılmalı ve görüşmelerin sonuçlanması için yeterli süre sağlanmalıdır.

*Yapım izin verilmesi ya da yapımın reddedilmesi durumlarında kamuya yeterli bilgi verilmelidir.

*Üye ülkeler, iç mevzuatlarını 14 Mart 1999 tarihine kadar bu Yönergeye uyumlu duruma getirmelidir.

1997/11 sayılı Yönerge, ulusal mevzuatlarında uygulamaları için üye devletlere birçok ilke ve standart getirmiştir. 1997/11 sayılı Yönerge hukuken sadece Avrupa Birliğine üye devletleri bağlamaktaysa da, hızla uluslararası hukuk normlarına örnek teşkil etmiştir.

Bu Yönerge ile 85/337 sayılı Yönergede, hem maddi hem de usulü olarak bazı gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Maddi olarak çevre üzerinde önemli etkilere sahip olduğu farz edilen projelerin listeleri genişletilmiş, böylece sistematik bir değerlendirme sağlanmıştır. Yönerge, Ek I'deki projelerin ÇED sürecine tabi tutulup tutulması konusunda kullanılacak ölçütleri tespit etmekte, üye devletlere daha fazla esneklik tanımıştır. Ayrıca, halkın katılım rolü daha fazla güçlendirilmiştir; ancak, konuya ilişkin bazı sorunlar hala devam etmektedir.

Bu Yönergede Ek I'de yer alan dokuz projelik liste, yirmi bir projelik bir liste şeklinde genişletilmiştir. Bunlardan bazıları, nehir havzaları arasındaki su kaynaklarının transferi; petrol ve doğal gaz arama ticareti; petrol ve kimyasal depolama tesisleridir. Yönergenin getirdiği en önemli yenilik, Ek II'de yer alan projeler ile ilgili olarak, bunların alanında ve yapısında önemli değişiklikler getirmiş olmasıdır. Şöyle ki, listede yer alan projeler sayıca arttırılmış; neredeyse Ek I'deki projelerle aynı ölçüde genişletilmiştir. Değiştirilmiş listeye seramik ürünleri üretimi; sulama ve boşaltma projeleri; rüzgar gücünden yararlanan tesisler eklenmiştir. Artık yeni Yönerge ile üye devletler, hangi projelerin Ek II kapsamına girdiğini belirleyemeyecek, sadece belirlenmiş olan projeleri değerlendirmede hangi ölçütleri uygulayacaklarını seçebileceklerdir.

Bu kısa açıklamalardan sonra, hem 85/337 sayılı ÇED Yönergesinde hem de bu yönergeyi değiştiren 97/11 sayılı Yönergede düzenlenen bir konudan bahsetmek gerekmektedir. Bu da ulusal savunma ile ilgili projelerin çevresel etki değerlendirme sürecinden muaf tutulmasıdır.

Howard Brown'a göre, ulusal savunma projelerinin ÇED sürecinden muaf tutulması, çevresel zararı önlemekte Yönergenin etkinliğini baltalamaktadır, Hem 85/337 sayılı Yönerge hem de onu değiştiren Yönergede muafiyet, “ulusal savunma amaçlarına hizmet eden projeler bu Yönergenin kapsamında değildir” şeklinde açıkça düzenlenmiştir. Ayrıca onuncu maddede de ticari sırlarla ilgili bir muafiyet öngörülmektedir. ÇED çevreyi korumak için önleyici ilkeyi uygulama koymaya çalışan bir araçtır. Bu aracın gerçekten etkili olabilmesi için ulusal savunma projelerine de uygulanması gerekmektedir. Böylesi muafiyetler, çevresel bozulmada azımsanmayacak katkısı olan askeri faaliyetlere izin vermek anlamına gelecektir (Saygılı, 2004: 74-75).

AB’de, yukarıda açıklanan her iki metni de değiştiren yeni bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma, biraz sonra değinilecek olan, Aarhus kararlarının sonucu olmak üzere, ÇED sürecine halk katılımı konusunu ayrıntılarıyla düzenleme amacını taşımaktadır. Düzenlemede, halk katılımının tanımı yapılmakta, kimlerin halkı temsil ettiği konusuna açıklık getirilmekte ve halk katılımının çevresel karar alma süreci içinde daha etkili bir konuma getirilmesi için yeni hukuksal ve yönetsel düzenlemeler yapılmaktadır.

Bu arada, AB’de, ÇED ile ilgili bir başka önemli gelişmenin Aarhus Konvansiyonu ile gerçekleştirildiğini belirtmek gerekmektedir. UN/ECE tarafından geliştirilen ve “**Aarhus Konvansiyonu**” kısa adıyla bilinen “**Bilgiye Ulaşım, Karar Almada Halk Katılımı ve Çevresel Sorunlarda Adalet Ulaşım Konvansiyonu**” (*Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters*), ÇED süreci başta olmak üzere, toplumun çevresel konularda yeterli bilgiye ulaşmasını ve halkın çevresel sorunlar konusunda karar alma süreçlerine katılmasını güvence altına almayı amaçlamaktadır. AB, 25 Haziran 1998’de bu belgeyi imzalayarak, Konvansiyon’a taraf olmuş ve üye ülkeleri de bu bağlamda hukuksal yükümlülük altına sokmuştur. Topluluk hukukunun ve üye ülkelerin iç mevzuatlarının yukarıda özetlenen amaçlar çerçevesinde uyarlanması gerekmektedir (Yaşamış, 2003: 31-33).

AB’de, ÇED ile ilgili ikinci önemli hukuksal düzenleme, 25 Şubat 1991 tarihinde imzalanan. “**Sınıraşan Çevresel Etkilerin Değerlendirmesi Konvansiyonu**” (*Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context*) ile yapılmıştır.

Bu Konvansiyon’un önemli bazı ilkeleri özetle aşağıda belirtilmiştir:

*Taraflar bireysel ya da ortak olarak, önerilen etkinliklerden doğacak önemli olumsuz sınıraşan çevresel etkileri önlemek, azaltmak ve denetlemek için her türlü uygun ve etkili önlemleri alacaklardır.

*Taraflar, bu Konvansiyon’un uygulanması için gerekli hukuksal, yönetsel ve öteki önlemleri alacaklardır.

*Kaynak taraf, Ek I’de yer alan ve sınıraşan önemli olumsuz etkiye yol açması olasılığı bulunan etkinliklerle ilgili olarak karar almadan önce bir ÇED çalışması

yapılmasını güvence altına alacaktır.

*Kaynak taraf, Ek I’de yer alan etkinliklerin yapılması olasılığının ortaya çıkması durumunda ilgili taraflara bilgi verecektir.

*Ek I sayılı listede yer almayan etkinliklerin sınıraşan önemli olumsuz etki yaratması olasılığı durumunda ilgili taraflar görüşmelerde bulunacaklardır.

*Kaynak ülkedeki yetkili makama sunulacak olan ÇED raporu en az Ek II’de öngörülen bilgileri içerecektir.

*Raporun hazırlanmasından sonra, kaynak ülke bir gecikmeye yol açmaksızın, etkilenecek ülkeyi olası etkiler ve alınması planlanan önlemler konusunda bilgilendirecektir.

*İlgili taraflar, gereksinim duyarlarsa, proje sonrası çözümleme çalışması yapılacaktır. Bu çalışma içinde, önemli olumsuz etkileri izlemek üzere, bir ölçme ve izleme sistemi kurulması da öngörülebilecektir.

Yukarıda özetlendiği üzere, “Sınıraşan Çevresel Etkilerin Değerlendirmesi Konvansiyonu”, ÇED konusunda AB ülkelerine önemli yükümlülükler getirmektedir. Bu nedenle, AB’ye girmek üzere tam aday ülke olarak seçilen Türkiye’nin bu konudaki politikasına açıklık getirmesi gerekmektedir (Yaşamış, 2003: 33-34).

AB’de, ÇED ile ilgili bir başka önemli gelişme de “Stratejik Çevresel Değerlendirme” (*Strategic Environmental Assessment*) kavramıyla ilgilidir. Konuyla ilgili Konsey Yönergesi 27 Haziran 2001’de yürürlüğe girmiştir.

AB’nin ÇED ile ilgili düzenlemelerini tam olarak açıklamış olmak için dört ayrı hukusal metinden daha söz etmek gerekmektedir. ÇED’e ek olarak bilinmesi gereken bu dört düzenleme, “Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Konsey Yönergesi” (*Ambient Air Quality Assessment and Management Directive - 96/62/EC*), IPPC Yönergesi olarak bilinen “Bütünleştirilmiş Kirlilik Önleme ve Denetleme Yönergesi” (*Integrated Pollution Prevention and Control Directive ~ 96/61/EC*), SEVESO II Yönergesi olarak bilinen “Tehlikeli Maddeleri İçeren Büyük Kaza Tehlikelerini Denetleme Yönergesi” (*Control of Major Accident Hazards Involving Dangerous Substances Directive - 96/82/EC*) ve “Çevresel Yönetim ve Denetim Programı” (*Eco-Management and Audit Scheme – EMAS*) ile ilgili 1836/93 sayılı Konsey Yönetmeliği’dir.

Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Konsey Yönergesi, esas olarak. AB’de insan sağlığı ve çevre üzerindeki sakıncalı etkilerin durdurulması, azaltılması ve önlenmesi amacıyla, hava kalitesi hedeflerinin saptanmasını, mevcut hava kalitesinin değerlendirilmesini ve sağlıklı bir hava kalitesinin Birlik sınırları içinde güvence altına alınmasını öngörmektedir. Bu bağlamda, Yönerge, pek çok alanda ÇED yönergeleri ile örtüşmektedir.

ÇED Yönergesi ve değişiklikleri, kurulması planlanan tesislerle ilgili endişeleri kendisine esas alırken, IPPC Yönergesi, esas olarak, kirliliklerin önlenmesi bağlamında, yeni ya da mevcut tesislerin çevresel etkileri ile ilgili düzenlemeler içermektedir. Ancak, bu benzerliğe karşın önemli bir farklılık olarak, IPPC Yönergesi altyapı yatırımlarını kapsamamakta ve eşik değerler itibarıyla ÇED Yönergesi’nden daha değişik değerleri benimsemektedir. Yönergede, sistemin işlerliğinin sağlanması açısından, tesislerin işletilmesi için bir izin sistemi kurulması öngörülmektedir.

SEVESO II Yönergesi ise, tehlikeli maddeleri içeren büyük endüstriyel kazaların önlenmesini ve insan ve üzerindeki etkilerinin azaltılmasını amaçlamaktadır. Getirilen kurumsal süreç ise, ÇED süreci ile önemli ölçüde örtüşmektedir. Bu bakımdan iki düzenleme arasında yinelemeler ve boşluklar vardır.

EMAS ise, endüstrinin gönüllü olarak çevresel standart ve kurallara uymasını sağlayacak çevre yönetim sistemlerinin ilgili ve istekli kurumlarda kurulmasını öngörmektedir. Uygun bir çevresel yönetim sisteminin kurulabilmesi, öncelikle tesisin çevre üzerindeki etkilerinin belirlenmesine ve bunlardan olumsuz olanların giderilmelerine bağlıdır. Bu bağlamda, EMAS da, çevresel etkileri çalışmalarına esas almaktadır.

Yukarıda özetlendiği üzere, son dört düzenleme de, ÇED’le ilgili kural ve normlarla yakından ilgili bulunmaktadır. AB’deki ÇED sisteminin incelenmesi ve gerekli uyumun sağlanması çalışmalarında, bu düzenlemelerin de göz önünde bulundurulmaları gerekir (Yaşamış, 2003: 34-35).

5.2.3.AB’de Uygulanan ÇED Süreci ve Aşamaları

Aşağıdaki çizelgede 85/337/EEC ve 97/11/EC sayılı AB ÇED Yönergeleri uyarınca Avrupa Birliği’nde ÇED sürecindeki temel aşamaları göstermektedir. Bu aşamalar takip eden bölümlerde ülkemizde yürütülmekte olan süreç bağlamında karşılaştırılarak daha da detaylı olarak ele alınmıştır.

Çizelge 5.1. AB’de ÇED Süreci

Proje Hazırlama	Proje sahibi projesi için hazırlıkları çalışmalarını yapar.
Yetkili Kuruma (örn. Çevre ve Orman Bakanlığı) Başvuru	Bazı üye ülkelerde, yatırım izni için yetkili kuruma başvurulmasından önce bu kurumu projeden haberdar etme gerekliliği vardır. Proje sahibi, bunu resmi gereksinim olmasa da gönüllü olarak da yapabilir.
SEÇME-ELEME	Yetkili kurum ÇED gerekip gerekmediği konusunda karar verir. Bu kararı, yatırım izni başvurusu yapıldığında, yada proje sahibi Seçme-Eleme için başvuru yaptığı anda verebilir. Seçme-Eleme kararı kaydedilmeli ve halka duyurulmalıdır.
KAPSAM BELİRLEME	AB ÇED Yönergesi uyarınca, proje sahibi yetkili kuruma kapsam belirleme sürecini yürütmesi için başvurur. Kapsam belirleme ÇED çalışmalarında ele alınacak konuları ve bu çalışmaların yürütülmesi ile ilgili hususları belirler.
ÇED Çalışmaları	Proje sahibi, ÇED Yönergesi (ÇED Mevzuatı) uyarınca gerekli çalışmaları yapar veya yaptırır.
ÇED RAPORUNUN İNCELENMEK ÜZERE YETKİLİ KURUMA SUNULMASI	Proje sahibi, ÇED Raporunu yatırım (proje) izni başvurusu ile birlikte sunar.
ÇED RAPORUNUN İNCELENMESİ	Bazı üye ülkelerde ÇED Raporunun incelenmesi için yetkili kurum dışında kurumlar da söz konusudur. Birçok ülkede yetkili kurum raporları kendi uzmanları vasıtasıyla inceler. ÇED Raporu yetersiz bulunursa revize edilmesi veya ek çalışmalar yapılması istenebilir.
İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR VE HALKIN KATILIMI	ÇED Raporu çevre konusunda yetkili kurumun yanı sıra tüm ilgili kurumlar ve halk tarafından incelenmeye açıktır. Bu incelemeler sonucunda ilgililer yetkili kuruma görüş bildirebilirler.
KARAR VERME	Yatırım izni verilmeden önce ÇED Raporu ve ilgili paydaşların görüşleri değerlendirilmelidir.
Kararın Açıklanması	Karar, olumsuz çevresel etkileri azaltıcı önlemlerin tanımı ve kararın sebepleri ile birlikte halka açıklanmalıdır.
Denetleme	Projenin uygulanması (inşaat, işletme, işletme sonrası) sırasında çevresel etkilerin ve olumsuz etkilere karşı alınacak önlemler denetlenmelidir.

Kaynak: EC, 2001c :6-8.

NOT: Büyük harfle yazılı basamaklar 85/337/EC ve 97/11/EC Yönergelerinin uygulandığı bütün ülkelerde izlenmesi zorunlu hale getirilmiştir.

ÇED nasıl yürütülür?

Bir ÇED süreci beş temel adım kullanılarak yürütülür. Bunlar:

- (1).Seçme-Eleme
- (2).Kapsam Belirleme
- (3).Etki Değerlendirmesi ve Raporun Yazılması
- (4).İnceleme ve Değerlendirme
- (5).Onay (veya Uygunluk Kararı)

ÇED sürecinde büyük önem taşıyan bir diğer husus da halkın katılımıdır.

Takip eden bölümlerde ÇED sürecinin, bu temel adımlar çerçevesinde nasıl yürütüleceği ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Aradaki diğer önemli adımlar da yeri geldikçe ele alınmıştır.

Bir ÇED ekibinin oluşturulması: Ekipte kimler yer almalıdır?

Herhangi bir ÇED ekibinde genel çevre uzmanlarıyla tercihen söz konusu proje türü hakkında tecrübe sahibi bir çevre uzmanı bulunmalıdır. Diğer uzmanlar söz konusu proje açısından önemli alanlara (meslek dallarına) ve projeden en fazla etkilenmesi muhtemel alıcı ortamlara ilişkin alanlara mensup olmalıdır. Bir ÇED ekibinde yer alabilecek uzmanlara ilişkin aşağıda bazı örnekler verilmiştir; her ÇED sürecinde uzmanların seçme-eleme ve kapsam belirleme aşamalarında uygun görüldüğü üzere ve değerlendirilen durum ışığında görevlendirilmeleri gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Planlanan belirli bir projenin özelliklerine ilişkin bilgi sahibi olabilecek uzmanlara örnekler; trafik veya ulaşım planlamacıları, katı atık veya tehlikeli atık yönetimi uzmanları, şehir, makina, kimya, maden ve diğer (gereklikçe) mühendisler, turizm planlama uzmanları, şehir planlamacıları, atıksu yönetimi ve arıtımı uzmanları, sulama, drenaj veya tarım uzmanları.

Belirli bir projeden etkilenebilecek belirli alıcı ortam türleri konusunda bilgi sahibi uzmanlara örnekler; genel biyologlar, botanikçiler, zoologlar, jeologlar, hidrologlar, hidrojeologlar, jeohidrologlar, tatlı su veya deniz çevrebilimcileri, hava, toprak ve su kirliliği uzmanları, sosyo-ekonomi uzmanları, etkilenecek çeşitli arazi türlerine (sulak alanlar ve diğer hassas veya koruma altındaki alanlar gibi) ilişkin bilgi sahibi uzmanlar.

Bir ÇED ekibinde kaç kişi bulunmalıdır?

İdeal olarak bir ÇED ekibi dört ila altı kişiden oluşmalıdır. Ekipte bulunan kişi sayısı ne kadar fazla olursa çalışmada yararlanılabilecek o kadar fazla bilgi ve deneyim olacağı ilk bakışta düşünülebilirse de, büyük gruplarda karar alınması ve görevlerin yerine getirilmesi uygulamada zordur. Büyük gruplar tartışmalara girer, konudan uzaklaşır ve konuları birbirine karıştırmaya eğilimlidir. Dört ila altı kişilik bir çekirdek ekibin dışında uzmanlara da muhakkak danışılmalıdır, ancak raporun yazılması ve asıl araştırma bu çekirdek grup tarafından yapılmalıdır (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 36-37).

Karar Verme Süreci

ÇED çalışmaları kapsamında elde edilen ara ve nihai sonuçlar proje ile ilgili tüm karar verme aşamalarında (süreçle, proje yeriyle, önlemlerle vb. ile ilgili kararlar) göz önüne alınmalıdır. Böylece, proje ile ilgili çevresel faktörler değerlendirilmiş ve projenin geliştirilmesinde göz önüne alınmış olduğundan, proje için olumlu karar alınması daha muhtemel olacaktır.

Bir projenin uygulanmasına yönelik olumlu veya olumsuz bir karar verilinceye kadar olan projenin hazırlık sürecinde aşağıdaki gibi bazı kararlar verilmesi gerekmektedir:

- *ÇED'in gerekli olup olmadığı.
- *ÇED'in kapsamı.
- *Hangi alternatiflerin göz önünde bulundurulması gerektiği.
- *Proje tasarımı.
- *Hesaba katılması gereken çevresel önlemler.
- *Projenin uygulama aşamasında izleme ile ilgili neler yapılması gerektiği.

ÇED'in karar verme süreci üzerindeki etkisi, ÇED sisteminin bünyesinde çalıştığı karar verme ortamının doğasından kuvvetle etkilenir. Çeşitli rollere sahip paydaşlar proje sürecinde verilen belirli kararlarda yer alabilirler. Genel olarak dört ana paydaştan söz edilebilir; proje sahipleri, etkilenen taraflar (ve proje karşıtları), danışmanlar ve proje ekibi ve kamu kurum ve kuruluşları.

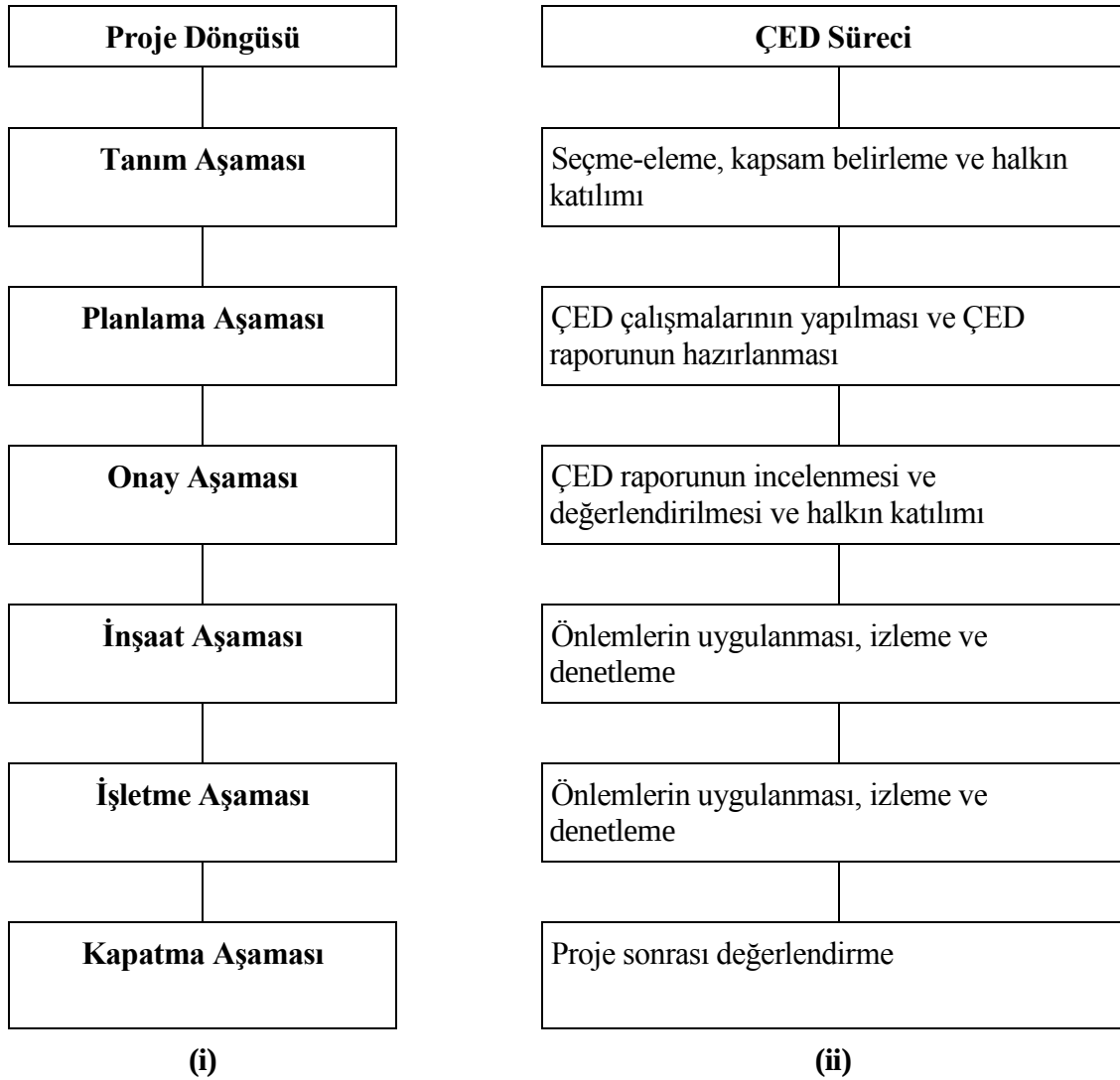
Yukarıdaki kısımlarda da söz edildiği gibi, ÇED'in kendi içinde bir karar verme süreci olmadığı veya bir izin prosedürü temsil etmediğinin altının çizilmesi büyük önem taşımaktadır.

ÇED Yönergesi uyarınca, proje hakkındaki kararın, ÇED raporunun nasıl göz önüne alındığını gösterir şekilde yayınlanması gerekmektedir. Üye ülkeler ÇED Raporunun değerlendirilmesi ve proje ile ilgili karar verilmesi usüllerini kendileri oluşturmakla yükümlüdürler.

ÇED, süreçteki farklı paydaşlar tarafından değişik şekillerde algılanabilir. Bu nedenle, ÇED sürecinin erken aşamalarında bu paydaşlara tanımlanması ve bir projenin geliştirilmesi sürecinde rollerinin bu tanımlara göre belirlenmesi faydalı olacaktır (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 16-17).

İdeal olarak ÇED süreci proje döngüsüyle paralel şekilde yürütülmelidir (Çizim 5.1.).

Çizim 5.1. Proje Döngüsü ve ÇED Süreci İlişkisi

Kaynak: <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 18.

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), Avrupa Birliği çevre politikasının anahtar aracıdır. 1985'te yayınlanan ilk ÇED Yönergesi (Yönerge 85/337/EEC)'nden beri hem yasal hem de pratik olarak ÇED kavramı gelişmektedir. 1997'de de Yönerge 97/11/EC yayımlanmıştır. Avrupa Komisyonu, şimdi de mevcut mevzuatı ve iyi uygulamanın mevcut durumunu yansıtan üç rehber doküman yayınlamıştır. Bu dokümanlar, ÇED sürecinin üç özel aşamalarıyla ilgilidir:

(1).Eleme

(2).Kapsam belirleme

(3).Çevresel Etki Açıklamasının Gözden Geçirilmesi

Bu rehberlerin amacı ÇED sürecindeki bu aşamalarda bulunanlara, Dünyadan ve Avrupa'dan deneyimlerle pratik yardım sağlamaktır (EC, 2001a: 5).

Eleme ve Kapsam Belirleme Rehberi ile ÇED için gereken çalışmaların içeriğinin belirlenmesi, daha iyi kararlar alınması ve böylece ÇED sürecine daha sağlam bir temelle başlanması umulmaktadır. “Çevresel Etki Açıklamasının Gözden Geçirilmesi” rehberi faaliyet sahiplerine ve danışman firmalara yardım etmeye ve daha iyi ÇED Raporu hazırlanmasında yardımcı olmayı hedefler. Çevresel Etki Açıklaması ile ayrıca yetkili organın ve diğer ilgili birimlerin bunları daha etkin olarak gözden geçirmesi ve karar verme için mümkün olan en uygun bilginin sağlanması amaçlanır. Rehber, yetkili organlar, faaliyet sahipleri ve AB'ye üye ülkeler ile üyeliğe aday ülkelerdeki ÇED uygulayıcıları için tasarlanmıştır. Bu rehber tüm ülkelerden akademisyenler, ÇED eğitiminde yer alan eğitimciler ve ÇED uygulayıcıları için de ilgili bir kaynak olması amacıyla hazırlanmıştır. Rehber, Avrupa'da kullanım için hazırlanmıştır ve ÇED'in farklı ülkelerdeki uygulanışını ve özgül gereklerini yansıtmayabilir. Bu rehber, ilk önce başvurulması gereken üye ülke rehberinin de yerini alamaz. Bu rehber, her zaman Yönergeyle, üye ülkenin ulusal veya yerel ÇED mevzuatı ile ve gereklilikleri ile birlikte okunmalıdır. Çünkü detaylı yasal gereksinimler üye ve üyelik için başvuran ülkelerde değişiktir. Bu rehber, Çevre Kaynakları Yönetimi tarafından Çevre Genel Müdürlüğü ve Avrupa Komisyonu ile bir araştırma sözleşmesi kapsamında hazırlanmıştır. Bu dokümanların kopyaları Avrupa Komisyonu Çevre Genel Müdürlüğü'nün (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-support.htm>) sayfasından alınabilir. Bu rehberler esas alınarak AB'nin ÇED yönergeleri bağlamında seçme-eleme, kapsamlılaştırma ve inceleme değerlendirme süreçleri aşağıda açıklanmıştır.

ÇED'in bu özgül süreçlerinde kullanılan çizelgeler Türkiye'nin ÇED sürecinin uygulanması aşamasında "olması gereken/kullanılması gereken" çizelgelerde ayrıntılı olarak açıklanacak ve kullanılması için önerilecektir.

Çizelge 5.2.AB ÇED Yönergesi Açısından Seçme-Eleme, Kapsam Belirleme ve İzleme Değerlendirme Süreçlerini Gösteren ÇED Sürecinin Aşamaları

Proje Hazırlama	ÇED'i hazırlayan yüklenici, proje için teklif hazırlar.
Yetkili Organı Haberdar Etme	Bazı AB ülkelerinde ÇED uzmanları izin için başvurmadan önce yetkili organı durumdan haberdar etmek zorundadırlar. (Bu prosedür, gönüllü ve gayr-ı resmi olarak yapılabilir.)
Seçme-Eleme	Yetkili organ ÇED'in faaliyet için gerekli olup olmadığına karar verir. Bu, yetkili organ faaliyetten haberdar olduğu zaman izin verme sürecinde gerçekleşebilir ya da yüklenici eleme formatı almak üzere başvuruda bulunabilir. Bu format kayıtlara geçmeli ve ilan edilmelidir.
Kapsam Belirleme	Yönergeye göre yüklenici yetkili organdan kapsam belirleme formatı isteyebilir. Bu format çevresel bilgilerin içeriğini belirler. ÇED sürecinin diğer aşamalarını da kapsayabilir. Yetkili organ bu formatı verirken, çevreyle ilgili otoritelere danışır. Bazı AB ülkelerinde format zorunludur.
Çevresel Çalışmalar	ÇED Raporu'nu hazırlayanlar, yönergenin 5. Maddesinde belirtilen çevresel bilgileri toplamak için çalışmalar yapar.
Çevresel Bilgilerin Yetkili Organa Sunulması	ÇED raporunu hazırlayanlar, topladıkları bilgileri, bir başvuruyla birlikte yetkili organa verir. Eğer başvuru, proje özeti olmadan yapılırsa, yetkili organ projenin ÇED gerektiren bir faaliyet olup olmadığını belirler. AB ülkelerinin çoğunluğunda, bu çevresel bilgiler ÇED Raporu şeklinde sunulur.
Çevresel Bilgilerin Yeterliliği	Bazı AB ülkelerinde, rapor, yetkili organdan önce resmi olarak, bağımsız bir kuruluş tarafından incelenir. Diğer ülkelerde, incelemiden yetkili organ sorumludur. ÇED Raporu'nun incelenmesine yönelik kılavuz, bu aşama için düzenlenmiştir. Bilgiler yeterli bulunmadığı takdirde, yüklenici rapora ekleme yapmak durumundadır.
İnceleme, Değerlendirme	Kamu kurum ve kuruluşları tarafından çevresel bilgilerin edinilmesi sağlanır. ÇED olumlu kararının alınmasından önce, yükleniciye proje hakkında yorum ve açıklama yapma imkanı tanınır. Sınır ötesi etkiler önemliyse, diğer AB ülkelerine danışmak gereklidir.
Kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili organizasyonların, faaliyetin çevresel etkileri ile ilgili karar vermesinden önce, çevresel bilgileri değerlendirmesi	Toplantıların ve çevresel bilgilerin yetkili organ tarafından değerlendirilmesi sonucunda, faaliyet hakkında karar verilmelidir.
Kararın Açıklanması	Verilen karar kamuya duyurulurken, bu kararın verilmesindeki sebepler ve çevresel etkilerini azaltmak için alınacak önlemler belirtilmelidir.
Projeye izin verilmesi durumunda, karar sonrası izleme	Proje uygulandığı anda etkilerinin izlenmesine gereksinim olabilir.

Kaynak: EC, 2001b: 11'den düzenlenmiştir.

5.2.3.1.AB’de Seçme-Elleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi

ÇED, özel ya da devlet projelerinin çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi için, Avrupa Birliği 85/337/EEC ve 97/11/EC Yönergeleri gereği bir süreçtir. Yönerge Madde 2; “*Üye ülkeler, olası çevresel etkileri önemli olan projeler için, yatırım izni kararı verilmeden önce önlemleri alarak değerlendirme yapılmasını sağlamak durumundadır.*” Madde 8; “*ÇED sürecindeki karşılıklı görüşmelerin sonuçları ve toplanan bilgiler, yatırım izni kararında dikkate alınmalıdır.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu gereklilikler Yönergede, ve her üye ülkenin kendi ÇED sistemlerinde ayrıntılı olarak ele alınır. Üye ülke ÇED süreçlerini detaylarında değişiklik gösterir fakat uygulamada çoğu, Çizelge 5.2 gösterildiği gibidir. Çizelge 5.2.’de koyulaştırılmış adımlar, Yönergenin maddelerine göre uygulanır.

Elleme, ÇED’in gerekip gerekmediği konusunda karar verileceğinden, Yönergenin gerektirdiği ilk aşamadır (EC, 2001a: 9).

Yönerge 85/337/EEC ve 97/11/EC’nin Elleme Gereklilikleri

Elleme gereklilikleri, Yönerge 97/11/EC’nin 4. maddesinde ele alınır.

Madde 4(1); “*...Ek I’de listelenen projeler bir değerlendirmeye tabi olacaklardır...*” şeklindedir. ÇED, bundan dolayı, Ek I’de listelenen projeler için gereklidir ve üye ülkelerin mevzuatı bunu sağlamalıdır. Bundan dolayı, Ek I’de listelenen proje kategorileri için ÇED zorunludur ve üye ülkenin mevzuatı bunu sağlamalıdır. Ek I, ÇED’in zorunlu olduğu 21 kategoriye belirtir. Bu projelerin elemesi ile, ÇED gerekip gerekmediği konusunda “evet” kararı alınmalıdır.

Madde 4(2) de “*...Ek- I’de listelenen projeler, üye ülkeler*

(a) durumdan-duruma inceleme yaparak, yada

(b) üye ülkeler tarafından belirlenen eşik değerleri ya da ölçütler ile

projenin bir değerlendirmeye tabi olup olmadığına karar verecektir.....Üye ülkeler (a)ve(b) ’de belirtilenlerin ikisini de uygulayabilirler” şeklindedir.

Koyulaştırılmış basamaklar 85/337/EEC ve 97/11/EC Yönergelerinin uygulandığı bütün ülkelerde izlenmelidir. Kapsam belirlenme, Yönergede zorunlu değildir, fakat üye ülkeler, proje sahibinin yetkili organdan isterse alabileceği kapsam belirleme kararı için bir prosedür belirlemelidir. Koyu renk olmayan kısımlar, ÇED’de iyi bir uygulamanın adımlarıdır ve çoğu üye ülkede resmi olarak uygulanmaktadır.

Bazı üye ülkelerde bu ek adımlar boyunca, çevresel otoriteler ve diğer ilgili kuruluşlarla bilgi alış verişi de gerekebilir.

Ek II listesinde, önemli çevresel etkileri olası ve ÇED gerektiren projeleri 80 kategori olarak sunmuştur.

Ek II projeleri için Madde 4(3) der ki “*Proje bazında inceleme uygulandığında yada eşik değerleri ya da ölçütler belirlendiğinde, Ek III’ de belirtilen ilgili seçme ölçütünü dikkate alınacaktır.*” Bu da, yetkili organın ÇED gerekip gerekmediği konusunda karar verirken projenin niteliği kadar proje yerinin hassasiyeti ve potansiyel etkilerini de göz önüne almasını gerektirir.

Sonuç olarak, Madde 4(4), “*Üye ülkeler, yetkili organın kararının halka açık tutulmasını sağlamalıdır*” şeklindedir. Bundan dolayı, eleme kararları halka açık tutulmalıdır (EC, 2001a: 9-11).

AB’de Eleminin Uygulanışı

Aşağıdaki yaklaşımlar, üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir:

Bütün üye ülkelerde, Yönerge 97/11/EC’nin Ek I’ inde kategorilerdeki projeler için ÇED uygulanmalıdır. Bu tür projeler her zaman ÇED gerektirmesi zorunlu projeler listesindedir.

Bazı üye ülkeler, her zaman ÇED gerektiren zorunlu listelerine, bazı eşik değerler ve ölçütler belirleyerek Ek II projelerini eklemişlerdir. Bu durum, Madde 4(2)(b)’ye uymaktadır. Yönerge 97/11/EC, üye ülkelerin bu eşik değerleri ve ölçütleri belirlerken, Ek III Seçme Ölçütlerine göre hareket etmeleri gerektiğini belirtir.

Bazı durumlarda, üye ülkeler, ÇED prosedürünün uygulanmayacağı ya da basitleştirilmiş bir ÇED Prosedürünün uygulanacağı projeler için eşik değerleri ve ölçütleri belirleyen “muaf” ya da “negatif” listeleri oluşturmuşlardır. Bu negatif eşik değerlerine, hassas yörelerdeki projeler gibi bazı harici durumlar söz konusu olabilir. Bu durumlar Habitatlar Yönerge Değerlendirmelerinde karşılaşılabacaktır.

ÇED gerektirmeyen projeler için eşik değerleri belirten muaf listelerin kullanımı, AB üye ülkelerde çok sınırlıdır. (Ayrıntılı bilgi için <http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-studies-andreports/study1.htm> adresine bakınız)

Eğer bir proje zorunlu listesi ya da muaf listesinde değilse, projenin çevreye önemli olası etkisi olup olmadığının belirlenmesi için, yetkili organ tarafından proje bazında

değerlendirilmelidir. Birçok üye ülkede çoğu proje ya zorunlu listesinde ya da muaf listesinde bu yüzden proje bazında değerlendirmeye pek gerek kalmaz. Bazı ülkelerde ise, birçok proje için proje bazında değerlendirme normal bir yaklaşımdır. Yönerge, yetkili organın proje bazında eleme kararında, Ek III ölçütlerine göre değerlendirme yapması gerektiğini belirtir. Birçok üye ülkede, bu durum için yasal olmayan rehber bulundurulur. Örneğin, proje karakteristikleri, eşik değerler, proje yerleri gibi önemli etkiye sahip olabilecek ve ÇED gerektirecek durumlar. Bu rehber, yatırımcılara, yetkili organlara ve ÇED gerekip gerekmeyeceğini karar verme aşamasındaki diğer kişiler için mevcuttur (EC, 2001a: 11).

Habitatlar Yönerge Değerlendirmesi

Habitatlar Yönerge Değerlendirmesi (92/43/EEC) Madde 6(3)'ü, çevresel değerlendirme için ek bir gereklilik ortaya koyar. Üye ülkeler, eğer proje Natura 2000 alanında yani Yönerge 79/409/EEC' ye göre ya da Yönerge 92/43/EEC' ye göre belirlenmiş bir özel koruma alanında önemli olası etkiye sahipse bir değerlendirme gerektiren mevzuatı uygulamalıdır. Birçok durumda, bu değerlendirme Yönerge 85/337/EEC ve 97/11/EEC' göre uygulanan ÇED prosedürü gereği yapılır fakat bazı durumlarda, örneğin projenin Ek I' yada Ek II' ye girmediği durumlarda, ayrı bir prosedür gerekir. Bununla ilgili olarak özel bilgi, AB Komisyonu Çevre Müdürlüğü'nden (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/pubs/home.htm>) adresinden alınabilir (EC, 2001a: 12).

Eleme Sürecinin Başlatılması

Eleme Sürecinin başlatılması da üye ülkelerde farklılık gösterir:

Bazı üye ülkelerde, proje sahibinin herhangi bir Ek I ya da Ek II projesi için yatırım izni için başvuru yapmasından önce, yetkili organı projeden haberdar etmek durumundadır. Daha sonra, yetkili organ, proje için ÇED gerekip gerekmediğine resmi olarak karar verecek ve proje sahibini ve halkı bilgilendirecektir.

Bazılarında, yatırım izni başvurusunun önceden haberdar edilmesine gerek yoktur. Proje sahibi, gönüllü olarak, yatırım izni başvurusunu çevresel bilgileri ile birlikte ya da bu bilgiler olmadan sunabilir. Eğer bilgiler yatırım izni başvurusu ile sunulduysa, yetkili organ başvuruyu dikkate alır ve resmi bir eleme kararı verir. Eğer bilgiler yatırım izni başvurusu ile sunulmadıysa, bu bilgiler alınana kadar başvuru bekletilir.

Bu ülkelerde, proje sahibinin bir başvuru yapmadan önce eleme kararı ya da fikri için yetkili organa başvurmasını sağlayan koşullar vardır. Bu durumlarda yetkili organ, bu tür bir başvuruyu aldığı anda resmi bir eleme kararı vermelidir.

Eleme Kararının Kaydedilmesi

Resmi eleme kararları üç durumda verilir:

- (1).yetkili organ tarafından, yatırım izni başvurusu için niyet haberi alındığında,
- (2).yetkili organ, herhangi bir çevresel bilgi olmaksızın Ek I yada Ek II projesi için yatırım izni başvurusu aldığı anda ve
- (3). proje sahibi yetkili organa eleme kararı için başvurduğunda.

Üç durumda da yetkili organ, kararın kaydını ve sebebini tutmalıdır ve karar halka açık olmalıdır.

Elemelerde, üye ülkeler arasında farklı yaklaşımlar vardır. Hepsi Ek I ya da Ek II listeleri ve EK III ölçütlerine bağlıdır fakat ÇED uygulayıcıları, proje sahipleri ve yetkili organlar her ülkenin kendi mevzuat ve rehberine göre hareket etmelidir.

Her durumda hayati nokta, projenin çevreye önemli olası etkisi varsa, ÇED gerektiğidir. Rehberin diğer bölümü ÇED sürecinde yer alanlara bunun belirlenmesi için yardımcı olacaktır (EC, 2001a: 12-13).

ELEME İÇİN PRATİK REHBER

AB’de Yönerge 97/11/EC gereğince yapılacak elemelerde pratik bir rehber hazırlanmıştır. Yani belli bir proje için ya da proje türü için ÇED’in gerekip gerekmeyeceğine nasıl karar verileceği anlatmaktadır.

Her ne kadar bazı noktalarda örtüşmeler de, eleme ile kapsam belirleme arasındaki farkı belirlemek gerekir.

Eleme ve Kapsam Belirlemenin Farklılıkları

Eleme, ÇED sürecinin, ÇED’in gerekli olup olmadığına karar verilmesi aşamasıdır.

Kapsam belirleme, ÇED gerekli kararı alındığında, yani eleme kararı verildikten sonra, ÇED’in bir parçası olarak ÇED’ de hangi konuların inceleneceğine karar verme aşamasıdır.

Eleme ve Kapsam Belirleme Arasındaki Belirli Örtüşmeler

Eleme kararı vermede kullanılan bilgi, daha sonra kapsam belirlemede de kullanılır.

Bazı ülkelerde eleme kararına destek olması amacıyla bir ön değerlendirme yapılır. Eğer proje ile ilgili “ÇED Gereklidir” kararı alınırsa, ön değerlendirme bilgisi, kapsam belirlemede de kullanılır.

AB’de kapsam belirleme üzerine, “ÇED’de Kapsam Belirleme” adıyla ayrı bir rehber doküman olarak sunulmuştur (EC, 2001a: 14).

SEÇME-ELEME REHBERİNİN ÇED’İN PAYDAŞLARI TARAFINDAN KULLANIMI

Seçme-eleme rehberi yetkili organların, proje sahiplerinin, ÇED uygulayıcılarının, danışmanların, yasal organizasyonların, sivil toplum kuruluşlarının ve halkın kullanımı için oluşturulmuştur. Bu grupların rehberi kullanım durumları farklılıklar gösterebilir.

Proje Sahipleri

Bir proje sahibi, yetkili organın resmi bir eleme kararı olmadan ÇED uygulamaya karar verebilir. Bu karar, proje sahibinin kendi elemesi, bağımsız ÇED danışmanları ya da politika gereği alınabilir. Proje sahipleri, gönüllü olarak ÇED’i uygulayıp uygulamama aşamasında ÇED mevzuatı ve üye ülkenin kendi rehberi ile yönlendirileceklerdir. Fakat organizasyonlar bu kararlara rehberlik etmek için politikalar geliştirmektedir. ÇED’i uygulamadaki gönüllülük, zaman ve para kaybını önler. Çünkü, yatırım izni başvurusu ÇED olmazsa gecikebilir.

Bazı rejimlerde, proje sahibinin ÇED gerekip gerekmediğinden emin olmadığı durumlarda, proje sahibi, yetkili organdan resmi bir eleme kararı isteyebilir. Bu durumda, proje sahibi yetkili organın istediği bilgiyi sağlamak durumundadır. Proje sahibi, yetkili organın isteklerine yardımcı olarak, görüşlerine göre hareket ederek, çevresel çalışmaları, projelendirilme çalışmalarının bir parçası olarak yürütebilir. Bu durumda, projenin tasarım aşamasında, çevresel faktörler göz önüne alınmış olur. Bu sayede, çevresel etkiler ve maliyet enazlanmış olur.

Yetkili Organlar

Proje sahibi tarafından, yatırım izni başvurusu ya da eleme kararı isteği yapıldığında, yetkili organ, ÇED gerekip gerekmediğini göz önüne almalıdır. Yetkili organ,

eleme kararının kaydını ve bu kararın nedeninin kaydını tutmalıdır ve karar halka açık olmalıdır.

Eğer, Yönergenin gerektirdiği çevresel bilgi sağlanmadan, Ek I projesi için, yatırım izni başvurusu yapılırsa, yetkili organ, ÇED prosedürünün tamamlanmasını sağlamalıdır. Eğer çevresel bilgi sağlanmadan Ek II projesi için başvuru yapılırsa, yetkili organ ÇED gerekip gerekmediğini incelemeli, eleme kararı ve nedenlerini kayda almalı ve halka açık tutmalıdır. Eleme, yasal mevzuat referans alınarak ya üye ülkelerin prosedürlerine göre ya da proje bazında değerlendirme yapılarak uygulanabilir.

ÇED Uygulayıcıları

ÇED uygulayıcıları, proje sahibi ve yetkili organ tarafından eleme kararı ile konusunda sık sık danışılacaktır.

Danışmanlar

Yetkili organlar ve proje sahipleri, ÇED gerekli olup olmadığına karar verme aşamasında yani eleme sürecinde, sık sık yasal danışmanlardan, sivil toplum kuruluşlarından ve halktan öneri alırlar. Eleme kararı için geniş bir katılım oluşturmak, daha sonra oluşabilecek itirazları, gecikmeleri ve problemleri önler (EC, 2001a: 15).

ELEMEDE ADIMLAR

Bir proje için ÇED gerekip gerekmediğine karar vermede, bir çok basamak yer almaktadır. Bu basamakların açıklamaları da aşağıda verilmektedir. Bu basamaklarda gösterildiği gibi, süreç, ÇED gerekip gerekmediği kararı verilene kadar devam edecektir. Eğer ilk aşamalarda bir karar verilirse süreç durabilir ve ileriki aşamalar gerekmebilir. Fakat bütün durumlarda, resmi bir eleme kararı verildiğinde, Adım 5: eleme kararının kaydedilip yayınlanması tamamlanmalıdır.

Adım 1 – Proje Ek-I’ mi Ek-II’ ye mi tabidir?

Elemede ilk adım, projenin Yönerge 97/11/EC’nin Ek I veya Ek II listesinde olup olmadığına ya da üye ülkenin eşdeğer listesinde bulunup bulunmadığına karar vermektir. Unutulmamalıdır ki üye ülkeler Ek I ya da Ek II’ de bulunmayan proje çeşitleri için, ÇED gerekliliklerini genişletmişlerdir. Bundan dolayı üye ülke mevzuatına başvurmak önemlidir. Kısaca eğer, Ek I yada Ek II’ de bulunmayan bir proje eşdeğer üye ülke mevzuatında da mevcut değilse ve Habitatlar Yönerge Değerlendirmesi gerekmezse ÇED gerektirmez.

Adım 2 –Proje ÇED gerektiren zorunlu listede midir?

İkinci konu, üye ülke mevzuatına göre, ÇED için zorunlu gereklilik olup olmadığına karar vermektir. Eğer proje Ek I’de listeleniyorsa ya da üye ülkenin mevzuatında belirtilen eşik değerlerini ya da ölçütlerini aşıyorsa, ÇED gerektirir. Bunlar, zorunlu ya da proje tiplerinin pozitif listelerinde belirtilecektir. Örneğin proje boyutu, tipi veya yerine göre değerlendirme yapılacaktır.

Bütün üye ülkeler, yasal mevzuatlarına Ek I’i eklemişler, bazı üye ülkeler zorunlu listelerine Ek II projelerini de eklemişlerdir.

Kısaca, eğer bir proje zorunlu listedeyse ÇED gereklidir. Proje, Dünya Bankası gibi bir ajans tarafından destekleniyorsa, ÇED gerekip gerekmediği konusunda onların prosedürü de uygulanmalıdır.

Adım 3 – Proje ÇED’den Muaf Listesinde midir?

Eğer adım 2’den sonra hiçbir karar verilmezse, 3. adımda proje için herhangi bir yasal uygulama olup olmadığına bakılır. Bazı üye ülkeler, ÇED gerektirmeyen projeler için en az eşik değerleri ve ölçütler belirlemişlerdir. Bunlar muaf listesinde ya da negatif listelerde belirtilir. Eğer proje muaf listesindeyse ÇED gerektirmez.

Proje yeri hassas yöredeyse üye ülkenin mevzuatı, muaf liste için harici durumlar gerektirebilir. Bu tür bir hariciyet, projenin Bir Natura 2000 alanında önemli olası etkisi durumunda uygulanabilir. Üye ülke mevzuatı, muaf listenin uygulanmayacağı diğer hassas yöreler için de kontrol edilmelidir.

Adım 4 – Proje Bazında Değerlendirme: Projenin Çevreye Önemli Olası Etkisi Söz konusu mudur?

Zorunlu ve muaf listeleri, eşik değerlerini ve ölçütleri belirleyerek, çevre üzerinde daima ya da hiçbir zaman önemli etkisi olan projeler için belirlenmiştir.

Eğer bir proje zorunlu listede ya da muaf listesinde değilse eleme kararı proje bazında değerlendirme yaparak verilmelidir. Bazı üye ülkeler bütün Ek II projeleri için proje bazında eleme yaparlar. Diğerleri eşik değerleri ve ölçütler ile proje bazında elemeyi birlikte uyguluyorlar, bazı ülkeler ise nadiren proje bazında eleme uyguluyorlar. Bu alandaki uygulama Yönerge 97/11/EC’nin sonucu olarak değişmiştir böylece sadece yasal eşik değerleri ve ölçütler kullanan üye ülkeler şimdi proje bazında eleme uygulamaya başlamışlardır.

Proje bazında eleme uygularken, üye ülke mevzuatı ile birlikte Yönergenin Ek III'ünde yer alan faktörler dikkate alınmalıdır.

Bu tür rehberlik belirtici eşik değerleri ve ölçütleri olarak düşünülebilir. Kısaca, proje bazında eleme sonucunda projenin çevreye olası önemli etkisi söz konusu ise, ÇED gereklidir (EC, 2001a: 14-17).

Proje Bazında Eleme İle İlgili İleri Rehberlik

ÇED uygulayıcılarının proje bazında elemelerde Ek III' uygulamalarına yardımcı olmak açısından, bazı araçlar sunulmuştur. Bunlar, üye ülke mevzuatı yok ise ve ÇED gerekip gerekmediği net değilse, yardımcı olması için hazırlanmıştır. Bunlar, “Projenin çevreye önemli olası etkisi söz konusu mu” sorusuna yanıt vermeye yardımcı olması için hazırlanmıştır.

Belirtmekte fayda var ki, bu araçlar, kullanımı özel çalışmalar gerektirmeyecek şekilde hazırlanmıştır. Bu araçlar, yetkili organlarda bulunan kişiler tarafında kolayca kullanılacak şekilde ve proje ve çevresi hakkında mevcut bilgileri kullanacak şekilde hazırlanmıştır.

Proje Bazında Eleme İçin Gerekli Proje Bilgisi

Proje bazında eleme, proje sahibinin yetkili organa proje ile ilgili bazı bilgileri sunulmasını gerektirir. Eleme İçin Gerekli Bilgilerin Kontrol Listesi, bunun için hazırlanmıştır.

Proje Bazında Elemelerde Görüşmeler

Yetkili organ için, proje sahibi ve yetkili organ arasındaki diyaloglar, eleme kararı vermede yardımcı olacaktır. Yetkili organ aşağıdaki organizasyonlardan da görüş alabilir:

Çevresel konularda yasal sorumluluğu olan organizasyonlar (örneğin kirlilik kontrolü, doğanın korunması, kültürel miras, su, atık gibi)

Halkı da içeren, projenin herhangi bir yerel özelliğini belirlemede yardımcı olacak diğer ilgili kesimler; ÇED uygulayıcıları ya da akademik yada araştırma enstitüleri gibi uzmanlar ve üye ülkelerde benzer projelerde karar vermiş yetkili organlar sayılabilir.

Adım 5 – Eleme Kararını Kaydetme ve Yayınlama

Yetkili organ tarafından resmi bir eleme kararı verildiğinde, eleme kararı kaydedilmeli ve halka açık tutulmalıdır.

Birçok ülkede, eleme kararını temyiz için koşullar vardır. Bu prosedürler için üye ülke mevzuatına bakılmalıdır (EC, 2001a: 18).

PROJE BAZINDA ELEME ARAÇLARI

Kontrol Listeleri

Yönerge'nin Ek III'ü, elemelerde kullanılması gereken ölçütleri belirtir. ÇED uygulayıcılarının bu ölçütleri proje bazında elemelerde uygulamalarına yardımcı olması için, iki kontrol listesi hazırlanmıştır. Bu listeler, uygulayıcılara, projenin çevre üzerinde önemli etkisinin olası olup olmadığına karar verme sürecinde destek ve yardımcı olacaklardır.

İlk Eleme Kontrol Listesinde, kullanıcıların “projenin olası önemli çevresel etkisi var mıdır?” sorusuna yanıt vermede yardım edecek sorular bulunmaktadır. Bu listelerin nasıl kullanılacağına ilişkin talimatlar örneklerle birlikte başta verilmektedir.

İkinci eleme kontrol listesi Etkilerin Önemini Değerlendirme Ölçütleri Kontrol Listesidir. Bu liste eleme kontrol listesi ile birlikte kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

Bu kontrol listeleri, kullanımı özel çalışma gerektirmeyecek şekilde ve proje ve çevresi hakkında mevcut bilgiler kullanılacak şekilde hazırlanmıştır. Bu listeler, yetkili organlardaki kişilerin kolayca kullanabileceği şekilde hazırlanmıştır. Kullanıcı bu soruları hızlıca yanıtlamalı ve yanıtların yetersiz olduğu yerleri kaydedip bunları belirsizlik olarak düşünmelidir. Bu belirsizlikler ÇED Gereklidir kararı konusunda bir göstergedir. ÇED gerekip gerekmediği konusunda karar vermede dikkate alınmalıdır.

Sonuçları Yorumlama

Eleme Kontrol Listesini kullanmanın olumlu ya da olumsuz eleme kararı vermeye yol açtığına karar vermek için belli bir kural yoktur. Teoride, bir evet cevabı önemli yapabilir, ÇED gerekebilir ya da, genel prensip olarak, evet yanıtları çoksa ve etkilerin önemi büyükse ÇED gerekeceği muhtemeldir. “?” yanıtları da olumlu eleme kararı yani (ÇED gereklidir) e işaretler çünkü ÇED süreci belirsizliği giderecektir.

Kontrol Listelerini Kayıt Olarak Kullanma ve Projeye Özel Kontrol Listeleri Hazırlama

Eleme Kontrol Listeleri bütün projeler için uygulanabilir olarak hazırlanmıştır. Eleme kararının sebebini de kayda alacak olan Yetkili Organlar da bu listeleri kullanacaklardır. Ayrıca doldurulacak formlarda düşünülen faktörler için yazılı kayıt niteliği taşıyacaktır.

Belirli tipteki projelerle uğraşan proje sahipleri ve yetkili organlar, sadece belirli sorulara yoğunlaşarak listelerin kısaltılmış şekillerini hazırlayabilir.

ELEME İÇİN GEREKLİ BİLGİLERİN KONTROL LİSTESİ

Projenin ÇED gerektirip gerektirmediği ele alınırken proje ile ilgili bazı bilgiler gerekecektir. Kullanışlı olacak bazı bilgiler aşağıda listelenmiştir. Eleme resmi olarak yetkili organ tarafından yapılacağında, proje sahibinin bu bilgilerin bazısını ya da tümünü sağlaması istenebilir. Bilgilerin detayları üye ülkenin mevzuatı ve rehberinde belirtilecektir. Şunu hatırlamak önemlidir ki, bu bilgiler, proje sahibinin projenin gelişim aşamasında olması durumunda istenebilir. Eğer eleme, projenin başlangıç aşamasında yapılacaksa, bu bilgilerin sadece bazıları elde edilebilecektir.

Belirsizlikler ve boşluklar olması durumunda bunlar belirlenecek ve dikkate alınacaktır.

Eleme ve Kapsam Belirleme İçin Bilgiler

Proje Sahibinin İletişim Bilgileri

- Şirketin ismi
- Posta adresi, telefonu, faksı, e-mail adresi
- İletişime geçilecek kişinin telefonu, faksı, e-mail adresi

Projenin Karakteristiği

- Önerilen projenin kısa tanımı
- Projeyi önermedeki nedenler
- Proje alanının, inşaatta kullanılacak alan dahil olmak üzere planı
- Projenin fiziksel şekli (yerleşim planı, binalar, diğer yapılar, yapı materyalleri vb.)
- Sürecin, kapasite, boyut, girdi ve çıktılar belirtilerek tanımlanması
- Mevcut yolda yapılacak ekleme ya da değişiklikler
- İnşaat, işletme ve işletme sonrası için iş programı
- İnşaat yöntemleri
- İnşaat ve işletme aşamasında kullanılacak hammadde (materyaller, enerji, su vb.)
- Diğer mevcut/planlanan projelerle ilgisi
- Düşünülen alternatifler hakkında bilgi

- Düşünülen azaltıcı tedbirler hakkında bilgi
- Projenin sonucuna bağlı olarak gerekebilecek diğer faaliyetler (örneğin yeni yollar, bütünün çıkarılması, yeni su kaynağının sağlanması, elektrik üretim ve iletimi, konutlaşmanın artması ve atıksu bertarafı)
- Proje için gereken diğer izinlerin detayları

Projenin Yeri

- Projenin, fiziksel, doğal ve insan yapımı özellikleriyle ilgili, yerini gösteren harita ve fotoğraflar
- Proje alanının veya yakın çevresinin mevcut ya da planlanan arazi kullanımı
- Bölge planlama veya arazi kullanımı politikaları
- Korunan alanlar ve özellikleri
- Hassas alanlar
- Düşünülen alternatif yerlerin detayları

Potansiyel Etkilerin Karakteristikleri

Aşağıdaki faktörler dikkate alınarak projenin olası etkilerinin kısa tanımlaması

- İnsanlar, insan sağlığı, fauna ve flora, toprak, arazi kullanımı, madde değerleri, su kalitesi ve hidroloji, hava kalitesi, iklim, gürültü ve vibrasyon, peyzaj ve görsel çevre, tarihi ve kültürel miras kaynakları, ve bunlar arasındaki etkileşimler üzerindeki etkiler
- Etkilerin niteliği (yani, direk, dolaylı, ikincil, birikimli, kısa, orta, ve uzun vadeli, kalıcı ve geçici, olumlu ve olumsuz)
- Etkinin kapsamı (coğrafi alan, etkilenen popülasyonun/habitatın/türlerin büyüklüğü)
- Etkinin büyüklüğü ve karmaşıklığı
- Etkinin olasılığı
- Etkinin süresi, frekansı ve tesirinin olup olmadığı
- Proje dizaynında kötü etkileri azaltmak ve etkileri önleme amacına yönelik yapılanlar
- Etkinin sınıraşırı yönü, şeklinde düzenlenebilir (EC, 2001a: 19-21).

ELEME KONTROL LİSTESİ

Talimatlar

Bu kontrol listesi, bir projenin karakteristiğine ve çevresine bağlı olarak ÇED gerekip gerekmediği konusunda karar vermede kullanıcılara yardımcı olması açısından hazırlanmıştır.

Projenin kısa tanımını yaparak başlayın.

Sonra proje hakkındaki mevcut bilgileri kullanarak sütun 2'deki her soruyu cevaplayın.

Evet – eğer cevap evetse

Hayır- eğer cevap hayırsa

? – eğer cevap bilinmiyorsa

Önemli kullanımın ne olacağından emin değilseniz **Kapsam Belirleme Rehberinde** sunulan soruların daha detaylı listesi soruyu cevaplamada yardımcı olabilir.

Projenin ilgili karakteristiğini ya da çevresini kısaca tarif edin ve herhangi bir olası önemli etkinin olup olmadığını ele alın ve Sütun 3'e nedenleri ile birlikte cevabı yazın. “Bu, önemli etkiye sebep olur mu” sorusuna yanıt bulmak için diğer **Etkinin Önemi Değerlendirme Ölçütleri Kontrol Listesi**'ni kullanın.

Aşağıda, kontrol listesinin nasıl kullanılacağını gösteren örnekler verilmektedir.

Çizelge 5.3.Seçme-Elleme Kontrol Listesi Kullanımına İlişkin Örnek

Dikkate alınacak sorular Dikkate alınacak faktörler ile ilgili ileri rehberlik için, <u>Kapsam Belirleme Rehberi</u>'ndeki listeye bakınız.	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin	Önemli etki olası mıdır? Evet/Hayır/? Neden?
Projenin Kısa Tarifi Mevcut kırsal ABC Kasabasının yanında 500 yeni ev inşası.		
1. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması döneminde yörede fiziksel değişikliğe sebep olacak faaliyetler olacak mı? (topografya, arazi kullanımı, su kaynaklarında değişiklikler vb.)	Evet. Proje, şu anda tarım alanı olarak kullanılan alanda geniş bir yer kaplayacak ve nehir geçişi olacak	Evet. Tarım arazisi kaybı ve nehirde değişiklikler olacak.
3. Proje, insan sağlığına yada çevresine zararlı olabilecek maddelerin üretimini, taşınmasını, depolanmasını içeriyor mu ya da insan sağlığına direkt ya da algılanan riskleri içeriyor mu?	Ev halkları tarafından tipik olarak kullanılan küçük miktarlar dışında hayır	Hayır
4. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması döneminde katı atık ortaya çıkacak mı?	Evet. İnşaat, küçük bir tepede kazı gerektirecek, bunun taşınması, bertarafı ve geri kullanımı söz konusu olacak	Evet, yakın köyde büyük etki yaratabilir.
9. Proje, sosyal çevrede önemli değişikliklere sebep olacak mı, örneğin, demografide, geleneksel değerlerde, ve çalışmada.	Hayır. Mevcut köy 1950'lerde kurulmuştur.	Hayır
10. Yörede, daha sonra yapılacak ve çevresel etkileri söz konusu olabilecek proje olacak mı?	Evet. Proje köyün mevcut ve yetersiz olan kanalizasyonun genişletilmesini gerektirecek.	Evet. Bu iş için fazla yer yok ve köyde koku problemi var
19. Yörede projeden etkilenebilecek tarihi, ya da kültürel öneme sahip alanlar var mı?	? Alan hakkında bilgi yok	? işareti daha fazla araştırma gerektiriyor.

Kaynak: EC, 2001a : 22-23'den uyarlanmıştır.

ÇEVRESEL ETKİLERİN ÖNEMİNİ DEĞERLENDİRMEDE KULLANILACAK ÖLÇÜTLERİN KONTROL LİSTESİ

Elleme Talimatları

Bu kontrol listesi, kullanıcılara, projenin olası etkilerinin niteliklerine dayanarak ÇED gerekip gerekmediğine karar vermede yardımcı olması açısından tasarlanmıştır. Kontrol listesi, proje bazında elemelerde de kullanılacaktır.

Elleme Kontrol Listesi, proje ve çevresindeki olası etkileşimleri belirlemede yardımcı olacak soruların listesini sağlar. Bu liste, etkilerin yada etkileşimlerin önemini

belirleme konusunda kullanıcılara yardım eder.

Eleme kararlarını verecek kişiler çoğu zaman neyin “önemli” olup olmadığı konusunda zorluklarla karşılaşır.

Basit bir kontrol, etkinin dikkate alınıp alınmamasını ve yatırım izni için bir etkisi olup olmadığını sormaktır. Elemanın ilk başlarında, karar vermek için az bilgi bulunabilir fakat aşağıdaki listedeki sorular, eleme için yardımcı olabilir.

Bu sorular Eleme Kontrol Listesindeki her “Evet” cevabı, sonuç ve sebepler için sorulabilir. Sorular, evet cevabının ÇED gerekeceği, hayır cevabının ise ÇED gerekmeceğine işaret edecek şekilde hazırlanmıştır.

Sorular

- 1.Çevresel durumlarda büyük bir değişiklik olacak mı?
- 2.Yeni özellikler, mevcut çevrede ölçünün dışına çıkacak mı?
- 3.Etki, alanda olağandışı yada kompleks olacak mı?
- 4.Etki geniş bir alana yayılacak mı?
- 5.Herhangi bir sınıraşırı etki olacak mı?
- 6.Çok kişi etkilenecek mi?
- 7.Diğer çeşitlerde alıcılar (flora-fauna, işyerleri, kuruluşlar) etkilenecek mi?
- 8.Değerli ve nadir bulunan kaynaklar etkilenecek mi?
- 9.Çevresel standartların çiğnenmesi gibi bir risk söz konusu mu?
10. Korunan alanların, özelliklerin etkilenme riski söz konusu mu?
11. Etkinin gerçekleşme olasılığı yüksek mi?
12. Etki uzun zaman devam edecek mi?
13. Etki geçici olmaktan ziyade kalıcı olacak mı?
14. Etki, aralıklarla olmaktan ziyade sürekli olacak mı?
15. Etki aralıklarla olacaksa, sık sık mı yoksa nadiren mi olacak?
16. Etki, geri döndürülemeyen bir etki mi?
17. Etki, önlenmesi, azaltılması ya da düzeltilmesi zor bir etki mi? (EC, 2001a: 28).

Yönerge 97/11/EC ‘nin Madde 4(3)’ü, yetkili organın, proje bazında inceleyerek

eleme kararı verirken, ya da ÇED gerektiren projeler için ölçütler yada eşik değerleri belirlerken, Yönerge'nin Ek III'ünde yer alan seçme ölçütlerini dikkate almalarını belirtir.

(1).Projenin Nitelikleri

- Projenin niteliklerinde aşağıda verilen hususlar göz önüne alınmalıdır:
- Projenin büyüklüğü,
- Çevresinde bulunan diğer tesislerle etkileşimi
- Doğal kaynakların kullanımı,
- Atık üretimi,
- Kirlilik ve gürültü,
- Kullanılan teknoloji ve malzemelerden kaynaklanabilecek kaza riski

(2).Projenin Yeri

Projeden etkilenmesi muhtemel alanın hassasiyeti değerlendirilirken aşağıda verilen hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

- mevcut arazi kullanımı,
- nispi bolluk, alandaki doğal kaynakların kalitesi ve yenilenebilirliği,
- aşağıdakiler dikkate alınarak doğal çevrenin absorblama kapasitesi:
 - sulak alanlar;
 - kıyı kesimler;
 - dağlık ve orman alanları;
 - doğa rezervleri ve parklar;
- üye ülkenin mevzuatına göre sınıflandırılan yada korunan alanlar;
- Yönerge 79/409/EEC ve 92/43/EEC'nin devamı olarak üye ülke tarafından belirlenen özel koruma alanları
- yoğun nüfuslu yerler;
- tarihi, kültürel yada arkeolojik önemi olan yerler

(3). Olası Etkilerin Nitelikleri

Projenin olası önemli etkileri yukarıda 1. ve 2. maddelerde belirtilen ölçütlerle ilişkili olarak aşağıda verilen hususlar dikkate alınarak değerlendirilmelidir:

- etki alanının genişliği (coğrafi alan ve etkilenen nüfus),
- Etkinin sınıraşırı olup olmaması,
- etkinin büyüklüğü ve karmaşıklığı,
- etkinin olasılığı,
- etkinin süresi, sıklığı ve yenilenebilirliği (EC, 2001a: 38).

5.2.3.2.AB’de Kapsam Belirleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi

ÇED, AB’nin 85/337/EEC ve 97/11/EC sayılı yönergeleri gereği, bazı kamuya ait projelerin ve özel projelerin çevreye olan etkilerinin değerlendirilmesinin yapılacağı bir süreçtir. Yönergenin 2. Maddesine göre, “AB ülkeleri, faaliyete izin verilmeden önce, yapıları, büyüklükleri ve yerleri sebebiyle çevreye olumsuz etkileri olabilecek projelerin ÇED olumlu kararı verilmesini ve etkileri konusunda değerlendirmeye tabi tutulması gerektiğini taahhüt etmek adına, alınması gereken tüm önlemleri kabul etmelidir.”

1997 yılında Komisyon için, 85/337/EEC sayılı yönergenin beş yıllık gözden geçirilmesi, çevreyi korumayı başarabilmek amacıyla ÇED’in üstlendiği misyonu güçlendirmek için, kapsam belirleme sürecinin başlamasını önerdi.

Kapsam Belirleme 1997 yönergesiyle zorunlu tutulmadı. Fakat ÇED prosedürlerinde kapsam belirlemeye yer vermeyen AB ülkelerinden, en azından, gönüllü olarak bir “Kapsam Belirleme” aşamasının uygulanması talep edildi. Asgari koşul, yetkili organın, proje sahibi girişimci istediği takdirde kapsam belirleme formatı verme zorunluluğudur. Bu format, yüklenici tarafından ayrıntılı olarak hazırlanacak bilgilerin içeriğini ve uzunluğunu belirtecek şekilde olmalıdır.

Yönergeler, AB ülkelerini ÇED prosedürlerinde “Kapsam Belirleme”yi zorunlu kılmaları konusunda serbest bırakmaktadır.

Madde 8’e göre, “Müzakereler ve ÇED sürecinden elde edilen bilgiler, ÇED olumlu kararı verilmesi aşamasında göz önüne alınmalıdır.”

Bu şartlar, ilave yönergelerde ve AB ülkelerinde yürürlükte olan ÇED sistemlerinde işlenmiştir. AB ülkelerindeki ÇED süreçleri ayrıntılı olarak incelendiğinde farklılıklar göstermesine rağmen, pratik olarak tüm sistemlerdeki aşamalar, Çizelge 5.2.’deki gibidir. Çizelge 5.2.’de koyu yazılı olan maddeler, yönergede belirtilmiştir. Diğer

maddeler ise ÇED prosedürünün en iyi uygulanan maddeleridir ve tüm AB ülkeleri tarafından kabul edilmese de, bazıları tarafından benimsenmiştir.

“Kapsam Belirleme” süreçteki ilk aşamalardan biri olup, çevresel çalışmaların aşağıdaki bilgileri kapsayacağını garanti eder.

(1).projenin etkileri, özellikle en önemli olan etkilerin belirtilmesi

(2).proje alternatifleri

(3).diğer unsurlar

“Kapsam Belirleme”nin sonucunda elde edilen, komisyona sunulan çevresel bilgilerin içeriği ve bu bilgilerin derlenmesi için üstlenilen çevresel çalışmalara yönelik görev tanımının yapılmasıdır (EC, 2001b: 10).

85/337/EEC ve 97/11/EC Yönergelerinin “Kapsam Belirleme” Şartları

“Kapsam Belirleme” şartları 97/11/EC sayılı yönergenin 5(2) maddesinde açıklanmıştır. Buna göre Avrupa Birliği’nde uygulanması gereken prosedür, asgari koşul olarak ÇED’i hazırlayan kişilerin yetkili organa, ÇED prosedüründe sunulacak bilgilere yönelik fikir danışmasını öngörür. Bu fikirler “Kapsam Belirleme Formatı” adı altında verilir.

Madde 5(2): “Girişimci, ÇED olumlu kararı alabilmek için başvuruda bulunmadan önce kapsam belirleme formatı istemesi halinde, yetkili organ Madde 5(1) 1. paragrafta belirtilen konularla ilgili, yüklenici tarafından hazırlanacak bilgileri içeren bir format vermek durumundadır.” Yetkili organ formata ilişkin yazıyı vermeden önce yükleniciye ya da madde 6(1)’de bahsedilen bilir kişilere danışabilir. Yetkili organın bu formatı vermiş olması, proje sahibinden daha sonra ek bilgi için baş vurmasını engellemez.

“Kapsam Belirleme Formatı” verilirken, yetkili organ, proje sahibinin ihtiyacı olan bilgileri yönergenin maddeleri doğrultusunda göz önüne alır.

Madde 5’de, “AB proje sahibinin Ek 4’de açıklanan bilgileri ayrı ayrı temin edeceğinin taahhüdünü verebilmek için gerekli önlemleri kabul etmelidir” şeklindedir.

AB’ye göre, bilginin izin alma prosedürü ve projenin tamamı veya bir kısmı ile ilgili özelliklerin ve projeden etkilenecek çevresel özelliklerle ilgili olması gerekir.

AB'ye göre proje sahibi bugüne ait bilgilere ilgili konularda ekleme yaparak tamamlamalıdır.

Madde 5(3)'e göre" proje sahibi tarafından toplanacak bilgiler Madde 5(1), Paragraf 1'e uyumlu olarak aşağıdaki konuları kapsar:

*Projenin yeri, tasarımı ve boyutlarını gibi bilgileri içeren tanımlama

*Olumsuz etkileri azaltmak, bu etkilerden kaçınmak ve mümkün olursa telafi etmek için alınacak önlemlerin tanımı

*Projenin çevreye olabilecek temel etkilerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi için gerekli veriler

*Çevresel etkiler göz önüne alınarak, proje sahibi tarafından düşünülen alternatiflerin taslağı, seçimindeki sebepler

*Önceki safhalarda değinilen, projenin teknik olmayan özeti

Kapsam belirlemede danışılacak otoriteler, Madde 6(1)'de de belirtildiği gibi, "belirli çevresel sorumlulukları uyarınca projeye ilgili olanlardır". Yönerge, AB'yi "otoriteleri görevlendirmek hususunda, genel olarak veya olay bazında" yetkilendirmiştir.

Madde 5(2), AB ülkelerini kapsam belirlemeyi zorunlu kılması konusunda yetkilendirmiştir. "AB, proje sahibi istemese bile, yetkili organın, böyle bir format vermesini isteyebilir" (EC, 2001b: 11).

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KAPSAM BELİRLEME UYGULAMASI

Kapsam Belirleme, Avrupa Birliği'nde çok farklı şekillerde uygulanmaktadır.

Zorunlu ve İsteğe Bağlı Kapsam Belirleme Sistemleri

Bir kaç AB ülkesinde Madde 5(2)'nin sonunda belirtildiği üzere kapsam belirleme zorunlu hale getirilmiştir. İki çeşit zorunlu kapsam belirleme sistemi kabul edilmiştir.

Kapsam Belirleme proje sahibi veya ÇED grubu tarafından üstlenilmiştir. Kapsam Belirleme Rapor Taslağı son halini almadan ve basılmadan önce hazırlanır ve komisyonlar arasında dolaştırılır. Komisyon üyeleri çevre otoriteleri olabileceği gibi, kamu kurum ve kuruluşları ile halk da olabilir.

Kapsam Belirleme yetkili organ tarafından ÇED Komisyonunu gibi bağımsız bir kurum tarafından, ya da yetkili organ adına görev yapacak ÇED uzmanları tarafından üstlenilir. Yetkili organ ÇED'deki görev tanımının yapıldığı Kapsam Belirleme Formatını yayımlar. Kapsam Belirleme Formatı sonuçlanmadan önce yetkili organ çevre otoritelerine, diğer kurum ve kuruluşlara başvurur, danışır.

Bir çok AB ülkesinde, Kapsam Belirleme, 1997 yönergesiyle gündeme gelmesine rağmen, isteğe bağlı olarak hazırlanması öngörülmüştür. Bu rejimlerde yasalar, proje sahibi istediği takdirde yetkili organın format vermesini öngörür. Formatın alınmış olması, yetkili organın, sonradan gerektiği takdirde proje sahibinden ek bilgi istemesine engel değildir.

Bazı AB ülkelerinde, proje sahibi yetkili organdan hem kapsam belirleme hem de eleme formatı isteyebilir. Böyle bir yaklaşım ÇED sürecini hızlandırarak ikinci toplantıya kalma ihtimalini azaltabilir.

Kapsam Belirleme Raporları ve Formatı

Format yazısının şekli ve içeriği, prosedürün çok yeni olduğu bazı AB ülkelerinde farklılıklar göstermektedir. Fakat temelde, proje sahibinin sunacağı bilgilerin içerik ve uzanımını belirlemek zorundadır. Format, araştırılması ve rapora yazılması gereken çevresel etkileri belirtmelidir. Buna ek olarak,

- *düşünülebilecek alternatifleri
- *proje öncesi durumda yapılması gereken ölçüm ve araştırmaları
- *etkilerin tahmin edilmesi ve değerlendirilmesinde kullanılacak metod ve ölçütleri
- *alınması gereken azaltma önlemlerini
- *çevre çalışmaları sırasında danışılacak kuruluşlar
- *çevresel bilgilerin yapısı, içeriği ve uzunluğu, belirtilmelidir.

Kapsam Belirleme Toplantıları

Bütün AB ülkelerinde kapsam belirleme süreçleri bazı toplantı önlemlerini kapsar. Daha gelişmiş sistemlerde, toplantılar bütün ilgili kurum ve kuruluşlarla halka açıktır. Katılanların yorumunu almak için Kapsam Belirleme Rapor Taslağı bu toplantıda yayınlanabilir. Diğerlerinde toplantılar daha küçük çapta yapılır ve 97/11/EC madde 6(1)'in

şartları doğrultusunda, ilgili çevre otoritelerinin incelemeleri üzerine yoğunlaşır (EC, 2001b: 11-12).

UYGULANABİLİR KAPSAM BELİRLEME KILAVUZU

Kapsam belirleme uygulaması için verilen bilgiler aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

Kapsam belirleme prosedürü, bilgileri temin etmek için yapılan düzenlemeler, format yazısının hazırlanması ve başvurular.

Kapsam belirleme yöntemleri, ÇED'deki çevresel etkileri belirlemek için uygulanan metodlar.

Kılavuzun Kullanılması

Uygulama Kılavuzu, kapsam belirleme zorunlu ya da isteğe bağlı olarak hazırlansa da, öncelikle yetkili organın, proje sahibinin, ÇED uzmanlarının ve danışmanların kullanması için tasarlanmıştır. Bu kişilerin kılavuzu kullanabilecekleri çeşitli durumlar vardır.

Yetkili Organ

Yetkili organ, formatı düzenlemek zorunda olabileceği gibi, proje sahibinin isteği üzerine de verebilir. Bu süreçte kapsam belirleme formatı hazırlamak kendi yükümlülüğü olabilir ya da sadece proje sahibinin hazırladığı kapsam belirleme formatını kontrol ederek onaylar.

Yetkili organ format hazırlama işini kendi yapabileceği gibi, bağımsız bir ÇED komisyonuna da danışabilir.

Proje Sahipleri ve ÇED Uzmanları

Proje sahipleri de yetkili organ gibi “Kapsam Belirleme” prosedürüne zorunlu ya da gönüllü olarak yetkili organdan “Kapsam Belirleme Formatı” istemek suretiyle dahil olabilirler. Bu rolde yetkili organın yorumuna sunulacak bir Kapsam Belirleme Raporu taslağı hazırlayabilecekleri gibi, yetkili organın “Kapsam Belirleme”yi uygulayabilmesi için bilgi sunmakla yetinebilirler.

Fakat iyi bir uygulama için “Kapsam Belirleme” ÇED’i tamamlayıcı bir unsur olmalıdır. Proje sahibi ve ÇED uzmanları yasal gereklilikleri bir yana bırakarak, çevresel çalışmaların tüm ilgili konuları aydınlatacağını garanti etmek için, prosedürün ilk aşamalarında kapsam belirleme ile ilgili sorumluluğu yüklenmelidirler.

Danışmanlar

Yönergeye göre yetkili organ Kapsam Belirleme Formatı vermeden önce, ilgili çevre otoritelerinden öneri almak durumundadır. Bir çok durumda diğer ilgili kuruluşlar ve halka da görüş bildirme şansı verilmektedir. Yani bu danışmanlar, ÇED’de işaret edilen konularla ilgili görüş vererek prosedüre dahil olurlar.

“Kapsam Belirleme” proje sahibi ve ÇED uzmanları tarafından uygulanırsa ya kanunen oluşturulmuş bir sistemin şartlar doğrultusunda ya da iyi bir ÇED uygulamasının parçası olarak, yine ilgili kuruluşlar ve halka bu konu hakkında danışılacaktır. Avrupa Birliği’nde “Kapsam Belirleme” prosedüründe halkla paylaşımın değeri yetkili organ ve diğer kuruluşlar tarafından zamanla daha iyi anlaşılmaktadır.

İlgili kuruluşlarla yapılan erken müzakereler, ÇED Raporu sunulduktan sonra yapılan toplantılarda ortaya çıkan durumlar yüzünden ertelenmesini engellemesi açısından önemli olabilir.

“Kapsam Belirleme” prosedürüne dahil olan kuruluşlarda, katılanların;

- * proje ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalı ve potansiyel etkileri ve olası alternatiflerin düşünüleceği alanla ilgili yasaları ve bunların projeye ve çevresel çalışmalarla ilgili uygulamalarını anlamaları,

- * ilgili yasaları ve bunların projeye ve çevresel çalışmalarla ilgili uygulamalarını anlamaları,

- * karar verme sürecini anlayarak, karar veren mekanizmanın değiştiği konuları göz önüne almaları önem teşkil etmektedir.

Etkili Kapsam Belirleme, proje ve konuları hakkında yetkili organlar proje sahibinin iletişim halinde olmasını öngörür. Bu, kuruluşlar ve halkla yapılan toplantılar tarafından desteklenecek, proje alanı ve yakın çevresine yapılan geziler her zaman önemli olacaktır.

“Kapsam Belirleme”, ÇED sürecinin sonunda ÇED ile ilgili görev tanımının yapıldığı bir safha olmasına rağmen “Kapsam Belirleme” işlemi devam etmeli ve işin kapsamı yeni bilgi ve konuların ışığında iyileştirilebilir. Çevresel çalışmalar, tasarım değişiklikleri veya toplantılar sırasında oluşacak yeni konuları içerebilmesi açısından, ÇED’in kapsamı yeterince esnek olmalı, yönergenin daha ileri bir safhada, yetkili organın kapsam belirleme formatında belirtilmemiş olan ek bilgiyi istemesine izin verdiği unutulmamalıdır. ÇED’in içeriğinin incelenmesinin sürdürülebilmesi bu tür isteklerden dolayı prosedürün ertelenmesi açısından önemlidir.

ÇED’de Kapsam Belirleme ister yasal zorunluluk şeklinde, ister sadece iyi bir uygulama için yapılsın, bir çok yararı vardır (EC, 2001b: 13-16).

Kapsam Belirleme’nin Sağladığı Yararlar

- Karar verilirken kullanılan çevresel bilgilerin projenin önemli çevresel etkileriyle ilgili etkilenen bireylere ya da gruplara ilgili konuları içeren açıklayıcı bir resminin çizileceği konusunda güvence vermek.
- Karar verilmesi için önemli konular hakkındaki odak noktaları belirtmek, ilgisiz konularla zaman harcanmasını engellemek
- Çevresel bilgilerin dengeli bir portre çizerken, gereksiz bilgileri içermediği güvencesini vermesi
- Proje sahibi ve yetkili otorite, ilgili otoriteler, kurum ve kuruluşlar ve halk arasında proje ve çevresel etkileri hakkında erken bir toplantıyı teşvik etmesi
- Çevresel çalışmaların etkili bir şekilde planlanması, işletilmesi ve bunun için kaynak yaratılması
- Teklif edilen proje ve proje sahibi tarafından düşünülmesi gereken alternatifleri elimine etme önlemlerini açıklamak
- Projeye ilgili diğer yasaları ve yönergeleri açıklayarak buna paralel yürüyen değişik kontrol sistemleri için, fiyat ve emeği artırmadan değerlendirmeye yönelik fırsatları sağlar
- Başvurudan sonra, daha fazla bilgi için erteleme riskini azaltır.

- Çevresel bilgilerle başvurulduktan sonra etki değerlendirme yöntemleriyle ilgili anlaşmazlık çıkması riskini azaltır.

Kapsam Belirleme Süreci

Kapsam Belirleme uygulanırken izlenecek spesifik prosedürler, ÇED yasaları, AB'deki değişik ÇED rejimlerine bağlı olarak farklılık gösterir. aşağıda belirtildiği gibi kapsam belirlemenin proje sahibi ya da yetkili organ tarafından yapıldığı iki temel yasama modeli vardır.

Her zaman hatırlanmalıdır ki “Kapsam Belirleme” yasal olarak bir zorunluluk olmasa da, iyi bir uygulama açısından proje sahipleri bu işlemi ÇED programlarına mutlaka katmalıdırlar.

Yetkili Organ Tarafından Yapılan Kapsam Belirleme

Kapsam Belirleme yetkili organ tarafından yapıldığında aşağıdaki aşamaları kapsar:

(1).Proje sahibi yetkili organa proje ve yeri hakkında bilgi verir.

(2).Yetkili organ, çevre otoriteleri, ilgili gruplar ve halk konuyla ilgili olarak ele alınacak hususları belirlemek için danışır.

(3).Yetkili organ, proje sahibi için “Kapsam Belirleme” formatı hazırlar.

Proje Sahibi Tarafından Yapılan Kapsam Belirleme

Kapsam Belirleme proje sahibi tarafından yapıldığında aşağıdaki aşamaları kapsar:

Proje sahibi Kapsam Belirleme Rapor Taslağı hazırlar ve incelenmesi için yetkili organ verir. Bu raporu hazırlarken çevre otoriteleri, ilgili gruplar ile halktan bilgi alabilir, ya da bu işlem daha sonra yetkili organ tarafından yapılır.

Yetkili organ teklif edilen içerikle ilgili çevre otoriteleri, sivil toplum örgütleri ve halktan konuyla ilgili görüşlerini alır.

Tamamlanmış bir Kapsam Belirleme Raporu kabul edilir (EC, 2001b: 17).

Kapsam Belirleme Bilgileri ve Çıktıları

Kapsam Belirleme İçin Bilgiler

Yetkili organın Kapsam Belirleme formatı verebilmesi için, proje sahibinin yetkili organa birtakım bilgiler sunması gerekir. Bu bölümün sonunda yer alan “Kapsam Belirleme İçin Gerekenler Listesi” bu ihtiyacı karşılayacak bilgilerin neler olduğunu açıklar. Bu liste “Eleme Listesi”nin hemen hemen aynısıdır, tek fark “Kapsam Belirleme” listesinin daha ayrıntılı olmasıdır. Bu liste bazı ön veri toplama ve alan çalışmalarını içerebilir. Mümkün olduğunca çok bilgi sağlanmalıdır. Proje sahibi önceden yetkili organdan eleme formatı almışsa, bu bilgilerden bazıları zaten sağlanmış olacaktır.

Kapsam Belirleme’den Elde Edilenler

“Kapsam Belirleme”nin amacı proje sahibi tarafından yetkili organa sunulan çevresel bilgilerin kapsayacağı konuları belirlemek ve en önemli olan etkilerin daha ayrıntılı işlenmesini sağlamaktır. “Kapsam Belirleme” ilgili konuların çevresel çalışmalar içerisinde en uygun şekilde belirlenerek açıklanacağını taahhüt eder.

“Kapsam Belirleme” temelde değerlendirilecek en önemli etkilere odaklansa da, aşağıdaki maddelerin tamamını ya da bazılarını kapsayabilir:

- düşünülmesi gereken alternatif çeşitleri
- mevcut çevreyi tanıtacak alanla ilgili çalışmalar
- coğrafi yayılım ve zamanlamayı içeren temel çalışmalara ilişkin özel gereklilikler, ör: fauna ve floradaki mevsimlere bağlı değişiklikler sebebiyle
- gerekli olan araştırmaların ne kadar ayrıntı içerdiği
- çevresel etkilerin şiddetini tahmin etmek için kullanılan yöntemler
- etkiler değerlendirilirken göz önüne alınacak ölçütler
- alınması düşünülen önlemler
- çevresel çalışmalar süresince yapılacak diğer toplantılar
- çevresel çalışmaların yapısı, içeriği ve uzunluğu (veya ÇED Raporunun)
- ÇED Uzmanlarının kendi arasındaki ilişkisi ve işletimi

- çevresel çalışmalar için iş planı ve kaynak oluşturma
- Bu, sunulacak çevresel bilgilerin kapsamını açıklayacak ve çevresel çalışmalarla ilgili görev tanımlarını belirleyecektir (EC, 2001b: 18-19).

Kapsam Belirleme Toplantıları

“Kapsam Belirleme”nin tüm uygulamalarında, yetkili organ, ilgili gruplar ve halkla yapılan toplantılar önemli bir rol oynar. Bu toplantılar, ilgili kuruluşlar tarafından ele alınması istenen tüm etkiler, konular, düşünceler, alternatifler ve önlemlerin ÇED’de yer aldığı konusunda taahhüt verilmesinde rol oynar.

Kime Danışılacak

Toplantı Kontrol Listesi bu bölümün sonunda yer alan, ÇED’de danışılması yararlı olacak kuruluşları belirler. Bu liste kapsamlı olmadığı için ÇED uzmanları, ÇED’in bölümleri ile ilgili danışmak için, hangi yerel ve ulusal kuruluşların uygun olacağını düşünmelidir. Danışılacak kurum ve kuruluşların listesini yapmak referans açısından faydalı olabilir.

Nasıl Danışılacak ?

Başarılı bir kapsam belirleme toplantısı aşağıdaki bazı yöntemlerle kolaylaştırılabilir.

- yerel ve ulusal gazetelerde kapsam belirleme prosedürünün ilan edilmesi
- yerel otoritelerin ofisinde, proje yerinde ve yakın çevresinde duyurulması
- proje ve kapsam belirlemenin amacı hakkında özet bilgi veren plan ve haritalar ile broşür ve kitapçıklar hazırlamak
- potansiyel ilgili kurum ve kuruluşlar ile bölgede oturan halka proje hakkında bilgi ve yorumların sorulduğu mektup ve anketler dağıtmak
- kilit kuruluşlar, gruplar ve bireylerle telefon konuşmaları ve toplantılar
- gazetelerde, medyada veya TV’de makaleler
- halk toplantıları (halkın katılımı toplantısını bağımsız bir kişinin yönetmesi fayda sağlayabilir).

- halka açık sohbetler. (Halkın katılımı toplantısından daha yararlı olabilir. Halkın karşısında ayakta durup konuşmaktan rahatsız olan kişiler için, teke tek sohbetler imkanı ve önemli konular üzerine odaklaşabilme imkanı sağlar)
- ÇED’de belirtilen konular hakkında “Kapsam Belirleme” atölye çalışması şeklinde bir program üzerinde çalışılması (konular çok karışıksa ve bir çok grup önerilerle ilgilenmişse, bağımsız bir kişinin yardımıyla başarı sağlanabilir).
- Kapsam Belirleme Ekibi adı altında, süreç boyunca yapılacak çevresel çalışmalarını gözlemleyecek bilirkişi veya komite belirlemek (Konuların karışık olduğu ve planlamanın ilk safhalarında olunması dolayısıyla konuların öneminin açık olmadığı durumlarda faydalı olabilir).
- Süreç tamamlanmadan önce, yorum ve inceleme için bir “Kapsam Belirleme” Rapor Taslağı basmak,
- Birçok ÇED’de farklı kurum ve kuruluşlarla, projelerle olan ilgileri doğrultusunda, farklı yaklaşımlar uygulanmaktadır.

“Kapsam Belirleme” Toplantıları Uygulaması

İşlevsel bir “Kapsam Belirleme” toplantısı süreci bir dizi aşamayı kapsamaktadır.

- Projeye ilgili kişi ve kuruluşları belirleyerek listesini yapmak ve proje ilerledikçe listeyi güncelleştirmek.
- Tüm kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurup “Kapsam Belirleme” için yardım istemek,
- Broşür veya kitapçık şeklinde projeye ilgili bilgi göndermek. Bilgi ve yorum hakkında ayrıntı vermek.
- Kitapçıkların bölgesel merkezlere ulaşabilmesini sağlamak (kütüphaneler, postaneler). Proje alanındaki her ev ve iş yerine birer nüshasını dağıtmak.
- Cevapları toplayıp analiz ederek, çevresel çalışmalarda bunları göz önünde bulundurmak.
- Açıklamalarının ne şekilde ele alındığı belirtilerek, yardımları için teşekkür yazısı yazmak.

- Mümkinse telefonla ya da toplantı yaparak onlarla ilgili konular hakkında görüşmek.
- Dikkate alınacak yerel bir ilgi söz konusuysa, halk toplantıları düzenlemek ya da projenin sunulacağı ve soruların uzmanlar tarafından cevaplanacağı komisyon toplantısı yapmak,
- Ortak ilgileri olan çeşitli gruplarla belirli aralıklarla özel forumlar düzenlemek,
- ÇED prosedürünün uzun sürmesi halinde ilgililere düzenli olarak o zamana kadar yapılan işler hakkında bilgi içeren raporlar hazırlamak,
- Toplantılarda değinilen konulara raporda mutlaka yer vermek,

Tüm katılımcıların proje tasarımı, potansiyel çevresel etkileri, azaltma yöntemleri konusunda fikirleri alınmalı ve düşünülmesi gereken alternatifler araştırılmalıdır. Katılımcılar yöreyle ilgili bilgiler açısından değerli kaynaklardır, yerel konular hakkında onlara danışılması faydalı olacaktır.

Etkin Bir Toplantı İçin Gereken Şartlar

Hangi toplantı yöntemi uygulanırsa uygulansın, aşağıdaki unsurların sağlanması önemlidir:

- (1).Teklif edilen projenin ve olabilecek etkilerin katılımcı tarafından anlaşılabilmesi için yeterli bilgi toplanması
- (2).Katılımcılara Kapsam Belirleme'nin proje satışını değil, görüşlerin anlaşılmasını ve öğrenilmesini kapsadığının açıklanması
- (3).Katılımcılara görüşler hakkındaki sorulara cevap verebilmeleri için yeterli zaman tanınması
- (4).Katılımcılara kapsam belirleme sürecinde verdikleri görüşün, ilerki safhalarda yorum yapmalarını yada olumsuz görüş vermelerini engellemeyeceği konusunda taahhüt verilmesi
- (5).Görüşlerin ÇED raporunda yer alacağının taahhüt edilmesi ve önerilen yol izlenmediği takdirde açıklama yapılması

(6).Katılımcıların görüşlerinin ne şekilde ele alındığını göstermenin en iyi yolu, bu görüşlerin sonuçlarının özet şeklinde ÇED Raporunda belirtilmesidir.

Kapsam Belirleme Toplantılarında Kısıtlamalar

Bazı hassas ve gizli projelerde, ya da rekabet avantajının kaybıyla sonuçlanabilecek büyük çaplı toplantılarda, toplantı kapsamında yetkili organa ve yasal çevresel katılımcılara kısıtlama getirmek gerekebilir. Bu uygulama, ön bildirinin ve kapsam belirlemenin zorunlu olduğu ÇED sistemlerinde iyi bir uygulama olarak değerlendirilmemektedir. Fakat böyle bir seçeneğin olduğu sistemlerde ilgili kurum ve kuruluşlar ile halkın görüşü, ilerleyen aşamalarda mümkün olduğu kadar çabuk alınmalıdır.

KAPSAM BELİRLEME ARAÇLARI

Yetkili organ yada proje sahibi kapsam belirlemeyi ele alacağında cevaplanacak üç anahtar soru vardır:

- (1).Projenin çevreye olabilecek etkileri nelerdir?
- (2).Bu etkilerin hangileri önemlidir ve çevresel çalışmalarda hangilerine daha çok değinilmelidir?
- (3).Proje teklif edilirken hangi alternatifler ve azaltma önlemleri düşünülebilir?

Kapsam Belirlemeyle ilgili pek çok yöntem geliştirilmiştir fakat en çok kullanılan araçlar proje ve çevreye olan etkileri arasındaki ilişkileri sistematik bir şekilde açıklayan kontrol listeleri ve matrislerdir.

Kapsam Belirleme'ye yardımcı olabilecek **üç tane kontrol listesi** vardır.

(1).Kapsam Belirleme Kontrol Listesi iki kısımdan oluşur. **İlk kısım**, proje ve çevreye olan etkileri hakkında bilgi veren kısımdır. **İkinci kısımda** ise, önemli etkilere karşı hassas olan çevrenin özellikleri yer alır.

(2).Çevresel Etkilerin Önemi Değerlendirmede Kullanılan Ölçütlerin Kontrol Listesi bir etkinin önemli olup olmadığına karar verilirken düşünülmesi gereken faktörlerin listesini kapsar. **Elemelerde kullanılan kontrol listesinin aynısıdır** (EC, 2001b: 17-19).

(3).Alternatiflerle ve Azaltma Önlemleriyle İlgili Kontrol Listesi

Önemli Etkilerin Belirlenmesi

Çevresel etkiler, projenin bazı özellikleri ile çevrenin bazı özellikleri arasındaki etkileşimler olarak nitelendirilebilir. Kapsam Belirleme Kontrol Listesi bu etkileşimlerin belirlenmesine yardımcı olmak için tasarlanmıştır.

Kapsam Belirleme Kontrol Listesinin ilk kısmı, projenin, çevreye etkisi olabilecek özelliklerinin listesidir. Kullanıcının, projenin kontrol listesinde belirtilen aktiviteleri ve özellikleri kapsayıp kapsamadığını belirleme ve sütun 2’deki üç yanıtta birini seçme imkanı verir.

evet, aktivitenin oluşması bekleniyorsa;

hayır, aktivitenin oluşması beklenmiyorsa;

?, oluşup oluşmayacağı kesin değilse.

Herhangi bir soruya verilen cevap evet ise, kullanıcı, çevrenin hangi özelliklerinin o faaliyetten etkileneceğini belirler. Kapsam Belirleme Kontrol Listesi’nin ikinci kısmı, kullanıcıya bu safhada yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Sonuçlar, projenin potansiyel etkilerinin listesini oluşturulacak şekilde ilk kısımda, Sütun 3’te belirtilir.

Yetkili organa sunulacak çevresel bilgilerin tüm bu etkileri içermesi gerekmektedir, fakat kaynaklar genellikle sınırlı olduğu için, çevresel çalışmaların ve bilgilerin önemsiz etkilerle ilgili konu dışı detaylar yerine, projeyle ilgili karar verilirken önem arzeden bu konulara odaklanması gerekir.

Kapsam Belirleme safhasında ayrıntılı çevresel çalışmalar henüz yapılmadan, hangi etkinin önemli olabileceğine karar vermek zor olabilir. Çevresel Etkilerin Önemi Değerlendirmede Kullanılan Ölçütlerin Kontrol Listesi, bu konuya ışık tutmak için tasarlanmıştır. Kapsam Belirleme Listesi’nde Sütun 3’de açıklanan her bir çevresel etkileşim için, kullanıcıdan, etkinin “**ne kadar önemli**” olabileceğini belirlerken, Çevresel Etkilerin Önemi Değerlendirmede Kullanılan Ölçütlerin Kontrol Listesi’ndeki faktörleri ele alması beklenmektedir.

Sonuçlar Kapsam Belirleme Kontrol Listesindeki son sütunda yazılır ve çevresel çalışmalarda ve ÇEDR’de ayrıntılı açıklanması gereken önemli etkilerin listesini oluşturur. ÇEDRaynı zamanda önemli olmayan etkileri ve bunların açıklamalarını da içermektedir.

Olası Alternatif ve Azaltmaların Belirlenmesi

ÇED yönergesinde Madde 5(3) göre, proje sahibinin yaptığı çevresel çalışmaların içereceği konular: “... proje sahibi tarafından yapılan alternatif çalışmaların taslağı ve seçimindeki temel sebepler, çevresel etkilerin dikkate alınması” ve “ olumsuz etkileri azaltmak, bu etkilerden kaçınmak ya da çare bulmak için alınacak önlemlerin öngörülmesi için yapılan tanımlar” dır.

Bazı AB ülkeleri ÇED’de alternatiflere yer vermeyi zorunlu kılarken, bazıları da bu konu hakkında karar verme yetkisini proje sahibine bırakmışlardır. Fakat geniş bir kitle tarafından kabul edilir olan uygulama, proje planlanırken alternatiflerin düşünülmesi, alternatifler seçilirken çevresel etkilerinin göz önüne alınması ve bunun ÇED raporunda belirtilmesidir.

Alternatifler, farklı faaliyet çeşitleri, alternatif bir yer seçilmesi, farklı bir teknoloji ya da tasarım kullanılması gibi projenin tarafsızlığını sağlamak konusunda çeşitli yolların sağlanması için gereklidir. Daha ayrıntılı safhalarda, proje tasarımında yapılan değişiklikler ve çevresel etkilerin azaltılması ya da bu etkilerden kaçınılması için uygulanan inşaat yöntemleri için azaltma yöntemlerini kapsar.

Alternatifler ve azaltmalar projenin en üst seviyelerinden en ayrıntılı yönlerine kadar bir spektrum (tayf) şeklindedir. Örnek olarak;

- değişik stratejiler, yeni kaynak yaratmak yerine, talepleri yönetmek ve kayıpları azaltmak gibi,
- projenin tamamı veya bir kısmı için değişik güzergahlar,
- değişik teknolojiler ve hammaddeler, termik santraller yerine doğalgaz kombine çevrim santrallerinin inşa edilmesi gibi,
- değişen taslak ve tasarımlar, gürültüye sebep olacak faaliyetleri duyarlı yörelerden uzakta yapmak, emisyon için yapılan büyük bir baca yerine iki küçük baca yerleştirmek gibi,
- proje tasarımıyla çevresel önlemlerin birleştirilmesi, otoyolun yakınından geçen vahşi hayatı koruyabilmek için telafi niteliğinde habitat oluşturmak yerine, su yolu inşa etmek

- Çevresel etkileri göz önüne alındığında, projenin yapılmaması alternatifi de düşünülmelidir. Diğer gelişmelerin bir sonucu olarak, yörede ve çevre şartlarında olabilecek değişiklikleri de kapsayabilir.

Bu bölümün sonundaki Alternatifler ve Azaltmalar Kontrol Listesi değişik alternatif ve azaltmalar hakkında yararlı listeleri içerir (EC, 2001b: 19-21).

KAPSAM BELİRLEME SÜRECİNDE GEREKEN BİLGİLER LİSTESİ

Kapsam Belirleme için faydalı olabilecek çeşitli bilgiler aşağıdaki listede verilmiştir. Bunlar “Eleme” için istenen bilgilerin benzeri olup, daha fazla detay içerir. Projenin önemli etkileri belirlenirken “Kapsam Belirleme” sürecinde bazı özel çalışmaların yardımı olabilir. Bu çalışmalar veri toplamayı, analizleri, alan çalışmalarını ve toplantıları kapsar. Bundaki amaç tüm ÇED çalışmalarını ele almak değil, o çalışmaları düzenleyebilmek için uygun plan yapmaya yetecek bilgiyi elde etmektir. Bu bilgilerin ayrıntıları, AB yasası ve kılavuzunda yer almaktadır.

Şunu hatırlamak önemlidir ki, bu bilgi ancak proje sahibinin projenin gelişiminde ulaşılan bir aşamayla ilgili bilgiye ihtiyacı olduğunda talep edilebilir. Boşluklar ve belirsizlikler bu kısımda açıklanacak ve dikkate alınacaktır.

KAPSAM BELİRLEME İÇİN GEREKLİ BİLGİLER

(1).Proje sahibiyle ilgili temas bilgileri

- Firmanın adı
- Firmanın posta adresi, telefon ve faks numaraları, e-posta adresi
- Firmada temas kurulacak kişinin posta adresi, telefonu, faksı ve e-posta adresi

(2).Projenin özellikleri

- Teklif edilen projenin kısaca anlatılması
- Projenin teklif edilmesinin sebepleri
- İnşaat sırasında geçici olarak gerekecek alanı da içerecek şekilde faaliyetin sınırları
- Faaliyetin fiziksel yapısı (düzen, binalar, diğer yapılar, inşaat malzemeleri)

- Temel işlemlerin açıklanması, büyüklüğü, kapasitesi, girdi ve çıktılar
- İzlenecek mevcut plan yönteminde yapılacak yeni düzenlemeler ve değişiklikler
- İnşaat, işletim, restorasyon ve işletim sonrası safhalarında ve gerektiğinde yapılacak çalışmalar için iş programı yapmak
- İnşaat yöntemleri
- İnşaat ve işletme aşamasında kullanılacak kaynaklar (malzemeler, su, enerji)
- Diğer mevcut ve planlanmış projelerle olan ilişkisi
- Alternatifler hakkında bilgiler
- Azaltma önlemleriyle ilgili bilgiler
- Projenin sonucunda yapılması gerekebilecek diğer faaliyetler (yeni yollar, agrega çıkarmak, yeni su kaynak planları, güç sağlamak veya iletmek, atık ve iskandaki artış).
- Proje için alınması gereken izinler

(3).Faaliyetin Yeri

- Proje alanının, çevresindeki, fiziksel, tabii ve yapay özelliklerle karşılaştırıldığı harita ve fotoğrafları
- Faaliyet alanı ve yakın çevresindeki mevcut ve planlanan arazi kullanımı
- Bölgelendirme ve arazi kullanma politikaları
- Koruma altındaki arazi ve özellikler
- Duyarlı yöreler
- Ele alınacak alternatif yerlerin ayrıntıları

(4).Potansiyel Etkilerin Özellikleri

Aşağıdaki faktörler göz önüne alınarak olabilecek etkilerin kısaca açıklanması

- İnsan, insan sağlığı, flora fauna, toprak arazi kullanımı, maddi mülk, su kalitesi, hidroloji, hava kalitesi, iklim, gürültü, titreşim, kırsal arazi ve görsel çevre,

tarihsel ve kültürel miras ve bunlar arasındaki ilişki

- Etkilerin Türleri (Doğrusal, dolaylı, ikincil, toplam, kısa, orta ve uzun dönemli, kalıcı, geçici, olumlu, olumsuz)
- Etkilerin süresi (coğrafik alan, etkilenen nüfusun büyüklüğü, habitat ve türler)
- Etkinin şiddeti ve yapısı
- Etkilerin olasılığı
- Etkinin süresi, sıklığı ve tersine çevrilebilirliği
- Önemli olumsuz etkileri azaltmak, kaçınmak ve telafi etmek için projeye dahil edilen azaltma yöntemleri
- Etkinin sınır ötesi özelliği

DANIŞMA KONTROL LİSTESİ

Kapsam Belirleme sırasında danışılacak üç temel grup kuruluş ve kişiler bulunmaktadır.

(1).Çevre otoriteleri

(2).Diğer ilgili kuruluşlar

(3).Halk

Bu üç grupta yer alan kuruluşlar aşağıda sıralanmıştır.

Kapsam Belirleme Danışmanları Kontrol Listesi

(1).Çevre Otoriteleri

- Bölgesel ve yerel otoriteler
- Hava, gürültü, su, toprak ve atıkla ilgili kirlilik kontrolünden sorumlu otoriteler
- Doğanın, kültürel mirasın ve arazi kullanımının korunmasından sorumlu otoriteler
- Sağlık ve güvenlikle ilgili otoriteler
- Arazi kullanımı kontrolü, uzaysal planlama, bölhgelendirme otoriteleri

- Sınır ötesi etkilerin önemli olduğu komşu ülkelerdeki otoriteler

(3).Diğer İlgili Kuruluşlar

- Yerel, ulusal ve uluslararası çevresel ve sosyal ilgi grupları
- Sektörel hükümet departmanları, tarım, orman, enerji, balıkçılık, vb.
- Uluslararası ve sınır ötesi kuruluşlar (sınır ötesi akarsu komisyonları)
- Yerel işverenler ve iş ortaklıkları (ticaret odası, ticaret ortakları)
- İşçi organizasyonları, ticaret birlikleri gibi
- Çevre kullanım alanını temsil eden gruplar (Çiftçiler, balıkçılar, yayalar, balık avcıları, turistler, yerel vahşi yaşam grupları)
- Araştırma enstitüleri, üniversiteler, diğer uzmanlık merkezleri
- Halk

(3).Halk

- Arazi sahipleri ve sakinleri
- Yerel ve daha geniş bölgesel halk
- Seçimle belirlenmiş temsilciler ve topluluk imgeleri (dini liderler veya öğretmenler gibi)
- Yerel topluluk grupları, bölgede oturan insanlar vs (EC, 2001b: 22-23).

KAPSAM BELİRLEME KONTROL LİSTESİ

Talimatlar

Bu kontrol listesi teklif edilen projelerin muhtemel çevresel etkilerini açıklamakta kullanıcılara yardımcı olmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu liste Etkilerin Önemini Değerlendirme Ölçütleri Kontrol Listesiyle birlikte kullanılacaktır. İki safhadan oluşmaktadır.

Birinci safha, projenin olabilecek etkilerinin açıklanması,

İkinci safha, daha fazla önem arzeden ve daha fazla üzerinde durulması gereken etkilerin seçilmesi.

Bir projenin olabilecek etkilerini incelemenin en iyi yolu, tüm faaliyetleri veya inşaat, işletme veya kapanma sırasında ortaya çıkacak etki kaynaklarını açıklamak ve aralarındaki ilişkiyi tespit edebilmek için bunları projeden etkilenecek çevreyle birlikte ele almaktır.

Bu süreci destekleyecek iki kısımdan oluşan “Kapsam Belirleme” listesi oluşturulmuştur.

Aşağıdaki soruların kontrol listesiyle başla, 2 sütunu aşağıdakilere cevap vererek tamamla:

Evet, faaliyeti proje uygulanırken başlama ihtimali varsa,

Hayır, başlaması beklenmiyorsa,

?, başlayıp başlamayacağı bu safhada belli değilse,

Her bir faaliyet için 2 sütunda evet ya da ? cevabı verilmişse, ikinci kısımdaki projeden etkilenebilecek çevrenin karakteristiklerinin ve hangilerinin etkileneceğinin açıklandığı liste devreye girer. Bu kısmı tamamlayabilmek için faaliyetin yer aldığı çevre hakkında bilgi edinmek gereklidir. Projeden etkilenecek çevrenin karakteristiklerini ve olabilecek etkileri 3. sütunda yaz.

4. sütunu doldurabilmek için Etkilerin Önemini Değerlendirme Ölçütleri Kontrol Listesi’ni kullan. Bu hangi etkilerin daha önemli olmasının beklendiğini açıklar. Sorular her “evet” cevabı, önemli bir etkiyi işaret edecek şekilde tasarlanmıştır. Genellikle hangilerinin

önemli olduğunu belirlemek zordur, fakat bu kontrol listesi, hangilerine önem verilmesi gerektiği, hangilerinin önem arz etmediği ve projeyi geliştirmek için izin alınmasını gerektiren etkilerini belirlemek için faydalıdır. Çevresel çalışmalar planlanırken 4 sütunda yer alan önem derecesiyle ilgili bilgiler kılavuz olacaktır.

Kontrol listesinin nasıl kullanıldığını gösteren bir kaç örnek aşağıda verilmiştir.

Çizelge 5.4.Kapsam Belirleme Kontrol Listesi Kullanımına İlişkin Örnek

No.	Kapsam Belirlemede Ele Alınacak Sorular	Evet/ Hayır	Hangi çevresel özellikler etkilenecek?	Bu etki önemli bir etki mi olacak? Neden?
1. Proje, inşaat, işletme ve kapanma aşamasında yatırımın doğası, ölçeği, yapısı açısından yörede değişiklikler yaratacak faaliyetler içerecek mi?				
1.6.	Yıkma çalışmaları?	Evet	İki tarihi binanın yıkılması gerekecek mi?	Evet. Binalar ulusal koruma altında.
1.11.	Düzeltilme?	Evet	Yeni su yolları oluşturmak için kanal düzeltilecek mi?	Hayır. Kanal zaten düzenli olarak düzeltiliyor.
2. Projede özellikle yenilenebilir olmayan ya da kısıtlı olan doğal kaynaklar kullanılacak mı?				
2.4.	İnşaat malzemesi (Agrega)?	Evet	Platform oluşturulurken kullanılacak çok miktarda toprak ve agreganın alınması sırasında yeşil alanlarda olumsuz etkileri .	Evet. Alınan yerdeki çevrede olan değişiklik geniş bir insan kitlesini etkileyecek. Yöresel kaynaklarda önemli bir kullanım olacak.
3. Proje insan sağlığına ve çevreye zararlı olabilecek insan sağlığını etkileyecek gözle görülür yada görülmez riskler taşıyan madde ve malzemelerin depolanması, taşınması, bulundurulması veya üretimini kapsayacak mı?				
3.4.	Proje alanında projeden etkilenecek, özellikle hassas insanlar var mı, hastalar, yaşlılar gibi	Evet	Proje alanı bölge hastanesinin ve uzun dönem tedavi merkezinin yakınında bulunmakta, İnşaat aşamasında oluşabilecek gürültü ve karmaşıklık potansiyeli mevcut.	Evet. Bir yılın üzerinde olacak inşaat faaliyetlerinde hastane çevresi daha gürültülü bir hale gelecek.
4. İnşaat,işletme ve kapanma aşamasında katı atık oluşacak mı?				
4.2.	Belediye atıkları? (evsel ve endüstriyel atıklar)	Evet	Yeni nüfus evsel ve diğer atıklar oluşturacak.	Hayır. Yeterli kapasitede yerel atık yönetimi mevcut.

5. Proje sırasında havaya tehlikeli, toksik veya zehirli gaz çıkışı olacak mı?				
5.5.	İnşaat malzemeleri, kanalizasyon atığı ve katı atıkları içeren malzemelerin bulundurulması yüzünden oluşan toz ve koku?	Evet	Kuru iklimlerde inşaat aşamasında oluşabilecek toz, çevre habitati ve yaşayanları etkileyebilir.	Evet. Habitat uluslararası korumada ve toz birikimine karşı duyarlı.
6. Proje gürültü, vibrasyon, ışık, ısı enerjisi ya da elektromanyetik radyasyon oluşturacak mı?				
6.5.	İnşaattan ya da araç trafiğinden	Evet	İnşaat aşamasında malzeme getirilirken oluşacak trafik yükü yaşayanları ve hastaneyi etkilemekte.	Evet. Gürültü seviyesi trafik ve endüstri yüzünden yüksek.
7. Proje, kirleticilerin alana, kanalizasyona, yüzey sularına, yer altı sularına, kıyı sularına veya denize deşarjıyla arazinin ve suyun kirlenmesine sebep olacak mı?				
7.2.	Artılmış ya da artırılmamış kanalizasyon ve diğer atıksuların arazi ve sulara deşarjı	Evet	Belediye kanalizasyonunun yeni yerleşenler yüzünden artması.	Olabilir. Yeni arıtım tesislerine olan ihtiyaca bağlı.
8. İnşaat ve işletme aşamasında olabilecek, insan ve çevre sağlığını etkileyecek kaza riski var mı?				
8.4.	Proje çevresel zararlar meydana getirecek doğal afetlerden etkilenecek mi? (sel, deprem, toprak kayması gibi)	Evet	Proje taşkın ovasında yer almakta.	Evet- Hükümetin politikası sele duyarlı bölgelerdeki yatırımlara karşı.
9. Proje geleneksel yaşam tarzında ve istihdamda değişikliklere sebep olacak mı?				
9.1.	Nüfusun boyutu, yaşı, yapısında ve sosyal gruplardaki değişiklikler	Evet	Nüfus 5.000'den 15.000'e çıkacak ve köysel karakterden kentsel karaktere dönüşecek. Mevcut topluluk, kültürel kimlik, ekonomik şartlar açısından etkilenecek, farklı iskan koşulları ortaya çıkacak.	Evet- Yerli halk az nüfuslu ve güçlü bir kuruluş ve kimlik yapısına sahip.

Kaynak: EC, 2001b: 25'den uyarlanmıştır.

Kapsam Belirleme Kontrol Listesi kullanılırken ikincil ve yüksek dereceli etkilerin, proje faaliyeti ve çevresi arasındaki birincil etkileşimden meydana geldiği unutulmamalıdır. Örneğin, alandaki su akışında olacak değişiklik, su yolunun hidrolojisini etkileyebilir, bu da su kalitesinin, su yolunun ekolojisinin, balıkçılığın ve suyun diğer kullanımlarının etkilenmesine sebep olur. Birincil bir etki belirlendiğinde, ikincil ve daha yüksek dereceli etkilerle sonuçlanabileceği göz önüne alınmalıdır.

Kullanıcı etkinin geçici olabileceği gibi, uzun süreli ve kalıcı olabileceğini de unutmamalıdır, örneğin inşaat, işletme veya kapanma aşamasında ya da projenin belirli aşamalarında oluşan, aralıklarla oluşan, belirli periyodlarla, yılın belirli zamanlarında, projeyi etkileyen olağanüstü olaylarda, (kazalar, anormal hava şartları, depremler vb.)

Yönergeye göre projeden kaynaklanacak dolaylı etkilerin tespiti için ÇED gereklidir. Örneğin projenin sonunda gerçekleşecek başka bir faaliyetin sonuçları olarak. Ör: yol, güç veya su temini, atıksu arıtımı veya katı atık bertarafı, proje sebebiyle bölgeye gelen insanlara ev ve iş temini. Ayrıca projenin etkilerinin mevcut ve planlanan diğer faaliyetlerin etkileriyle birleşerek oluşturacağı birikimli etki göz önüne alınmalıdır. Bu konuda bir başka kılavuz “Dolaylı ve Birikimli Etkilerle, Bunların Etkileşimlerinin Değerlendirilmesi İçin Kılavuz” adıyla komisyon tarafından hazırlanmıştır. <http://europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-studies-and-reports/guidel.pdf>. adresinden temin edilebilir.

Kontrol listesinin iki kısmı sanal bir matrisin yatay ve dikey eksenleri olarak düşünülerek, liste daha kullanışlı bir hale getirilebilir. Liste gerçek bir matris olarak ele alınırsa ya çok uzun olacak ya da ayrı ayrı hücreler halinde doldurulması halinde, doğayla ya da önemli etkilerle ilgili, faydalı bir bilginin sığamayacağı kadar küçük olacaktır. Fakat kavram, kapsam belirleme için yararlıdır (EC, 2001b: 24-26).

Kontrol listesinin ikinci kısmını kullanmak için gereken talimatlar, Etkilerin Önemini Değerlendirme Ölçütleri Kontrol Listesi’nin başlangıcında verilmiştir.

PROJENİN KARAKTERİSTİKLERİYLE İLGİLİ SORULAR

No	Kapsam Belirleme İle İlgili Sorular	Evet/Hayır	Hangi çevresel özellik projeden etkilenecek, nasıl?	Bu etki önemli mi, Neden?
----	-------------------------------------	------------	---	---------------------------

1. İnşaat, işletme ve kapatılması sırasında, yörede fiziksel değişiklik olacak mı? (topoğrafi, arazi kullanımı, sulara olan etkisi)

- Arazi kullanımı, yüzey toprağı veya topoğrafi ile, arazi kullanımındaki yoğunluğun artmasını içeren geçici veya sürekli değişiklikler
- Mevcut arazi, vejetasyon ve binaların temizliği
- Yeni arazi kullanımlarının ortaya çıkması
- İnşaat öncesi araştırmalar, örnek: toprak etüdü, kuyular
- İnşaat çalışmaları
- Yıkma çalışmaları
- İnşaat işleri ve işçilerin konaklaması için yapılacak geçici tesisler
- Yer üstündeki binalar, yapılar, çizgisel faaliyetler, kesme, doldurma, kazı
- Yeraltı çalışmaları, maden, tünel
- İyileştirme
- Düzeltme
- Kıyı yapıları, kıyı rıhtımı, iskeleler
- Deniz yapıları
- Üretim ve yapım süreçleri
- Ürün ve malzemelerin depolanması
- Sıvı ve katı atıkların arıtımı veya bertarafı
- İşletmede çalışan personel için uzun süreli konut
- Yeni hava yolu, demir yolu veya deniz trafiğı (inşaat ve işletme aşam.)
- Yeni ya da değişen yol, istasyon, liman, havaalanını kapsayan yeni kara, demir, hava ve deniz yolu ulaşım altyapıları
- Mevcut ulaşım rotalarının ve altyapısının kapatılması ya da yön

değiştirmesinin yol açacağı, trafik düzenindeki değişiklik

- Yeni ya da yönü değiştirilmiş iletim ve boru hatları
- Akarsu veya göl ve deniz hidrolojisinde el koyma, kapatma, yer altı kanalı açma, tekrar düzenleme sonucunda oluşacak değişiklikler
- Akarsu geçişleri
- Yeraltı suları ve yüzey sularının alınması ve transferi
- Arazide ve alıcı ortamda akışı ve drenajı etkileyecek değişiklikler
- İnşaat, işletme ve kapanma aşamasında personel ve malzeme ulaşımı
- Uzun süreli ıslah, kapanma ve restorasyon çalışmaları
- Faaliyetin kapanması sırasında süren faaliyetlerden çevreye etkisi olabilecek olanlar
- Alana geçici veya kalıcı olarak gelecek insan
- Yabancı türlerin ortaya çıkması
- Mevcut lokal tür ve genetik farklılığın yok olması
- Diğer faaliyetler

2.Projenin inşaat ve işletme aşamasında arazi, su, malzeme, enerji gibi özellikle yenilenebilir olmayan veya kısıtlı kaynaklar kullanılacak mı?

2.1.Arazi, tarım arazisi veya hali arazi

2.2.Su

2.3.Mineraller

2.4.Agregalar

2.5.Orman ve kereste

2.6.Elektrik ve yakıt enerjisi

2.7.Diğer kaynaklar

3.Proje insan sağlığına ve çevreye zararlı olabilecek insan sağlığını etkileyecek gözle görülür yada görülmez riskler taşıyan madde ve malzemelerin depolanması, taşınması, bulundurulması veya üretimini kapsayacak mı?

3.1.Projede insan sağlığı ve çevre için tehlikeli ve toksik olan madde ve malzemeler kullanılacak mı? (Flora, fauna, su temini)

3.2.Proje, hastalıkların oluşmasını ve oluşma şeklini etkileyecek mi? (Böcek, su yoluyla taşınan hastalıklar)

3.3.Proje insanların refahını etkileyecek mi? (Örnek: Yaşam standartlarının değişmesi)

3.4.Hassas insanlar var mı? (Hasta ve yaşlılar)

3.5.Diğer nedenler

4.İnşaat, işletme ve kapanma aşamasında oluşacak katı atıklar.

4.1.Bozulan, ihtiyaç fazlası maddeler ya da maden atıkları

4.2.kentsel atıklar (Evsel ve ticari atıklar)

4.3.Zararlı ve toksik atıklar

4.4.Diğer endüstriyel süreç atıkları

4.5.İhtiyaç fazlası ürün

4.6.Arıtma ya da lağımdan kaynaklanan çamur

4.7.İnşaat veya yıkmadan kaynaklanan atıklar

4.8.Gereksiz makine ve donanımlar

4.9.Kirlenilmiş toprak ve diğer malzemeler

4.10.Tarımsal atıklar

4.11.Diğer katı atıklar

5.Proje sırasında havaya tehlikeli, toksik veya zehirli gaz çıkışı olacak mı?

5.1.Sabit ve mobil kaynaklarda, yakıtın yanması sonucu oluşacak emisyonlar

5.2.Üretim işleminden kaynaklanacak emisyonlar

5.3.Malzemelerin depolanması ve taşınması sırasında oluşacak emisyonlar

5.4.Tesis ve ekipmanı kapsayan, inşaat faaliyeti sırasında oluşacak atıklar

5.5.İnşaat malzemesi, sıvı ve katı atıklardan oluşacak koku ve toz

5.6.Atıkların yakılmasından oluşacak emisyonlar

5.7.Atıkların açık havada yakılmasından oluşacak emisyonlar (kesilmiş malzemeler, inşaat kalıntıları)

5.8.Diğer kaynaklardan oluşacak emisyonlar

6.Proje gürültü, vibrasyon, ışık, ısı enerjisi ya da elektromanyetik radyasyon oluşturacak mı?

6.1.Araçların çalışmasından kaynaklı (örnek: motor, havalandırma tesisi, eziciler)

6.2.Endüstriyel ve benzeri işlemler

6.3.İnşaat ve yıkım

6.4.Patlatma veya yığma

6.5.İnşaat veya işletme trafiği

6.6.Aydınlatma ve soğutma sistemleri

6.7.Elektromanyetik radyasyon kaynakları (yakınındaki insanlara ve teçhizatlara olan etkileri)

6.8.Diğer kaynaklar

7. Proje, kirleticilerin alana, kanalizasyona, yüzey sularına, yer altı sularına, kıyı sularına veya denize deşarjıyla arazinin ve suyun kirlenmesine sebep olacak mı?

7.1.Tehlikeli ve toksik maddelerin bulundurulması, depolanması, kullanılması ve dökülmesinden kaynaklı

7.2.Kanalizasyon atıkları ve diğer arıtılmış ya da arıtılmamış atıksuların alıcı ortam ve arazilere deşarj edilmesiyle

7.3.Hava tarafından emilen kirleticilerin, arazi veya alıcı ortama verilmesiyle

7.4.Diğer kaynaklardan

7.5.Bunlardan kaynaklı kirleticilerin uzun dönemde birikme riski var mıdır?

8.İnşaat ve işletme aşamasında olabilecek, insan ve çevre sağlığını etkileyecek kaza riski var mı?

8.1.Tehlikeli ve toksik maddelerin depolanması, bulundurulması, kullanılması veya üretilmesi sonucu oluşabilecek patlatma, saçılma ve yangınlardan

8.2.Çevre koruması konusunda normal limitlerin ötesindeki durumlar (Kirlilik kontrol sistemlerinin başarısızlığı)

8.3.Diğer sebepler

9.Proje geleneksel yaşam tarzında ve istihdamda değişikliklere sebep olacak mı?

9.1.Nüfusun büyüklüğü, yaşı, yapısı ve sosyal gruplarda değişikliklerle

9.2.İnsanların yeniden yerleştirilmesiyle ya da evlerin tahribatıyla, okul, hastane, sosyal tesis gibi toplumsal tesislerle

9.3.Göçlerle oluşacak yeni sakinlerin ya da yeni toplumların oluşturulmasıyla

9.4.İstihdam, eğitim, sağlıkla ilgili hizmetlerin veya yerel tesislere olan talebin artmasıyla

9.5. İnşaat ve işletme aşamasında iş imkanı sağlayarak ya da işsizlik ve ekonomiyi olumsuz yönde etkilemek

9.6. Diğer unsurlar

Soru: Projenin çevreye olacak önemli etkilerinden, mevcut ve planlanan faaliyetlerle oluşturacağı birikimli etkilerden yola çıkarak çevreye etkisi olan bir yatırım olduğunu düşündürecek faktörler nelerdir?

9.1. Projenin çevreye olabilecek, daha fazla iskan, yeni yollar, yeni endüstriler ve kamu hizmetleri gibi önemli etkileri etkin bir yatırım için baskı unsuru olacak mı

9.2. Proje, çevreye etkisi olabilecek yan tesisler ve buna bağlı yatırımların yapılmasına ön ayak olacak mı, örneğin;

Yan tesisler, yollar, güç temini, atık ve atıksu arıtımı, vb.)

İskan

Çıkartma endüstrisi

Temin endüstrisi

Diğer unsurlar

9.3. Projeden sonraki arazi kullanımının çevreye etkisi olacak mı

9.4. Proje bundan sonraki yatırımlar için örnek teşkil edecek mi

9.5. Yakınındaki mevcut veya planlanan faaliyetlerin benzer etkileriyle, birikimli bir etki oluşturacak mı? (EC, 2001b: 27-32)

KAPSAM BELİRLEME KONTROL LİSTESİ: -ÇEVRESEL ÖZELLİKLER-

Üst bölümde açıklanan projenin her özelliği için aşağıdaki çevresel unsurlardan hangilerinin etkileneceğini belirleyiniz (Ayrıntılı bilgi ve Çizelge için bakınız Ek. 8)

Soru: Projenin yer aldığı alan ve yakın çevresinde, projeden etkilenecek unsurlar var mı?

- Ekoloji, arazi kullanımı, kültür ve diğer değerler açısından ulusal ve uluslararası yasalarla korunan ve projeden etkilenebilecek alanlar
- Ekolojik açıdan hassas ve önemli alanlar
- Sulak alanlar
- Alıcı ortamlar
- Kıyı bölgesi
- Dağlar
- Orman ve orman arazisi
- Flora ve fauna açısından hassas olan, üreme, yuva yapma, beslenme, dinlenme, kışlama, göç gibi koruma altındaki bölgelerden hangilerinin projeden etkileneceği
- İç kesimler, kıyı kesimler, deniz ve yeraltı suları
- Yüksek araziler ve manzaralı araziler, özellikleri
- Halkın rekreasyona ve diğer faaliyetlere yönelik kullandığı yöntemler
- Taşımacılık yapılan güzergahlarda, trafik yüküne hassas olan veya çevre sorunları yaratabilecek olanlar
- Kültürel ve tarihsel öneme sahip olan yer ya da yapılar

Soru:Proje birçok insan tarafından görülebilecek bir yerde mi?

Soru:Proje yeşil alan kaybı yaratabilecek bakir bir alanda mı?

Soru:Proje alanı ve yakın çevresindeki mevcut arazi kullanımlarından proje etkilenecek mi?

- Örnek:
- Evler, bahçeler, diğer özel mülkler

- Sanayi
- Ticaret
- Rekreasyon
- Halka açık alanlar
- Toplumsal tesisler
- Tarım
- Orman
- Turizm
- Maden ocakları ve taş ocakları

Soru: Projeden etkilenebilecek arazilerin gelecekteki kullanımlarına yönelik planlar var mı?

Soru: Projeden etkilenebilecek arazilerden, proje alanı ve yakın çevresinde yoğun nüfus ve yapılaşmaya sahip olanlar var mı?

Soru: Projeden etkilenebilecek arazilerden, proje alanı ve yakın çevresinde önemli, yüksek kalitede ya da kısıtlı kaynakların bulunduğu alanlardan etkilenecek olanlar

- Yeraltı suyu kaynakları
- Yüzey suları
- Orman
- Tarım
- Balıkçılık
- Turizm
- Mineraller

Soru: Proje alanı ve yakın çevresinde daha önceden kirlilik ve çevresel zararlara maruz kalmış olup, projeden etkilenecek olanlar var mı? Örnek: Mevcut yasal çevre standartlarının aşıldığı yerler

Soru: Proje alanı, deprem, çökme, toprak kayması, erozyon, sel, ekstrem veya ters iklim şartları, ör: Projenin çevresel sorunlar yaratmasına sebep olacak sıcaklık değişiklikleri, sis, sert rüzgarlar açısından hassas mı?

Soru:Proje herhangi bir çevresel ortamın fiziksel durumunu etkileyebilir mi?

- Mikroklima, yerel ve geniş ölçekli iklim şartlarının oluşturduğu atmosferik çevre
- Su, ör: miktarları, nehirlerin akışı ve seviyesi, göller, yeraltı suları, mansaplar, kıyı suları veya denizler
- Zemin, ör. Miktar, derinlik, nem, duyarlılık, aşınma
- Jeoloji ve zemin şartları

Soru:Projenin atıkları çevresel ortamın kalitesini etkileyecek mi?

- Yerel hava kalitesi
- Dünyadaki hava kalitesi, iklim değişimleri, ozon tüketimi
- Su kalitesi, nehirler, göller, yeraltı suları, mansaplar, kıyı suları veya denizler
- Sudaki besin durumu ve ötrifikasyon
- Toprak ve suyun asiditesi
- Toprak
- Gürültü
- Sıcaklık, ışık, elektriksel parazit içeren elektromanyetik radyasyon
- Doğal ve tarımsal sistemlerin verimliliği

Soru: Proje herhangi bir kaynağın kullanılabilirliğini ya da kısıtlamasını yerel bazda ya da Dünya bazında etkileyecek mi?

- Fosil yakıtları
- Su
- Mineraller ve agregalar
- Kereste
- Yenilenemeyen kaynaklar
- Su, kanalizasyon, güç jeneratörleri, iletim, iletişim, atık bertaraf yöntemleri, demiryolu, yöredeki yapılanma kapasitesi

Soru: Proje insanların ya da toplumun sağlığını ve refahını etkileyecek mi?

- Hava kalitesi veya toksisitesi, su, gıda maddeleri ve insanlar tarafından tüketilen diğer ürünler
- Kirliliğe maruz kalan insanların hastalık veya ölümleri
- Böcekler gibi hastalığı oluşturan ve yayan unsurlar
- İnsanların ve toplumun hastalıklara karşı korunmasız olması
- Toplumun uyum ve kimliği
- Kültürel kimlik ve ilişkiler
- Azınlık hakları
- İskan koşulları
- İstihdam ve kalitesi
- Ekonomik koşullar
- Sosyal kurumlar (EC, 2001b: 34-36).

ETKİLERİN ÖNEMİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ KONTROL LİSTESİ

Kapsam Belirleme İçin Yönergeler

Bu kontrol listesi, kullanıcının herhangi bir etkinin önemli olup olmayacağını ve Kapsam Belirleme Kontrol Listesiyle birlikte kullanılıp kullanılmayacağını anlamasına yardımcı olmak için tasarlanmıştır.

Kapsam Belirleme Kontrol Listesi, projenin çevreyle olabilecek ilişkilerini açıklayan soruların bulunduğu bir listeden oluşur. Bu kontrol listesi, etkileşimlerin önemli olup olmayacağını anlaşılmamasını kolaylaştırmak için tasarlanmıştır.

Kapsam Belirlemeden sorumlu kişiler, genellikle önemli etkileri saptamakta zorluk yaşarlar. Basit fakat yararlı olabilecek bir kontrol, etkinin yatırım izni kararı üzerine tesiri olacak bir etki olup olmadığını araştırmaktır. Projenin ilk aşamalarında bu soruların baz alacağı çok fazla bilgi yoktur fakat ilerleyen aşamalardaki sorular yardımcı olabilir.

Sorulacak sorular Eleme'dekilerle aynıdır, fakat Kapsam Belirleme kısmında esas olan, etkinin ne kadar önemli olduğuna dair, “evet-hayır”ın ötesinde, mümkün olduğunca fazla bilgi temin etmektir.

Düşünülecek Sorular

- (1).Çevresel şartlarda büyük değişiklikler olacak mı?
- (2).Mevcut çevrenin sınırlarını aşacak yeni özellikler olacak mı?
- (3).Etkiler alan ya da düzen için alışılmışın dışında özellik taşıyacak mı?
- (4).Etkiler geniş bir alanı mı etkileyecek?
- (5).Sınır ötesi etkileri olacak mı?
- (6).Çok sayıda insan etkilenecek mi?
- (7).Çok sayıda alıcı etkilenecek mi? (flora-fauna, işletmeler, tesisler)
- (8).Kıymetli ya da kısıtlı kaynaklar etkilenecek mi?
- (9).Çevresel standartların aşılma riski var mı?
- (10).Koruma altındaki site, alan veya unsurlar etkilenecek mi?
- (11).Etki oluşma olasılığı yüksek mi?
- (12).Etki uzun sürecek mi?
- (13).Etki kalıcı mı geçici mi olacak?
- (14).Etki sürekli mi, belirli aralıklarla mı olacak?
- (15).Etki aralıklarla olacaksa, bu aralıklar sık mı olacak seyrek mi?
- (16).Etki tersine çevrilemez mi olacak?
- (17).Etkiden kaçınmak, etkiyi azaltmak, tamir ya da telafi etmek zor mu olacak? (EC, 2001b: 36).

POTANSİYEL ALTERNATİFLER VE AZALTMA ÖNLEMLERİ KONTROL LİSTESİ

Kapsam Belirleme'nin amaçlarından biri de proje sahibinin teklif önerilerini sonuçlandırırken gerekebilecek alternatifleri ve azaltma önlemlerini açıklamaktır.

Aşağıdaki kontrol listesinde projenin çevresel etkilerini azaltacak alternatifler ve önlemlerle ilgili örnekler verilmektedir.

AB yönergeleri, proje sahiplerinin ÇED’de alternatiflere değinilmesini şart koşmamasına rağmen, düşünülebilecek alternatiflerin uygun olup olmadığının belirtilmesi iyi bir uygulama olacaktır. Eğer alternatifler belirtilmişse, yönergeye göre proje sahibi, bu alternatiflere ÇED Raporu’nda değinmeli ve neden teklif edilen projenin seçildiğini açıklamalıdır.

Düşünülecek Alternatifler ve Azaltma Önerileri

- Ürün veya hizmet ihtiyacı işletim önlemleri
- Atıkların muhafaza edilmesi veya azaltılması önlemleri
- Toplantı ihtiyacı ile ilgili farklı yaklaşımlar
- Yeri ve güzergahı
- İşlemler ve teknolojiler
- Çalışma yöntemleri
- Proje yerinin plan ve düzeni
- Yapıların tasarımı
- Malzeme çeşitleri ve kaynakları
- Ürün özellikleri
- Projenin tüm aşamalarını içeren inşaat, işletme ve kapanma için zaman tablosu
- Başlangıç ve bitiş tarihleri
- Tesis veya proje yerinin büyüklüğü
- Üretim seviyesi
- Uygulama yükümlülükleri
- Kirlilik kontrolleri
- Geri dönüşümü, tekrar kullanımı ve nihai bertarafı içeren atık bertarafı
- Alana giriş ve çıkış sağlayacak trafik düzeni ve güzergahı oluşturmak
- Yan tesisler
- İşletim yöntem ve sistemleri
- Çevresel işletim yükümlülükleri ve prosedürleri
- İstihdam ve personel eğitimi

- İzleme ve olasılık planları
- Kapanma, düzenleme, restorasyon ve kullanım sonrası
- Hiçbir şey yapmama ya da en az yapma (EC, 2001b: 36-37).

5.2.3.3.AB’de İnceleme-Değerlendirme Sürecinin Gerçekleştirilmesi

ÇED, belirli kamu ya da özel sektör projelerinin çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin başlangıçta 85/337/EEC olan ancak daha sonra 97/11/EC olarak değiştirilen Yönerge koşullarının gerektirdiği bir prosedürdür. Madde 2’ ye göre “Üye Devletler, izin verilmeden önce yapısı, boyutu ya da yeri nedeniyle çevre üzerinde önemli etkilere sebep olabilecek projelerin yürütme izni koşuluna ve etkilerine ilişkin olarak da bir değerlendirmeye tabii tutulmalarını sağlamalıdır.” Madde 8’e göre ise “Yapılan görüşmelerin ve [ÇED prosedürü]ne tabii olarak toplanan bilgilerin sonuçlarının yürütme izni prosedüründe dikkate alınması gerekmektedir”.

Bu koşullar Yönergede ve her Üye Devlette yürürlükte olan ÇED sistemlerinde daha detaylı olarak verilmektedir. Ayrıntılar açısından değişiklikler arz etseler de çoğu ÇED sistemlerindeki pratik aşamalar genellikle Çizelge 5.2.’de gösterilen aşamalardır. Çizelge 5.2.’de koyu renkle gösterilen aşamalar, Yönerge koşullarına göre zorunlu olanlardır. Kararın verilmesi için kullanılmasından önce çevresel bilginin resmi incelenmesi de dahil olmak üzere diğer aşamalar ÇED’deki olumlu uygulamaların birer paçasıdır ve tamamı olmasa da çoğu Üye Devlette kabul edilmişlerdir (EC, 2001c: 8).

85/337/EEC ve 97/11/EC Yönergelerinin Bilgi Koşulları

ÇED prosedürü gereği proje sorumlularının sunmak zorunda oldukları çevresel bilgi koşulları 97/11/EC Yönergesinin Madde 5(3) ve Ek IV’ünde tanımlanmıştır. Madde 5 (3)’ e göre bilgilerin en azından aşağıdaki unsurları içermesi gerekmektedir:

- projenin yeri, tasarımı ve boyutuna ilişkin bilgileri de kapsayacak şekilde projenin tanımı,
- önemli yan etkilerden kaçınmak, bu tür etkileri azaltmak ve mümkünse ortadan kaldırmak için öngörülen önlemlerin tanımı,
- projenin çevre üzerinde sebep olabileceği ana etkileri belirlemek ve değerlendirmek için gerekli veriler,
- proje sahibi tarafından geliştirilen ana alternatiflerin bir taslağı ve çevresel etkileri

dikkate alacak şekilde bu seçiminin başlıca sebeplerini belirten bir gösterge,

- yukarı da belirtilen bilgilerin teknik olmayan bir özeti.

Madde 5 (1) proje sorumlularının Ek IV'teki bilgiyi aşağıda da belirtildiği gibi “*uygun bir şekilde*” sunmalarını öngörmektedir. Buna göre,

(a) Üye Devletler, sunulan bilginin izin prosedürünün belirli bir aşaması, özel bir projenin belirli özellikleri veya projenin türü ve etkilenebilecek çevresel özelliklere ilişkin olduğunu düşünmelidirler;

(b) Üye Devletler bir proje sahibinden, son bilgilere ve değerlendirme metodlarına ilişkin bu bilgiyi derlemesini makul olarak talep edebilmelidirler.

Tümünde olmasa da çoğu Üye Devlette, bilgiler Çevresel Etki Değerlendirme Raporu ya da ÇEDR şeklinde sunulmaktadır. Bu kılavuzun geri kalan kısmında, ÇEDR terimini Yönergeler tarafından gerekli kılınan çevresel bilgilere atfen kullanacağız (EC, 2001c: 9-11).

AB’de İnceleme-Değerlendirme Uygulaması

Bazı Üye Devletlerde, karar vermek için kullanılmadan önce ÇEDR’nin yeterliliğini incelemek ÇED prosedüründe zorunlu bir aşamadır. Bu tür durumlarda, inceleme, yetkili bir makam ya da yetkili makam adına bağımsız bir organizasyon tarafından yapılır. ÇEDR’nin yetersiz olduğu düşünülen durumlarda, proje sahibinden ek bilgi sağlaması istenir ve yürütme izni süreci bu bilgi sağlanmadan önce başlamaz. Daha fazla bilgi talepleri karşısında başvuru için genellikle bir prosedür olacaktır.

Diğer Üye Devletlerde ÇED prosedüründe resmi bir inceleme aşaması mevcut değildir ancak yetkili makamlar karar verme sürecinden önce bir şekilde inceleme yaparlar. Bunun amacı mevzuat koşullarının yerine getirilmesinin sağlamaktır. Bunun ardından, şayet ÇEDR’nin yetersiz olduğu düşünülürse, genellikle proje sorumlularından karar verme süreci başlamadan önce daha fazla bilgi isteme gücüne sahip olacaklardır. İnceleme, proje sahibi tarafından da, ÇEDR’yi yetkili makama sunmadan önce ya da sunduktan sonra danışmanlar aracılığı ile bilginin yeterliliğini kontrol etmek için gayri resmi olarak yerine getirilebilir.

Farklı mesleki organlar, örneğin İngiltere’deki Çevre Yönetim ve Değerlendirme Enstitüsü (<http://www.iem.urg.uk>) ve ÇED araştırma merkezleri (bkz. <http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/contacts2.htm>) yetkili makamlara, proje

sorumlularına ve diğer taraflara talep edildiği takdirde inceleme hizmeti sağlamaktadırlar.

İnceleme için Üye Devlet koşullarına genel bir bakış, Ağustos 1999'da olduğu gibi <http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-studies-and-reports/study1.htm> adresindeki bir raporda bulunabilir (EC, 2001c: 11-12).

İNCELEME - DEĞERLENDİRME HAKKINDA UYGULAMALI KILAVUZ

Belgenin bu kısmında ÇEDR'nin incelenmesi hakkında uygulamalı rehberlik örnekleri sunulmaktadır.

Kılavuzun Kullanımı

Kılavuz ÇED sürecindeki farklı katılımcıların kullanımına sunulmak amacı ile tasarlanmıştır.

Yetkili Makamlar

Yetkili Makamlar, bilgiyi karar verme amaçlı olarak kullanmadan önce bir tür ÇEDR incelemesi yapacaklardır. Bu yasa gereği resmi bir inceleme ya da gayri resmi bir inceleme olabilir. Yetkili Makamlar bazen kendi adları adına inceleme yapmaları için araştırma ya da mesleki organlar gibi dış organizasyonları görevlendirirler. (aşağıya bkz.)

Yetkili bir makam, bir ÇEDR'yi inceler ve yetersiz bulursa, Proje Sahibinden daha fazla bilgi sunmasını talep etme yetkisine genellikle sahip olacaktır.

Bağımsız İnceleme-Değerlendirme Organları

Bazı ÇED rejimlerinde, ÇED prosedürleri kapsamında sunulan çevresel bilgiyi incelemek ve karar verme için kullanılmadan önce bilginin yeterliliği hakkında yetkili makamlara tavsiyede bulunmak amacı ile bağımsız organlar oluşturulmuştur. Yukarıda da belirtildiği gibi, yetkili makamlar araştırma enstitülerinden ve mesleki organlardan inceleme yapmalarını isteyebilir.

Proje Sahipleri ve ÇED Ekipleri

ÇEDR'yi sunmadan önce çoğu proje sahibi bilginin yeterliliğinin kontrol edilmesini yararlı bulurlar. Açıkçası bu inceleme, yetkili makamın karşı çıkmayacağını garanti edemez. Ancak, proje sahibinin ek bilgi talepleri sebebiyle gecikmeler olmayacağına ilişkin güvenini artırır. Yetkili makamlar gibi bu işlemi kendileri yapabilir ya da ÇED ekibinden rica edebilir veya dış bir gözlemciyi de görevlendirebilirler.

Danışmanlar

Bazı projelere özel ilgi duyan danışmanlar da kendi adlarına ÇEDR kapsamında ilgi alanlarının yeterince ele alınıp alınmadığından emin olmak ve karar vermek için sağlam bir zemin oluşturup oluşturmadığını belirlemek için inceleme yapabilirler.

Avrupa’da ve diğer yerlerde inceleme amaçlı olarak geliştirilmiş çok sayıda araç mevcuttur. Tüm bu araçlar bir tür kontrol listesinden faydalanırlar ve bu kılavuz da aynı yaklaşım içerisindedir.

Bu bölümün sonunda sunulan ÇEDR incelemesi kontrol listesi Yönerge ile Ek IV’ün 5. Maddesi dikkate alınarak geliştirilmiştir. Diğer eleme kontrol listeleri ve iyi bir çevresel etki raporunu neyin teşkil ettiğine ilişkin çok farklı kaynaklardan araştırma literatürüne ve kılavuzlara da başvurularak hazırlanmıştır.

Kontrol listesi Yönerge koşulları ile ÇED’de genel olarak kabul görmüş olumlu uygulamalara uygunluk çerçevesinde ÇEDR’nin yeterliliğini inceleme-değerlendirme yöntemi olarak tasarlanmıştır. Yeterlilik ile kast edilen içerik ve karar verme açısından bilginin bütünlüğü ve uygunluğudur. Özellikle incelemeyi gerçekleştirenlere bilginin aşağıda belirtilen iki ana amacı karşılayıp karşılamadığı hususunda verecekleri kararda yardımcı olması amaçlanmıştır:

*karar mekanizmalarına karar için gerekli olan tüm çevresel bilgiyi sağlamak;

*danışmanlar ve halk ile proje ve projenin çevresel etkileri üzerinde faydalı olarak yorum yapabilecekleri şekilde iletişim kurmak.

Kontrol listesinin bilginin yasak koşullara uygun olup olmadığını doğrulayamayacağını takdir etmek önemlidir. Bu ancak Üye Devletlerin bu konuya ilişkin mevzuatlarına başvurarak yapılabilir.

Bilginin teknik ya da bilimsel kalitesini ya da hazırlık aşamasında gerçekleştirilen çevre çalışmalarının yeterliliğini doğrulamak da mümkün değildir. İncelemeyi yapanlar çalışmaların ya da bilginin teknik yeterliliği konusunda endişeli iseler, ilgili uzmanların tavsiyeleri alınmalıdır.

ÇEDR Kontrol Listesi iki şekilde kullanılmak üzere tasarlanmıştır:

(1).Karar verme amacı ile ÇEDR’nin yeterliliğini değerlendirmek için ki bu durumda kontrol listesi sonuçları bilginin yeterli ya da yetersiz olduğu hususunda bir değerlendirme sağlamaktadırlar. Şayet bilgi yetersiz ise kontrol listesi kullanıcıyı ne tür ek

bilgilerin gerektiği konusunda araştırma yapmaya sevk eder.

(2).Genel olarak ya araştırma ya da gözleme amaçları ile ÇEDR kalitesini değerlendirmek için; örneğin kontrol listesi, birkaç ÇEDR arasında, Yönerge tarafından gerekli kılınan bilginin hangi kısımlarının kalite açısından en iyi ya da en kötü olduğunu araştırmak için ya da farklı türde projeler için sunulmuş ÇEDR toplam kalitesini araştırmak ya da zaman içerisinde kalitedeki eğilimleri araştırmak amacı ile kullanılabilir (EC, 2001c: 12-13).

Genel Bir Bakış

Kontrol listesi ÇEDR hakkında sorulacak çok sayıda soru sağlamaktadır. Bununla birlikte, ÇEDR'nin asıl amacının iki grup için iyi bilgi sağlamak olduğunu vurgulamak gereklidir. Bu iki grup karar mekanizmaları ve bir projeden potansiyel olarak etkilenebilecek insanlardır. Dolayısıyla en önemli husus ÇEDR'nin bu iki grup ile etkin bir şekilde iletişim kurabilmesidir. Aşağıdaki özet liste, iyi bir ÇEDR'nin bu amaca ulaşmak için sahip olması gereken ana özellikleri sıralamaktadır.

İyi bir ÇEDR'nin Nitelikleri

- Mantıklı bir sıra ile açık bir yapı, örneğin, mevcut ana hat koşullarını, öngörülen etkileri (yapı, içerik ve büyüklük), hafifletme kapsamını, üzerinde anlaşılan hafifletme önlemlerini, her çevresel konu için kaçınılmaz/sürekli etkilerin önemini tanımlamak.
- Belgenin başında bir içindekiler tablosu.
- Yürütme izni prosedürünün ve ÇED'in bu prosedüre nasıl uyduğunun açık bir tanımı.
- Uygun referanslarla tek bir belge içinde bütünlük.
- Kısa, öz, kapsamlı ve nesnel.
- Önyargısız ve tarafsız olarak yazılmış olmak.
- Yürütme tavsiyelerinin tam bir tanımını içermek.
- Metni desteklemek amacı ile etkin şekiller, şemalar, fotoğraflar ve diğer grafikler içermek.
- Bir sözlük ile tutarlı bir dille hazırlanmış olmak.
- Karmaşık konularda açık bir ifadeye sahip olmak.

- Her çevresel konudaki çalışmalarda kullanılan yöntemlerin iyi bir tanımını vermek.
- Her çevresel konuyu önem derecesine göre ele almak.
- Olumlu fikir alışverişlerinin ispatını ortaya koymak.
- Alternatifleri açık bir şekilde tartışmak.
- Hafifletme (bir program ile) ve gözleme amaçlarına bağlılık.
- Teknik terimler içermeyen teknik olmayan bir özet sunmak (EC, 2001c: 13).

ÇEDR SEÇME/ELEME KONTROL LİSTESİ

Bu kontrol listesi, ÇEDR(yani, proje sorumluları tarafından sunulan çevresel bilgi)'in karar verme ve danışma açısından yeterliliğini ölçmek amacı ile kalitesini incelemek isteyen kullanıcılar için tasarlanmıştır.

Kontrol listesinin kullanımı için iki tür talimat seti ortaya konulmuştur.

İlk olarak, karar verme ve danışma açısından bilginin yeterli olup olmadığını belirlemek için tek bir ÇEDR'yi incelemek ve şayet yeterli değilse ne tür ek bilgiye ihtiyaç duyulacağını belirlemek isteyen kullanıcılar için,

İkinci olarak ise birkaç ÇEDR'yi incelemek ve bunları karşılaştırmalı araştırma ve gözleme amaçları için sınıflandırmak isteyen kullanıcılar için.

Her iki yöntemde de aynı kontrol listesi kullanılmaktadır. Yedi bölüm halinde düzenlenmiştir:

- (1).Projenin tanımı
- (2).Alternatifler
- (3).Projeden etkilenebilecek çevrenin tanımı
- (4).Projenin olası etkilerinin tanımı
- (5).Hafifletme önlemlerinin tanımı
- (6).Teknik olmayan Özet
- (7).Sunum kalitesi

Her bölümde numaralandırılmış İnceleme Soruları mevcuttur. Bazı sorular için, inceleme yapan bireye yardımcı olması amacı ile açıklayıcı notlar konulmuştur.

Tek bir CEDR'nin İnceleme-Değerlendirme Talimatları

Aşama 1

ÇEDR'nin nasıl düzenlendiğini ve çeşitli konuların hangi başlıklar altında bulunacağını kavramak için ÇEDR'ye kısaca göz atın.

Aşama 2

Her İnceleme Sorusu için, sorunun eldeki projeye ilişkin olup olmadığına karar verin. Şayet ilişkin ise, Sütun 2'ye "Evet" yazın. Kontrol listesinin her bölümünün sonunda, Kontrol Listesinde belirtilmemiş bilgi türlerinin konuya ilişkin olabileceği anlamına gelen projenin özel nitelikleri olup olmadığını dikkate alın ve bunları Kontrol Listesindeki boş bırakılan yerlere ekleyin.

Aşama 3

Bir İnceleme Sorusu ilişkin olarak nitelendirilmiş ise, ÇEDR'yi daha ayrıntılı bir şekilde inceleyin ve soruda belirtilen özel bilginin verilip verilmediğine ve karar verme için yeterli olup olmadığına karar verin. Şayet bilgiler tamsa, Sütun 3'e "Evet" yazın. Şayet eksik ise, "Hayır" yazın.

Karar verme için bilginin yeterli olup olmadığını göz önünde bulundururken inceleme yapan kişi bilgide eksiklikler olup olmadığını ve şayet varsa, bu eksikliklerin karar verme sürecinde çok önemli olduğunu dikkate alması gerekir. Eğer önem arz etmiyorsa, ek bilgi talep etmeye gerek olmayacaktır. Böylelikle süreçte gereksiz yere gecikme de önlenmiş olacaktır. Göz önüne alınması gereken faktörler şunlardır:

Uygulanmakta olan yasal hükümler ve projenin yürütme izni sürecindeki bu aşamada karar verme mekanizmasının dikkate alınması gereken unsurlar.

ÇED aşamasındaki izin sürecinin, proje ilkesi ya da detaylı tasarımla ilgili olup olmadığı.

İlgili çevre konularını daha ayrıntılı olarak inceleyecek başka izinlere gerek olup olmadığı, örneğin IPPC gibi kirlilik kontrol izni.

Projenin ölçeği ve karmaşıklığı ve çevreyi algılama duyarlılığı.

Projenin ortaya sürdüğü çevre konularının yüksek profile sahip olup olmadığı.

Kamunun ve danışmanların proje ve anlaşmazlık derecesi hakkındaki görüşleri.

Aşama 4

Bir inceleme sorusuna verilecek cevap “Hayır” ise, ne tür ek bilgilere ihtiyaç olduğunu dikkate alın ve Sütun 4’e bu konuda not düşün. İncelemeyi gerçekleştiren kişi bilgilerin nereden ve nasıl elde edileceğine ilişkin önerilerde bulunmak da isteyebilir (EC, 2001c: 14-15).

Gözlemlene ve Karşılaştırılmalı İnceleme-Değerlendirme Talimatları

Kontrol Listesi, ÇEDR’nin daha karşılaştırılmalı bir şekilde değerlendirilmesi için de kullanılabilir. İncelemeyi yapan kişiler, birkaç benzer proje arasında ya da farklı proje türleri arasında ÇEDR’nin kalitesini kıyaslamak ya da zaman içerisinde ortaya çıkan eğilimlere göz atmak ya da ÇEDR’nin farklı kısımlarının nasıl iyi bir şekilde ele alındığını araştırmak isteyebilir.

Aşama 3 hariç olmak üzere, bu süreçteki aşamalar yukarıda tanımlanan aşamaların aynısıdır. Aşama 3 ‘ü tekrar inceleyelim.

Aşama 3

Sadece “Evet” ya da “Hayır” yazmak yerine, projeler arasındaki kaliteyi değerlendirirken, incelemeyi yapan kişi Sütun 3’ü derecelendirme amaçlı kullanabilir. Aşağıda bu amaçla bir sistem önerilmiştir, ancak kullanıcılar kendi amaçlarına uygun düşen başka bir sistemi kullanmakta özgürdürler.

A: Hiçbir eksiklik ya da zayıflık olmadan tam bilgi sağlama.

B: Karar verme açısından önem arz etmeyen oldukça küçük zayıf noktalarla iyi ölçüde bilgi sağlama.

C: Karar verme sürecinde çok fazla önem arz etmeyen bili eksiklikleri ya da zayıf noktalarla yeterli ölçüde bilgi sağlama.

D: Karar verme sürecini engelleyecek eksiklikler ve zayıf noktalarla zayıf bilgi sağlamamakla birlikte tamamlanması için küçük değişikliklere ihtiyaç olması.

E: Karar verme sürecinin işleyişini engelleyecek önemli eksiklikler ya da zayıf noktalarla çok eksik bilgi sağlama ve tamamlanması için oldukça önemli adımların atılmasına ihtiyaç olması.

ÇEDR için genel bir derece sağlamak için son bir aşama ile değerlendirme tamamlanabilir. Bu amaçla kontrol listesinde bir son bölüm ortaya konmuştur. İncelemeyi yapan kişi, kontrol listesinin her bölümündeki bilgi kalitesini, bireysel İnceleme Sorularına

dereceleri toplayarak bir derece verir ve genel bir derece elde etmek için bütün dereceleri birleştirir.

Toplama yargıda bulunulmasını gerektirecektir; örneğin bir bölümde on İnceleme Sorusu var ve bu soruların dokuzuna B bir tanesine de A verilmiş ise, genel ortalama için B makul olacaktır. Şayet dokuzuna B, bir tanesine E verilmiş ise, genel olarak bilgi hala yetersiz olduğundan genel ortalama için D uygun olacaktır (EC, 2001c: 16).

Bu değerlendirme Çizelgeleri, ayrıntılı olarak Türkiye'nin ÇED uygulama sürecinin değerlendirilmesi bölümünde incelenecektir.

5.2.4.AB Ülkelerinde ÇED Yönergelerinin Uyumlaştırılması ve ÇED Uygulama Süreci İle İlgili Farklı Örnekler

AB çatısı altında oluşturulan mevzuat, bu Birliğe üye devletlerin iç hukukuna yansıtılmalı ve böylece ortak piyasanın daha iyi işlemesi için tek bir hukukun egemen olduğu bir durum yaratılmalıdır. Bu gayet anlaşılabilir bir sebebe dayanmaktadır; o da, piyasanın öngörülebilir olması, her yerde aynı olan kurallar çerçevesinde işleyebilmesi, eşit rekabet esasına dayanan bir yapılanmayla istikrar içinde sürdürülebilmesi anlayışıdır. Bunu sağlayacak olan kavram, uyumlaştırma (harmonisation) kavramıdır. Uyumlaştırma kavramına çeşitli eleştiriler yöneltilmiş, bu kavramın nereye çekilirse oraya giden bir kavram olduğuna değinilmiştir. Yasal bir düzenlemenin uyumlaştırılma seviyesi, uyumlaştırmayı yapacak olan ülkenin tarihi, idari ve hukuki yapısına bağlı olduğu kadar, üye devletin içinde bulunduğu koşullara göre de değişiklik gösterebilir. Ayrıca üye devletler, yerellik (subsidiarity) ilkesinden yararlanarak, birçok alanda Birliğin yetkilerine aykırı uygulamalarda bulunmaktadır.

Uyumlaştırmada yaşanan bu sorunlar, uyumlaştırmanın; katı uyumlaştırma (hard harmonisation) ve esnek uyumlaştırma (soft harmonisation) şeklinde bir ayrıma tabi tutulmasına sebep olmuştur. Özellikle bu ayrım Yönergeler söz konusu olduğunda daha belirgin bir hal almaktadır. Yönergeler AB politikası içinde baskın bir çatı oluşturmakta kullanılmakla birlikte, uygulanması gereken alan ve uygulama metodu üye devletlerin takdirine bırakılmıştır. Ancak yönergeler, ilk örneklerinin aksine, zamanla daha ayrıntılı olmuş, ulusal otoritelerin yorumlarına daha az yer bırakmıştır. Ayrıca yönergeler uygulamalarını sağlayacak usullere ayrıntılı olarak yer verdikleri gibi genel ilkeler de getirmişlerdir.

5.2.4.1.Fransa ve İngiltere'nin AB'nin ÇED Yönergelerine Uyumu ve Uygulama Süreci

Üye devletler arasında belirli bir yönerge ile ilgili olarak, yasal uyumlaştırma derecesinde sorunlar yaşanmakla birlikte, uygulamaya yönelik (pratik) sorunlar da yaşanmıştır. İşte söz konusu ÇED yönergesinde İngiltere ile Fransa arasında görülen sorunun kaynağı da budur. Ortak bir tarihe sahip olmalarına karşın, bu iki üye devlet arasında birçok fark vardır. Barker ve Wood'u esas alarak söyleyecek olursak, bu iki üye Avrupa Birliği içinde aşırı örnekler olarak sınıflandırılabilir (Barker and Wood, 2003: 606):

Fransa, Avrupa Birliği çatısı altında bir çevresel etki değerlendirmesi yönergesi yapılması önerisi ileri sürüldüğünde, zaten etkili bir ÇED sistemine sahipti. Fransa bu öneriye sıcak bakmamış, yasalarını değiştirmek yerine Birlik üzerinde etki kurmaya çalışmıştır. Bu sebeple kendi uyguladığı yöntemi model olarak önermiştir. Buna karşılık, İngiltere'de de bir çevresel etki değerlendirme sistemi uygulanmaktaydı ama, bu sistem Fransa'ya oranla daha esnek bir sistemdir.

Birliğin yönergesini İngiltere'den önce Fransa iç hukukunda yürürlüğe sokmuştur. Yönerge 1993'te 93-245 sayılı kararla onaylanmıştır. Böylece bütün kamusal ve özel projelerde bu süreç uygulanmaya konulmuş oldu. Ancak Fransa'da ulusal mevzuatla konulan hükümlerle, değerlendirmeden muaf tutulan şartlar düzenlenmiştir. Muafiyet için gerekli olan temel ölçüt, yatırımın maliyetidir; yani, belli bir miktarın altındaki (12 milyon frank) projeler ÇED'e tabi değildir. Bu Avrupa Birliği çatısı altında sadece Fransa'da uygulanan bir ölçüttür.

ÇED raporlarının içeriği açısından bir değerlendirme yapılacak olunursa, İngiltere'ye kıyasla Fransa'nın AB'nin önerdiği minimum şartları iç hukukuna daha fazla yansıttığı söylenebilir. Fransa Yönergede gösterilen olması zorunlu koşullara sahiptir. Şöyle ki, kalıcı ve geçici etkiler analizi, projenin sağlık üzerinde etkilerini değerlendirme, kirliliğin ve zararın maliyeti gibi koşullar Fransız mevzuatına yansıtılmıştır.

AB ÇED sisteminde birçok ülkede iç hukuk açısından birbirinden sapan uygulamalar görülmektedir. İşte Fransa ile İngiltere'nin ilgili mevzuatlarındaki, yukarıda çok kısa olarak belirttiğimiz, bu farklılıklar sapmaların abartılı örneğini teşkil etmektedir (Saygılı, 2004: 75-76).

5.2.4.2.Hollanda’da ÇED Uygulama Süreci ve ÇED Komisyonu

Hollanda’nın örnek incelenen ülkeler içine alınmasının temel nedeni ülkede görev yapan ÇED komisyonu’dur. Genel olarak Hollanda da ÇED süreci ve özel olarak da ÇED komisyonunun çalışmaları aşağıda özetlenmiştir.

ÇED sürecinde kaliteyi yakalamak için:

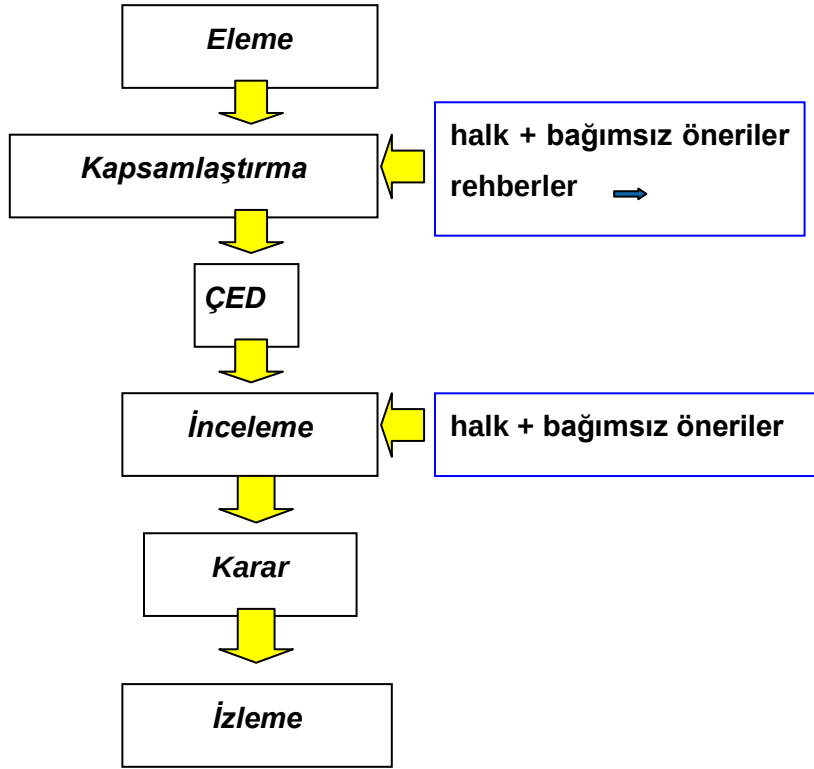
- (1).**Nitelikli kapsamlaştırma süreci**, ÇED raporu’nun kalitesi için,
- (2).**Güvenilir ve yeterli bilgi**, karar verme süreci için,
- (3).**İnceleme**, kalitedeki problemlerin belirlenebilmesi ve çözülmesi için,
- (4).**Şeffaflık**: ÇED raporunun içeriği net olarak belirtilmeli, halkın bilgiye erişimi,
- (5).Paydaşların ve uzmanların **katılımı**,
- (6).**Karara odaklanma** (başlıklar, detay seviyesi) gereklidir.

Yukarıda sayılan kalite ilkelerinden yola çıkarak **Uygulamada kaliteyi yakalamak** içinse çevre yönetimi açısından,

Olasılıklar:

- (1).ÇED raporu hazırlayanların akredite edilmesi, sertifikalandırılması,
- (2).Çevre konusunda yetkili mercilerin çalışmaları,
- (3).Bağımsız kuruluş (Hollanda’daki durum ÇED Komisyonu) çalışmalarında kaliteyi yakalamak gerekmektedir (Morel, 2005: 2-4).

Çizim 5.2. AB'nin ve Hollanda'nın Genel ÇED Uygulama Süreci

Kaynak: Morel, 2005: 5'den uyarlanmıştır.

Hollanda ÇED sürecinde görev yapan ÇED komisyonu ve görevleri şöyle açıklanabilir:

- Yasal statüsü bulunan danışma kuruludur.
- Uzmanlık ve bağımsızlığa dayanan bir kuruldur.
- Projelerin kabul edilip edilmeme konusunda hüküm vermez.

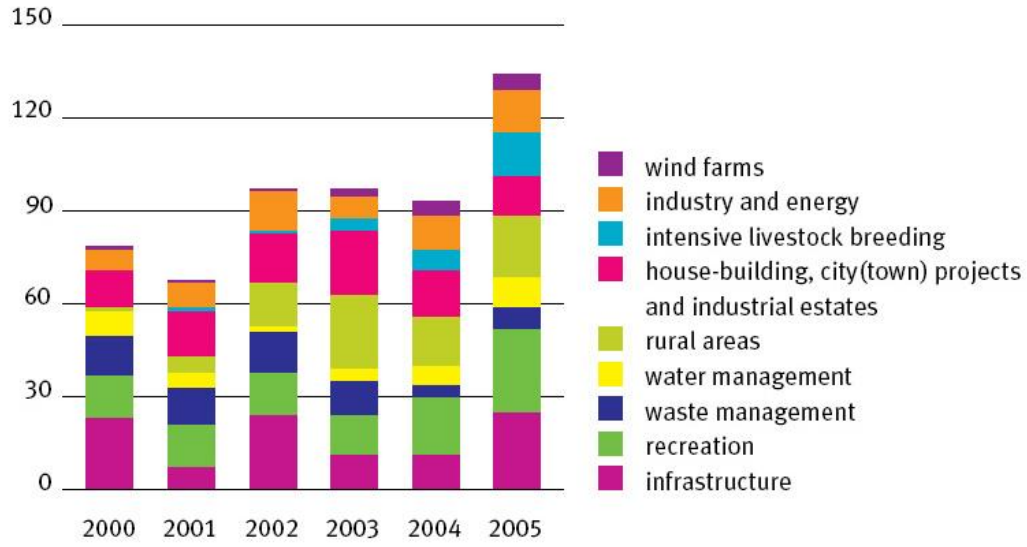
Komisyonun görevi:

Yasal açıdan: **kapsamlaştırma ve inceleme danışmanlığı**

Diğer açılardan: **eleme, zamanlama** konularında danışmanlık yaparak, tüm önerileri halka duyurulur

Hollanda ÇED Komisyonu 35-40 personelin sürekli görev yaptığı, ÇED'le ilgili çeşitli içeren bilim dallarında ve mesleklerde görev yapan 400 uzmanlık havuza sahiptir. Devlet bütçesinden ayrılan pay ile idari yönetimi ve sekreteryaya hizmetlerini yürütmektedir. Komisyonun merkezi Utrecht, Hollanda'dır. <http://www.eia.nl> web adresidir (Morel, 2005: 6-7).

Çizim 5.3.Hollanda’da 2000-2005 Yılları Arasında Sektörlere Göre ÇED Sayıları

Kaynak:Morel, 2005: 8.

Hollanda ÇED Komisyonu ÇED sürecindeki projeler için sürecin paydaşlarına rehberler hazırlayabilirler. Rehberleri hazırlamak için Yetkili merciden istek gelmesi gereklidir. Daha sonra çalışma grubu oluşturulur. Bu grup saha gezisi yapar ve proje yerini yerinde görerek değerlendirir. Halka duyurunun incelenmesi ve değerlendirmesini yapar.

Rehberlerle ilgili öneriler çalışma grubu her proje için: 400 kişilik uzman havuzundan 2 - 7 uzman seçilir. Komisyon tarafından atanan: başkan (8 kişiden biri), sekretery (15'ten biri) seçilerek, idari yapı oluşturulur.

Rehberlerle ilgili öneriler: Halkın katılımı sonuçları gözönüne alınır. Çalışma grubu toplantıları, öneriler taslağı Önemli hususlar ile ilgili kapsamlaştırma, Yetkili merci ve proje sahibi ile görüşmeler yapılır, Öneri: yazılı, ayrıca internetten sağlanabilir, 9 hafta içinde hazırlanmış olur.

Rehberler, Problem tanımı, amaçlar, politika, Alternatifler, Mevcut durum, gelişme, Projenin çevresel etkileri, Alternatiflerin kıyaslanması, (Özet: karar vericiler ve halk için) şeklinde hazırlanır.

Yetkili makamın danışmanlığa ihtiyacı olduğu durumda ÇED raporun incelenmesi komisyonca yapılır. ÇED İnceleme Komisyonları, Yasal gereklilikleri ile oluşturulur. Yetkili mercinin rehberleri incelemesi, doğru bir karar verme süreci için tam bilgi sağlar. Amaç, düzeltme imkanı tanımış olmasıdır.

Raporun incelenmesi çalışma yöntemi şu şekildedir. Çalışma grubu genelde aynı kişilerden oluşur. Sekreteryaya tarafından anket düzenlenebilir. Halka duyuru yapılır. Halkın katılımı sonuçlarının gözönüne alınır.

Çalışma grubu toplantılarında; Gerekli çıktılar: evet/hayır şeklinde alınır. Yetkili merci ve proje sahibi ile görüşmeler yapılır. Öneri; yazılı, ayrıca internet aracılığı ile toplanır. Tüm süreç en geç dokuz hafta içinde tamamlanmış olmalıdır.

Yetkili merci ÇED Raporu olumlu ve ÇED Raporu olumsuz kararını, ÇED Raporunu baz alarak karar verir.

Ek bilgi olarak, uzman toplantıları en çok 6 hafta içerisinde düzenlenebilir. Yeterli ise öneri olumlu olur. Olumsuz öneri olarak, “Karar verilmesi için ÇED yetersiz görülmüştür” kararı verilebilir. Karar verilir ise, yetkili merci yargılanabilir

Hollanda’nın ÇED raporu tecrübeleri sonucunda, % 30-40 oranında yetersiz olduğu belirtilmiştir. Özellikle, altyapı, toplu konut, sanayi kuruluşlarının ÇED raporlarında bu yetersizlik görülmüştür. Esas sebepler olarak, çevresel etkiler (ör. Doğa ve su) ve alternatiflerdeki eksik değerlendirmeler gösterilmiştir (Morel, 2005: 9-17).

5.3.AB ÇED Sürecinin Genel Değerlendirmesi

Bu aşamada AB’nin ÇED sürecinin genel bir değerlendirmesini yapılması gerekmektedir. AB üye ülkeleri ve aday ülkelerinde ÇED konusunda birliği sağlamak için bir denetim mekanizması kurmuştur. Bu denetim mekanizmasını ve AB ülkelerindeki ÇED sürecini şöyle değerlendirebiliriz.

ÇED yönergesinin beş yıllık değerlendirmesi 2003 yılı itibarıyla yapılırken yasal dayanaktan yola çıkarak hazırlanan anket ve değerlendirme formlarıyla yönerge hükümlerine uyum düzeyi ve ÇED sürecinde kalitenin ölçülmesi ve yükseltilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Yükümlülük: madde 11 paragraf 3 “Komisyon üye ülkelerde tecrübelerden edinilen bilgilerin birbirlerine transferlerinin uygulaması ve verimliliği ile ilgili Avrupa Paramentosuna ve Konseye rapor sunmalıdır” kararı nedeniyle yıllık olarak Avrupa Paramentosuna ve Konseye rapor sunmak zorundadır. Bu raporun hazırlanmasıyla ilgili beş yıllık değerlendirme ile ilgili çalışmaları şöyle özetlenebilir.

Aşağıdakilere dayanılarak hazırlanmıştır:

- 2002 yılında üye ülkelere gönderilen anketler
- Cevapların danışmanların yardımı ile analizi (Oxford Brookes Üniversitesi) yapılmıştır.

Üyelere yöneltilen soruların kategorileri şunlardan oluşmaktadır:

▪ **97/11/EC yönergesindeki değişikliklere dayanan sorular :**

- Ek II / eleme ölçütleri
- ÇED sayılarındaki artış
- kapsamlaştırma
- sınırötesi fikir birlikleri

▪ **Yönergenin tümü ile ilgili diğer sorular :**

- geliştiricinin verdiği bilgiler ve bilginin eksiksizliği
- insan sağlığı üzerindeki etkiler
- “salami-slicing”: projenin küçük parçalara bölünmesi
- projelerin biraraya getirilmesi
- alternatifler
- risk analizi
- halkın katılımı ile ilgili sorular cevaplanmıştır.

ÇED yönergesinin 15 ülkede uygulanmasıyla ilgili temel sorular özetle şöyledir:

- **Eleme ölçütleri**
- **Kapsamlaştırma**
- **Karar verme**
- **ÇED’lerin kalitesi** (Leaven, 2005: 1-4)

1.ELEME ÖLÇÜTLERİ

Temelde iki aşamalı bir süreçtir.

1.1.Eleme 1

Uyumlaştırma

- ÇED'in gerekliliği ile ilgili birçok ölçütün belirlenmesi uyumlaştırmada zorluklar yaratmaktadır.
- Her proje kategorisini kapsamayacak şekilde çeşitlendirilebilmektedir.

Uygulama

- Ek II projelerinin sistematik olmayan “elemesi” : ÇEDin gerekli olup olmadığı ile ilgili yetersiz tanımlar vardır.
- Salami-slicing ÇEDi önlemek için projenin küçük parçalara bölünmesiyle ÇED sürecinden kaçınma yoluna gidilmektedir.

1.2.Eleme 2

Limitlerin belirlenmesinde çeşitlilik söz konusudur.

- *örnek:* rüzgar enerjisi tesisi için limit koyma:
 - kapasite
 - ekonomi (proje maliyeti)
 - türbin sayısı ölçütlerine bakılmalıdır.

Üye ülkelerin limit değerleri koyma ve uygulama yolları şöyle sayılabilir:

- Ek I ve II'nin tamamını kapsayan
- Limitler: sabit olmalıdır.
- Durum değerlendirmesi yapılmalıdır.
- Üstteki yaklaşımların birleşimi ile uygulanmalıdır.

Örnek limitler: **TRAFİK IŞIĞI** (rüzgar enerjisi tesisleri için) şöyle değerlendirilmektedir.

200 MW'ın üzeri- ÇED gerekli (Kırmızı Işık)

199 MW - 151 MW arası – ÇED göz önüne alınmalı (Sarı Işık)

150 MW'ın altı – ÇED gerekli değil (Yeşil Işık)

Bu durumda sektörler bazında alt yatırım ve üretim yaklaşımlarına eşik değerler

getirilmelidir.

Eleme Tüzel Boyut

- **Durum C-392/96 Komisyon - İrlanda:** Eşik değerleri, projelerin büyüklüğü hususuyla sınırlı kalmaz; projenin yeri ve özellikleri de dikkate alınmalıdır (ekilmemiş alanların veya yarı doğal alanların ağır tarım amaçlı kullanıldığı Ek II projeleri)
- **Durum C- 435/97 ITA/WWF (Bolzano/İtalya):** Ek II projeleri için eleme eşikleri, kimi projelerin tamamını değerlendirme dışı tutacak seviyelerde tutulamaz (karma havalimanı: askeri ve sivil)

Salami-Slicing (Küçük Parçalara Bölünmesi)

- **Bazı üye ülkeler, “salami slicing” uygulamalarını önlemek veya açığa çıkarmak için önlemler almıştır:**
 - Düşük eşikler tespit edilmiştir
 - “Tüm program” değerlendirmesi talebiyle ÇED süreci uygulanması sağlanmıştır (Leaven, 2005: 7-10).

2.KAPSAMLAŞTIRMA

- **ÇED Yönergesinde hükmü yoktur**

Yalnızca; kapsamlaştırma veya yönergeler, iş sahibinin talebi üzerine yapılmaktadır.

- **Bazı üye ülkelerin resmi hükümleri vardır:**
 - Avusturya (yetkili makam, halk katılımı)
 - Belçika-Valonya (yetkili makam)
 - İspanya (bağımsız kurul)
 - Hollanda (bağımsız kurul, halk katılımı, yetkili otorite)
- **Genelde: kötü kapsamlaştırma→ (fazlaca) kalın raporlar**

3.KAPSAMLAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Uygulama

- Mevcut projelerin birikimli etkileri ile ihmal edilmiş diğer projelerin etkileri vardır.
- Projeler ve ölçütlerin yetersiz tanımlaması söz konusudur.
- İhmal edilmiş sağlık etkileri vardır.
- Sınırötesi etkiler/iki taraflı antlaşmalara daha fazla ilgi gösterilmelidir.

Üye ülkelerde bilinç gelişmektedir ve çoğu üye ülkelerde birikimli etkilerin işlenmesi için önlemler alınmaktadır (Bu, “salami-slicing” konusuyla da ilintilidir) (Leaven, 2005: 12-13).

4.KARAR VERME

Uygulama

Karar verme süreci ve kalitede yetersizlik konusu– verimlilik:

- İşletme izni verildikten sonra ÇED’in gerçekleştirilmektedir.
- İşletme izni sürecinde ÇED’e uygunsuzluk hali ortaya çıkabilmektedir.
- Halkın bilgilendirilmesinde verimsizlik söz konusudur (Leaven, 2005: 14).

5.DÜŞÜK ÇED KALİTESİ

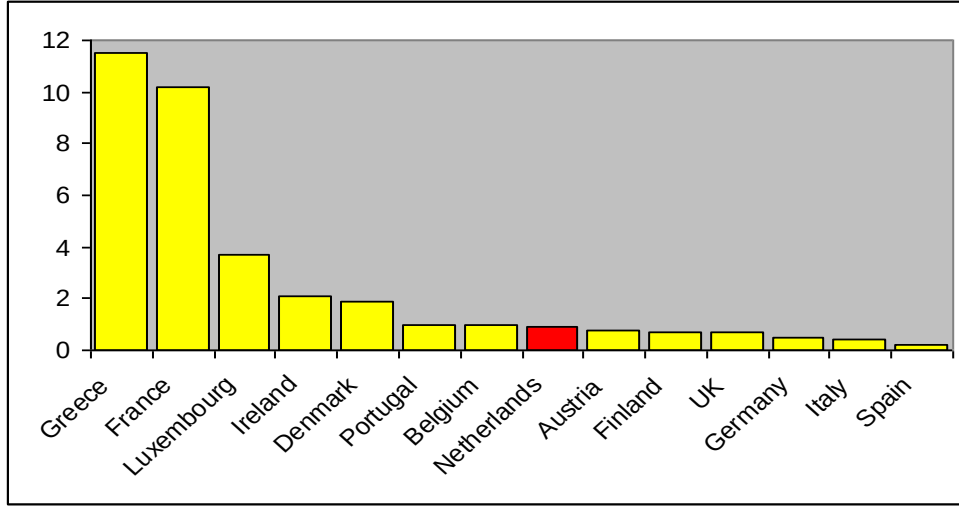
- ÇED Yönergesi’nde ÇEDR’nin incelenmesi için resmi hükmün yoktur.
- ÇEDR’lerin %50’ye kadar bir bölümü, Yönerge’nin gereklerinin tamamını yerine getirmemektedir
- 97/11/EC Yönergesi; iş sahibi tarafından sağlanacak, ÇEDR’lerin incelenmesinde araç olarak kullanılabilecek asgari bilgileri belirlemiştir
- Üye ülkelerin çoğunda, yeterli bilginin sağlanmaması, işletme izninin verilmemesine sebep olmaktadır (Leaven, 2005: 15).

Çizelge 5.5.AB Ülkelerinde 1990-1999 ve 1999 sonrası Yürütülen ÇED Çalışmaları

Ülke	1999 Öncesi her yıl için	1999 Sonrası her yıl için
Avusturya	4	10-20
Belçika-Brussels	20	20
Belçika-Flanders	Veri yok	%20 artmıştır.
Belçika-Walloon	Veri yok	Artış tahmin edilmiştir.
Danimarka	28	100
Finlandiya	22	25
Fransa	6-7000	6-7000+
Almanya	1000'den fazla olduğu tahmin edilmektedir.	Artış tahmin edilmiştir.
İrlanda	140	178
İtalya	37	Veri yok
Lüksemburg	20	20
Hollanda	70	70
Portekiz	87	92
İspanya	120	290
İsviçre	1000	1000
İngiltere	300	500

Kaynak: Leaven, 2005: 16'dan uyarlanmıştır.

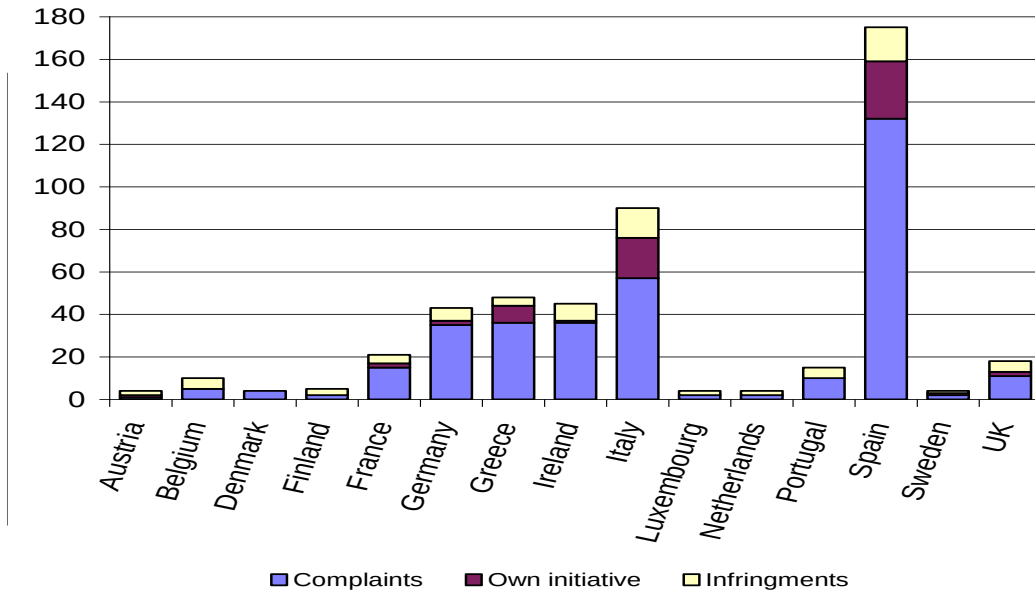
Çizim 5.4. AB Ülkelerinde 1990-1999 Arasında 100.000 Nüfus/Yıl Oranında Yıllık ÇED Sayıları

Kaynak: Leaven, 2005: 17.

- Çoğu üye ülke, tamamlanmış ÇED'lerin sayısı ve de ÇED Yönergesi'nin uygulaması hakkında bilgi eksikliği yaşamaktadır
- Öneri: Üye ülkeler, ÇED projelerinin sayı ve türü ile önemli kararların neticeleri hakkında güvenilir bilgi sağlanabilmesi için düzenli yıllık kayıt tutma ve izleme yöntemi geliştirmelidir (Leaven, 2005: 18).

Çizim 5.5. AB Ülkelerinde 25.09.2002 Tarihi İtibariyle ÇED Konusundaki Davalar

Kaynak: Leaven, 2005: 19.

AB ülkelerinde ÇED yönergesini ihlal durumlarındaki yanlışlıklar şöyle sıralanabilir:

- **%40 → ulusal kanunlarda boşluklar (ÇED Yönergesi ile uyumsuzluk)**
- **%60 → ÇED Yönergesi'nin, bireysel projelerde uygulanamaması**
- **ÇED'in yokluğu (Madde 4 (2))**
 - Elemenin kendisinde sorunlar
 - Eşiklerin uygulanmasında sorunlar
 - Ek II projelerinin listelenmesinde
- **Süreçten kaynaklanan eksiklikler (Madde 6)**
 - Halkın bilgilendirme sürecinin çok kısa olması
- **Düşük kalitede veya tamamlanmamış ÇED (Madde 8)**

2003 izlemesinin sonuçları olarak, ÇED Yönergesinin mevzuata uyumu açısından:

- **Daha fazla değişikliğe gerek yoktur**
- **Ancak uygulamanın iyileştirilmesi için önerilerde bulunulabilir:**
 - ÇED mevzuatının kontrolü ve eksikliklerinin giderilmesi
 - ÇED'in önizlemesi için resmi hükümler gereklidir
 - Mevcut eleme, kapsamlaştırma ve inceleme kılavuzlarının daha etkin kullanımı gereklidir.(Leaven, 2005: 20-22).

ÜÇÜNCÜ KESİM

TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ

Bu kesimde, Türkiye’de 2007’ye kadar ÇED ile ilgili yasal, yönetsel, politik ve tüzel gelişmeler, Türkiye’nin Çevre ve ÇED Politikalarının oluşumu ve gelişim süreci, Türkiye’nin AB’nin ÇED sürecine ve mevzuatına uyum düzeyi, Türkiye’nin ÇED mevzuatı ve ÇED sürecinin yönetim yapısı, Türkiye’de ÇED yönetmeliklerinde yapılan değişiklikler, Türkiye’nin çevre ve ÇED konusun göz önünde tutulması gereken, taraf olduğu uluslararası antlaşmalar ve AB yönergeleri konuları başlıklar halinde açıklanıp değerlendirilmiştir.

Türkiye’de ekolojik, ekonomik, sosyal ve politik bir araç olarak ÇED’in neden gerekli olduğu açıklandıktan sonra, ÇED sürecinin AB ile çevresel bütünleşme sürecinde nasıl değerlendirildiğinin ve ne gibi düzenlemeler ve uygulamalar yapıldığı açıklanmıştır. Türkiye’nin “varolan” ÇED süreci anlatılmış ve “olması gereken” ÇED süreciyle ilgili öneriler, sıralı denetim dizelgeleri, seçme-eleme, kapsamlaştırma ve inceleme-değerlendirme örnek çizelgeleri verilmiştir. Türkiye’nin ÇED uygulama deneyimi ile ilgili değerlendirmeler ortaya konulmuştur.

6.TÜRKİYE’DE 2007’YE KADAR ÇED İLE İLGİLİ OLAN GELİŞMELER

Bu ana başlık altında, Türkiye’de ki 2007’ye kadar ÇED ile ilgili yasal, yönetsel, politik ve tüzel gelişmeler, Türkiye’nin Çevre ve ÇED Politikalarının oluşumu ve gelişim süreci, Türkiye’nin AB’nin ÇED sürecine ve mevzuatına uyum düzeyi, Türkiye’nin ÇED mevzuatı ve ÇED sürecinin yönetim yapısı, Türkiye’de ÇED yönetmeliklerinde yapılan değişiklikler, Türkiye’nin çevre ve ÇED konusunda taraf olduğu uluslararası antlaşmalar ve AB yönergeleri konuları başlıklar halinde açıklanıp değerlendirilmiştir.

6.1.Türkiye’de ÇED’in Yönetsel Gelişimi

Türkiye’de ÇED, 1983’de Çevre Kanunu ile mevzuatımıza girdiğinde, çevre yönetimi Müsteşarlık düzeyinde örgütlü bulunmaktaydı. İlk ÇEDY 1993 tarihinde yayınlandığı için Çevre Bakanlığı’nın kuruluşundan önce belirli bir yönetsel düzenleme içinde ÇED uygulanmamıştır (Şengül, 2002: 15).

1991 yılında 443 sayılı Kanun Hükmüne Kararname (KHK) ile (RG, 21.08.1991, No: 20967) Çevre Bakanlığı kurulmuştur. Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için gerekli ilke, politika ve izlenceleri hazırlamak, bu çerçevede araştırmalar yapmak ve yaptırmak; arazi kullanım kararlarına uygun olarak belirlenen alanlarda uygulanacak, koruma ve kullanma ilkelerini belirlemek; çevre düzeni planlarını hazırlamak, onaylamak ve uygulamak; çevre ölçünleri (standartları) belirlemek; denetimler yapmak, bu ölçüm ve denetimleri gerçekleştirmek için laboratuvarlar kurmak; çevresel etki değerlendirmesi çalışmalarının yapılmasını sağlamak, bu çalışmaları denetlemek ve izlemek; ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm ve işbirliğini sağlamak, Bakanlığın görevlerinden bazılarıdır.

Çevre Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK'nin 2.maddesinin i bendinde ÇED'in uygulamasını yürütme, izleme ve denetleme görevi Çevre Bakanlığı'na verilmiştir. Çevre Bakanlığı'nın ÇED uygulamasındaki görevleri şöyle tanımlanmıştır: “çevreye olumsuz etki yapabilecek her türlü plan ve projenin, fayda ve maliyetleriyle çevresel olguların ortak bir çerçeve içinde değerlendirmesini gerçekleştirecek çevresel etki çalışmasının yapılmasını sağlamak, bu çalışmaları denetlemek ve izlemek”.

Çevre Bakanlığı 08.03.2003 tarihinde Orman Bakanlığı ile birleştirilerek, Çevre ve Orman Bakanlığı'na (ÇOB) dönüştürülmüştür (4856 Sayılı Yasa, Kabul Tarihi: 01.05.2003, RG: 08.05.2003, 25102). Çevre Bakanlığı ve Orman Bakanlığı'nın tüm görev ve yetkileri ÇOB'a devredilmiş olup, ÇED uygulamalarıyla ilgili görevleri de 08.05.2003 tarihinden bu güne ÇOB yürütmektedir. Yasa'nın “g” maddesi ÇED çalışmalarıyla ilgili ÇOB'un görevlerini şöyle belirtmiştir: “Sürdürülebilir gelişme” ilkesi çerçevesinde, çevreye olumsuz etki yapabilecek her türlü plan, program ve projenin, fayda ve maliyetleriyle çevresel olguların ortak bir çerçeve içinde değerlendirilmesini gerçekleştirecek çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik çevresel değerlendirme çalışmasının yapılmasını sağlamak, bu çalışmaları denetlemek ve izlemek”.

ÇOB'un ana hizmet birimleri madde 8'de şöyle belirtilmiştir:

- a) Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü.
- b) Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Plânlama Genel Müdürlüğü.
- c) Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü.
- d) Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü.

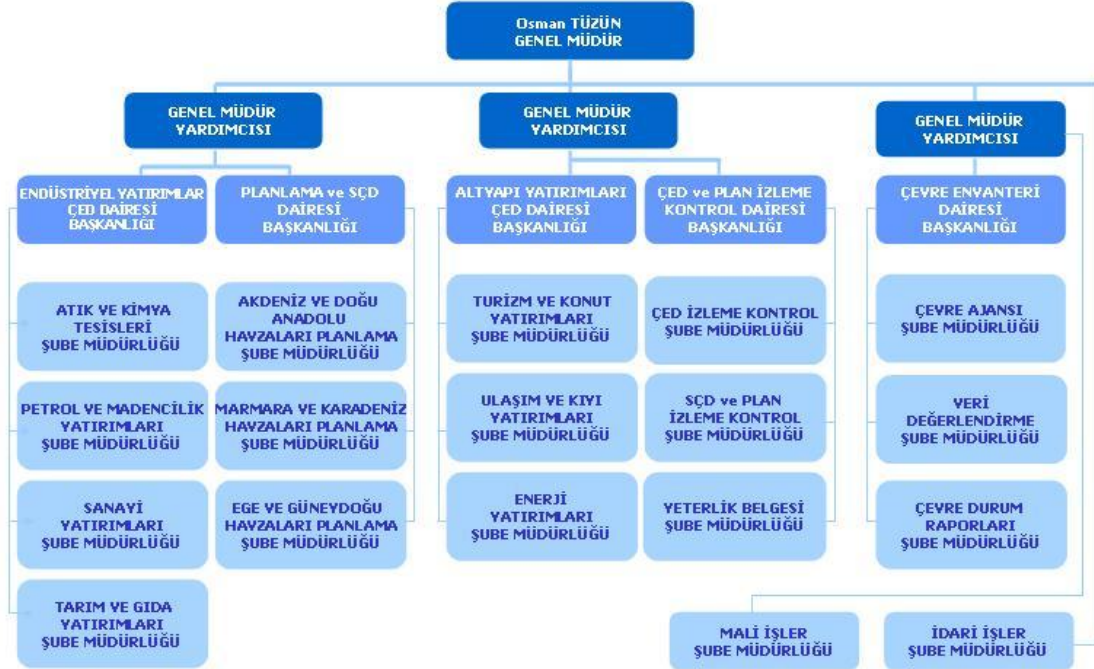
- e) Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü.
- f) Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- g) Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığı.
- h) Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı.

ÇOB ÇED uygulamalarıyla ilgili görevlerini yerine getirmek için aynı yasanın 10. maddesinde Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğünü kurmuş ve görevlerini şöyle belirtmiştir:

- a) Çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik çevresel değerlendirme çalışmalarını yapmak.
- b) Çevre envanterini ve çevre durum raporlarını hazırlamak.
- c) Dengeli ve sürekli kalkınma amacına uygun olarak ekonomik kararlarla ekolojik kararların birarada düşünülmesine imkân veren rasyonel doğal kaynak kullanımını sağlamak üzere, kalkınma plânları ve bölge plânları temel alınarak çevre düzeni plânlarını hazırlamak veya hazırlatmak, onaylamak, uygulanmasını sağlamak.
- d) Ulusal çevre stratejisi ve eylem plânlarını yürütmek ve koordine etmek.
- e) Görev alanına giren faaliyetleri izlemek ve denetlemek, uluslararası çalışmaları izlemek ve ulusal düzeyde uygulanmasını sağlamak.
- f) Avrupa Çevre Ajansı ile ilişkileri yürütmek, gerekli çalışmaları yapmak.
- g) Bakanlık Makamınca verilen benzeri görevleri yapmak.

Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Plânlama Genel Müdürlüğü'nün örgüt yapısı, daire başkanlıkları ve bağlı şube müdürlükleri aşağıda gösterilmiştir.

Çizim 6.1.Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'nün Örgüt Yapısı

Kaynak: <http://www.cevreorman.gov.tr/cedgm>, 05.02.2006.

ÇED sürecinde uygulamaları yönetmek, izlemek ve denetlemek görevi ÇOB'a verilse de Türkiye'de ÇED sürecine birçok kurum, kuruluş, kurul ve komisyon ve halk katılmaktadır. Bu paydaşların hak, sorumluluk ve görevleri Türkiye'de ÇED sürecindeki çeşitli paydaşların rol ve sorumlulukları başlığı altında ayrıntılı olarak anlatılmıştır. 6.2. başlığında da çevre ve ÇED ile ilgili kurum ve kuruluşlar ve özet görevleri sayılmıştır.

6.2.Türkiye'de Çevre ve ÇED İle İlgili Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye'de çevre ve dolayısıyla ÇED konusuyla ilgili kurum ve kuruluşlar aşağıda sayılmıştır.

1).Başbakanlık: Uyumlaştırma süreci ve/veya çevrenin korunması ile doğrudan ilgilidir.

2).Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT): Başbakanlığa bağlı DPT Müsteşarlığı Beş Yıllık Kalkınma Planları ve yıllık yatırım planları hazırlamaktadır. DPT ayrıca makro-çevre politikası konularına özel önem vererek, sektörel

planlar hazırlamaktadır. DPT yerel idarelere direk etkisi olan yıllık yatırım programlarının hazırlanmasında ve hayata geçirilmesinde gerekli koordinasyonu sağlamaktan sorumludur. Ayrıca, finansman ya da dış borç gerektiren projeleri de dahil olmak üzere, kamu sektörü yatırımları DPT'nin onayını gerektirmektedir.

3).Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı: Dış kaynak ve borçlara erişimi nedeniyle, çevre ile ilgili projelerin finansmanı yönünden önemli bir işlev yürütür.

4).Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı: Denizcilik sistem ve hizmetlerinin ülkenin deniz ilgi ve çıkarlarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak tahsisi ve geliştirilmesinden sorumludur. Deniz ortamının gördüğü zararın ve kirlenmesinin önlenmesi amacıyla her türlü tedbiri almak, izlenmesini ve denetlenmesini sağlamak ve konu ile ilgili diğer kuruluşlar ile işbirliği yapmak Denizcilik Müsteşarlığı'nın görevidir.

5).Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS): AB'ne katılımdan sorumlu olan, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin 2003 Yılı Ulusal Programı ile ilgili uyumlaştırma faaliyetlerinde değişik hükümet birimleri arasındaki koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür.

6).Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK): Çevre verileri dahil veri ve bilgileri toplar, isler ve analiz eder.

7).Dışişleri Bakanlığı: 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu hakkındaki Kanun uyarınca yabancı devletlerle ve uluslararası kuruluşlarla, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile temas ve müzakereleri Dışişleri Bakanlığı, ilgili Bakanlıklarla işbirliği yapmak suretiyle yürütmekte ve uluslararası antlaşmalar da yine diğer Bakanlıklarla işbirliği dahilinde Dışişleri Bakanlığınca yapılmaktadır. Dışişleri Bakanlığı'nın çevre ve sınır asan sular konularında izlenecek dış politikanın; diğer ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile eşgüdüm halinde belirlenmesinde ve uluslararası ve bölgesel örgütlerde savunulmasında üstlendiği görev ve sorumlulukları mevcuttur.

8).İçişleri Bakanlığı: İllerin yönetimi vasıtasıyla, yerel yönetimler üzerinde sorumlulukları bulunmaktadır. Valiler Bakanlar Kurulu tarafından atanmakta olup, 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 9. Maddesine göre illerde Devletin ve Hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtasıdır. Ayrıca yerel yönetimler üzerinde İçişleri Bakanlığı ve valilerin vesayet yetkisi olup, bunlardan İl Özel İdaresi'nin başı ve yürütme mercii validir.

9).Bayındırlık ve İskân Bakanlığı: Ülkenin alt yapı ihtiyacını karşılamak üzere; kamu yapıları kara yolları, demiryolları, limanlar ve kıyı yapıları, hava meydanları, akaryakıt ve doğalgaz boru hatları ve tesisleri inşaatı ile esaslı onarımlarının yapılması ve yaptırılması, yapı malzemesi, deprem araştırması, afet uygulaması hizmetlerinin etkili, düzenli ve süratli olarak görülebilmesi çerçevesinde is ve işlem yapmakla yükümlüdür.

10).Bayındırlık ve İskân Bakanlığı- İller Bankası Genel Müdürlüğü: Belediyelere altyapı yatırımlarının götürülmesinde etkili kurumlardandır. Banka, belediyelerin her türlü finans ihtiyacını ve içme suyu, kanalizasyon, arıtma gibi çeşitli çevre konularında belediyelerimizin istekleri dahilinde yatırım hizmetlerini vermektedir.

11).Sağlık Bakanlığı: 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu ve 181 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ilgili hükümleri doğrultusunda çevre sağlığı ile ilgili her türlü tedbirleri almak ve aldirmek ile Gayri Sıhhi Müesseslerinin halkın sağlığına zarar vermesini engellemek ve gerekli denetimleri yapmaktan sorumludur. Gayri Sıhhi Müesseslerinin ruhsat ve izin işlemleri, İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik hükümleri doğrultusunda yürütülmektedir.

12).Ulaştırma Bakanlığı: Ülkenin ulaştırma ve haberleşme sistem ve hizmetlerinin ülkenin ihtiyaçlarına uygun olarak tesisi ve geliştirilmesinden sorumludur.

13).Tarım ve Köyşleri Bakanlığı: 1380 sayılı su ürünleri kanunu ve yönetmeli hükümleri gereğince bütün denizler ve içsular su ürünleri üretim ve istihsal sahaları ilan edildiğinden bu sahalarda su kalitesi, izleme, koruma ve uygulamalardan sorumlu kurumdur. Diğer yandan, kırsal alanlardaki arazi kullanımı ile su kaynaklarının geliştirilmesinden sorumludur. Bakanlık, tarım arazilerindeki yüzey sularını nitrat ve haşere ilaçlarının suya karışması ile ortaya çıkan kirlilik yönünden izler. Bakanlığın ayrıca, balık çiftlikleri, su ürünleri ve haşere ilacı kontrolü ile ilgili sorumlulukları ile Genetik Olarak Değişikliğe Uğramış Organizmalar ile ilgili yükümlülükleri bulunmaktadır.

14).Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB): Endüstri tesislerinin üretimi sonucu iç ortamda oluşan ve çalışanların sağlığını tehdit eden hava, gürültü ve endüstriyel kazalar konusundaki çalışmaları yürütmek ve denetlemekle yükümlüdür.

15).Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (STB): Ekonomik ve teknik şartlara göre Türkiye'nin sanayi politikalarının oluşturulması ve yönetimi, büyük ve küçük ölçekli endüstrilerin kuruluşuna İlişkin tüm faaliyetlerin desteklenmesi ve denetlenmesi,

endüstriyel ürünler için standartlar hazırlamak veya hazırlanmış standartları yayımlamak, endüstriyel malların kalitesinin denetimini yapmak veya yaptırmakla yükümlüdür.

16).Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB): Enerji sektörüyle ilgili politikaları ve enerjinin çevresel sürdürülebilir kullanımı, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarını içeren temel hedefleri belirlemekle yükümlüdür.

17).Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ): Yerüstü ve yeraltı sularının tahsisinden ve su kaynakları yönetiminden sorumlu kuruluş olarak içme ve kullanma, sulama ve endüstri suyu sağlanması, hidroelektrik enerji üretimi ve taşkın koruma amacıyla projeler geliştiren DSİ Genel Müdürlüğü'nün su kalitesi izleme konusunda kuruluş kanunu ile tanımlanmış görevleri bulunmaktadır.

18).Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı- Elektrik Üretim AŞ Genel Müdürlüğü (EÜAŞ): Kamunun elindeki termik ve hidrolik santrallerin işletilmesi, bakımı, gerekirse yeni üretim tesislerinin kurulmasından sorumludur.

19).Kültür ve Turizm Bakanlığı: Turistik bölgeler belirleyebilmekte ve bu bölgelerde içme suyu, kentsel atık su ve katı atık bertarafı ile ilgili uygulamalardaki önlemlerde önemli sorumluluk yüklenmektedir.

20).Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB): AB çevre *müktesebatının* uyumlaştırılması da dahil olmak üzere, çevre hizmetlerinin sağlıklı olarak yerine getirilmesi amacıyla 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Kuruluş ve Teşkilat Kanunu gereği; Türkiye'deki çevre politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması için genel bir koordinasyon sağlamak amacıyla kurulmuştur. ÇOB'un başlıca görevi çok genel olarak çevreyi korumaya ve kirliliği önlemeye ve azaltmaya ilişkin politika ve esasları belirlemek, ilgili mevzuatı düzenlemek ve uygulanmasını sağlamaktır.

21). Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı : İlan edilmiş bulunan Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nde doğal güzelliklerin, tarihi ve kültürel kaynakların, biyolojik çeşitliliğin, sualtı, suüstü canlı ve cansız varlıkların korunmasını ve bu değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını, sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde bölgelerin ekonomik kalkınmalarını sağlamak ve çevre bilincini arttırmakla sorumludur.

22).Türk Standartları Enstitüsü (TSE): Atık, hava kalitesi, su kalitesi, ormanların korunması, toprak ve erozyon kontrolünü kapsayan belirli teknik standartları oluşturmakla sorumludur.

23).Yerel Yönetimler: Çevre kalitesinin korunması ile ilgili en önemli görev yerel yönetimlere verilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun çevre korunması ile ilgili olarak görevlendirilen belediyeler, belediye sınırları içinde yukarıdaki kanun ve yönetmeliklerin uygulanması ve vatandaşların sağlıklı bir çevrede yaşamaları için gerekli tedbirleri almak zorundadır.

24).Sektör Birlikleri: Türkiye Odalar Borsalar Birliği, Sanayi Odaları, Ticaret Odaları ve sektörel olarak kurulmuş Çimento Müstahsilleri Birliği, Kireç Üreticileri birliği gibi birimler mevzuat ile ilgili uygulamalarda sektörel yaklaşımlar vb konularda bilgilendirme, yaptırım ve denetim konularında çalışmalar yürütmekle sorumludur.

25).Araştırma Grupları: TÜBİTAK, TTGV, Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Üniversitelerin enstitüleri ve araştırma merkezleri ve diğer araştırma amaçlı kurumlar çevre kirliliği ve kontrolü konularında teknolojileri ve gelişmeleri takip edip danışmanlık hizmetleri vermekle yükümlüdürler.

26).Çevre Sivil Toplum Kuruluşları: Bu kuruluşlar; sivil inisiyatifle oluşan, halk tarafından finanse edilen ve kar amacı gütmeyen müesseselerdir. TEMA, ÇEVKO, Deniz Temiz (TURMEPA), DHKD, BÇM vb kuruluşlar olarak sıralanabilirler (http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006: 78-80).

6.3.Türkiye’de ÇED’in Yasal Gelişimi

Ülkemizde çevre ile ilgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi yeni değildir. Cumhuriyetin ilanından sonra çevre korumayı dolaylı olarak ilgilendiren ilk yasal düzenleme 18.3.1340 (1924) tarih ve 442 sayılı “Köy Kanunu”dur.

Daha sonra 3.4.1930 tarihinde kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun 15. maddesinin 38. bendi (bugünün Türkçesiyle) belediyelere aşağıdaki sorumlulukları yüklemiştir:

“Bütün endüstriyel kurum ve fabrikaların elektrik, aydınlatma ve (her türlü) donanımının (su, pis su, soğutma suyu, asansör vb) makine, motor ve damıtma sistemlerinin kazan, ocak ve bacalarının gerek ilk önce (tesis kurulmadan önce) ve gerek düzenli aralıklarla bir diğerini izleyecek şekilde teknik denetimini yapmak, çevredekilerin sağlıkları, huzur ve rahat ve malları üzerine olumsuz etki yapıp yapmadıklarını incelemek ve zararlarını engellemek”.

Yukarıda belediyelere yüklenen görevlerin özünde, bir faaliyet yapılmadan önce ve yapıldıktan sonra onun belirli aralıklarla denetlenmesi ve çevreye vereceği zararlı etkilerin saptanması yatmaktadır. Bu da bugünkü ÇED uygulamalarının ana hedeflerinden başkası değildir. Ancak, ülkemizdeki kent içerisindeki yanlış uygulamalar ve çevresel sorunlara dikkat edildiğinde, yasanın bu maddesinin ya hiç uygulanmadığı veya çok az uygulandığı ortaya çıkmaktadır.

Halkın sağlığını yakından ilgilendiren ve ÇED ile benzerlik gösteren diğer önemli bir yasa ise 24.04.1930 tarihinde kabul edilen 1593 sayılı “Umumi Hıfzısıhha Kanunu”dur. Yasanın 268. maddesinde “halkın sıhhat ve istirahatini ihlal eden müesseseler ve atölyeler bu kanunun neşrinden itibaren resmi müsaade istihsal edilmeksizin açılmaz” denilmektedir. 269. maddede ise, söz konusu müessese ve atölyeler üç sınıfa ayrılmıştır.

(1).Kesinlikle yerleşim yerlerinden uzak yapılması gerekenler,

(2).Yerleşim yerlerinden uzak olması zorunlu olmayan, ancak izin verilmeden önce çevrede yaşayanlara etkilerinin olup olmayacağının araştırılması gerekenler,

(3).Yerleşim yerlerinin yanında kalmakla beraber, etkileri yönünden izlenmesi gerekenler.

Daha sonra bu yasanın uygulama, ruhsatlandırma ve denetleme esasları belirlenen ilgili yönetmeliklerde tesislerin hangi sınıflara girdiğini gösteren listeler de verilmiştir. Bu listelerdeki tesisler, ÇED yönetmeliklerindeki Ön ÇED veya ÇED uygulanacak faaliyetler listesi ile benzerlik göstermektedir. Ancak, yıllar sonra yerleşim yerleri içerisinde yapılan 1. sınıf tesisler, bu yasanın da etkin bir şekilde uygulanmadığını göstermiştir.

Çevre koruma ile ilgili doğrudan bir hükme ise 18.10.1982 tarih ve 2709 sayılı “Anayasa”nın 56. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre;

“Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir”.

Çevre korumada önemli yol almış birçok batılı endüstri ülkelerinin Anayasalarında olmayan bu madde ile ülkemizde çevre korumanın ilk temel taşı atılmıştır.

1982 Anayasası’nın yürürlüğe girmesinin üzerinden bir yıldan daha az bir zaman geçtikten sonra, Türkiye’nin çevre politikalarının belirlenmesi ve yönlendirilmesinde çok önemli bir yeri olan, çevresel konuların tümünü içine alan ve kapsamlı çözüm önerilerinin

alınmasını zorunlu kılan 09.08.1983 tarih ve 2872 sayılı “**Çevre Kanunu**” kabul edilmiş ve 11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Çevre Kanunu “bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre” düzenleme amacıyla çıkartılmıştır (Madde 1).

Burada dikkat edilmesi gereken çok önemli bir konu vardır. O günkü koşullarda çevre sorunlarının varlığı kabul edilmiş ve sorunlara karşı alınacak önlemlerin gerekliliği vurgulanmıştır. Ancak bunun yanında “ekonomik ve sosyal kalkınma”, çevre korumanın önüne geçmiştir. Bugün ise bu anlayış hem dünyada hem de ülkemizde (belli kesimlerde bile olsa) değişmiş, çevre sorunlarından doğacak zararların ekonomik boyutlarının büyüklüğü ve sosyal kalkınmayı da olumsuz yönde etkilemesi nedeniyle, çevre koruma ekonomik ve sosyal kalkınmanın bir gerekliliği olarak görülmektedir. Buna benzer çelişkileri gidermek için Çevre Kanunu’nun revizyonu çalışmalarına 1997 yılında ve hazırlanan bir taslak ise tartışmaya açılmıştır. 2872 sayılı çevre yasasında 26.04.2006 tarih ve 5491 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır.

Çevre Kanunu’nun en önemli özelliği, diğer birçok konularda olduğu gibi, konuların çerçevesini çizmekte, ayrıntıları yönetmeliklere bırakmaktadır. Kanunun 31. maddesinde, bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak çıkarılacak yönetmeliklerin “Kanunun yürürlüğe girmesinden başlayarak en geç bir yıl içinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konulur” hükmü yer almaktadır. Buna rağmen, kanunda söz konusu edilen ilk yönetmelik olan “**Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliği**” istenilen süreden yaklaşık bir yıl geç olarak 17.05.1985 tarih ve 18757 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bunun yanında çevrenin korunması, kirlenme yasakları, işletme izni ve haber verme yükümlülüğü gibi önemli konuları kapsayan diğer yönetmeliklerden “**Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği**” 02.11.1986 tarih ve 19269 sayılı RG’de, “**Gürültü Kontrol Yönetmeliği**” ise 11.12.1986 tarih ve 19308 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

31. maddenin yavaş işlemesi ve sürekli eleştiri alması nedeniyle 03.03.1988 tarihinde 3416 sayılı Kanun'un 9. maddesiyle değiştirilmiş ve diğer yönetmeliklerin çıkarılması için bu tarihten itibaren 5 aylık ek süre verilmiştir.

Buna rağmen hazırlıkları daha önceden tamamlanan “**Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği**” 04.09.1988 tarihinde 19931 sayılı RG’de yayımlanarak bir ay gecikmeli olarak çıkarılabilmektedir. Bu yönetmeliği üç yıl sonra 14.3.1991 tarih ve 20814 sayılı RG’de ilan edilen “**Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği**” nin yürürlüğe girmesi izlemiştir.

Çevre korumada önemli bir yeri olan ve sorunları daha oluşmadan önlemeyi amaçlayan ve ileride irdelenecek olan ilk **Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği** Çevre Kanunu’nun 10. maddesine dayanılarak 10 yıllık bir süre sonunda 07.02.1993 tarihli RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Yücel, 2001: 27-28).

6.4.Türkiye’de ÇED’le İlgili Çevre Mevzuatı

ÇED sürecinde, ülkemizde çevre ile ilgili yürürlükte olan yasalar ve yönetmelikler göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca atık bertaraf tesisleri ile ilgili mevcut kanun ve yönetmelikler de dikkate alınmalıdır. Mevzuat zaman içinde değişebildiği için ÇED sürecinde yürürlükte olan mevzuat araştırılmalı ve göz önünde bulundurulmalıdır. Hali hazırda aşağıda sunulan çevre ile ilgili kanun ve yönetmelikler ÇED raporlarının hazırlanmasında göz önünde tutulmalıdır.

6.4.1.ÇED İle İlgili Yasalar

Çevre ile ilgili yasalar gözden geçirilerek AB çevre müktesebatı ile kademeli olarak uyumlaştırılması sağlanacaktır.

- * 1982 Anayasası
- * 2872 Sayılı Çevre Kanunu (11.8.1983 tarih ve 18132 say. RG)
- * 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, (09.08.1991 kabul 21.8.1991 tarih ve 20967 sayılı RG)
- * 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (23.07.2005, RG: 25531)
- * 5393 Sayılı Belediye Kanunu (24.12.2004, RG: 25680)
- * 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu

- * 3194 Sayılı İmar Kanunu (1985)
- * 180 Sayılı Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1983)
- * 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu (06.05.1930/1489 sayılı RG)
- * 3017 Sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun (1936)
- * 3348 Sayılı Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun
- * 3143 Sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilat Görevleri Hakkındaki Kanun
- * 491 Sayılı Denizcilik Müsteşarlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname
- * 2399 Sayılı Zehirli Gazlar ve bu Gazların Ülke içinde üretilmesi ve ithal edilmesinin Yasaklayan Kanun
- * Vergi ve Finans Kanunları ile Vergi İndirimi ve Taşıt Araçları Vergileri Kanunu
- * Limanlar Kanunu
- * 5442 Sayılı İl İdare Kanunu
- * Türk Ceza Kanunu
- * Türk Medeni Kanunu
- * 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun
- * Karayolları Trafik Kanunu
- * Mera Kanunu
- * 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu (22.03.1971, RG: 13799)
- * 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu
- * 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu
- * 6831 sayılı Orman Kanunu
- * 5312 Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Tazminine İlişkin Kanun (11.03.2005 tarih ve 25752 sayılı RG)
- * 4077 Sayılı Tüketiciyi Koruma Kanunu, 2003 (revizyon)
- * Biyolojik Güvenliğe İlişkin Kartegena Protokolü'nü Onaylayan Kanun, 2003
- * Mahalli İdare Birlikleri Kanunu
- * Organize Sanayi Bölgeleri Hakkında Kanun
- * Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında

Kanun

* 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun (1953)

* 167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun (1960)

* YAS Kanunu

* 181 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

* 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

* 5326 sayı ve 30.03.2005 tarih Kabahatler Kanunu

* 24.06.2004 tarih ve Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu

* 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

* 09.19.2003 tarih ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006: 74).

6.4.2.ÇED İle İlgili Yönetmelikler

Çevre ile ilgili yönetmelikler gözden geçirilerek AB çevre müktesebatı ile kademeli olarak uyumlaştırılması sağlanacaktır.

*Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Yönetmeliği (30.07.2004 - 25538 RG)

*Araç Muayene İstasyonları Açılması, İşletilmesi, Araç Muayenesi Hakkındaki Yönetmeliği,

*Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği (31.08.2004 – 25569 RG)

*Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği (21.01.2004 – 25353 RG)

*Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretimi ve Ticareti Hakkında Yönetmelik (16.06.2005 tarih ve 25847 sayılı RG)

*Av, Yaban Hayvanı ve Üretim Yeri ve İstasyonları ile Kurtarma Merkezleri Hakkında Yönetmelik (30.11.2004 tarih ve 25656 sayılı RG)

*Avcı Eğitimi ve Avcılık Belgesi Verilmesi Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik (31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı RG)

*Avlakların Kuruluşu, Yönetimi ve Denetimi Esas ve Usulleri ile İlgili Yönetmelik (16.05.2004 tarih ve 25464 sayılı RG)

*Fahri Av Müfettişlerinin Seçimi, Eğitimi, Görev ve Yetkileri ile Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik (3 Temmuz 2004 ve 25511 sayılı RG)

*Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmenliği

- *Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği
- *Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği (19.04.2005 – 25791 RG)
- *CITES Ulusal Uygulama Yönetmeliği
- *Çevre Denetimi Yönetmeliği (5 Ocak 2002, 24631 mükerrer RG)
- *Çevre Sağlığı Denetimi ve Denetçileri Hakkında Yönetmeliği (13.9.2002-24875 RG)
- *Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (16.12.2003 – 25318 RG)
- *Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği (2002/49/EC)
- *Deneysel ve Diğer Bilimsel amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarının Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan laboratuvarların Kuruluş Çalışma Denetleme Usul ve Esasları Yönetmeliği (2005)
- *Hayvan Deneyleri Etik Kurulu Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik (06.07.2006 tarih ve 26220 sayılı RG)
- *Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği
- *Gemi ve Deniz Araçlarına Verilecek Cezalarda Suçun Tespiti ve Cezanın Kesilmesi Usulleri İle Kullanılacak Makbuzlara Dair Yönetmelik, 1987
- *Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (26.12.2004 – 25682 RG)
- *Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (18.03.2004 – 25406 RG)
- *Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği, 1986
- *Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği:
- *Isıtma ve Buhar Tesislerinin Yakıt Tüketiminde Ekonomi Sağlanması ve Hava Kirliliğinin Azaltılması Yönetmeliği: 3 Kasım 1977
- *İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik (20 Kasım 2005 tarih ve 25999 sayılı RG)
- *İki veya Üç tekerlekli Motorlu Araçların Bazı Aksam ve Özellikleri ile İlgili Tip Onay Yönetmeliği (97/24/AT)
- *İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik
- *İnsani Tüketim Amaçlı Suyun Kalitesi Hakkında Yönetmelik (17 Şubat 2005 tarih ve 25730 sayılı RG)
- *İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik (10.08.2005 tarih ve 25902 sayılı RG)
- *İyi Laboratuvar Uygulamaları Prensipleri ve Test Laboratuvarının Belgelendirilmesine Dair

Yönetmelik, 2002

*İyi Laboratuar Uygulamalarının Denetlenmesi ve Çalışmaların Kontrolüne Dair Yönetmelik, (25.06.2002 – 24796 RG)

*Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (14.03.1991 - 20814 RG)

*Merkez Av Komisyonu, İl ve İlçe Av Komisyonlarının Görevleri, Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik

*Mevcut Binalarda Isı Yalıtımı İle Yakıt Tasarrufu Sağlanması ve Hava Kirliliğinin Azaltılmasına Dair Yönetmelik: 18 Kasım 1984

*Motorlu Araçların Dış Gürültü Emisyonları ve Egzoz Sistemleri İle İlgili Tip Onayı Yönetmeliği 870/157)

*Motorlu Taşıtlarda Yakıt Tüketimi ve Karbon Monoksit Emisyonu Tip Onay Yönetmeliği,

*Organize Sanayi Bölgeleri Yönetmeliği (28.06.1997 – 23033 RG)

*Özel ve Resmi Binalarda, İmalathanelerde ve Sanayi Tesislerinde Isıtma Sistemi Operatörlerin

*Eğitimi ve Isıtma Sistemlerinin İşletilmesi, Kontrolü ve Bakımı Yönetmeliği,

*Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği, (11.01.2002 – 24643 RG)

*Su Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı RG)

*Su Ürünleri Yönetmeliği (10.03.1995 tarih ve 22223 sayılı RG)

*Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği

*Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğini Karsı Suların Korunması Yönetmeliği (18.02.2004 tarih ve 25337 sayılı RG)

*Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (14.03.2005 - 25755 RG)

*Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği, (11.07.1993 - 21634 RG)

*Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği (26.11.2005 tarih ve 26005 sayılı RG)

*Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (22.07.2005 - 25883 RG)

*Titreşim Yönetmeliği,

*Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.05.2005 tarih ve 25831 sayılı RG)

*Trafikte seyreden motorlu kara taşıtlarından kaynaklanan egzoz gazı emisyonlarının kontrolüne dair Yönetmelik

*Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik(08.11.2004 tarih ve 25637 sayılı RG)

*Yaban Hayvanlarının ve Yasam Alanlarının Korunması Yaban Hayvanlarının Zararlıları ile Mücadele Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik(24.10.2005 tarih ve 25976 sayılı RG)

*Yerli ve Yabancı Avcıların Av Turizmi Kapsamında Avlanmalarına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik (08.01.2005 tarih ve 25694 sayılı RG)

*Zirai Mücadelede Kullanılan Pestisit ve Benzeri Maddelerin Ruhsatlandırma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, (17.02.1999 – 23614 RG)

*Kentsel Atık Suyun Arıtımı Yönetmeliği (08.01.2006 - 26057 RG)

*Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği (09.01.2006-26048 RG)

*Fahri Av Müfettişlerinin Seçimi, Eğitimi, Görev ve Yetkileri ile Çalışma ve Usullerine Dair Yönetmelik (03.07.2004 25511 RG)

*Av Koruma Görevlileri Kıyafet Yönetmeliği (06.08.2004-25545 RG)

*Bitki Genetik Çeşitliliğinin Toplanması, Muhafazası ve Kullanılması Hakkında Yönetmelik (1992- 21316 RG)

*Doğal Çiçek Soğanlarının Sökümü, Üretimi ve Dış Satımına İlişkin Yönetmelik (1995-22371 RG)

*Milli Parklar Uygulama Yönetmeliği (1986 tarih ve 19309 sayılı RG)

*2004/7189 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik (http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006: 76-77).

Bunlara ek olarak, “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü” ve “Parlayıcı, Patlayıcı ve Zararlı Maddelerle Çalışılan İşyerlerinde ve İşlerde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük” hükümleri de önem taşımaktadır.

6.5.Türkiye’de ÇED Yönetmeliklerinde Yapılan Değişiklikler ve Yorumlanması

Türkiye’de, 1982 sonrası çevre sorunlarına eğilmek üzere çeşitli mekanizmaların oluşturulmasında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Çevre ve toplum sağlığı, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana insan sağlığının ön koşulu sayılmış ve 1580 sayılı Belediye ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha kanunları ile güvence altına alınmaya çalışılmıştır. 1982 Anayasasında ise: “Herkes sağlıklı ve dengeli çevrede yaşam hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevrenin kirlenmesini önlemek, devletin ve vatandaşın ödevidir” denilmiştir. 4. Beş Yıllık Kalkınma Planında ise, “Çevre sorunlarının henüz ortaya çıkmadan önce önlemlerine öncelik verilmelidir” denilerek kalkınma planlarında ilk olarak çevre politikasını belirlenmiştir. 1983 yılında Çevre Kanunu çıkarılmış ve nihayet Ağustos 1991’de Çevre Bakanlığı kurulmuştur.

Kirletip sonradan temizleme yaklaşımının teknolojik açıdan olduğu kadar ekonomik açıdan da güçlüğü ortaya çıkınca başka bir stratejinin benimsenmesi gereği anlaşılmış, ancak sürdürülebilir nitelikte bir ekonomik kalkınma için tahmin ve önleme stratejisine ihtiyaç duyulmuştur.

1983’te Çevre Kanunu’nun çıkarılmasıyla, Çevre Bakanlığı’nın çevre politikasının ana unsurlarından birisi; salt kirlenme sonrası temizleme yerine, günümüzde kabul gören çağdaş ve yaklaşımla, tamamlayıcı fonksiyon olarak kirlenmeden önce araştırma ve inceleme yaparak gerekli tedbirleri almak ve aldırarak olmuştur.

Bu önleyici politika, Çevre Kanunu’nun 10. maddesinde; “Gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açacak kurum, kuruluş ve işletmeler bir Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlarlar. Bu raporla çevreye yapılabilecek tüm etkiler göz önünde bulundurularak çevre kirlenmesine sebep olabilecek artık ve atıkların ne şekilde zararsız hale getirileceği ve bu hususta alınacak önlemler belirtilir. ÇED Raporu’nun hangi tip projelerden isteneceği, ihtiva edeceği hususlar ve hangi makamca onaylanacağına dair esaslar yönetmelikle belirlenir” denilerek yerini almıştır (Uslu, 1996: 1).

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nca 1987’da yayınlanan “Ortak Geleceğimiz” adlı rapor da bütün dünyada ulaşılması hedeflenen “Sürdürülebilir Gelişme” için tahmin-önleme stratejisi (önleyici politika), kalkınma

projelerinde izlenmesi gereken bir yol olarak ön plana çıkmıştır. Bu durumda ÇED, sürdürülebilir gelişme hedefine ulaşmada izlenen tahmin-önleme stratejisine uygun olarak kullanılan en önemli çevre yönetim aracı özelliğini kazanmıştır.

Sürdürülebilir gelişme; bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşkların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânından ödün vermeksizin karşılamaktır.

Ülkemizde, 1991 yılında Çevre Bakanlığı'nın kurulması ile ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve bu kuruma bağlı olarak ÇED Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğünce yönetmelik hazırlama çalışmalarına hız verilmiş olup Avrupa Topluluğu, Avrupa Ekonomik Komisyonu ile ABD ve gelişmiş bazı ülkelerin ÇED Mevzuatı incelenmiş, mevcut mevzuat ve ülkemizin şartları göz önüne alınarak taslak yönetmelik hazırlanmıştır. Taslak yönetmelik üzerine 400'e yakın kurum-kuruluş, üniversite, meslek odaları, sanayi odası ve, uzman kişilerin görüşlerine başvurulup son şekli verilmiş ve ÇED Yönetmeliği ilk defa 07.02.1993 tarih ve 21489 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Başer, 1999: 182-183).

Bu tarihten sonra;

Birinci ÇEDY (ÇEDY 1993), 07.02.1993 tarih ve 21489 sayılı RG'de

İkinci ÇEDY (ÇEDY 1997), 23.06.1997 tarih ve 23028 sayılı RG'de,

Üçüncü ÇEDY (ÇEDY 2002), 06.06.2002 tarih ve 24777 sayılı RG'de,

Dördüncü ÇEDY (ÇEDY 2003), 16.12.2003 tarih ve 25318 sayılı RG'de,

Yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu süre içerisinde yönetmeliklerde bazı değişiklikler yapılmış ve ÇED ile ilgili konularda tebliğler yayınlanmıştır.

Yasa, bu temel hükmün ayrıntılı konularının düzenlenmesini yönetmeliklere bırakmıştır. Söz konusu Yönetmelik (**ÇEDY 1993**), ilk kez, Şubat 1993'de yayınlanmış ve yürürlük tarihi olarak da, 1 Ocak 1994 günü belirlenmiştir.

ABD'de NEPA'nın 1 Ocak 1970'de yürürlüğe girdiği anımsanacak olursa, ÇED sistemi ABD'den 24 yıl sonra Türkiye'de de uygulama alanına konulmuş olmaktadır.

Söz konusu Yönetmelik, 1997 yılında değiştirildi. Yeni Yönetmelik, (**ÇEDY 1997**) 2002 yılına kadar yürürlükte kaldı. Türkiye'nin, AB ile çevresel uyumunun sağlanması çalışmaları çerçevesinde ve AB'nin ÇED ile ilgili önerileri de dikkate alınarak üçüncü ÇED Yönetmeliği (**ÇEDY 2002**) hazırlandı. 6 Haziran 2002 tarihli ve 24777 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren ÇEDY 2002 ile, ÇEDY 1997 ve bu bağlamda

çıkarılan Bakanlık tebliğleri tümüyle yürürlükten kaldırıldı ve AB normlarına uygun olduğu belirtilen üçüncü ÇED Yönetmeliği (**ÇEDY 2002**) yürürlüğe girdi. Son olarak AB normlarına tam olarak uygun olduğu belirtilen 16.12.2003 tarihinde (**ÇEDY 2003**) yürürlüğe girmiş olup 16.12.2004 tarih ve 25672 sayılı RG’de yayınlanan son değişikliklerle birlikte halen yürürlükte dir.

Yönetmeliklerin, ayrıntıda kalan konulan Çevre Bakanlığı tarafından yayınlanan “tebliğ”ler yoluyla düzenlemektedir. Bu yolda ilk tebliğ, ÇEDY 1997 çerçevesinde, rapor hazırlayacak firmaların yeterliklerinin belirlenmesi ile ilgili olarak Ağustos 1999’da yayınlanmıştır. Ancak, bu tebliğ ÇEDY 2002 de yürürlükten kaldırılmıştır. ÇEDY 2003’den sonra 24 Şubat 2004 tarih ve 25383 sayılı RG’de yeni bir yeterlilik tebliği yayınlanmış ve yürürlüğe konulmuştur.

Çevre Bakanlığı da, zaman zaman yayınladığı genelgelerle de ülke düzeyinde ÇED uygulamalarının geliştirmeye ve çalışmalar arasında eşgüdüm kurmaya çalışmaktadır.

Bu bölümün alt başlıklar Yaşamış (1997; 2003) ve Yücel (2001) in kitaplarının ilgili bölümlerinden, ÇED yönetmeliklerinin metinlerinden derlenip, güncelleştirilerek yorumlanmıştır.

6.5.1.ÇEDY 1997 ve ÇEDY 2002’ye Kadar Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi

ÇEDY 1993’ü, 23.06.1997 günlü ve 23028 sayılı RG’de yayımlanan ÇEDY 1997 ile yürürlükten kaldırılmıştır. Değişiklikle ilgili olarak yayınlanan Çevre Bakanlığı’nın 1977/11 sayılı genelgesinde değişiklik gerekçesi “ilgili kişi, kurum ve kuruluşlardan gelen talepler de dikkate alınarak bugüne kadar yapılan uygulamalardan elde edilen tecrübeler” olarak açıklanmaktadır.

Bu Yönetmelik 06.06.2002 tarihinde yürürlüğe giren yeni bir yönetmelikle (ÇEDY 2002) ile tümüyle değiştirilmiş bulunmaktadır. ÇEDY 1997 ve ÇEDY 2002 ile ilgili özellikler aşağıda belirtilmiştir ÇEDY 1997 beş bölüm ve çeşitli eklerden oluşmaktadır. ÇEDY 1997’nin bölümleri şunlardır:

- i.Amaç, kapsam, hukuki dayanak, tanımlar
- ii.Genel hükümler
- iii.ÇED raporuna tabi faaliyetler, ÇED Raporunun hazırlanması, İnceleme-Değerlendirme Komisyonunun kuruluşu ve çalışma usulü, halkın ÇED sürecine katılımı

iv.ÇED ön araştırma raporuna tabi faaliyetler, ÇED ön araştırma raporunun hazırlanması, incelenmesi ve değerlendirilmesi

v.Çeşitli hükümler

ÇEDY 1997’ne ekli belgeler ise şunlardır:

i. ÇED uygulanacak faaliyetler listesi

ii. ÇED ön araştırması uygulanacak faaliyetler listesi

iii. ÇED raporu genel formatı

iv. ÇED ön araştırma genel formatı

Hemen belirtmek gerekir ki, ÇEDY 1993 ile ÇEDY 1997 arasında içeriksel anlamda önemli bir farklılaşma gözlemlenmemektedir. Eski süreç, yeni düzenlemede aynı şekilde korunmuş ve bazı yüzeysel değişiklikler yapılmıştır.

ÇEDY 1997’nin getirdiği önemli sayılabilecek değişiklikler şunlardır:

(1). ÇED ön araştırma soru kağıdı ile değerlendirme tablosunun kaldırılması ve yerine ÇED ön araştırma raporu formatının getirilmesi

(2). Valiliklere (ve de, mülki idare amirliklerine) ön ÇED sürecinde daha başat bir konum verilmesi ve “faaliyet yerinin incelenmesi ve belgeye bağlanması” sisteminin daha gelişmiş bir düzeye getirilmesi

(3). “Nihai ÇED” kavramının “son şekli verilen ÇED” raporu kavramıyla yer değiştirmesi

(4). “Önemli etki” kavramının terk edilmesi

(5). Ön ÇED süreci için de halk toplantısı yapılması

(6). “Hassas” yöreler kavramının ÇED sistemi dışına çıkarılması

(7). “Olumsuz etkinin çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi”ni belirleyen ölçütlerin yürürlükten kaldırılması

(8). ÇED ve ön ÇED kapsamına giren etkinlik türlerinde değişiklik yapılması

(9). Sürelerle ilgili değişiklikler

(10). Ön ÇED sürecinde “çevresel etkileri önemsizdir” kararına karşı yönetsel itiraz yolunun kapatılması

(11). ÇED raporlarının değerlendirilmesi sırasında göz önünde tutulacak ölçütlerin geliştirilmesi

(12). İzin sonrası denetimde mülki idare amirliklerinin görev, yetki ve sorumlulukların yeniden düzenlenmesi.

ÇEDY 1997’de Daha Sonra Yapılan Değişiklikler ve Bunların Anlamı:

ÇEDY 1997’nin uygulama alanına konulmasından sonra ilk değişiklik 13 Ağustos 1999 günlü ve 23785 sayılı RG’de yayınlanan yönetmelik değişikliğiyle yapılmıştır. Bu değişiklikle, Yönetmelik’de “**görüş**” olarak yer alan bazı kelimeler “**karar**” olarak değiştirilmiştir. Bu gereksinim,

ÇEDY 1997’ye karşı açılan bir davada, Danıştay’ın, çok haklı olarak, “görüş” kelimelerini iptal etmesiyle ortaya çıkmıştır.

Gerçekten de, Çevre Bakanlığı ya da Mahalli Çevre Kurulu tarafından verilen, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Görüşü”, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz Görüşü”, “Çevresel Etkileri Önemlidir Görüşü” ve “Çevresel Etkileri Önemsizdir Görüşü” yönetim hukuku ve tekniği açısından bir “**görüş**” **değil**, fakat yönetimin iradesini ortaya koyan **yürütücü nitelikli** (eski anlatımla, icrai) “**yönetmelik karar**”lardır. Zaten, “görüş” gibi yönetsel işlemler, **yönetmelik yargının denetimine bağlı olmayan** İşlemlerdir. Ancak, herhangi bir **yatırım projesi hakkında yaşamsal önemde sonuç üreten bu işlemler gerçek anlamda bir yönetsel eylem, işlem ve karardır**. Bu özellikler nedeniyle de, **yönetmelik yargı denetimine bağlıdır**. Yönetmelik’de yapılan değişiklik, yargının bu kararına uymak gerekliliğinden kaynaklanmıştır.

“Karar” yerine “görüş” kelimesinin kullanılmasının asıl sebebi olarak yatırımcıların ÇED olumsuz ve ÇED gerekli kararlarına karşı yargı yolundan kaçınılarak yatırımcının itiraz etmelerini görüşün bağlayıcı olmayacağını ve sonuçta yatırımlarını her ne karar alınmış olursa olsun gerçekleştirmelerini sağlamaları yönünde alınmış bir karar olarak değerlendirilebilir. Bu yönde bir düzenleme siyasi bir karar olarak algılanabilir. Sonuçta ekonomik büyüme temel amaçsa çevrenin geri planda bırakılması olası bir sonuçtur.

Danıştay 6. Dairesi, söz konusu kararında, Yönetmeliğin kesin ÇED ya da Ön ÇED toplantılarına katılmayan İnceleme-Değerlendirme Komisyonu üyelerinin lehte oy vermiş kabul edilmelerini öngören 15/a ve 24/a fıkralarını da iptal etmiştir. Bu iptal işlemi de son derecede haklıdır.

Yönetmelik’de İkinci değişiklik, 14.04.2000 günlü ve 24020 sayılı RG’de yayınlanan yönetmelik değişikliğiyle gerçekleşmiştir. Bu değişiklik, ÇED konusunda **af ilan**ı anlamına gelmektedir. Alanda yapılan incelemeler göstermiştir ki, Türkiye’nin pek çok yerinde, **ÇED Yönetmeliği kapsamında olmasına karşın, bu yükümlülüğü yerine getirmeden çalışmaya açılmış çok sayıda tesis vardır.** Bu durumda, hukuk devleti ilkesinin yerine getirilebilmesi için, bu tesislerin kapatılması gerekmektedir. Tesislerin kapatılmasının yol açacağı toplumsal ve ekonomik sakıncaların önüne geçilebilmesi bakımından, bu kuruluşlara, tesisin üretim aşamasına geçmiş bulunması durumunda ve üretimde bulunulduğunun belgelenmesi kaydıyla, Yönetmelik’de belirtilen yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için bir kez olmak üzere, Çevre Bakanlığı’nca uygun görülmesi halinde, yeteri kadar süre verilmesi olanağı getirilmiştir. Verilen süre içinde yükümlülüklerini yerine getirmeyen tesisler yörenin en büyük mülki idare amirince kapatılacaktır.

Yönetmelik’de üçüncü değişiklik, 29.09.2000 günlü ve 24185 sayılı RG’de yayınlanan yönetmelik değişikliğiyle yapılmıştır. Bu değişiklikte, Yönetmeliğe eklenen, Geçici 6 ncı madde şu hükmü içermektedir: “**Mobil ve yüzer elektrik santralleri ve bu santrallerin enterkonnekte şebekeye bağlantısını sağlayacak enerji iletim hatları, santrallerde kullanılacak petrol, petrokimyasal veya kimyasal ürün depoları ile Limanlar, iskeleler ve rıhtımlara ilişkin faaliyetlere bu Yönetmelik hükümleri 31/12/2002 tarihine kadar uygulanmaz**”.

Bu değişiklik, bazı tesislere **ayrıcalık** sağlamak anlamına gelmektedir. Bu ayrıcalık, hareket edebilen elektrik üretim santrallerine tanınmış ve 2002 yılının sonuna kadar kurulacak bu gibi tesislerle bu tesislerin üretim ve enterkonnekte sisteme elektrik aktarmak için gereksinim duyacakları tesis ve sistemlere **ÇED Yönetmeliği’nin uygulanmaması kararlaştırılmıştır.** Kararın altında yatan **gerekçe, ülkenin enerji darboğazı içinde olmasıdır.** Sağlanan ÇED ayrıcalığıyla bu gibi tesisler, ÇED Raporu hazırlamak ve onay almak zorunluluğundan uzak tutulmuşlardır. **Ancak, bu gerekçenin haklı ve yerinde olduğunu söyleyebilmek olanağı yoktur.** Bir ülkenin enerji darboğazı içine girmesi kısa zaman aralıklarında gerçekleşebilecek bir olgu değildir. Aynı şekilde, 80 milyon nüfusa sahip bir ülkenin enerji darboğazını iki yıllık zaman aralıklarında ve çevresel kaliteden ödünler vererek çözmesi de olanak dışıdır. Bu gerçek, sağlanan ayrıcalığın **bazı çevrelere özel çıkar ve hukuksal ayrıcalık sağlamak**

amacını taşıdığını göstermektedir.

Yönetmelikte dördüncü değişiklik, 26.10.2000 günlü ve 24212 sayılı RG’de yayınlanan yönetmelik değişikliği ile gerçekleşmiştir. Bu değişiklikte, 33 üncü maddeye şu bent eklenmiştir. **“Petrol ve maden arama faaliyetleri için faaliyet sahibi Yönetmeliğin Ek V’inde yer alan Maden ve Petrol Arama Faaliyetlerine İlişkin Taahhütname Formunu doldurarak Valiliğe verir. Bakanlık, gerekli gördüğü takdirde Form’da yer alan bilgilerin doğruluğunu, faaliyetin çevre mevzuatına uygun yapılıp yapılmadığını ve arazinin gereği gibi rehabilite edilip edilmediğini kontrol eder”.**

Bu değişiklik ise, madencilik sektörüne **ödün** verilmesi anlamına gelmektedir. ÇED Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesinden sonra en çok rahatsızlık duyan kesim madenciler olmuştur. Bu kesimi temsil eden meslek örgütleri, bu konuda sıkı bir *“lobby”* etkinliği sürdürerek, çevre koruma çatışmalarına karşı olmadıklarını, ancak, ÇED raporu hazırlatmanın masraflı bir işlem olduğunu, maden arama çalışmalarının çoğunda madene rastlanmadığını, buna karşın ÇED raporu hazırlamak zorunda kalmalarının **kendilerini ekonomik yönden güç durumda** bıraktığını ileri sürmüşler ve maden arama çalışmalarının ÇED kapsamı dışında bırakılmasını istemişlerdir. **Yapılan görüşmeler sırasında, petrol arama çalışmaları da** -son derecede haksız ve yersiz olarak- **ÇED kapsamı dışında bırakılmış** ve yalnızca arama çalışması sonucunda arazinin eski haline döndürülmesi için arama yapanlardan hukuksal açıdan hiçbir bağlayıcılığı ve sonucu olmayan bir *“taahhütname”* alınması kararlaştırılmıştır.

Kısaca özetlemek gerekirse, ÇEDY 1997’de sonradan yapılan değişiklikler ÇED kavramından **ödün vermek** ve bazı yatırımlara **haksız ve adil olmayan bir ayrıcalık** tanımak niteliğindedir. Bu nedenle, bu değişiklikler ÇED sisteminin kurumsallaşmasında birer geri adım olarak kabul edilmelidir.

6.5.2.ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003’e Kadar Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi

AB’ye tam üyelik için geçiş süreci içinde AB tarafından Türkiye’ye verilen *“yol haritası”*, Topluluk ile Türkiye’nin çevre yönetim koşullarının da bütünleştirilmesini amaçlayan önemli bir çevresel uyum bileşeni içermektedir. Bu bileşen içinde yer alan önemli unsurlardan biri de ÇED sürecidir. AB, *“yol haritası”*nda Türkiye’nin ÇED

Yönetmeliği'nin, AB'nin ÇED normlarına uygun olmadığını belirtmiş ve bu yolda geliştirme çalışmaları yapılmasını istemiştir. AB uzmanlarının da katılımıyla, söz konusu Yönetmelik hazırlanmış ve 6 Haziran 2002 tarihinde yürürlüğe konulmuştur.

Bu bölümde, AB normlarına uygun olduğu kabul edilen yeni yönetmeliğin getirdiği değişiklikler ve bu değişikliklerin anlamları ve önemi üzerinde durulacaktır.

ÇEDY 2002 de, ÇEDY 1997'ye benzer bölümlerden oluşmaktadır:

- i.Amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar
- ii.Genel hükümler
- iii.ÇED uygulama yöntemi
- iv.ÇED ön araştırması uygulama yöntemi
- v.İzleme ve denetleme
- vi.Çeşitli hükümler

Yönetmelik ekinde yer alan belgeler ise şunlardır:

- i.ÇED uygulanacak projeler listesi
- ii.ÇED ön araştırması uygulanacak projeler listesi
- iii.Proje tanıtım genel formatı
- iv.ÇED ön araştırması raporunun hazırlanmasında esas alınacak seçme eleme ölçütleri
- v.Duyarlı yöreler.

ÇEDY 2002'nin getirdiği önemli değişiklikler ve yenilikler aşağıda belirtilmiştir:

(1). ÇEDY 2002'de görülen en önemli değişiklik ÇED ön araştırması süreci ile ilgilidir. ÇED araştırmasında “çevresel etkileri önemlidir” kararı verme yetkisi **Mahalli Çevre Kurulu'ndan alınmıştır**. Bunun yerine, ÇED ön araştırması raporunun il valisinin görüşü ve halkın katılım toplantısı belgeleriyle birlikte Çevre Bakanlığı'na sunulması ve Çevre Bakanlığı'nın “**ÇED gereklidir**” ya da “**ÇED gerekli değildir**” kararı vermesi benimsenmiştir.

(2). Önceki ÇEDY'den farklı olarak, yalnızca ekli listede yer alan projelerin değil, fakat **mevcut tesislerin yatırım ve uygulama aşamalarında yapılacak değişikliklerin de ön ÇED araştırmasına bağlı kılınması** kararlaştırılmıştır.

(3). Ayrıca, yönetmelik kapsamı dışında olan mevcut tesislerde yapılması düşünülen ve **Yönetmelik kapsamına alınmalarıyla sonuçlanabilecek** değişiklik önerilerinin de ön ÇED araştırmasına konu olması ilkesi benimsenmiştir.

(4). **Halkı bilgilendirme toplantılarının ön ÇED araştırmasına** bağlı projeler için de yapılması uygun görülmüştür.

(5). ÇEDY 1997 ile getirilen “**faaliyet yeri tetkiki**” uygulamasına son verilmiştir.

(6). Amaç maddesi kısaltılmış ve “**ÇED sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları düzenlemek**” sözleriyle yetinilmiştir.

(7). İnceleme-Değerlendirme Komisyonu’nun başına “**kapsam belirleme**” ibareleri eklenmiştir.

(8). ÇED rapora hazırlayabilecek **özel firmalara yeterlik belgesi uygulamasına son** verilmiştir.

(9). ÇED uygulamasının güçlendirilmesi bağlamında, Çevre Bakanlığı’nın **kurumsal yapısının güçlendirilmesi ve personelinin eğitimi çalışmaları kapsam** içine alınmıştır.

(10). ÇEDY 1993’de yer alan ancak ÇEDY 1997’de yer verilmeyen **duyarlı yöreler** kavramı yeniden tanımlanmış ve düzenlenmiştir. Ancak, bu düzenleme herhangi bir **anlam taşımamaktadır**. Çünkü, duyarlı yörelerin taşıdığı önemin yalnızca rapor hazırlanırken göz önünde bulundurulması öngörülmektedir. Duyarlı yöreler ÇED ve ön ÇED süreci içinde başkaca bir sonuç yaratmamaktadır.

(11). ÇED 1997’de yer alan ve ÇED’e bağlı olduğu halde ÇED raporu hazırlama yükümlüğünü yerine getirmeyen **kamu kurumları üzerindeki yatırım programına alınmama yaptırımına son** verilmiştir.

(12). **Halkı bilgilendirme toplantılarının önemi artırılmış** ve bu toplantılarda dile getirilen **görüşler, öneri ve kaygıların ÇED raporlarına yansıtılması ve yanıtlanması ilkesi** benimsenmiştir.

(13). Halkın katılımı toplantısının **Çevre İl Müdürü’nün başkanlığında** yapılması ve **sekreterlik hizmetlerinin** Çevre İl Müdürlüğü tarafından yerine getirilmesi kararlaştırılmıştır.

(14). **ÇED değerlendirme ölçütleri** eski yönetmeliklere önemli ölçüde

benzemektedir. Sadece, “halkın katılımı toplantısının yeterlik düzeyi” yeni bir değerlendirme etmeni olarak listeye eklenmiştir. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, her iki yönetmelikte de yer alan **söz konusu değerlendirme ölçütlerinin kuramsal açıdan yeterli kabul edilmesi olanağı yoktur**. Bu ölçütlerin en azından tebliğ ya da genelgelerle genişletilmesi gerekmektedir.

(15). ÇEDY 2002’de projenin ÇED raporuna uygun olarak yapılıp yapılmadığının izlenmesi, denetlenmesi ve gerektiğinde çalışmanın durdurulması yetkisi yalnızca **valilere** verilmiştir. **Kaymakamların bu konuda dışlandıkları** anlaşılmaktadır. ÇEDY 1997’de bu yetki kaymakamları da içerecek şekilde “**mülki idare amirleri**”ne verilmişti. ÇEDY 2002 bu yetkiyi yalnızca valilere vermektedir. **Bu önemli bir yanlışlıktır**. Kaymakamların bu konudaki yetkilerinin kısıtlanması ÇED sürecinin etkinliğine zarar verecektir. Ayrıca, bu düzenleme biçimi 5442 sayılı İl idaresi Kanunu’na da aykırıdır.

(16). Eski yönetmeliklere dayanılarak çıkarılan **tebliğler yürürlükten kaldırılmıştır**.

(17). ÇEDY 2002’nin **Geçici 4 ve Geçici 5 inci maddeleri hem sakıncalıdır ve hem de hukuka aykırıdır**. Geçici 4 üncü madde, 07.02.1993 tarihinden önce uygulama projeleri onaylanmış, yetkili mercilerden izin, ruhsat ve onay alınmış, kamulaştırma kararı alınmış, yatırım programına alınmış ve mevzi imar planları onaylanmış tesisleri kapsam dışında bırakmaktadır. Geçici 5 inci maddede de 23.6.1997 tarihinden önce güzergahı belirlenen veya yatırım programına alınan boru hatlarını, enerji nakil hatlarını, otoyolları, ekspres yolları, devlet yollarını ve il yollarını kapsam dışında bırakmaktadır. Burada sözü edilen “güzergahı belirlenmiş” olma ölçütü öznelidir. Hukuk dışı uygulamalara yol açabilecek ve ÇED’in önemini azaltabilecek nitelikte görünmektedir.

(18). Geçici 6. maddede mobil ve yüzer elektrik santralleri ile enerji iletim hatlarını, kullanılacak petrol, petrokimyasal veya kimyasal ürün depolarını, limanları, iskeleleri ve rıhtımları 31.12.2002 tarihine kadar kapsam dışında bırakmaktadır. Süre sınırlı dahi olsa bu düzenleme de hukuk dışı görülmektedir.

(19). ÇED ve ÇED Ön araştırmasına bağlı projeleri içeren **listelerde önemli değişiklikler yer almaktadır**. Bazı tesisler listelerden çıkartılmış ve bazı tesisler listelere alınmıştır. **Ancak, AB ÇED Yönetmeliği ile yapılan karşılaştırmada, listelerin yeni şeklinin hazırlanmasında AB ÇED Yönetmeliği’nin esas alındığı ve değişikliklerin**

de buna göre yapıldığı görülmektedir.

(20). ÇEDY 1993’de yer alan **etki değerlendirme matrisleri** uygulamasına ÇEDY 1997’de olduğu üzere ÇEDY 2002’de de yer verilmemiştir. **ÇEDY 1993’deki matrisin yetersiz ve anlamsız olduğu her türlü kuşkudan uzaktır.** Ancak, yapılması gereken matris sistemlerinin çağdaş örneklerine uygun olarak geliştirilmesi ve yönetmelik kapsamına alınması olmalıydı.

Yukarıda belirtilen **değişikliklerin taşıdığı anlamlar şunlardır:**

(1). ÇEDY 2002, karar verme odağının tekleştirilmesi ve uygulamada birliğin sağlanması adı altında mahalli çevre kurullarını (MÇK) devre dışı bırakarak ÇED sürecini **merkezileştirmiştir.** MÇK’lar, mevcut oluşum biçimleri ve çalışmaları itibariyle illerin çevre yönetiminde ve ÇED’e ilişkin kararların alınmasında yetersiz ve etkisiz olmuşlardır. Bu bir gerçektir. Ancak, bu yolda alınacak önlem MÇK’ları yeniden oluşturmak, güçlendirmek ve yerel karar almak yetkisini yerel yöneticilere bırakmak olmalıydı ama nasıl olsa MÇK üyeleri halkın katılımı toplantısına katılabilirler.

(2). Yeni uygulama biçimi ile Çevre Bakanlığı merkez örgütü üzerindeki **işyükü oldukça artacaktır.** İş yükünün artması ise **karar alma süresini uzatacak** ve yatırımcılar üzerindeki **olumsuz** baskı artacaktır.

(3). **AB ile uyum sağlama amacı gölgede kalmıştır.** ÇEDY 2002 ile ÇED 1993 ve ÇEDY 1997 karşılaştırıldığında, aralarında **önemli bir fark görülmemektedir.** AB ile uyum yalnızca ÇED’e ve ön ÇED araştırmasına bağlı projeleri gösteren listelerin uyumlaştırılması konusu ile sınırlı kalmıştır. Bu durum, eski yönetmeliklerin de AB normlarına uygun olduğu ya da AB’nin ÇED ile ilgili eleştirilerinin yersiz olduğu anlamına gelmektedir.

(4). ÇED sürecinin teknik mükemmellik düzeyinin artırılması amacını güden ve çalışmamızın işaret edilen **teknik ve yöntemlerin uygulama içine alınması için bir çaba harcanmamıştır.** Asıl sorun buradadır.

(5). **Stratejik ÇED kavramı** ve süreci AB içinde yasallaşmış olmasına karşın ÇEDY 2002’de bu yolda herhangi bir **düzenleme yer almamaktadır.**

(6). **Kaymakamlar uygulamanın izlenmesi ve denetlenmesinde devre dışı bırakılmışlardır.** Bu önemli bir yanlışlıktır. Bu sonuç, kaymakamları yalnızca ÇED uygulamalarından değil tüm çevresel ödev, görev ve yükümlülüklerinden

uzaklaştıracaktır. Böylelikle, daha iyi çevre koşullarına ulaşma hedefi doğrultusunda çok önemli bir kamusal aktör ve potansiyel olumlu güç devre dışı bırakılmış olmaktadır.

(7). Çağdaş ÇED kavramları ve süreçleri yeni yönetmelikte de görülmemektedir.

Yapılan bu değerlendirmeler ışığında belirtilmelidir ki, ÇEDY 2002'nin ülkemizdeki çevre yönetim ve planlama koşullarının ve ÇED sürecinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi bağlamında taşıdığı önem sınırlıdır.

6.5.3.ÇEDY 1993, ÇEDY 1997 ve ÇEDY 2002'de Kullanılan Kavramların Anlamı ve Değerlendirmesi

ÇEDY 1993, ÇEDY 1997 ve ÇEDY 2002'de kullanılan kavramların anlamı ve değerlendirmesi başlıklar halinde aşağıda verilmiştir.

Çevre Kavramının Tanımı

ÇEDY 1993 ve ÇEDY 1997 çevreyi şu şekilde tanımlamaktadır. **“Canlıların yaşamı boyunca ilişkilerini sürdürdüğü ortam olup; bu ortamdaki hava, su, toprak gibi tabii çevrenin fiziksel unsurlarını, üreticiler (bitkiler), tüketiciler (hayvanlar), ayrıştırıcılar (bakteri ve mantarlar) gibi biyolojik unsurları, insanların tabii, beşeri, parasal ve maddesel kaynaklarının kullanımı ve işletmelerden doğan ekonomik çevre unsurları, insan topluluklarının demografik yapısı, barınma, sağlık ve kültürel ihtiyaçların temin biçimleri ile tarihi ve kültürel unsurların oluşturduğu sosyal çevre unsurları”.**

Bu tanımı genel çizgileriyle yeterli bulmak olanaklıdır. Hazırlanacak ÇED raporlarının da etkilenen çevre kavramından bunları anlaması ve algılaması gerekmektedir.

ÇEDY 2002 ise çevreyi, daha kısa olarak, şu şekilde tanımlamaktadır: **“Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam”.** Bu tanımın, öncekilere göre, daha anlaşılır ve uygulanabilir olduğu görülmektedir. Ancak, yeni tanımda tarihsel çevreye neden yer verilmediği de anlaşılamamaktadır. Tanımda yer alan “sosyal” ya da “kültürel” çevre tanımlarının tarihsel çevreyi kapsadığı varsayılmak gerekir.

ÇED Yönetmeliklerinde ÇED Tanımı

ÇEDY 1997'nin tanımlarla ilgili bölümünde ÇED ile ilgili olarak şu anlatım yer almaktadır: “Gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetlerin çevreye olabilecek olumlu ya da olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ve teknoloji alternatiflerinin tesbit edilerek değerlendirilmesinde ve faaliyetlerin uygulamasının izlenmesi-denetlenmesinde sürdürülecek çalışmalar.”

Yukarıdaki tanımın içerdiği unsurlar şunlardır:

*etkinliklerin çevre üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkilerinin belirlenmesi,

*olumsuz etkilerin önlenmesi ya da en aza indirilmesi İçin alınacak Önlemlerin saptanması,

*proje ile ilgili olarak seçilen yerin ve teknolojik tasarım seçeneklerinin kararlaştırılması

*projenin uygulanmasına ilişkin “izleme” monitoring çalışmalarının yürütülmesi.

ÇEDY 2002'nin ÇED tanımı ise şu şekildedir: “Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ya da olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin saptanarak değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve denetlenmesinde sürdürülecek çalışmalar”.

Görüldüğü gibi, iki tanım birbirinin aynıdır. Tek fark, “**faaliyet**” kelimesinin “**proje**” olarak değiştirilmiş olmasıdır.

Hemen belirtmek gerekir ki, yukarıdaki unsurlar bir ÇED sisteminde bulunması gereken en az unsurlardır. Bu unsurlar, kuramsal ÇED tartışmaları açısından da yeterli sayılabilecek unsurlardır. Kuşkusuz, bu unsurların daha da geliştirilebilmesi olanaklıdır. ÇED sistemi, bu unsurları başarıyla gerçekleştirebilirse hedefine ulaşmış sayılmalıdır.

Ancak, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılarıyla ele alınacağı üzere, uygulamada bugüne kadar elde olunan sonuçlar, söz konusu hedefin oldukça uzağında bulunulduğunu, sisteme ilişkin kurumsal ve yönetsel düzenlemeler yapılmadığını ve ÇED sürecinin teknik mükemmellik düzeyinin uygulamada daha da artırılmasını güvence altına

alacak önlemler alınmadıkça ÇEDY 2002'nin de etkisiz kalacağını göstermektedir.

Amaç

ÇEDY 1997'nin amaç maddesinde yer alan ÇED'in amacı tanımı, ÇEDY 1993'deki tanımda yer alan aynı unsurları, kavramları ve konuları içermekte ve bir diğerini yinelemektedir. ÇEDY 1997'nin "amaç" başlıklı 1 inci maddesinde ÇEDY 1993'ün ilkeleri bir kez daha ortaya konmaktadır.

ÇEDY 1993 ile ÇEDY 1997 arasındaki tek fark, ÇEDY 1997'de "çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi ve alternatiflerinin değerlendirilmesi" kavramlarının amaçlar arasında sayılmasından vazgeçilmesidir.

ÇEDY 2002 ise amaç konusunda çok daha tutumlu davranmakta ve amacı kısaca "ÇED sürecinde uyulacak idari ve teknik usulleri düzenlemek" olarak belirtmektedir.

Etki Kavramı

ÇEDY 1997'de, etki kavramının tanımı şu şekilde yapılmaktadır: "**Planlanan bir faaliyetin hazırlık, inşaat ve işletme süresinde ya da işletme sonrasında çevre unsurlarında doğrudan ya da dolaylı olarak, kısa veya uzun dönemde, geçici ya da kalıcı olarak olumlu veya olumsuz yönde ortaya çıkması muhtemel değişiklikler**".

ÇEDY 2002'de hemen hemen aynı tanım benimsenmiştir.

Bu tanım da, kitabın daha önceki bölümlerinde açıklanan etki kavramına büyük ölçüde uygunluk göstermektedir. Ne varki, burada belirtilen "doğrudan-dolaylı", "uzun vadeli-kısa vadeli", "kalıcı-geçici" ve "olumlu-olumsuz" etki kavramlarının tanımları yapılmamıştır.

Bu bağlamda, en önemli eksiklik, **zararlı etkileri azaltılamaz** (*unmitigable impact*) ve **zararlı etkileri geri çevrilemez** (*irreversible irnpact*) nitelikli etki kavramına yer verilmemesi ve **bu tür etkiler için özel bir düzenleme yapılmamış olmasıdır**. Bir başka eksiklik de yığınsal/birikimli (*cumulative*) etki kavramına yer verilmemiş olmasıdır.

Önemli Etki Kavramı

ÇEDY 1993, "**önemli etki**" kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: "**Planlanan bir faaliyetin çevreye olabilecek olumsuz etkisinin, o faaliyetin özellikleri ya da yer aldığı çevrenin etkilere karşı hassasiyeti nedeniyle ilgili mevzuata ve/veya bilimsel esaslara göre kabul edilebilir olarak belirlenen sınır değerlerin dışında olması**".

Kanımıza göre, ÇEDY 1993'nin en fazla tartışılması gereken yanlarından birisi önemli etki tanımıdır. ÇEDY 1993'de yer alan bu tanım, daha önce de belirtildiği üzere, hem işlevsizdir ve hem de anlamsızdır. Tanım işlevsizdir; çünkü, etkinin önemli olmasının ya da olmamasının ÇED sürecinin işleyişi bakımından yarattığı bir sonuç yoktur. Yaratılan tek sonuç, ön ÇED kapsamına giren projeler hakkında kesin ÇED sürecinin başlatılıp başlatılmaması ile ilgilidir. Bu, belki işlevsel sayılabilir. **Ancak, önemlilik için getirilen mevzuat ve bilimsel esaslar gibi ölçütler uygulamayı disiplin altına alamayacak nitelikte düzenlenmiş bulunmaktadır.** Etkinin önemli düzeyde olması ya da yalnızca etkili olması, süreç açısından herhangi bir farklılık yaratmayacaktır. Çünkü, bu kararı verecek olan il mahalli çevre kurullarının bireysel görüşlerinden başka bir kaynağın değerlendirmede kullanılması söz konusu olamayacaktır. Bu nedenle, böyle bir tanımın yapılmasına ÇEDY 1993'de neden gereksinim duyulduğu anlaşılamamaktadır.

Oysa, “önemli etki” kavramı **İdeal ÇED süreci** açısından **özel bir önem taşımaktadır.** Her projenin çevre üzerinde **az** ya da **çok** sayıda etkisi vardır. ÇED'in amacı **tüm olumsuz etkileri ortadan kaldırmak** değildir. ÇED'in amacı, **olumsuz etkilerden önemli olanlarının sonuçlarını kabul edilebilir sınırlara çekmektir.** Bir başka anlatımla, ÇED'in amacı, daha önce de belirtildiği üzere, belirli bir risk yönetimi anlayışı çerçevesinde **yaşam kalitesini geliştirmek ve taşıma kapasitesini bozulmaktan uzak tutmaktır.** Bu nedenle, **her türlü etkinin önleneyeceği anlamına gelen düzenlemeler ÇED anlayışına uygun değildir.** “Önemli etki” kavramının önemi burada ortaya çıkmaktadır. Etki önemli ise, bu durum ya ÇED sürecini harekete geçirmeli veya proje hakkında alınacak karara esas oluşturmalıdır. Bu da, gerçek anlamda önemli etki tanımını güvence altına alacak düzenlemelerin yapılmasına bağlıdır.

Tanım, aynı zamanda, **anlamsızdır;** zira, önemli etki kabul edilebilir olarak belirlenen “**sınır değerlerin dışında olmak**” olarak tanımlanmıştır ve kabul edilebilirliğin de “**mevzuatla**” ya da “**bilimsel esaslara**” göre belirleneceği hükmü getirilmiştir.

Bu aşamadan sonra **önemli etkinin belirlenebilmesi olanaksızlaşmaktadır.** Buna göre, mevzuat önemli derse, etki önemli olacak ve demezse olmayacaktır. Örneğin, yüzme amacıyla kullanılan deniz suyunda risk sınırı 100 e-koli/1 sınırından

başlıyorsa ve uygulanmakta olan mevzuat bunu 3000 e-koli/1 olarak kabul ediyorsa, bu son değerin altındaki değerler ÇED açısından önemsiz olarak kabul edilecektir.

Aynı şekilde, etkinin bilimsel esaslara göre Önemli olarak sınıflandırılacağı belirtilmek de hatalı sonuçlara yol açabilecektir. Günümüzde epidemiyolojik çalışmalara dayalı olarak bazı kimyasal maddelerle ilgili risk başlatan eşik değerlerin saptanmış olduğu bir gerçektir. Bu kitabın bundan önceki bölümlerinde de bu yolda örnekler verilmiştir. Ancak, bilimin ulaştığı sınırların yetersizliği nedeniyle, her yıl yaklaşık 1.000 kadar yeni kimyasal bileşiğin piyasaya sürüldüğü günümüzde, henüz pek çok kimyasal maddenin/bileşiğin özellikleri henüz tam olarak saptanamamıştır. Saptananların tümü de ölçünleştirilememiştir.

Ayrıca, etkinin önem düzeyi **yalnızca sınır değerin aşılmasıyla ölçülemez**. Etkiye maruz kalma **süresi**, maruz kalınan etkinin **yoğunluğu** ve kirleticinin alıcı ortamda **dağılma kalıpları** da sonucun belirlenmesi açısından yaşamsal rol üstlenmektedir. Bu kitabın ilgili bölümlerinde belirtilmiş olan bu unsurlar birlikte ele alınmadan verilecek Önemlilik kararları inandırıcı olmayacak ve çoğu kez bilimsel bulgularla desteklenemeyecektir.

ÇEDY 2002 de, ÇEDY 1997 olduğu üzere, “önemli etki” kavramına hiç bir şekilde değinmemektedir. ÇEDY 1993’ün yukarıda belirtilen **yanlışlıklarına** karşın ÇEDY 1997 ve ÇEDY 2002’de **önemli etki kavramına ve önemli etkiyi belirleyecek ölçütlere yer verilmemiş olması inceleme ve değerlendirme komisyonlarının değerlendirme çalışmaları açısından önemli bir eksiklik olarak görülmelidir**.

Kapsam

Tüm ÇEDY’de, hangi tür projelere ÇED süreci uygulanacağı ekli listelerde belirlenmiş bulunmaktadır. AB sistemine uygun olan ancak ABD sisteminde yer almayan “listeleme” sisteminin beraberinde getireceği sorunlarda vardır.

ÇEDY’e göre, kapsamın belirleyen üç temel olgu vardır:

- i.Etkinliğin türü.
- ii.Etkinliğin yapılacağı yer (duyarlı yöreler) ve
- iii.ÇED ön araştırması sürecinde “ÇED Raporu Gereklidir” kararının verilmiş olması.

Etkinlik türüne göre hangi tesislerin ÇED ve hangilerinin ÇED ön araştırması

kapsamına girdiği ÇEDY'e ekli listelerde gösterilmiştir.

Duyarlı Yöreler

ÇED kapsamına giren tesisleri belirleyen ikinci olgu da tesisin İçinde yer alacağı yöre ile ilgilidir. ÇEDY 1993 ve 2002'ye ekli Üstelerde bu tür duyarlı yörelerin neler olduğu belirtilmektedir. Yörelerin saptanmasında ülkenin ulusal mevzuatı ile uluslararası ilişkilerinden kaynaklanan mevzuat esas alınmıştır. Bu ÇEDY'de duyarlı yöre kavramı birbirine çok yakın unsurları içermektedir.

Ancak, son gelişmeleri de içermesi açısından ÇEDY 2002'de yer alan duyarlı yöreler listesi aşağıya çıkarılmıştır.

(1). Ülkemiz mevzuatı uyarınca korunması gerekli alanlar

a) 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 2 nci maddesinde tanımlanan ve bu Kanunun üçüncü maddesi uyarınca belirlenen Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiat Anıtları ve Tabiat Koruma Alanları,

b) 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu uyarınca Orman Bakanlığı'nca belirlenen Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yaban Hayvanı Yerleştirme Alanları,

c) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun-2. maddesinin-(a) bendinin (1), (2), (3) ve (5) numaralı alt bentlerinde Kültür Varlıkları, Tabiat Varlıkları, Sit ve Koruma Alanı olarak tanımlanan ve aynı Kanunun ilgili maddeleri uyarınca tespiti ve tescili yapılan, alanlar,

d) 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu kapsamında olan Su Ürünleri İstihsal ve Üreme Sahaları,

e) 04.09.1988 tarihli ve 1999 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'nin 17 nci ve 01.07.1999 tarihli ve 23742 sayılı RG'de yayımlanan Yönetmelikle değişik 18., 19. ve 20. maddelerinde tanımlanan alanlar,

f) 02.11.1986 tarihli ve 19269 sayılı RG'de yayımlanan Hava Kalitesini Korunması Yönetmeliği'nin 49 uncu maddesinde tanımlanan Hassas Kirlenme Bölgeleri,

g) 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9 uncu maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından Özel Çevre Koruma Bölgeleri olarak tespit ve ilan edilen alanlar,

h) 2060 sayılı Boğaziçi Kanunu'na göre koruma altına alınan alanlar,

i) 6831 sayılı Orman Kanunu gereğince orman alanı sayılan yerler,

- j) 3621 sayılı Kıyı Kanunu gereğince yapı yasağı getirilen alanlar,
- k) 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunda belirtilen alanlar,
- l) 4342 sayılı Mera Kanununda belirtilen alanlar,
- m) 30/01/2002 tarihli ve 24656 sayılı RG’de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinde belirtilen alanlar.

(2). Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli alanlar

20/02/1984 tarihli ve 18318 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (BERN Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlardan Önemli Deniz Kaplumbağası Üreme Alanlarında belirtilen I. ve II. Koruma Bölgeleri, Akdeniz Foku Yaşama ve Üreme Alanları,

12/06/1981 tarihli ve 17368 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Akdeniz’in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi (Barcelona Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınan alanlar, 23/10/1988 tarihli ve 19968 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Akdeniz’de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol gereği ülkemizde Özel Koruma Alanı olarak belirlenmiş alanlar, 13/9/1985 tarihli Cenova Bildirgesi gereği seçilmiş ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından yayımlanmış olan Akdeniz’de Ortak Öneme Sahip 100 Kıyısal Tarihi Sit listesinde yer alan alanlar, Cenova Bildirgesi’nin 17 nci maddesinde yer alan Akdeniz’e Has Nesli Tehlikede Olan Deniz Türlerinin yaşama ve beslenme ortamı olan kıyısal alanlar,

14/02/1983 tarihli ve 17959 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Sözleşmesi’nin 1 ve 2 nci maddeleri gereğince Kültür Bakanlığı tarafından Kültürel Miras ve Doğal Miras statüsü ile koruma altına alınan kültürel, tarihi ve doğal alanlar,

17/05/1994 tarihli ve 21937 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi (RAMSAR Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlar.

(3). Korunması gereken alanlar

a) Onaylı çevre düzeni planlarında, mevcut özellikleri korunacak alan olarak tespit edilen yapılaşma yasağı getirilen alanlar (Tabii karakteri korunacak alan, biogenetik rezerv

alanları, jeotermal alanlar v.b.),

b) Tarım Alanları: Tarımsal kalkınma alanları, sulanan, sulanması mümkün ve arazi kullanma kabiliyet sınıfları I, II, III ve IV olan alanlar, yağışa bağlı tarımda kullanılan I. ve II. sınıf ile özel mahsul plantasyon alanlarının tamamı,

c) Sulak Alanlar: Yaban hayatın yaşama ortamı olan, doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketlerinin çekilme devresinde derinliği 6 metreyi geçmeyen sular, bataklık sazlık ve turbalıklar ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerler,

d) Göller, akarsular, yeraltı suyu işletme sahaları,

e) Bilimsel araştırmalar için önem taşıyan ve/veya nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türler ve ülkemiz için endemik olan türlerin yaşama ortamı olan alanlar, biyosfer rezervi, biyotoplar, biyogenetik rezerv alanları, benzersiz özelliklerdeki jeolojik ve jeomorfolojik oluşumların bulunduğu alanlar.

ÇEDY 1997, “hassas” yöreler ile ilgili listeyi düzenlemeleri kaldırmıştır. Buna neden gerek görüldüğü anlaşılamamakla birlikte bu tür yörelerin özel bir koruma altında olmaları kuramsal ÇED bakımından gerekli bir olgu olarak kabul edilmelidir. Kanımızca, “hassas” yöreler içinde ya da yakınında yapılacak her türlü etkinliğin ÇED konusu olması yararlı bir düzenlemedir.

ÇEDY 2002’de ise, “duyarlı yöreler” kavramı yeniden yer almaktadır. Ancak, bu kavrama yer verilmesi yalnızca, ÇED raporu hazırlarken bu alanların özelliklerinin **dikkate alınmasını anımsatmak** içindir. Bu ise, duyarlı yörelerin korunması ve geliştirilmesi açısından **yetersiz** bir düzenleme biçimidir.

ÇED’in Ayrıcalığı: Askeri Tesisler

ÇEDY’e göre kapsam dışında kalan tek ayrıcalık askeri tesislerdir. Stratejik öneme sahip etkinlikler konusunda ÇED sürecinin nasıl uygulanacağı sorununun Çevre Bakanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı arasında yapılacak ortak bir düzenleme ile çözümlenmesi gerekmektedir. Son değişikliklerle, ayrıcalıklar listesine gezici elektrik santralleri ve maden ve petrol arama çalışmaları da eklenmiştir.

ÇED Raporu Hazırlayacak Olanlar: Yeterlik Belgesi

ÇEDY 1997, 32 nci maddesinde, rapor hazırlayacaklarla ilgili koşulların Çevre Bakanlığı'nca çıkarılacak yönetsel metinlerle düzenlenmesini öngörmektedir. Bu Tebliğ, 12 Ağustos 1999 günü RG'de yayınlanmıştır.

Tebliğin amacı, ÇEDY uyarınca, rapor hazırlayacak kurum ve kuruluşlara yeterlik belgesi verilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Tebliğ, bu bağlamda, rapor hazırlayacak kurum ve kuruluşlarda aranacak koşulları, Yeterlik Komisyonu'nun oluşumunu, çalışma usul ve esaslarını, başvuruların değerlendirilmesi biçimini, yeterlik belgesinin verilmesini, denetlenmesini, vize edilmesini ve verilmiş belgenin iptali ile ilgili konuları kapsamaktadır.

Tebliğ'e göre, yeterlik belgesi için adaylarda aranacak koşullar şunlardır:

Kurucu veya yöneticilerinin en az lisans seviyesinde eğitim görmüş olmaları,

Kamu veya özel sektörde mesleği ile ilgili olarak üç yıldan az olmamak üzere çalışmış en az bir çevre mühendisini kadrolarında bulundurmaları,

"Mühendislik" ve "Mimarlık" Fakülteleri, Fen-Edebiyat fakültelerinin "Fizik", "Kimya", "Jeoloji", "Biyoloji", "Arkeoloji", "Zooloji" bölümleri, "Kamu Yönetimi", "İşletme", "Ekonomi", "Maliye", "İktisat", "Sosyoloji" bölümleri lisans mezunlarından, kamu veya özel sektörde mesleği ile ilgili olarak üç yıldan az olmamak üzere çalışmış en az bir kişiyi istihdam etmeleri,

ÇED veya ÇED Ön Araştırmasına tabi faaliyetin yeri ve konusuna göre diğer meslek dallarından en az bir kişiyi de ÇED veya ÇED Ön Araştırması süresince görevlendirmeleri,

Belirtilen meslek dallarından;

Lisans seviyesinde eğitim görmüş olanlardan ÇED veya ÇED ön Araştırma Raporunun hazırlanması, incelenmesi veya denetiminde üç yıl çalışmış olmak üzere mesleğinde en az beş yıl,

Yüksek lisans seviyesinde eğitim görmüş olanlardan ÇED veya ÇED Ön Araştırma Raporunun hazırlanması, incelenmesi veya denetiminde iki yıl çalışmış olmak üzere mesleğinde en az dört yıl,

Doktora ve üstü eğitim görmüş olanlardan ÇED veya ÇED Ön Araştırma Raporunun hazırlanması, incelenmesi veya denetiminde iki yıl çalışmış olmak üzere

mesleğinde en az üç yıl deneyimli bir kişiyi ya da dördüncü bir kişiyi Rapor Koordinatörü olarak ÇED veya ÇED Ön Araştırma süresince görevlendirmeleri.

Yeterlik belgesi almak isteyen kururu ve kuruluşlar aşağıdaki belgeleri ekleyerek bir dilekçe ile Çevre Bakanlığı'na başvuruda bulunacaklardır.

*şirket kuruluş senedi veya ana sözleşmesi veya tüzüğü,

*sicil belgesi veya sicil kaydı,

*vergi ve sigorta borçlarının olmadığına dair ilgili kurumlardan alınan belgeler,

*işyeri açma belgesi,

*temsile yetkili kişi veya kişilerin noter tasdikli imza sirküleri,

*kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşlar için kurum amiri tarafından yetkili kılındıklarına dair yazı,

*öngörülen personeli çalıştıracaklarına dair taahhütname,

*ölçüm, analiz ve laboratuvar cihazları gibi teknik donanımına ilişkin belgeler ve

*çevre veya ÇED konusunda yaptığı çalışmalara ait belgeler.

Başvuru üzerine, Bakanlık tarafından, verilen belgeleri incelemek ve değerlendirmek üzere, bir komisyon oluşturulur. Komisyon, belgeleri inceler ve değerlendirir. Komisyon, gerekli gördüğü takdirde, başvuru sahibi kurum veya kuruluş ve yapağı işler hakkında ilave bilgi ve belge isteye bilir, inceleme ve araştırma yapabilir veya yaptırabilir.

Yapılacak incelemeler sonucunda, yanlış veya yanıltıcı bilgi ve belge verdiği anlaşılan başvuru sahiplerine üç yıl süre ile yeterlilik belgesi verilmez. Ortalama puanı 80 ve üzeri olan Kurum ve Kuruluşlara (A1 sınıfı, 60-79 olan kurum ve kuruluşlara (B) sınıfı yeterlik belgesi verilir. A sınıfı yeterlik belgesi alan kurum ve kuruluşlar ÇED Raporu ve ÇED Ön Araştırma Raporu, B sınıfı yeterlik belgesi alan kurum ve kuruluşlar ise yalnızca ÇED Ön Araştırma Raporu hazırlamak yetkisine sahip olurlar. Ancak, B sınıfı yeterlik belgesine sahip kurum ve kuruluşlarca hazırlanan ÇED Ön Araştırma Raporları hakkında “çevresel etkileri önemlidir” kararı verilen faaliyetler için düzenlenecek ÇED Raporları, A sınıfı yeterlik belgesi sahibi kuruluşlarla ortaklaşa hazırlanabilir.

Yeterlik belgesi alan kurum ve kuruluşların, yeterlik şartlarının devam edip etmediği Bakanlık tarafından denetlenir. Bu yetki, taşra teşkilatına devredilebilir. Yapılan denetimler sonucunda, yeterlik şartlarını taşımadıkları veya kaybettikleri belirlenen kurum ve kuruluşlar ile, başvuru sırasında ve ÇED Raporu veya ÇED Ön Araştırma Raporlarında yanlış veya yanıltıcı bilgi ve belge düzenledikleri tespit edilen kurum ve kuruluşların yeterlik belgesi iptal edilir. Bu kurum ve kuruluşlara üç yıl süre ile yeterlik belgesi verilmez.

Yeterlik belgesinin geçerlilik süresi üç yıldır.

Yeterlik belgesi alan kurum ve kuruluşlar bu süre sonunda ilgili bilgi ve belgelerle Bakanlığa başvururlar. Yeterlik Belgesi Komisyonu, yapılacak inceleme sonucuna göre, yeterlik belgesinin devamına, iptaline veya sınıf değişikliğine karar verir. Sınıf değişikliğine gerek olmayan durumlarda yeterlik belgesi üç yıl süre ile vize edilir.

Yeterlik belgesi iptal edilen kurum ve kuruluşlar, üç yıl süre ile, yeterlik belgesi almak için başvuruda bulunamaz. Yeterlik belgesi iptal edilen kuruluşlar, Valiliklere ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına bildirilir. Yeterlik belgesi iptal edilen kurum ve kuruluşların hazırladıkları raporlar kabul edilmez.

Yeterlik belgesi sınıfını yükseltmek isteyen kurum ve kuruluşlar, yılda bir defaya mahsus olmak üzere başvururlar. Başvurular, incelenir ve sonuçlandırılır.

Yeterlik belgesi başkasına kiralanamaz, devredilemez ve satılamaz.

Tebliğ, ÇED raporu hazırlayacak olanlara verilecek yeterlik belgesiyle ilgili olarak bu düzenlemeleri getirmektedir. Türkiye’de, ÇED raporlarının, genellikle, çok yetersiz gruplarca hazırlandığı ve bu sorunu belirli bir disiplin altına almak gerektiği yolundaki görüşlerde isabet vardır.

Ancak, bana göre, meslekler arasında rant paylaşımı ile sonuçlanan bu tür yeterlik düzenlemeler, amaca ters düşen uygulama biçimleridir. ÇED süreci pek çok bilimsel disiplinin konu ile ilgilendirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Raporların yeterlilik düzeyinin yükseltilmesinin güvence altına alınması bazı meslek gruplarına ayrıcalık tanınmasında değil, raporun maliyetinde, projeyi hazırlayanların eğitsel ve profesyonel geçmişlerinin zenginliğinde ve raporu hazırlamak için harcanan adam/ay miktarında aranması gerekmektedir. Bu amaçla da, bu ve benzeri bilgilerin raporla birlikte açıklanması zorunluluğu getirilmelidir.

ÇEDY 2002, yukarıda yapılan eleştiriye koşturularak, **firmalara yeterli belgesi verilmesi sistemini bütünüyle reddetmiş, bu yolda çıkarılan tebliğleri yürürlükten kaldırmış ve bünyesinde böyle bir düzenlemeye yer vermemiştir.** AB uzmanlarının bu yoldaki önerilerinin de ÇEDY 2002'nin hazırlık çalışmalarında dikkate alındığı anlaşılmaktadır.

Proje Sahibinin Yükümlülükleri

ÇEDY projeyi önerenlere çeşitli yükümlülükler yüklemiştir. ÇEDY 1997'ye göre ÇEDY kapsamına giren proje sahiplerinin yerine getirmesi gereken ödevler ile bu ödevlerin ÇEDY 2002'deki durumu aşağıda belirtilmiştir:

(1). Etkinliğin içinde yer alacağı alanla ilgili olarak valilikten olumlu görüş almak. 2002 bu ödevi kaldırmıştır.

(2). ÇED raporunu ve ÇED ön araştırma raporunu hazırlamak. Bu ödev, doğal olarak, ÇEDY 2002'de de devam etmektedir.

(3). Yükümlenme belgesi ve imza sirküleri düzenlemek ve yönetime vermek.

(4). Halkın katılımı toplantısını düzenlemek ve toplantı gününü ve yerini ilan etmek. ÇEDY 2002'de bu göreve daha fazla önem ve ağırlık verilmektedir.

(5). Projenin yapım ve işletme aşaması ile proje bittikten sonra projeye ilişkin etkinlikleri izlemek ve etkinliklerin verilen izin belgelerine uygunluğunu güvence altına almak. ÇEDY 2002'de açık bir anlatım yer almamakla birlikte, bu görev ÇED sürecinin doğal sonucu olarak varlığını devam ettirmektedir.

(6). Ön ÇED araştırması kapsamına giren projelerde “çevresel etkileri önemsizdir” belgesi aldıktan sonra çatışmaları başlatmak. ÇEDY 2002'de bu karar “ÇED gereklidir/gerekli değildir” şekline dönüşmüş ve bu kararı üretmek yetkisi MÇK'dan alınarak Çevre Bakanlığı'na verilmiştir.

(7). ÇED kapsamına giren projelerde “ÇED olumlu” görüşü aldıktan sonra çalışmaları başlatmak. Bu ödev de devam etmektedir,

(8). İnceleme komisyonunun istediği girdileri sağlamak. Bu ödev de devam etmektedir.

(9). Belgeleri asmak ve herkesin incelemesine açık tutmak. Bu ödev de devam etmektedir.

Kamu Yönetimlerinin Görevleri

Çevre Kanunu, Çevre Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri ile İlgili Kanun Hükmünde Kararname ve ÇEDY, ÇED sisteminin uygulanmasıyla ilgili olarak temel görevleri Çevre Bakanlığı'na vermiştir.

Kuşkusuz, bu temel görevlerin başında ÇED sistemini kurmak, kurumsallaştırmak ve geliştirmek gelmektedir. Belirtilen bu temel görevin yanında Çevre Bakanlığı'na verilen Öteki görevler şunlardır:

- (1). ÇED “olumlu” veya “olumsuz” kararı ile “ÇED gerekli” veya “gerekli değil” kararı vermek,
- (2). ÇED olumlu görüşü verilen projelerle ilgili yükümlenme belgelerini ve öteki gerekli belgeleri İlgili kurum ve kuruluşlara iletmek,
- (3). ÇEDY’de öngörülen süreleri gerekli durumlarda uzatmak,
- (4). ÇED konusunda öteki kamu kurum ve kuruluşları arasında eşgüdüm ve İşbirliği sağlamak,
- (5). Gerek yapım, gerek işletme ve gerekse proje sona erdikten sonra da projeyi izlemek ve denetlemek,
- (6). ÇED raporunun genel formatında gerekli değişiklikleri yapmak ve
- (7). ÇED düzenlemeleri yapmak amacıyla tebliğler yayınlamak.

Yukarıda sayılan görevler arasında yer alan ÇED olumlu belgesi almış projelerin izlenmesi ve denetlenmesi görevi çerçevesinde, Çevre Bakanlığı'nın yerel yönetimlerle ve merkezi yönetimin taşra kuruluşlarıyla işbirliği yapmak durumunda olması gerekmektedir.

Mülki İdare Amirlerinin Görevleri

ÇEDY 1993 ve ÇEDY 1997’de projenin devam etmesine olanak veren “çevresel etkileri önemsizdir” ve “ÇED olumlu görüşü”ne sahip olmadan etkinliklerini başlatan tesislerle ilgili önlemleri almak yetkisi o yerin en büyük mülki idare amiri olan vali ve kaymakamlara verilmiştir. Bu bağlamda, mülki İdare amiri, çevresel etkileri Önemsizdir belgesi ile ÇED belgesi ve eklerini proje sahibinden isteyebilir ve etkinlikler sırasında üstlenmiş olduğu yükümlülükleri yerine getirmesini talep edebilir. Söz konusu yükümlülükler uylulmaması durumunda, ilgililere önce 30 günlük bir süre vermek ve bu süre İçerisinde yükümlülükler uylulmadığının saptanması durumunda etkinliği

durdurmak yetkisi mülki idare amirine verilmiştir. Durdurma kararı, yükümlülükler yerine getirilinceye kadar devam edecektir.

Bu çerçevede, iki noktaya dikkat çekmek gerekmektedir. **Bunlardan birincisi, en büyük mülki idare amiri kavramının hukuksal açıdan tartışmalı olmasıdır.** Çevre Kanunu’nun uygulaması açısından, en büyük mülki İdare kavramının tanımı konusunda çeşitli görüş ayrılıkları yaşanmaktadır. **Danıştay’ın bir dairesine göre, ilçenin en büyük mülki idare amiri yalnızca kaymakamdır. Bir başka Danıştay dairesi ise, valiyi de ilçenin en büyük mülki idare amiri olarak kabul etmektedir.** Uygulamada zorluklar yaratan bu sorunun çözümlenmesi yönetsel yargıya aittir. Ancak, bugüne kadar bu yolda ilerleme elde edilememiştir.

Mülki idare amirlerinin bir başka görevi de halk toplantılarının düzenlenmesiyle ilgilidir. ÇEDY’nin 16. ve 25. maddesi halk toplantısının halka duyurulması ve toplantının yönetilmesi konusunda mülki idare amirlerine görevler vermektedir.

İkinci endişe konusu, ÇEDY 1993’nin geçici 2. maddesinde yer almaktadır. Bu maddede, “Bu yönetmelikle taşra teşkilatına verilen tüm yetki ve sorumluluklar taşra teşkilatı kuruluncaya kadar mahallin en büyük mülki idare amirine ya da uygun gördüğü memura aittir” denilmektedir. Bu düzenlemeden, Çevre Bakanlığının taşra il müdürlükleri kurulduktan sonra mülki idare amirlerinin bu yoldaki görevlerinin sona ereceği şeklinde bir anlam çıkmaktadır. Böyle bir tercih hem hukuksal ve hem de stratejik açıdan yanlış bir karar olmak durumundadır. Hukuksal açıdan yanlışlık İl İdaresi Kanunu’nun öngördüğü sistemin dışına çıkılması ile ilgilidir. Stratejik açıdan ise, mülki idare amirlerinin olanaklarından yararlanmamak, esasen zor durumda olan ÇED sisteminin uygulanma koşullarını daha da olumsuz kılınması anlamına gelecektir. Nitekim, ÇEDY 1997, bu konudaki hükmü “Taşra Teşkilatı bulunmayan illerde Taşra Teşkilatı kuruluncaya kadar bu Yönetmelik ile Taşra Teşkilatına verilmiş tüm yetki ve sorumluluklar Valilikçe uygun görülen diğer bakanlıkların İl İdare Şube Başkanlarınca yerine getirilir” şeklinde değiştirilmiştir.

Bu durum, Çevre Bakanlığı’nın taşra örgülü bulunmayan illerde valilere, Çevre Bakanlığı’na ait görev ve hizmetlerin yürütülmesi için öteki İl İdare şube başkanlarını görevlendirmek sorumluluğunu vermektedir Bu düzenleme biçimi İl İdaresi Yasası’na da uygun düşmektedir.

ÇEDY 1997, valiliklerle ilişkisi bakımından, ilginç ve önemli bir düzenlemeyi beraberinde getirmektedir. Bu görev valiliklere verilen ÇED sürecinin başlangıcında, etkinlik için seçilen yerin yürürlükteki hukuksal düzenlemeler karşısında uygun olup olmadığını belirlemek görevidir. Buna göre, ÇEDY 1997 kapsamına giren tüm etkinlikler. ÇED sürecini başlatmadan önce valiliğe (ya da valiliklere başvurarak etkinliğin içinde yapılacağı yerin seçilmesinde ve kullanılmasında mevzuat açısından sakınca olup olmadığını sormak ve olumlu görüş almak zorundadırlar. Valilik bu saptamayı yaparken yürürlükteki mevzuatı esas alacaktır. Bu mevzuat içinde yer alması olası olanlara aşağıda işaret edilmiştir:

*kalkınma planları ve yıllık uygulama programları

*bölge planları, çevre düzeni planları, nazım imar planları, uygulama imar planları ve ıslah imar planları

*özel çevre koruma planları

ÇEDY 1993'nin II nolu listesinde yer alan tüm duyarlı alanlarla ilgili düzenlemeler

*Turizmi Teşvik Yasası uyarınca yapılan düzenlemeler

*Çevre Yasası uyarınca yürürlüğe konulan yönetmelikler ve tebliğler

*duyarlı hava kirliliği bölgeleri

*su koruma havzaları

*gürültü önleme planları

*katı atıklarla ilgili yönetmeliklerin öngördüğü düzenlemeler

*askeri bölgeler

*hava uçuş koridorları

*kamulaştırmalar ve kamu yararı kararı alınmış alanlar

*büyük altyapılara ilişkin plan ve projeler

Burada değinilmesi gereken bir başka nokta da, yerel yönetimlerle ilgilidir. ÇED uygulamasında yerel yönetimlere daha fazla yetki, görev ve sorumluluk verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, üzerinde durulması gereken öncelik kentsel ÇED kavramını geliştirmek ve bu yolda belediyelere etkili ve güçlü roller tanımak olmalıdır.

ÇEDY 1997 ile valiliklere verilen bir başka görev de, ön ÇED araştırma raporları için özel ÇED formatı hazırlamakla ilgilidir. Her ne kadar, ÇEDY 1997'nin ekinde bu konuda ilk örnek model sayılabilecek bir format yer almaktaysa da. ÇEDY 1097 valiliklere gerekli gördükleri durumlarda özel format hazırlamak ve ÇED yükümlüsünden bu formata göre rapor hazırlamalarını istemek hakkını vermektedir.

ÇEDY 2002 ise, bu konuda radikal sayılması gereken yeni bir düzenleme getirmektedir. Bir anlamda, yukarıda tartışması yapılan “Çevre Kanunu’na göre mahallin en büyük mülki amiri vali midir yoksa kaymakam mıdır?” tartışmasına bir yanıt üretmek istermişçesine ÇEDY 2002 ÇED ile ilgili görev, yetki ve sorumluluk dağılımında **kaymakamı dışlamış ve valiyi yeğlemiştir.** Daha önce de belirtildiği üzere, bana göre **akılcı olmayan** bu yeğleme hem isabetsiz, hem **yanlış** ve hem de **İl İdaresi Kanunu’na aykırıdır.**

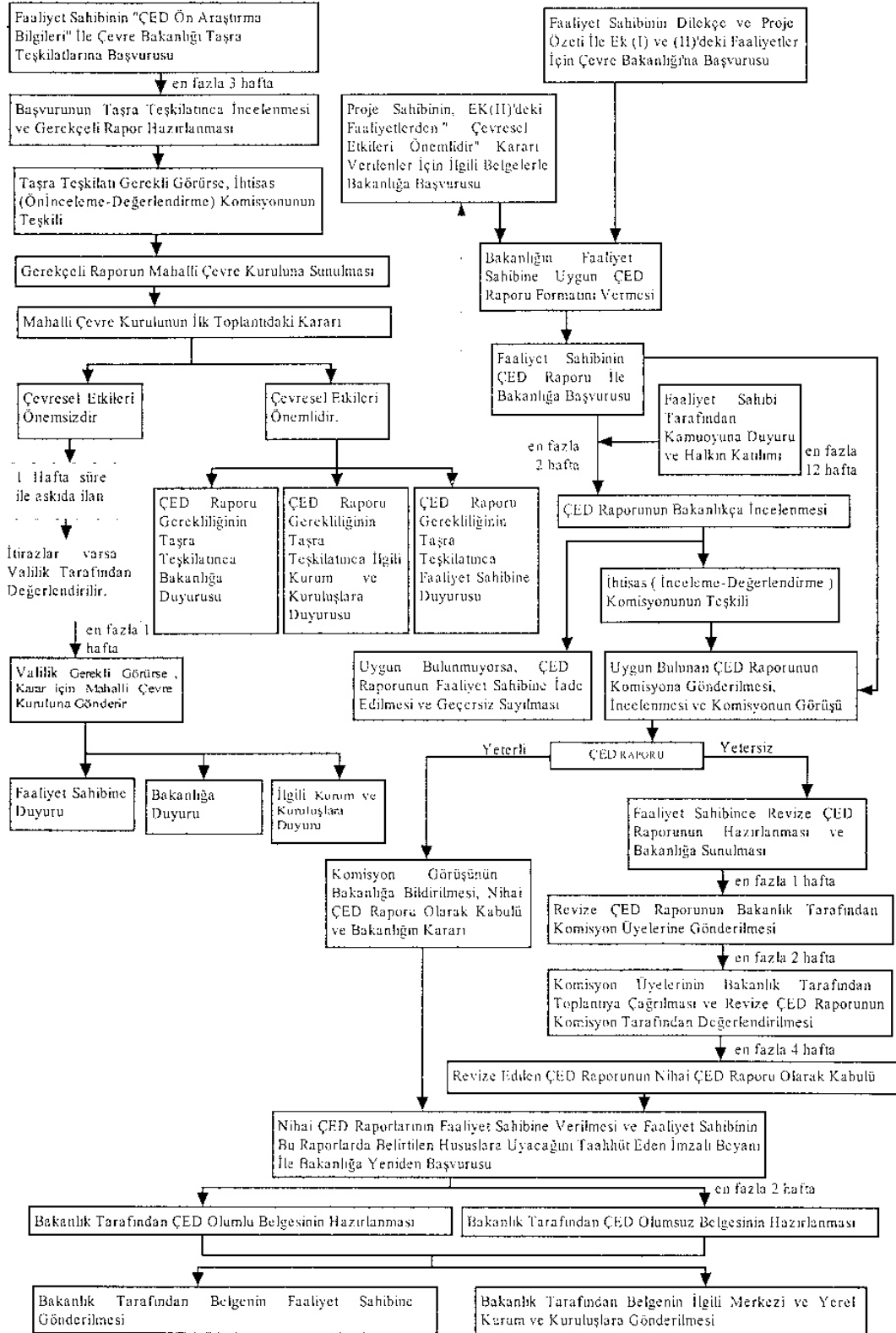
6.5.4. ÇEDY 1993, ÇEDY 1997, ÇEDY 2002 Açısından ÇED Süreçleri, Kararları ve İş Akımı Çizelgeleri

ÇEDY 1993, ÇEDY 1997, ÇEDY 2002'nin öngördüğü akış çizelgeleri aşağıda verilmiştir. Süreçler, maddeler ve sürelerle ilgili karşılaştırmalar bu çizelgelerden yapılabilir.

Çizim 6.2.ÇEDY 1993'e Göre Ön ÇED ve ÇED İş Akım Çizelgesi

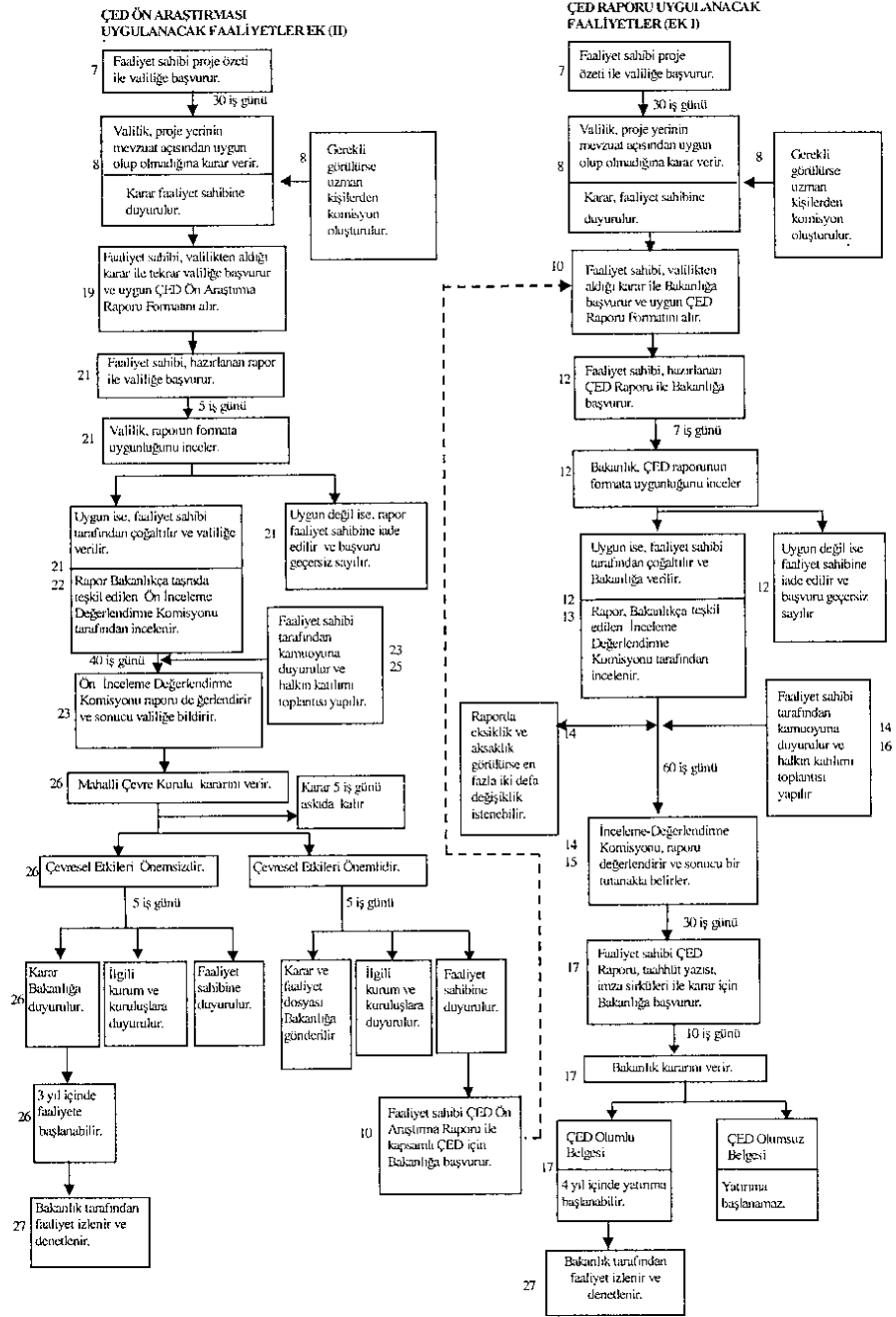
ÇED ÖN ARAŞTIRMASINA TABİ FAALİYETLER İÇİN EK (III)

ÇED UYGULANACAK FAALİYET ve HASSAS YÖRELERDEKİ FAALİYETLER İÇİN EK (I ve II)

Kaynak: Yücel, 2001: 35.

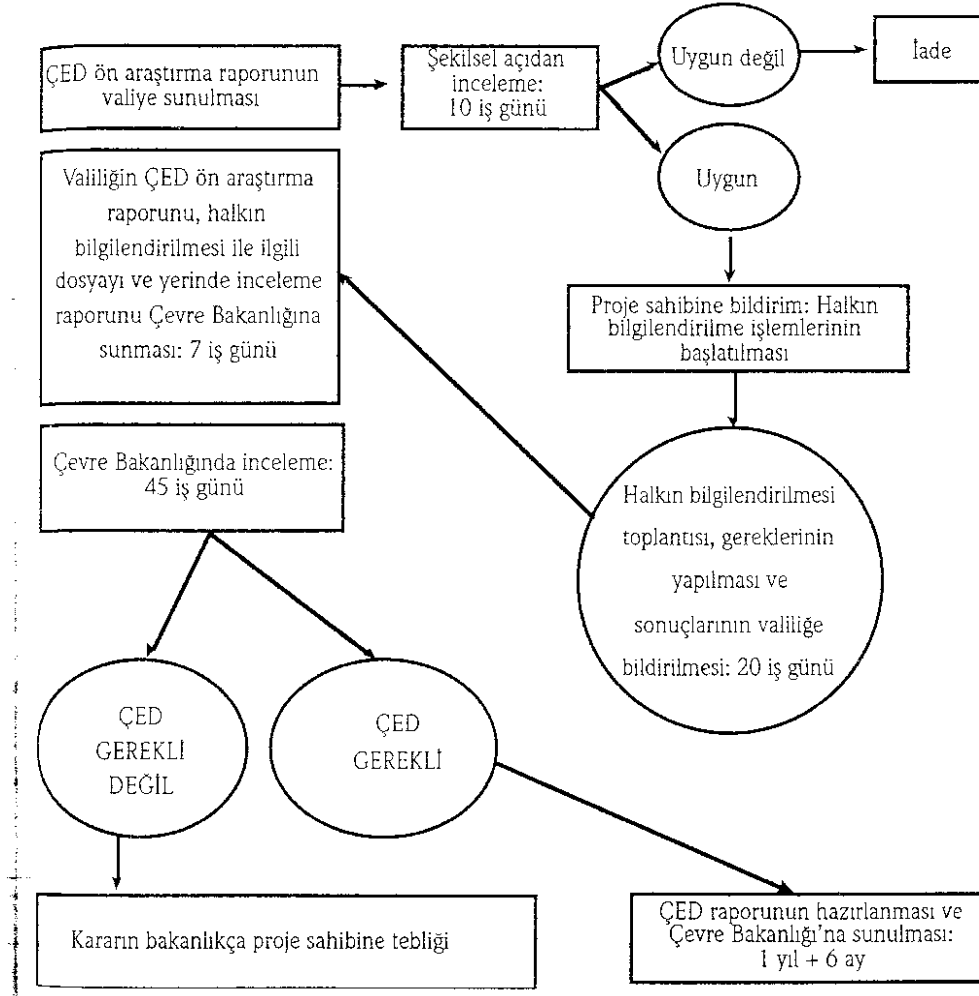
Çizim 6.3.ÇEDY 1997'ye Göre Ön ÇED ve ÇED İş Akım Çizelgesi

(*)Kutuların yanındaki numaralar Yönetmeliğin maddeleridir.

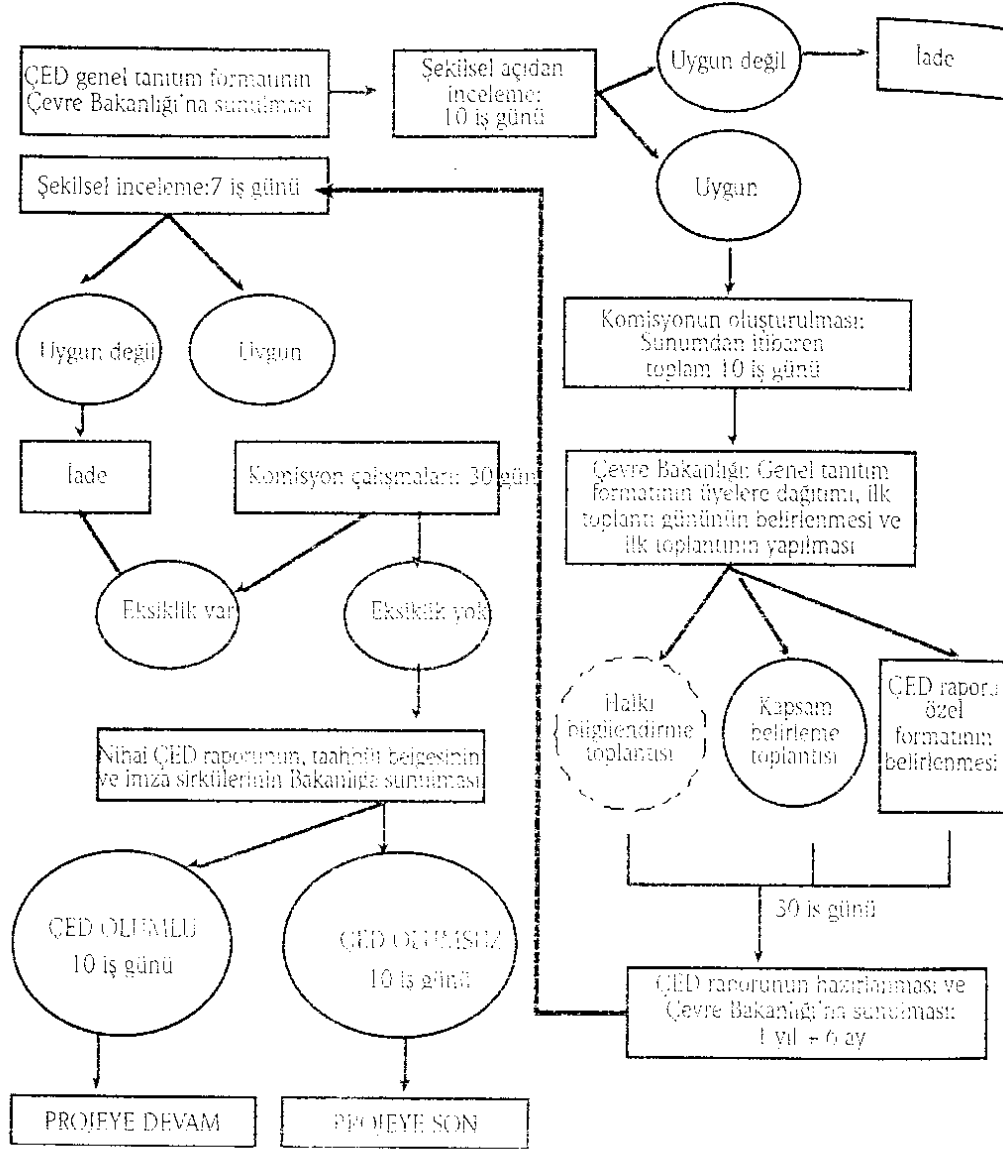
Kaynak: Yücel, 2001: 40.

Çizim 6.4.ÇEDY 2002’ye Göre Ön ÇED İş Akım Çizelgesi

Kaynak: Yaşamış, 2003: 231.

Çizim 6.5.ÇEDY 2002'ye Göre ÇED İş Akım Çizelgesi

Kaynak: Yaşamış, 2003: 232.

6.5.5.ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003 İçin Genel Karşılaştırmalar ve ÇEDY 2003'ün EK II ve EK I'e Göre İş Akımı Çizelgeleri

ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003 için genel karşılaştırmalar şöyle belirtilebilir:

EK I LİSTESİNE TABİ PROJELER İÇİN;

* ÇED sürecinde yapılmakta olan bilgilendirme ve kapsamlılaştırma toplantısı birleştirilerek tek toplantı haline getirilmiştir.

* 117 iş günü olan ÇED süreci 35 iş gününe indirilmiştir.

* ÇED raporunu hazırlayanlar için yeterli uygulaması getirilmiştir.

EK II LİSTESİNE TABİ PROJELER İÇİN;

* ÇED ön araştırmasına tabi olarak bilinen projeler Ek II listesine tabi projeler olarak değiştirilmiştir.

* Halkın bilgilendirme toplantıları kaldırılmıştır.

* Ek II listesindeki projeler için ÇED ön araştırma raporu hazırlama yükümlülüğü kaldırılmış olup, yatırımcının sadece Ek IV'e göre proje tanıtım dosyası hazırlaması gerekmektedir.

* **75 iş** günü olan değerlendirme süreci **25 iş** gününe indirilmiştir

ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003 için Ek I ve Ek II listelerinin ÇED prosedürlerinin karşılaştırması ve süreler açısından karşılaştırılarak gösterilmesi aşağıda çizimler halinde gösterilmiştir. (Bakınız Çizim 6.6., Çizim 6.7.)

Yönetmeliklerin geçici maddeleri de Çizelge 6.1'de karşılaştırılarak gösterilmiştir. Bu çizim ve çizelgelerin yorumlanmasıyla karşılaştırmalı değerlendirme yapılabilir.

Yine ÇEDY 2003 e göre Ek II ve Ek I listelerinin ÇED iş akımı çizelgeleri çizimler halinde sunulmuştur. (Bakınız Çizim 6.8, Çizim 6.9).

Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ÇEDY 2003'ün 2004 yılındaki değişiklikleriyle birlikte ayrıntılı değerlendirmesi yapılacaktır. Yine, ÇED ve ön ÇED yani Ek I ve Ek II'ye tabi projeler açısından Türkiye'de ne tür kararlar alındığı ve bunların anlamları ayrıntılı bir şekilde incelenecek ve değerlendirilecektir.

**Çizim 6.6.ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003'ün Ek II Listesine Göre Karşılaştırmalı
İş Akımı Çizelgesi**

16.12.2003 TARİHLİ YÖNETMELİK (25 İŞ GÜNÜ)		06.06.2002 TARİHLİ YÖNETMELİK (75 İŞ GÜNÜ)	
PROJE TANITIM DOSYASI EK IV'E GÖRE HAZIRLANIR		ÇED ÖN ARAŞTIRMA RAPORU HAZIRLANIR EK IV'E GÖRE	
PROJE TANITIM DOSYASI VALİLİĞE SUNULUR, VALİLİK UYGUNLUK YÖNÜNDEN İNCELER (5 İŞ GÜNÜ)		RAPOR VALİLİĞE SUNULUR	
PROJE TANITIM DOSYASININ DEĞERLENDİRİLMESİ (15 İŞ GÜNÜ)		VALİLİK UYGUNLUK YÖNÜNDEN İNCELER 10 İŞ GÜNÜ	
VALİLİĞİN KARAR VERMESİ (5 İŞ GÜNÜ)		HALKIN BİLGİLENDİRİLMESİ YAPILIR 20 İŞ GÜNÜ	
VALİLİĞİN KARAR VERMESİ (5 İŞ GÜNÜ)		RAPORUN DEĞERLENDİRİLMESİ 45 İŞ GÜNÜ	
ÇED GEREKLİDİR KARARI	ÇED GEREKLİ DEĞİLDİR KARARI	ÇED GEREKLİDİR KARARI	ÇED GEREKLİ DEĞİLDİR KARARI
ÇED PROSEDÜRÜ UYGULANIR		ÇED PROSEDÜRÜ UYGULANIR	

Kaynak: <http://www.ankaracevreorman.gov.tr/ced/akissemasi.htm>, 29.07.2006'dan düzenlenmiştir.

**Çizim 6.7.ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003'ün Ek I Listesine Göre Karşılaştırmalı
İş Akımı Çizelgesi**

**ÇED PROSEDÜRÜ
16.12.2003 TARİHLİ YÖNETMELİK
(38 İŞ GÜNÜ)**

PROJE TANITIM DOSYASI HAZIRLANIR BAKANLIĞA SUNULUR	
BAKANLIK PROJE TANITIM DOSYASINI İNCELER VE İDK KURULUR (3 İŞ GÜNÜ)	
HALKIN KATILIMI VE FORMAT VERİLMESİ (12 İŞ GÜNÜ)	
ÇED RAPORUNUN BAKANLIĞA SUNULMASI (EN FAZLA BİR YIL İÇERİSİNDE)	
BAKANLIK RAPORUN FORMATA UYGUNLUĞUNU İNCELER (3 İŞ GÜNÜ)	
KOMİSYON ÜYELERİNCE İNCELEME VE DEĞERLENDİRME YAPILIR (10 İŞ GÜNÜ)	
NİHAİ ÇED RAPORU BAKANLIĞA SUNULUR (5 İŞ GÜNÜ)	
BAKANLIKÇA ÇED OLUMLU/OLUMSUZ KARARI VERİLİR (5 İŞ GÜNÜ)	
ÇED OLUMLU KARARI	ÇED OLUMSUZ KARARI
5 YIL İÇERİSİNDE YATIRIMA BAŞLANMALIDIR	YATIRIM YAPILAMAZ

**ÇED PROSEDÜRÜ
06.06.2002 TARİHLİ YÖNETMELİK
(117 İŞ GÜNÜ)**

PROJE TANITIM DOSYASI HAZIRLANIR BAKANLIĞA SUNULUR	
BAKANLIKÇA İDK KOMİSYONU KURULUR	
BAKANLIK UYGUNLUK YÖNÜNDEN İNCELER -10 İŞ GÜNÜ	
BİLGİLENDİRME TOPLANTISI YAPILIR	
İDK TARAFINDAN OLUŞTURULAN FORMAT YATIRIMCIYA VERİLİR – 30 İŞ GÜNÜ	
HALKIN KATILIM TOPLANTISI YAPILIR	
BAKANLIK RAPORUN FORMATA UYGUNLUĞUNU İNCELER – 7 İŞ GÜNÜ	
İDK ÜYELERİNCE İNCELEME VE DEĞERLENDİRME YAPILIR – 30 İŞ GÜNÜ	
NİHAİ ÇED RAPORU BAKANLIĞA SUNULUR 30 İŞ GÜNÜ	
BAKANLIKÇA KARAR VERİLMESİ 10 İŞ GÜNÜ	
ÇED OLUMLU KARARI	ÇED OLUMSUZ KARARI
5 YIL İÇERİSİNDE YATIRIMA BAŞLANMALIDIR	YATIRIM YAPILAMAZ

Kaynak: <http://www.ankaracevreorman.gov.tr/ced/akissemasi.htm>, 29.07.2006'dan düzenlenmiştir

Çizelge 6.1.ÇEDY 2002 ve ÇEDY 2003'ün Geçici Maddelerinin Karşılaştırılması

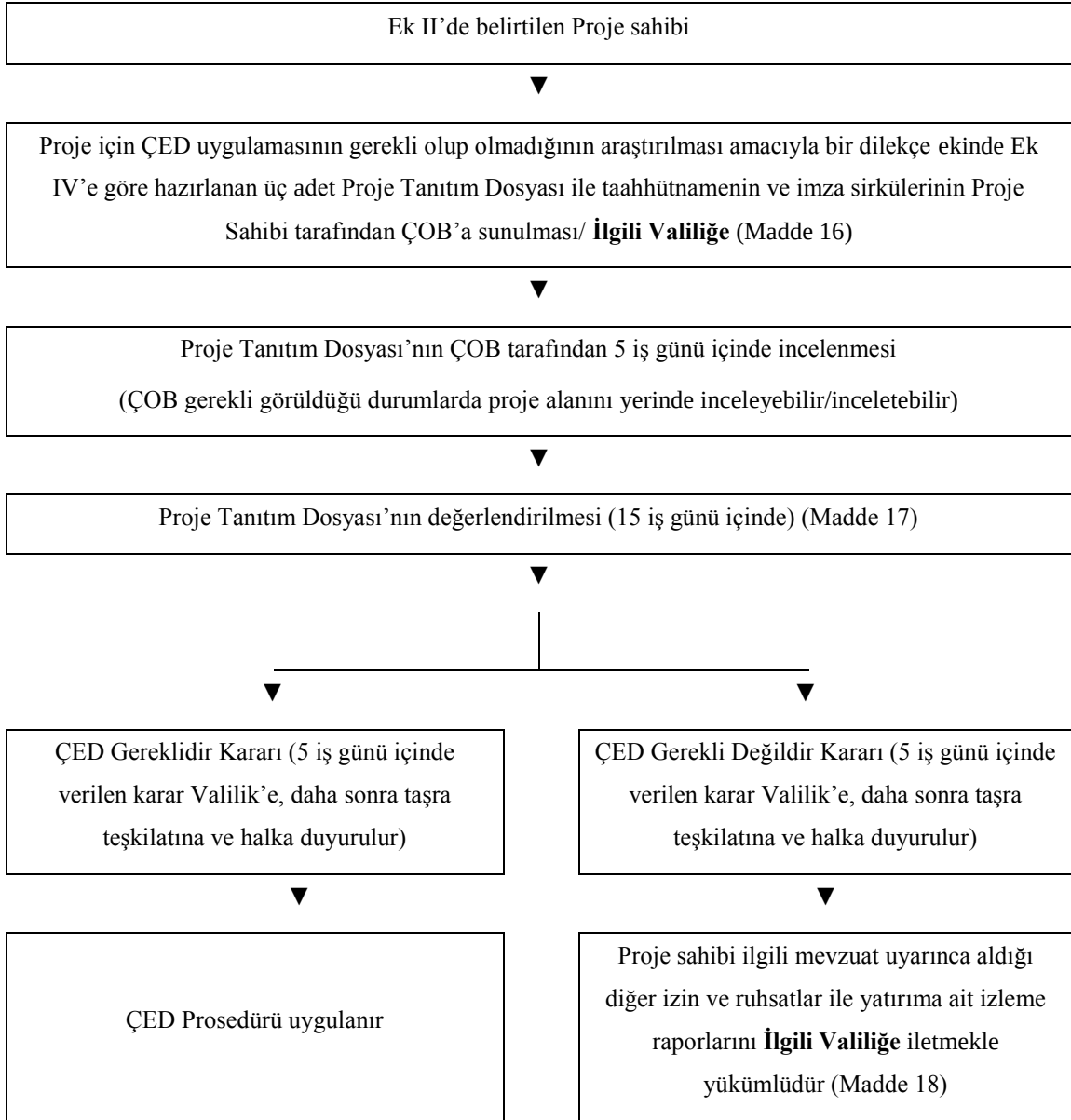
16.12.2003 TARİHLİ ÇED YÖNETMELİĞİ	06.06.2002 TARİHLİ ÇED YÖNETMELİĞİ
Geçici Madde 1- 07/02/1993 tarih ve 21489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği ile 23/06/1997 tarih ve 23028 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve 06.06.2002 tarih ve 24777 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği hükümlerine tabi oldukları halde söz konusu yönetmeliklerde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmeyen faaliyetlere bu Yönetmelik hükümleri uygulanır. Geçici Madde 2- Bu Yönetmeliğin yürürlük tarihinden önce, Çevresel Etki Değerlendirmesi veya Çevresel Etki Değerlendirmesi Ön Araştırma Raporları hazırlanarak Bakanlık veya Valiliğe sunulan faaliyetlere, tabi oldukları Yönetmelik hükümleri uygulanır. Geçici Madde 3- 07/02/1993 tarihinden önce uygulama projeleri onaylanmış veya çevre mevzuatı ve ilgili diğer mevzuat uyarınca yetkili mercilerden izin, ruhsat veya onay ya da kamulaştırma kararı alınmış veya yatırım programına alınmış veya mevzii imar planları onaylanmış projelere ve bu tarihten önce üretim ve/veya işletmeye başladığı belgelenen faaliyetlere bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz. Geçici Madde 4- 23/06/1997 tarihinden önce ilgili mevzuatı gereğince güzergahı belirlenen veya yatırım programına alınan petrol ve gaz boru hatları, enerji nakil hatları, otoyollar, duble yollar, ekspres yollar, devlet yolları ve il yolları projelerine bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz. Geçici Madde 5- Yeterlik Belgesi ile ilgili tebliğin yayımlanmasından önce, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlayacak	Geçici Madde 1- 7/2/1993 tarihli ve 21489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği ile 23/6/1997 tarihli ve 23028 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği hükümlerine tabi oldukları halde söz konusu yönetmeliklerde belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmeyen faaliyetlere bu yönetmelik hükümleri uygulanır. Geçici Madde 2- 23/6/1997 tarihli ve 23028 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi yönetmeliğe göre, valilikler tarafından verilmiş yer uygunluk kararları gereği Bakanlık veya Valilikçe format verilmiş faaliyetler için bu Yönetmeliğin yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içinde proje sahibi tarafından ÇED Raporu veya ÇED Ön Araştırma Raporu hazırlanarak Bakanlık ya da Valiliğe sunulması halinde, anılan yönetmelik hükümleri uygulanır. Bu süre içinde raporların sunulmaması halinde verilmiş olan formatlar geçersiz sayılır. Bu süre uzatılamaz. Geçici Madde 3- Bu Yönetmeliğin yürürlük tarihinden önce, ÇED veya ÇED Ön Araştırma raporları hazırlanarak Bakanlık veya Valiliğe sunulan faaliyetlere, tabi oldukları Yönetmelik hükümleri uygulanır. Geçici Madde 4- 07.02.1993 tarihinden önce uygulama projeleri onaylanmış veya çevre mevzuatı ve diğer ilgili mevzuat uyarınca yetkili mercilerden izin, ruhsat veya onay ya da kamulaştırma kararı alınmış veya yatırım programına alınmış veya mevzii imar planları onaylanmış projelere ve bu tarihten önce üretim ve/veya işletmeye başladığı belgelenen faaliyetlere bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.

kurum ve kuruluşlarda Yeterlik Belgesi bulunması şartı aranmaz. Ancak, proje tanıtım dosyası faaliyetin türü ve yeri ile ilgili en az üç farklı meslek grubundan en az lisans seviyesinde eğitim görmüş kişiler tarafından, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporları ise komisyonca belirlenen çalışma grubu tarafından hazırlanarak imzalanır. Geçici Madde 6- Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği hükümlerine tabi olduğu halde gerekli işlemleri tamamlamamış ve mevzuat uyarınca yer seçimi uygun olan mevcut faal tesisler, ilgili yönetmelikler çerçevesinde gerekli yükümlülüklerini yerine getirmeleri amacıyla çevresel durum değerlendirme raporunu Bakanlığa sunar, bu rapor Bakanlıkça değerlendirilir	Geçici Madde 5- 23.06.1997 tarihinden önce ilgili mevzuat gereğince güzergahı belirlenen veya yatırım programına alınan petrol ve gaz boru hatları, enerji nakil hatları, otoyollar, ekspres yollar, devlet yolları ve il yolları projelerine bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz. Geçici Madde 6- Mobil ve yüzer elektrik santralleri ve bu santrallerin enterkonnekte şebekeye bağlantısını sağlayacak enerji iletim hatları, santrallerde kullanılacak petrol, petrokimyasal veya kimyasal ürün depoları ile limanlar, iskeleler ve rıhtımlara ilişkin faaliyetlere 31.12.2002 tarihine kadar bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.
---	---

Kaynak: <http://www.ankaracevreorman.gov.tr/ced/cedyongecmadde.htm>, 09.12.2006'dan düzenlenmiştir.

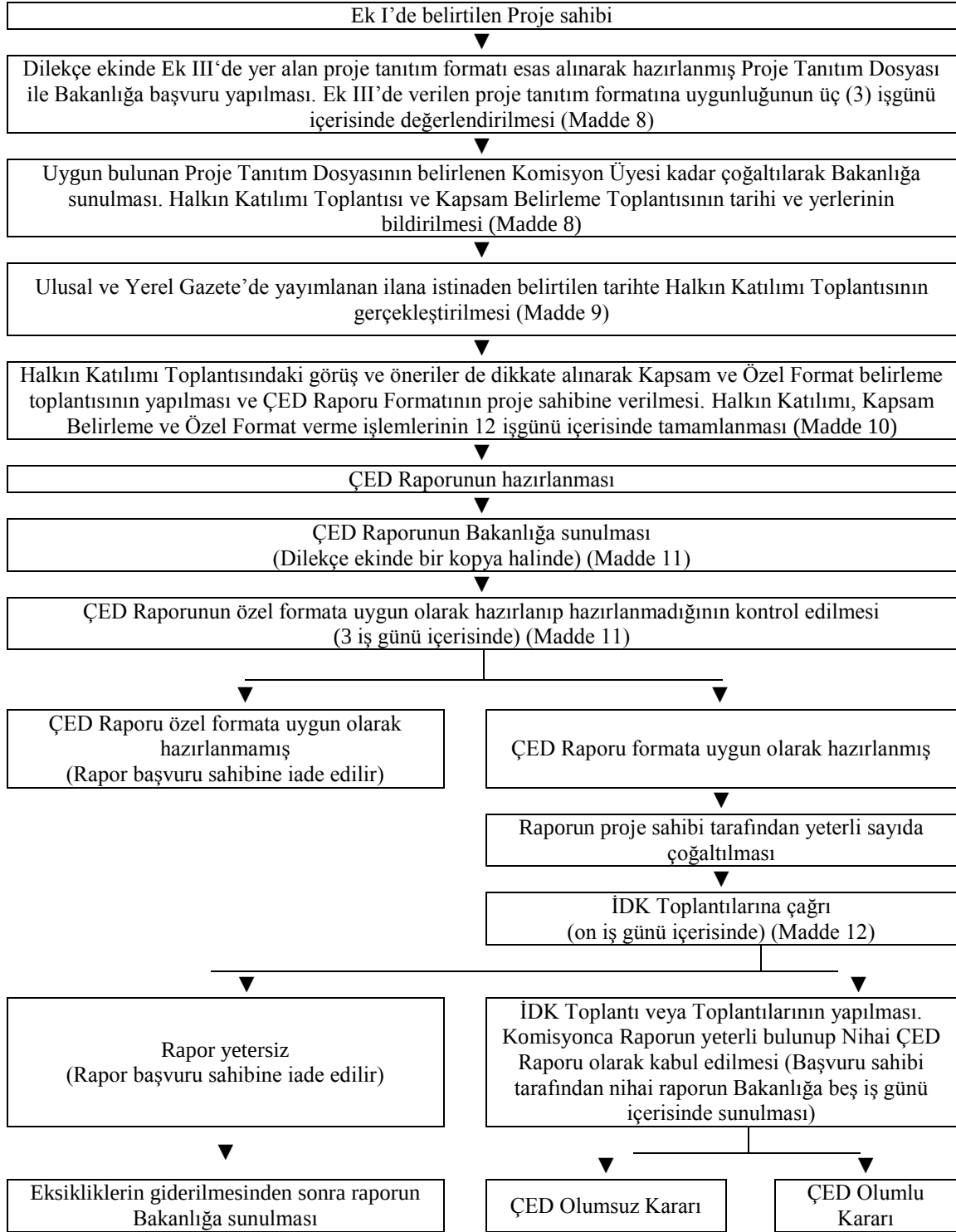
ÇED yönetmeliklerine eklenen geçici maddeler incelendiğinde temelde iki yaklaşım vardır. Öncelikle daha önce yürürlükteki ÇED yönetmelikleri uyarınca ÇED sürecine başlanmış ise eski yönetmeliğin hükümlerinin uygulanacağı karardır. İkinci olarak da ÇED yönetmeliği kapsamı dışına bazı yatırımların çıkarılması kararlarıdır. Bunun sebebi olarak da kamu yatırımı olması veya devletin enerji ihtiyacı gibi bahaneler öne sürülmektedir. Bu da göstermektedir ki yönetmelik hükümleri, eklenen geçici maddelerle uygulanamaz hale getirilmektedir. Bu yaklaşım, yönetmeliklerin oluşumu ve uygulaması aşamasındaki “siyasi baskı” nedeniyle kapsam dışı bırakma uygulamasının yapıldığı izlenimi yaratmaktadır.

Çizim 6.8.EK II Projeleri için ÇED Sürecini Gösteren İş Akımı Çizelgesi

Kaynak: ÇOB, 2006a: 8.

Çizim 6.9.EK I Projeleri için ÇED Sürecini Gösteren İş Akımı Çizelgesi

Kaynak: ÇOB, 2006a: 9.

6.6.Türkiye'nin Çevre ve ÇED Konusunda Paydaş Olduğu Uluslararası Antlaşmalar

Türkiye'nin genel olarak çevre ve özel olarak da ÇED konusuyla doğrudan paydaş olduğu uluslararası antlaşmalar ve AB'nin ÇED yönergeleri aşağıda verilmiştir.

6.6.1.Ülkemizin Taraf Olduğu Çevre ile İlgili Uluslararası Antlaşmalar

Ülkemizin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar ve kabul tarihleri Ek 16'da sayılmıştır. Bu antlaşmaların birçoğu doğrudan ÇED konusuyla ilgili olmamakla beraber, ÇED uygulamalarında göz önünde tutulmalıdır.

6.6.2.Ülkemizin Taraf Olduğu ve ÇED Kapsamında Göz Önüne Alınması Gereken Uluslararası Antlaşmalar

Ülkemizin taraf olduğu ve doğrudan ÇED kapsamında olan uluslararası antlaşmalar kısa açıklamalarla aşağıda sayılmıştır. Bu antlaşmaları Türkiye 2003 ÇEDY'de, duyarlı ve hassas yöreler başlığında belirterek doğrudan göz önünde tutulması gerektiğini belirtmiştir.

Avrupa Vahşi Yaşamının ve Doğal Habitatlarının Korunması Sözleşmesi - Bern Sözleşmesi

Bu sözleşme vahşi bitki ve hayvan türlerini doğal yaşam alanlarıyla birlikte korumayı amaçlamakta olup, özellikle tehlike altında ve hassas türlere önem vermektedir. Ülkemiz bu sözleşmeye 1984 yılında taraf olmuştur.

CITES Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme

CITES Sözleşmesi, nesli tehlikedeki yaban hayatının uluslararası ticaretini kontrol edebilmek için, bu tür alışverişlerde hükümetlerin iznini şart koşan, dünya çapında bir sistem geliştirmiştir. Ülkemiz bu sözleşmeye 1996 yılında taraf olmuştur.

Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Sözleşmesi - Ramsar Sözleşmesi

Sözleşmenin ana amacı “sulak alanların ekonomik, kültürel, bilimsel ve sosyal olarak büyük bir kaynak teşkil ettiği ve kaybedilmeleri halinde bir daha geri getirilmeyeceği” esasını vurgulamaktır. Ülkemiz bu sözleşmeye 1994 yılında taraf

olmuştur.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (Rio Konferansı)

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin amacı: “biyolojik çeşitliliğin korunması; bu çeşitliliğin unsurlarının sürdürülebilir kullanımı; genetik kaynaklar ve teknoloji üzerinde sahip olunan bütün hakları dikkate almak kaydıyla, bu kaynaklara gereğince erişimin ve ilgili teknolojilerin gereğince transferin sağlanması ve uygun finansmanın tedariki de dahil olmak üzere, genetik kaynakların kullanımından doğan yararların adil ve hakkaniyete uygun paylaşımıdır.” Ülkemiz bu sözleşmeye 1997 yılında taraf olmuştur.

Akdeniz'in Kirliliğe karşı Korunması Sözleşmesi

Sözleşmenin ana amacı Akdeniz'in her tür kirliliğe karşı Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler tarafından korunmasını sağlamaktır. Ülkemiz bu sözleşmeye 1981 yılında taraf olmuştur.

Paris Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme

Sözleşme, “daimi bir temel üzerine ve modern bilimsel yöntemlere uygun olarak, istisnai değerdeki kültürel ve doğal mirasın kolektif korunmasına matuf etkin bir sistemi kuran yeni hükümleri, bir sözleşme biçiminde kabulünün zorunlu olduğunu” belirtmektedir. Ülkemiz bu sözleşmeye 1983 yılında taraf olmuştur.

Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi

Sözleşmenin ana amacı Karadeniz'in her tür kirliliğe karşı Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler tarafından korunmasını sağlamaktır. Ülkemiz bu sözleşmeye 1994 yılında taraf olmuştur.

Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Hareketlerinin ve Bertarafının Kontrolü Sözleşmesi

Sözleşme, insan sağlığı ve çevrenin, tehlikeli atıklar ve diğer katı atıkların oluşumu ve yönetiminden kaynaklanacak etkilerden korunması ve bu etkilerin tüm tarafların katılımıyla sıkı bir şekilde kontrol edilmesini hedeflemektedir. Ülkemiz bu sözleşmeye 1994 yılında taraf olmuştur.

Uzun Vadeli Sınır Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi

Sözleşmenin amacı taraf ülkelerin hava kirliliğini, uzun vadeli sınır ötesi hava kirliliği dahil olmak üzere, sınırlaması, önlemesi ve mümkün olduğunca azaltmasını tüm tarafların katılımı ve bilgi alışverişi ile sağlamaktır. Ülkemiz bu sözleşmeye 1983 yılında

taraf olmuştur (ÇOB, 2006b: 13-14).

6.6.3.ÇED Kapsamında Göz Önüne Alınması Gereken AB Yönergeleri

AB'nin ÇED konusunda göz önüne alınması gereken yönergelerin tamamını ve uyum süreci çizelgesini Ek 11'de ayrıntılı olarak bulabilirsiniz.

Aşağıda verilen AB Yönergeleri, Atık bertarafı yöntemlerinden kompost tesisleri, atık yakma ve atık depolama tesisleri ile ilgili en önemli yönergelerdir. Bu yönergelerin bir bölümü ülkemiz mevzuatına da uyarlanmıştır.

- Atık Çerçeve Yönergesi (75/442/EEC).
- Tehlikeli Atık Yönergesi (91/689/EEC).
- Paketleme Atıkları Yönergesi (94/62/EC)
- Atıkların düzenli depolanması konusunda 1999/31/EC sayılı Yönerge.
- Atıkların yakılmasıyla ilgili 2000/76/EC sayılı Yönerge.
- Atık elektrik ve elektronik ekipman (WEEE) ile ilgili 2002/96/EC sayılı Yönerge.
- Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü (IPPC) ile ilgili 96/61/EC sayılı Yönerge ve ilgili BREF dokümanları (BREF=BAT (mevcut en iyi teknikler) referans dokümanları)
 - BREF İzleme
 - BREF Soğutma Sistemleri
 - BREF Ekonomik
 - BREF Bileşik Ortam Etkileri
 - BREF WT (Atık İyileştirme)
 - BREF WI (Atıkların yakılması)
- Yeraltı sularının korunması ile ilgili 80/68/EEC sayılı Yönerge.
- ÇED Yönergesi (85/337/EEC ve revize edilmiş şekli 97/11/EC).
- Doğal yaşam ortamlarının korunması ile ilgili 92/43/EEC sayılı Habitat Yönergesi.
- İşçilerin maruz kaldığı gürültünün kontrolü ile ilgili 2003/10/EC sayılı Yönerge.
- Ekipmanlardan kaynaklanacak gürültünün kontrolü ile ilgili 2000/14/EC sayılı Yönerge.
- Hava Kalitesi Çerçeve Yönergesi (96/62/EC)

Bu yönergelere ve diğer tüm AB mevzuatına EUR-Lex internet sitesinden ulaşılabilir (<http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/en/index.htm>).

6.7.Türkiye’de Ekolojik, Ekonomik, Sosyal, Teknik ve Politik Bir Araç Olarak ÇED’in Gerekliliği

Türkiye’de Ekolojik, Ekonomik, Sosyal, Teknik ve Politik Bir Araç Olarak ÇED’in Gerekliliği konusunda bir değerlendirme yapmak ve “sorunun”, “toplumsal sorun” düzeyine yükselmesi ve çözüm yollarının bulunması, değerlendirilmesi konusunda, Kartal (1996)’ın bir sorunun toplumsal sorun düzeyine yükselmesini anlattığı yedi aşamalı süreç temel alınacaktır. Çalışmamızın takip eden bölümlerinde bu süreç üzerinden hareketle değerlendirmeler yapılacaktır. Bu süreç şöyle belirtilmiştir.

(1). “Sorun”un Varlığının ve Öneminin Ayırdına Varma Aşaması: Bu, şu iki yoldan birisi veya ikisiyle birlikte gerçekleşir.

a)Ya toplumun duyarlı kesimlerinin (örgüt kullanma yoğunluğu yüksek olan aydınların, gençlerin, sanatçıların ve kadınların) sorunun ciddiyetini ve geleceğe yönelik uzantılarını doğrudan görerek (ya da sezerek), sorunun tanımına, tanıtılmasına, farkına varılmasına ve çözülmesine öncülük etmeleri.

b)Ya da, sorunla ilgili önemli beklenmedik olayların birdenbire oluşması.

(2).Kamuoyu Eğitimi Aşaması: Duyarlı kesimler, değişik araçları ve ortamları (gazete, radyo, televizyon, yürüyüş, açık oturum ve benzerlerini) kullanarak, söz konusu konuda kamuoyu eğitimi vermeye başlar.

(3).Örgütlenme Aşaması: Duyarlı, öncü kesimler ve onlara katılanlar değişik biçimlerde (dernek, vakıf, topluluk ve benzeri gibi) örgütlenmeye başlar.

(4).Eğitim Kurumlarının Sorunu Benimsemesi Aşaması: Örneğin üniversiteler ve öteki eğitim kurumları, sorunla ilgili yeni izlenceler ya da dersler başlatırlar.

(5).Önemli Örgütlerin Sorunu Benimsemesi Aşaması: Toplumda saygınlığı olan kamu ve özel kuruluşların [örneğin kamuya yararlı derneklerin, meslek odalarının (TMMOB, Barolar Birliği, Ticaret ve Sanayi Odaları), meslek kuruluşlarının, sivil toplum Örgütlerinin, kooperatiflerin] sorunu önemli gördüklerini ve çözüm üretmenin gerekli olduğunu kendi kamuoylarına ve genel kamuoyuna açıklamaları.

(6).Siyasal Partilerin Sorunu Benimsemesi Aşaması: Toplumun sorunlarına çözüm üretme örgütleri olarak tanımlanabilecek siyasi partilerin (olası

iktidar adayı partilerin) o sorunu benimseyerek değişik belgelerine (kamu açıklamalarına, parti izlencelerine) bunu yansıtmaları.

(7).Üç Erkin (Yasama, Yürütme, Yargı) Benimsemesi Aşaması;

Yasama, yürütme ve yargı organlarının sorunu önemsemeleri, benimsemeleri ile birlikte, toplum, en üst düzeyde, bu sorunlarla ilgili çözümler üretmeye başlar. Örneğin, yasama organı konuyla ilgili komisyonlar kurar, yasalar çıkarır, Beş Yıllık Kalkınma Planlarında konuya yer verir. Yürütme organı, sorunla ilgili yönetim birimleri (bakanlık, genel müdürlük gibi) oluşturur. Yargı organları da, sorunla ilgili davalara özen göstermeye başlarlar.

Çevre sorunları da, böyle bir süreç izleyerek toplumsal sorun düzeyine yükselmiştir. Ancak, öteki ekonomik ve toplumsal sorunların toplum gündeminde öncelikli yer alması, çevre sorunlarının “toplumsal sorun” düzeyine yükselmesini, dolayısıyla çevre sorunlarının çözüm sürecinin başlamasını geciktirmiştir. Özdemir (1988: 76), yaptığı araştırmada, toplumun çevre sorunları konusunda daha duyarlı duruma gelebilmesi için, öncelikle ön sırada yer alan temel ekonomik ve toplumsal sorunlara çözüm bulunması gerektiği sonucuna varmıştır. Oysa, çevre ile insan arasındaki ilişkinin niteliği, çevre sorunlarının toplumun gündemindeki öteki sorunlarla birlikte ele alınmasını gerektirmektedir. ÇED ise ülkemizde toplumsal sorun düzeyine yükselmeden “tepeden” yürürlüğe konulmuş ve uygulanmıştır. ÇED’in önlemeye çalıştığı sorunlar zaman içerisinde toplumsal sorun olarak algılanacak ve içselleştirilecektir.

Türkiye’nin gelişme anlayışı büyük ölçüde “ekonomik büyümeye” dayalı olduğundan ÇED çalışmaları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik politikalar uygulamada başarıya ulaşamamaktadır. Genel olarak çevre ve özel olarak da ÇED konusunda, kârını ençoklama girişiminde olan sermayenin karşısında, “kamu yararını” koruyup güvenceye alacak kurum devlettir. Bu çalışmada çevreye ve ÇED in uygulanması ve başarısına ilişkin kuramları “tepeden” yürürlüğe konulan ÇED uygulamalarını devletin rolünü de göz önünde tutarak, üç temel paradigma içerisine yerleştirerek, değerlendirmeye ve çözümlemelerde bulunulabilir. Bunlar Çoğulcu, Weberci ve Marksist paradigmalardır.

Bu yaklaşımlarla değerlendirmeye geçmeden önce üç temel noktanın vurgulanması gerekir.

Birincisi, her paradigmanın kendisini evinde hissettiği bir alan (home domain) vardır. Her yaklaşım bu etki alanında diğer perspektiflere göre güçlüyken, bu alandan

çıkıldıkça gücünü yitirmektedir. Çoğulcu paradigma için bu alan bireye ve birey temelli gruplara ilişkin alan, Weberci paradigma için bürokratik yapılanma ve kurumsal alan, Marksist paradigma için sermaye birikim süreçleri ve sınıf mücadelesine ilişkin alandır.

İkinci nokta, her paradigmanın güç alanından doğan bir bütünlüğü olmasına rağmen, paradigmalar içinde “yaklaşım farklılıkları” da vardır.

Üçüncü nokta, bu paradigmalar içinde yer alan yaklaşımların belirli zaman süreçleri içerisinde değişimlere uğramasıdır. Bu durum bir ölçüde kuramın değişen dünyaya ayak uydurma ve onu açıklayabilmesiyle ilişkilendirilebilir (Şengül, 2001: 43-44).

Çoğulcu paradigmanın güç alanı, bireyler ve birey temelli grupları siyasal davranışları ve bu davranışların devletin karar verme süreçleri üzerindeki etkisidir. Temel varsayım gücün toplumsal gruplar ve kurumlar arasında dengeli dağılımıdır. Bireyler farklı gruplar çerçevesinde bir araya gelmekte özgürdür. Devlet kendi başına bir güç veya karar verici olmaktan çok farklı gruplar arasındaki tartışma ve pazarlıklara hakem konumundadır. Bu anlamda devlet politikaları bu tür pazarlık süreçlerinin ürünü olarak görülmelidir. Bu tür politikalar zaman zaman belli gruplar yönünde dengesizlik yaratsa bile uzun vadede diğer grupların baskısı sonucu durum dengelenecektir. Böylesi bir toplumsal örgütlenmede iktidar mücadelesine doğrudan katılmayanların bile her an harekete geçip sistemi tehdit edebilecekleri gerekçesiyle dikkate alınacakları savlanmaktadır. Bu anlamda devlet politikaları gruplar arası dengeyi gözeten orta yolcu ve kimseyi tümüyle kaybeden durumuna indirgemeyecek nitelikte olacaktır.

İstisnasız bütün çoğulcular merkezileşmiş devlete düşmandır. Bu tercihin en önemli nedeni yönetimde katılıma olanak sağlayan çoklu kanallar açması ve böylece demokratik despotizmi yani devletin belli bir grubun eline geçmesini önlemesidir. Çevre konusuna yaklaşımlarının ise sivil toplumunun çevre konusunda zarara uğraması durumunda örgütlenerek haklarını savunabileceğidir.

Yönetimci paradigma ise kendisine temel etki alanı olarak devlet aygıtı ve iç işleyiş mekanizmalarını alır ve bu yönüyle de çoğulcu kuramın karşıtı olarak değerlendirilebilir. Çoğulcu yaklaşımda devlet kendi dışındaki grupların üzerindeki etkisini yansıtıp kendisi bir güç merkezi oluşturmazken, yönetimci paradigma devleti kendi başına ve adına bir güç merkezi olarak ele almaktadır. Bu anlamda devletin kendisi bir güç merkezi olarak kalma aynı zamanda kendisini kendi dışında ki toplumsal güçlerden de bağımsızlaştırır. Bürokratik otorite ulusal sınırlar içinde yasal şiddetin tekeli elinde tutan

güç olarak merkezileşme sürecini destekleyen bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda kamu yararı ve özel çıkar arasındaki dengeyi devlet sağlayacak, bürokratları ve kurumları aracılığıyla çevre konusundaki sorunları ve çatışmaları önleyecektir. Toplum da çevre konusunda bilinçlendirme ve karar verici olma görevi de devlete aittir.

Marksist paradigma çerçevesinde gelişen çevre ve devlet kuramları çoğulcu ve yönetimci kuramların bir eleştirisi olarak ortaya çıkmışlardır. Eleştirilerin temelinde çevre sorunlarına ilişkin süreçlerin açıklanmasında “sermaye birikim süreçlerinin” öneminin bu yaklaşımlarca ihmal edilmesi yatmaktadır. Yukarıda tartışmasını yaptığımız iki paradigma çerçevesinde gelişen yaklaşımlar ya birey ve grup boyutunu ön plana çıkarmışlar yada vurguları devlet üzerine olmuştur. Her iki yaklaşımda da daha makro süreçlerin örneğin ekonomik ilişkilerin ve buna bağlı olarak ta sınıf çelişkilerinin çevre politikaları açısından önemi görmezlikten gelinmiş, dikkate alındığında ise eklektik kalmıştır.

Yetmişli yıllarda yaşanan ekonomik kriz ile birlikte çağdaş (ulus-refah) devletin mali ve yönetsel açıdan çöküşüne tanık olunmuştur. Bu çöküşteki temel neden / kaynak olarak kamusal mekanizmalar gösterilmektedir. Kaynak kamusal mekanizmalar olarak kabul edilince, kamusal mekanizmaların tasfiye edilmesi ve piyasa mekanizmalarının yaygınlaştırılması çözüm olarak sunulmaktadır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan sosyo ekonomik tıkanma ve baskıcı siyasal yapıyı (sivil ve askeri diktatörlükler) aşma çabası ortak bir paydada toplanılmasını sağlamaktadır.

Liberalizmin temel taleplerinden biride küçük (jandarma) devlettir. Marksizim ise bu tarihsel nesnenin sönüp gideceğini var saymaktadır. Anarşizim devletin söndürülmesi için hemen ve şimdi harekete geçilmesini istemektedir. Kısaca, 20. yüzyılın sonunda “daha az devlet daha çok toplum” formülü karşı çıkılmaz bir kabul haline gelmiştir.

Kendi başına ve genel olarak devlet, fakat özellikle ulus-refah devleti demokratikleşme sürecinin de en önemli engeli olarak gösterilmektedir.

Yaşanan krizi kamusal mekanizmalara mal etmek bilinçli ve hatalı bir tutumdur. Söz konusu kriz, piyasa mekanizmalarının bunalımından kaynaklanmıştır. Sermaye kendi bunalımını, piyasa mekanizmalarını (çeşitlendirerek ve mekâna yayararak) genişleterek aşmaya çalışmaktadır.

Yeni (hem konu hem mekân anlamında) ve kârlı alanlar arayan sermayenin (ekonomik gücün) önündeki temel engel devlettir (kamusal güçtür).

Türkiye'nin ÇED uygulama deneyiminin Marksist bir bakış açısıyla çözümlemesini aşağıdaki şekilde yapabiliriz.

Çalışmamızın ana denencelerinden biri; Türkiye'nin gelişme anlayışı büyük ölçüde “ekonomik büyümeye” dayalı olduğundan ÇED çalışmaları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik politikalar uygulamada başarıya ulaşamamaktadır. Öyle ki çevre sorunlarının “toplumsal sorun düzeyine” ulaşması durumunda bile bu sorunlara çözüm bulacak temel mekanizma da devlet olacaktır.

Çevre ve ÇED konusu incelenirken konumuza, Türkiye’de “devlet” ve “toplum” boyutunda bakmamız gerekir. Türkiye’de devletin temel hedefi “ekonomik büyüme”dir. Devletin bu politikasına en büyük “destek” ve aynı zamanda “yönlendirici aktör” olan, “sermayenin ekonomik aktörleri”dir.

Devlet ekonomik aktörlerin çıkarlarını temel alarak hedefi olan “ekonomik büyüme” amacını topluma benimsetme yolunda kaynaklarını kullanır. Sermayenin ekonomik aktörleri bu yönde devleti destekler ve “çıkar” elde ederler. Böylece toplumda, “tüketim toplumu”, “tüketici insan” oluşması için uygun ortam oluşur. Toplum, bir süre sonra “on çevre ögesi”nin ekonomik büyüme amacıyla olumsuz etkilenmesi ve zarar görmesiyle birlikte “sürdürülebilir gelişme” olmadan yalnızca “ekonomik büyüme” amaçlı çalışmalara karşı “direnc” oluşturur. Ayrıca, “gelişmiş ülkeler”de ekonomi-ekoloji sorunları daha önceden yaşandığından, çevre sorunlarının sınır tanımama özelliğinden dolayı tüm dünyayı etkileyebileceğinin görülmesinden, küreselleşmenin çevre sorunları üzerindeki olumsuz etkilerinin anlaşılmasından ve çevre konusunda uluslararası düzeyde yapılan toplantıların ve anlaşmaların da etkisiyle, çevre koruma konusunda politikalar üretmesi ve uygulaması için “dış dinamikler ve aktörler”, “devlet”üzerinde baskı oluştururlar.

Toplumda ilk aşamada çevre konusunda duyarlı ve bilinçli kesimler “iç dinamikleri” oluşturarak toplumu bilinçlendirme ve harekete geçirme çalışmalarına başlarlar. “İç ve dış dinamiklerin” etkisiyle toplumda çevre duyarlılığı oluşur ve kitleye yayılır. Toplumdaki çevre duyarlı kitleler iki şekilde harekete bulunurlar. 1) Toplumsal hareketlerde bulunurlar (Sosyal ve Siyasal Açıdan), 2) Oy verme konusunda tercihte bulunarak, siyasi partileri yani devleti yönetecek/yöneten kurum ve kuruluşların çevre konusunda politikaları ve uygulamalarını istekleri doğrultusunda yönlendirmeye

alışırlar(Siyasal Açıdan).

Siyasi partiler oy aldığı kesimin ve “i dinamiklerin” ve uluslararası aktörlerin “dış dinamiklerin” evre konusundaki duyarlılıkları ve görüşleri doğrultusunda, iktidara geldiği zaman yasal düzenlemelerle ve yasal düzenlemeleri uygulayan yürüten yürütmeyle (Devletin kurum, kuruluş, çalışanları, bürokratlar, memurlar, vb) alışmalarda, uygulamalarda bulunurlar. Yargı ise yasamanın ve yürütmenin düzenlediği mevzuat hükümleri doğrultusunda kararlar verir ve adaleti sağlar.

İktidara gelen siyasi partilerin (yani yürütmenin ve mecliste çoğunlukta bulunduklarından bir anlamda da yasamanın), evre konusunda karar vermesi gereken bir açmaz vardır. Bu aşamada, oy verenlerin (yani toplumun) ve dış dinamiklerin (yani uluslararası aktörlerin, devletlerin ve evre hareketlerinin, evre konusunda alınan kararların, uluslararası antlaşmaların) etkisiyle mi evre konusunda politikaların belirlenip uygulayacağı yoksa, sermayenin ekonomik aktörlerin (sermaye sahipleri, bankalar, sermaye kuruluşları vb) baskılarıyla bu aktörlerin çıkarları doğrultusunda mı evre politikaların belirlenip uygulanacağıdır.

Bu durumda, devletin, çıkarları çatışan i ve dış sermaye grubu ile çevreye duyarlı toplumun ve çevreye duyarlı dış aktörlerin arasında, “dengeyi” sağlaması gerekmektedir. Dış aktörler, devlete ve topluma, ekonomik veya ekolojik duyarlı olarak, farklı açılardan ve farklı oranda etkide bulunacaklarından, sermaye grubu ile toplum arasındaki çatışmaya etki ederler. Bu dış etkiler de mutlak öncelikle göz önünde tutulmalıdır. Alınacak kararlar ve uygulanacak politikalar yasama, yürütme ve yargıya yansıyacaktır. Bunun sonucunda evre konusunda ki uygulamaların başarısı da bu süreçlerin izlenmesiyle değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, Türkiye’de evre ve ÇED konusundaki çalışmalar, devlet politikasının sermayenin çıkarları doğrultusunda “ekonomik büyüme” hedefli olması nedeniyle başarıya ulaşamamıştır. evre sorunları “toplumsal sorun” düzeyine yükseldikçe ve devlet politikası da toplumun istekleri doğrultusunda yönlenmeye başladıkça “sürdürülebilir gelişme” anlayışına uygun ekonomik ve ekolojik gelişme bir arada sağlanabilir.

Türkiye’de ki politikacılar, yani iktidar-devlet-, birçok konuda olduğu gibi evre ve ÇED uygulamaları konusunda “söylem-eylem” farklılığı göstermektedir. Sermaye-Toplum arasındaki evre konusundaki çatışma, sermayenin ekonomik aktörlerinin çıkarları doğrultusunda devletin temel hedefini “ekonomik büyüme” olarak belirlemesiyle,

sermayenin zaferiyle sonuçlanmış gibi görülmektedir.

Şöyle ki, Türkiye’de sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak, kırsal iticiliği ve kentin çekiciliğiyle, büyük kentlere yoğun göç yaşanmıştır. Kente göç eden insanlar barınmaları için hazine arazilerinde gecekondu yapıp ve yerleşmişlerdir. Çeşitli dönemlerdeki gecekondularla tüm toplumun malı olan araziler üzerinde yaptıkları gecekondularına tapu almışlardır. Şimdi gecekonduların büyük kısmı çok yüksek arazi değerlerine ulaşmıştır. Bu dönemde gecekondular yapmayan toplumun suçu nedir? Kapitalizm sermayenin kârını ençoklamak için düşük iş gücünü çalıştırmış, artık değeri “emeği” sömürmüş, kendini varlığını büyütmiştir. Tüketim toplumunu yaratmıştır. Toplumsal mallarda bu süreçte yağmalanmıştır. Böylece toplumsal bozulma ve toplumsal-ekonomik çöküntü yaşanmıştır. Şimdi o dönemde gecekondular yapmayanlar çok pişmandır. Yani sonuçta, kapitalizm kendi düzenini kurup topluma benimsetmiştir.

Türkiye’de çevre toplumsal sorun düzeyine ulaşmadan, uluslararası aktörlerin özellikle devletlerin baskısıyla, ÇED yönetmeliği “tepeden” yürürlüğe konulmuştur. 1993-2007 yılları arasında ÇED yönetmelikleri bir çok değişikliğe uğramıştır. Böylece, uygulamada gerçek anlamda “sürdürülebilir gelişme”nin gerçekleştirilmesi amaçlanmış gibi gösterilmek istenmiştir. Ama uygulamada yönetmeliklerde değişiklik yaparak, geçici maddeler ekleyerek yönetmeliği uygulamama, çeşitli faaliyetleri kapsam dışında bırakma şeklinde ve birçok şekilde mevzuata müdahale edilerek, ÇED çalışmalarının başarıya ulaşması engellenmiştir.

Politikacıların “söylem-eylem” farklılıkları devam etmiştir. Halka, uluslararası örgüt ve aktörlere ve devletlere “sürdürülebilir gelişme” amaçlı ÇED düzenlemeleri konusundaki çalışmalar, yasal ve yönetsel düzenlemeler anlatılmış ama uygulamada ÇED çalışmalarının başarıya ulaşmasına engel olabilecek yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılmış ve fiziksel-teknik alt yapı sorunları da giderilmemiştir. Günümüz teknolojiyle, çok uygun fiyatlarla, her türlü fiziksel ve teknik alt yapı oluşturulabilecekken neden halen bu yönde bir çalışmanın yapılmadığı konusu da oldukça ilgi çekicidir. Yoksa, temel hedefimiz, topluma, Dünyaya ve Avrupa Birliği’ne rağmen halen yalnızca “ekonomik büyüme” midir?

6.7.1.Ekolojik Bir Araç Olarak ÇED

Dünyadaki temel kapitalist üretim anlayışı sınırsız ve ücretsiz doğal malları kullanmak ve üretmek anlayışına bağlıdır. Artık günümüzde, insanın üretim ve tüketim etkinlikleri sırasında çevreyi gözetmemesi, gereksinimlerini karşılayacak kadar bol olmayan “kaliteli çevre”yi “kıt mal”a dönüştürmüştür (Dura, 1985: 39). Dünyanın biyolojik süreçleri, ekonomik süreçlerin temelini oluşturmaktadır (Brown, 1979: 2). Ekonomik etkinlikler de, doğal kaynakların üretim süreçleri aracılığı ile çeşitli ürünlere dönüştürülerek bunların tüketime sunulmasını amaçlayan etkinliklerdir (DPT, 1993: 1) Yakın bir geçmişe kadar, ekonomik etkinlikler, çevresel kaynakların sınırsız olduğu yanılgısıyla gerçekleştirilmekteydi. Bu nedenle, çevre etmenlerinin ekonomi düzeniyle bütünleştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır (Özdemir ve Erdoğan, 1997: 471).

İkinci bir yanılgı da, çevrenin, ekonomik etkinliklerin sonunda çıkan atıkları yok edecek ya da etkisiz hale getirecek kadar güçlü olduğuydu. İşte çevre sorunlarının başlıca nedenleri, ekonominin bu iki yanılgıyla ve kar dürtüsünün yönlendiriciliğinde, çevreyi bir mal olarak değerlendirerek hareket etmesidir. Ekonomi, çevre karşısındaki konumu açısından, üç biçimde nitelendirilebilir:

(1).Çevreyi Bozan ve Tüketen Ekonomi: Çevreyi sınırsız bir kaynak olarak gören ekonomi, çevresel kaynakları ve bir yandan da kendi kendini tüketmektedir.

(2).Çevrenin Tükettiği Ekonomi: Aşırı ölçülerde bozulmuş çevresel denge, ekonomiyi besleyen kaynakları kurutmaktadır.

(3).Çevreyle Uyumlu Ekonomi: Ekonomik çıkarlar, çevresel dengeyi gözetenek gerçekleştirmeyi ilke edinmiş ekonomi çevreyle uyumludur. Bu ekonomik etkinlik biçimi, “sürdürülebilir gelişme” olarak adlandırılmaktadır. Bu etkinlik biçimi, kısaca, “kalkınma için çevre” biçiminde özetlenebilir. Ancak, çevreye uyumlu ekonomi için temel yaklaşım, “çevre için ekonomi” olmalıdır. “Çevre için ekonomi; işleri gerçek gereksinimlerimizi karşılayacak biçimde yönetmek” anlamına gelir. Bu kendimiz ve dünya için doğru olanı yapmak demektir (Gökdayı, 1997: 180).

Kuramsal olarak akılcı olan bir yaklaşımı uygulamaya koymak için, öncelikle bu amaç için geliştirilmiş uygulama araçlarına ve bu araçların kullanılabilir olmasına gereksinim vardır. ÇED’e ekonomik bir araç olma özelliğini veren bu yaklaşıma uygun olarak geliştirilen bilimsel yöntem ve tekniklerin kullanılmasını öngörüyor olmasıdır. ÇED

bu özelliğiyle çevre ekonomisinde kaydedilen gelişmelerle yakından ilgilidir. ÇED'in geliştirilmeye başladığı 1970'lerde aynı zamanda ekonomi bilimi açısından da önemlidir. Bu bilim dalında daha önceleri çok düşük düzeyde kalan çevreye ilginin artışı ve bir şeylerin yapılması gerektiğinin anlaşılmasıyla birlikte çevre ekonomisinin bir disiplin olarak oluşması da bu yıllardadır (Aruoba, 1992: 135).

Çevre ve ekonomi arasındaki ilişki, üç açıdan gündem oluşturmaktadır:

(1).Ekonomi çevreye bağımlıdır. Bu nedenle, ekonominin, çevreyi kullanırken koruması, çevrenin taşıma kapasitesini zorlamaması gerekmektedir.

(2).Çevre sorunları ve çevresel bilinçlenme, ekonomik amaçlı yeni etkinlikler yaratmaktadır; çevre teknolojileri, atık toplama ve işleme, yeniden kazanma yöntemleri geliştirme ve yeşil pazarlama gibi. Ancak özellikle pazarlama alanında, ürünün tasarımında ve pazara sunulma aşamasına kadar geçirdiği süreçte çevreye duyarlı yöntem ve araçlar kullanılsa bile, "yeşil pazarlama" adı altında toplanan yöntemler yoluyla çevre sorunlarının toplumda yarattığı kaygı ve duyarlılık kullanılarak ekonomik çıkar sağlanmaktadır. Bu durum, çevreyle ilgili yeni etik sorunlar gündeme getirmektedir.

(3).Ekonomik etkinlikler, çevre sorunlarının önemli nedenleri arasında yer almakla birlikte, çevrenin korunması amacıyla, büyük ölçüde ekonomik araçlardan yararlanılması gerekmektedir.

Çevre sorunlarının ortaya çıkmasının önlenmesi ve oluşmuş sorunların çözülmesi çabalarında, çevre ve ekonominin bütünleşmesi ağırlıklı eğilim olarak ortaya çıkmaktadır. Hatta Atasoy (1997: 63)'un belirttiği gibi çevre yönetimi, çevre ile ekonominin bütünleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Buna göre çevre yönetimi, herhangi bir etkinliğin planlama ve uygulama aşamasında, ekonomik gelişme ile çevre koruma etkinliklerinin bütünleştirilmesi, mal ve hizmet üretiminin, doğal kaynakları koruyarak ve biyosferi taşıma kapasitesinden çok yüklemekten, planlanması ve gerçekleştirilmesidir.

Çevre sorunları, ortaya çıkış nedenleri ve bulunabilecek çözümlerin kaynak kullanımında önemli değişiklikleri zorunlu kılması nedeniyle, ekonomi bilimiyle uğraşanları yakından ilgilendirmektedir (Üstünel, 1988: 358). Hatta ekonomik etkinliklerin, ortak serbest malların niteliğini kötüleştirilmesi, çağımızda hızla gelişen bir bilim dalının, çevre ekonomisinin konusudur. Ekonomik etkinliklerin çevre üzerindeki olumsuz

etkilerini denetim altına alıp, ekonomik bakımdan verimli olduğu ölçüde sınırlamak için kamu ekonomisine de çevreyi koruma politikaları uygulanmaktadır.

Bu aşamada Türkiye’de projelerin sosyal ve ekonomik etkilerinin değerlendirilmesinden çok çevreyi korumanın ekonomik kalkınmaya engel olacağı endişesi ağır basmaktadır. Siyasal iktidarların karar ve uygulamalarına da açıkça yansıyan bu kaygıyı, kanunlar sıradüzeni (hiyerarşisi) içinde Anayasa’da (çevre hakkı (md.56), devletin sosyal ve ekonomik haklara ilişkin görevlerini “mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde” (md.65) yerine getireceği sınırlaması içine giren “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” bölümünde düzenlenmiştir) ve 2872 sayılı Çevre Kanunu (1983, md.1)’nda da açıkça görmek olanaklıdır. Bu yaklaşım, ÇED konusundaki kuramsal eksiklerin ve uygulamaya ilişkin sorunların giderilmesi konusunda çaba harcanmamasına da neden olmaktadır. Sonuçta ÇED, en az maliyetle gerçekleştirilmesi gereken yasal bir zorunluluk ya da izin düzeneği olarak algılanmış ve bu algılama biçimi yerleşikleşmiştir. Bu bağlamda sosyal ve ekonomik etkilerin alan uzmanlarınca ve yeterli biçimde değerlendirilmemesi, bir yandan girişimci açısından ÇED maliyetini azaltmakta öte yandan girişimcinin bu değerlendirme sonucunda ortaya çıkacak maliyetlerden kaçınmasını sağlamaktadır.

ÇED’in Türkiye’de uygulanması ekonomi-çevre ilişkisini sürdürülebilir gelişme anlayışı içerisinde sağlayarak, birbirine zıt görünen bu iki kavramı “karşılıklı bağımlılık ilişkisi” uyarınca birbirini destekleyen ve geliştiren kavramlar haline getirmektir. Böylece hem çevre varlıkları korunmuş hemde ekonomik kalkınma sağlanmış olur.

6.7.2.Ekonomik ve Sosyal ve Teknik Bir Araç Olarak ÇED

ÇED ile yalnızca doğal çevre öğelerine verilecek zararın, neden olunacak kirliliğin önlenmesi yeterli değildir. Çevrenin bir bütün olarak ele alınması, sosyal ve ekonomik çevre öğelerine verilecek zararın da önlenmesi, sosyal ve ekonomik maliyetlerin de değerlendirmeye katılması gerekmektedir. Bu niteliği ile ÇED, hem doğal çevre ortamlarının hem de insan eliyle üretilmiş ve yapılanmış ortamların (sosyo-ekonomik ve kültürel çevrenin) büyük ölçekli faaliyetlerden göreceği zararın enazlanmasının sağlanması konusunda önemli bir işlev yüklenmektedir. ÇED ile sosyo-ekonomik etkilerin etkin biçimde değerlendirilmesi, bu maliyetlerin çevreye ve topluma yüklenmesinin önlenmesi açısından önemlidir. ÇED’in böyle bir işlevi yerine getirebilmesi için projelerin ekonomik ve sosyal sonuçlarının daha iyi anlaşılması gerekir. Bu sonuca ulaşabilmek için de ÇED

çalışması içinde sosyo-ekonomik etkilerin değerlendirilmesinin bu alanda eğitim görmüş uzman kişilerce yapılması gerekir.

ÇED sürecine konu olan proje, yalnızca biyolojik ve fiziksel çevreyi etkilememekte, yakın ve uzak çevredeki sosyo-ekonomik ortamlar üzerinde de olumlu ve olumsuz önemli etkiler doğurmaktadır. Yerleşim yerlerinin kalitesinin değişmesi, göçe iten ya da dışarıdan göçü çeken etkiler, iş olanaklarında ve niteliğinde değişimler, arazi değerlerinde ve dağılımında değişimler, eğitim, sağlık, altyapı gibi temel hizmetlere olan gereksinimlerde değişimler, toplumsal yaşamın dayandırıldığı değerlerde değişimler gibi projenin önemli etkileri olabilmektedir. Ekosistemde olduğu gibi, bu etkilerin sonuçları da toplumsal olaylar arasındaki karşılıklı bağımlılık ilkesi gereğince, tekil etkilerinin ötesinde bütüncül sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle birçok etkinin bütüncül sonuçlarının nicelikselleştirilmesi oldukça güçtür. Ancak günümüzde sosyal bilimlerde araştırma yöntem ve tekniklerindeki gelişmeler, bu etkileri niceliksel olarak değerlendirmeye olanak vermektedir.

Diğer etkilerin alan uzmanlarınca değerlendirilmesi gibi bu tür etkilerin de sosyal bilim alanında yetişmiş ilgili uzmanlarca ve alana özgü yöntem ve tekniklerle çözümlenmesi, projenin olası sosyo-ekonomik sonuçlarının anlaşılır kılınması gerekmektedir. Ki ancak böyle bir çözümlemenin sonucunda bu etkilerin maliyetinin içselleştirilmesi ya da bu etkilerin önlenmesi isteminde bulunulabilir (Şengül, 2005: 94-95).

ÇED sürecinde sosyo-ekonomik etkilerin incelenmesinin ÇED çalışması açısından sağlayacağı katkılar şöyle sınıflandırılabilir:

(1). ÇED sürecinde sosyo-ekonomik etkilerin alan uzmanlarınca incelenmemesinin sonucu olarak ÇED Raporlarında sosyo-ekonomik inceleme için gerekli verilerin DPT ve DİE gibi merkezi kurumlardan toplandığı görülmektedir. Oysa bu kurumlar dönemsel olarak ve geniş örneklem alanları için bilgi toplamaktadır. ÇED çalışmasında ise öncelikle proje için seçilen yer ile yakın çevresine ilişkin yerel ve güncel bilgiye gereksinim vardır.

Projenin sosyo-ekonomik etkilerinin alan uzmanlarınca değerlendirilmesi, yerel bilgiye ulaşma olanağı da verecektir. Böylelikle proje ile etki alanı arasındaki etkileşimi daha gerçekçi biçimde değerlendirme olanağı yaratılacağı gibi, projenin etki alanı içinde yaşayanlar da çevrelerine ilişkin bilgi elde edebilecektir. Ayrıca bu çalışmalar ile elde edilecek bulgular Türkiye'nin sosyo-ekonomik çevre envanterinin oluşturulmasına ve

güncellenmesine da katkıda bulunacaktır.

(2). ÇED çalışmasına konu olan projeden etkilenebilecek uzak ya da yakın çevrede yaşayan herkes “taraf” durumundadır. ÇED sürecinde projenin sosyo-ekonomik etkilerinin alan uzmanlarınca incelenmesiyle, öncelikle projenin sosyo-ekonomik sonuçlarının güvenilirliği yüksek biçimde çözümlenmesi ve anlaşılır kılınması sağlanacaktır. Böylelikle proje, sosyo-ekonomik çevrenin girişimci dışındaki taraflarının çıkarları ve beklentileri açısından da değerlendirilebilir olacaktır.

(3). Girişimcinin temel amacı, yatırım ve üretim/işletme maliyetlerini enazlamak ve kârını ençoklamaktır. İşte girişimci kendi maliyetlerini enazlarken, gerçekte bu maliyetler ortadan kalkmamakta öteki taraflara yüklenmektedir. Girişimcinin çevrede neden olduğu ve önlemekten ve ödemekten kaçındığı zararlar dışsal maliyet yaratır. Neden olunan bu dışsal maliyetler toplum (girişimci dışındaki “paydaş”lar) tarafından iki biçimde ödenir:

(a) Yaşamın ve geçimin dayandırıldığı çevre varlıklarının sürdürülebilirliğinde, ulaşılabilirliğinde azalma biçiminde ortaya çıkan maliyet, özellikle dar ve orta gelirli toplum kesimlerini daha çok etkiler ve yaşam kalitelerinin düşmesi, yoksullaşması anlamına gelir.

(b) Zararın etkilerinin yaşam ortamlarında ve doğrudan insan sağlığında neden olduğu sorunların giderilmesinin maliyeti. Ki bu da gelirlerde azalma, yaşam kalitesinin düşmesi, yoksullaşma anlamına gelir. Buna ek olarak Devletin ve toplumun sağlık gideri harcamaları ek büyük bir akçal yükümlülük getirir.

Bu maliyetlerin proje maliyetine içselleştirilmemesi durumunda, girişimci haksız kazanç elde ederken, bu dışsal maliyetlere katlanan taraflar “mağdur” olmaktadır. Bu nedenle, ÇED sürecinde girişimci dışındaki taraflara yüklenen maliyetlerin de çözümlenmesi gerekir. Sosyo-ekonomik etkilerin değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan sonuçlara göre mağdur taraf lehine kamu karışmasının gerektiği durumlar ortaya koyulabilir. Devletin gereği bu aşamada doğar ve kamu yararı amacıyla bile olsa bu süreç müdahale hakkı doğar.

(4). Dünyanın içinde bulunduğu koşullar çerçevesinde ÇED artık başka bir gerçeğin parçasıdır. Günümüzde dünya, “Yeni Dünya Düzeni (YDD)” ya da “Küreselleşme” adı verilen bir yaklaşımla yeniden biçimlendirilmektedir. YDD’nin, sermayenin uluslararasılaşmasının önündeki engellerin kaldırılması, özelleştirme, kamu hizmetlerinin piyasalaştırılması, piyasa mekanizmalarına müdahalenin azaltılması, sosyal

devletin sınırlanması gibi uygulamaları, ÇED'e konu olacak projelerin çoğunlukla kamu kesimine değil, özel kesim işletmelerine ve çoğunlukla da çokuluslu şirketlere ait olacağı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bu süreç tarihsel kapitalizmin şu iki özelliğinin daha belirgin ve küresel ölçekte ortaya çıkacağını da göstermektedir: “Biri gayet iyi bilinir: Kapitalizm asli hedefi olan sonsuz sermaye birikimini sürdürebilmek için genişlemek –toplam üretim bakımından genişlemek, coğrafi olarak genişlemek- zorunda olan bir sistemdir. İkinci özellik birincisi kadar sık tartışılmaz. Sermaye birikiminde temel bir unsur, kapitalistlerin, özellikle de büyük kapitalistlerin faturalarını ödememesidir” Bunun anlamı şudur: Projenin öteki (yerel) paydaşlarına yüklenecek dışsal maliyetlerin çapı çok büyüyecektir ve bu maliyetler küresel sermayenin kârının ençoklanması adına ödenecektir.

YDD ile gelişmiş ülkeler teknoloji üretiminde ve ileri teknolojiye dayalı ürünlerin üretiminde uzmanlaşırken, doğal varlık kullanımına dayalı ve tehlikeli atık üreten sanayi faaliyetleri azgelişmiş ülkelere kaydırılmaktadır. Yani azgelişmiş ülkeler kendilerine aktarılan bu tür faaliyetler nedeniyle zaten çok ciddi dışsal maliyetleri yüklenmiş durumdadırlar.

Bütün bunların anlamı şudur: Özellikle azgelişmiş ülkelerde, ÇED ile yalnızca yerel sermayenin değil aynı zamanda çokuluslu şirketlerin, maliyetlerini en geniş ölçüde dışsallaştırma güdüsüyle gerçekleştirmek istedikleri projelerinin etkilerinin değerlendirilmesi söz konusudur. Bu bağlamda ülkenin kalkınma politikaları gereğince Türkiye’de yatırım yapmaları desteklenen bu kuruluşlar makro düzeyde kalkınma göstergelerinde olumlu etkiler yaratsalar bile yerel düzeyde biyo-fiziksel çevrenin yanı sıra sosyo-ekonomik çevreye önemli olumsuz etkiler yapabilmektedirler. Yani bunlar “yerel düzeydeki yoksulluğun küresel düzeydeki nedenleri” olabilmektedir. İşte ÇED, biyo-fiziksel etkilerin yanı sıra sosyo-ekonomik etkilerin de gereğince değerlendirilmesiyle yoksulluğun küresel sorumlularını yerel ölçekte sorgulama aracı olarak da işlev görebilecektir (Şengül, 2005: 95-96).

Türkiye’de ÇED uygulama süreci bu ilkeler ve gelişmeler ışığında düzenlenerek ve gerçekleştirilerek toplumsal, ekonomik ve çevresel değerlerin korunması ve geliştirilmesi sağlanmış olur.

6.7.3.Politik Bir Araç Olarak ÇED ve Katılım

Siyasetin çevre üzerindeki en önemli etkisi, çevre kullanımına, çevreyi etkileyici etkinliklerin gerçekleştirilmesine ilişkin kararlardaki rolünden kaynaklanmaktadır. Çevresel kaynakların kullanımında siyasal irade önemli ölçüde etkili olmaktadır. Çevre konusunun yasal düzenlemelere yansması, kalkınma planlarında yer alması, özellikle ulusal düzeyde eylem planlarına dönüşmesi, çevre koruma amaçlı kurumsal yapılanmanın oluşması büyük ölçüde siyasal iradenin (iktidarın) çevre karşısındaki tutumuna bağlıdır.

Günümüzde siyaset ve çevre ilişkisi iki açıdan gündeme gelmektedir:

(1). “Çevre” Amaçlı Siyaset: Çevre sorunlarının toplum yaşamını etkilemeye başlaması, siyasetçileri de çevrenin korunması doğrultusunda yönlendirmeye ve çevreyi korumayı amaç edinen yeni siyasi oluşumların ortaya çıkmasına yol açmaya başlamıştır.

(2). Siyaset Aracı Olarak “Çevre”: Çevre, artık siyasetin konularından biri olmuştur. Halkın çevreyle ilgili konularda bilinçlenmesi ve baskı kümeleri yoluyla siyasal partiler (özellikle iktidar) üzerinde güç oluşturmaları, çevreyi hem siyasetçiler açısından hem de halk açısından bir araç durumuna getirmiştir. Siyasetçiler, siyasal beklentileri nedeniyle çevreyi bir araç olarak kullanmaktadırlar. Halk ise, çevreye ilgiyi, bir seçim ölçütü olarak kullanmaya başlamıştır.

Siyasetin çevrenin bozulmasında oynadığı rol, ona çevrenin korunması ve onarılmasında sorumluluklar yüklenmesine neden olmaktadır. Çevre koruma, onarma ve geliştirme çabalarının etkililiği, bu konuda siyasal iradenin varlığına büyük ölçüde bağlıdır. “Bir toplumda siyasal iradenin varlığını gösteren en önemli etkenlerden birincisi, toplumsal yaşamı düzenleyen yasalarda, çevre koruma çalışmalarına verilen yer ve önemdir” (Yaşamış, 1995: 240). Ayrıca, çevre planı, çevre durum yazanağı raporu, kalkınma planları, ulusal çevre stratejileri ve eylem planları, vb.de önemli göstergelerdir.

Çevre ve siyaset ilişkisi, “siyasal çevrebilim” olarak adlandırılan yeni bir bilim dalının da konusunu oluşturmaktadır. “Siyasal Çevrebilim (ya da Siyasal Ekoloji), doğal ve insan elinden çıkmış çevreye ilişkin tüm sorunların, iktidar için savaşında basan elde etmek amacıyla siyasallaştırılmasını inceleyen bir bilim dalıdır” (Keleş, 1987: 236).

Türkiye’de siyasal iradenin çevre koruma politikaları konusunda ki “söylem-eylem” farklılığı toplumsal ve uluslararası toplumun isteklerini ve çevre korumanın gereklerini bir açıdan bastırıp, yoğun olarak ekonomik kalkınma hedefleri için destek

olunması sonucunun bir göstergesidir.

ÇED Sürecine Katılım

Katılma olabilmesi için varlığı kaçınılmaz olan ilk koşul, “ taraflar”ın varlığı ile ilgilidir. Katılınacak taraf öncelikle bağımsız bir devlet ve onun yetkili kurum ve birimleridir. Katılacak taraf birey ve gruplardır. Bu topluluğu oluşturan bireylerin bedensel varlıklarını sürdürebilmeleri (örn. can güvenliği) ya da sosyalleşebilmeleri için gerekli asgari koşulların sağlanması (örn. belirli bir eğitim düzeyinin varlığı) da diğer koşullardır. Katılmanın taraflarına ilişkin bu koşullar katılım için yeterli olmamaktadır. Bunların katılma biçimindeki “ilişkisini” sağlayacak bir “ortam”ın da bulunması gerekir. Katılım açısından bu ortamın da üç boyutuna dikkat çekilmektedir. Birinci boyut, en düşük düzeyde de olsa katılmaya imkan tanıyacak bir yasal çerçevedir. İkinci boyut ise düşüngüseldir. Katılmayı tümüyle toplum düşmanı ya da bir ihanet olarak görmeyen bir düşünce ortamına gerek vardır. Üçüncü boyut ise katılım olabilmesi için asgari düzeyde de olsa bir iletişim düzeyinin varlığını içermektedir. İnsanların yönetime katılabilmesi için yönetimle ilgili işler hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir (Eroğul, 1999: 46).

Türkiye’de katılımıla ilgili mevcut yasal çerçeveyi inceleyecek olursak:

Türkiye’de Çevre Kanunu da dahil olmak üzere, katılıma ilke olarak ya da genel kural şeklinde yer veren bir yasa bulunmamaktadır. Ancak çevre mevzuatının dayanaklarını oluşturan hükümlerde katılım açısından da önemli hükümler bulunmaktadır.

Bunlardan ilki, bir yanda herkese sağlıklı ve dengeli yaşama hakkı tanıyan, diğer yanda çevreyi geliştirme, koruma ve çevre kirlenmesini önlemeyi devletin yanı sıra vatandaşın da ödevi olduğunu belirten, Anayasa’nın 56. maddesidir.

Çevre Kanunu: Yasanın amacının açıklandığı birinci maddesinde, çevrenin tüm vatandaşların ortak varlığı olduğu kabul edilmiştir. Böylece yurttaşlarla çevresel varlıklar arasında doğrudan bağlantı kurulmuştur. İlkeler başlıklı 3. maddesinde “Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi gerçek ve tüzel kişilerle vatandaşların görevi olup, bunlar bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler” denilmektedir. Böylece ilk maddede çevrenin ortak varlığına ilişkin hükmün sonucunda, bu maddede görev ve sorumluluklar vurgulanmıştır.

Katılım açısından Yasanın önem taşıyan bir diğer maddesi “İdari Makamlara Başvuru” başlığı altında düzenlenen 30. maddedir. Buna göre, “Çevreyi kirleten veya bozan

bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan gerçek ve tüzel kişiler idari makamlara başvurarak bu faaliyetin durdurulmasını isteyebilirler.” Bu maddede normalde idari makamlara başvuru düzenlenmiş olup, bunun yalnızca zarar görenler değil, haberdar olanlar tarafından da yapılabilceğı belirtilmiştir. Bu tür bir başvuruya idari makamların hiç yanıt vermemesi ya da bunu reddetmesi durumlarında genel idare hukuku esasları dahilinde yapılması gereken idari yargıya başvurmaktır. Bu bağlamda Çevre Kanunu’nun 30. maddesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu madde ile çevreyi bozan ya da kirleten bir faaliyetten haberdar olan kişilerin de idari yargıda dava açabilmesi kabul edilmiş olmaktadır. Bu ise dava açabilmek için gerekli olan menfaat koşulunun burada aranmadığı anlamına gelmektedir. Genel kural olarak İYUK’nun (İdari Yargılama Usulü Hakkında Kanun) 2. maddesinin değişiklikten önceki hali “menfaati ihlal edilenlerin” dava açabilme hakkını düzenlemiştir. Bu ise Çevre Kanunu ile İYUK arasında bir karışıklığa yol açmış, bu konuda farklı görüşler ileri sürülmüştür. İYUK’nun 2. maddesinde 1994 yılında bir değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikle öncelikle iptal davaları için aranan menfaat ölçütü “kişisel hakları ihlal edilenler” şeklinde daraltılmış, ancak çevre konusu “...çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, imar uygulamaları gibi kamu yararını yakından ilgilendiren hususlar hariç olmak üzere...” ifadesi ile bu daraltmanın dışında tutulmuştur. Ancak bu madde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal davalarındaki menfaat koşulunu daraltan “kişisel hakları ihlal edilenler...” ifadesi nedeniyle iptal edilmiştir. Bu iptalin, uygulamada hem genelde hem de çevre davaları bakımından olumsuz bir sonuca yol açmayacağı şeklinde bir yorum getirilmektedir. Çünkü çevre davalarında menfaat koşulunun oldukça geniş yorumlanması, Danıştay içtihatlarında da yerleşmiş bir durum olduğuna işaret edilmektedir. Bu bağlamda çevreci bireylerin, toplulukların, derneklerin, dava açmaları örnek gösterilmektedir (Turgut, 1998: 291-293).

Anayasa ve Çevre Kanunu’nun yanı sıra ilgili yönetmeliklerde de katılımın öngörüldüğü durumlar vardır. Bunlardan biri ÇED sürecine katılım, diğeri hava kalitesinin korunmasına katılımdır.

ÇED Sürecine Halkın Katılımı: ÇED Yönetmeliği’nde katılım konusunun ayrı bir madde ile düzenlendiğı göze çarpmaktadır. Katılım konusunun bu şekilde açıkça ele alınıp düzenlenmiş olması, konuya ilişkin olarak “ÇED’nin katılım olmaksızın olmayacağı” yolundaki nitelendirmeler, bazı mahkeme kararlarında “halk katılımının ÇED sürecinin anahtarı olduğu” ve “halkın bu süreçte imtiyazlı konumda” bulunduğu şeklindeki

belirlemeler katılımın, bu süreçteki önemini ortaya koymaktadır (Turgut, 1998: 462; Topçuoğlu, 1998: 155-157).

ÇED süreci açısından katılımın önemi, genel olarak çevre sorunları açısından ortaya konan gerekliliklerin yanı sıra, bu sürecin kendine özgü özelliklerinden de kaynaklanmaktadır. Özellikle kendi yerel çevrelerini yakından tanıyan ve önerilen projenin bu çevredeki etkilerini kendi bakış açılarına göre değerlendiren kesimlerini görüşlerinin ÇED sürecinde dikkate alınması, o bölgede yabancı uzmanların göremedikleri ya da önemsiz saydıkları bazı yanların da sürece dahil edilmesine imkan tanımaktadır.

Ülkemizde ÇED sürecine katılım yolları olarak yazılı görüş bildirme ve toplantı yapma yolları kabul edilmiştir.

1997 ÇEDY'ye göre yazılı görüş bildirme yolu hem ÇED ön raporu hem de ÇED raporu için öngörülmüştür. ÇED ön araştırma raporunun değerlendirilmesi için Ön İnceleme Değerlendirme Komisyonu'nun oluşturulmasıyla başlayan ve komisyonun rapora ilişkin görüşünü Valiliğe sunmasına kadar geçen süre ile sınırlı olmak üzere isteyenler rapor hakkındaki görüşlerini yazılı olarak Valiliğe bildireceklerdir. ÇED raporunda da geçerli olan bu tür katılımı, Çevre Bakanlığı'na, Bakanlıkça ilgili komisyonun (İnceleme Değerlendirme Komisyonu) oluşturulmasından incelemenin sona ermesine kadar geçen süre içinde görüş bildirilmektedir. Görüşler Ön İnceleme ya da İnceleme Değerlendirme Komisyonu'nda dikkate alınmaktadır. Ancak yazılı olarak bildirilen görüşlerin kararlara nasıl yansıtılacağı konusu düzenlenmemiştir. Bir başka deyişle, bu yol, ülkemizde kurumsallaşmamıştır (Şengül, 2000: 11).

ÇED Yönetmeliği'nin 9. maddesinde ÇED Sürecine Halkın Katılımı başlığı altında düzenlenen toplantı yapma yolu, etkinlik sahibince, halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, görüş ve önerileri almak amacıyla düzenlenmektedir. Halkın katılımı, ÇED raporunun Çevre Bakanlığı'na (ya da ÇED ön inceleme araştırma raporunun Valiliğe) sunulmasından sonra gerçekleşmektedir. Toplantı tarihi, etkinlik sahibi ile Çevre Bakanlığı (ya da Valilik) arasında yapılacak görüşme ile belirlenmektedir. Toplantının yeri belirlenirken faaliyetten en çok etkilenme olasılığı bulunan yöre halkının kolayca ulaşabileceği merkezi bir yer olmasına dikkat edilecektir. Etkinlik sahibi, toplantı yerini, gününü ve saatini belirleyen bir ilanı o yörede yayımlanan yöresel bir gazetede ve Türkiye genelinde yayımlanan ulusal bir gazetede toplantı tarihinden en az üç gün önce bir kez yayımlatır. Ayrıca o yerin en büyük mülki idare amirince gerekli görülen yerlerde askıda

ilan edilir. Toplantı yine en büyük mülki idare amiri ya da tayin edeceği bir yetkili başkanlığında gerçekleştirilir. Toplantıda oluşan halkın görüşleri, Çevre Bakanlığı taşra örgütüne bir tutanakla belirlenerek Çevre ve Orman Bakanlığı'na bildirilir.

Hava Kalitesinin Korunması Açısından Katılım: Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği'nde yazılı görüş alma biçimde öngörülen katılım, hava kalitesini etkileyecek nitelikte olan, Yönetmelik'te (Ek 8 Liste A) sayılan etkinliklere verilecek izinle ilgilidir. Termik santraller, kömür, fuel-oil gibi yakıtları yakan tesisler, kimyasal ürünlere yönelik tesisler ve çimento tesisleri gibi tesislerin gerekli izinleri (emisyon izni, kısmi izin ve ön izin) almak için yetkili birime başvuruları durumunda, yetkili birim bu istemin varlığını, tesisin kurulacağı bölgede dağıtım yapılan yurt çapında yayın yapan en az iki gazetede ilan vererek halka duyurur. Başvuru belgeleri ilanın yayımından başlayarak iki ay süreyle Valilikte incelemeye açık tutulur ve proje ile ilgili itirazlar bu süre içinde yazılı olarak yapılır. İzin başvurusunun ve eklerinin ne zaman ve nerede inceleneceği, itirazların hangi sürede ve nereye yapılacağı, değerlendirme tarihi, ilanda bulunmalıdır. Ayrıca itiraz sahibi hazır bulunmasa da değerlendirmenin yapılacağı, itirazda bulunanların 100 kişiden fazla olması durumunda kararın ilan yoluyla bildirileceği belirtilecektir. İtiraz süresinin sona ermesinden sonra yetkili birim durumu başvuru sahibi ile tartışarak değerlendirecek ve izin kararı gerekçeleriyle birlikte itiraz edenlere yazılı olarak bildirilecektir.

Genel olarak yazılı görüş bildirme şeklinde olan bu katılımı “...itiraz sahibi hazır bulunmasa bile itirazların değerlendirileceği...” şeklindeki ifadeden itiraz sahipleri ve yetkili birimin bir araya gelmesi olasılığının olduğu anlaşılmakla birlikte itiraz süresi sona erdikten sonra yetkili birimin itirazları başvuru sahibi ile birlikte tartışarak değerlendireceği ifadesi yazılı bildirim dışında bir katılım beklenmediği ve daha baştan başvuru sahibinden yana bir tavır belirlendiği düşüncesini güçlendirmektedir (Şengül, 2000: 12).

ÇED'e ekonomi ile çevre arasında denge kurmak hedefi yönünde değil de ekonomik kalkınma çabaları önünde bir engel olabileceği düşüncesiyle yaklaşıldığı için ÇED sürecinde de katılım konusunda benzer bir yaklaşımın uygulandığı görülmektedir.

Uygulamaya konulan ÇED yönetmeliklerinde katılım konusunda çevre hakkı özneleri ve konuları için kısıtlama olmamakla beraber zamanlama ve yöntem konusunda kısıtlamalar vardır. Zaman içinde yönetmeliklerde yapılan değişikliklerle katılım hakkı yöntem ve zamanlama açısından uygun hale getirilse de uygulamada ve zamanlamada eksiklikler ve katılım açısından yetersiz eksik düzeyde kalınması sonucu doğmaktadır.

ÇED sürecine katılım konusu ÇEDY’lerde yapılan değişiklikler ve Türkiye’de uygulanan ÇED süreci başlığı altında ayrıntılı olarak incelenmiştir. ÇEDY 2003’ün öngördüğü katılım düzenlemeleri de ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

7.TÜRKİYE’NİN ÇEVRE VE ÇED POLİTİKALARININ AB İLE BÜTÜNLEŞMESİ SÜRECİ: KALKINMA PLANLARI, UÇEP’DE ÇEVRE POLİTİKALARI VE ÇED AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölüm başlığı altında Türkiye’nin çevre ve ÇED politikalarının AB ile bütünleşmesi süreci açısından; kalkınma planları ve UÇEP’de çevre politikaları incelenmiş ve ÇED açısından değerlendirmesi yapılmıştır.

7.1.Türkiye’nin Çevre ve ÇED Politikalarının AB İle Bütünleşmesi Süreci: Kalkınma Planlarında Çevre Politikaları ve ÇED Açısından Değerlendirmesi

Türkiye’nin çevre politikalarını oluşturmak yaptığı çalışmalar, çıkardıkları kanunları, vb. şeyleri tartışmadan önce karşılaştırabilmek için Avrupa Birliği’nin çevre politikalarının temel ve yapısal ilkelerini hatırlayalım. Avrupa Birliği, çevre politikaların hedefleri kısaca;

- (1). Kirliliği ve rahatsızlık verici şeyleri, elemine etmek, azaltmak ve önlemek.
- (2). Doğanın ve doğal kaynakların, ekolojik dengeye önemli ölçüde zarar verecek şekilde işletilmelerinden sakınmak; bunların rasyonel bir şekilde yönetilmelerini temin etmek.
- (3). Gelişmeye, kitle gereksinimleriyle uyum içersinde, özellikle de çalışma şartlarının ve yaşam çevresinin geliştirilmesiyle yön vermek,
- (4). Kent planlaması ve toprak kullanımında çevresel etkilerin daha fazla hesaba katılmasını sağlamak,
- (5). Topluluğun dışındaki devletler, özellikle de uluslararası örgütlerle çevresel problemlere ortak çözüm aramak,

şeklinde sıralanabilir (Budak, 2000: 38). Bu hedeflere bağlı olarak Avrupa Birliği, bir dizi ilke kabul edip, geliştirmiştir (Budak, 2000: 39): kirliten öder, özen gösterme-ihtiyat, işbirliği ilkesi, önleme ilkesi, kaynağında önleme ilkesi ve bütünleyicilik ya da baştanbaşalık ilkesidir. Bu ilkelerin gerçekleşmesi içinde çeşitli uygulama araçları kullanılmaktadırlar (Budak, 2000: 65-94); Hukuki araçlar: Entegre Çevre Koruma (Kirlenmeyi, yasaklamalar ve izin vermeler şeklinde denetlemek), Eko-Audit Sistemi (Bir

işletmenin çevre mevzuatı ve çevre koruma teknikleri açısından denetlenmesi); Akçal araçlar: topluluk fonları, iklim vergisi; Destekleyici araçlar: Ekolojik Etiketleme, çevre konusunda her türlü bilgilendirmenin sağlanması. Bunlara ek olarak birliğin hem kendi hem de üye ülkelere önerdiği genel kurumsal yapılanma açısından yerellik (subsidiarty), şeffaflık, sürdürülebilir gelişme açısından sürdürülebilirlik, neo-liberallik (bireylerin, malların ve sermayenin serbest dolaşımı), vb.dir

Bunlar, Avrupa Birliği'nin çevre politikasının ilkeleri ve hedefleridir. Türkiye'nin Birliğe girmek istemesi ile birlikte Türkiye'nin de çevre politikasını etkilemekte ve belirlemektedir. Bunların dışında; yani Avrupa Birliği'nin belirlediği ilkeler ve hedeflerden başka; kendi gelişmesi, üretimi, hatta kendi oluşturduğu veya kabul ettiği çevre politikası ve uluslararası antlaşmalar, kabul ettiği kurallar, ikinci dereceden hukuk kuralları sayılacak tüzükler, yönergeler, vb., Türkiye'nin çevre politikalarını etkilemekte ve belirlemektedir. Uygulama Eylem Planı'ndaki çevre politikası ile ilgili yapılacakları ve ilkeleri AB açısından değerlendirmeden önce bu bahsettiğimiz kendi iç ve uluslararası dinamiklerin çerçevesini çizilmesi gerekmektedir. Daha sonra bunlar AB'nin kabulleriyle karşılaştırılacaktır.

7.1.1.Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967) Çevre Politikaları

Birinci BYKP'de "Çevre" ile ilgili doğrudan özel bölüm ayrıldığı, ayrıntılı politikalar oluşturulduğu görülmemektedir. Ancak dolaylı olarak; kentleşme ve sorunları, sanayileşme, tarım toprakları ve korunması, erozyon, ormanlar ve korunması, halk sağlığı vb. başlıklar altında "Çevre"ye ilişkin çıkarımlar elde edilebilir (DPT, 1963).

7.1.2.İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) Çevre Politikaları

İkinci BYKP'nda da "Çevre" ile ilgili doğrudan özel bölüm ayrıldığı, ayrıntılı politikalar oluşturulduğu görülmemektedir. Ancak 1972 Yılı Programında, "Sosyal Alandaki Gelişmelerin Görünümü" başlıklı beşinci bölümde yer alan "Yerleşme, Yurt Düzeyinde Dengeli Gelişme-Şehirleşme Sorunları" alt başlığında "Yerleşme" konusu anlatılırken aşağıdaki açıklamalara rastlanmaktadır.

"Doğuracağı sonuçlar bakımından yerleşme yapısının doğrudan ilgilendiren "Çevre Sorunları" konusu, kısa zamanda özellikle gelişmiş ülkelerin çabasıyla uluslararası bir boyut kazanmıştır. Ancak kaynakların henüz tümüyle kullanmamış durumdaki gelişmekte olan ülkeler açısından çevre sorunları onların kalkınmalarını geciktirici ya da

yavaşlatıcı bir sonuç yaratmayacak bir yaklaşım içinde ele alınmak durumundadır. Bu nedenle sanayileşme ve hızlı kalkınma amaçlarını zedelemeyecek biçimde çevre sorunlarına gerekli ağırlığın verilmesi ve bu alanda mekan düzenleme politika ve araçları ile tutarlılık sağlanması gerekmektedir” (DPT, 1972a: 375).

“Tedbirler” bölümünde ise, “Çevre sorunlarının çözümünü sağlamak amacıyla, kamu kesiminde işbirliği sağlamak üzere Devlet Planlama Teşkilatı’nın yürütücülüğünde bir programlama çalışması yapılacağı belirtilmiştir (DPT, 1972a: 378).

Bu Programda yer alan ve ilerideki yıllara esas teşkil edecek / miras kalacak Çevre Politikasına İlişkin esaslar şu şekilde sıralanabilir:

*Çevre konusu, yaratacağı “Sorunlar” bağlamında gündeme gelmiştir.

*Uluslararası gelişmeler “Çevre” konusunun ele alınması sonucunu doğurmuştur.

*Çevre konusuna yaklaşım, “Gelişmiş-Gelişmekte Olan Ülke” ayrımı ile belirginleşmektedir.

*Sanayileşme ve hızlı kalkınma amaçlarını zedelemeyecek biçimde çevre sorunlarına gerekli ağırlık verilecektir.

*Çevre konusu sadece mekân düzenleme politika ve araçları ile ilişkilendirilmiş ve tutarlılık sağlanması öngörülmüştür.

*DPT yürütücülüğünde bir programlama çalışması yapılacaktır.

7.1.3.Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1973-1977) Çevre Politikaları

İlk kez üçüncü BYKP ile çevre sorunlarına ayrı bir bölüm verilmiş ve “Çevre Sorunları” başlığı altında şu açıklamalar yer almıştır (DPT, 1972b: 866-867).

ÇEVRE SORUNLARI

Toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerinin nitelik ve niceliklerinin belirlediği düzen içinde mekana yerleşmesi sonunda çevre ve insan ilişkileri oluştuğu belirtilmiş ve toplum ve toplumun yakın ve uzak çevresi arasındaki bu ilişkiler için teknolojik koşullara dayalı bir optimum düzey bulunduğu varsayılmıştır. Çevre sorunlarının nedeni olarak; çeşitli ülkelerin bu optimuma iki yönlü uzaklığı, çevrenin yeterince kullanılamaması ya da aşırı ve yanlış kullanılması olarak belirtilmiştir. Gelişmiş ülkelerde sanayi faaliyetlerinin yoğunluğu, doğal kaynakların yıllarca aşırı ve sorumsuzca

kullanılması ile bozulan denge; gelişmekte olan ülkelerde örgütlenme yetersizlikleri, teknolojik gerilik, doğal kaynakları yeterince kullanamama, yetersiz eğitim ve gelir düzeyleri sonucu dengeli bir biçimde kurulamadığı vurgulanmıştır

Çevre sorunlarını ileri sürerek, kalkınma çabalarının yavaşlatılmasının da geçerli görülmediğinin altı çizilmektedir.

Türkiye'nin çevre sorunları aktarılırken; özellikle son on yıl içinde bazı sanayi projeleri çerçevesinde ve yoğun kentleşme alanlarında hava, su ve kıyıların kirlenmesi gibi dar anlamda ve ülkenin tümü için geçerli olmayan çevre sorunlarının ortaya çıktığı ancak erozyon ve çevre sağlığı gibi doğal kaynakların gerekli biçimde ve yeterince kullanılmamasına ya da gelir ve eğitim yetersizliğine dayanan çevre sorunları öteden beri Türkiye'de ağırlık taşıdığı vurgulanmıştır.

Çevre sorunlarının farklı bakanlık ve kuruluşlarca ele alındığı ancak uluslararası ilgi düzeyinin hızla artması ve Devletler Hukuku içinde düzenleme teşebbüslerinin ortaya çıkışı ve Türkiye'nin sanayileşme kararı dikkate alınarak konunun bir bütün olarak ve planlama sistemi içinde incelenmesi gereği benimsenmiştir.

İlkeler ve tedbirler bölümünde; Çevre insan ilişkilerinin rasyonel bir dengede sürdürebilecek bir toplum yapısına ulaşabilme yolunun sosyal ve ekonomik kalkınma olduğu belirtildikten sonra çevre sorunlarının kalkınmaya ayrılmış fonları olumsuz yönde etkilemeksizin çözülmesinin esas alındığı açıklanmıştır.

Bu çerçevede, çevre sorunları ile ilgili olarak uluslararası düzeyde sürdürülecek çalışma ve yasal düzenlemelerde Türkiye'yi sanayileşerek kalkınma hedefinden saptıracak hiçbir yükümlülük kabul edilmeyeceği vurgulanmıştır.

Sanayi sektörünün giderek ağırlık kazanacağı ülkemizde uzun dönemde sahip olunacak sanayi türlerinin çevreyi kirlletme dereceleri tahmin edilecek ve gelişmiş ülkelerece kullanılan ve ileride yurda transferi düşünülen sanayi türlerinde kirlenmenin önlenmesi için yapılan araştırma ve çalışmalar ile özellikle dış ticaret malları konusunda ve deniz kaynaklarının kirlenmesiyle ilgili olarak uluslararası düzeydeki gelişmeler önemle izleneceği ve değerlendirileceği belirtilmekte bu çerçeve içinde, çevre sorunları ile ilgili uluslararası araştırma ve değerlendirme çalışmalarına katılacağı söylenmektedir.

Çevre sorunları konusunda ilgili Bakanlık ve Kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanması ve ulusal düzeyde görev dağılımının yeniden düzenlenmesi Devlet Planlama teşkilatı Koordinatörlüğünde yapılacak çalışmalarla tespit edileceği ve çevre sorunları konusunda bugüne kadar çıkarılmış yasaların taranacağı ve yukarıda belirlenen ilkeler ışığında gereken yeniden düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür. Çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunda toplumun aydınlatılması için halk eğitiminin bir araç olarak kullanılacağı ayrıca vurgulanmıştır.

Üçüncü BYKP'nın Çevre Politikasına ilişkin esasları şu şekilde sıralanabilir:

*Çevre konusuna yaklaşım; “Gelişmiş-Gelişmekte Olan” ülke ayrımı sürmektedir.

*Türkiye'nin izleyeceği politikaların kalkınma stratejisi ve ekonomik kalkınma hedefleriyle uyuşacak biçimde saptanması önem kazanmıştır.

*Çevre konusu, yaratacağı “Sorunlar” bağlamında gündeme gelmiştir.

*Uluslararası gelişmeler “Çevre” konusunun ele alınma biçimini belirlemektedir.

Türkiye'nin çevre sorunları ikili bir ayrım ile ele alınmıştır. Bunlardan ilki, sanayileşme ve kentleşmeden kaynaklanan ve ülkenin tümü için geçerli olamayan çevre sorunlarıdır. İkinci olarak, doğal kaynakların gerekli biçimde ve yeterince kullanılmaması ya da gelir ve eğitim yetersizliğine dayanan çevre sorunları olup genel olarak rastlandığı vurgulanmıştır.

*Toplumun çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunda aydınlatılması ve eğitilmesi öngörülmüştür.

*Mevzuat taraması ve belirlenen ilkeler ışığında gereken yeniden düzenlemelerin yapılması benimsenmiştir.

*Çevre konusu Türkiye'nin sanayileşme kararı dikkate alınarak bir bütün olarak ve planlama sistemi içinde incelenmesi gerekli olmaktadır.

*DPT koordinatörlüğünde ilgili kuruluş ve bakanlıklar arasında işbölümü ve işbirliği öngörülmüştür.

7.1.4.Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) Çevre Politikaları

Çevre sorunları, dördüncü BYKP'de , “Dördüncü Planın Temel Politikaları” başlıklı üçüncü bölümünde, “Kentleşme ve Belediyeler” alt başlıklı dokuzuncu kısımda “Çevre Sorunları” adı altında, ayrı bir başlık olarak yer almıştır (DPT, 1979: 295).

Çevre sorunlarının toplumsal değişim süreci ile birlikte çözüme kavuşturulması temel ilke olarak benimsenmiştir.

Sanayileşme, tarımda modernleşme, kentleşme sürecinde çevre unsuru dikkate alınacağı, sorunun yaratılmadan önleme aşamasında çözüme kavuşturulmasına ağırlık verileceği vurgulanmıştır.

İnsan sağlığı için yakın tehlike yaratan yörelerle ilgili çevre projeleri öncelikle uygulamaya konulacağı söylenmektedir.

Bu kapsamda Ankara'da Hava Kirliliği, İstanbul Haliç ve İzmit Körfezi'nin çevre sorunlarına değinilmiş uluslararası işbirliği olanakları da dikkate alınarak, yeniden düzenlemelerine yönelik çalışmalara etkinlik kazandırılacağı ve çözüm getirici projeler hazırlanarak, yapılabilirliği olanların plan döneminde uygulamaya konacağı vurgulanmıştır.

Yerel çevre politika ve uygulama kararlarının oluşumunda gerekli bilgi birikimini sağlamak üzere yerel yönetim ile merkezi yönetim arasında iletişim ağı kurularak, kararların yerel yönetim birimlerine kaydırılmasına ağırlık verileceği belirtilmiştir. Bu cümleden olarak çevre sorunları konusunda çalışan vakıf, dernek ve benzeri gönüllü kuruluşların plan doğrultusundaki faaliyetlerinin destekleneceği ve özendirileceği açıklanmıştır.

Tarihi çevrenin ve önemli savaş alanlarının, kırsal ve kentsel dinlence bölgelerinin saptanması, korunması ve ulusal tarihi parklar çerçevesinde iç ve dış turizme yönelik olarak değerlendirilmesi çalışmalarına hız verileceği söylenmektedir.

Büyük kentlerin yoksun bulunduğu yeşil alanlar ve halkalar kısa sürede çoğaltılacağı ve halkın yararlanmasına sunulacağı vurgulanmıştır.

Uluslararası düzeydeki yasal, bilimsel ve teknolojik gelişmeler yakından izlenerek, bölgemizi ilgilendiren konularda etkin tutum takınılacağı belirtilmiştir.

Dördüncü BYKP'nın Çevre Politikasına İlişkin esasları şu şekilde sıralanabilir:

*Çevre sorunlarının toplumsal değişim süreci ile birlikte çözüme kavuşturulması temel ilke olarak benimsenmiştir.

*Türkiye'nin izleyeceği politikaların kalkınma stratejisi ve kalkınma hedefleriyle uyuyacak biçimde saptanması önem kazanmıştır.

*Sanayileşme, tarımda modernleşme, kentleşme sürecinde çevre unsuru dikkate alınacağı, sorunun yaratılmadan önleme aşamasında çözüme kavuşturulmasına ağırlık verileceği vurgulanmıştır.

*Mevcut çevre sorunlarını giderici yaklaşımlarda ise, alternatif çözüm önerileri dikkate alınarak sosyo-ekonomik ve ekolojik yapıya en uygun çözümler seçileceği, çevre sorunlarını gidermeye yönelik önlemlerin yöresel ortamın özelliklerine göre yapılacağı belirtilmiştir.

*İnsan sağlığı için yakın tehlike yaratan yörelerle ilgili çevre projeleri öncelikle uygulamaya konulacağı söylenmektedir.

*Ankara, İstanbul, İzmit gibi sanayileşme ve kentleşme açısından önemli merkezlerde çevre sorunları ciddi boyutlara varmış ve öncelikli olarak ele alınmıştır.

*Yerel yönetim ile merkezi yönetim arasında iletişim ağı kurularak, kararların yerel yönetim birimlerine kaydırılmasına ağırlık verileceği belirtilmiştir.

*Çevre sorunları konusunda çalışan vakıf, dernek ve benzeri gönüllü kuruluşların plan doğrultusundaki faaliyetlerinin destekleneceği ve özendirileceği açıklanmıştır.

*Tarihi çevrenin ve önemli savaş alanlarının, kırsal ve kentsel dinlence bölgelerinin saptanması, korunması ve ulusal tarihi parklar çerçevesinde iç ve dış turizme yönelik olarak değerlendirilmesi çalışmalarına hız verilecektir.

*Büyük kentlerin yoksun bulunduğu yeşil alanlar ve halkalar kısa sürede çoğaltılacağı ve halkın yararlanmasına sunulacağı vurgulanmıştır.

*Uluslararası düzeydeki yasal, bilimsel ve teknolojik gelişmeler yakından izlenerek, bölgemizi ilgilendiren konularda etkin tutum takınılacağı belirtilmiştir.

*Türkiye'de ileri toplumlarda rastlanan çevre kirliliği görülmekle birlikte, yaygın olan geleneksel kesimdeki su, kanalizasyon sorunu, gecekondu bölgelerindeki kötü barınma koşulları, toprak ve orman erozyonudur tespitinin ardından, bunların yanısıra doğal kaynakların uzun dönemde toplum yararına kullanımlara yöneltilememesinin de önemli

evre sorunları yaratmakta olduğu vurgulanmıştır.

*evre konusu, yaratacağı ‘‘Sorunlar’’ bağlamında gündeme gelmiştir.

7.1.5.Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1985-1989) evre Politikaları

Beşinci BYKP’de ‘‘Sosyal Hedef ve Politikalar’’ adını taşıyan dördüncü bölümde ‘‘evre Sorunları’’ başlığı altında konu işlenmiştir (DPT, 1985: 171).

Ülkenin şehirleşme, erozyon ve tabii afetlerin sonucu olan evre kirlenmeleri ile hızlı sanayileşmenin ve tarımda modernleşmenin getirdiği evre sorunları ile karşı karşıya olduğu vurgulandıktan sonra evre konusunda temel yaklaşım şöyle formüle edilmektedir; sadece mevcut kirliliğin ortadan kaldırılması muhtemel bir kirliliğin engellenmesi değil, kaynakların gelecek nesillerin de yararlanabileceği şekilde muhafaza edilmesi ve geliştirilmesine önem verilecektir.

Arazi kullanımı ve yatırım kararlarında evre sorunları planlama aşamasında tespit edilerek ve ilgili mevzuatın gerektirdiği tedbirlerin alınacağı vurgulanmıştır.

Başta Ankara olmak üzere hava kirliliğinin sağlık yönünden ciddi tehlike teşkil ettiği şehirlerde acil tedbirler alınacağı, bu amaçla hava kirliliği kontrol istasyonları ağı geliştirilerek, iyi kalitede ve yeterli miktarda yakıt temin edilerek soruna köklü çözümler bulmak için yeni yakıt türleriyle ısınma proje çalışmaları yapılacağı anlatılmıştır.

evre alanında sürdürülmesi gerekli olan araştırma ve geliştirme faaliyetlerine öncelik tanınarak ilgili  niversite ve kuruluşlar destekleneceği vurgulanmıştır.

Beşinci BYKP’nın evre Politikasına İlişkin esasları ř  şekilde sıralanabilir:

*evre konusunda temel yaklaşım sadece mevcut kirliliğin ortadan kaldırılması muhtemel bir kirliliğin engellenmesi değil, kaynakların gelecek nesillerin de yararlanabileceği şekilde muhafaza edilmesi ve geliştirilmesine önem verilecektir.

*Ülkenin şehirleşme, erozyon ve tabii afetlerin sonucu olan evre kirlenmeleri ile hızlı sanayileşmenin ve tarımda modernleşmenin getirdiği evre sorunları ile karşı karşıya olduğu;

Bu nedenle ülkenin tabii kaynakların kullanımında ekolojik denge gözetilerek, bu kaynakların gelecek nesillerinde kullanılabileceği şekilde muhafaza edilmesi ve geliştirilmesine önem verileceği belirtilmiştir.

*Arazi kullanımı ve yatırım kararlarında çevre sorunları planlama aşamasında tespit edilerek ve ilgili mevzuatın gerektirdiği tedbirlerin alınacağı vurgulanmıştır.

*Yatırımların projelendirme, ön izin, tesis izni, proje değerlendirme, üretim aşamalarında çevre faktörü sistematik olarak değerlendirileceği ve sanayi atıklarının denetleneceği belirtilmiştir.

*Başta Ankara olmak üzere hava kirliliğinin sağlık yönünden ciddi tehlike teşkil ettiği şehirlerde acil tedbirler alınacağı

*Çevre alanında sürdürülmesi gerekli olan araştırma ve geliştirme faaliyetlerine öncelik tanınarak ilgili üniversite ve kuruluşlar destekleneceği vurgulanmıştır.

*Türkiye'nin izleyeceği politikaların kalkınma stratejisi ve kalkınma hedefleriyle uyuşacak biçimde saptanması önem kazanmıştır.

*İnsan sağlığı için yakın tehlike yaratan yörelerle ilgili çevre projeleri öncelikle uygulamaya konulacağı söylenmektedir.

*Çevre sorunlarını bir bütünlük içinde, koordineli bir şekilde ele alınması, tabii ve insan yapısı çevrede bozulmanın önlenmesi ve bu çevrenin geliştirilmesi esas olacaktır.

*Kirlenmenin ve tahribatın yoğun olduğu yerler için gerekli program ve projeler süratle hazırlanarak öncelikle yürürlüğe konulacaktır.

*Çevre konusu, yaratacağı “Sorunlar” bağlamında gündeme gelmiştir.

7.1.6.Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1990-1994) Çevre Politikaları

Çevre Sorunları 6. BYKP’de “Sosyal Hedef, İlke ve Politikalar” bölümünde, Çevre ve Yerleşme başlığı altında yer almıştır (DPT, 1989: 178-180).

İnsan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak, sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkan verecek şekilde doğal kaynakların yönetimini sağlamak ve gelecek nesillere insana yakışır bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakmak temel ilke olarak benimsenmiştir. Bütün ekonomik politikalarda çevre boyutunun dikkate alınacağı vurgulanmıştır.

Muhtemel çevre bozulmaları önceden tahmin edilerek gerekli tedbirler kirlilik meydana gelmeden alınması benimsenmiştir.

Çevre standartları tespit edilirken uygulanabilir mevcut teknolojiler ve ülke şartları birlikte düşünülerek ve standartların sürekli araştırmalarla dinamik bir şekilde belirleneceği kararlaştırılmıştır.

Çevre bilinci yaygınlaştırılarak, bütün planlama aşamalarında çevre boyutunun göz önünde tutulacağı, İmar yasasının çevresel etkileşim boyutu göz önünde tutularak yeniden gözden geçirileceği belirtilmiştir.

Çevre verilerinin bir merkezden yönlendirilerek toplanmasından ilgili kamu kuruluşlarının sorumlu olacağı ve çevre denetim-izleme sistemi gerekli etkinlik kazandırılarak tek merkezden koordine edileceği vurgulanmıştır.

Nükleer tesisler ve iyonlaştırıcı radyasyonla çalışılan tesislere yönelik mevzuat geliştirilecektir.

AT çevre politikalarına uyum için başlatılan çalışmalar sürdürüleceği dile getirilmiştir.

Altıncı BYKP'nin Çevre Politikasına İlişkin esasları şu şekilde sıralanabilir:

*İnsan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak, sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkân verecek şekilde doğal kaynakların yönetimini sağlamak ve gelecek nesillere insana yakışır bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakmak temel ilkedir.

*Bütün ekonomik politikalarda çevre boyutunun dikkate alınması esastır.

*Bakanlıklar yetki alanları içindeki uygulamalarının çevre etkilerinin tespiti, önlenmesi ve bu amaçla politika geliştirilmesi ve uygulanmasından sorumlu olup koordinasyon ise çevre işlerinden sorumlu kurumca sağlanacağı belirtilmiştir.

*Muhtemel çevre bozulmaları önceden tahmin edilerek gerekli tedbirler kirlilik meydana gelmeden alınacaktır.

*Çevre standartları tespit edilirken uygulanabilir mevcut teknolojiler ve ülke şartları birlikte düşünülerek ve standartların sürekli araştırmalarla dinamik bir şekilde belirleneceği kararlaştırılmıştır.

*Çevre bilinci yaygınlaştırılarak, bütün planlama aşamalarında çevre boyutunun göz önünde tutulacağı, İmar yasasının çevresel etkileşim boyutu göz önünde tutularak yeniden gözden geçirileceği belirtilmiştir.

*Çevre verilerinin bir merkezden yönlendirilerek toplanmasından ilgili kamu kuruluşlarının sorumlu olacağı

*Çevre denetim-izleme sistemi gerekli etkinlik kazandırılarak tek merkezden koordine edileceği vurgulanmıştır.

*Yenilenebilir enerji kaynakları bakımından mevcut potansiyelden yararlanmak için Araştırma-Geliştirme programları oluşturulup desteklenecektir.

*İllerde çevre problemleri açısından risk değerlendirmesi yapılarak acil hal aksiyon planları hazırlanacağı belirtilmiştir.

*AT çevre politikalarına uyum için başlatılan çalışmalar sürdürüleceği dile getirilmiştir.

*Belirgin çevre sorunları (Deniz, kıyı, arazi, hava, su, katı atık, kimyasallar, arıtma, enerji, yakıt vb.) ve bunlara ait çözüm önerilerinin diğer planlara oranla daha detaylı dile getirilmesi çevre sorunlarının ciddi boyutlara vardığı izlenimini pekiştirmektedir.

*Nükleer tesisler ve iyonlaştırıcı radyasyonla çalışılan tesislere yönelik mevzuat geliştirileceği düşüncesi endişe verici hedefleri gündeme getirmektedir.

*Çevre konusu, yaratacağı “Sorunlar” bağlamında gündeme gelmiştir.

7.1.7.Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1996-2000) Çevre Politikaları

Yedinci BYKP’de, altı gruptan oluşan “Temel Yapısal Değişim Projeleri”nden altıncısı “Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi” başlığı altında, öncelikle mevcut sorunlar tespit edilmiş ve ardından ayrıntılı olarak sorunları çözmek amacıyla politikalar açıklanmıştır (DPT, 1995: 189 vd.).

“Mevcut Durum” başlığı altında sorunlar ve nedenleri üzerinde durulmuştur.

6. BYKP benimsenen sürdürülebilir gelişme yaklaşımına rağmen, bir yandan tüm ekonomik ve sosyal kararlarda çevre boyutunun dikkate alınmasında, öte yandan işlevsel ve dinamik bir çevre yönetimini oluşturacak örgütsel ve hukuksal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde yetersiz kalındığı ifade edilmektedir.

Kalkınma planlarında çevre politikaları, önceleri sadece ortaya çıkan kirliliği giderici amaçlara dayanırken, daha sonra önleyici politikalar ve nihayet sürdürülebilir gelişme anlayışına uygun bir şekilde, çevre ve ekonominin entegrasyonuna öncelik veren politikalar şeklinde bir gelişme öngörmüştür.

Ekonomik, idari, hukuki, politik, sosyal ve kültürel araçları kullanarak doğal ve yapay çevre unsurlarının sürdürülebilir kullanımını sağlamak üzere yerel, bölgesel ve merkezi düzeyde politika ve stratejilere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Örgütsel, yasal, yönetsel, yapısal sorunlar; teknik donanım, altyapı, nitelikli personel, kaynak vb. yetersizlikler üzerinde durulmuştur. Çevre finansman sisteminin örgütsel ve hukuki yapıya uygun olarak sistemli bir şekilde ortaya konulması gerektiği vurgulanmış ve çevre amaçlı oluşturulan fonların amaçları doğrultusunda kullanılmadığı itiraf edilmiştir.

Uluslararası mevzuat, özellikle 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansından sonra kabul edilen Gündem 21 Eylem Planı, ülkeleri bağlayıcı nitelikte olduğu ve bu bağlamda, uluslararası yükümlülüklerimizi yerine getirmede ekonomik kalkınma çabalarımızı engellemeyecek ve haklarımızı savunabilecek altyapıyı oluşturma zorunluluğunun varlığı hatırlatılmıştır.

Planlama faaliyetleri merkezi idareler ve belediyeler tarafından yürütülmektedir. Temel ekonomik, sosyal ve çevresel politikaların mekan bazına yansıtılması işlevi olan planlama faaliyeti, makro politikalar arasındaki tutarlılığı ve her ölçekte mikro politikaların mekan bazında yansıtabileceği etkinlikte işlememektedir. Böyle bir işlevin yerine getirilebilmesi için stratejileri, hedef ve politikaları belirlenmiş kurumsal ve hukuksal yapının oluşturulması gerekliliği dile getirilmektedir.

Çevre sorunlarının önlenmesi, çözümü ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarda ulusal uzlaşma gerekmektedir. Bu uzlaşma çevre ve ekonomik kalkınma politikalarının uyumlaştırılması amacına dayandırılacaktır.

Çevre-ticaret alanında özellikle uluslararası kuruluşlar düzeyinde alınan kararların ülkemizin ihracatı üzerine getireceği yükümlülükleri dikkate alan çalışmalar sürdürülmektedir.

Yedinci BYKP'nin Çevre Politikasına İlişkin esasları şu şekilde sıralanabilir:

*Sürdürülebilir gelişme yaklaşımı doğrultusunda, insan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkân verecek şekilde doğal kaynakların yönetimini sağlamak ve gelecek kuşaklara insana yakışır bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakmak temel strateji olarak ele alınacaktır.

*Çevrenin korunması çağdaş anlamıyla ekonomik, ticari, sosyal ve siyasi açılardan birbiriyle uyumlu ve bütünleşmiş bir yaklaşımla ele alınacaktır.

*Ekonomik kalkınma sürecinde kirlenmenin kaçınılmaz olduğunu öngören ve bu kirliliği arıtmaya çalışan pasif yaklaşımlar yerine, alınacak önlemlerle kirlenmenin önüne

geçme stratejilerine öncelik verilecektir.

*Çevreyi korumaya yönelik önlemlerin uygulanmasında çevreyi kirletenlerden kaynaklanacak haksız rekabeti önleyici düzenlemeler yapılacaktır.

*Çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalara entegrasyonunda ekonomik araçlardan yararlanılacaktır.

*Çevrenin yönetiminde emret-yaptır yaklaşımıyla birlikte özendir-oluştur yaklaşımı esas alınacaktır.

*Uluslararası alanda küresel kirliliğin önlenmesine katılım faaliyetlerinde ortak sorumluluk-farklı pay ilkesi gözetilecektir.

*Etkin bir çevre yönetimi için Ulusal Çevre Stratejisi hazırlanacak, Çevre Bakanlığı ile diğer ilgili bakanlıklar ve yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenecek, mevzuattaki karmaşıklık ve boşluklar giderilecektir.

*Çevre ve ekonomik kalkınma politikalarının uyumlaştırılması ilkesi doğrultusunda çevrenin korunması ve çevre sorunlarının çözülmesiyle doğrudan ve dolaylı ilgisi olan kurum ve kuruluşlar arasında işbölümü ve işbirliğini sağlamaya yönelik mekanizmalar geliştirilecek, etkili ve eşgüdüm içinde çalışan bir çevre denetim sistemi kurulacaktır.

*Yerel yönetimler bünyesinde çevre birimleri oluşturulacaktır.

*Ulusal politikalar düzeyinde tanımlanan ve üzerinde uzlaşma sağlanan stratejiler, bölge ve ekolojik havza düzeyine indirgenecek, karar alma, izleme ve denetleme süreçlerinde yerel inisiyatiflerin belirleyiciliği sağlanacaktır.

*Çevre sorunlarının sınırlarını özeiliği dikkate alınarak uluslararası anlaşmazlık yaratacak konuların çözümü konusunda uzmanlaşmaya gidilecek, konu ile ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanmasına ve bilgi akışına önem verilecektir.

*Etkin işleyen bir çevre yönetim sistemi kurulması olmak üzere gerekli önlemler alınacaktır

*ÇED sistemi etkinleştirilecek; çevre izleme ve ölçüm altyapısı oluşturulacak; çevre envanterleri, istatistikleri, standartları, çevre dostu teknolojiler için gerekli araştırma-geliştirme, veri ve bilgi erişim sistemleri geliştirilecek; çevre ve gelişme göstergeleri hazırlanarak karar alma süreçlerine dahil edilecektir.

*Ülke, yöre, konu ve sektörler düzeyinde yapılacak olan çeşitli envanter ve araştırmaların çok boyutlu ve dinamik yaklaşımlarla gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

*Türkiye'nin uluslararası platformda layık olduğu konuma gelebilmesi için, çevre konusunun dünyada, ekonomik, sosyal, siyasi ve ticari ilişkilerde belirleyici bir rol oynadığının bilinci içinde politikalar geliştirilecek, çeşitli uluslararası kuruluşların çevre ve kalkınma ile ilgili faaliyetleri yakından izlenecektir.

*Çevre sorunlarının çözümü için uygulanan politikalar ve alınan kararların AB normları ve uluslararası standartlara paralel olması sağlanacaktır.

*Türkiye'nin taraf olduğu ve bir dizi yükümlülük üstlendiği çevre ile ilgili sözleşmelerden kaynaklanan taahhütler değerlendirilecek, çevre amaçlı korumacı ticaret tedbirlerinden ekonominin olumsuz yönde etkilenmemesi için ayrıntılı çalışmalar yapılacaktır.

*Çevre finansman sistemi, çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacına uygun olarak yeniden düzenlenecek, Genel Bütçe'den çevre amaçlı yatırımlara ayrılan pay artırılabilecektir. Çevre amaçlı vergilerin ve fonların amaçları doğrultusunda kullanımı sağlanacak, çevre ile ilişkilendirilebilecek diğer fonlarda çevrenin korunması ve geliştirilmesine olanak verecek düzenlemeler yapılacaktır.

*Milli gelir hesaplarında çevrenin korunması ve geliştirilmesi boyutlarının içselleştirilmesi çalışmalarına başlanacaktır.

*Çevreye ayrılacak uluslararası finansman kaynaklarından yararlanmak üzere ulusal çevre öncelikleri doğrultusunda projeler hazırlanacak, bu kaynakların kullanımında karar verici düzeydeki kuruluşların kapasiteleri güçlendirilecektir.

*Çevre sorunlarının önlenmesi, çözümü ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarda ulusal uzlaşma gerekmektedir. Bu uzlaşma çevre ve ekonomik kalkınma politikalarının uyumlaştırılması amacına dayandırılacaktır.

*Sürdürülebilir gelişme hedefi doğrultusunda çevre bilinci oluşturmak üzere örgün ve yaygın eğitimde düzenlemeler yapılacak, gönüllü kuruluşların faaliyetleri desteklenecektir.

*Bir sürü çevresel olumsuzluklara sebep olan Erozyon ile mücadele hızlandırılacak ve kapsamı yaygınlaştırılacaktır. Bu konuda Devletin alacağı tedbirler yanında Gönüllü Kuruluşların aktif çalışmalarına destek verilecektir.

*Çevrenin korunmasına yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları, hedef kitlenin ihtiyaçlarıyla ilişkilendirilecek; çevrenin korunması yönünden taşıdığı stratejik öncelik göz önünde bulundurularak yaşam boyu eğitim ilkesi gözetilecektir.

*Çevre sorunlarına yol açmayacak tutum ve davranışların yaşamın her boyutuna dahil edilmesi sağlanacak, çevrenin korunması kaygısı egemen değer yargılarına kazandırılacaktır.

*Çevre Kanunu ve diğer çevre mevzuatı ile denetim yapma ve gereken yaptırımları uygulama konusunda yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşların gerekli teknik donanım, altyapı ve nitelikli personel ihtiyaçlarının karşılanmasına önem verilerek kirlilikle mücadele konusunda etkenlik sağlanacaktır.

*Her türlü hukuksal düzenlemede, çevre ile ekonomik kalkınmanın uyumlaştırılmasına yönelik yaklaşımları engelleyen, önlemleri geciktiren ve etkisini azaltan yaptırımlar değiştirilecek; çevre sorunlarının önlenmesi ve çözümü ile doğrudan ve dolaylı ilgili hukuksal düzenlemelerin aralarındaki çelişkiler ve boşluklar giderilecektir

*Çevre sorunlarının çözümünde etkili olan arıtma tesislerinin yapımını ve işletilmesini teşvik etmek amacıyla, dünya fiyatlarından enerji temin imkânları araştırılacaktır.

*Anayasa, Çevre, Orman, Kıyı, Turizmi Teşvik, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunlarına yönelik yeniden düzenleme yapılması öngörülmüştür.

7.1.8.Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005) Çevre Politikaları

Sekizinci BYKP'de "Sosyal ve Ekonomik Sektörlerle İlgili Gelişme Hedef ve Politikaları" başlıklı sekizinci bölümün 13. alt başlığı "Çevre"ye ayrılmıştır (DPT, 2000: 187 vd.). Öncelikle mevcut durum aktarılmaya çalışılmıştır.

Çevre sorunlarını çözmek amacıyla mevzuatta ve kurumsal yapının oluşturulmasında ilerlemeler kaydedildiği, Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP) hazırlandığı ve temiz bir çevreye yönelik toplumsal duyarlılık artmakta olduğu vurgulanmıştır.

Bu olumlu gelişmelere rağmen, çevre yönetim sistemleri istenilen etkinlik düzeyine getirilemediği hızlı kentleşmenin, başta kıyı alanları ve denizler olmak üzere doğal kaynaklar üzerindeki baskıları, atıkların miktarını ve diğer çevre sorunlarını artırdığı

dile getirilmiştir.

Eğitim, kararlara katılım süreçleri ve yerelleşme konularındaki eksikliklerin, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve çevre sorunlarının çözümünde önemli engeller oluşturmakta olduğu belirtilmiştir. Çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalarla entegrasyonunun sağlanamadığı, bu konuda ekonomik araçlardan yeterince faydalanılamadığı vurgulanmıştır.

Çevre sorunlarının çözümü için uygulanan politikalar ve alınan kararların, AB normları ve uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına devam edildiğinin altı çizilmiştir.

“Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler” kısmında; 2872 sayılı Çevre Kanunu ve Çevre Bakanlığının Kuruluşu ve Görevleri Hakkında 443 sayılı KHK’da günün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlemeler yapılacağı; “Biyogüvenlik Yasası”nın çıkartılacağı ve “Ulusal Biyogüvenlik Kurulu”nun oluşturulacağı; doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını temin etmek üzere gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılacağı dile getirilmiştir. Bu bağlamda, 6831 sayılı Orman Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda ve çevreyle ilgili yönetmeliklerde gerekli düzenlemeler yapılacağı yinelenmiştir.

Sekizinci BYKP’nin Çevre Politikasına İlişkin esasları şu şekilde sıralanabilir:

*İnsan sağlığını, ekolojik dengeyi, kültürel, tarihi ve estetik değerleri korumak suretiyle ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak esastır.

*UÇEP kapsamında belirlenen öncelikli faaliyetler gözden geçirilerek uygulanması için başlıca ilgi grupları arasında eşgüdüm sağlanacak; çevre sorunlarının çözümüyle doğrudan ve dolaylı ilgisi olan kurum ve kuruluşlar arasında işbölümü ve işbirliği sağlanmasına yönelik mekanizmalar geliştirilecek; çevre sorunlarına yönelik çözümlerde toplumsal uzlaşma ve katılıma önem verilecektir.

*UÇEP güncelleştirilecek ve yasal bir çerçeveye kavuşturulacaktır. UÇEP uygulamalarının da sağlıklı bir şekilde izlenmesi amacıyla sürdürülebilir gelişme göstergeleri geliştirilecektir.

*Çevresel yönetim kapasitesi geliştirilecek, çevre yönetim araçlarının kullanımı etkin hale getirilecektir.

*Çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalarla entegrasyonunda ekonomik araçlardan yararlanılacaktır.

*Uzun dönemde çevre sorunlarının çözümü için uygulanan politikalar ve stratejilerin ülke gerçekleri de dikkate alınarak AB normları ve uluslararası standartlara paralel olması sağlanacaktır.

*Çevre ve ekonomik kalkınma ile ilgili veri ve bilgi erişim sistemleri oluşturulacak, çevre izleme ve ölçüm altyapısı geliştirilecek, çevre envanterleri, istatistikler ve standartlara yönelik ihtiyaç duyulan düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

*Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı teşvik edilecek; çevresel riskler en aza indirilecektir. Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı amacıyla hazırlıkları tamamlanan Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı yürürlüğe konacaktır. Korunan alanlar için yönetim planları ve uygulamasına yönelik eylem planları hazırlanacaktır.

*Çölleşme ve erozyonla etkili mücadele amacıyla, ormancılığı, tarımı, hayvancılığı, yerleşmeyi, sanayi, su kaynaklarıyla ilgili faaliyetleri, alternatif geçim kaynaklarını ve kırsal altyapının geliştirilmesini entegre olarak ele alan, Ulusal Çölleşme Eylem Planı hazırlanacaktır.

*Kamu kuruluşları başta olmak üzere, bütün sektörlerde çevreye duyarlılığın artırılması ve kirliliğin önlenmesi için gerekli çalışmalar sürdürülecektir.

*Hava kirliliğinin önlenmesi konusunda tüm sektörlerde emisyon faktörleri belirlenerek emisyon envanterleri çıkarılacaktır.

*Sanayi politikalarının belirlenmesinde ve yeni sanayi yatırımlarında çevre dostu teknolojilere öncelik sağlanacak, yerel imalatçılar çevre dostu teknolojiler konusunda bilgilendirilecek ve teşvik edilecektir.

*ÇED sürecinin daha etkin kılınması yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

*Biyoteknolojik uygulamalardan kaynaklanabilecek olası biyogüvenlik risklerinin en aza indirilmesi için bütüncül bir yaklaşımla yasal, kurumsal ve uygulamaya ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

*Küresel iklim sisteminin korunması kapsamında ülkemizin üzerine düşen sorumlulukları çerçevesinde; artan nüfusun gereksinimleri temel alınarak ortak fakat farklılaştırılmış yükümlülükler ilkesi doğrultusunda İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

(İDÇS) sürecine katılmak üzere çalışmalar sürdürülecektir.

*Ulaştırma, enerji, sanayi ve konutlardan kaynaklanan sera gazı emisyonlarını kontrol etmek ve azaltmak amacıyla enerji verimliliğinin artırılması ve tasarruf sağlanması yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

*Uzun Vadeli Gelişmenin (2001-2023) ve 8. BYKP'nin (2001-2005) Temel Amaçları ve Stratejisi bölümünde, çevresel yönetim kapasitesinin ve yönetim araçlarının etkin hale getirileceği tekrarlanmıştır.

7.2.Beş Yıllık Kalkınma Planlarının Türkiye'nin Çevre Politikası ve ÇED Açısından Değerlendirilmesi

Beş Yıllık Kalkınma Planları, Türkiye Devleti Çevre Politikası'nı etkileyen, belirleyen veya bu politikalara göre belirlenmesi gereken ulusal ve yerel-bölgesel uzantıları olan planlardır. Ekonomik kalkınmada uygulayacağımız plan ve programlar, kamu kesimi için emredici kurallardır; özel sektör ile serbest piyasa ekonomisi için özendiricilik vasfı taşımaktadır. Çevreyi ve çevre politikalarını dikkate almayan yatırım politikaları, plan amaçları ile hedefleri, çevre politikalarını ve çevre hukukunu uygulanmaz hale getirecektir. Bu planların hem çevre politikaları ve hukuku hem de Avrupa Birliği ile uyumlu olması gerekir (Budak, 2000: 423-424).

Türkiye'de 1963-1972 yılları arasındaki ilk iki beş yıllık kalkınma planında çevre sorunları için özel bölümler ayrıldığı, ayrıntılı bölümler oluşturulduğu görülmemektedir. Bu dönemlerde Türkiye henüz hızlı ve denetimsiz sanayileşme ve kentleşmenin yarattığı çevre kirliliği ile karşılaşmamış veya farkına varamamıştır. Ülkenin önceliği, ne pahasına olursa olsun hızlı bir kalkınmayı gerçekleştirmektir. Bu planlarda çevre ile ilgili olarak çevre sağlığından ve planların uygulanmasındaki eksiklikler sonucu ortaya çıkan dengesiz bölgesel ve kentsel kalkınma, kentleşme ilgili sorunlar ile nüfusun yarattığı sorunlardan bahsedilmektedir (Budak, 2000: 423-424; Öktem, 2003: 115).

Avrupa'daki sürece benzer şekilde, 1972 yılında Stockholm'de yapılan çevre konferansı Türkiye'yi de etkileyerek Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1978) çevre sorunları bağımsız bir bölüm altında yerini almıştır. Bu planda düzeltimci bir tutuma yakın şekilde, çevre sorunlarının, kalkınmaya ayrılmış kaynakları olumsuz yönde etkilemeksizin çözüm yoluna kavuşturulmasını esas almıştır. Sanayileşme ve kalkınmaya zarar verecek çevre politikaları ve çevre koruma tedbirleri benimsenmemiştir. Ayrıca DPT

ile eşgüdümlü olacak şekilde çevre sorunları ile ilgili kurumsal yapılanmaya gidilmesini de önermektedir. Bu planda, kurulacak sanayi tesisleri için yaratacakları kirliliğin önceden tespiti öngörülerek, önleyici çevre politikası kavramına yaklaşıldığı görülebilir. Buna ek olarak planda Ankara'nın hava kirliliği, tarım ilaçları ve su kirliliği öncelikli çözülmesi gereken sorunlar arasına alınmıştır (Keleş ve Hamamcı, 1997: 250-251; Budak, 2000: 426-428).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) çevre, turizm ile bölgesel yerleşme ve gelişmenin bir parçası olarak görülmüştür. Bu dönemde su ile hava kirliliği ve toprak kayıpları önemli sorun haline gelmiştir. Plan, kentleşme, sanayileşme, tarımda modernleşme açısından çevreyi bir öge ve etken olarak görürken, çevre sorunlarını önleyici bir tutumun takınılması gerektiğini vurgulamıştır. İnsan sağlığını tehdit eden çevre sorunlarını çözmek için çevre temizleme ve arıtma projeleri yapılması istenmiştir (Budak, 2000: 429). Problemin öneminin farkında olunmasına karşın alınması istenilen tedbirlerin yüzeyselliği, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının da çevreye yeterli önemi vermediği, ekonomik kalkınmaya öncelik verdiğini göstermektedir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989), çevre sorunlarının tanımı açıkça ilk defa yapılmaktadır. Bu tanıma göre, Çevre Sorunları: Şehirleşme, erozyon ve tabii afetlerin sonucu olan çevre kirlenmeleri ile hızlı sanayileşmenin ve tarımda modernleşmenin getirdiği sorunlardır (DPT, 1985: 171). Planın temel yaklaşımı ve ilkeleri şöyle özetlenebilir; yalnız karşılaşılan kirliliğin ortadan kaldırılması değil, aynı zamanda, kaynakların, gelecek kuşakların da yaralanabilmesi için en iyi biçimde korunması ve geliştirilmesi ile arazi kullanımı ve yatırımlarla ilgili kararlarda planlama evresinde, çevre sorunlarının tanısı yapılarak gerekli önlemlerin alınmasıdır. Budak (2000: 431), bu yaklaşımın AB tarafından o zamanlarda savunulan önleme ve kaynaktan önleme ilkesinden daha ileri olduğunu belirtmektedir. Plan ayrıca su kirlenmesi, havza boyutunda su kalitesi ve hava kirliliğini önlemek için alternatif enerji bulmak ile enerji tasarrufu gibi konuları ve politikaları da içermektedir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), çevre politikası açısından ayrıntılı ve ileri hükümler getirirken sürdürülebilir gelişme anlayışının izleri de görülmeye başlanmıştır. Çevre bu planda, "Sosyal Hedef, İlke ve Politikalar" bölümünde "Çevre ve Yerleşme" başlığı altında ilk defa kendine ayrılmış bir bölümde detaylı ele alınmıştır. Çevre konusu, bu planda bütün sektörel yaklaşım ve stratejilerde yer almıştır. "Kirliliğin

kaynağından engellenmesi” ilkesi planda benimsenmiştir. Olası çevre bozulmaları tahmin edilerek, gerekli önlemlerin kirlilik meydana gelmeden alınacağı belirtilmiştir (Egeli, 1996: 92). Bu kararlar da bütün ekonomik politikalar da çevre boyutunun esas alınmasını zorunlu kılmıştır. Çevre ile ilgili politikalarda eşgüdüm sağlanması da planda yer almaktadır. Özellikle nükleer, hidroelektrik vb. enerji yatırımlarında ekonomi ve çevre dengesinin korunması gerektiğini vurgulamaktadır (Ökmen, 2003: 117). Plan yeni uluslararası gelişmeler çerçevesinde AB çevre politikaları ile uyumlu çalışmaların sürdürülmesini istemektedir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), doğal kaynak yönetiminin sürdürülebilir gelişme yaklaşımı ile ele aldığı ilk plandır. Planın “çevrenin korunması ve geliştirilmesi” adlı üçüncü bölümü çevre konusunda ayrıntılı bir düzenlemeye gitmiştir. Plan daha önceki planlarda çevre açısından hedeflenen uygulamaların gerçekleşmemesini eleştiren ve bu sorunu çözmeye yönelik bir içeriktedir. Ekonomik ve toplumsal kararlarda çevre boyutunun dikkate alınmadığını, çevre konusunda ilgili kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanmadığını, Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği’nin gerektiği gibi uygulanmadığını, teknoloji seçiminde çevrenin dikkate alınmadığını tespit etmiştir. Plan politikalar arası eşgüdüm sağlanması gerekliliği, bunun için Ulusal Çevre Stratejisi’nin hazırlıklarının nasıl yapılacağı, ulusal gelir hesaplarına çevrenin katılması gibi öneriler getirirken, ilk defa çevre konusunda bu kadar ayrıntılı ve kapsamlı bir tutum takınılmıştır. Ayrıca bunların gerçekleşmesi için Anayasa ve yasalarda hangi değişikliklerin yapılacağı da önerilmiştir (Keleş ve Hamamcı, 1997: 254-255).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (2001-2005), çevre için başlıca hedef; “İnsan sağlığını, ekolojik dengeyi, kültürel, tarihi ve estetik değerleri korumak suretiyle, ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak esastır” şeklinde belirlenmiştir (DPT, 2000: 188). Planda makroekonomik politika olarak sürdürülebilir büyümenin sağlanması hedefine yer verilmiştir. Buna bağlı olarak sürdürülebilir büyüme ile kamu finansmanı dengesinin sağlanması, otomotiv sektörünün rekabetçi olması, vb. şeyler arasında ilişki kurulup, çevreden hiç bahsedilmemesi planın daha önceki planlardan geriye gittiği izlenimi vermektedir (Mengi ve Algan, 2003: 238).

Özetle ilk üç BYKP çevre korumayla ilgili net bir yaklaşım bulunmamakla beraber, 4. Planda ki ilk “önleyicilik” vurgusundan başlayarak daha sonra ki planlar da onarımcı ve önleyici tutum birlikte önem kazanmıştır. İlk dört BYKP aynı zaman da

düzeltilmesi karşıtıydı. Çünkü kalkınmaya engel olacak çevreyle ilgili tedbir ve uygulamaların yapılmayacağı belirtilmiştir. 5. Plan da çevre sorunlarının tanımı yapılmasıyla birlikte alınacak tedbirlerin planlama çerçevesinde, gelecek kuşakları düşünerek önleyici bir anlayışla olması gerektiğinin vurgulanması düzeltimci bir anlayışın benimsendiğine bir kanıttır. Daha sonra ki planlar da buna sürdürülebilir gelişme de eklenmiştir. Bu planlar da özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Batı ve onların müttefiki sayılan ülkelerde benimsenen kalkınma anlayışına paralel olarak çevre konusunda liberal ve işlevsel çoğulcu bir tutum takınılmaktadır. Ayrıca ilk beş plan teknosantrik özellikler taşımaktadır. Çünkü çevreyi sadece çözülmesi gereken teknik bir sorun olarak görüyorlardı. Altıncı Plan da sürdürülebilir gelişmenin plana girmesiyle birlikte artık çevrenin toplumsal-siyasal ve ekonomik hayatı etkileyen bir parametre olduğunun farkına varılmıştır.

7.3.UÇEP'in Türkiye'nin Çevre Politikaları İçerisindeki Yeri

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 yılında yeniden hazırlanan Anayasası, her yurttaşın sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı olduğunu; çevreyi iyileştirmenin, çevre sağlığını korumanın ve kirliliği önlemenin, hem Devletin hem de yurttaşların görevi olduğunu belirtmektedir. Pek çok çalışma yapılmakla birlikte, 1996-2000 yıllarını kapsayan 7. BYKP, çevreyle ilgili duyarlılığın henüz bütün ekonomik ve sosyal kararlara ya da hukuksal/örgütsel düzenlemelere içselleştirilemediğini saptamaktadır. Bunun yanı sıra, çevre yönetimiyle ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm, işbirliği ve işbölümü sağlanamamıştır. Konuyla ilgili diğer eksiklikler arasında, bir çevre finansman sistemiyle, bilgi/veri tabanının oluşturulamaması; hukuksal düzenlemelerin etkin bir çevre yönetimine olanak tanıyacak biçimde geliştirilememesi de yer almaktadır.

Bu nedenlerle, kirliliğin önlenmesi ve çevre sorunlarının çözülmesi için farklı bir yaklaşıma gerek duyulmuştur. Uzmanlar ve konuyla doğrudan ilgili kesimler arasında yoğun tartışmalar sonucunda oluşturulan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP), gereksinimi duyulan farklı yaklaşımı içerdiği kaydedilmektedir. UÇEP'in pratik hedefleri şu şekilde özetlenmektedir;

*Ekonomik kalkınmanın çevre konularıyla bütünleştirilmesine yönelik somut girişimler önermektedir.

*Ayrıca UÇEP, 8. BYKP'ye katkıda bulunacaktır.

*Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) desteğiyle hazırlanan Ulusal

Gündem 21'in temel taşlarından birini oluşturacaktır.

*Çevre Bakanlığı'nın bir sonraki Çevre Şurası'ndaki tartışmalara zemin hazırlayacaktır.

*1998 yılı Haziran ayında yapılacak olan ve bütün Avrupa ülkelerinin ilgili bakanlar düzeyinde temsil edilecekleri dördüncü Avrupa için Çevre Konferansı'na girdi sağlayacaktır.

Belge, uzmanlardan ve konuyla ilgili taraflardan oluşan ve iki aşamada bir araya gelen farklı gruplarca hazırlanmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı, Çevre Bakanlığı ve Dünya Bankası temsilcilerinden oluşan Yürütme Kurulu gözetiminde süreç yönlendirilmiştir. İlk aşamada, oluşturulan 19 çalışma grubu tarafından hava kalitesi; doğal, tarihsel ve kültürel değerler; nüfus ve halk sağlığı; toprak ve su kaynakları, katı atıklar ve tehlikeli atıklar, atıksular, deniz kaynakları, arazi kullanımı ve kıyı alanlarının yönetimi; ekonomik ve mali konular; hukuksal ve kurumsal düzenlemeler; eğitim ve katılım ve gürültü kirliliği başlıkları altında raporlar ve öneriler geliştirmiştir. Uzmanların oluşturdukları çalışma grupları, yerel danışmanlarıyla birlikte, sentez belgesine dahil edilen raporlar hazırlamışlardır. DPT bu raporları yayınlayıp kamuoyunun bilgisine sunmuştur.

İkinci aşamada, konuyla ilgili taraflar, iki konferansa ve bir atölye çalışmasına katılmışlardır. Yürütme Kurulu ve ilgili tarafların temsilcilerinden oluşan bir Yönlendirme Komitesi, konferansların organizasyonuna ilişkin ve lojistik kararlarda işlev görmüştür. Konferansların amacı, çevreyle ilgili eylem gruplarını sıralandırmak (Haziran 1996) ve uzmanların önerilerini önceliklendirmek olmuştur (Kasım 1996). Atölye çalışmasının gündemini ise taslak halindeki UÇEP sentez raporunun değerlendirilmesi oluşturmuştur (Temmuz 1997). Konferanslara katılanlar arasında merkezi hükümet ve yerel yönetimlerin temsilcileri, akademisyenler, STK'lar, basın mensupları, özel sektör ve finans kuruluşları (UNDP ve Dünya Bankası) yer almıştır. Hükümet, özel sektör, belediyeler, üniversiteler ve hükümet dışı kuruluşlar adına çalışmaya katılan temsilcilerden oluşan ilgili kesimler, uzmanların tavsiyeleri ile kendi görüş ve duyarlılıklarını bütünleştirerek, UÇEP için bir temel oluşturmak üzere aşağıda yer alan bakış açılarını belirlemiştir.

UÇEP'in Bakış Açıları

Yaşam Kalitesi: bedensel, ruhsal, zihinsel ve kültürel gelişme üzerinde olumlu etkileri olan etmenlerin niteliği ve niceliği ile bu etmenlerden yararlanma biçimi ve düzeyi.

Bilinç: bilgi, kültür, etik ve becerinin sonuçlarına ilişkin tutarlı ve sürekli bilgilenmenin yanı sıra çevresel değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik tutum ve davranışlar.

Yönetim: çevresel değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin, finansman ve bilgilenme kaynaklarının, tekniklerin ve teknolojilerin tasarımı, hayata geçirilmesi, yönetimi, izlenmesi ve denetlenmesi.

Kalkınma: ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmişlik düzeyinin, yaşam koşullarının ve bütün yaşama ortamlarının estetik özelliklerinin korunması ve daha da geliştirilmesini güvenceye alacak biçimde yükseltilmesi.

Haziran ve Kasım aylarındaki konferanslar arasındaki dönemde, konuyla ilgili kesimlerden oluşan daha küçük bir grup, çalışma gruplarının raporlarında yer alan 1.290 eylem önerisini 150 eyleme indirmiş; bir başka grup ise bu eylemleri,

*insan sağlığına

*ekolojik dengeye;

*kültürel, tarihsel ve estetik değerler ya da

*ekonomik verimliliğe sağladıkları katkıya göre sıralamaya tabi tutmuştur

Çalışma gruplarının raporları ve sentez belgesinin, birlikte, Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP) olarak düşünülmesi gerektiği vurgulanmıştır. UÇEP, Yürütme Kurulu tarafından gözden geçirilmiş ve belgenin son şekli verilmiştir. Bundan sonraki aşamada ise yerel ve uluslararası kaynakların uygulama yönünde seferber edilebilmesi amacıyla düzenlenecek bir konferansa bu rapor temel oluşturacağı belirtilmiştir.

Türkiye'nin fiziksel çevresi, insan kaynakları ile ekonomik kalkınma ve çevre ilgisi kurulmuş ve buna ilişkin sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır.

Yedinci BYKP, söz konusu uyumlulaştırma politikalarının hayata geçirilmesine yönelik araçları, "Çevre ile İlgili Kurumsal Düzenlemeler" adını taşıyan öncelikli bir proje ile bir "Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı"ndan (UÇEP) oluşacağını öngörmüştür. DPT, kurumsal projenin yürütülmesinin yanı sıra, politika uygulamalarının izlenmesinden sorumlu kuruluştur.

UÇEP'in hazırlanmasında, önce stratejik hedefler belirlenmiş, ardından bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğine ilişkin bir dizi ilke geliştirilmiştir. Sonra, bu ilkeler temel alınarak, çeşitli somut eylemlerden oluşan bir dizi eylem alanı önerilmiştir. Bu eylemleri

sıralandırmak ve görelî önceliklerini belirlemek için de, ilgili kesimlerin katılımlarının sağlandığı bir süreçte, somut göstergeler tanımlanmıştır.

UÇEP'in başlıca bileşenlerini şu **eylem alanları** oluşturmaktadır:

- *Daha etkili bir çevre yönetim sisteminin geliştirilmesi;
- *Bilgi ve duyarlılık düzeyinin artırılması,
- *Etkin bir çevre yönetimi için gerekli yatırımların gerçekleştirilmesi.

Sonuç olarak, UÇEP uygulama stratejisi, başlangıç yatırımları, izleme ve değerlendirme, güncelleştirme ve gözden geçirme ile ulaşılabilir finansman kaynaklarına ilişkin bölümler topluca özetlenmektedir.

UÇEP'in aşağıdaki **hedefleri**, çevresel duyarlılıklarla doğrudan ilişkili, gerçekleştirilebilir ve ölçülebilir hedefler olarak belirlenmiştir:

- *Kirliliğin önlenmesi ve azaltılması
- *Temel çevre altyapı ve hizmetlerine erişimin
- *Kaynakların sürdürülebilir kullanımını teşvik
- *Çevreyle ilgili sürdürülebilir uygulamaların desteklenmesi
- *Çevresel tehlikelere maruz kalmanın asgari düzeye indirilmesi

UÇEP'in İlkeleri

UÇEP'in hazırlık süreci, açıkça belirlenmiş bir dizi ilke çerçevesinde yönlendirilmiştir. Çünkü, planın başarıyla yaşama geçirilebilmesi buna bağlıdır. Çevre koruma ve yönetim önlemlerinin belirlenmesinde gözetilen başlıca ilkeler şunlardır:

- *Demokratik ve katılımcı mekanizmaların kullanılması
- *Uzlaşma ve sahiplenme (Gönüllülük)
- *Verimlilikle ekonomik rasyonalitenin
- *Öncelikli eylemlerin eşgüdümü ve içselleştirilmesi
- *Çözümlerin uygun düzeylerde yerleştirilmesi

Öncelikli Eylemler

Eylem Planının Mantığı; UÇEP hazırlık sürecinin başlıca bulguları şöyle özetlenebilir:

- *Bugünkü çevre yönetim sistemi, Türkiye'nin temel çevre sorunlarını çözebilecek

yeterlilikte değildir;

*Bilgi ve duyarlılık düzeyinin yükseltilmesi en öncelikli konulardır;

*Türkiye’de çevrenin korunması, yönetimi ve iyileştirilmesi için belirli alanlarda yeni yatırımları gerektirmektedir.

Bu nedenlerle UÇEP, yukarıdaki bulgularla koşutluk sergileyen üç bileşene göre hazırlanmıştır:

*Daha etkili bir çevre yönetim sisteminin geliştirilmesine yönelik bir program ve bunu destekleyici eylemler;

*Bilgi ve duyarlılık düzeyinin yükseltilmesine yönelik eylemler ve

*Kritik sorun alanlarındaki yatırımlar.

Etkili bir Çevre Yönetim Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Eylemler

Çevre Yönetim Sisteminin Güçlendirilmesine Yönelik Eylem Programı; ekonomik / mali araçlar, kurumsal reform, yasal düzenlemeler, planlama ve envanter / araştırma başlıkları altında ele alınmıştır.

Uygulama Stratejisi

Türkiye’nin kendi UÇEP’ini, başka birçok ülkeden daha geç hazırladığı belirtilmiş, bu, bir bakıma yararlı bulunmuştur. Çünkü bu sayede, başka ülkelerdeki deneyimlerden yararlanabilmenin mümkün olduğu vurgulanmıştır.

Uluslararası deneyimler önemlidir; ancak bazı yerel gerçeklikler de gözetilmelidir. Planın deyimiyle “En önemli husus, Türkiye’deki planlama sisteminde, özel bir sorun alanına yönelik “eylem planı” hazırlayıp uygulama geleneğinin bulunmayışdır. Ülkede bu kadar çok sayıda plan varken, eylem planlarıyla ilgili herhangi bir deneyim yaşanmamıştır. Ayrıca, planlama ve çevreyle ilgili temel hukuksal düzenlemelerde “eylem planı” sözü geçmemektedir. Buna karşılık, DPT’nin “sektörel ya da bölgesel ölçeklerde gelişme planları hazırlama” görevi bulunmaktadır. Ayrıca DPT, kalkınma planı hedeflerine ulaşılmasını izlemek için (ama bu yönde yaptırım uygulamak için değil) idari planlar da hazırlamaktadır. Bu durumda çevre bir sektör olarak kabul edilirse, UÇEP’e “sektörel bazda gelişme planı” olarak bakılması gerekir.”

Bir bütün olarak alındığında UÇEP, 7. BYKP’nda belirtildiği biçimiyle “ulusal çevre stratejisinin” uygulanmasına yönelik bir belgedir. Önerilen uygulama stratejisi üç evre içermektedir: (i) uygulama; (ii) izleme ve değerlendirme; (iii) güncelleştirme ve yenileme.

UÇEP'in resmen benimsenmesindeki ilk adım, sentez belgesi üzerinde bir uzlaşma sağlanmasıdır.

İkinci adım, UÇEP eylemlerinin DPT tarafından hazırlanan yıllık programlarla bütünleştirilmesidir.

Benimsenme sürecinin üçüncü adımı UÇEP kapsamındaki eylemlere, ilgili kurum ve kuruluşların programlarında yer verilmesidir.

UÇEP'in benimsenmesi ve uygulanması, sonunda, siyasetçilerin ve üst düzey yöneticilerin istek ve iradelerine bağlıdır.

Siyasetçiler ve üst düzey yöneticiler, UÇEP tarafından gerekli görülen kurumsal, hukuksal, mali ve diğer değişikliklerin yapılmasının, kamunun yanı sıra kendilerinin de çıkarına olduğunu kavrayabilmelidirler. Siyasal irade, tek başına bir planla oluşturulamaz.

İzleme ve değerlendirme açısından, UÇEP'in izlenmesinde, DPT ve ÇB farklı araçlara sahip oldukları vurgulanmış akabinde yararlanılabilecek finansman kaynakları üzerinde durulmuştur. Öngörülen finansman kaynakları ise şunlardır:

*Yönetimlerin kaynakları

*Özel sektör desteği

*Uluslararası finansman'dır.

UÇEP çerçevesindeki projelerin finansmanı için kullanılan kaynak ya da kaynaklar bileşimi, söz konusu yatırımın büyüklüğüne; yatırımın, hükümetin mevcut bütçe öncelikleriyle ne ölçüde uyumlu olduğuna; özel sektörün UÇEP uygulamasına katılım için gösterdiği istekliliğe; Devletin özel sektör katılımını özendirme gücüne; iki taraflı ve uluslararası finans kuruluşlarının belirli UÇEP projelerine ilgi düzeylerine ve Türkiye ekonomisinin makro ölçekteki durumuna bağlı olacaktır.

UÇEP'i bir "piyasa testi"ne tabi tutmak ve finansman kaynaklarını harekete geçirmek amacıyla bir UÇEP Uygulama Konferansı toplanmalıdır. Bu konferansın amacı, uygulanmasına katkı sağlamak üzere, UÇEP'in ilgili taraflara resmen sunulmasıdır. Konferans katılımcıları ise, şu kuruluş ve kesimlerden karar yetkisine sahip kişilerden oluşacaktır: DPT'nin ilgili daireleri; proje uygulayıcıları olarak tanımlanan bakanlıklar; belediyelerin oluşturdukları birlikler; TBMM'nin plan ve bütçe hazırlıklarını denetleyen birimleri; sanayi, ticaret ve ziraat odaları ile özel sektörün diğer kesimleri; ikili ve çok taraflı finans kuruluşları; uluslararası gönüllü kuruluşlar; ve UÇEP'in hazırlanması için gerekli

finansmanı büyük ölçüde sağlayan Dünya Bankası dahil olmak üzere uluslararası kalkınma kuruluşlarıdır (DPT, 1998).

7.4.UÇEP'in Türkiye'nin Çevre Politikaları İçerisindeki Yerinin ve Diğer Gelişmelerin ÇED Açısından Değerlendirmesi

Türkiye'nin çevre politikasını belirleyen önemli bir belge de DPT'nin önderliğinde hazırlatılan ve ilk defa herhangi bir planın içinde değil de sadece çevre politikaları için hazırlanmış Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP) dir. UÇEP şu stratejik hedefleri belirlemiştir: kirliliğin önlenmesi ve azaltılması, temel çevre ve alt yapı hizmetlerine vatandaşların erişiminin kolaylaştırılması, yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir kullanımının teşvik edilmesi, çevre ve ekonomiyi birlikte sürdürülebilir kılacak proje ve politikaların geliştirilmesi, çevresel tehlikelere maruz kalmanın asgariye indirilmesidir (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 118).

Ayrıca UÇEP, 1992 Rio Zirvesi'nde kabul edilen "Gündem 21" çerçevesinde saptanan hedeflerle uyumlu, zirveye katılan ülkelerin hazırlamak zorunda olduğu bir ulusal çevre programıdır (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 101-118). Bu program Türkiye'nin çevre politikasına dört kanaldan etkide bulunmuştur: 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'na girdi sağlamış, Ulusal Gündem 21 için temel teşkil etmiş, Çevre şurası için zemin oluşturmuş, Bölgesel ve uluslararası ilişkilerde Türkiye'nin çevre ile ilgili tutumunu gösterme ve belirlemede yardımcı olmuştur (Ekmeztoglou ve diğerleri, 2001: 118).

Avrupa ve Orta Asya VI Ülke Bölümü Direktörü Ajay Chhibber, UÇEP'in uzun dönemli çevresel hedeflere ulaşmak için; i) etkili bir çevre yönetim sisteminin geliştirilmesi için bir dizi girişim önermekte, ii) çevre ile ilgili enformasyon ve duyarlılığın güçlendirilmesi gereğini vurgulamakta, iii) değişik alanlarda bir dizi yeni yatırım önerisi getirmekte, iv) AB'nin çevre standartlarının ve yönetmeliklerinin benimsenmesine yol göstermektedir (DPT, 1999: ii) şeklinde açıklamada bulunmuştur.

UÇEP'in çalışma alanları ve hedefleri üç ana başlık altında toplanabilir; çevre yönetim sisteminin güçlendirilmesi, enformasyon ve duyarlılık düzeyinin yükseltilmesi ve çevreye yatırım (DPT, 1999: ix-xi). Kısaca onarımcı bir tutumdan çok önlemeci, hatta sürdürülebilir gelişmeyi temel alan bir politika oluşturmayı hedeflemektedir. UÇEP 'in bir özelliği de, kamu kuruluşları dışında özel sektör ve bilimsel kuruluşların çok sayıda temsilcisinin oydaşması ile oluşsa da UÇEP'in kalkınma planları gibi yasal bağlayıcılığı

yoktur. Yine Gündem 21 çerçevesinde, aslında UÇEP'e ana politikaları ve hedefleri ile kılavuzluk etmesi ve önceden belirlenmesi gereken Ulusal Gündem 21 benzer ilkeleri benimsemiştir; sürdürülebilir gelişme, birlikte yönetim, bilgiye erişim, kirleten öder, katılım, önleme, işbirliği ve eşgüdüm, entegrasyon (ÇB, 2000: 21).

Bu plan, aynı zamanda 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi için hazırlanan Sürdürülebilir Gelişme Ulusal Raporu için de temel teşkil etmiştir. Bu rapor, altı temadan oluşmaktadır: iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin korunması, yönetim, yoksullukla mücadele, iş dünyası ve sanayi, bilgi ve iletişim (ÇB, 2002: 9). Raporda bunların her biri sürdürülebilir gelişmeyle ilişkileri açısından ele alınmaktadır. Rapor, UÇEP çerçevesini, bu çerçevede neler yapıldığını ve eksikliklerin neler olduğunu içermektedir. Türkiye'nin çevre politikasını belirleyen veya bu politikanın özelliklerinin sunulduğu AB uyum çerçevesinde hazırlanan Ulusal Programlardır.

2001 yılı Türkiye Ulusal Raporu, çevre konusunda mevcutlarla ilgili olarak 1982 Anayasasındaki madde 56'da vatandaşlara, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı tanımış, çevrenin geliştirilmesi, çevre sağlığının korunması ve kirliliğin önlenmesi devletin ve vatandaşın görevi olarak tanımlanmıştır (ABGS, 2001: 349). 1983 yılındaki Çevre kanunu, çevre yönetimi ve çevre mevzuatının çerçevesini belirlemiş ve kirleten öder gibi temel prensipleri belirlemiştir. 1991 yılında Çevre Bakanlığı, çevrenin geliştirilmesi, korunması ve kirliliğin önlenmesi amacıyla kurulmuştur. Görevleri, çevre politikaları ve stratejilerini belirlemek, çevresel aktivitelerin her düzey ve alanda eşgüdümünü sağlamak, çevre ile ilgili izinleri düzenlemek, bilgi toplamak ve eğitim faaliyetleri düzenlemek. Çevre Kanun'a göre şu yönetmelikler şimdiye kadar yürürlüğe girmiştir:

- Çevre Kirliliğini Önleme Fonu yönetmeliği, 1985,
- Hava Kalitesini Korunması Yönetmeliği, 1986,
- Gürültü Kontrol Yönetmeliği, 1986,
- Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği, 1988,
- Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 1991,
- ÇED Yönetmeliği, 1993,
- ÇED Yönetmeliği Revizyonu, 1997,
- Tıbbi Atıklar Kontrol Yönetmeliği, 1993,
- Tehlikeli Atıklar Kontrolü Yönetmeliği, 1995,
- Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği.

2003 yılı Ulusal Programında ise (http://www.abgs.gov.tr/uploads/files/2003_Regular_Report_Turkey_en.pdf, 22.03.2005: 589); Avrupa Çevre Ajansına ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağına Türkiye Cumhuriyetinin Katılımı ile İlgili Olarak Avrupa

Topluluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında Yapılan Anlaşmanın Kabul Edilmesi ile İlgili Müzakerelerin Nihai Senedinin ve Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Topluluğu Arasında Türkiye Cumhuriyetinin Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağına Katılımı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 28 Ocak 2003 tarih ve 25007 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde çevre başlığı altında, AB mevzuatının üstlenilmesi için bir uyum programının benimsenmesi, yatırımları finanse etmek üzere her yıl için kamu ve özel sektör finansman kaynaklarına ve uyumlaştırma maliyeti tahminlerine dayanan bir planın geliştirilmesi tedbirleri yer almaktadır. Bu çerçevede MEDA Fonundan desteklenen Türkiye Çevre Mevzuatının İncelenmesi Projesi (MEDA/TUR/ENLARG/D4-01) 2002 yılında tamamlanmıştır. Proje kapsamında mevcut çevre mevzuatının AB mevzuatı ile karşılaştırılması, eksiklerin saptanması ve ağır yatırım gerektiren yönergeler bazında tahmini yatırım maliyetlerinin hesaplanması çalışmaları yapılmıştır. AB mevzuatının uygulanması için gerekli finansmana ilişkin net değerlendirmeler, Türkiye İçin Entegre Çevresel Uyumlaştırma Stratejisi Projesi (Integrated Environmental Approximation Strategy for the Turkish Republic No: 2002-31739) 2004 yılında sonuçlandığında kesin olarak ortaya konulmuştur.

Öte yandan 2002 Yılı Akçal İşbirliği Programlaması kapsamında yer alan Türkiye’de Çevre Alanında Kapasite Geliştirilmesi Projesinin (TR-362.03) çevre ile ilgili ağır yatırımlar bileşeni çerçevesinde, üyelik için öncelikli çevre projelerinin belirlenmesi ve AB’nin çevre ile ilgili yönergelerinin gerektirdiği ağır yatırımların finanse edilebilmesi için bir mekanizma geliştirilmesinin desteklenmesi çalışmaları yürütülecektir.

2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesinin orta vade hedefleri arasında, sürdürülebilir gelişme ilkelerinin, tüm diğer sektörel politikaların tanımlarına ve uygulamalarına entegrasyonu hususu yer almaktadır. Bu tedbir kapsamında proje fişi hazırlanmış olup, uygun bir zamanlama ile Akçal İşbirliği Programlamasına sunulması öngörülmektedir.

TBMM’de bulunan Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısında çevresel bilgiye erişim konusuna da yer verilmektedir. 2002 Akçal İşbirliği Programlamasında kabul edilen, Türkiye’de Çevre Alanında Kapasite Geliştirilmesi Projesi (TR-362.03) kapsamında ele alınan “çevresel bilgiye ulaşım ve idari yapının geliştirilmesi” bileşeni kapsamında çevresel bilgi için ulusal veri tabanı oluşturulması ve idari yapının geliştirilmesi için personelin eğitimi çalışmaları yapılacaktır. AB çevre mevzuatı

kapsamında raporlamaya ilişkin düzenlemeler, mevzuata uyum, uygulama ve alt yapı çalışmalarının başlaması sonrası ele alınabilmektedir. Bu çalışmalar halen devam etmektedir.

Bu programda bir öncelik listesine göre yapılanlar ve yapılacaklar çizelgeleşmiştir (ABGS, 2003: 589-590).

ÖNCELİK 22.1 Su Kalitesinin İyileştirilmesi

Ana Unsur 22.1.1. Tehlikeli Maddelerin Su Ortamına Deşarjı

Ana Unsur 22.1.2. Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Suda Nitrat Kirliliği

Ana Unsur 22.1.3. Su Çerçeve Yönergesi

Ana Unsur 22.1.4. Arıtma Çamurları

Ana Unsur 22.1.5. Kentsel Atıksu Arıtımı

Ana Unsur 22.1.6. İçme ve Kullanma Suyu Kalitesi

Ana Unsur 22.1.7. Yüzeysel Su ve Yeraltı Suyu Kalitesi

ÖNCELİK 22.2. Atık Yönetiminin Etkinleştirilmesi

Ana Unsur 22.2.1. Entegre Atık Yönetimi

Ana Unsur 22.2.2. Tehlikeli Atık Yönetimi

Ana Unsur 22.2.3. Özel Atık Yönetimi

ÖNCELİK 22.3. Hava Kalitesinin İyileştirilmesi

ÖNCELİK 22.4. Doğanın Korunması

ÖNCELİK 22.5. Endüstriyel Kirlilik ve Risk Yönetimi

ÖNCELİK 22.6. Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Sürecinin Güçlendirilerek Etkinleştirilmesi ve Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇED) Yönergesine Uyum Sağlanması

ÖNCELİK 22.7. Çevresel Gürültü Yönetimi

ÖNCELİK 22.8. Kimyasallar Yönetimi

Ana Unsur 22.8.1. Kimyasallar

Ana Unsur 22.8.2. Pestisitler

ÖNCELİK 22.9. Genetik Olarak Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar

ÖNCELİK 22.10. Radyasyon Güvenliği ve Radyasyondan Korunma

AB 2002 İlerleme Raporu'nda Ulusal Rapora cevap olacak şekilde şu değerlendirmeler yapılmıştır (ABTT, 2002: 99-101):

- (1).Yatay mevzuat, doğa koruma alanlarında ve idari kapasiteye ilişkin adımlar atılmıştır. Diğer sektörlerde çabaların arttırılması gerekmektedir.
- (2).2002 Kamu İhale Kanunu, Endüstri Bölgeleri Kanunu ile Organize Sanayi Bölgeleri Kanundaki değişikliklerde prosedürler başlamazdan evvel olumlu bir ÇED'in yapılması gerekmektedir.
- (3).Türkiye'nin Kyoto Protokolünü İmzalaması gereği vurgulanmıştır.
- (4).Hava kalitesi alanında Türk mevzuatının AB müktesabı ile uyumlaştırılıp, hava kalitesi izleme sisteminin iyileştirilmesi gerekmektedir.
- (5).Atık yönetiminde uygulamaya ve sektöre yeterli akçal kaynak tahsis edilmesi ne dikkat çekilmiştir.
- (6).Su kalitesinde de yeni bir çerçeve kanun, içme suyu standartları ve atık su yönetimi ile ilgili düzenlemeler gerekmektedir.
- (7).Toprak kirliliği Kontrolü Yönetmeliği 2001 yılında çıkarılmıştır.
- (8).2002 Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği değiştirilmiştir.
- (9).Çevre Denetim yönetmeliği çıkartılarak, bundan sorumlu kuruluş ve teşekküller belirlenmiştir.
- (10).Doğa koruma ile ilgili çerçeve kanun ile kuşlar ve habitata ilişkin ilgili müktesabatı iç hukuka aktaran uygulama mevzuatı gerekmektedir.
- (11).Kimyasal maddelerin genel envanteri oluşmamıştır.
- (12).Entegrasyon ilkesi sürdürülebilir gelişme çerçevesinde Topluluk, ülke içi ve uluslararası alanda gerçekleştirilmesi beklenmektedir.
- (13).Endüstriyel ve kentsel kirlilik, kıyıların ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi konusunda Türkiye'deki çevre koruma standardının kaygı verici olduğunu vurgulamıştır.
- (14).1998 yılından bu yana Türkiye, Birlik müktesabatını iç hukuka aktarmada sınırlı ilerleme kaydetmiştir.

2003 yılı Avrupa Komisyonu İlerleme Raporu'nun Çevre ile ilgili kısmında bir önceki rapordan bu yana olan gelişmeler değerlendirilmektedir (Mengi ve Algan, 2003: 288-289).

- 1) "Çevre koruma düşüncesi öteki politika alanları ile bütünleştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.
- 2) ÇED mekanizmasında kalk katılımı AB gerekliliklerini yerine getirme yolundadır, ancak sınır aşan konularla ilgili daha fazla ilerleme gereklidir.
- 3) Atık yönetimi ile ilgili olarak Basel Sözleşmesi'ndeki değişiklikler onaylanması hakkında bir kanun 2003 yılında kabul edilmiştir.
- 4) Su kalitesi ile ilgili ilerleme yoktur.
- 5) Hava kalitesi,2003 yol-dışı makinelerden kaynaklanan emisyonlarla ilgili bir kanun kabul edilmiştir.

- 6) Doğa koruma, 2003 tehlikede olan türlerin ithalat ve ihracatı konusunu içeren CITES sözleşmesi hakkında bir Bakanlık genelgesi yayınlanmış,2003 Avrupa Peyzaj Sözleşmesi onaylanmıştır.
- 7) Endüstriyel kirlenme ve risk yönetimi hakkında bir ilerleme yoktur
- 8) 2003'te biyogüvenlik hakkında Cartagena protokolü imzalanmıştır.
- 9) 2003'te ozon tabakasını incelten maddelerle ilgili Montreal Protokolü imzalanmıştır.
- 10)2003 dış mekân ve ev aletlerinden kaynaklanan gürültü ile ilgili yönetmelikler kabul edilmiştir.
- 11) Radyasyonla ilgili acil durumlarda kamuoyunun bilgilendirilmesi konusunda yönetmelik kabul edilmiştir.
- 12)2003'te Çevre Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı haline getirilmiş.
- 13) İklim Değişiklikleri ile ilgili Kyoto Protokolünü Türkiye'nin imzalamaması ciddi şekilde eleştirilmiş" dir.

Her iki raporda da vurgulanan önleyici politikaların hem yasal hem uygulama bakımından gereğini yerine getirilmesi ve bunun için Kyotoko protokolünün imzalanması ile sürdürülebilir gelişmenin her tür mekânsal düzeyde uygulanması için her konuda ve alanda entegrasyona gidilmesini AB sürekli olarak vurgulamaktadır. Ayrıca onarımcı politikalar düzeyinde yasaların uyumlaştırılması olarak eksiklerin giderilmesini ve uygulamayı görmek istemektedirler.

Ulusal Program'da, uygulama takvimi de şu şekilde verilmektedir:

“Kısa Vade”

*ÇED Yönetmeliği revizyon çalışmalarını sonuçlandırmak,

*ÇED uygulamaları konusunda yurt dışı eğitimi (ÇED uygulamaları, ÇED değerlendirme ve izleme konularında) sağlamak,

*Faaliyetin ÇED Yönetmeliği kapsamında olup olmadığını anlamak için sektörel tarama-eleme rehberleri ile ÇED Raporu veya ÖNÇED Raporu için izlenen inceleme-değerlendirme sürecini detaylandıran sektörel inceleme, değerlendirme rehberleri hazırlanması,

“Orta Vade”

*Sektörel ÇED Rehberlerini hazırlayarak yürürlüğe sokmak,

*Sınırışan ÇED Sözleşmesi hakkında altyapı eksikliklerini gidermek,

*Sektörel rehberler, eleme-tarama işlemi, stratejik ÇED ve güncel ÇED uygulamaları ile ilgili eğitim programları gerçekleştirmektir.

Ulusal Program'da bu çalışmaların finansmanı ile ilgili olarak “... bahsedilen

Çalışma ve gelişmeler için yaklaşık 7 milyon Euro finansman ihtiyaı rlmektedir” denilmektedir.

Ulusal Program’da belirtilen tanım ve kavramlar ile kullanılan teknik deyimlerin - stratejik ÇED hariç- kuramsal açıdan geliştirilmiş evrensel ÇED terminolojisi ile bir ilgisi bulunmamaktadır. “Sektörel rehberler” ve “tarama-eleme rehberleri” ile ne kastedilmek istendiği anlaşılamamaktadır. Sözü edilen, “inceleme, değerlendirme rehberleri” deyimini ile “*checklist*” kavramından söz edilmek istendiği anlaşılmaktadır. Bu kavramlarla, AB ÇED yönergesinde sözü edilen kavramlar arasında bir ilinti bulunmamaktadır (Yaşamış, 2003: 36-37).

ÇED sisteminin Türkiye’de uygulanma koşulları bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Kısaca belirtmek gerekirse, **Ulusal Program’da, ÇED ile ilgili olarak kısa ve orta vadede yapılacağı belirtilen etkinlikler, ülkedeki mevcut ÇED sisteminin olması gereken ÇED sistemine ulaşılması yolunda herhangi bir katkısı olamayacak nitelikte etkinliklerdir.** Türkiye’deki ÇED sisteminin, AB mevzuatına ve uluslararası ölçütlere uygun duruma getirilmesi için çalışmamızın öneriler ile ilgili bölümünde yer alan önlemlerin yaşama geçirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’nin AB müktesebatına uyum düzeyiyle ilgili ve uyum maliyetiyle ilgili ayrıntılı izelgeler Ek 11’de verilmiştir.

7.5.Çevre Politikaları Açısından UÇEP ve Beş Yıllık Kalkınma Planlarının Genel Değerlendirilmesi

2000’li yıllarda “Sürdürülebilir Gelişme” stratejileri doğrultusunda toplumların, ekonomik ve sosyal açıdan yaşamın her alanında çevrenin korunması ile ilgili prensip ve kararları hayata geçirmesi ihtiyacı, “Ortak Geleceğimiz” raporundan sonra uluslararası platformlarda sıkça gündeme gelmeye başlamıştır.

Avrupa Topluluğu, çevre politikasını oluşturmaya başladığı 1973 yılından itibaren Konsey tarafından çeşitli eylem programları onaylanarak yürürlüğe koymuştur (1. Çevre Eylem Programı: 1973-1976, 2. Çevre Eylem Programı:1977-1982, 3. Çevre Eylem Programı: 1983-1986, 4. Çevre Eylem Programı: 1987-1992, 5. Çevre Eylem Programı: 1993-2000, 6. Çevre Eylem Programı 2000-2010).

OECD üye ülkelerin çevre politikalarına ilişkin olarak, ortak çevre yönetim politikalarının oluşturulmasına çaba harcamaktadır. Gerçekleştirilen deneyimlerin başarılı sonuçlar vermesi nedeniyle, 1991 yılından itibaren yeni bir anlayışla üye ülkeler için “Çevre Performans İncelemesi” adı altında bir program başlatmış ve daha sonra bu programı Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yaygınlaştırmaya başlamıştır.

Bu çalışmaların yanı sıra BM’nin çabaları ve 1992 UNCED (Rio) Konferansı sonrasında yine , “Sürdürülebilir Ulusal Gelişme Planları” hazırlanmakta ve çevre hedefleri, konferansın en önemli kararlar dizisi olarak ortaya çıkan “Gündem 21”’in “İzleme Süreci” ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmaktadır. Dünya Bankası, “Ulusal Çevre Eylem Planı” hazırlanması yolunda çabaları teşvik etmek ve yönlendirmek misyonu üstlenmiştir.

Burada önemli olan uluslararası işbirliğinin yapılaşması yönünde kurumsallaşmanın sağlanması, çevre değerlendirme ve yönetim araçlarının belirlenmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi eşgüdümün sağlanmasıdır. Dünya Bankası geliştirmekte olan ülkelere bu yönde kredi verirken şu ölçütleri göz önünde tutmaktadır (DPT, 1994: 27):

- Sürdürülebilir Gelişme Ulusal Planları oluşturma zaman planı nedir?
- Öneri ülke tarafından kabul ediliyor mu?
- Yerel katılım sağlanıyor mu?
- Ulusal düzeyde gerekli yetkilere sahip bir eşgüdüm düzeni var mı?
- Kredi vericinin gerekli eşgüdümü için bir düzen var mı?

- Kalkınan ülkedeki koşullar süreç yaklaşımının başarıyla yönetilmesine olanak veriyor mu?

Dünya Bankası, 1992 Temmuz ayında yayınladığı bir yönerge ile Sürdürülebilir Gelişme Planlarının ilk aşaması olarak “Ulusal Çevre Eylem Planları” için bazı standartlar koyarak uygulamaya başlamıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında; Ulusal Çevre Eylem Planlarının Gündem 21’in global yaklaşımını ulusal düzeye aktarmanın ve işlemsel öncelikleri ülkelerin gerçeklerine göre oluşturmanın ana aracı haline geldiği varsayılmaktadır.

Bu çalışmaların ortak amaçlarını; kirlilik yükünün azaltılması ve doğal kaynakların yönetilmesi, politikaların yönetilmesi, uluslararası toplumla işbirliğinin sağlanması ve bunlara elverişli bir çevre yönetim sisteminin geliştirilmesi olarak özetleyebiliriz.

Türkiye’de, bu doğrultuda ve Dünya Bankası’nın kredi desteği ve yönlendirmeleriyle gerçekleşmiş olan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı, bazı pratik ereklere de sahiptir. Bu erekler yukarıda da belirtildiği üzere; 8. BYKP’ye katkıda bulunmak, Çevre Bakanlığı’nın bir sonraki Çevre Şurası’ndaki tartışmalara zemin hazırlamak, 1998 yılı Haziran ayında yapılacak olan ve bütün Avrupa ülkelerinin ilgili bakanlar düzeyinde temsil edilecekleri dördüncü Avrupa için Çevre Konferansı’na girdi sağlamaktır. UÇEP daha çok bu pratik ereklere karşılayacak bir “Belge” niteliğinde kalmıştır.

UÇEP, Yedinci BYKP’de sözü edilen; planlama faaliyeti, makro politikalar arasındaki tutarlılığı ve her ölçekte mikro politikaların mekân bazında yansıtmak etkinlikte işlememesi ve böylesi bir işlevin yerine getirilebilmesi için stratejileri, hedef ve politikaları belirlenmiş kurumsal ve hukuksal yapının oluşturulması gerekliliği ve çevre sorunlarının önlenmesi, çözümü ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarda ulusal uzlaşma gerektiği, bu uzlaşmanın çevre ve ekonomik kalkınma politikalarının uyumlaştırılması amacına dayandırılacağı, şeklinde ifade edilen amaçları karşılayabilecek düzeyde bir “Ulusal Strateji”nin gerçekleştirilmesinden uzak bir çalışma olarak kalmıştır. UÇEP, kendi ifadesiyle, özel bir sorun alanına yönelik bir “Eylem Planı” ve / veya “Sektörel Bazda Gelişme Planı” olarak kalmıştır.

Türkiye’de sektörel bazlı planlama yaklaşımına özgü tarihsel ve güncel sorunlar yaşanırken, ısrarla sektörel bazlı plan hazırlamak için gayret sarfetmeyi, söz konusu sorun alanının basit dairesinden çıkamamanın bir başka ifade yolu olsa gerek. Sıklıkla çevrenin diğer plan ve politika kararlarına içselleştirilemediği vurgulanırken böylesi bir çabanın, başarısızlıkla sonuçlanacağı baştan belli olan bir çaba olarak kalacağı açıktır.

UÇEP; çok kısa bir sürede güncelleme ihtiyacı doğması, önerilerin çalışma raporlarından daha cılız kalması, hazırlanması ve sunulan öneriler arasında yaşanan çelişkiler, uygulama imkanı bulmaması vb. eleştirilere maruz kalmıştır. Sonuç olarak UÇEP’e, ulusal bir stratejiden çok uygulamaya dönük bir eylem planı olarak algılanması gereken iyi hazırlanmamış bir belge olarak bakılabilir.

BYKP’lerde; sanayileşme ve hızlı (dengeli?) kalkınma öncelikli erek olma kimliğini devam ettirmektedir. Çevre sorunlarının, kalkınma çabalarını geciktirici ya da yavaşlatıcı bir sonuç yaratmayacak bir şekilde ele alınması temel kabullerden biridir.

Çevre sorunları alanında uluslararası gelişmeler; Türkiye’nin kalkınma stratejisi ve hedeflerini olumsuz etkileyeceği düşüncesiyle şüpheyle ve dikkatle izlenmesi bir diğer kabulü oluşturmaktadır.

Çevre sorunlarına yaklaşım biçimi; giderici, önleyici ve geliştirici politikalar şeklinde gelişmiş gibi görünse de bu gelişim söylemde kalmıştır. Yine planların incelenmesi, çevreye insan merkezli bir yaklaşım biçiminin varlığını ortaya çıkarmaktadır.

Çevrenin, planlama sistemi içinde, sektörler arası, kapsamlı ve entegre bir şekilde ele alınacağı, sıkça ifade edilmesine rağmen (sıkça ve halen dahi ifade edilmesinin de gösterdiği üzere) gerçekleşmemiştir.

Çevre kirliliğini izleme ve denetleme sistemi gerekli ölçüde geliştirilememiş, çevre politika ve uygulama kararlarının oluşumunda gerekli bilgi birikimi oluşturulamamıştır. Çevre alanında yasal, örgütsel, yönetsel, mali vb. sorunlar giderilememiştir.

Çevre ile ilgili kuruluşlar arasında görev, yetki ve sorumluluk çatışmaları, yasal karmaşa ve boşluklar güncelliğini korumaktadır. Etkili bir çevre finansman sistemi oluşturulamamıştır.

8.TÜRKİYE’NİN ÇEVRE MEVZUATININ VE ÇALIŞMALARININ AB’NİN ÇEVRE MEVZUATI VE ÇALIŞMALARINA UYUMUNUN ÇED AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’nin çevre mevzuatını ve çalışmalarının AB’nin çevre mevzuatı ve çalışmalarına uyumunun özellikle ÇED açısından değerlendirilmesi alt başlıklar halinde bu bölümde yapılmıştır. Son bölümde, Türkiye’nin AB’nin ÇED ölçütlerine uyum düzeyinin değerlendirilmiştir.

8.1.Türkiye’nin AB’ye Uyum Süreci İle İlgili Olarak ÇED Çalışmaları

ÇED konusunda Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği revizyon çalışmaları yapılmıştır.

Ülkemizde ilk kez 07.02.1993 tarihinde yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliği, ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda daha etkin ve verimli bir uygulamanın sağlanması amacıyla 1997 yılında revize edilmiştir. Çevresel Etki Değerlendirmesine ilişkin (85/337/EEC) yönerge ve bu konuyla ilgili (97/11/EC), (2003/35/EC) değişiklikler Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliğinin Güçlendirilerek Etkinleştirilmesi konusunda ve Daha sonraki yıllarda (2002 ve 2003) Yatırımcı Ortamının İyileştirilmesi ve Avrupa Birliği mevzuat uyum çalışmaları kapsamında AB ÇED Yönergesi dikkate alınarak yeniden revize edilen ÇED Yönetmeliği, 16 Aralık 2003 tarih ve 25318 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006: 107).

Daha sonra Maden Kanununda yapılan değişiklik üzerine ÇED Yönetmeliği ile ilgili olarak “Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik” 16 Aralık 2004 tarih ve 25672 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup, ÇED Yönetmeliği bu haliyle (sınır aşan konular ve halkın çevresel karar alma süreçlerine katılımı dışında) prosedürel açıdan AB ÇED yönergesi ile büyük ölçüde uyumludur. Yapılan yönetmelik değişiklikleri ve 1993’ten buyana kazanılan deneyimler sonucunda ÇED Yönetmeliğine ilişkin uygulamalar güçlendirilmiş olup, çevresel etki değerlendirme sürecinin etkinliği artırılmıştır.

ÇED konusunda hangi belgeler hazırlanmıştır?

16 Aralık 2003 tarih ve 25318 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliği hazırlanmıştır. Yeni Çevre Kanunu yürürlüğe girmiştir. Taslak SÇEDY (Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği) hazırlanmıştır. ÇED konusunda sektörel rehberler hazırlanmıştır.

ÇED konusunda hangi toplantılar düzenlenmiştir?

ÇED Yönetmeliği uygulamalarına ilişkin bir dizi hizmet içi eğitim programları ve ÇED sürecinde yer alan kurum/kuruluşlara yönelik eğitimler gerçekleştirilerek kurumsal yapının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Hollanda-MATRA Programı kapsamında ÇOB tarafından yürütülen “ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezinin Kurulması” projesi ile eğitim, danışmanlık hizmetleri (sektörel rehberlerin hazırlanması) ve ÇED çalışmaları için genel koordinasyonun (eğitim çalışmaları için önceliklerin tespiti de dahil olmak üzere) sağlanması hedeflenmekte olup, hazırlanacak eğitim programları çerçevesinde ÇED İnceleme Değerlendirme Komisyonunda (İDK) görev alan Bakanlık ve diğer kamu kuruluşlarının temsilcileri, İl Müdürlükleri, ÇED Raporu hazırlayan müşavir firmalar, diğer ilgili kamu kurum/kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik bir dizi eğitim verilmesi planlanmaktadır. Söz konusu proje Mart 2006 tarihi itibarı ile tamamlanarak Merkezin açıldığı hususu ilgili kurum/kuruluşlara Nisan 2006 tarihinde yapılan açılış toplantısı ile duyurulmuştur. Proje kapsamında gerçekleştirilen Eğiticilerin Eğitimi programı ile Bakanlık içi personele ÇED uygulamaları ve ÇED sürecinde kullanılan çevresel yöntemler konusunda bir dizi eğitim verilmiştir.

AB ÇED Yönergesine uyum konusunda Türkiye’nin durumu nedir?

ÇED Yönetmeliği’nin Ek Listeleri AB ÇED Yönergesi ile büyük oranda uyumludur. Ancak ÇED Yönergesinin sınıraşan konuları içeren hükümleri ile halkın çevresel karar alma süreçlerine katılımı konusundaki hükümleri yönetmeliğimize yansıtılmamıştır. Bu hükümler Türkiye’nin Espoo (Sınıraşan ÇED Sözleşmesi) ile Aarhus (Halkın Çevresel Karar Alma Süreçlerine Katılımı, Bilgiye Erişim ve Yargıya Başvurması) Sözleşmelerine paydaş olmasını gerektirdiğinden, ülkemiz de henüz bu sözleşmelere paydaş olmadığından, uyum sürecinde bu konularda tam bir yansıtma olmamıştır. Ulusal strateji doğrultusunda bu konular uzun vadede değerlendirilecektir (www.cevreorman.gov.tr/cedgm/info, 06.04.2007).

Avrupa Çevre Ajansına ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağına Türkiye Cumhuriyetinin katılımı ile ilgili olarak Avrupa Topluluğu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılan Anlaşmanın kabul edilmesi ile ilgili müzakerelerin nihai senedinin ve Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Topluluğu arasında Türkiye Cumhuriyetinin Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağına Katılımı Anlaşmasının Onaylanamamasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun 28 Ocak 2003 tarih ve 25007 sayılı RG’de yayımlanarak 1 Mayıs 2003’te yürürlüğe girmiş olup, konuyla ilgili çalışmalar devam etmektedir (ÇOB, 2006: 36).

8.2.Türkiye’de SÇED Çalışmaları

Stratejik ÇED kapsamında politika, plan ve programların önemli çevresel etkileri belirlenir, değerlendirilir, azaltıcı önlemler önerilir, izleme gerçekleştirilir ve halkın katılımı sağlanır. Stratejik ÇED süreci, ÇED’e benzemekte ancak farklı olarak proje özeline değil plan, program ve politikalara uygulanmaktadır. AB 2001/42/EC yönergesi ile üye ülkelere zorunlu hale getirilen Stratejik ÇED’in, ülkemiz mevzuatına uyumlaştırılma çalışmaları sürmektedir.

Bilindiği üzere ülkemiz AB Helsinki Zirvesi ile AB aday ülkesi ilan edilmiş ve bu bağlamda yürütülecek AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Uyum Programı 24 Mart 2001 tarih ve 24352 sayılı RG’de yayımlanmıştır. Programın “Çevre” başlığı altında Stratejik Çevresel Değerlendirme ile ilgili mevzuata da uyum sağlanacağı taahhüt edilmiştir.

Konu ile ilgili olarak Hollanda Hükümeti’nin Avrupa Birliği’ne aday üye olan on üç ülkeye uyum sürecinde Avrupa Birliği üyelik ölçütlerine ulaşılabilmesi için geliştirmiş olduğu MATRA Programı’na, Çevre ve Orman Bakanlığı “AB Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliğinin Türkiye İçin Uyumlaştırılması ve Uygulanması” konulu bir proje önerisi sunmuş ve bu teklif kabul edilerek çalışmalara başlanmıştır.

Türk Çevre Mevzuatının AB Çevre Mevzuatına uyumlaştırılması çalışmaları çerçevesinde, 2003 yılında kabul edilen Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi’nin çevre bölümünde, orta vadede sürdürülebilir gelişme *ilkelerinin, diğer bütün sektörel politikaların tanım ve uygulamalarına entegre edilmesi* gerekliliği nedeniyle, 2003 yılında revize edilen ve 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı RG’de yayımlanan AB Müktesebatı’nın Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Uyum Programı’nda, SÇED Yönergesi’nin

orta vadede uyumlaştırılmasının tamamlanması hedeflenerek, 2005 yılının IV. Çeyreği içinde Taslak SÇED Yönetmeliği'nin kabul edilmesi planlanmıştır (<http://www.cevreorman.gov.tr/sced>, 01.02.2007). SÇED taslak yönetmeliği 2006 yılında hazırlanmış 2007 Ocak ayında ÇOB'un web sayfasında incelemeye sunulmuştur.

AB SÇED YÖNETMELİĞİNİN TÜRKİYE İÇİN UYUMLAŞTIRILMASI VE UYGULANMASI PROJESİ

“Türkiye İçin Taslak Bir SÇED Yönetmeliğinin Uyumlaştırılması ve Uygulanması Projesi” kapsamında AB SÇED Yönergesinde belirtilen tüm sektörlerin temsilcileri ve etkilenen tüm paydaşların katılımı ile taslak bir SÇED yönetmeliği hazırlanması ve bu yönetmeliğin işlerliğinin test edileceği sektörel gelişimi içeren 01 Ocak 2003 ile 31.12.2004 tarihleri arasında yürütülen iki yıl süreli bir pilot proje çalışmasıyla başlanmıştır. Taslak yönetmeliğin hazırlanmasının yanı sıra projenin ana amacı SÇED konusunda Türkiye'deki kurumsal altyapıyı geliştirmek ve ülkemizi ileride uygulamaya geçecek bu sürece hazırlamaktır. Bu amaçla proje kapsamında bütün proje ortaklarına SÇED eğitimi verilmekte ve SÇED uygulamalarında başvurulabilecek bir rehber oluşturma çalışmaları sürdürülmektedir (<http://www.cevreorman.gov.tr/sced>, 01.02.2007). Rehber 2007 Şubat ayında hazırlanarak ÇOB'un web sayfasında incelemeye sunulmuştur.

Projenin Aşamaları

Projenin ilk aşaması ile AB SÇED Yönetmeliğinde belirtilen sektörlerle (Ulaşım, tarım, turizm, arazi kullanımı, enerji, telekomünikasyon, balıkçılık, ormancılık, atık yönetimi, su yönetimi) ilgili planlama çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşların da katılımı ile yönetmelik ekinde yer alabilecek plan ve programları belirleme çalışmaları yapılmış, diğer yandan AB Stratejik Çevresel Değerlendirme yönergesi doğrultusunda oluşturulan taslak SÇED Yönetmeliği tamamlanma aşamasına getirilmiştir. Sektörel çalışmalar sürerken Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile DPT temsilcileri, Hollanda'daki SÇED ve ÇED süreci çalışmalarını yerinde izlemek amacıyla bir eğitim ve halkın katılımı toplantısına katılmışlardır.

Projenin ikinci aşaması ise yönetmeliğin işlerliğinin test edileceği Kültür ve Turizm Bakanlığının Antalya, Manavgat, Oymapınar yörelerini kapsayan “Turizmin Geliştirilmesi ve Çeşitlendirilmesi” planlama çalışmasına taslak SÇED Yönetmeliğinin uygulanmasıdır.

Bu aşamada pilot proje çalışmalarına başlanarak Çevre ve Orman Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde çalışma grupları oluşturulmuştur. Nisan 2003'te planlama alanında bir arazi çalışması yapılmış, bu çalışmada ilgili yerel kurum kuruluşlara yönelik bir bilgilendirme toplantısı düzenlenmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcileri hazırladıkları planı sunmuş, bu plan ve plan alternatifleri SÇED prosedürü çerçevesinde tartışılmıştır. Burada pilot proje kapsamında çevresel araştırmaların kapsamı konusunda ilk çalışmalara da başlanmış ve SÇED aşamaları oluşturulmuştur. Alan çalışmasını müteakip kapsamlılaştırma dokümanının hazırlanmasına başlanmıştır. 2003 yılının Kasım ayının ilk haftasında proje alanında bir halkın katılımı toplantısı gerçekleştirilerek kapsamlılaştırma dokümanı konusunda halka açık tartışmalar yapılmıştır. Kapsamlılaştırma dokümanı tamamlanmıştır.

Üçüncü ve son aşamada pilot projenin sonuçlarından elde edilen tecrübeler çerçevesinde Taslak Yönetmeliğe geri besleme yapılarak, Taslak Yönetmelik proje sonuçlarına göre gözden geçirilecek ve revize edilecektir. AB Mevzuatına uyum çalışmaları kapsamında orta vadede (2005) yapılacak işler arasında yer alan SÇED Yönetmeliği, ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerine sunularak hazır hale getirilecektir. Ayrıca söz konusu Taslak Yönetmeliğe ilişkin kurum ve kuruluşların eleştiri ve katkıları web sayfası aracılığı ile beklenmektedir.

Stratejik Çevresel Değerlendirme Taslak yönetmeliği kapsamında bulunan plan ve programlara ilişkin yapılacak çalışmalar sırasında çeşitli mevzuatla belirlenmiş duyarlı alanlar (tarihi ve doğal sit alanları, milli parklar, tabiatı koruma alanları, özel çevre koruma alanları vs.), ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli alanlar ve onaylı çevre düzeni planlarında, mevcut özellikleri korunacak alan olarak tespit edilen ve yapılaşma yasağı getirilen alanlar (tabii karakteri korunacak alan, biogenetik rezerv alanları, jeotermal alanlar vb.), tarım dışı amaca tahsis edilemeyecek alanlar, içme ve kullanma suyu alanları, sulak alanlar vs. öncelikle dikkate alınması gereken hususlar olarak belirlenmiştir (<http://www.cevreorman.gov.tr/sced>, 01.02.2007).

08.04.2005 tarihinde taslak yönetmelik hazırlandı kurum görüşlerine sunuldu. Sınır aşan konular dışında büyük oranda uyumludur.

Uygulamaya girmeden önce kurumsal kapasite ve eğitim çalışması tamamlanacaktır.

8.3.ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi ve Çalışmaları

ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi, ÇOB personeli başta olmak üzere ilgili tüm paydaşlara eğitim sağlayacak, ÇED dokümanlarının arşivi niteliğinde olacak, isteğe göre ÇED ile ilgili soruları cevaplayacak, ÇED ile ilgili araştırma başlıkları belirleyecek ve yine ilgili paydaşlarla (üniversiteler, STKlar, vb.) güçlü bir iletişim ağı oluşturması amaçlanan bir merkezdir.

Bu merkez ÇOB bünyesinde kurulmuştur. Bu merkez ÇED ve ülkemizdeki ÇED süreci ile ilgili sorular için cevap ve kaynak temin edebilecek bir merkez olacaktır.

ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi kurulması projesi tamamlanarak 25.04.2006 tarihinde kurulmuştur.

Sektörel rehberlerin hazırlanma çalışmaları tamamlanmıştır.

Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi için ÇED süreci konusunda personelin eğitimi tamamlanacaktır (http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006: 107).

Sektörel ÇED Rehberleri

Hollanda-MATRA Programı kapsamında ÇOB tarafından yürütülen “ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezinin Kurulması” projesi ile eğitim, danışmanlık hizmetleri (sektörel rehberlerin hazırlanması) ve ÇED çalışmaları için genel koordinasyonun (eğitim çalışmaları için önceliklerin tespiti de dahil olmak üzere) sağlanması hedeflenmekte olup, hazırlanacak eğitim programları çerçevesinde ÇED İnceleme Değerlendirme Komisyonunda (İDK) görev alan Bakanlık ve diğer kamu kuruluşlarının temsilcileri, İl Müdürlükleri, ÇED Raporu hazırlayan müşavir firmalar, diğer ilgili kamu kurum/kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik bir dizi eğitim verilmesi planlanmaktadır. Söz konusu proje Mart 2006 tarihi itibarı ile tamamlanarak Merkezin açıldığı hususu ilgili kurum/kuruluşlara Nisan 2006 tarihinde yapılan açılış toplantısı ile duyurulmuştur. Proje kapsamında gerçekleştirilen Eğitimcilerin Eğitimi programı ile Bakanlık içi personele ÇED uygulamaları ve ÇED sürecinde kullanılan çevresel yöntemler konusunda bir dizi eğitim verilmiştir.

ÇED uygulamasının geliştirilmesi amacı ile belirli sektörler için ÇED Rehberleri hazırlanmıştır. Bu rehberlerin konuları seçilirken ülkemizde sıkça hazırlanan ÇED raporları ve faaliyetlerin çevresel etkilerinin büyüklükleri göz önüne alınmıştır.

Rehberlerde sektör bazında eleme ölçütleri, yasal mevzuat, alternatifler, etkiler, azaltıcı önlemler ve izleme gibi konular ele alınmaktadır. Bu Rehberler toplam on iki (12) adet olup, aşağıdaki sektörleri kapsamaktadır:

- (1).Açık Ocak Madenciliği ve Cevher Hazırlama - Zenginleştirme Tesisleri.
- (2).Atık Bertaraf Tesisleri.
- (3).Balık Çiftlikleri.
- (4).Barajlar ve Hidroelektrik Santraller.
- (5).Çimento Fabrikaları.
- (6).Entegre Et Tesisleri.
- (7).Kıyı Yapıları.
- (8).Nükleer Enerji Santralleri.
- (9).Otoyollar.
- (10).Tekstil Fabrikaları.
- (11).Termik Enerji Santralleri.
- (12).Toplu Konut ve Turizm Konaklama Tesisleri.

Sektörel rehberler Çevre ve Orman Bakanlığı ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi'nden temin edilebilir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 12).

2005 yılında hazırlanan bu sektörel rehberlerin çoğaltılmaması ve uygulamada kullanılmaması büyük bir eksikliktir. İleriki bölümlerde bu konu ve rehberlerin içeriği tartışılacaktır.

8.4.Türkiye ile AB Arasındaki Etkileşimin Çevre Politikaları Açısından Değerlendirilmesi ve ÇED

Türkiye'deki Çevre Politikası, Dünya'daki diğer ulus-devletler ve uluslararası alandaki gibi 1970'lerden bu yana ele alınmakta ve gelişmektedir. Türkiye'deki çevre politikalarının oluşum sürecinde en çok uluslararası sisteme entegre olmak isteyen Türkiye'nin genellikle her konuda olduğu gibi çevre konusunda da başta Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, OECD, Dünya Bankası, vb. kurumların getirdiği zorunluluklar doğrultusunda bazı anlaşmaları, yönergeleri, yasaları, hatta çevre konusundaki devletin yönetsel açıdan kurumlaşmasını bile buna göre düzenlemiştir. Gönüllü kuruluşlar, sivil

toplumun baskısı Dünya'nın aksine 1990 yıllardan itibaren Türkiye'de etkili olmuştur. Fakat Batı Dünyası ile karşılaştırıldığında etkililik derecesi en azından çevre konusunda yeterli değildir. Bunun en önemli sebebi de toplumumuzda "köşeyi dönmek", "kuralsızlık", "ne pahasına olursa olsun kalkınma", ülke yönetimini başlıca prensibi haline getirildiğinden ne kadar etkili politik baskı olursa olsun yönetime etki eden politik güçlerin izin verdiği ölçüde çevre konusunda bir ilerleme kaydedilmesidir. Dünya'nın ve Avrupa Birliği'nin baskısı ile sivil toplumunda bu politikalara etkisinin önü açılmıştır. Çevre politikaları ile uğraşan bilim insanları ve uygulamacıların Türkiye'deki çevre politikaları üzerine vardığı sonuçlar hem konuyla ilgili kitaplarda hem de devletin resmi belgeleri, planları, vb. yansımıştır.

2000'li yıllarada daha çok negatif eleştirilerin çok olduğu bu sonuçları şöyle özetleyebiliriz (Keleş, 1997: 276-281):

(1).Türkiye'deki çevre politikaları bir tutarlılık, bütünlük ve karalılıktan yoksundur.

(2).Türkiye'nin çevre politikaları geçmişte ve günümüzde onarımcı niteliği üstün basmaktadır.

(3).Çevre politikasının saptanmasında ve uygulanmasında katılıma, eğitime ve yerelleşmeye önem verilmemektedir.

(4).Çevre politikaları zorlayıcı nitelik taşımamaktadır.

(5).Çevre politikaları daha çok kalkınma ile karşıtlık çerçevesinde kurulmuştur.

(6).Siyasi partilerin konuya ilgisi yüzeysel, bazılarında hiç yoktur.

(7).Türkiye'nin resmi çevre politikası statükoyu koruyucu, düzenleyici ve emredicidir.

(8).Çevre yönetim sistemleri istenen etkinlik düzeyinde değildir.

(9).Etkili eşgüdüm, denetim, çevre politikasının diğer politikalarla entegrasyonu, vb. eksiklikler çoktur.

(10).ÇED uygulamaları başarısız; Çevre ile ilgili veri-iletişim sistemleri, çevre izleme ve altyapısı, çevre envanterleri, istatistikler ve standartlar konularında yeterli ilerleme sağlanamamıştır.

(11).Ekonomik araçların yetersizliği, akçal kısıtların varlığı. vb.

1990 yıllarından beri uygulamada resmi kesinlik kazanan neo-liberalci bakış açısı ile serbest mal ve hizmetler, serbest sermaye ve serbest insanların dolaşımı ile yerellik-küresellik, şeffaflık ilkeleri program ve planda daha fazla vurgulanıyordu. Daha çok kamu reformu yasa tasarısı her iki belgede önem taşımaktadır. Çevre politikaları ve sürdürülebilir gelişme bu bağlamda ele alınıyordu. Fakat Avrupa Birliği'ne girebilmek için Kopenhag'ta belirlenen siyasi ve diğer ekonomik şartları yerine getirilmesi için AB'nin her konudaki müktesebatının Birliğin belirlediği ölçüde Türkiye'nin bütün mevzuatlarına geçirilmesi gerekmektedir. Bu yüzden programda bütün mevzuatlarla ilgili eksikliklerin tamamlanacağı vurgulanmaktadır.

Budak (2000: 465), sanıldığı gibi aksine, Topluluğa tam üye olmadan daha çevre bakımından mevzuat uyumunun büyük ölçüde sağlandığını belirtmiştir. Bu Birlik müktesebatının içeriği önleyici bir nitelik taşımaktadır. Türkiye bu önleyici niteliği sadece kağıt üzerinde bırakıp bırakmayacağı hem üyelik hem de çevre politikaları açısından önemlidir.

Çevre Bakanlığı yeni düzenleme ile bakanlık sayısını azaltmak amacıyla Çevre ve Orman Bakanlığı haline dönüştürülmüştür. Hükümet bazı çıkardığı ve çıkarmayı düşündüğü üretim, hizmet sektörü ile ilgili yasalarla diğer çevre ile ilişkili yasalar çevreye karşı önleyici bir tutum takınmaktan çok onarımcı bir tutumundan gerisine gitmektedir. 2002 yılı Çevre Günü dolayısıyla Çevre Mühendisleri Odasının bildirisinde uyardığı gibi, yeni maden yasası tasarısı, her türden ve her ölçekte koruma tedbirlerini madenciliğin önünde engel görerek, tarım topraklarını, meraları, ormanları, milli parkları, doğal anıtları, sit alanlarını, kıyıları, su havzalarını, vb. bölgeleri sıradan madencilik faaliyet sahası olarak kabul edebilecektir (TMMOBÇMO, 2002a: 46-47).

Dünya Çevre Günü kutlamaları ile ilgili bir başka panelde Prof Dr Haluk Koç toplumda 2B adı ile bilinen yasa tasarısına dikkati çekmiştir. Anayasa'nın 63, 169, 170. maddelerinde yapılacak değişikliklerle ormanların işletilmesi kamu hizmetinden çıkartılıp, yerli ve özellikle yabancı özel sektörün tasarrufuna bırakılmaya çalışıldığını söylemiştir (TMMOBÇMO, 2002b: 14-15). Böylece ormanlar karlılık ilkesinin insafına bırakılacak. Bu örnekleri arttırabiliriz. Ayrıca, yeni kamu yönetimi reformu tasarısının onaylanmasıyla çevrenin yerel ve bölgesel yönetimlerin yetkisi altına girmesi, küresel ve bölgesel etkileri olan çevre ile parça parça yönetilirken hangi çevre açısından genel kurala bağlı olarak yönlendirileceği belirsiz olan bu yönetimlerle yönetilecek olan çevrenin, ekosistemlerin,

geleceği hakkında endişeye neden olmaktadır.

Bu konunun diğer bir yönü de Avrupa Birliği'nin çevre politikaları açısından ilkeleri, kanunları ve uygulamaları ne kadar mükemmel görünse de sanıldığı gibi kusursuz değildir. Çevre ile ilgili düzenlemelere rağmen Birlik, büyüme ve rekabetin kusursuz işlemlerinden çevre için fedakarlık etmemiştir. Üye devletler, çevrenin korunması ve geliştirilmesi için Birliğe gerekli yetkiyi vermekten sakınılmaktadırlar. Sınırlı yetkiler her davada Adalet Divanı önüne getirilmesine neden olmaktadır. Tedbir almada doğrudan etkili düzenlemeler yapmak Birliğin elinde değildir. Konsey ve komisyon çevre konusunda daha çok atanan kişilerden oluşmuştur. Çevre ilgili gönüllü kuruluşlar, karar almada, Konsey ve Komisyonda görüş bildirmede ve Divan' da dava açmakta yetkili olmadıklarından katılım açısından yetersizdir (Budak, 2000: 465-466).

Sosyal, ekonomik, kültürel vb. alanlarda olduğu gibi çevre konusunda da demokratik süreçler izlenerek uzlaşma temelinde stratejiler geliştirilmesi, çevreye ilişkin öncelikler hiyerarşisinin belirlenmesi, amaç ve ilkelerin tespit edilmesi ve bu paralelde politikalar oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Demokratik zeminde uzlaşma temeline dayalı çoğulcu ve katılımcı bir süreçte belirlenecek stratejiler, kalkınma ve çevre konusunda yaşanan çelişkilerin giderilmesi, söylem ve eylemlerde görülen ikilemlerin aşılması ve istikrar ihtiyacının karşılanmasına da katkı sağlayacaktır. Genel stratejiler çerçevesinde belirlenen amaç ve ilkeler doğrultusunda gerçekçi ve uygulanabilir politikaların oluşturulmasına zemin hazırlanabilecektir.

Stratejilerin oluşturulması sürecinde mevcut verilerin değerlendirilmesi; ekonomik, sosyal, kültürel yönleriyle bütünsel bir yaklaşımla ele alınacağından (diğer politikalara içselleştirileceğinden), uygulamada karşılaşılan yasal, örgütsel ve yönetsel sorunların aşılmasında da yararlı olacaktır.

DPT yayınlarında, “karmaşa”, “düzensizlik”, “planlı bir yaklaşıma duyulan ihtiyaç”, “koordinasyon sorunları” vb. sıkça yinelenen söylemler planlama sürecinin yeniden sorgulanmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Söz konusu karmaşa ve düzenin çoğunlukla “planlı gelişme” adı altında gerçekleştiği (DPT, 1989: 1) kabulü bu kaçınılmazlığın teyidi anlamına geleceği dikkatlerden kaçmamalıdır.

Sosyal sitemlerde düzensizlik ve karmaşa kelimeleri ise bilme ve planlama kavramları ile birlikte kullanıldığında ya arka planda bir “siyasi irade yokluğu”nu ya da

“ideolojik bir manüplasyonu” gündeme getirmektedir. Çevre sorunlarının nedeni olarak, mekanik bir mantıkla, endüstriyel gelişme ve itici gücü olarak teknolojinin (DPT, 1989: 15) gösterilmesi, DPT’nin da kurumsal olarak bu tür manüplasyonlara iştirak ettiğinin göstergesidir.

Geliştirilen politikalar ve çözüm önerileri uygulamaya aktarılamamaktadır.

Belirgin ve üzerinde uzlaşılan amaç ve ilkeler olmadığından, sarf edilen çabalar birbirinden kopuk ve bütünsellikten uzak gerçekleşmekte, koordinasyon sorunu yaşanmaktadır.

Ekonomik büyüme ve çevre alanında amaç, ilke ve politikaların yeni bir anlayışla, kapsamlı bir bütünlük içinde ele alınarak temel stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir.

Çevre Duyarlılığı; politika belirleyicileri, yöneticiler, uygulayıcılar ve genel olarak halkta çevre duyarlılığı oluşturulamamıştır. Çevreye duyarlı talep ve eylemler ise kimi zaman görmezden gelinmiş/yok sayılmış, kimi zaman da baskı altına alınmış ve engellenmiştir.

Çevre sorunlarını giderici, çevre sorunlarını önleyici ve çevreyi geliştirici politikalar dizgesini izlediği söylenmekte ise de söylem alanı dışında böyle bir gelişimin izlerine rastlamak güç görünmektedir.

Tekilden tümele gidiş; sorunlar ortaya çıktıkça gündem oluşturması ve çözümler alınması. Bu özellik giderici politikalardan kurtulamama sorununa kaynaklık etmektedir.

Uluslararası gelişmelerin etkisi; uluslararası deneyimler ve kazanımların önemi yadsınamaz ancak yaşanan deneyimlerin ait oldukları toplumsal gerçekliklerden soyutlanarak aktarılması bazı sorunlara yol açmaktadır. Diğer ülkelerin, söz konusu toplumsal gerçekliklerle ilişkili olarak, oluşturdukları çözüm önerilerini tartışmaksızın kabullenmek; strateji, politika, plan, program, proje dizgesinde, daha ziyade uygulama alanının ön plana çıkması sonucunu doğurmaktadır. Teorik/düşünsel arka planından ve toplumsal gerçekliklerden yalıtılmış, uygulama ağırlıklı çözüm önerilerinin kabulü bir yabancılaşmayı da beraberinde getirmektedir.

Tekilden tümele anlayışı ve uluslararası örneklerden aktarma yoluyla ve bütünsellikten yoksun mevzuat faaliyetleri birçok problemlerin bizzat kaynağını oluşturacak nitelikte olması ve genel olarak uygulamaya aktarılamaması ayrı bir sorun alanı oluşturmaktadır.

Çoğulcu, katılımcı ve uzlaşmaya dayanmayan; sivil toplum örgütlerini, yerel yönetimleri, üniversiteleri vb. toplum kesimlerini dışlayan, yaşadıklarımıza, paylaştıklarımıza, ürettiklerimize, toplumsal gerçekliğimize yabancı bir anlayışla yaşanan öz deneyim yok sayılmıştır.

Politikacılarda temelde “söylem-eylem” farklılığı görülmektedir. Güzel sözler, temenniler, çoğunlukla doğru tespitler, akılcı çözüm önerileri sarf edilen planlarda; çevreyi, ekonomik kalkınma hedefleriyle uyumlu ve bütüncül bir yaklaşım arayışı söz konusu değildir. “Planlama Deneyimi” dikkate alındığında, sektörler arası bir planlamayı gerektiren söz konusu yaklaşımın olası görülmediğini dile getirmek de yanlış olmayacaktır.

8.5.Türkiye’nin AB’nin ÇED Ölçütlerine Uyum Düzeyinin Değerlendirmesi

1987 yılına gelinceye kadar AB’de çevrenin korunması, bir iki maddeye sıkıştırılmış, genel bir dil kullanılarak çevre sorunları çözülmeye çalışılmıştır. Anlaşmanın 100’cü ve 235’inci maddeleri çevresel sorunlar konusunda açık bir gönderme yapmamaktadırlar. Ama bu maddelerin önemi, çevre ile ilgili yapılan düzenlemelere hukuki dayanak oluşturmalarıdır. 1960’ların sonlarında yükselen yeşil hareketin etkisi ile çevresel bilinç artmış, Avrupa Topluluğu’nda birbiri ardına çevre eylem programları yayınlanmıştır. İkinci çevre eylem programı (1977-1981) çevresel koruma amacına daha fazla yaklaşabilmek için on bir ilke ve eylem önerisinden oluşan bir liste hazırlamıştır. Bu listede çevresel etki değerlendirme, karar verme sürecinde, ilk safhada, dikkate alınacak bir araç olarak kabul edilmiştir. Avrupa Birliği’nde çevre politikasının evrimi, 1987’de Tek Avrupa Senedi’nin kabulü ile önemli bir dönemece girmiştir. Senetle Roma Anlaşması değiştirilmiştir. Anlaşmanın 100A maddesinde, ortak piyasa ile çevresel koruma arasındaki ilişki tanımlanmıştır. 130R maddesi ile önleme, yerellik, kirleten öder ilkesi ve en önemlisi bütünleşme ilkesi resmileşmiş, böylece Birliğin çevre ile ilgili olarak gelecekteki hedefleri tespit edilmiştir.

85/337 sayılı Yönerge ile Birliğin çevresel etki değerlendirme sistemi oluşturulmuş, çevre üzerinde muhtemel olumsuz etkilere sahip kamusal ve özel projeler, hala planlanma safhasında bile olsa, bir değerlendirmeye tabi tutulmuşlardır. 85/337 sayılı Yönerge, değişiklik yapılmadan önceki haliyle bir değerlendirmeye tabi tutulacak olursa, onun çerçeve niteliğinde bir metin olduğu söylenebilir. Yönergenin ilk halinde

az sayıda proje ÇED'in doğrudan kapsamına alınmış, metinde oldukça fazla miktarda muğlak ifadeye yer verilmiştir. Bunun sonucunda komisyon ile üye devletler arasında birçok hukuki çatışma doğmuştur. İşte buna benzer sorunlar yüzünden 85/337 sayılı Yönerge 97/11 sayılı Yönerge ile değiştirilmiştir. 97/11 sayılı Yönerge değiştirdiği yönergenin olumsuz yönlerini gidermeye çalışmış; projelerin sayını önemli ölçüde arttırmış, bazı muğlak ifadeleri açıklığa kavuşturmuş ve sürdürülebilir gelişmenin gerçekleşmesinde bir adım daha ileri gitmiştir.

Ancak uygulamada bunun sağlandığını söylemek güçtür. Çünkü ÇED'ni iç hukuklarına yansıtma taahhüdü veren ülkelerin birçoğu bu taahhütlerini yerine getirmemişlerdir. Bu sebeple Avrupa Parlamentosu Komisyonu 23 Haziran 2003'te ÇED'in üye devletlerde uygulanmasından doğan sorunları tahlil eden bir rapor hazırlamıştır. Raporda Yönergenin tebliğinden sonraki beş yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Rapor iki bölümden oluşmakta, raporun bir bölümünde bulguların özeti yapılmakta iken, diğer bölümünde yapılması gerekenler belirtilmektedir. Böyle bir raporun hazırlanmasına gerek duyulmasını sebebi, daha önce de açıklandığı gibi, ülkelerin Yönergeyi gereği gibi uygulayamamaları ya da uygulamak istememeleridir. Fransa ve İngiltere Yönergeye uymayan üye devletlerden en çarpıcı olanlarıdır. Bunun sebepleri arasında, Yönergenin çerçeve niteliği yüzünden ulusal düzenlemelerle arasında kapsam ve usul farkı olması gösterilse de, bunun asıl sebebi, bu iki ülkenin diğer ülkelerden farklı olarak Yönerge henüz yürürlüğe girmeden önce de kendilerine özgü bir ÇED sistemine sahip olmalarıdır.

Bu ÇED yönergelerinin AB'ye giriş sürecinde olan Türkiye'nin çevre hukuku mevzuatını ne yönde etkileyeceği de önemli bir sorun olarak ortada durmaktadır. Son yıllarda Türk hukuk mevzuatını hızla Avrupa Birliği mevzuatına uyumlaştırma çabaları, kendini ÇED sistemi açısından da göstermiş ve son yedi yılda ÇED yönetmeliği toplam üç kez değiştirilmiştir. Özellikle 2002 ve 2003'te yapılan iki değişiklikle AB'nin ölçütleri yakalanmaya çalışılmıştır. Ancak ilgili her iki yönetmelik incelendiğinde oldukça karmaşık bir yapılanmaya gidildiği ve oldukça muğlak ifadelere yer verildiği görülecektir.

ÇED'in çevresel korumada etkili bir sonuç verebilmesi, yetkili otoritenin (ya da otoritelerin) nihai kararını süreç içinde yapılmış olan değerlendirmeleri dikkate alarak vermiş olmasına bağlıdır. ÇED sürecinin çevrenin korunmasında bir kaç önemli rolü

vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

*ÇED düzeni, genel ve soyut ifadelerle oluşturulmuş bir çevre politikasının, daha somut ve uygulamaya dönük bir dille hazırlanmasına yardım eder,

*ÇED sayesinde, yatırım sahibinden ve karar vermeye yetkili olan birimlerden, eylemlerinin ne gibi sosyal ve ekonomik sonuçlar doğuracağını belirlemeleri ve bu sonuçların maliyetlerinin ne olacağını hesaplamaları istenir,

*Son olarak ÇED, kamusal bir bilinç yaratma potansiyeline sahiptir.

Bu aşamada, Türkiye'deki ÇED sistemiyle, AB'deki ÇED sisteminin bir kıyaslamasının ve değerlendirmesinin yapılması gerekmektedir. **Kuramsal düzeyde irdelendiğinde ve uygulamaya ilişkin koşullar bir an için ihmal edildiğinde**, Türkiye'de yürürlükte olan ÇED sisteminin ÇED ile ilgili 1985 tarihi ana Konsey Yönergesi'nin öngörülerine -genelde- koşut ve uygun olduğu görülmektedir. Ancak, AB tarafından Türkiye'ye verilen "yol haritasında", Türkiye'deki ÇED Yönetmeliği'nin AB'nin ilke ve süreçlerine uygun olmadığı ve bu ilkeler çerçevesinde değiştirilmesi ve geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. "Türkiye Cumhuriyeti ile Katılım Ortaklığında Yer Alan ilkeler, Öncelikler, Ara Hedefler ve Koşullara İlişkin Taslak Konsey Kararı" belgesinde, 2001 yılını kapsayan kısa vadede, **"Çevresel Etki Değerlendirmesi yönergesinin iç hukuka geçirilmesi"** ve orta vadede ise, **"Çevresel Etki Değerlendirmesi yönergesinin yürürlüğe konması ve uygulanması"** zorunluluğundan söz edilmektedir.

Bu ifadeler, **Türkiye'de uygulanmakta olan ÇED sisteminin, özellikleri yukarıda belirtilen AB yönergeleri doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerektiği anlamına gelmektedir.** Bu bağlamda, Türkiye'deki ÇED ile ilgili durum ve hukuksal düzenlemeler ele alındığında, İki sistem arasında 1996'lardan sonra başlayan önemli farklılaşmalar olduğu görülmektedir. ÇED yazınında Türk ÇED sistemiyle AB'nin ÇED ile ilgili ana Konsey Yönergesi arasında genel çizgileri açısından benzerlikler olduğu belirtilmiştir. Ancak, ÇED konusu AB içinde hızlı bir içeriksel gelişme gösterirken, Türkiye'de ÇED çalışmaları ÇED Yönetmeliği'nin yayınlanmasından ibaret kalmıştır.

ÇEDY 2002, Haziran 2002'de yürürlüğe girmiştir. Ekim 2002'de yayınlanan AB'nin Türkiye İlerleme Raporu'nda ÇEDY 2002'nin AB ÇED mevzuatına uygun olduğu ifadesi yer almaktadır. Bu durumun, AB uzmanlarının ÇEDY 2002'nin hazırlanmasına katkıda bulunmuş olmalarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Bu gelişmeler çerçevesinde, AB'nin ÇED ile ilgili 1985 tarihli temel ÇED Yönergesi, 1997 yılında ilâştirilmiştir. AB ülkeleri 1999'da yapılan Aarhus toplantısı ile halkın çevre ile ilgili konularda bilgiye ulaşma hakkı güvence altına alınmış ve ÇED başta olmak üzere çevresel plan ve programlarda, halkın karar almaya katılması ilke olarak kabul edilmiştir. AB, 1998 yılında “Sınırâşan Çevresel Etkilerin Değerlendirmesi Konvansiyonu”na taraf olmuştur. Stratejik ÇED çalışması ile ilgili Konsey Yönergesi yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır.

Bu çalışmalar karşısında Türk tarafının yaklaşımına bakıldığında şunlar görülmektedir:

*Türkiye, çeşitli stratejik nedenlerle, “Sınırâşan Çevresel Etkilerin Değerlendirmesi Konvansiyonu”nu imzalamayı kabul etmemiştir.

*Türkiye, Aarhus Antlaşmasının önemli ilkelerine çekinceler koymuştur.

*Stratejik ÇED kavramı, ülkemizde henüz yeterince bilinmemektedir. 2006 yılının sonlarında SÇED taslak yönetmeliğı hazırlanmıştır.

*Türkiye'de uygulanmakta hava kalitesinin yönetimiyle ilgili uygulamalarla, yukarıda sözü edilen Konsey Yönergesi'nin öngördüğü hava kalitesi yönetim modeli arasında hiç bir ilinti ve benzerlik bulunmamaktadır.

*Aynı şekilde, öteki çevresel kirlilikleri yönetme amacıyla yürürlüğe konulan IPPC Yönergesi ile Türkiye'deki çevresel kirliliklerin önlenmesi amaçlı çalışmalar arasında da herhangi bir benzerlik bulunmamaktadır.

Türkiye'de, gerçek anlamda, SEVESO yönergeleri bağlamında hiç bir düzenleme yapılmamıştır. Valilikler bazında yapıldığı bilinen “endüstriyel kazaları önleme il planları”nın ise SEVESO yönergeleriyle ilgisi bulunmamaktadır.

*EMAS, AB'ye henüz girilmemiş olması nedeniyle, Türkiye'de yürürlükte değildir. Ancak, EMAS'ın hemen hemen aynısı olan, ISO 14000 kümesi uluslararası çevresel yönetim sistemlerinin içinde bulunduğu koşullar da hiç iç açıcı değildir

Türkiye'deki olaylara bu çerçevede bakıldığında, ortaya çıkan sonuç şudur. AB, ÇED'i çevre yönetiminin çok önemli bir aracı olarak görür ve ÇED çalışmalarına içeriksel zenginlik kazandırmaya çalışırken, Türkiye'de ÇED sistemi şekilsel ve bürokratik bir formalite ve zorunluluk olarak görülmekte, sistemin geliştirilmesi yerine, af çıkartılması ve sistemden ödünler verilmesi yollar tercih edilmekte, ÇED sistemi

uygulamada herhangi bir etkililik gösterememekte ve ÇED’den bir çevresel yönetim ve planlama aracı olarak yararlanamamaktadır. **Bu sonuç, iki sistem ve yaklaşım arasında önemli farklılıklar bulunduğu anlamına gelmektedir.**

Bu önemli farklılaşmaya karşılık, Türkiye tarafından AB’ye verilen Ulusal Program’da ÇED ile ilgili olarak şu sözler yer almaktadır: “ÇED Yönergesi (85/337/EEC ve 97/11/EC) doğrultusunda hazırlanan ÇED Yönetmeliği genelde söz konusu yönergeyle uyumludur. Eklerdeki (Ek I ve Ek II), ÇED uygulanacak faaliyetler listesinde değişik sektörlerle ait küçük farklılıklar bulunmaktadır. Devam eden ÇED Yönetmeliği Revizyonu çalışmalarının 2001 yılı sonuna kadar tamamlanması planlanmaktadır... ÇED sürecinin etkinliğinin artırılması, Topluluk müktesabatına uyum sağlanması ve gerekli teknik altyapının kurulması hedeflenmektedir. Stratejik ÇED uygulamaları için ise AB Yönergesinin taslak olarak hazırlandığı bilinmekte ve çıkarılacak yönerge doğrultusunda gerekli çalışma ve düzenlemelerin yapılması planlanmaktadır... ÇED Yönetmeliğinin ve EK I ve Ek II’de yer alan faaliyetler listesinin AB müktesabatından farklılıklarının ortadan kaldırılması için revizyonu gerekmektedir... ÇED uygulamaları için yeni bir kurumsal yapılanmaya ihtiyaç bulunmamakla birlikte, varolan kurumsal yapı içerisinde görev tanımlarının yeniden belirlenmesi ve ilave sorumlulukların yerine getirilmesi için mevcut yapıda düzenlemeler yapılması gerekmektedir... ÇED Yönetmeliğinin, daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi İçin yapısal güçlendirme ve merkez ile il teşkil atlarında teknik ve personel yetersizliklerinin giderilmesi gerekmektedir... Personelin diğer üye ülkelerin ÇED uygulamaları konusunda yurtiçi-yurtdışı eğitiminin (ÇED uygulamaları, sektörel rehberler, eleme-tarama işlemi, kapsamaştırma, ÇED değerlendirme ve izleme konularında) sağlanmasına, uygulamada başarı sağlamış ülkelerde inceleme yapmasına ihtiyaç duyulmaktadır.... Etkin ÇED Uygulamaları için gerekli network ve bilgisayar sisteminin kurulmasına ihtiyaç vardır.” (Yaşamış, 2003: 35-37).

ÇED Yönetmeliği AB ÇED Direktifi ve ülkemiz şartları da dikkate alınarak revize edilmiş ve 16.12.2003 tarih ve 25318 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde ÇED sürecinin güçlendirilerek etkinleştirilmesi çalışmaları devam etmektedir.

Ülkemizde 09.10.2003 tarihinde Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çıkartılmış olup Yasayla ilgili 19.04.2004 tarih ve 2004/7189 sayılı yönetmelik yayımlanmıştır. 2002 Mali İşbirliği Programı kapsamında yürütülmüş olan “Kurumsal Yapılandırma ve Çevresel

Bilgiye Erişim” projesi kapsamında Çevre Bilgi Sistemi oluşturulmuş ve AB Çevresel Bilgiye Erişim Direktifinin yaklaşımı çerçevesinde ülkemizde önemli bir adım atılmıştır.

AB SÇED Direktifi ile uyumlu bir Taslak Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği hazırlanmıştır. Bu yönetmeliğin uygulamaya geçebilmesi için uygulayıcı kurumlarla birlikte pilot çalışmaların yürütülmesine, ÇOB içinde ve dışında kapasite geliştirme çalışmalarına gerek duyulmaktadır. Halkın bilinçlendirilmesi ile ilgili projelerin yürütülmesi gerekmektedir

Çizelge 8.1.ÇED İle İlgili Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi

AB Mevzuatının Adı	Numarası	Öngörülen Uyumlaştırma Tarihi	Öngörülen Uygulama / Yürürlük Tarihi
<i>Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)</i> Belli kamu projelerinin ve özel projelerin çevre üzerine etkilerinin değerlendirilmesi ile ilgili 27 Haziran 1985 tarihli ve (85/337/EEC) sayılı Konsey Direktifi ve bu direktife ilişkin 3 Mart 1997 tarihli 97/11/EC Konsey Direktifi ile yapılan değişiklik.	85/337/EEC	31.12.2007 (*)	31.12.2007
<i>Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇED)</i> Belli planlar ve programların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi üzerine 27 Haziran 2001 tarihli ve 2001/42/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi	2001/42/EC	31.12.2007 (*)	31.12.2007
Halkın Çevresel Bilgiye Erişimi Direktifi	2003/4/EC	2007 sonrası	2007 sonrası
933/99 sayılı Konsey Tüzüğü ile tadil edilmiş 1210/90 sayılı ve 7 Mayıs 1990 tarihli Konsey Tüzüğü ile kurulan Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi Ağı Tüzüğü	1210/90/EEC	31.12.2007	31.12.2007

(*) Sınıraşan hususlar hariç. Bu hususlara ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Kaynak: http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006: 53.

Ülkemizde 09.10.2003 tarihinde Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çıkartılmış olup kanunla ilgili 19.04.2004 tarih ve 2004/7189 sayılı yönetmelik yayımlanmıştır. Söz konusu kanun halkın bilgi edinmesine ilişkin çerçeveleri belirlemiştir ve AB Çevresel Bilgiye Erişim Direktifinin gerekliliklerini büyük oranda karşılamaktadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde ve 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 5491 sayılı kanunla değişik 2. maddesinde “**çevresel bilgi**” tanımı getirilmiştir ve 2872 sayılı Çevre Kanunun 30. maddesi 5491 sayılı kanunla değişik 21. maddesinde göz önünde bulundurularak AB Çevresel Bilgiye Erişim direktifine uyumunu uygulama açısından güçlendirmek, bilgiye erişim konusunda halkı bilinçlendirmek, halkın çevresel bilgiye erişimini sağlamak amacıyla bir “Çevresel Bilgiye Erişim ve Bilgi Edinme Hakkı Yönetmeliği”nin çıkartılması gerekmektedir

Oluşturulan Çevresel Bilgi Sistemi pilot bir alanda test edilmiş olup test sonucunda çıkan eksikliklerin giderilmesi, kapsamının genişletilmesi, kullanımının artırılması için ülke genelinde yaygınlaştırılması ve sistemin geliştirilmesi çalışmaları yapılmalıdır.

Prosedürel olarak ÇED Yönetmeliği AB ÇED direktifine uyumludur. Ancak sınıraşan uygulamalar için bazı güçlükler mevcuttur. SÇED taslak yönetmeliği 08.04.2005 tarihinde hazırlanmıştır. Taslak Yönetmelik, sınıraşan konular dışında AB SÇED Direktifi ile büyük oranda uyumludur.

Çevresel Sorumluluk Direktifi açısından, mevcut kanunla Türkiye’nin büyük oranda Mevzuat Uyumunu sağladığı kabul edilmektedir. Uyumlaştırmaya ilişkin çalışmalar kapsamlı olarak devam etmektedir.

Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi:

ÇED Direktifinin uygulaması büyük oranda yapılmıştır. Ancak, katılım sürecinde Direktifteki 2003 yılı değişikliklerini de hesaba katacak uygulama öngörülmektedir. Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi ve ÇED sürecine dahil tüm ilgi gruplarının kapasitesinin geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. ÇOB’un merkez ve taşra teşkilatında ÇED Direktifinin etkin uygulanabilmesi amacıyla 500 teknik personele ihtiyaç bulunmaktadır.

Taslak SÇED yönetmeliğinin 2007 sonunda uygulamaya geçmesi öngörülmektedir. Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi ve SÇED sürecine dahil tüm

ilgi gruplarının kapasitesinin geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Bakanlığın merkez ve taşra teşkilatında SÇED Direktifinin etkin uygulanabilmesi amacıyla 100 teknik personele ihtiyacı bulunmaktadır.

Türkiyede ileri seviyede bir çevre koruma yönetim sisteminin oluşturulmasına katkı sağlayacak, sürdürülebilir kalkınma planlarının hazırlanmasında, güncel güvenilir bilgiye dayalı karar verme sürecinde, çevresel bilgiye erişimin ve kurumlararası bilgi değişiminin hızlandırılması amacıyla Ulusal Çevresel Bilgi Değişim Ağı ve Çevresel Bilgi Sistemi oluşturulmaya başlanmıştır. Söz konusu Bilgi sisteminin gerek AB gerekse ulusal mevzuattaki değişiklikler nedeniyle oluşan yeni veri ve bilgi ihtiyacının karşılanması amacıyla sistemin geliştirilmesi ve uygulanması için sürekli danışmanlık ve personel desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bakanlığımız Merkez ve taşra teşkilatında Sistemin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve uygulanması için 200 civarında teknik personele ihtiyaç duyulmaktadır.

Halkın Katılımı Direktifi ile ilgili yükümlülüklerin yürütülmesi ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Yatay Sektör Yatırım İhtiyacı

Çevresel Bilgiye Erişimin etkin olarak sağlanabilmesi için oluşturulması hedeflenen Ulusal Çevresel Bilgi değişim Ağı ve Çevresel Bilgi Sistemi için gerekli finansman ihtiyacı 558 milyon Avro (Yazılım, donanım, teknik destek, personelin ve kullanıcıların eğitimi, halkın bilinçlendirilmesi maliyetleri de dahil), ÇEDY'nin etkin olarak uygulanması için gereken kapasite geliştirilmesi 26 milyon Avro (donanım ve yazılım, personel ve eğitim giderleri) , SÇED için gerekli finansman ihtiyacı ise donanım, eğitim ve personel giderleri dahil 17 milyon Avrodur.

ÇED sürecinin AB'ye uyum sürecinde yatırım ihtiyaçlarının değerlendirmesi yaptıktan sonra ÇED sürecinde yer alan konularla ilgili çevre yatırımlarına kısaca bakalım.

AB UYUMU İÇİN ÇEVRE YATIRIMLARI İHTİYACI VE KARŞILANMASI

Ülkemizin toplam çevre korumaya yönelik yatırım ihtiyacının belirlenmesinde, AB'ye uyum sağlanması için 2007'den itibaren yapması gereken yeni yatırımlar ile yenileme, bakım ve onarım maliyetleri dikkate alınmıştır. Yatırım ihtiyacının belirlenmesinde OECD tarafından yaygın olarak kullanılan FEASIBLE modeli kullanılmıştır.

Diğer Aday Ülkelerde olduğu gibi, Türkiye için de AB'ye uyum sürecinde çevre korumaya yönelik yatırımların maliyeti en büyük paya sahiptir. Ülkemizde AB'ye uyum kapsamında çevre iyileştirilmesi amacıyla endüstri, tarım ve kentsel alt yapıları da içerecek şekilde yapılması gereken yatırımların maliyeti 109.650.259 bin YTL dir (59.006 milyon Avro). Ancak, bu yatırım ihtiyacı tahmini yapılan çalışmaların kapsamı ile sınırlı olup belirli sektörlerde daha detaylı çalışmaların yapılmasını müteakip bazı sektörlerde ise eksikliklerin olduğunun belirtilmesi gerekmektedir.

Çevre alanında ihtiyaç duyulan yatırımların yüzde 80'ni kamu sektörü, yüzde 20'si ise özel sektör tarafından yapılması beklenmektedir.

Çevre alanında mevzuat uyumu ve uygulamaya ilişkin maliyetler Entegre Uyumlaştırma Stratejisi Projesinden, yatırıma ilişkin maliyetler ise Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımları Projesinden faydalanılarak elde edilmiştir. Yatırım maliyetinin belirlenmesinde, yatırım ihtiyacı nominal fiyatlarla hesaplanmış, İşletme ve bakım ihtiyacında karşılayabilirlik ve sürdürülebilirlik dikkate alınmış, AB mevzuatının aynen karşılanacağı varsayılmış, su ve atık sektörü çalışmalarında uluslararası yatırım modellerine Türkiye'deki piyasa fiyatları entegre edilmiş, endüstri ve hava sektörlerinde ise birim fiyat yaklaşımları ve anket sonuçları kullanılmıştır.

Maliyet verilerinin belirlenmesinde kamu sektörünün olduğu kadar özel sektöründe dikkate alınması gerekmektedir. Bu, sadece EKÖK gibi direktifleri değil ayrıca düzenli depolama ve yakma gibi özel sektörü de etkileyecek olan "kamu" direktiflerini kapsayacaktır. Ancak, özel sektör tarafından yapılması gereken yatırımların çoğunlukla endüstriyel kirliliklerin bertaraf edilmesi ile ilgili yatırımlar olduğuna dikkat edilmelidir.

Uyumu sağlamak için özel sektör tarafından gerçekleştirilecek yatırımların planlanmasına ve yönetimine kamu sektörünün dahil olması ya da katkı sağlamasına ihtiyaç vardır. Devletin rolü, değişen yasal yükümlülüklerle ilişkin bilgi sağlayan, teknik çözümler sunan, izin, izleme, denetleme yapan ve yaptırım konularında da bilgilendirme, yönlendirme ve tavsiyede bulunan bir şekilde olacaktır.

2007-2023 yılları arasında çevre yatırımlarının sektörlere göre dağılımı şöyledir: Çevre yatırımlarının tutarı su sektörü 63.124 milyon YTL, endüstriyel kirlilik sektörü 27.765 milyon YTL, katı atık sektörü 17.465 milyon YTL, hava sektörü 795 milyon YTL ve doğa koruma sektörü 491 milyon YTL olmak üzere toplam 109.650 milyon YTL olması beklenmektedir.

2007-2023 yılları arasında toplam çevre yatırımlarının sektörlere dağılımına bakıldığında, su sektörünün yüzde 58, endüstriyel kirlilik sektörünün yüzde 25, katı atık sektörünün yüzde 16, hava sektöründe yüzde 0,7 ve doğa koruma sektörünün yüzde 0,4 ağırlığa sahip olduğu görülmektedir.

Su sektörü yatırımları içerisinde atık su sektörünün yatırımları da dahil edilmiştir. Gürültü ve Kimyasallar sektörleri ile özel atık sektörüne ilişkin yatırım maliyetleri henüz çalışılmamıştır. Ambalaj atıkların toplanması ve taşınmasına ait araçların maliyeti bu maliyet hesabına katılmamıştır (http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006: 55-56).

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
(KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME: 1993-2007**

Doktora Tezi

İkinci Cilt

Volkan TURAN

Ankara-2007

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
(KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME: 1993-2007**

Doktora Tezi

İkinci Cilt

Volkan TURAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
(KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: 1993-2007

Doktora Tezi

İkinci Cilt

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

Prof. Dr. Cevat GERAY

Prof. Dr. Kemal KARTAL

Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Prof. Dr. Nesrin ALGAN

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi: 13.06.2007

9.TÜRKİYE’DE YÜRÜRLÜKTEKİ ÇED YÖNETMELİĞİ’NİN ÇÖZÜMLENMESİ: “OLAN VE OLMASI GEREKEN”

Bu başlık altında Türkiye’de yürürlükte bulunan ÇEDY 2003’ün içerik çözümlemesi yapıldıktan sonra, Türkiye’deki ÇED sürecinin paydaşlarının rol ve sorumluluklarının neler olduğu belirtilmiş ve bu rol ve sorumluluklar “sıralı denetim dizelgeleri” ile sistemleştirilmiştir. Örnek olarak hazırlanmış sıralı denetim dizelgeleri, seçme-eleme, kapsamlaştırma ve inceleme ve değerlendirme çizelgelerinin kullanılmasıyla sürecin hızlı, etkin, verimli ve kaliteli olmasının sağlanması amaçlanmıştır. Kısacası Türkiye’de ÇED yönetmeliği açısından “olan” ve “olması gereken” uygulamalar, çalışmalar ve paydaşların rol ve sorumlulukları ortaya konularak değerlendirilmiştir.

9.1.Türkiye’de Yürürlükteki 2003 ÇEDY Mevzuatının İçerik Çözümlemesi

Ülkemizde ÇED mevzuatı 7 Şubat 1993 tarihinde yürürlüğe konmuştur. Uygulamada elde edilen sonuçlar ve AB katılım sürecindeki mevzuat uyumlaştırılması çalışmaları bağlamında ÇED Yönetmeliği birkaç kez revize edilmiş olup, 16 Aralık 2003 tarihinde T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB) tarafından yayımlanan yönetmelik halen yürürlükte dir.

Mevzuatın İçeriği

Yürürlükteki Türk ÇED Yönetmeliği 6 bölüm ve 5 ekten oluşmaktadır. ÇED Yönetmeliği’nin içeriği ve ÇED uygulama sürecinde izlenen adımlar aşağıda özetlenmektedir. ÇED uygulama sürecindeki başlıca adımlar Çizim 6.9 ve Çizim 6.8’de akış şeması biçiminde gösterilmektedir. ÇED yönetmeliğinin çözümlemesi aşağıdaki şekilde yapılabilir (<http://www.cevreorman.gov.tr/yasa/yonetmelik/cedyonetmelik>, 01.02.2006).

(I).BİRİNCİ BÖLÜM. Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar

Birinci bölüm ÇED mevzuatı içerisinde kullanılan terimlerin kapsamlı bir listesini vermektedir.

(II).İKİNCİ BÖLÜM. Genel Hükümler

İkinci bölüm Türkiye’de ÇED sürecinde kimlerin hangi etkinliklerden sorumlu olduğunu, bir başka deyişle gereken değişik türlerde çalışmaların yapılması için Çevre Bakanlığı’nın talimat vereceğini ve proje sahibinin veya tarafının Bakanlık tarafından hazırlanması talimatı verilen her türlü ÇED çalışmasını hazırlamakla yükümlü olduğunu hükme bağlar.

(III).ÜÇÜNCÜ BÖLÜM. ÇED Uygulama Yöntemi

Bu bölüm Türkiye’deki genel ÇED süreci açısından kritik öneme sahiptir; çünkü bu bölümde tüm ÇED süreci boyunca neler yapılması gerektiği (hukuki bir dille olmakla birlikte) pratik terimlerle anlatılmaktadır. Temel olarak şu sorulara cevap verilmektedir:

– Hangi şartlar altında ÇED gereklidir?

ÇED gerektiren projeler Ek 1 (projenin tabiatı gereği şartlar ne olursa olsun ÇED gereken projeler) ve Ek 2’de (projenin seçme–eleme prosedürünün tamamlanmasından sonra ÇED gerektirdiği kararı üzerine ÇED hazırlanan projeler) belirtilen niteliklerdeki projelerdir.

–TÜRKİYE’DEKİ ÇED SÜRECİNDEKİ ADIMLAR NELERDİR?

Sürecin başlatılması bir dizi adımla gerçekleşir ve sürecin kendisi de çeşitli adımlardan oluşur:

(1).BAŞVURU

- 1) ÇED’e tabi olan projeler için, proje sahibi EK 3’de belirtilen genel formata uygun olarak projeyi gerçekleştirmek üzere bir başvuru yapar.
- 2) Bakanlık, başvuru dosyasındaki bilgi ve belgeleri uygunluk bakımından inceler. Uygun hazırlanmadığı anlaşılan dosya tamamlanmak üzere proje sahibine geri verilir. Proje sahibi, eksiklerini tamamlayıp dosyayı yeniden Bakanlığa sunar.
- 3) İnceleme sonucunda dosyanın uygun hazırlandığına karar verilmesi halinde Bakanlık tarafından başvuru dosyasındaki bilgiler dikkate alınarak, ilgili kurum ve kuruluş temsilcileri, Bakanlık yetkilileri ile proje sahibi ve/veya temsilcilerinden oluşan bir komisyon kurulur. Bakanlık, proje sahibinden başvuru dosyasını komisyon üyelerinin sayısı kadar çoğaltmasını ister. Bu fıkrafta öngörülen işlemler üç işgünü içinde tamamlanır. (Ek 2 kapsamındaki projelerden “ÇED Gereklidir” kararı verilen projeler için, proje sahibi bir dilekçe ekinde bu karar ve Proje Tanıtım Dosyası ile Bakanlığa başvurur. Bu dosya başvuru dosyası olarak işlem görür).
- 4) Bakanlık başvuru dosyasının bir kopyasını Halkın Katılımı Toplantısı ve Kapsam Belirleme Toplantısı’nın tarihini ve yerini belirten bir yazı ekinde, ÇED Raporunu inceleyip değerlendirmek üzere Bakanlık tarafından kurulan

komisyon üyelerine gönderir ve komisyonu ilk toplantıya çağırır. Komisyona Bakanlık temsilcisi başkanlık eder ve komisyonun sekretery hizmetleri Bakanlıkça yürütülür.

- 5) Bakanlık, gerekli gördüğü hallerde, projenin konusu, türü ve proje için belirlenen yerin özelliklerini de dikkate alarak, üniversiteler, enstitüler, araştırma ve uzman kuruluşları, meslek odaları, sendikalar, birlikler, sivil toplum örgütlerinden temsilcileri de komisyon toplantılarına üye olarak çağırabilir. Komisyonda kurum ve kuruluş temsilcisi olarak görev yapan üyelerin, yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olmaları ve temsil ettikleri kurum ve kuruluşlar adına görüş vermeye yetkili kılınmış olmaları esastır.

(2).HALKIN KATILIMI

- 6) Kapsam belirleme toplantısından önce, halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere proje sahibi tarafından projenin gerçekleştirileceği yerde Bakanlık ile mutabakat sağlanarak belirlenen tarihte, halkın katılımı toplantısı düzenlenir. ÇED sürecinden önce proje sahibi tarafından, halkı bilgilendirmek amacıyla anket, seminer vb. çalışmalar yapılabilir.
- 7) Toplantı yeri Valilik ve proje sahibi tarafından belirlenir ve Valilik tarafından Bakanlığa bildirilir. Toplantı için projeden en çok etkilenmesi beklenen yöre halkının kolaylıkla ulaşabileceği merkezi bir yerin seçilmesine özen gösterilir.
- 8) Proje sahibi, toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirten bir ilan ulusal düzeyde yayımlanan bir gazete ile o yörede yayımlanan yerel bir gazetede toplantı tarihinden en az üç gün önce yayınlatır.
- 9) Toplantı İl Çevre ve Orman Müdürünün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında yapılır. Toplantıda; halkın proje hakkında bilgilendirilmesi, görüş ve önerilerinin alınması sağlanır. Başkan katılımcılardan görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Toplantı tutanağı, bir sureti Valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilir.
- 10) Komisyon üyeleri, kendi isteklerine bağlı olarak Kapsam belirleme toplantısı öncesinde proje uygulama yerini inceleyebilir, kendilerine iletilen tarihe göre halkın katılımı toplantısına katılabilirler. Halkın katılımı toplantısı çalışmaları ile ilgili sekretery hizmeti, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından yürütülür.

(3).KAPSAM BELİRLEME

- 11) Komisyonun, kapsam ve özel format belirleme amaçlı ilk toplantısında; proje sahibi, proje hakkında komisyonu bilgilendirir; Bakanlık ve/veya taşra teşkilatı Halkın Katılımı Toplantısı hakkında komisyonu bilgilendirir. Ayrıca halkın katılımı toplantısına katılmış bulunan komisyon üyeleri de görüş ve önerilerini bildirirler.
- 12) Projenin hangi kapsamda ele alınmasının gerektiğini belirlemek üzere projenin önemli çevresel etkileri göz önüne alınarak EK 3'deki proje tanıtım genel formatında ana başlıklar altında ele alınması gereken konular detaylandırılır, kapsam belirlenir. Komisyon tarafından formata ilave edilmesi ya da formattan çıkarılması gereken hususlar tespit edilir. Halkın Katılımı Toplantısındaki görüş ve öneriler de dikkate alınarak özel format ile ÇED Raporunu hazırlayacak çalışma grubu belirlenir.

- 13) Halkın Katılımı, Bilgilenme, Kapsam Belirleme ve Özel Format verme işlemleri, 12 işgünü içerisinde tamamlanır. Komisyon tarafından belirlenen özel format, proje sahibi ve/veya temsilcisine bu süre içerisinde Bakanlık tarafından verilir.
- 14) Proje sahibi özel formatın veriliş tarihinden itibaren bir yıl içinde ÇED Raporunu Bakanlığa sunmakla yükümlüdür. Bu süre içinde ÇED Raporu sunulmaz veya gerekçesi belirtilerek ek süre isteminde bulunulmaz ise başvuru geçersiz sayılır. Proje sahibinin süre uzatım talebi Bakanlıkça uygun bulunması halinde altı ayı geçmemek üzere ek süre verilir.

(4).RAPORUN SUNULMASI

- 15) ÇED Raporu, proje sahibi tarafından bir dilekçe ekinde Bakanlığa sunulur. ÇED Raporunun özel formata uygunluğu ve belirlenen çalışma grubunda yer alması gereken meslek uzmanlarınca hazırlanıp hazırlanmadığı hakkındaki inceleme Bakanlık tarafından üç işgünü içinde sonuçlandırılır. ÇED Raporunun özel formata uygun olmadığı ve/veya belirlenen çalışma grubunca hazırlanmadığının anlaşılması halinde, bu hususların yerine getirilmesi için rapor proje sahibine iade edilir. Düzeltilen ÇED Raporunun üç ay içinde Bakanlığa sunulmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır.
- 16) Özel formata uygun olduğu tespit edilen ÇED Raporu, proje sahibi tarafından yeterli sayıda çoğaltılarak Bakanlığa sunulur. Bakanlık, ÇED Raporunu incelemek ve değerlendirmek üzere yapılacak toplantının tarihini ve yerini belirten bir yazı ekinde raporu komisyon üyelerine gönderir.

(5).RAPORUN İNCELENMESİ – DEĞERLENDİRİLMESİ

- 17) Proje ile ilgili inceleme değerlendirme sürecinin başladığı ve ÇED Raporunun halkın görüşüne açıldığı Bakanlık ve Valilik tarafından uygun araçlarla halka duyurulur.
- 18) ÇED Raporunu incelemek isteyenler, Bakanlık merkezinde veya İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde duyuru tarihinden itibaren raporu inceleyerek proje hakkında Bakanlığa veya Valiliğe görüş bildirebilirler. Valiliğe bildirilen görüşler Bakanlığa iletilir. Bu görüşler komisyon tarafından dikkate alınır. İnceleme, değerlendirme sürecinin tamamlanmasından sonra bildirilen görüşler dikkate alınmaz.
- 19) Bundan sonra komisyon ilk inceleme-değerlendirme toplantısını takip eden on iş günü içerisinde ÇED raporunu inceler. Takip eden toplantıda komisyonun üyeleri temsil ettikleri kuruluşlar adına görüşleri ifade etmelidirler. Başkan görüşleri yazılı olarak isteyebilir. Komisyon proje sahibinden gerçekleştirilen ölçüm ve analizlere ilişkin bilgi isteyebilir ve şüphe durumunda, proje sahası ziyaret edilebilir, örnekler alınabilir veya başka uzmanların bilgisine başvurulabilir. Masraflar proje sahibinin sorumluluğundadır. Raporda önemli unsurlar eksikse, komisyon çalışması, bu unsurlar rapora ekleninceye kadar durdurulur. Komisyon toplantıları rapor tamam hale getirildiği zaman devam eder.
- 20) ÇED raporu beş bakış açısından değerlendirilir: 1) rapor ve eklerinin yeterli ve uygun olup olmadığı; 2) yapılan incelemelerin, hesaplamaların ve değerlendirmelerin yeterli düzeyde veri, bilgi ve belgeye dayandırılıp dayandırılmadığı; 3) projenin çevreye olabilecek etkilerinin kapsamlı bir şekilde

incelenip incelenmediği; 4) çevreye olabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin tespit edilip edilmediği; 5) halkın katılımı toplantısının usulüne uygun yapıp yapılmadığı, halkın katılımı toplantısında üzerinde durulan konulara yeterince çözüm getirilip getirilmediği. İlk inceleme-değerlendirme toplantısını takip eden on iş günü içerisinde inceleme-değerlendirme çalışması tamamlanmalıdır. İnceleme-değerlendirme sürecine ilişkin rapor komisyon üyelerince hazırlanır ve imzalanır.

- 21) Proje sahibi bundan sonra, komisyon tarafından incelenerek son şekli verilen nihai ÇED raporunu beş iş günü içerisinde Bakanlığa sunar. Aynı zamanda proje sahibi nihai ÇED raporunun ve eklerinin taahhüdü altında olduğunu, noter onaylı imza sirküleriyle birlikte teslim ettiği bir taahhütnameyle taahhüt eder. Bu belgeler belirtilen süre içerisinde gerekçesi belirtilmeden sunulmaz ise ÇED Raporu geçersiz sayılır.

(6).KARAR VERME

- 22) Bundan sonra Bakanlık komisyonun rapor hakkındaki çalışmalarını dikkate alarak beş iş günü içerisinde “ÇED Olumlu” veya “ÇED Olumsuz” kararı verir. Bakanlık, kararı proje sahibine ve ilgili kurum ve kuruluşlara yazılı olarak bildirir. Valilik, alınan kararı gerekçeleri ile beraber uygun araçlarla yöre halkına duyurur. “ÇED Olumlu” kararı verilen proje için beş yıl içinde yatırıma başlanmazsa, Olumlu görüş geçerliliğini kaybeder. Proje tasarımı, “ÇED olumsuz” görüşüne yol açan tüm yönler ortadan kaldırıldığı taktirde proje sahibi yeni bir başvuruda bulunabilir.

(IV).DÖRDÜNCÜ BÖLÜM. Seçme Eleme Ölçütleri Uygulama Yöntemi

Seçme eleme süreci, Ek 2’deki listede bahse konu olan projeler için kapsamlı ÇED çalışması gerekip gerekmediğini belirlemek üzere yapılan seçme-eleme çalışmaları olarak tanımlanır (20 Mayıs 2004’ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için ÇED Gereklidir ve/veya ÇED Gerekli Değildir karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir).

–Ne tür projeler seçme-eleme incelemesine tabidir?

Aşağıdaki projeler seçme eleme incelemesine tabidir:

- a) EK 2 listesinde yer alan projeler,
- b) ÇED Yönetmeliği kapsamında yer alan projelerin, gerek yatırım gerekse işletme döneminde mevcut durumlarında yapılmak istenen değişikliklere ilişkin projeler,
- c) ÇED Yönetmeliği kapsamı dışında bulunan faaliyetlerin mevcut durumlarında yapılmak istenen ve bu faaliyetlerin Yönetmelik kapsamına girmeleri sonucunu doğuracak olan değişikliklere ilişkin projeler.

–Seçme eleme incelemesine tabi projelerin ele alınış şekli nedir?

Seçme eleme süreci de bir dizi adımda gerçekleşir:

Seçme Eleme

- 1) Proje sahibi, projesi için ÇED uygulamasının gerekli olup olmadığının araştırılması amacıyla bir dilekçe ekinde Ek 4’e göre hazırlayacağı üç adet Proje Tanıtım Dosyası (PTD) ile hazırladığı proje tanıtım dosyasında ve eklerinde yer alan bilgi belgelerin doğru olduğunu belirtir taahhüt yazısını ve imza sirkülerini Bakanlığa/Valiliğe sunar (20 Mayıs 2004’ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için ÇED Gerekli ve/veya ÇED Gerekli Değildir karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir).
- 2) Bakanlık, proje için hazırlanan proje tanıtım dosyasını Ek 4’de yer alan ölçütler çerçevesinde beş işgünü içinde inceler. Dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerde eksikliklerin bulunması halinde bunların tamamlanmasını proje sahibinden ister. Bakanlık gerekli gördüğü hallerde proje alanını yerinde inceleyebilir veya inceletebilir.

–“ÇED Gerekli” veya “ÇED Gerekli Değildir” kararları nasıl verilir?

Bununla ilgili olarak biri dizi adım takip edilir.

SEÇME ELEME KARARI

- 3) Bakanlık seçme eleme incelemesine tabi projeleri, EK 4’deki ölçütler çerçevesinde inceler ve değerlendirir. Bakanlık, bu aşamada gerekli görülmesi halinde proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir.
- 4) Bakanlık onbeş işgünü içinde inceleme ve değerlendirmelerini tamamlayarak proje hakkında “ÇED Gerekli” veya “ÇED Gerekli Değildir” kararını beş işgünü içinde verir, kararı Valiliğe ve proje sahibine bildirir. Valilik bu kararı taşra teşkilatlarına ve halka duyurur.
- 5) “ÇED gerekli değildir” kararı verilen proje için 5 yıl içinde yatırıma başlanmaması durumunda “ÇED gerekli değildir” kararı geçersiz sayılır.
- 6) “ÇED gerekli” kararı alınan projeler Çevresel Etki Değerlendirmesine tabidir. Bir yıl içinde ÇED sürecinin başlatılmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır.

(V).BÖLÜM 5. İzleme ve Denetleme

Bu bölümde, hakkında olumlu karar verilen projelerin uygulanması aşamasında izlemenin nasıl yapılacağı ve Yönetmeliğe ayıkırı durumlarda izlenecek süreç açıklanmaktadır. Temel olarak şu sorulara cevap verilmektedir:

–ÇED’in tamamlanmasından sonra projenin izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin gerekler nelerdir?

Gerek “ÇED Gerekli Değildir” kararı verilen, gerekse “ÇED Olumlu” kararı verilen projelerde Bakanlık projenin uygulanmasını izler ve ÇED raporunda (ya da proje tanıtım dosyasında) öngörülen ve proje sahibi tarafından taahhüt edilen hususların yerine getirilip getirilmediğini izler ve kontrol eder; Bakanlık bu görevi yerine getirirken gerekli görmesi durumunda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapar. Her iki durumda da proje sahibi inşaat, işletme ve işletme sonrasındaki faaliyetlere ilişkin izleme raporlarını ve aynı zamanda ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatların suretlerini Bakanlığa iletmekle yükümlüdür. Bakanlık bu belgeleri, halkı bilgilendirmeleri amacıyla ilgili valiliklere yollar.

–Yönetmeliğe aykırı uygulamalara ilişkin yaptırımlar nelerdir?

“ÇED Gerekli Değildir” veya “ÇED Olumlu” kararları söz konusu olmaksızın bir proje inşasına başlanması durumunda, bu iki karardan herhangi biri verilene karar çalışmalar durdurulur. ÇED Raporunda veya Proje Tanıtım Dosyasında taahhüt edilen hususlara uyulmadığının tespit edilmesi durumunda söz konusu taahhütlere uyulması için Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde Valilikçe bir defaya mahsus olmak üzere süre verilebilir. Bu süre sonunda taahhüt edilen hususlara uyulmaz ise yatırım durdurulur. Yükümlülükler yerine getirilmedikçe durdurma kararı kaldırılmaz (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 23.03.2007: 21-28).

(VI).BÖLÜM 6. Çeşitli Hükümler

Yönetmeliğin bu son bölümünde, sürelerin uzatılması ve durdurulması, proje sahibinin değişmesi, anlaşmazlıkların çözümü, olağanüstü durumlar, yeterlik tebliği ve ÇED uygulamalarının güçlendirilmesine yönelik eğitimler gibi konular ile istisnai durumlara ilişkin altı geçici madde yer almaktadır. İstisnalara ilişkin geçici maddeler şöyledir:

Geçici Madde 1- 7/2/1993 tarihli ve 21489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, 23/6/1997 tarihli ve 23028 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği ve 6/6/2002 tarihli ve 24777 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği

hükümlerine tabi oldukları halde söz konusu yönetmeliklerde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmeyen faaliyetlere bu Yönetmelik hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 2- Bu Yönetmeliğin yürürlük tarihinden önce, Çevresel Etki Değerlendirmesi veya Çevresel Etki Değerlendirmesi Ön Araştırma Raporları hazırlanarak Bakanlık veya Valiliğe sunulan faaliyetlere, tabi oldukları Yönetmelik hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 3- 7/2/1993 tarihli ve 21489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinden önce uygulama projeleri onaylanmış veya çevre mevzuatı ve ilgili diğer mevzuat uyarınca yetkili mercilerden izin, ruhsat veya onay ya da kamulaştırma kararı alınmış veya yatırım programına alınmış veya mevzi imar planları onaylanmış projelere ve bu tarihten önce üretim ve/veya işletmeye başladığı belgelenen faaliyetlere bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.

Geçici Madde 4- 23/6/1997 tarihli ve 23028 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinden önce ilgili mevzuatı gereğince güzergahı belirlenen veya yatırım programına alınan petrol ve gaz boru hatları, enerji nakil hatları, otoyollar, duble yollar, ekspres yollar, demir yolları, devlet yolları ve il yolları projelerine bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.

Geçici Madde 5- Yeterlik Belgesi ile ilgili tebliğin yayımlanmasından önce, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlayacak kurum ve kuruluşlarda Yeterlik Belgesi bulunması şartı aranmaz. Ancak, proje tanıtım dosyası faaliyetin türü ve yeri ile ilgili en az üç farklı meslek grubundan en az lisans seviyesinde eğitim görmüş kişiler tarafından, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporları ise komisyonca belirlenen çalışma grubu tarafından hazırlanarak imzalanır.

Geçici Madde 6- Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce 7/2/1993 tarihli ve 21489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, 23/6/1997 tarihli ve 23028 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği ve 6/6/2002 tarihli ve 24777 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği hükümlerine tabi olduğu halde gerekli işlemleri tamamlamamış ve mevzuat uyarınca yer seçimi uygun olan mevcut faal tesisler, ilgili yönetmelikler çerçevesinde gerekli yükümlülüklerini yerine getirmeleri amacıyla çevresel durum değerlendirme raporunu Bakanlığa sunar, bu rapor Bakanlıkça değerlendirilir (http://www.cevreorman.gov.tr/yasa/yonetmelik/cedyonetmelik, 01.02.2006).

9.2.Türkiye’de ÇED Sürecindeki Çeşitli Paydaşların Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması

Bu bölümde, Türkiye’deki ÇED sürecindeki ilgili paydaşların, gerek mevzuat, gerekse son yıllarda Türkiye’de uygulanan ÇED süreçlerindeki rolleri açısından rol ve sorumlulukları incelenmektedir.

9.2.1.Proje sahibi veya Danışmanın Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması

Proje sahibi veya görevlendirdiği yeterlilik belgesi sahibi kuruluş (bakınız Ek 12 ve Ek 13), Bakanlığın istediği ve ÇED yönetmeliğinin gerektirdiği her tür ÇED çalışmasını yapmakla yükümlüdür.

ÇED Yönetmeliği Ek 1 kapsamındaki projeler (ÇED raporu hazırlanması gereken projeler) için başlangıçta proje sahibi, Ek 3’te sunulan genel format kapsamında bir başvuru yapmakla yükümlüdür. Eğer Bakanlık başvuru dosyasını yetersiz bulur ve değişiklik talep ederse proje sahibi bu eksikleri tamamlar ve gerekli değişiklikleri yapar. Başvuru uygun bulunduğu, Bakanlık tarafından komisyon (Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu) üyelerine gönderilmek üzere yeterli sayıda başvuru dosyası proje sahibi tarafından çoğaltılır.

Proje sahibi, halkın katılımı toplantısı için ilgili paydaşlar açısından uygun bir yer belirlemekte Valilik ile işbirliği içinde çalışır. Proje sahibi, toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirten bir ilanı ulusal düzeyde yayımlanan bir gazete ile o yörede yayımlanan yerel bir gazetede toplantı tarihinden en az üç gün önce yayımlamakla sorumludur.

Proje sahibi, Bakanlık tarafından kurulan Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu’nun doğal üyesidir ve proje hakkında Komisyon üyelerini bilgilendirir. Proje sahibi, Komisyon tarafından talep edilmesi halinde proje ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermek, araç gereç sağlamak, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmak veya yaptırmakla da yükümlüdür. Bu tür analizlerde tartışmalı durum olması halinde tanık numuneye başvurulması ve/veya yetkili uzman kurum ve kuruluşlardan görüş alınması ile ilgili harcamalar da proje sahibi tarafından karşılanır. ÇED raporunun hazırlanmasında Komisyonun ve Bakanlığın tüm tavsiyelerinin göz önüne

alınması tamamen proje sahibinin sorumluluğundadır.

Bakanlık tarafından proje sahibine verilen ÇED raporu özel formatı bir yıllık bir süre için geçerlidir ve bu süre içerisinde raporun tamamlanarak Bakanlığa sunulması proje sahibinin sorumluluğundadır. Komisyon tarafından eksik ya da yetersiz bulunan konuların ÇED raporuna uygun şekilde eklenmesi proje sahibinin sorumluluğundadır.

İnceleme-değerlendirme aşamasının sonunda ve Komisyonun ÇED raporuna ilişkin değerlendirmesinin tamamlanmasının ardından, proje sahibi 5 iş günü içinde inceleme-değerlendirme sonuçlarına uygun olarak raporu düzeltir ve son şekli verilen nihai ÇED raporunu Bakanlığa sunar. Proje sahibi aynı zamanda nihai ÇED raporunun ve eklerinin taahhüdü altında olduğunu belirten taahhüt yazısı ve noter onaylı imza sirkülerini de teslim etmek zorundadır. Kamu kurum ve kuruluşlarından imza sirküleri istenmez.

Aşağıda sırasıyla, **Proje Sahibi Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre "ÇED Olumlu", "ÇED Olumsuz" Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi ve Proje Sahibi Açısından ÇEDY 2003 Ek 2'ye Göre "ÇED Gereklidir", "ÇED Gerekli Değildir" Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi** verilmiştir. Bu sıralı denetim dizelgelerinin kullanılmasıyla proje sahibinin veya yetkili temsilcisinin/yeterlilik belgesine sahip kurum veya kuruluşun ÇED sürecinin bütününde uygulamada kolaylık sağlayacak birer rehber elinde bulunacaktır. Her bir aşama için yapılacak iş tamamlandıktan sonra yanında bulunan denetim kutusuna "√" işareti konularak, sıralı olarak o basamağın tamamlandığı belli edilmiş olacaktır. Ayrıca bir sonraki yapılacak işin ne olduğu da bir alttaki yapılacak iş sırasında görülecektir. Böylelikle karmaşık gibi görülen ÇED sürecindeki yapılması gereken işler basitleştirilerek sıralanmış ve sistemli bir şekilde sürdürülmüş olacaktır. ÇED sürecinin kalitesi artırılmış olacaktır. Şimdi, Proje Sahibi Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre "ÇED Olumlu", "ÇED Olumsuz" Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi inceleyelim.

Çizelge 9.1.Proje Sahibi Açısından ÇEDY 2003 Ek 1’e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi

EK 1’E GÖRE ÇED SÜRECİ ÇEDY 2003 MADDELERİ	DENETİM	YAPILACAK İŞLER
1.ÇEDR veya PROJE TANITIM DOSYASI (PTD) HAZIRLAMA (md. 6) ve BAŞVURU		a.Proje Tanıtım Dosyası (PTD) hazırlar veya PTD ve ÇED Raporu (ÇEDR)’yi ÇOB (Bakanlık)’dan yeterlilik belgesi alan kuruma veya kuruluşa hazırlar.
		b.Dilekçe ekinde Ek 3’te sunulan genel format kapsamında Çevre ve Orman Bakanlığı (Bakanlık)’a başvuru yapar. Eğer, daha önce projeye ilgili “ÇED Gerekli Kararı” alınmışsa: dilekçe ekinde bu kararı ve PTD’yi ekleyerek Bakanlığa başvurur.
2.ÇED SÜRECİNİN BAŞLATILMASI ve KAPSAM BELİRLEME ve İNCELEME DEĞERLENDİRME KOMİSYONU (KOMİSYON)’UN KURULUŞU (md. 8)		a.Üç gün içerisinde Bakanlıktan başvuru dosyası hakkında yazılı bilgi alır.
		b.Eğer Bakanlık başvuru dosyasını yetersiz bulur ve değişiklik talep ederse bu eksikleri tamamlar ve gerekli değişiklikleri yapar.
		c.Başvuru uygun bulunduğu, Bakanlık tarafından Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu (komisyon) üyelerine gönderilmek üzere yeterli sayıda başvuru dosyasını çoğaltır. Bakanlığa teslim eder.
		d.Komisyonun doğal üyesidir.
		e.Halkın Katılımı Toplantısı ve Kapsam Belirleme Toplantısının tarihi ve yerini ilk toplantıya katılması için Bakanlık’tan yazılı olarak öğrenir.
3.HALKIN KATILIMI TOPLANTISI (md. 9)		a.Eğer isterse, ÇED sürecinden önce halkı bilgilendirmek için anket, seminer vb. çalışmalar yapabilir.
		b.Komisyon üyelerinin istediği takdirde Kapsam Belirleme Toplantısı’ndan önce proje uygulama yerini incelemeleri için gerekli imkanları sağlar ve proje yerinde bilgi verir.
		c.Komisyonun Kapsam belirleme toplantısından önce, halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere proje sahibi tarafından projenin gerçekleştirileceği yerde Bakanlık ile mutabakat sağlanarak belirlenen tarihte, halkın katılımı toplantısı düzenlenir.
		d.Halkın katılımı toplantısı için ilgili paydaşlar açısından uygun bir yer belirlemekte Valilik ile işbirliği içinde çalışır ve birlikte karar verir.
		e.Toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirten bir ilanı ulusal düzeyde yayımlanan bir gazete ile o yörede yayımlanan yerel bir gazetede toplantı tarihinden en az üç gün önce yayınlar.
		f.Halkın katılımı toplantısına katılır ve bilgi verir.
		g.Toplantı tutanağını imzalar.

4.KOMİSYONUN, KAPSAM VE ÖZEL FORMAT BELİRLEME TOPLANTISI (md. 10)		a.Proje hakkında komisyonu bilgilendirir.
		b.Projenin hangi kapsamda ele alınmasının gerektiğini belirlemek üzere projenin önemli çevresel etkileri göz önüne alınarak Ek 3'deki proje tanıtım genel formatında ana başlıklar altında ele alınması gereken konuların detaylandırılıp, kapsam belirleme sürecine katkıda bulunur.
		c.Komisyon tarafından formata ilave edilmesi ya da formattan çıkarılması gereken hususların tespit edilmesi sürecine katkıda bulunur. Halkın Katılımı Toplantısındaki görüş ve öneriler de dikkate alınarak özel format ile ÇEDR'yi hazırlayacak çalışma grubunun belirlenmesine katkıda bulunur.
		d.Komisyon tarafından belirlenen özel formatı Bakanlıktan alır.
		e.Halkın Katılımı, Bilgilenme, Kapsam Belirleme ve Özel Format verme işlemleri, 12 işgünü içerisinde tamamlanır. Bu süreyi gözetir.
		f.Özel formatın veriliş tarihinden itibaren bir yıl içinde ÇEDR'yi Bakanlığa sunmakla yükümlüdür. Bu süre içinde ÇEDR'yi sunulmaz veya gerekçesi belirtilerek ek süre isteminde bulunulmaz ise başvuru geçersiz sayılır.
		g.ÇEDR'yi vermek için süre uzatım talebinde bulunabilir. Bakanlıkça uygun bulunması halinde altı ayı geçmemek üzere ek süre verilir.
5.ÇEDR'NİN BAKANLIĞA SUNULMASI (md. 11)		a.ÇEDR'yi özel formata olarak ve belirlenen çalışma grubunda yer alması gereken meslek uzmanları tarafından hazırlatıp, bir dilekçe ekinde Bakanlığa sunar.
		b.ÇEDR'nin özel formata uygunluğu ve belirlenen çalışma grubunda yer alması gereken meslek uzmanlarınca hazırlanıp hazırlanmadığı hakkındaki inceleme Bakanlık tarafından üç işgünü içinde sonuçlandırılır. Bu süreyi bekler.
		c.ÇEDR'nin özel formata uygun olmadığı ve/veya belirlenen çalışma grubunca hazırlanmadığının anlaşılması halinde, bu hususların yerine getirilmesi için rapor proje sahibine iade edilir.
		d.Düzeltilen ÇEDR'yi üç ay içinde Bakanlığa sunar. Üç ay içinde düzeltilen ÇEDR'yi Bakanlığa sunmazsa başvuru geçersiz sayılır.
		e.Özel formata uygun olduğu tespit edilen ÇEDR, yeterli sayıda çoğaltılarak Bakanlığa sunulur.
		f.Bakanlıktan, ÇEDR'yi incelemek ve değerlendirmek üzere yapılacak toplantının tarihini ve yerini belirten bir yazı alır.
6.KOMİSYONUN ÇALIŞMA USULÜ VE ÇEDR'NİN İNCELENMESİ (md. 12)		a.ÇEDR'yi incelemek ve değerlendirmek üzere yapılacak toplantıya katılır.
		b.Komisyon ÇEDR'yi ilk inceleme değerlendirme toplantısından sonraki on işgünü içinde inceler ve değerlendirir. Bu süreyi gözetir.
		c.Komisyon, proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir. Su, toprak vb. analizlerde, tartışmalı durum olması halinde tanık numuneye başvurabilir. Yetkili uzman kurum ve kuruluşlardan

		görüş alabilir. Bu işlemlerde gerekli harcamalar proje sahibi tarafından karşılanır.
		d.Komisyon gerekli görürse, görevlendireceği üyeleri aracılığı ile projenin gerçekleştirilmesi planlanan yerde ve benzer tesislerde inceleme yapabilir. Bu işlemlerde gerekli harcamaları proje sahibi karşılar.
		e.ÇEDR’de önemli eksiklik ve yanlışların görülmesi durumunda komisyon, bunların giderilmesini proje sahibinden veya ilgili kurumlardan ister. Bu durumda, inceleme değerlendirme çalışması durdurulur. Eksiklikler tamamlanmadan veya gerekli düzeltmeler yapılmadan komisyon çalışmalarına devam edilemez. Bu eksiklikleri proje sahibi giderir.
		f.Proje sahibinin ÇEDR’de gerekli görülen düzeltmeleri yapıp yeniden Bakanlığa sunmasından sonra, komisyon Bakanlıkça toplantıya çağılır. Toplantının yapılması ile birlikte inceleme değerlendirme süreci kaldığı yerden işlemeye başlar. Bu toplantıya katılır.
		g.Proje sahibinden ÇEDR’de değişiklik yapması en çok iki kez istenebilir. Yapılan düzeltme komisyonca yeterli görülmez ise durum bir tutanakla saptanır ve başvuru Bakanlıkça geçersiz sayılır. Bu durumu gözetir.
		h.Komisyon çalışmalarını on işgünü içinde sonuçlandırır. Komisyonun değerlendirmeleri, üyeler tarafından imzalanmış bir tutanakla saptanır. Bu tutanağı imzalar.
7.NİHAİ ÇEDR’LERİ VE İLGİLİ DOKÜMANLARIN BAKANLIĞA SUNULMASI (md. 13)		Proje sahibi inceleme değerlendirme toplantılarının sona erdirilmesinden sonraki beş iş günü içinde a. ve b. deki belgeleri Bakanlığa sunar:
		a.Komisyon tarafından incelenerek son şekli verilen nihai ÇEDR’yi, b.Nihai ÇEDR ve eklerinin taahhüdü altında olduğunu belirten taahhüt yazısı ve noter onaylı imza sirküleri. Kamu kurum ve kuruluşlarından imza sirküleri istenmez. a. ve b.’deki belgeler beş iş günü içinde gerekçesi belirtilmeden sunulmaz ise ÇEDR geçersiz sayılır. Bu süreyi gözetir.
8.“ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ OLUMLU” VEYA “ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ OLUMSUZ”		a.Bakanlık, komisyonun rapor hakkındaki çalışmalarını dikkate alarak beş işgünü içinde proje için “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz” kararı verir, bu kararı proje sahibine ve ilgili kurum ve kuruluşlara yazılı olarak bildirir. Bu kararı alır.
		b.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı verilen proje için beş yıl içinde yatırıma başlanmaması durumunda “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı geçersiz sayılır. Bu süreyi gözetir.

KARARI (md. 14)		c.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz” kararı verilen projeler için “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz” kararı verilmesine neden olan koşulların tamamında değişiklik olması durumunda proje sahibi yeniden başvuruda bulunabilir.
9.YATIRIMIN İZLENMESİ VE KONTROL EDİLMESİ (md. 18)		a.Proje sahibi veya yetkili temsilcisi, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı alındıktan sonra ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatlar ile yatırımın başlangıç, inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin izleme raporlarını Valiliğe iletmekle yükümlüdür.
10.YÖNETMELİĞE AYKIRI UYGULAMALARIN DURDURULMASI (md. 19)		a.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı alınmadan yatırıma başlandığının tespit edilmesi durumunda, Valilik tarafından yatırım durdurulur. “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadıkça durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu proje sahibi gözetmelidir.
		b.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı verildikten sonra, proje sahibi tarafından ÇEDR veya proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususlara uyulmadığının tespit edilmesi durumunda söz konusu taahhütlere uyulması için Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde Valilikçe bir defaya mahsus olmak üzere süre verilebilir. Bu süre sonunda taahhüt edilen hususlara uyulmaz ise yatırım durdurulur. Yükümlülükler yerine getirilmedikçe durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu proje sahibi gözetmelidir.
11.SÜRELERİN UZATILMASI VE DURDURULMASI (md. 20)		a. Bu Yönetmelikte belirtilen süreler, proje sahibinin istemi ve Bakanlıkça uygun görülmesi halinde veya Bakanlığın doğrudan gerekli gördüğü hallerde, gerekçesi belirtilerek Bakanlık tarafından uzatılabilir veya durdurulabilir. Proje sahibine raporlarla ilgili eksiklikleri gidermesi ve ilave işlemler yapması için verilen süreler Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecine dahil değildir. Bu durumu proje sahibi gözetir.

ÇED Yönetmeliği Ek 2 kapsamındaki projeler ile Yönetmelik kapsamı dışında olan ve mevcut durumlarında değişiklik yapılmak istenen projeler (ÇED raporu hazırlanmasının gerekip gerekmediğine karar vermek üzere seçme-eleme sürecine tabi olan projeler) için başlangıçta proje sahibi, Ek 4’te sunulan seçme-eleme ölçütlerine uygun şekilde bir Proje Tanıtım Dosyası hazırlamakla yükümlüdür. Eğer Bakanlık Proje Tanıtım Dosyasını yetersiz bulur ve değişiklik talep ederse proje sahibi bu eksikleri

tamamlar. Proje Tanıtım Dosyası uygun bulunduğunda, proje sahibi tarafından yeterli sayıda çoğaltılarak Bakanlığa sunulur. Proje sahibi aynı zamanda raporun ve eklerinin taahhüdü altında olduğunu belirten taahhüt yazısı ve noter onaylı imza sirkülerini de teslim eder. Proje sahibi, Bakanlık tarafından talep edilmesi halinde proje ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermek, araç gereç sağlamak, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmak veya yaptırmakla da yükümlüdür.

“ÇED Olumlu” ya da “ÇED Gerekli Değildir” kararı verildikten sonra proje sahibi 5 yıl içinde yatırıma başlamalıdır, aksi takdirde bu kararlar geçersiz sayılır. Proje sahibi (veya yetkili temsilcisi), “ÇED Olumlu” veya “ÇED Gerekli Değildir” kararını aldıktan sonra ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatlar ile yatırımın başlangıç, inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin izleme raporlarını Bakanlığa iletmekle yükümlüdür.

“ÇED Olumsuz” kararı verilen projeler için bu kararın verilmesine neden olan koşulların tamamında değişiklik olması durumunda proje sahibi yeniden başvuruda bulunabilir.

Açıklamalar ışığında **Proje Sahibi Açısından ÇEDY 2003 Ek 2’ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi** inceleyecek olursak; proje sahibinin yapması gereken işler ve yerine getirilmesi gereken sorumlulukları sıralamış, sınıflandırmış ve böylece her bir adım sırasıyla denetlenerek süreci basitleştirmiş oluruz. Sürecin hızlı etkin ve kaliteli yürütülmesine yardımcı olmak için bu dizelge hazırlanmıştır.

Çizelge 9.2. Proje Sahibi Açısından ÇEDY 2003 Ek 2’ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi

EK 2’YE GÖRE ÇED SÜRECİ ÇEDY 2003 MADDELERİ	DENETİM	YAPILACAK İŞLER
1. SEÇME, ELEME KRİTERİNE TABİ PROJELER İÇİN PROJE TANITIM DOSYASI (PTD)		a. Proje Tanıtım Dosyası (PTD) hazırlar veya PTD ve ÇED Raporu (ÇEDR)’yi ÇOB’dan yeterlilik belgesi alan kuruma veya kuruluşa hazırlatır.
		b. Proje sahibi, projesi için Çevresel Etki Değerlendirmesi uygulamasının gerekli olup olmadığının araştırılması amacıyla bir dilekçe ekinde Ek 4’ e göre hazırlayacağı üç adet Proje tanıtım dosyası ile hazırladığı proje tanıtım dosyasında ve eklerinde yer alan

HAZIRLAMA (md. 6), (md. 16) ve BAŞVURU		bilgi belgelerin doğru olduğunu belirtir taahhüt yazısını ve imza sirkülerini Bakanlığa sunar.
2.SEÇME-ELEME KRİTERİ BAŞVURU VE İNCELEME (md. 16)		a.Bakanlık, proje için hazırlanan proje tanıtım dosyasını Ek 4 de yer alan kriterler çerçevesinde beş işgünü içinde inceler. Dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerde eksikliklerin bulunması halinde bunların tamamlanmasını proje sahibinden ister.
		b. Bakanlık gerekli gördüğü hallerde proje alanını yerinde inceleyebilir veya inceletebilir.
3.“ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ GEREKLİDİR” VEYA “ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ GEREKLİ DEĞİLDİR” KARARI (md.17)		a. Bakanlık 15 inci maddenin (a), (b), (c) bendinde yer alan projeleri, Ek 4’deki kriterler çerçevesinde inceler ve değerlendirir. Bakanlık, bu aşamada gerekli görülmesi halinde proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir. Proje sahibi masrafları karşılar.
		b.Bakanlık on beş işgünü içinde inceleme ve değerlendirmelerini tamamlar. Proje sahibi bu süreyi gözetir.
		c.Bakanlık Proje hakkında “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir” veya “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararını beş işgünü içinde verir, kararı Valiliğe ve proje sahibine bildirir.
		d.Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekli değildir kararı verilen proje için 5 yıl içinde yatırıma başlanmaması durumunda Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekli değildir kararı geçersiz sayılır.
		e.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir” kararı alınan projeler 7 nci madde uyarınca Çevresel Etki Değerlendirmesine tabidir. Bir yıl içinde 8 inci maddeye göre Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinin başlatılmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır.
4.YATIRIMIN İZLENMESİ VE KONTROL EDİLMESİ (md. 18)		a.Proje sahibi veya yetkili temsilcisi, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alındıktan sonra ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatlar ile yatırımın başlangıç, inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin izleme raporlarını Valiliğe iletmekle yükümlüdür. Valilik halkı bilgilendirir ve Bakanlığa bilgi verir.
5.YÖNETMELİĞE AYKIRI UYGULAMALARIN DURDURULMASI (md. 19)		a.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadan yatırıma başlandığının tespit edilmesi durumunda, Valilik tarafından yatırım durdurulur. “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadıkça durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu proje sahibi gözetir.
		b.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı verildikten sonra, proje sahibi tarafından ÇEDR veya proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususlara uyulmadığının tespit edilmesi durumunda söz konusu taahhütlere uyulması için Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde Valilikçe bir defaya mahsus olmak üzere süre verilebilir. Bu süre sonunda taahhüt edilen hususlara uyulmaz ise yatırım durdurulur.

		Yükümlülükler yerine getirilmedikçe durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu proje sahibi gözetmelidir.
6.SÜRELERİN UZATILMASI VE DURDURULMASI (md. 20)		a. Bu Yönetmelikte belirtilen süreler, proje sahibinin istemi ve Bakanlıkça uygun görülmesi halinde veya Bakanlığın doğrudan gerekli gördüğü hallerde, gerekçesi belirtilerek Bakanlık tarafından uzatılabilir veya durdurulabilir. Proje sahibine raporlarla ilgili eksiklikleri gidermesi ve ilave işlemler yapması için verilen süreler Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecine dâhil değildir. Bu durumu proje sahibi gözetir.

**9.2.2.ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü’nün ve/veya Valilik Makamının
Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve
Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması**

Çevre ve Orman Bakanlığı, kapsam belirlemeden nihai değerlendirme ve karar verme aşamasına kadar ÇED sürecinden sorumludur. Çevre ve Orman Bakanlığı seçme eleme sürecinin (ÇED hazırlanmasının gerekli olup olmadığına karar verilmesi) ve ÇED sürecinin gerektirdiği çeşitli çalışmaların yapılması talimatını vermek sorumluluğunu taşır (20 Mayıs 2004’ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için ÇED Gereklidir ve/veya ÇED Gerekli Değildir karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir).

ÇED Yönetmeliği Ek 1 kapsamındaki projeler (ÇED raporu hazırlanması gereken projeler) için ilk aşamalarda, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ek 3’de verilen proje tanıtımı genel formatına uygun hazırlanan raporda sunulduğu haliyle proje amacının ve tanımının yeterli olup olmadığına karar verir. Uygun değilse, gerekli düzeltmelerin yapılması talimatını verir. Uygunsa, Bakanlık hazırlanan proje tanıtım dosyasını inceleyerek ilgili kurum ve kuruluşların temsilcileri, Bakanlık yetkilileri, proje sahibi/temsilcisinden oluşan bir “Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu” oluşturur ve her temsilciye iletilmek üzere proje sahibinden yeterli sayıda başvuru dosyası kopyasını ister. Komisyonun başkanlık ve sekreteryâ görevleri Bakanlığın sorumluluğundadır. Bakanlık, gerekli gördüğü hallerde Komisyon çalışmalarına katkıda bulunmak üzere üniversiteler, enstitüler, meslek odaları gibi kuruluşlardan uzmanlar da çağırabilir.

Komisyonun yaptığı kapsam belirleme toplantısının sonuçları, ÇED raporunun ayrıntılı formatı ve ÇED raporunu hazırlayacak ekip ile Komisyonun danışacağı meslek dallarını da içerecek şekilde, Bakanlık tarafından proje sahibine bildirilir.

Bakanlık proje sahibi tarafından hazırlanan ÇED raporunu kontrol eder ve raporun proje sahibine verilen özel formata uygun olup olmadığını belirler. ÇED raporu formata uygunsa, komisyonun her üyesi için bir kopyası hazırlanır ve Bakanlık tarafından raporun inceleneceği toplantının davetiyesiyle birlikte komisyon üyelerine gönderilir. Bakanlık ve ilgili Valilik daha sonra uygun bir vasıta ile ÇED raporunun değerlendirilmekte olduğunu ve raporun kamuoyunun incelemesine açık olduğunu duyurur. Bakanlık ve ilgili İl Müdürlüğü raporun talep eden kişilerce incelenmesini sağlar.

Komisyonun çalışmalarını tamamlamasını takiben Bakanlık proje için gerçekleştirilen tüm çalışmaları ve geçen dönemde yapılan tüm toplantıların sonuçlarını göz önüne alarak “ÇED Olumlu” veya “ÇED Olumsuz” kararını verir. Karardan proje sahibini, ilgili İl Müdürlüğünü ve diğer paydaşları haberdar eder ve ilgili Valilik de uygun vasıtalarla kararı halka duyurur.

Aşağıda sırasıyla, **ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve/veya Valilik Makamı Açısından ÇEDY 2003 Ek 1’e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi ve ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve/veya Valilik Makamı Açısından ÇEDY 2003 Ek 2’ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi** verilmiştir. Bu sıralı denetim dizelgelerinin kullanılmasıyla ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve/veya Valilik Makamının ÇED sürecinin bütününde uygulamada kolaylık sağlayacak birer rehber elinde bulunacaktır. Her bir aşama için yapılacak iş tamamlandıktan sonra yanında bulunan denetim kutusuna “√” işareti konularak, sıralı olarak o basamağın tamamlandığı belli edilmiş olacaktır. Ayrıca bir sonraki yapılacak işin ne olduğu da bir alttaki yapılacak iş sırasında görülecektir. Böylelikle karmaşık gibi görülen ÇED sürecindeki yapılması gereken işler basitleştirilerek sıralanmış ve sistemli bir şekilde sürdürülmüş olacaktır. ÇED sürecinin kalitesi arttırılmış olacaktır. Şimdi, ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve/veya Valilik Makamı Açısından ÇEDY 2003 Ek 1’e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi inceleyelim.

**Çizelge 9.3.ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve Valilik Makamı Açısından ÇEDY
2003 Ek 1'e Göre "ÇED Olumlu", "ÇED Olumsuz" Kararı Sıralı
Denetim Dizelgesi**

EK 1'E GÖRE ÇED SÜRECİ ÇEDY 2003 MADDELERİ	DENETİM	YAPILACAK İŞLER
1.ÇEDR veya PROJE TANITIM DOSYASI (PTD) HAZIRLAMA (md. 6) ve BAŞVURU		a.Proje sahibi, Proje Tanıtım Dosyası (PTD) hazırlar veya PTD ve ÇED Raporu (ÇEDR)'yi ÇOB (Bakanlık)'dan yeterlilik belgesi alan kuruma veya kuruluşa hazırlatır. Bunları denetleme yetkisi Bakanlığa aittir.
		b. Proje sahibi, dilekçe ekinde Ek 3'te sunulan genel format kapsamında Çevre ve Orman Bakanlığı (Bakanlık)'a başvuru yapar. Eğer, daha önce projeye ilgili "ÇED Gereklidir Kararı" alınmışsa: dilekçe ekinde bu kararı ve PTD'yi ekleyerek Bakanlığa başvurur. Bu dosya başvuru dosyası olarak işlem görür.
2.ÇED SÜRECİNİN BAŞLATILMASI ve KAPSAM BELİRLEME ve İNCELEME DEĞERLENDİRME KOMİSYONU (KOMİSYON)'UN KURULUŞU (md. 8)		a. Bakanlık, başvuru dosyasındaki bilgi ve belgeleri uygunluk bakımından inceler. Bakanlık üç gün içerisinde başvuru dosyası hakkında proje sahibine yazılı bilgi verir.
		b. İnceleme sonucunda dosyanın uygun hazırlandığına karar verilmesi halinde Bakanlık tarafından başvuru dosyasındaki bilgiler dikkate alınarak, ilgili kurum ve kuruluş temsilcileri, Bakanlık yetkilileri ile proje sahibi ve/veya temsilcilerinden oluşan bir komisyon kurulur.
		c.Bakanlık, proje sahibinden başvuru dosyasını komisyon üyelerinin sayısı kadar çoğaltmasını ister. "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" kararı verilen projeler için, proje sahibi bir dilekçe ekinde bu karar ve proje tanıtım dosyası ile Bakanlığa başvurur. Bu dosya başvuru dosyası olarak işlem görür. Bakanlık bu dosyayı inceler ve belirlediği komisyon üyelerinin sayısı kadar çoğaltılmasını proje sahibinden ister.
		d.a. b. c. 'de öngörülen işlemler üç işgünü içinde tamamlanır.
		e.Bakanlık başvuru dosyasının bir kopyasını Halkın Katılımı Toplantısı ve Kapsam belirleme toplantısının tarihini ve yerini belirten bir yazı ekinde komisyon üyelerine gönderir ve komisyonu ilk toplantıya çağırır.
		f.Komisyonu Bakanlık temsilcisi başkanlık eder ve komisyonun sekreteryası hizmetleri Bakanlıkça yürütülür.
		g. Bakanlık, gerekli gördüğü hallerde, projenin konusu, türü ve proje için belirlenen yerin özelliklerini de dikkate alarak, üniversiteler, enstitüler, araştırma ve uzman kuruluşları, meslek odaları, sendikalar, birlikler, sivil toplum örgütlerinden temsilcileri de komisyon toplantılarına üye olarak çağırabilir.
3.HALKIN KATILIMI TOPLANTISI		h.Komisyonunda kurum ve kuruluş temsilcisi olarak görev yapan üyelerin, yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olmaları ve temsil ettikleri kurum ve kuruluşlar adına görüş vermeye yetkili kılınmış olmaları esastır. Bakanlık bu durumu gözetir.
		a.Komisyonun Kapsam belirleme toplantısından önce, halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere proje sahibi tarafından projenin gerçekleştirileceği yerde Bakanlık ile

(md. 9)		mutabakat sağlanarak belirlenen tarihte, halkın katılımı toplantısı düzenlenir.
		b.Toplantı yeri Valilik ve proje sahibi tarafından belirlenir ve Valilik tarafından Bakanlığa bildirilir. Toplantı için projeden en çok etkilenmesi beklenen yöre halkının kolaylıkla ulaşabileceği merkezi bir yerin seçilmesine özen gösterilir.
		c.Proje sahibi, toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirten bir ilanı ulusal düzeyde yayımlanan bir gazete ile o yörede yayımlanan yerel bir gazetede toplantı tarihinden en az üç gün önce yayınlatır. Bakanlık bu süreci gözetir.
		d.Toplantı İl Çevre ve Orman Müdürünün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında yapılır. Toplantıda; halkın proje hakkında bilgilendirilmesi, görüş ve önerilerinin alınması sağlanır. Başkan katılımcılardan görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Toplantı tutanağı, bir sureti Valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilir.
		e.Komisyon üyeleri, 8 inci madde de belirlendiği şekilde kendi isteklerine bağlı olarak Kapsam belirleme toplantısı öncesinde proje uygulama yerini inceleyebilir, kendilerine iletilen tarihe göre halkın katılımı toplantısına katılabilirler. Halkın katılımı toplantısı çalışmaları ile ilgili sekreteryaya hizmeti, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından yürütülür. Bakanlık bu süreci gözetir.
4.KOMİSYONUN, KAPSAM VE ÖZEL FORMAT BELİRLEME TOPLANTISI (md. 10)		a.Halkın Katılımı, Bilgilendirme, Kapsam Belirleme ve Özel Format verme işlemleri, 12 işgünü içerisinde tamamlanır. Bakanlık bu süreci gözetir.
		b.Komisyonun, kapsam ve özel format belirleme amaçlı ilk toplantısında; (1).Proje sahibi, proje hakkında komisyonu bilgilendirir. (2).Bakanlık ve/veya taşra teşkilatı Halkın Katılımı Toplantısı hakkında komisyonu bilgilendirir. Ayrıca halkın katılımı toplantısına katılmış bulunan komisyon üyeleri de görüş ve önerilerini bildirirler. (3).Projenin hangi kapsamda ele alınmasının gerektiğini belirlemek üzere projenin önemli çevresel etkileri göz önüne alınarak Ek 3'deki proje tanıtım genel formatında ana başlıklar altında ele alınması gereken konular detaylandırılır, kapsam belirlenir. (4).Komisyon tarafından formata ilave edilmesi ya da formattan çıkarılması gereken hususlar tespit edilir. Halkın Katılımı Toplantısındaki görüş ve öneriler de dikkate alınarak özel format ile ÇEDR'yi hazırlayacak çalışma grubu belirlenir. Bakanlık bu süreci gözetir.
		c.Komisyon tarafından belirlenen özel format, proje sahibi ve/veya temsilcisine bu maddede belirlenen süre (a. maddesi)içerisinde Bakanlık tarafından verilir.

		d.Proje sahibi özel formatın veriliş tarihinden itibaren bir yıl içinde ÇEDR'yi Bakanlığa sunmakla yükümlüdür. Bu süre içinde ÇEDR sunulmaz veya gerekçesi belirtilerek ek süre isteminde bulunulmaz ise başvuru geçersiz sayılır.
		e.Proje sahibinin süre uzatım talebi Bakanlıkça uygun bulunması halinde altı ayı geçmemek üzere ek süre verilir.
5.ÇEDR'NİN BAKANLIĞA SUNULMASI (md. 11)		a.ÇEDR, proje sahibi tarafından bir dilekçe ekinde Bakanlığa sunulur. ÇEDR'nin özel formata uygunluğu ve belirlenen çalışma grubunda yer alması gereken meslek uzmanlarınca hazırlanıp hazırlanmadığı hakkındaki inceleme Bakanlık tarafından üç işgünü içinde sonuçlandırılır.
		b.ÇEDR'nin özel formata uygun olmadığı ve/veya belirlenen çalışma grubunca hazırlanmadığının anlaşılması halinde, bu hususların yerine getirilmesi için rapor proje sahibine iade edilir. Düzeltilen ÇEDR'nin üç ay içinde Bakanlığa sunulmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır. Bakanlık bu süreci gözetir.
		c.Özel formata uygun olduğu tespit edilen ÇEDR, proje sahibi tarafından yeterli sayıda çoğaltılarak Bakanlığa sunulur. Bakanlık, ÇEDR'yi incelemek ve değerlendirmek üzere yapılacak toplantının tarihini ve yerini belirten bir yazı ekinde raporu komisyon üyelerine gönderir.
		d.Proje ile ilgili inceleme değerlendirme sürecinin başladığı ve ÇEDR'nin halkın görüşüne açıldığı Bakanlık ve Valilik tarafından uygun araçlarla halka duyurulur.
		e. ÇEDR'yi incelemek isteyenler, Bakanlık merkezinde veya İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde duyuru tarihinden itibaren raporu inceleyerek proje hakkında Bakanlığa veya Valiliğe görüş bildirebilirler. Valiliğe bildirilen görüşler Bakanlığa iletilir. Bu görüşler komisyon tarafından dikkate alınır. İnceleme, değerlendirme sürecinin tamamlanmasından sonra bildirilen görüşler dikkate alınmaz. Bakanlık bu süreci gözetir.
6.KOMİSYONUN ÇALIŞMA USULÜ VE ÇEDR'NİN İNCELENMESİ (md. 12)		a. Komisyon ÇEDR'yi, ilk inceleme değerlendirme toplantısından sonraki on işgünü içinde inceler ve değerlendirir. Komisyon üye sayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Komisyon üyeleri, temsil ettikleri merkezi ve yerel kurum ve kuruluşları ilgilendiren konulardaki yetki, görev ve sorumlulukları çerçevesinde görevlendirilirler, kurum ve kuruluşları adına görüş bildirirler. Komisyon başkanı, üyelerden görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Yazılı görüş veren kurum temsilcilerinin sonraki toplantılara katılmamaya ilişkin istemleri komisyon başkanınca değerlendirilir. Komisyon, proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir. Su, toprak vb. analizlerde, tartışmalı durum olması halinde tanık numuneye başvurabilir. Yetkili uzman kurum ve kuruluşlardan görüş alabilir. Bu işlemlerde gerekli harcamalar proje sahibi tarafından karşılanır. Komisyon gerekli görürse, görevlendireceği üyeleri aracılığı ile projenin gerçekleştirilmesi planlanan yerde ve benzer tesislerde inceleme yapabilir. ÇEDR'de önemli eksiklik ve yanlışların görülmesi durumunda komisyon, bunların giderilmesini proje sahibinden veya ilgili kurumlardan ister. Bu durumda, inceleme değerlendirme çalışması durdurulur. Eksiklikler tamamlanmadan veya gerekli düzeltmeler yapılmadan komisyon çalışmalarına devam edilemez.

		Proje sahibinin ÇEDR’de gerekli görülen düzeltmeleri yapıp yeniden Bakanlığa sunmasından sonra, komisyon Bakanlıkça toplantıya çağrılır. Toplantının yapılması ile birlikte inceleme değerlendirme süreci kaldığı yerden işlemeye başlar. Proje sahibinden ÇEDR’de değişiklik yapması en çok iki kez istenebilir. Yapılan düzeltme komisyonca yeterli görülmez ise durum bir tutanakla saptanır ve başvuru Bakanlıkça geçersiz sayılır. Komisyon tarafından, inceleme değerlendirme toplantıları sırasında; a) ÇEDR ve eklerinin yeterli ve uygun olup olmadığı, b) Yapılan incelemelerin, hesaplamaların ve değerlendirmelerin yeterli düzeyde veri, bilgi ve belgeye dayandırılıp dayandırılmadığı, c) Projenin çevreye olabilecek etkilerinin kapsamlı bir şekilde incelenip incelenmediği, d) Çevreye olabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin tespit edilip edilmediği, e) Halkın katılımı toplantısının usulüne uygun yapıp yapılmadığı, halkın katılımı toplantısında üzerinde durulan konulara yeterince çözüm getirilip getirilmediğine ilişkin inceleme ve değerlendirmeler yapılır. Komisyon çalışmalarını, on iş günü içinde sonuçlandırır. Komisyonun değerlendirmeleri, üyeler tarafından imzalanmış bir tutanakla saptanır. Bakanlık bu süreci gözetir.
7.NİHAİ ÇEDR’LERİ VE İLGİLİ DOKÜMANLARIN BAKANLIĞA SUNULMASI (md. 13)		a.Proje sahibi inceleme değerlendirme toplantılarının sona erdirilmesinden sonraki beş iş günü içinde aşağıdaki belgeleri Bakanlığa sunar: (1) Komisyon tarafından incelenerek son şekli verilen nihai ÇEDR, (2) Nihai ÇEDR ve eklerinin taahhüdü altında olduğunu belirten taahhüt yazısı ve noter onaylı imza sirküleri. Kamu kurum ve kuruluşlarından imza sirküleri istenmez. Bakanlık bu belgeleri alır.
		b.a.’da belirtilen belgeler öngörülen süre içinde gerekçesi belirtilmeden sunulmaz ise ÇEDR geçersiz sayılır.
8.“ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ OLUMLU” VEYA “ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ OLUMSUZ” KARARI (md. 14)		a.Bakanlık, komisyonun rapor hakkındaki çalışmalarını dikkate alarak beş işgünü içinde proje için “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz” kararı verir, bu kararı proje sahibine ve ilgili kurum ve kuruluşlara yazılı olarak bildirir.
		b. Valiliğe bu durumu yazılı olarak bildirir. Valilik, alınan kararı gerekçeleri ile beraber uygun araçlarla yöre halkına duyurur.
		c.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı verilen proje için beş yıl içinde yatırıma başlanmaması durumunda “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı geçersiz sayılır. Bu süreyi gözetir.
		d.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz” kararı verilen projeler için “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz” kararı verilmesine neden olan koşulların tamamında değişiklik olması durumunda proje sahibi yeniden başvuruda bulunabilir. Bu durumu gözetir.

9.YATIRIMIN İZLENMESİ VE KONTROL EDİLMESİ (md. 18)		a.Bakanlık, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı veya “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı verilen projelerle ilgili olarak, ÇEDR veya Ek 4’e göre hazırlanan proje tanıtım dosyasında öngörülen ve proje sahibi tarafından taahhüt edilen hususların yerine getirilip getirilmediğini izler ve kontrol eder.
		b.Bakanlık bu görevi yerine getirirken gerekli görmesi durumunda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapar.
		c.Proje sahibi veya yetkili temsilcisi, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı alındıktan sonra ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatlar ile yatırımın başlangıç, inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin izleme raporlarını Valiliğe iletmekle yükümlüdür. Valilik halkı bilgilendirir ve Bakanlığa bilgi verir.
10.YÖNETMELİĞE AYKIRI UYGULAMALARIN DURDURULMASI (md. 19)		a.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı alınmadan yatırıma başlandığının tespit edilmesi durumunda, Valilik tarafından yatırım durdurulur. “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadıkça durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu Bakanlık gözetmelidir.
		b.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı verildikten sonra, proje sahibi tarafından ÇEDR veya proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususlara uyulmadığının tespit edilmesi durumunda söz konusu taahhütlere uyulması için Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde Valilikçe bir defaya mahsus olmak üzere süre verilebilir. Bu süre sonunda taahhüt edilen hususlara uyulmaz ise yatırım durdurulur. Yükümlülükler yerine getirilmedikçe durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu Bakanlık gözetmelidir.
11.SÜRELERİN UZATILMASI VE DURDURULMASI (md. 20)		a. Bu Yönetmelikte belirtilen süreler, proje sahibinin istemi ve Bakanlıkça uygun görülmesi halinde veya Bakanlığın doğrudan gerekli gördüğü hallerde, gerekçesi belirtilerek Bakanlık tarafından uzatılabilir veya durdurulabilir. Proje sahibine raporlarla ilgili eksiklikleri gidermesi ve ilave işlemler yapması için verilen süreler Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecine dahil değildir. Bu durumu Bakanlık gözetir.

ÇED Yönetmeliği Ek 2 kapsamındaki projeler ile Yönetmelik kapsamı dışında olan ve mevcut durumlarında değişiklik yapılmak istenen projeler (ÇED raporu hazırlanmasının gerekip gerekmediğine karar vermek üzere seçme-eleme sürecine tabi olan projeler) için ise ilk aşamalarda, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ek 4’e uygun

hazırlanan Proje Tanıtım Dosyası'nda sunulduğu haliyle sunulan bilgi ve belgelerin yeterli olup olmadığına karar verir. (20 Mayıs 2004'ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için ÇED Gerekli ve/veya ÇED Gerekli Değildir karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir). Uygun değilse, gerekli düzeltmelerin yapılması talimatını verir. Uygunsa, Bakanlık hazırlanan proje tanıtım dosyasını Ek 4'deki ölçütler çerçevesinde inceler ve değerlendirir. Bakanlık, bu aşamada gerekli görülmesi halinde proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir.

Bu incelemenin sonucunda Bakanlık “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli” veya “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararını verir. Kararı proje sahibine ve Valiliğe bildirir; ilgili Valilik de kararı taşra teşkilatlarına ve halka duyurur.

“ÇED Olumlu” ya da “ÇED Gerekli Değildir” kararı verilen projeler için, Bakanlık proje uygulaması sırasında gerçekleşen olayları izler ve bunların ÇED raporunda ya da Proje Tanıtım Dosyasında belirtilen hususlara uygun gerçekleştirilmesini sağlar; Bakanlık gerekli görmesi durumunda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapabilir. Her iki durumda da proje sahibi inşaat, işletme ve işletme sonrası aşamalarındaki faaliyetlere ilişkin izleme raporlarını ve alınmış diğer izin ve ruhsatların suretlerini Bakanlığa iletmekle sorumludur. Bakanlık bunları ilgili Valiliklere göndererek kamuoyunun bilgilendirilmesini sağlar.

ÇED tamamlanmadan ve “ÇED Gerekli Değildir” veya “ÇED Olumlu” kararı verilmeden projenin inşasına başlandığı tespit edilirse, bu iki karardan biri verilene kadar işler durdurulur. ÇED raporunda veya Proje Tanıtım Dosyasında ortaya konulan ve proje sahibi tarafından taahhüt edilen hususlardan projenin yürütülmesi sırasında yerine getirmeyenler olduğu tespit edildiğinde, bu hususların yerine getirilmesi için Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde Valilikçe bir defaya mahsus olmak üzere süre verilebilir. Bu süreden sonra şartlar yerine getirilmemişse, proje şartlar yerine getirilene kadar Bakanlık tarafından durdurulur.

Bir dizi diğer husus da ÇOB'un sorumluluğu altındadır. Bunlar şöyledir:

Sözü edilen sürelerin uzatılması geçerli sebepler olmak ve Bakanlığın izni olmak kaydıyla mümkün olabilir.

Proje sahibinin değişmesi durumunda, ÇED ile ilgili tüm taahhüt ve yükümlülükler projenin yeni sahibi tarafından yüklenilmiş olur.

Anlaşmazlık durumunda, Bakanlık kararı esas alınır.

Bakanlığın ÇED uygulamalarına ilişkin olarak yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içerisinde her türlü eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri yapma yetkisi bulunmaktadır.

Askeri projelerle ilgili ÇED uygulamaları ilgili kurumun görüşü alınarak Bakanlık tarafından belirlenir.

Birden fazla projeyi içeren entegre projeler için, Bakanlık tek bir ÇED raporu hazırlanmasını isteyebilir.

ÇED Raporu hazırlayacak kurum ve kuruluşlar Bakanlıktan Yeterlik Belgesi almakla ykmldrlər. Yeterlik Belgesinin verilmesi, Yeterlik Belgesi verilen kurum ve kuruluşların kontrolü ve belgenin iptal edilmesi ile ilgili usl ve esaslar Bakanlıkça hazırlanacak bir tebliğ ile düzenlenir.

Bakanlık ÇED yönetmeliğinin uygulanmasına ilişkin tebliğler yayınlayabilir.

Yeni yönetmeliğin yürürlüğe giriş tarihinden önce teslim edilmiş belgeler eski mevzuatta belirtilen kurallara uygun olmak durumundadır.

Açıklamalar ışığında **ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve/veya Valilik Makamı Açısından EDY 2003 Ek 2'ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi** inceleyecek olursak; proje sahibinin yapması gereken işler ve yerine getirilmesi gereken sorumlulukları sıralamış, sınıflandırmış ve böylece her bir adım sırasıyla denetlenerek süreci basitleştirmiş oluruz. Sürecin hızlı etkin ve kaliteli yürütülmesine yardımcı olmak için bu dizelge hazırlanmıştır.

**Çizelge 9.4.ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü ve/veya Valilik Makamı Açısından
ÇEDY 2003 Ek 2'ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir”
Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi**

EK 2'YE GÖRE ÇED SÜRECİ ÇEDY 2003 MADDELERİ	DENETİM	YAPILACAK İŞLER
1.SEÇME, ELEME KRİTERİNE TABİ PROJELER (md. 15)		a. (1).Ek 2 listesinde yer alan projeler, (2).Bu Yönetmelik kapsamında yer alan projelerin, gerek yatırım gerekse işletme döneminde mevcut durumlarında yapılmak istenilen değişikliklere ilişkin projeler, (3)Bu Yönetmelik kapsamı dışında bulunan faaliyetlerin mevcut durumlarında yapılmak istenen ve bu faaliyetlerin Yönetmelik kapsamına girmeleri sonucunu doğuracak olan değişikliklere ilişkin projeler, (4).(2) ve (3) bendinde yer alan projelere, ileri teknoloji uygulamak suretiyle yapılmak istenilen değişikliklerin proje sahibi tarafından belgelenmesi halinde, proje Bakanlıkça (20 Mayıs 2004'ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için ÇED Gereklidir ve/veya ÇED Gerekli Değildir karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir) değerlendirilir.
2.SEÇME-ELEME KRİTERİ BAŞVURU VE İNCELEME (md. 16)		a.Proje Tanıtım Dosyası (PTD) hazırlar veya PTD ve ÇED Raporu (ÇEDR)'yi ÇOB'dan yeterlilik belgesi alan kuruma veya kuruluşa hazırlatır. Proje sahibi, projesi için Çevresel Etki Değerlendirmesi uygulamasının gerekli olup olmadığının araştırılması amacıyla bir dilekçe ekinde Ek 4' e göre hazırlayacağı üç adet Proje tanıtım dosyası ile hazırladığı proje tanıtım dosyasında ve eklerinde yer alan bilgi belgelerin doğru olduğunu belirtir taahhüt yazısını ve imza sirkülerini Bakanlığa / Valiliğe sunar b.Bakanlık / Valilik, proje için hazırlanan proje tanıtım dosyasını Ek 4 de yer alan kriterler çerçevesinde beş işgünü içinde inceler. Dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerde eksikliklerin bulunması halinde bunların tamamlanmasını proje sahibinden ister. c.Bakanlık / Valilik gerekli gördüğü hallerde proje alanını yerinde inceleyebilir veya inceletebilir.
3.“ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ GEREKLİDİR” VEYA “ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ GEREKLİ DEĞİLDİR” KARARI (md.17)		a. Bakanlık / Valilik 15 inci maddenin (a), (b), (c) bendinde yer alan projeleri (yani 1. numaralı başlık (1), (2), (3)'deki projeler), Ek 4'deki kriterler çerçevesinde inceler ve değerlendirir. Bakanlık, bu aşamada gerekli görülmesi halinde proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir. Proje sahibi masrafları karşılar. b.Bakanlık / Valilik on beş işgünü içinde inceleme ve değerlendirmelerini tamamlar. c.Bakanlık / Valilik Proje hakkında “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir” veya “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararını beş işgünü içinde verir, kararı Valiliğe ve proje sahibine bildirir. d.Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekli değildir kararı verilen proje için 5 yıl içinde yatırıma başlanmaması durumunda Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekli değildir kararı geçersiz sayılır.

		e.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir” kararı alınan projeler 7 nci madde uyarınca Çevresel Etki Değerlendirmesine tabidir. Bir yıl içinde 8 inci maddeye göre Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinin başlatılmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır.
4.YATIRIMIN İZLENMESİ VE KONTROL EDİLMESİ (md. 18)		a.Proje sahibi veya yetkili temsilcisi, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alındıktan sonra ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatlar ile yatırımın başlangıç, inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin izleme raporlarını Valiliğe iletmekle yükümlüdür. Valilik halkı bilgilendirir ve Bakanlığa bilgi verir.
5.YÖNETMELİĞE AYKIRI UYGULAMALARIN DURDURULMASI (md. 19)		a.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadan yatırıma başlandığının tespit edilmesi durumunda, Valilik tarafından yatırım durdurulur. “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadıkça durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu Bakanlık gözetir.
		b.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı verildikten sonra, proje sahibi tarafından ÇEDR veya proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususlara uyulmadığının tespit edilmesi durumunda söz konusu taahhütlere uyulması için Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde Valilikçe bir defaya mahsus olmak üzere süre verilebilir. Bu süre sonunda taahhüt edilen hususlara uyulmaz ise yatırım durdurulur. Yükümlülükler yerine getirilmedikçe durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu bakanlık gözetmelidir.
6.SÜRELERİN UZATILMASI VE DURDURULMASI (md. 20)		a.Bu Yönetmelikte belirtilen süreler, proje sahibinin istemi ve Bakanlıkça uygun görülmesi halinde veya Bakanlığın doğrudan gerekli gördüğü hallerde, gerekçesi belirtilerek Bakanlık tarafından uzatılabilir veya durdurulabilir. Proje sahibine raporlarla ilgili eksiklikleri gidermesi ve ilave işlemler yapması için verilen süreler Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecine dahil değildir. Bu durumu Bakanlık gözetir.

9.2.3.Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu’nun Ek 1 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması

İnceleme-Değerlendirme Komisyonunun temel amacı Bakanlığa başvurusu yapılan projenin kapsamlı bir değerlendirmesinin yapılması, hazırlanacak ÇED raporunun kapsamının belirlenmesi ve hazırlanan raporun değerlendirilmesidir.

Komisyon, Bakanlık tarafından ilgili kurum ve kuruluş temsilcileri, Bakanlık yetkilileri ile proje sahibi ve/veya temsilcilerinden oluşmak üzere kurulur. Bakanlık, gerekli gördüğü hallerde, projenin konusu, türü ve proje için belirlenen yerin özelliklerini de dikkate alarak, üniversiteler, enstitüler, araştırma ve uzman kuruluşları, meslek odaları, sendikalar, birlikler, sivil toplum örgütlerinden temsilcileri de komisyon toplantılarına üye olarak çağırabilir. Komisyonda kurum ve kuruluş temsilcisi olarak görev yapan üyelerin, yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olmaları ve temsil ettikleri kurum ve kuruluşlar adına görüş vermeye yetkili kılınmış olmaları esastır.

Komisyonun kapsam belirleme amaçlı ilk toplantısından önce, projenin gerçekleştirileceği yerde halkın katılımı toplantısı yapılır. Komisyon üyeleri, kendi isteklerine bağlı olarak kapsam belirleme toplantısı öncesinde proje uygulama yerini inceleyebilir, kendilerine iletilen tarihe göre halkın katılımı toplantısına katılabilirler. Kapsam belirleme aşamasında, halkın katılımı toplantısından elde edilen girdiler ve halkın görüşleri Komisyon tarafından gözönünde bulundurulmalıdır.

Komisyonun **kapsam belirleme amaçlı ilk toplantısında** 1) Komisyon, proje sahibinden proje hakkında bilgi alır; 2) Bakanlık ve/veya taşra teşkilatı Halkın Katılımı Toplantısı hakkında Komisyonu bilgilendirir; halkın katılımı toplantısına katılmış bulunan Komisyon üyeleri de görüş ve önerilerini bildirirler; 3) projenin önemli çevresel etkileri göz önüne alınarak, ele alınması gereken konular detaylandırılır, kapsam belirlenir; 4) genel formata ilave edilmesi ya da formattan çıkarılması gereken hususlar tespit edilir, halkın katılımı toplantısındaki görüş ve öneriler de dikkate alınarak özel format ile ÇED raporunu hazırlayacak çalışma grubu belirlenir.

Hazırlanan ÇED raporunun özel formata uygun olduğunu tespit ettikten sonra Bakanlık, Komisyonu tekrar toplantıya çağırır. Komisyon üye sayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Komisyon başkanı, üyelere görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir.

Yazılı görüş veren kurum temsilcilerinin sonraki toplantılara katılmamaya ilişkin istemleri komisyon başkanınca değerlendirilir.

Komisyon proje sahibinden gerçekleştirilen ölçüm ve analizlere ilişkin bilgi isteyebilir ve şüphe durumunda, proje sahası ziyaret edilebilir, örnekler alınabilir veya başka uzmanların bilgisine başvurulabilir. Raporda önemli unsurlar eksikse, komisyon çalışması, bu unsurlar rapora ekleninceye kadar durdurulur. Komisyon toplantıları rapor tamam hale getirildiği zaman devam eder.

Komisyon, ilk inceleme değerlendirme toplantısından sonraki on işgünü içinde ÇED raporunu inceler ve değerlendirir. Komisyon tarafından, **inceleme değerlendirme toplantıları sırasında**; 1) rapor ve eklerinin yeterli ve uygun olup olmadığı; 2) yapılan incelemelerin, hesaplamaların ve değerlendirmelerin yeterli düzeyde veri, bilgi ve belgeye dayandırılıp dayandırılmadığı; 3) projenin çevreye olabilecek etkilerinin kapsamlı bir şekilde incelenip incelenmediği; 4) çevreye olabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin tespit edilip edilmediği; 5) halkın katılımı toplantısının usulüne uygun yapılıp yapılmadığı, halkın katılımı toplantısında üzerinde durulan konulara yeterince çözüm getirilip getirilmediğine ilişkin inceleme ve değerlendirmeler yapılır. İnceleme-değerlendirme sürecine ilişkin rapor Komisyon üyeleri tarafından hazırlanır ve imzalanır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın dışında, ÇED sürecindeki ve çevre yönetimindeki önemli paydaşlardan bazıları şunlardır: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı. Bu Bakanlıklar ve bağlı kuruluşları söz konusu projenin özelliklerine bağlı olarak sıklıkla ÇED sürecinde pay sahibidirler ve ÇED komisyonlarında önemli rol oynarlar.

Aşağıda, **Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi** verilmiştir. Bu sıralı denetim dizelgelerinin kullanılmasıyla Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu'nun ÇED sürecinin bütününde uygulamada kolaylık sağlayacak bir rehber elinde bulunacaktır. Her bir aşama için yapılacak iş tamamlandıktan sonra yanında bulunan denetim kutusuna “ √ ” işareti konularak, sıralı olarak o basamağın tamamlandığı belli edilmiş olacaktır. Ayrıca bir sonraki yapılacak işin ne olduğu da bir alttaki yapılacak iş sırasında görülecektir. Böylelikle

karmaşık gibi görülen ÇED sürecindeki yapılması gereken işler basitleştirilerek sıralanmış ve sistemli bir şekilde sürdürülmüş olacaktır. ÇED sürecinin kalitesi artırılmış olacaktır.

Çizelge 9.5.'da Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre "ÇED Olumlu", "ÇED Olumsuz" Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi verilmiştir.

Çizelge 9.5.Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre "ÇED Olumlu", "ÇED Olumsuz" Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi

EK 1'E GÖRE ÇED SÜRECİ ÇEDY 2003 MADDELERİ	DENETİM	YAPILACAK İŞLER
1.ÇED SÜRECİNİN BAŞLATILMASI, KAPSAM BELİRLEME ve İNCELEME DEĞERLENDİRME KOMİSYONU (KOMİSYON)'UN KURULUŞU (md. 8)		- Bakanlık, başvuru dosyasındaki bilgi ve belgeleri uygunluk bakımından inceler. Bakanlık üç gün içerisinde başvuru dosyası hakkında proje sahibine yazılı bilgi verir. - İnceleme sonucunda dosyanın uygun hazırlandığına karar verilmesi halinde Bakanlık tarafından başvuru dosyasındaki bilgiler dikkate alınarak, ilgili kurum ve kuruluş temsilcileri, Bakanlık yetkilileri ile proje sahibi ve/veya temsilcilerinden oluşan bir komisyon kurulur. - Bakanlık, proje sahibinden başvuru dosyasını komisyon üyelerinin sayısı kadar çoğaltmasını ister. "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" kararı verilen projeler için, proje sahibi bir dilekçe ekinde bu karar ve proje tanıtım dosyası ile Bakanlığa başvurur. Bu dosya başvuru dosyası olarak işlem görür. Bakanlık bu dosyayı inceler ve belirlediği komisyon üyelerinin sayısı kadar çoğaltılmasını proje sahibinden ister. - Yukarıdaki işlemler üç iş günü içerisinde tamamlanır.
		a.Bakanlık başvuru dosyasının bir kopyasını Halkın Katılımı Toplantısı ve Kapsam belirleme toplantısının tarihini ve yerini belirten bir yazı ekinde komisyon üyelerine gönderir ve komisyonu ilk toplantıya çağırır.
		b.Komisyonla Bakanlık temsilcisi başkanlık eder ve komisyonun sekreteryaya hizmetleri Bakanlıkça yürütülür.
		c.Bakanlık, gerekli gördüğü hallerde, projenin konusu, türü ve proje için belirlenen yerin özelliklerini de dikkate alarak, üniversiteler, enstitüler, araştırma ve uzman kuruluşları, meslek odaları, sendikalar, birlikler, sivil toplum örgütlerinden temsilcileri de komisyon toplantılarına üye olarak çağırabilir.
		d.Komisyonla kurum ve kuruluş temsilcisi olarak görev yapan üyelerin, yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olmaları ve temsil ettikleri kurum ve kuruluşlar adına görüş vermeye yetkili kılınmış olmaları esastır. Bakanlık bu durumu gözetir.

2.HALKIN KATILIMI TOPLANTISI (md. 9)		a.Komisyonun Kapsam belirleme toplantısından önce, halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere proje sahibi tarafından projenin gerçekleştirileceği yerde Bakanlık ile mutabakat sağlanarak belirlenen tarihte, halkın katılımı toplantısı düzenlenir. Komisyon üyelerine bilgi verilir.
		b.Toplantı yeri Valilik ve proje sahibi tarafından belirlenir ve Valilik tarafından Bakanlığa bildirilir. Toplantı için projeden en çok etkilenmesi beklenen yöre halkının kolaylıkla ulaşabileceği merkezi bir yerin seçilmesine özen gösterilir. Komisyon üyelerine bilgi verilir
		c.Toplantı İl Çevre ve Orman Müdürünün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında yapılır. Toplantıda; halkın proje hakkında bilgilendirilmesi, görüş ve önerilerinin alınması sağlanır. Başkan katılımcılardan görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Toplantı tutanağı, bir sureti Valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilir. Bu tutanak, Komisyon üyelerine kapsam belirleme toplantısında verilir.
		d.Komisyon üyeleri, 8 inci madde de belirlendiği şekilde kendi isteklerine bağlı olarak Kapsam belirleme toplantısı öncesinde proje uygulama yerini inceleyebilir, kendilerine iletilen tarihe göre halkın katılımı toplantısına katılabilirler. Halkın katılımı toplantısı çalışmaları ile ilgili sekreteryaya hizmeti, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından yürütülür. Bakanlık bu süreci gözetir.
3.KOMİSYONUN, KAPSAM VE ÖZEL FORMAT BELİRLEME TOPLANTISI (md. 10)		a.Halkın Katılımı, Bilgilendirme, Kapsam Belirleme ve Özel Format verme işlemleri, 12 işgünü içerisinde tamamlanır. Bakanlık ve Komisyon bu süreci gözetir.
		Komisyonun, kapsam ve özel format belirleme amaçlı ilk toplantısında;
		b.(1).Proje sahibi, proje hakkında komisyonu bilgilendirir.
		c.(2).Bakanlık ve/veya taşra teşkilatı Halkın Katılımı Toplantısı hakkında komisyonu bilgilendirir. Ayrıca halkın katılımı toplantısına katılmış bulunan komisyon üyeleri de görüş ve önerilerini bildirirler.
		d.(3).Projenin hangi kapsamda ele alınmasının gerektiğini belirlemek üzere projenin önemli çevresel etkileri göz önüne alınarak Ek 3'deki proje tanıtım genel formatında ana başlıklar altında ele alınması gereken konular detaylandırılır, kapsam belirlenir.
		e.(4).Komisyon tarafından formata ilave edilmesi ya da formattan çıkarılması gereken hususlar tespit edilir. Halkın Katılımı Toplantısındaki görüş ve öneriler de dikkate alınarak özel format ile ÇEDR'yi hazırlayacak çalışma grubu belirlenir.

		f.Komisyon tarafından belirlenen özel format bakanlığa verilir. Proje sahibi ve/veya temsilcisine bu maddede belirlenen süre (a. maddesi)içerisinde Bakanlık tarafından verilir.
		g.Proje sahibi özel formatın verilış tarihinden itibaren bir yıl içinde ÇEDR'yi Bakanlığa sunmakla yükümlüdür. Bu süre içinde ÇEDR sunulmaz veya gerekçesi belirtilerek ek süre isteminde bulunulmaz ise başvuru geçersiz sayılır. Dolayısıyla, ÇEDR toplantısı yapılmasına gerek kalmaz.
		h.Proje sahibinin süre uzatım talebi Bakanlıkça uygun bulunması halinde altı ayı geçmemek üzere ek süre verilir.
4.ÇEDR'NİN BAKANLIĞA SUNULMASI (md. 11)		- ÇEDR, proje sahibi tarafından bir dilekçe ekinde Bakanlığa sunulur. ÇEDR'nin özel formata uygunluğu ve belirlenen çalışma grubunda yer alması gereken meslek uzmanlarınca hazırlanıp hazırlanmadığı hakkındaki inceleme Bakanlık tarafından üç işgünü içinde sonuçlandırılır. - ÇEDR'nin özel formata uygun olmadığı ve/veya belirlenen çalışma grubunca hazırlanmadığının anlaşılması halinde, bu hususların yerine getirilmesi için rapor proje sahibine iade edilir. Düzeltilen ÇEDR'nin üç ay içinde Bakanlığa sunulmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır. Bakanlık bu süreci gözetir.
		a.Özel formata uygun olduğu tespit edilen ÇEDR, proje sahibi tarafından yeterli sayıda çoğaltılarak Bakanlığa sunulur. Bakanlık, ÇEDR'yi incelemek ve değerlendirmek üzere yapılacak toplantının tarihini ve yerini belirten bir yazı ekinde raporu komisyon üyelerine gönderir.
		- Proje ile ilgili inceleme değerlendirme sürecinin başladığı ve ÇEDR'nin halkın görüşüne açıldığı Bakanlık ve Valilik tarafından uygun araçlarla halka duyurulur. - b.ÇEDR'yi incelemek isteyenler, Bakanlık merkezinde veya İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde duyuru tarihinden itibaren raporu inceleyerek proje hakkında Bakanlığa veya Valiliğe görüş bildirebilirler. Valiliğe bildirilen görüşler Bakanlığa iletilir. Bu görüşler komisyon tarafından dikkate alınır. İnceleme, değerlendirme sürecinin tamamlanmasından sonra bildirilen görüşler dikkate alınmaz. Bakanlık ve Komisyon bu süreci gözetir.
5.KOMİSYONUN ÇALIŞMA USULÜ VE ÇEDR'NİN İNCELENMESİ (md. 12)		a.Komisyon ÇEDR'yi, ilk inceleme değerlendirme toplantısından sonraki on işgünü içinde inceler ve değerlendirir.
		b.Komisyon üye sayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Komisyon üyeleri, temsil ettikleri merkezi ve yerel kurum ve kuruluşları ilgilendiren konulardaki yetki, görev ve sorumlulukları çerçevesinde görevlendirilirler, kurum ve kuruluşları adına görüş bildirirler. Komisyon başkanı, üyelerden görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Yazılı görüş veren kurum temsilcilerinin sonraki

		toplantılara katılmamaya ilişkin istemleri komisyon başkanınca değerlendirilir.
		c.Komisyon, proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir. Su, toprak vb. analizlerde, tartışmalı durum olması halinde tanık numuneye başvurulabilir. Yetkili uzman kurum ve kuruluşlardan görüş alabilir. Bu işlemlerde gerekli harcamalar proje sahibi tarafından karşılanır.
		d.Komisyon gerekli görürse, görevlendireceği üyeleri aracılığı ile projenin gerçekleştirilmesi planlanan yerde ve benzer tesislerde inceleme yapabilir.
		e.ÇEDR’de önemli eksiklik ve yanlışların görülmesi durumunda komisyon, bunların giderilmesini proje sahibinden veya ilgili kurumlardan ister. Bu durumda, inceleme değerlendirme çalışması durdurulur. Eksiklikler tamamlanmadan veya gerekli düzeltmeler yapılmadan komisyon çalışmalarına devam edilemez.
		f.Proje sahibinin ÇEDR’de gerekli görülen düzeltmeleri yapıp yeniden Bakanlığa sunmasından sonra, komisyon Bakanlıkça toplantıya çağrılır. Toplantının yapılması ile birlikte inceleme değerlendirme süreci kaldığı yerden işlemeye başlar.
		g.Proje sahibinden ÇEDR’de değişiklik yapması en çok iki kez istenebilir. Yapılan düzeltme komisyonca yeterli görülmez ise durum bir tutanakla saptanır ve başvuru Bakanlıkça geçersiz sayılır.
		h.Komisyon tarafından, inceleme değerlendirme toplantıları sırasında; a)ÇEDR ve eklerinin yeterli ve uygun olup olmadığı,
		b)Yapılan incelemelerin, hesaplamaların ve değerlendirmelerin yeterli düzeyde veri, bilgi ve belgeye dayandırılıp dayandırılmadığı,
		c)Projenin çevreye olabilecek etkilerinin kapsamlı bir şekilde incelenip incelenmediği,
		d)Çevreye olabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin tespit edilip edilmediği,
		e)Halkın katılımı toplantısının usulüne uygun yapıp yapılmadığı, halkın katılımı toplantısında üzerinde durulan konulara yeterince çözüm getirilip getirilmediğine ilişkin inceleme ve değerlendirmeler yapılır.
		ı.Komisyonun değerlendirmeleri, üyeler tarafından imzalanmış bir tutanakla saptanır.
		i.Komisyon tarafından incelenerek son şekli verilen nihai ÇEDR hazırlanır.
6.NİHAİ ÇEDR’LERİ VE İLGİLİ DOKÜMANLARI N BAKANLIĞA		Proje sahibi inceleme değerlendirme toplantılarının sona erdirilmesinden sonraki beş iş günü içinde aşağıdaki belgeleri Bakanlığa sunar: (1) Komisyon tarafından incelenerek son şekli verilen nihai ÇEDR, (2) Nihai ÇEDR ve eklerinin taahhüdü altında olduğunu belirten taahhüt yazısı ve noter onaylı imza sirküleri. Kamu kurum ve kuruluşlarından imza sirküleri istenmez. Bakanlık bu belgeleri alır.

SUNULMASI (md. 13)	b.a.'da belirtilen belgeler öngörülen süre içinde gerekçesi belirtilmeden sunulmaz ise ÇEDR geçersiz sayılır.
8.SÜRELERİN UZATILMASI VE DURDURULMASI (md. 20)	a.Bu Yönetmelikte belirtilen süreler, proje sahibinin istemi ve Bakanlıkça uygun görülmesi halinde veya Bakanlığın doğrudan gerekli gördüğü hallerde, gerekçesi belirtilerek Bakanlık tarafından uzatılabilir veya durdurulabilir. Proje sahibine raporlarla ilgili eksiklikleri gidermesi ve ilave işlemler yapması için verilen süreler Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecine dahil değildir. Bu durumu Bakanlık gözetir, Komisyon dikkate alınır.

9.2.4.İl Çevre ve Orman Müdürlükleri'nin Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın taşra teşkilatı olan İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinin de ÇED sürecinde bir dizi sorumlulukları vardır. **Ek 1 kapsamına giren projeler için kapsam belirleme aşamasında** bir halkın katılımı toplantısı yapılması zorunludur. **Halkın katılımı toplantısının** yeri, proje sahibiyle birlikte çalışarak İl Müdürlüğü tarafından belirlenir. Halkın katılımı toplantısının tarihi ve saati de Bakanlık ile mutabakat sağlanarak İl Müdürlüğü tarafından belirlenir. Halkın Katılımı Toplantısı, İl Çevre ve Orman Müdürünün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında yapılır. Halkın katılımı toplantısı çalışmalarını ilgili sekreteryaya hizmeti, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından yürütülür. Halkın katılımı toplantısı sırasında başkan, katılımcılardan görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir ve toplantı tutanağı, bir sureti Valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilir.

İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinin ÇED raporunun inceleme değerlendirme sürecinde de bazı sorumlulukları vardır. Proje sahibi tarafından hazırlanmış olan **ÇEDR Bakanlığa sunulduktan sonra**, proje ile ilgili inceleme değerlendirme sürecinin başladığı ve ÇED raporunun halkın görüşüne açıldığının uygun araçlarla halka duyurulmasında Bakanlık ile birlikte Valilik de görev alır. ÇED raporunu incelemek isteyenler için, İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde duyuru tarihinden itibaren rapor incelemeye açılır ve isteyenler proje hakkında görüş bildirebilirler. Valilik, kendisine bildirilen görüşleri Bakanlığa iletir. **İnceleme değerlendirme sürecinin tamamlanmasının ardından** Valilik, Bakanlık tarafından proje için verilen “ÇED Olumlu” ya da “ÇED Olumsuz” kararını gerekçeleri ile beraber uygun araçlarla yöre halkına duyurmakla sorumludur.

Aşağıda sırasıyla, **İl Çevre ve Orman Müdürlükleri Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizegesi** ve **İl Çevre ve Orman Müdürlükleri Açısından ÇEDY 2003 Ek 2'ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Sıralı Denetim Dizegesi** verilmiştir. Bu sıralı denetim dizegelerinin kullanılmasıyla, İl Çevre ve Orman Müdürlükleri ÇED sürecinin bütününde uygulamada kolaylık sağlayacak birer rehberi elinde bulunacaktır. Her bir aşama için yapılacak iş tamamlandıktan sonra yanında bulunan denetim kutusuna “√” işareti konularak, sıralı olarak o basamağın tamamlandığı belli edilmiş olacaktır. Ayrıca bir sonraki yapılacak işin ne olduğu da bir alttaki yapılacak iş sırasında görülecektir. Böylelikle karmaşık gibi görülen ÇED sürecindeki yapılması gereken işler basitleştirilerek sıralanmış ve sistemli bir şekilde sürdürülmüş olacaktır. ÇED sürecinin kalitesi artırılmış olacaktır.

Şimdi, İl Çevre ve Orman Müdürlükleri Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizegesi inceleyelim.

Çizelge 9.6.İl Çevre ve Orman Müdürlükleri Açısından ÇEDY 2003 Ek 1'e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizegesi

EK 1'E GÖRE ÇED SÜRECİ ÇEDY 2003 MADDELERİ	DENETİM	YAPILACAK İŞLER
1.KAPSAM BELİRLEME AŞAMASI KOMİSYONUN, KAPSAM VE ÖZEL FORMAT BELİRLEME TOPLANTISI (md. 10)		a. Halkın katılımı toplantısı için ilgili paydaşlar açısından uygun bir yer belirlemekte proje sahibi ile işbirliği içinde çalışır ve birlikte karar verir.
		b.Halkın katılımı toplantısının tarihi ve saati de Bakanlık ile mutabakat sağlanarak İl Müdürlüğü tarafından belirlenir.
		c. Proje sahibi, toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirten bir ilanı ulusal düzeyde yayımlanan bir gazete ile o yörede yayımlanan yerel bir gazetede toplantı tarihinden en az üç gün önce yayınlatır. İl Müdürlüğü bunu denetler.
		c.Halkın Katılımı Toplantısı, İl Çevre ve Orman Müdürünün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında yapılır.
		d.Halkın katılımı toplantısı çalışmaları ile ilgili sekreteryaya hizmeti, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından yürütülür.

		e. Halkın katılımı toplantısı sırasında başkan, katılımcılardan görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir ve toplantı tutanağı, bir sureti Valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilir.
2. ÇED RAPORU BAKANLIĞA SUNULDUKTAN SONRA		a.Proje ile ilgili inceleme değerlendirme sürecinin başladığı ve ÇED raporunun halkın görüşüne açıldığının uygun araçlarla halka duyurulmasında Bakanlık ile birlikte Valilik de görev alır. ÇED raporunu incelemek isteyenler için, İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde duyuru tarihinden itibaren rapor incelemeye açılır ve isteyenler proje hakkında görüş bildirebilirler.
		b. Proje hakkındaki görüşleri Valiliğe gönderir. Valilik, kendisine bildirilen görüşleri Bakanlığa iletir.
3. İNCELEME DEĞERLENDİRME SÜRECİNİN TAMAMLANMASIN IN ARDINDAN		a.Valilik, Bakanlık tarafından proje için verilen “ÇED Olumlu” ya da “ÇED Olumsuz” kararını gerekçeleri ile beraber uygun araçlarla yöre halkına duyurmakla sorumludur.
4.YATIRIMIN İZLENMESİ VE KONTROL EDİLMESİ (md. 18)		a.Proje sahibi veya yetkili temsilcisi, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı alındıktan sonra ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatlar ile yatırımın başlangıç, inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin izleme raporlarını Valiliğe iletmekle yükümlüdür.
5.YÖNETMELİĞE AYKIRI UYGULAMALARIN DURDURULMASI (md. 19)		a.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı alınmadan yatırıma başlandığının tespit edilmesi durumunda, Valilik tarafından yatırım durdurulur. “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadıkça durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu proje sahibi gözetmelidir.
		b.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı verildikten sonra, proje sahibi tarafından ÇEDR veya proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususlara uyulmadığının tespit edilmesi durumunda söz konusu taahhütlere uyulması için Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde Valilikçe bir defaya mahsus olmak üzere süre verilebilir. Bu süre sonunda taahhüt edilen hususlara uyulmaz ise yatırım durdurulur. Yükümlülükler yerine getirilmedikçe durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu proje sahibi gözetmelidir.

ÇED Yönetmeliği **Ek 2 kapsamındaki projeler** ile Yönetmelik kapsamı dışında olan ve mevcut durumlarında değişiklik yapılmak istenen projeler (ÇED raporu hazırlanmasının gerekip gerekmediğine karar vermek üzere seçme-eleme sürecine tabi olan projeler) için ise, Bakanlığın verdiği, (20 Mayıs 2004'ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için ÇED Gereklidir ve/veya ÇED Gerekli Değildir karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir) “ÇED Gereklidir” veya “ÇED Gerekli Değildir” kararını Valilik taşra teşkilatlarına ve halka duyurmakla yükümlüdür.

Hakkında “ÇED Olumlu” veya “ÇED Gerekli Değildir” kararı alınan ve **uygulamaya konulan** projelerin inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin (Bakanlık tarafından Valiliğe iletilen) **izleme raporları** hakkında halkın bilgilendirilmesi de Valiliklerin sorumluluğundadır.

Açıklamalar ışığında **İl Çevre ve Orman Müdürlükleri Açısından ÇEDY 2003 Ek 2'ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi** inceleyecek olursak; proje sahibinin yapması gereken işler ve yerine getirilmesi gereken sorumlulukları sıralamış, sınıflandırmış ve böylece her bir adım sırasıyla denetlenerek süreci basitleştirmiş oluruz. Sürecin hızlı etkin ve kaliteli yürütülmesine yardımcı olmak için bu dizelge hazırlanmıştır.

Çizelge 9.7.İl Çevre ve Orman Müdürlükleri Açısından ÇEDY 2003 Ek 2'ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi

EK 2'YE GÖRE ÇED SÜRECİ ÇEDY 2003 MADDELERİ	DENETİM	YAPILACAK İŞLER
1.SEÇME, ELEME KRİTERİNE TABİ PROJELER (md. 15)		a. (1).Ek 2 listesinde yer alan projeler, (2).Bu Yönetmelik kapsamında yer alan projelerin, gerek yatırım gerekse işletme döneminde mevcut durumlarında yapılmak istenen değişikliklere ilişkin projeler, (3)Bu Yönetmelik kapsamı dışında bulunan faaliyetlerin mevcut durumlarında yapılmak istenen ve bu faaliyetlerin Yönetmelik kapsamına girmeleri sonucunu doğuracak olan değişikliklere ilişkin projeler,

		(4).(2) ve (3) bendinde yer alan projelere, ileri teknoloji uygulamak suretiyle yapılmak istenilen değişikliklerin proje sahibi tarafından belgelenmesi halinde, proje Bakanlıkça (20 Mayıs 2004'ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için ÇED Gereklidir ve/veya ÇED Gerekli Değildir karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir) değerlendirilir.
2.SEÇME-ELEME KRİTERİ BAŞVURU VE İNCELEME (md. 16)		a.Proje Tanıtım Dosyası (PTD) hazırlar veya PTD ve ÇED Raporu (ÇEDR)'yi ÇOB'dan yeterlilik belgesi alan kuruma veya kuruluşa hazırlatır. Proje sahibi, projesi için Çevresel Etki Değerlendirmesi uygulamasının gerekli olup olmadığının araştırılması amacıyla bir dilekçe ekinde Ek 4' e göre hazırlayacağı üç adet Proje tanıtım dosyası ile hazırladığı proje tanıtım dosyasında ve eklerinde yer alan bilgi belgelerin doğru olduğunu belirtir taahhüt yazısını ve imza sirkülerini Bakanlığa / Valiliğe sunar
		b.Bakanlık / Valilik, proje için hazırlanan proje tanıtım dosyasını Ek 4 de yer alan kriterler çerçevesinde beş işgünü içinde inceler. Dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerde eksikliklerin bulunması halinde bunların tamamlanmasını proje sahibinden ister.
		c.Bakanlık/ Valilik gerekli gördüğü hallerde proje alanını yerinde inceleyebilir veya inceletebilir.
3.“ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ GEREKLİDİR” VEYA “ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME Sİ GEREKLİ DEĞİLDİR” KARARI (md.17)		a. Bakanlık (20 Mayıs 2004'ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için ÇED Gereklidir ve/veya ÇED Gerekli Değildir karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir) 15 inci maddenin (a), (b), (c) bendinde yer alan projeleri (yani 1. numaralı başlık (1), (2), (3)'deki projeler), Ek 4'deki kriterler çerçevesinde inceler ve değerlendirir. Bakanlık, bu aşamada gerekli görülmesi halinde proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir. Proje sahibi masrafları karşılar.
		b.Bakanlık/ Valilik on beş işgünü içinde inceleme ve değerlendirmelerini tamamlar.
		c.Bakanlık/ Valilik Proje hakkında “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir” veya “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararını beş işgünü içinde verir, kararı Valiliğe ve proje sahibine bildirir.
		d.Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekli değildir kararı verilen proje için 5 yıl içinde yatırıma başlanmaması durumunda Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekli değildir kararı geçersiz sayılır.
		e.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir” kararı alınan projeler 7 nci madde uyarınca Çevresel Etki Değerlendirmesine tabidir. Bir yıl içinde 8 inci maddeye göre Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinin başlatılmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır.
4.YATIRIMIN İZLENMESİ VE KONTROL EDİLMESİ (md. 18)		a.Proje sahibi veya yetkili temsilcisi, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alındıktan sonra ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatlar ile yatırımın başlangıç, inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin izleme raporlarını Valiliğe iletmekle yükümlüdür. Valilik halkı bilgilendirir ve Bakanlığa bilgi verir.
5.YÖNETMELİĞE AYKIRI UYGULAMALARIN DURDURULMASI		a.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadan yatırıma başlandığının tespit edilmesi durumunda, Valilik tarafından yatırım durdurulur. “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” ya da “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadıkça

(md. 19)		durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu Bakanlık/ Valilik gözetler.
		b.“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı verildikten sonra, proje sahibi tarafından ÇEDR veya proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususlara uyulmadığının tespit edilmesi durumunda söz konusu taahhütlere uyulması için Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde Valilikçe bir defaya mahsus olmak üzere süre verilebilir. Bu süre sonunda taahhüt edilen hususlara uyulmaz ise yatırım durdurulur. Yükümlülükler yerine getirilmedikçe durdurma kararı kaldırılmaz. Bu durumu bakanlık/ Valilik gözetler.

9.2.5.Halkın Katılımı Açısından Ek 1 ve Ek 2 Kapsamındaki Projeler Açısından Rol ve Sorumluluklarının “Sıralı Denetim Dizelgeleri” İle Açıklanması

Halk, ÇED sürecine ilk olarak kapsam belirleme aşamasında katılabilmektedir. Bununla ilgili haklarını bilmek ve sürece katılmak halkın sorumluluğudur. **Ek 1 kapsamına giren projeler için kapsam belirleme aşamasında** bir halkın katılımı toplantısı yapılması zorunludur. **Ek 2 kapsamına doğrudan bir katılım** söz konusu değildir. Türk ÇED mevzuatı uyarınca halkın ÇED sürecine katılımı sırasıyla 1) kapsam belirleme aşamasında halkın katılımı toplantısına katılması, 2) ÇED raporunun inceleme değerlendirme sürecinde, Bakanlık merkezinde veya İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde duyuru tarihinden itibaren halkın raporu inceleyerek görüş bildirmesi, 3) proje hakkında ÇED olumlu ya da ÇED olumsuz, ÇED gereklidir ya da ÇED gerekli değildir kararları verildiğinde bu kararın Valilik tarafından yöre halkına duyurulması ve 4) uygulamaya konulan projelerin izleme raporları hakkında halkın Valilik tarafından bilgilendirilmesi yoluyla sağlanmaktadır.

Halkın ÇED sürecine ne zaman ve ne şekilde katılacağını bilmesi ve kamu yönetiminin kararlarına halkın doğrudan katılabilmesini sağlaması açısından ÇED sürecine katılım önemlidir.

ÇED sürecine halkın katılımı, her bir basamak için denetim sağlamak ve sürecin katılabileceği her aşamasını sırasıyla bilmek açısından kullanışlı olabilir. Aşağıdaki Halkın Katılımı Açısından ÇEDY 2003 Ek 1’e ve Ek 2’ye Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” ve “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararları Sıralı Denetim Dizelgesi kullanılabilir. Süreç hakkında bilgi verir. Ayrıca ÇED sürecine katılımı arttırarak, hızlandırılması konusunda halka rehber olabilir.

Açıklamalar ışığında **Halkın Katılımı Açısından ÇEDY 2003 Ek 1’e ve Ek 2’ye Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” ve “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararları Sıralı Denetim Dizelgesi** inceleyecek olursak; proje sahibinin yapması gereken işler ve yerine getirilmesi gereken sorumlulukları sıralamış, sınıflandırmış ve böylece her bir adım sırasıyla denetlenerek süreci basitleştirmiş oluruz. Sürecin hızlı, etkin ve kaliteli yürütülmesine yardımcı olmak için bu dizelge hazırlanmıştır.

Çizelge 9.8.Halkın Katılımı Açısından ÇEDY 2003 Ek 1’e ve Ek 2’ye Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” ve“ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararları Sıralı Denetim Dizelgesi

EK 1’E ve EK 2’YE GÖRE ÇED SÜRECİ ÇEDY 2003 MADDELERİ	DENETİM	YAPILACAK İŞLER
1.KAPSAM BELİRLEME ve İNCELEME DEĞERLENDİRME AŞAMALARI		a.Kapsam belirleme aşamasında halkın katılımı toplantısına katılması, yazılı sözlü görüş bildirmesi.
		b.ÇEDR’nin inceleme değerlendirme sürecinde, Bakanlık merkezinde veya İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde duyuru tarihinden itibaren halkın raporu inceleyerek yazılı sözlü görüş bildirmesi.
		c.Proje hakkında “ÇED olumlu ya da ÇED olumsuz”, “ÇED gereklidir” ya da “ÇED gerekli değildir” kararları verildiğinde bu kararın Valilik tarafından yöre halkına duyurulması.
		d. uygulamaya konulan projelerin izleme raporları hakkında halkın Valilik tarafından bilgilendirilmesi.
2.ŞİKAYET VE DAVA AÇMA		a.ÇED sürecinin her aşamasında şikayet ve dava açma hakkı vardır.

10.TÜRKİYE’DE YÜRÜRLÜKTEKİ ÇED YÖNETMELİĞİ AÇISINDAN ÇED SÜRECİNİN ÇÖZÜMLENMESİ: OLAN VE OLMASI GEREKEN

Bu dokuzuncu bölümde, Türkiye’de yürürlükte bulunan ÇEDY 2003’ün içerik çözümlemesi yapıldıktan sonra, Türkiye’deki ÇED sürecinin paydaşlarının rol ve sorumluluklarının neler olduğu belirtilmiş ve bu rol ve sorumluluklar “sıralı denetim dizelgeleri” ile sistemleştirilmiştir.

Bu bölümde, Türkiye’de ki ÇED sürecinin aşamalarında paydaşların kullanılması ve uygulanması gereken, AB ülkelerinde de kullanılan seçme-eleme, kapsamlaştırma ve inceleme ve değerlendirme süreçlerinde kullanılan çizelgeleri ve nasıl kullanılması gerektiği açıklanarak anlatılmıştır. Örnek olarak hazırlanmış, AB ülkelerinde de kullanılan ve seçme-eleme, kapsamlaştırma ve inceleme ve değerlendirme çizelgelerinin kullanılmasıyla sürecin hızlı, etkin, verimli ve “kaliteli” yürütülmesinin/olmasının sağlanması amaçlanmıştır. Kısacası Türkiye’de ÇED süreciyle ilgili “olan” ve “olması gereken” uygulamalar, çalışmalar, kullanılması gereken araçlar ve uygulama süreci açıklanarak değerlendirilmiştir.

Önceki bölümlerde ÇED’e ilişkin temel ilkeler ve Türkiye’deki yasal çerçeve hakkında bilgiler verilmiştir; takip eden bölümlerde ise ÇED sürecinde yer alan adımların nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin pratik uygulama talimatları sunulmaktadır.

Bir ÇED süreci beş temel adım kullanılarak yürütülür. Bunlar:

- (1).Seçme-Eleme
- (2).Kapsam Belirleme
- (3).Etki Değerlendirmesi ve Raporun Yazılması
- (4).İnceleme ve Değerlendirme
- (5).Onay (veya Uygunluk Kararı)

ÇED sürecinde büyük önem taşıyan bir diğer husus da halkın katılımıdır.

Takip eden bölümlerde ÇED sürecinin, bu temel adımlar çerçevesinde nasıl yürütüleceği ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Aradaki diğer önemli adımlar da yeri geldikçe ele alınmıştır.

Hazırlıklar: Bir ÇED ekibinin oluşturulması

Herhangi bir ÇED ekibinde genel çevre uzmanlarıyla tercihen söz konusu proje türü hakkında tecrübe sahibi bir çevre uzmanı bulunmalıdır. ÇED disiplinlerarası bir süreçtir. Birçok bilim dalından uzman bu süreçte yer alabilir. Süreçte doğrudan yer alan uzmanlar söz konusu proje açısından önemli alanlara (meslek dallarına) ve projeden en fazla etkilenmesi muhtemel alıcı ortamlara ilişkin alanlara mensup olmalıdır. Her ÇED sürecinde uzmanların seçme-eleme ve kapsam belirleme aşamalarında uygun görüldüğü üzere ve değerlendirilen durum ışığında görevlendirilmeleri gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir ÇED ekibinde kaç kişi bulunmalıdır?

İdeal olarak bir ÇED ekibi dört ila altı kişiden oluşmalıdır. Ekipte bulunan kişi sayısı ne kadar fazla olursa çalışmada yararlanılabilecek o kadar fazla bilgi ve deneyim olacağı ilk bakışta düşünülebilirse de, büyük gruplarda karar alınması ve görevlerin yerine getirilmesi uygulamada zordur. Büyük gruplar tartışmalara girer, konudan uzaklaşır ve konuları birbirine karıştırmaya eğilimlidir. Dört ila altı kişilik bir çekirdek ekibin dışında uzmanlara da muhakkak danışılmalıdır, ancak raporun yazılması ve asıl araştırma bu çekirdek grup tarafından yapılmalıdır.

10.1.Türkiye’de “Varolan” Seçme-Eleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi

Seçme-Eleme, hangi projelerin ÇED gerektirdiğine karar verilmesi sürecine verilen addır. AB’nin ÇED yönergesine göre bu yönergenin Ek 1’inde gösterilen türdeki bütün projeler için ÇED gereklidir; Ek 2’de yer alan projeler içinse üye ülkeler her durumda ÇED isteyebilecekleri gibi projenin özelliklerine göre de seçme-eleme sürecini uygulamayı tercih edebilirler. AB’nin ÇED Yönergesinde bir değişiklik çalışması hazırlık halindedir ve bu değişiklikte mevcut tesislere yapılan ekler söz konusu olduğunda, bu ek tesisler kendi başlarına Yönergenin Ek 1’inde belirtilen eşik değerleri aşıyorlarsa ÇED sürecine tabi tutulmaları hükmünün yer alması düşünülmektedir.

Türkiye’deki Seçme-Eleme sürecinde ÇOB, ÇED Yönetmeliği Ek 2’de yer alan bir projenin ÇED gerektirip gerektirmediğine karar vermektedir. Bu, Bakanlığa faaliyet için izin başvurusu yapılmasının düşünüldüğüne yönelik bir bilgi iletildiği zaman gerçekleşebilir veya proje sahibi Seçme-Eleme süreci sonucunda “ÇED gereklidir” ya da “ÇED gerekli değildir” kararının alınması için başvuruda bulunabilir. Seçme-Eleme süreci sonucunda

alınan karar kayıt altına alınmalı ve halka açıklanmalıdır.

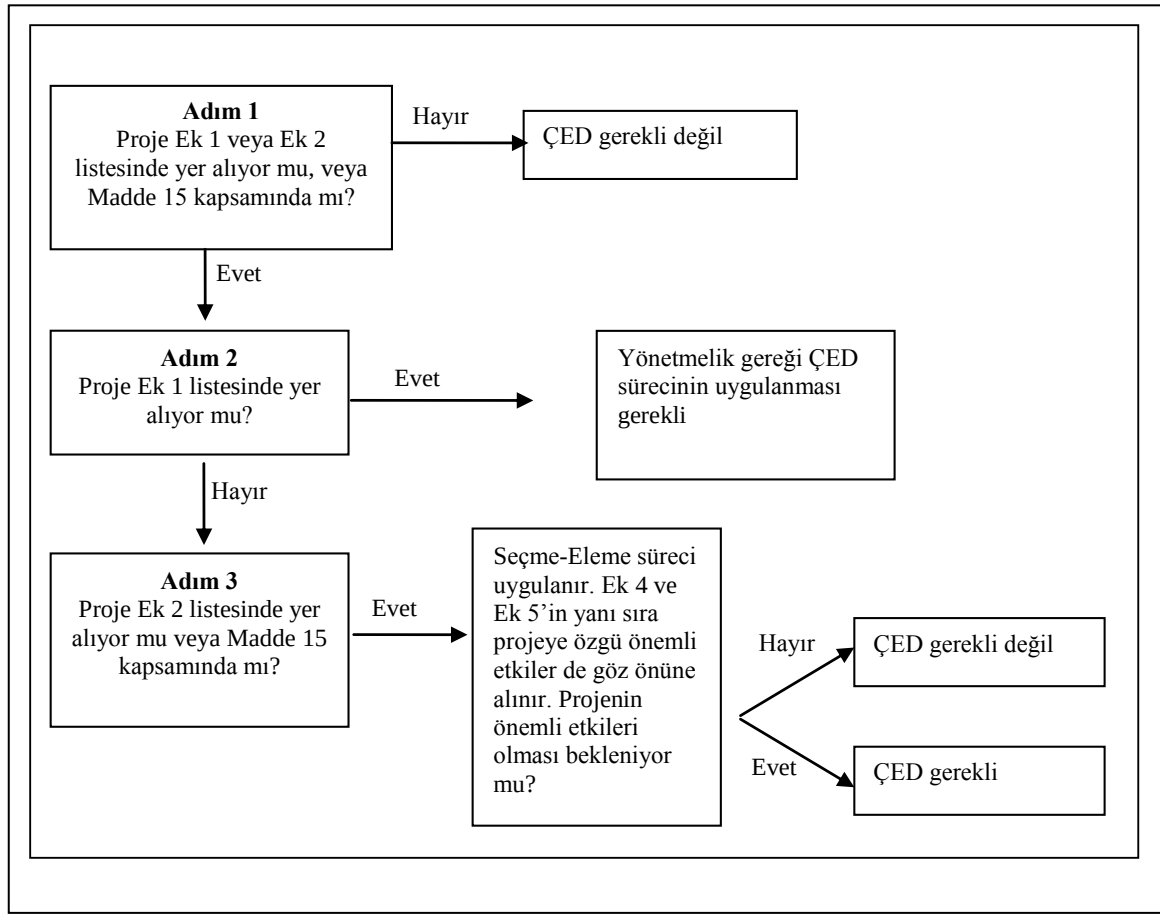
Türkiye’deki Seçme-Eleme sürecinin sınırları son derece belirgin çizilmiştir (Çizim 10.1.):

(1).Proje ÇED Yönetmeliğinin Ek 1’indeki listede yer alıyorsa ÇED gerektirir ve Bakanlık bu konudaki yetkili makamdır;

(2).Proje (a) Ek 2’deki listede yer alıyorsa, (b) Yönetmelik kapsamında yer alıyor ve gerek yatırım gerekse işletme döneminde mevcut durumda değişiklik yapılması isteniyorsa, (c) Yönetmelik kapsamı dışında yer alıyor ancak mevcut durumda yapılmak istenen değişikliklerle Yönetmelik kapsamına giriyorsa, (d) Yönetmelik kapsamında olsun olmasın ileri teknoloji uygulamak suretiyle değişiklik yapılması isteniyorsa ÇOB, belirli ölçütlere dayanarak ÇED gerekip gerekmediğine karar verir (20 Mayıs 2004’ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için “ÇED Gereklidir” ve/veya “ÇED Gerekli Değildir” karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir). Bu durumda hazırlanan rapor “Proje Tanıtım Dosyası” (PTD) olarak anılmaktadır, ancak Seçme-Elementen sonra ÇED gerektiğine karar verilmesi halinde süreç aynıdır;

(3).Proje her iki listede de yer almıyorsa, yukarıdaki (b), (c) ve (d) maddeleri kapsamında değilse ya da Yönetmelikte belirtilen istinai durumlardan biri (bakınız Bölüm 9.1. (VI).BÖLÜM 6. Çeşitli Hükümler Yönetmeliği geçici maddeleri) söz konusu ise, ÇED gerekli değildir. Bu duruma “ÇED Yönetmeliği kapsamı dışında” adı verilir.

Çizim 10.1.Türkiye’de Seçme-Eleme Süreci

Kaynak: (EC, 2001a: 16’den uyarlanmıştır; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 39).

10.1.1.Türk Çevre Yönetmeliği’nin Ek 1 Bölümü, ÇED’e Tabi Projeler

Türk ÇED Yönetmeliği’nin Ek 1’inde (Bakınız Ek 1) ÇED’e tabi projelerin listesi verilmektedir. Bu projeler için yetkili kurum Çevre ve Orman Bakanlığı’dır. Ek 1 listesinde yer alan projeler, enerji santralleri (termik, hidroelektrik, nükleer), ulaştırma (otoyollar, demiryolu, havaalanı, vb.), büyük su projeleri (sulama, su temini, vb.), büyük endüstri tesisleri (kimya, petrokimya, demir-çelik, makine imalatı, tekstil, gıda, orman ürünleri, vb.), madencilik ve tehlikeli atıkların bertarafı gibi büyük ölçekli ve dolayısıyla çevresel etkileri de önemli olan projelerdir.

Ek 1 kapsamındaki projeler için, **Yönetmeliğin Ek 3’ünde verilen genel formata** göre projeyi tanıtıcı bir rapor hazırlanır. Bu proje tanıtım raporunda yer alan bilgilere dayanarak ve halkın katılımı toplantısında belirtilen görüşler göz önüne alınarak ÇED

çalışmasının kapsamı belirlenir. Türk ÇED Yönetmeliği'ne göre Ek 1 listesindeki projeler için izlenecek ÇED süreci Bölüm 9.1. Seçme Eleme Başlığında açıklanmıştır.

10.1.2.Türk Çevre Yönetmeliği'nin Ek 2 Bölümü ve 15. Maddesi, Seçme-Eleme Sürecine Tabi Projeler

Türk ÇED Yönetmeliği'nin Ek 2'sinde (bakınız Ek 2) yer alan projeler ile Yönetmeliğin 15. maddesinde tanımlanan diğer faaliyetler (Bakınız Bölüm 9.1, Çizim10.1) için ÇED gerekip gerekmediğine, Yönetmeliğin Ek 4'ünde verilen seçme-eleme ölçütlerine göre karar verilir. Bu sürece Seçme-Eleme adı verilmektedir. Bu projeler için yetkili kurum yine Çevre ve Orman Bakanlığı'dır; ancak Yönetmeliğin 5. maddesi ile ÇOB gerekli gördüğü durumlarda bu projeler için karar verme ("ÇED Gereklidir" veya "ÇED Gerekli Değildir" kararının verilmesi) yetkisini, sınırlarını belirleyerek Valiliklere devredebilmektedir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 23.03.2007: 39-40).

Duruma göre Seçme-Eleme: Yönetmeliğin Ek 2'sinde yer alan projeler, Ek 1 listesindeki projelerle aynı türde ancak daha küçük ölçekli projelerdir; örneğin, kurulu gücü 50 MW ve üzeri olan nehir tipi hidroelektrik santraller Ek 1'de yer alırken, gücü 50 MW ile 10 MW arasında olanlar Ek 2'de yer almaktadır. Dolayısıyla, Ek 2'de yer alan projeler için kapsamlı bir çevresel etki değerlendirmesi çalışması yapılmasına gerek olup olmadığı, projenin ölçeği dışındaki özelliklerine ve projenin etkileyeceği çevrenin özelliklerine bağlıdır. Bu projeler için şu sorunun sorulması gereklidir: "**Bu projenin çevre üzerinde önemli etkilere neden olması ihtimali var mıdır?**" Bu soruyu cevaplamak için, **Yönetmeliğin Ek 4'ünde verilen seçme-eleme ölçütlerine** göre bir Proje Tanıtım Dosyası (PTD) hazırlanır. Bu dosyanın (PTD) proje sahibi tarafından hazırlanması, projenin olası çevresel etkilerinin tanımlanmasına olanak sağlamaktadır. Bölüm 10.2'te bu süreçte yardımcı olacak bazı Seçme-Eleme araçları sunulmaktadır. Seçme-eleme sürecinde göz önüne alınması gereken duyarlı yöreler (uluslararası ve ulusal mevzuatla korunan alanlar ve tarım ve orman alanları gibi korunması gereken diğer alanlar) ÇED Yönetmeliği'nin Ek 5'inde yer almaktadır (bakınız Ek 5).

Yönetmeliğin Ek 4'ündeki ölçütler, Proje Tanıtım Dosyası'nın formatını oluşturmanın yanı sıra PTD'nin değerlendirmesinde kullanılacak olan ölçütlerdir. ÇOB, bu proje tanıtım dosyasında yer alan bilgilere dayanarak –ve Yönetmeliğin Ek 4'ünde verilen

ölçütlere göre– söz konusu proje için kapsamlı bir ÇED çalışması yapılmasına ve bir ÇED raporu hazırlanmasına gerek olup olmadığına karar verir. Türk ÇED Yönetmeliği’ne göre seçme-eleme ölçütlerine tabi olan projeler için izlenecek süreç Bölüm 9.1’de ayrıntılarıyla açıklanmaktadır.

Bölüm 10.2’de bu süreçte kullanılacak bazı seçme-eleme araçları ve kullanımıyla ilgili bilgiler sunulmuştur.

10.2.Türkiye’de “Olması Gereken” Seçme-Eleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi İçin Kullanılabilecek Araçlar

Bu kısımda duruma göre (projenin ve proje yerinin durumuna göre) seçme-eleme yapılması amacıyla kullanılabilecek bazı araçlar ve bu araçlar kapsamında üç kontrol listesi sunulmaktadır. **“Seçme-Eleme kontrol listesi”** [bakınız Ek 6] önerilen proje ve proje alanının çevresine ilişkin sorular içerir; listenin kullanımına ilişkin talimatlar ve kullanım örnekleri listenin başında verilmiştir. **Listenin kullanımı için gerekli bilgiler ise ayrı bir listede** verilmiştir [bakınız Bölüm 10.2.1]. **“Çevresel etkilerin öneminin değerlendirmesine ilişkin kontrol listesi”** de sunulmuş ve **Seçme-Eleme Kontrol Listesi ile birlikte kullanımı** amaçlanmıştır [bakınız Bölüm 10.2.2].

Sonuçların Yorumlanması

“Seçme-Eleme Kontrol Listesi”nde yer alan sorulara verilen cevapların, proje için “ÇED gereklidir” ya da” ÇED gerekli değildir” kararının verilmesini nasıl belirlediğine ilişkin kullanılabilecek genel bir kural yoktur. Teoride bir “evet” cevabının olması bile ÇED gereklidir kararına yol açabilir. Diğer taraftan, genel olarak “evet” cevapları çoğaldıkça etkilerin önemi daha fazla olmaktadır; “bilinmiyor” cevapları fazlaştıkça, projenin etkileri hakkındaki belirsizlik de artmaktadır. Bu gibi sonuçlar ÇED’in gerekli olduğu sonucuna işaret etmektedir.

10.2.1.Seçme–Eleme Kontrol Listesinin Kullanımı İçin Gerekli Bilgiler

Belirli bir proje için ÇED gerekip gerekmediği incelenirken, proje hakkında bazı bilgiler gereklidir. Seçme–Eleme için gerekli bilgilere ilişkin bir kontrol listesi aşağıda verilmiştir. Bu liste ÇED Yönetmeliği Ek 4’te yer alan Proje Tanıtım Dosyası’nın hazırlanmasında da yardımcı olacaktır.

Ancak, “Olası Etkilerin Özellikleri” başlığı ÇEDY 2003’de yoktur. Bu nedenle yönetmeliğin Ek 4’ünde gerekli değişiklik yapılmalı ve AB ülkelerinin kullandığı bu listeler kullanılmalıdır. Hatta yönetmelikte yapılacak değişiklikle kullanımı zorunlu olmalıdır.

Çizelge 10.1.Seçme-Eleme İçin Gerekli Bilgiler Listesi

SEÇME-ELEME İÇİN GEREKLİ BİLGİLER	
1. Proje Sahibinin İletişim Bilgileri	
–	Şirketin adı.
–	Posta adresi, telefon, faks ve e-posta adresi.
–	Temas kurulacak kişinin adı ve açık posta adresi, telefon, faks ve e-posta bilgileri.
2. Projenin Özellikleri	
–	Önerilen projenin kısa tanımı.
–	Projenin önerilme nedenleri.
–	İnşaat sırasında geçici olarak kullanılacak arazi de dahil olmak üzere proje sahasının sınırlarını gösterir plan
–	Projenin fiziksel özellikleri (binalar, diğer yapılar, inşaat malzemeleri, vs)
–	Proje ölçeği, kapasitesi, girdiler, çıktılar da dahil olmak üzere temel işlemlerin tanımı.
–	Mevcut yol ağında yapılacak değişiklikler veya ilaveler
–	İnşaat, işletme ve (varsa) işletmeye kapatma aşamaları ile restorasyon ve kullanım sonrasına ilişkin çalışma programı
–	İnşaat yöntemleri
–	İnşaat ve işletmede kullanılacak kaynaklar (malzeme, su, enerji, vs)
–	Diğer mevcut/planlanan projelerle ilişkiler
–	İncelenen alternatiflere ilişkin bilgiler
–	Alınması planlanan etki azaltıcı önlemlere ilişkin bilgiler
–	Projenin gerçekleştirilmesi nedeniyle ihtiyaç duyulacak diğer etkinlikler (yeni yollar, malzeme ocakları, su temini, enerji üretimi veya nakli, artan iskan ve kanalizasyon)
–	Proje için gerekli diğer tüm izinlerin ayrıntıları
3. Projenin Yeri	
–	Projenin yerini çevredeki fiziksel, doğal ve insan yapımı unsurlarla ilişkili olarak gösteren harita ve fotoğraflar.
–	Proje alanındaki ve çevresindeki mevcut ve planlanan arazi kullanımları
–	Bölgelendirme (sanayi, turizm, serbest bölge gibi) veya arazi kullanımı politikaları
–	Korunan alanlar (Ek 5).
–	Duyarlı (hassas) alanlar (Ek 5).
–	Düşünülmüş, incelenmiş diğer tüm alternatif alanlar hakkında ayrıntılı bilgiler
4. Olası Etkilerin Özellikleri	
Aşağıdaki etkenler göz önünde bulundurularak, projenin olası etkilerinin kısa özeti:	
–	İnsanlar, insan sağlığı, fauna ve flora, toprak, arazi kullanımı, su kalitesi ve hidroloji, hava kalitesi, iklim, gürültü ve titreşim, peyzaj ve görsel çevre, tarihi ve kültürel miras üzerindeki etkiler ve bunlar arasındaki etkileşimler.
–	Etkilerin türü (doğrudan, dolaylı, ikincil, kümülatif (birikimli), kısa vadeli, orta vadeli, uzun

vadeli, kalıcı veya geçici, olumlu, olumsuz)
– Etkinin kapsamı (coğrafi alan, etkilenen nüfus/ habitat/ türlerin büyüklüğü)
– Etkinin boyutu ve karmaşıklığı
– Etkinin olasılığı
– Etkinin süresi, sıklığı ve geri döndürülebilirliği
– Önemli olumsuz etkilerin azaltılması, önlenmesi veya telafisi/tazmin edilmesi için proje tasarımına dahil edilen önlemler

Kaynak:EC, 2001a: 20-21; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 41-42.

10.2.2.Seçme Eleme Kontrol Listesi

Seçme-eleme kontrol listesi [Ek 6'ya bakınız], projenin özellikleri ve ilgili çevresel koşullar göz önünde bulundurularak proje için ÇED gerekip gerekmediğine karar verilmesine yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır.

Öncelikle, proje kısaca tanımlanmalıdır. Daha sonra proje hakkında elde olan bilgilere dayanarak, sağ taraftaki sütuna “**evet**”, “**hayır**” şeklinde veya cevap bilinmiyorsa “**?**” şeklinde cevaplar yazılmalıdır (EC, 2001a: 22).

Neyin önemli olduğu kesin olarak belirlenemiyorsa, kapsam belirlemeye ilişkin Bölüm 10.4’de sunulan soru listesi yardımcı olabilir. Seçme-eleme kontrol listesinin ikinci sütununu doldurmak için, Bölüm 10.2.3’de sunulan sorular göz önüne alınmalıdır.

10.2.3.Çevresel Etkilerin Önemini Değerlendirmede Kullanılacak Ölçütlerin Kontrol Listesi

Bu üçüncü kontrol listesi, seçme-eleme kontrol listesini [Ek 6] kullananlara, eldeki projede nelerin önemli olduğu ve nelerin önemli olmadığı konusunda karar vermede yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır; bir başka deyişle Ek 6’da sunulan seçme-eleme kontrol listesinin son sütununun doldurulması için tasarlanmıştır. Seçme-Eleme sürecinin başlarında, karar vermeye yardımcı olacak ayrıntıda bilgi bulunmayabilmesi nedeniyle bu listeye ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla, bu listedeki gibi bir dizi soru sorularak önemli konular üzerinde yoğunlaşılması sağlanabilmektedir.

Seçme-eleme kontrol listesinin orta sütununda verilen her “Evet” cevabı için aşağıda belirtilen sorular sorulmalı ve bunlara verilen “Evet” cevabını doğrulamak için gerekçeleri de belirtilmelidir. Sorular, “evet” cevabı verildiği takdirde ÇED gerekli olduğunu belirtecek şekilde tasarlanmıştır.

Çizelge 10.2.Çevresel Etkilerin Önemini Değerlendirmede Kullanılacak Ölçütlerin Denetim Listesi

1. Çevresel koşullarda büyük bir değişiklik olacak mı?
2. Yeni koşullar, mevcut çevresel özelliklerle dengesiz olacak mı?
3. Etki olağandışı ya da karmaşık olacak mı?
4. Etki geniş bir alana yayılacak mı?
5. Herhangi bir sınır aşırı etki olacak mı?
6. Çok kişi etkilenecek mi?
7. Çok sayıda diğer tür alıcılar (flora-fauna, işyerleri, tesisler) etkilenecek mi?
8. Değerli ya da nadir bulunan kaynaklar / özellikler etkilenecek mi?
9. Çevresel standartların sağlanmaması gibi bir risk söz konusu mu?
10. Korunan alanların/özelliklerin etkilenme riski söz konusu mu?
11. Etkinin gerçekleşme olasılığı yüksek mi?
12. Etki uzun süre devam edecek mi?
13. Etki geçici olmaktan ziyade kalıcı olacak mı?
14. Etki, aralıklarla gerçekleşmek yerine sürekli olacak mı?
15. Etki aralıklarla gerçekleşecekse, sık sık mı yoksa nadiren mi olacak?
16. Etki, geri döndürülemeyen bir etki mi?
17. Etki, önlenmesi, azaltılması ya da düzeltilmesi/tazmin edilmesi zor bir etki mi?

Kaynak: EC, 2001a: 28; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 42'den uyarlanmıştır.

10.3.Türkiye’de “Varolan” ve “Olmaması Gereken” Halkın Görüşlerinin Alınması ve Katılımının Gerçekleştirilmesi Süreci

Halkın katılımı ÇED sürecinin temel taşı olarak kabul edilir. İlgili paydaşların projeye ilişkin görüşlerini almak üzere halkın katılımı toplantısı(ları) düzenlenir. Projeden etkilenecek halk ve diğer ilgili paydaşlar genellikle yerel (ve gerekli görüldüğünde ulusal) bir gazetede yayınlanan ilan yoluyla davet edilir. (Gazete ilanlarına ek olarak diğer uygun araçlar da kullanılabilir.) Bu toplantıda, proje sahibinin projenin amacı ve planlamasına ve yürütülen ÇED çalışmasına ilişkin sunumundan sonra toplantıya katılanlar proje ile ilgili görüş bildirmeye ve proje hakkında soru sormaya davet edilir.

Türk ÇED mevzuatı, otoyol, rafineri, termik santral, katı atık depolama sahaları gibi **Ek 1 kapsamına giren projeler için kapsam belirleme aşamasında** bir halkın katılımı toplantısı yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu toplantı, Komisyonun kapsam ve özel format belirleme amaçlı ilk toplantısından önce gerçekleştirilir. Komisyon, Halkın Katılımı Toplantısındaki görüş ve önerileri de dikkate alarak ÇED raporu özel formatını ve ÇED raporunu hazırlayacak çalışma grubunu belirler.

Bu özel formata uygun olarak hazırlanan **ÇEDR Bakanlığına sunulduktan sonra**, proje ile ilgili inceleme değerlendirme sürecinin başladığı ve ÇED raporunun halkın

görüşüne açıldığı ÇOB ve Valilik tarafından uygun araçlarla halka duyurulur. ÇED raporunu incelemek isteyenler, Bakanlık merkezinde veya İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde duyuru tarihinden itibaren raporu inceleyerek proje hakkında ÇOB'a veya Valiliğe görüş bildirebilirler. Valiliğe bildirilen görüşler ÇOB'a iletilir. Bu görüşler Komisyon tarafından dikkate alınır. İnceleme, değerlendirme sürecinin tamamlanmasından sonra bildirilen görüşler dikkate alınmaz.

İnceleme değerlendirme sürecinin tamamlanmasının ardından, Bakanlık tarafından proje için “ÇED Olumlu” ya da “ÇED Olumsuz” kararı verilir, bu karar proje sahibine ve ilgili kurum ve kuruluşlara yazılı olarak bildirilir. Valilik, alınan kararı gerekçeleri ile beraber uygun araçlarla yöre halkına duyurur.

ÇED Yönetmeliği **Ek 2 kapsamındaki projeler** ile Yönetmelik kapsamı dışında olan ve mevcut durumlarında değişiklik yapılmak istenen projeler (ÇED raporu hazırlanmasının gerekip gerekmediğine karar vermek üzere seçme-eleme sürecine tabi olan projeler) için ise, ÇOB verdiği (20 Mayıs 2004'ten itibaren, seçme eleme incelemesine tabi projeler için ÇED Gereklidir ve/veya ÇED Gerekli Değildir karar yetkisi 30 ildeki Valiliklere teslim edilmiştir. Diğer illerdeki projeler için karar yetkisi Bakanlığa aittir) “ÇED Gereklidir” veya “ÇED Gerekli Değildir” kararını Valiliğe ve proje sahibine bildirir. Valilik bu kararı taşra teşkilatlarına ve halka duyurur.

Hakkında “ÇED Olumlu” veya “ÇED Gerekli Değildir” kararı alınan ve **uygulamaya konulan projelerin** inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin **izleme raporları** proje sahibi tarafından Bakanlığa iletilir. Bu bilgiler Bakanlık tarafından halkı bilgilendirmek üzere Valiliğe gönderilir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 44-45).

Halkın katılımı nasıl yapılmalıdır?

ÇED sürecine halkın katılımı ile ilgili aşağıdaki ilkeler çerçevesinde; katılımın sağlanması, arttırılması ve değerlendirilmesi konusunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

(1). Halkın katılımı ile söz konusu proje için ulaşılmaması beklenen amaç ve hedefleri belirleyin. Örneğin, bir ulaştırma projesi için ulaştırmayla ilgili olan bir kurum halka ne tür bir bilgi ulaştırmak veya etkilenecek halktan ne tür bir bilgi edinmek istemektedir? Proje sahibi kurumla kişi ve gruplar arasında ne tür potansiyel veya fiili anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulması gerekebilir?

(2). Hedefleri başarmak için katılımı gerekli olan veya katılmaya istekli olabilecek halkı (kişi ya da gruplar) tespit edin. Hangi tür gruplar ve insanlar konuyla ilgilidirler? Demografik özellikleri nelerdir, ne kadarının katılması beklenebilir, gruplar arasındaki ilişkiler nelerdir?

(3). Hedeflerinizi gerçekleştirmek üzere halkla etkileşim kurmakta kullanacağınız teknik veya teknikleri seçin. Seçim ölçütleri şunları içermelidir: (a)-ilgili kişi ve grupların özellikleri ve sayısı, (b)- maddi imkânlar ve personelin deneyimi bağlamında mevcut kaynaklar, (c)- tekniği planlamak ve uygulamak için gerekli zaman.

(4). Belirlenen kamuoyu grubuna gerekli bilgileri verebilmek için uygun haberleşme teknik(leri) seçin. Seçim ölçütleri yukarıdaki maddedeki ölçütlerle hemen hemen aynıdır.

(5). Halkın ilgili kurumla (bu örnekte ulaştırma kurumu) etkileşime geçmek için yardıma ihtiyaç duyup duymadığını belirleyin. Yardım tekniklerini seçin.

(6). Halkın katılımının sonuçlarının proje gelişimine nasıl dahil edilebileceğini, özellikle de çevresel çalışmalar sırasında veya çevresel çalışmanın sonunda nihai karar aşamasında nasıl kullanılabileceğini tespit edin.

(7). Kullanılan tekniklerin nasıl değerlendirileceğini belirleyin.

(8). İnternet aracılığıyla halkın katılımı toplantısı naklen yayınlanabilir. Ayrıca elektronik ileti (mail) yoluyla görüş ve öneriler alınabilir.

Halkın katılımı toplantısında kimler yer almalıdır?

Türk ÇED mevzuatına göre halkın katılımı toplantısında yer alması gereken ya da kendi isteklerine göre katılabilecek kişi, kurum ve kuruluşlar aşağıdaki gibidir:

*İlgili İl Müdürlüğünün temsilcileri (Halkın katılımı toplantısı İl Çevre ve Orman Müdürünün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında yapılır ve toplantı çalışmaları ile ilgili sekreteryaya hizmeti İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından yürütülür.)

*Söz konusu proje için kurulan Komisyon üyeleri (kendi isteklerine bağlı olarak halkın katılımı toplantısına katılabilirler ya da kapsam belirleme toplantısı öncesinde proje yerini inceleyebilirler)

*Proje sahibi ve danışmanları, ve

*Halk.

Ayrıca İlde sivil toplum kuruluşları ve Muhtarlar Derneği'ne toplantı yeri ve tarihi ile ilgili bilgi yazısı gönderilerek katılım artırılabilir.

Toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirten bir ilan ulusal düzeyde yayımlanan bir gazete ile o yörede yayımlanan yerel bir gazetede toplantı tarihinden en az üç gün önce proje sahibi tarafından yayımlatılır. Toplantıda; halkın proje hakkında bilgilendirilmesi, görüş ve önerilerinin alınması sağlanır. Başkan katılımcılardan görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Toplantı tutanağı, bir sureti Valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilir.

10.4.Türkiye’de “Varolan” Kapsam Belirleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi

Türk ÇED Yönetmeliği'nin Ek 3'ünde verilen “proje tanıtım genel formatı”, Yönetmelik gereğince **ÇED raporu hazırlanması gereken projelerde (Yönetmeliğin Ek 1’inde yer alan projeler ve “ÇED gereklidir” kararı verilen projeler)** hazırlanacak ÇED raporunun içeriğinin belirlenebilmesi için ihtiyaç duyulan bilgilerin ÇOB’a sunulacağı formatı belirler. Proje sahibi tarafından Bakanlığa yapılan ilk başvuruda bu genel formata göre bir proje tanıtım raporu hazırlanır. Bu genel format tüm projeler için aynıdır; kapsam belirleme aşamasına kadar değişmez ya da daha ayrıntılı hale gelmez. Ancak, her projedeki kendine özgü koşullar ve çevresel özellikler nedeniyle hazırlanacak ÇED raporunun kapsamı ve içeriği eldeki proje özel olarak belirlenmelidir. Projeye özel olarak ÇED raporu kapsamının ve içeriğinin belirlenmesine “kapsam ve özel format belirleme” adı verilmektedir.

Kapsam belirleme, ÇED raporu hazırlanması sırasında yapılması gereken çalışmaların ve araştırma yapılacak konuların projeye özgü koşullara göre belirlenmesine ilişkin bir karardır. Kapsam belirleme ile aynı zamanda ÇED raporunun içeriği, özellikle de ele alınacak olası etkiler, karşılaştırılacak alternatifler ve göz önüne alınacak önlemler hakkında karar verilir. **AB ÇED Yönergesinde** ÇED raporunun içeriğinin ana hatlarıyla nasıl olması gerektiği belirtilmekte ve raporda göz önünde bulundurulması gereken etkilerin bir listesi yer almaktadır. Uygulamada, her projenin durumu kendine özgüdür ve karar verici bu nedenle projeye özgü koşullara göre özel bilgi isteyebilir. AB ÇED Yönergesine göre proje sahibi, ÇED raporunda nelerin yer alması gerektiği konusunda yetkili makamlardan daha fazla bilgi talep edebilmektedir.

Türk ÇED Yönetmeliği'nde, AB ÇED Yönergesi paralelinde, ÇED raporunun cevap vermesi gereken sorular ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda, ÇED raporunun kapsamı ve özel formatı, ÇOB'un kurduğu bir Komisyon'ca belirlenir. ÇED raporu hazırlanması gereken projelerde (Yönetmeliğin Ek 1'inde yer alan projeler ve "ÇED gereklidir" kararı verilen projeler), Çevre ve Orman Bakanlığı ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinden, Bakanlık yetkililerinden, proje sahibinden ve/veya temsilcilerinden oluşan bir Komisyon oluşturur. Bakanlık, gerekli gördüğü hallerde, projenin konusu, türü ve proje için belirlenen yerin özelliklerini de dikkate alarak, üniversiteler, enstitüler, araştırma ve uzman kuruluşları, meslek odaları, sendikalar, birlikler, sivil toplum örgütlerinden temsilcileri de komisyon toplantılarına üye olarak çağırabilir.

Proje sahibi tarafından Yönetmeliğin Ek 3'deki genel formata göre hazırlanan ve yeterli sayıda çoğaltılan başvuru dosyası Bakanlık tarafından Komisyon üyelerine gönderilir. Ancak, Komisyonun kapsam belirleme amaçlı ilk toplantısından önce, projenin gerçekleştirileceği yerde halkın katılımı toplantısı yapılır. Komisyon üyeleri, kendi isteklerine bağlı olarak kapsam belirleme toplantısı öncesinde proje uygulama yerini inceleyebilir, kendilerine iletilen tarihe göre halkın katılımı toplantısına katılabilirler (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 47-48).

Komisyonun **kapsam belirleme amaçlı ilk toplantısında** 1) Komisyon, proje sahibinden proje hakkında bilgi alır; 2) Bakanlık ve/veya taşra teşkilatı Halkın Katılımı Toplantısı hakkında Komisyonu bilgilendirir; halkın katılımı toplantısına katılmış bulunan Komisyon üyeleri de görüş ve önerilerini bildirirler; 3) projenin önemli çevresel etkileri göz önüne alınarak, ele alınması gereken konular detaylandırılır, kapsam belirlenir; 4) genel formata ilave edilmesi ya da formattan çıkarılması gereken hususlar tespit edilir, halkın katılımı toplantısındaki görüş ve öneriler de dikkate alınarak özel format ile ÇED raporunu hazırlayacak çalışma grubu belirlenir.

ÇED raporu hazırlanmasının gerekip gerekmediğine karar vermek üzere seçme-eleme sürecine tabi olan projelerde ise (ÇED Yönetmeliği Ek 2 kapsamındaki projeler ile Yönetmelik kapsamı dışında olan ve mevcut durumlarında değişiklik yapılmak istenen projeler) proje sahibi tarafından hazırlanacak başvuru dosyası (proje tanıtım dosyası), Yönetmeliğin Ek 4'ünde verilen ölçütlere (seçme-eleme ölçütleri) ve formata göre hazırlanır. Bu ölçütler ve format tüm projeler için aynıdır, ve eldeki proje için "ÇED gereklidir" kararı verilmedikçe kapsam belirleme süreci başlatılmaz.

10.5.Türkiye’de “Olması Gereken” Kapsam Belirleme Sürecinin Gerçekleştirilmesi İçin Kullanılabilecek Araçlar

Aşağıdaki bölümlerde, bir ÇED çalışmasının kapsamını belirlemede kullanılabilecek pratik bilgiler verilmektedir:

- Kapsam belirleme prosedürleri veya eylem planlaması; bir başka deyişle gerekli bilgilerin alınmasına ilişkin düzenlemeler, kapsam belirleme raporlarının veya görüşlerinin hazırlanması, ve halka/paydaşlara danışma faaliyetleri, ve
- Kapsam belirleme yöntemleri; bir başka deyişle ÇED’de daha ayrıntılı olarak ele alınması gerektiği düşünülen olası etkilerin belirlenmesi veya analiz edilmesine yönelik yöntemler.

Kapsam belirlemenin faydaları

ÇED raporu hazırlanırken toplanan bilgiler ve yürütülen çalışmaların sonuçları, rapor (ve dolayısıyla proje) hakkında verilecek karara temel oluşturur. Kapsam belirleme, projenin inşası, işletilmesi ve kapanışından kaynaklanacak önemli etkilerin açıklığa kavuşturulması için yeterli bilgi toplanmasını sağlamaya yardımcı olur. Kapsam belirleme aynı zamanda, etkilenen halkın/grupların ilgi alanındaki konuların da ÇED çalışmasına dâhil edilmesine olanak sağlar. Kapsam belirleme, önemli konulara odaklanılmasını ve ilgisiz konularla vakit kaybedilmemesini sağlayarak ÇED süreci içerisindeki kararların verilmesini olumlu yönde etkiler. Benzer şekilde kapsam belirleme, çevresel bilginin, konunun önemine göre dengeli bir şekilde toplanmasını ve sunulmasını ve ÇED raporunun ilgisiz bilgilerle doldurulmamasını sağlar. Kapsam belirleme, proje sahibiyle yetkili makamlar, diğer ilgili paydaşlar ve kamuoyu arasında, projenin tasarımı, inşası ve işletilmesi ve potansiyel etkileri konularında görüş alış verişinin erkenden gerçekleşmesine olanak sağlar. Kapsam belirleme, çevresel etütlerin etkili bir şekilde planlanmasını, yönetilmesini ve bu etütler için kaynak sağlanmasını mümkün kılar ve çevre ve insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılmasına yönelik olarak proje sahibi tarafından göz önünde bulundurulması gereken önlemlerin ve alternatiflerin belirlenmesine (veya bu alternatiflerin geliştirilmesinin önerilmesine) yardımcı olur. Kapsam belirleme aynı zamanda, tüm gerekli bilgilerin kapsam belirleme aşamasında belirlenmesini gerektirmesi nedeniyle, gerek ÇED süreci içerisinde gerekse proje gelişimi içerisinde meydana gelebilecek gecikmeleri önler (diğer taraftan, kapsam belirleme sürecinin, yeni bilgiler

ortaya çıktığı zaman kullanılmasına imkan verecek açık ve esnek bir süreç olduğu unutulmamalıdır). Bunlara ek olarak, kapsam belirleme, çevresel bilginin toplanmasından sonra etki değerlendirme yöntemlerinin (çevresel etütler, etki tahmin yöntemleri ve değerlendirme ölçütleri) uygulanmasındaki tutarsızlıkları ve hata riskini azaltır (EC, 2001b: 17; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 48).

Kapsam belirleme sürecinde kime danışılmalı?

Aşağıdaki liste kapsam belirleme sürecinde danışılması ve görüşlerinin alınması yararlı olabilecek paydaşları göstermektedir.

(1). Çevre ile ilgili yetkili kurum ve kuruluşlar

- Merkezi, bölgesel ve yerel kurum ve kuruluşlar
- Su, atıklar, toprak, gürültü ve hava kirliliği de dahil olmak üzere kirliliğin kontrolünden sorumlu kurum ve kuruluşlar
- Doğal ve kültürel miras ile peyzaj değerlerinin korunmasından sorumlu kurum ve kuruluşlar
- Sağlık ve güvenlikten sorumlu kurum ve kuruluşlar
- Arazi kullanımının kontrolü, bölgesel ve yerel planlamadan sorumlu kurum ve kuruluşlar

(2). Diğer ilgili paydaşlar

- Yerel, ulusal ve uluslararası çevresel ve toplumsal ilgi grupları
- Yetki, sorumluluk ve dolayısıyla ilgi alanları (tarım, enerji, ormancılık, balıkçılık gibi) etki altında olan devlet kurumları
- Ticaret odaları, işveren sendikaları gibi yerel işveren ve meslek örgütlenmeleri
- Sendikalar gibi işçi örgütlenmeleri
- Çevreden faydalananları (çiftçiler, balıkçılar, yürüyüş sporları yapanlar, turistler, yerel yaban hayatı grupları) temsil eden gruplar
- Araştırma merkezleri, üniversiteler ve diğer uzmanlık merkezleri

(3). Genel kamuoyu

- Arazi sahipleri ve söz konusu yerleşim(ler)in sakinleri
- Yerel halk ve genel kamuoyu üyeleri
- Seçilmiş temsilciler ve dini liderler ve öğretmenler gibi toplum liderleri
- Yerel gruplar, vs. (EC, 2001b: 17; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 49).

Halkın ve diğer ilgili paydaşların katılımı için danışma toplantıları ve faaliyetlerinin nasıl yürütüleceği hakkında daha ayrıntılı bilgi Bölüm 10.3.'de sunulmaktadır.

Kapsam belirleme girdileri ve çıktıları

Kapsam belirleme girdileri (Kapsam belirleme için gerekli bilgiler)

İnceleme-değerlendirme komisyonunun (ve diğer ilgili paydaşların) hazırlanacak ÇED raporunun kapsamı ve içeriği hakkında bir karar verebilmeleri için gereken bilgiler, aşağıda “kapsam belirleme için gerekli bilgiler listesi”nde sunulmaktadır. Bu liste (Çizelge 10.3.), Bölüm 10.2.1.'de yer alan “seçme-eleme için gerekli bilgiler listesi”yle (Çizelge 10.2.) aynıdır; ancak kapsam belirleme için daha fazla ayrıntı gereklidir. Listedeki her madde için mümkün olduğunca ayrıntılı ve çok bilgi sağlanmalıdır; proje sahibinin Bakanlığa seçme-eleme için başvurduğu sırada bu bilgileri zaten sunmuş olduğu ve kapsam belirleme için artık daha fazla bilgiye ihtiyaç olduğu göz önüne alınmalıdır.

Çizelge 10.3.Kapsam Belirleme İçin Gerekli Bilgiler Listesi

1. Proje Sahibinin İletişim Bilgileri
– Şirketin adı. – Posta adresi, telefon, faks ve e-posta adresi. – Temas kurulacak kişinin adı ve açık posta adresi, telefon, faks ve e-posta bilgileri.
2. Projenin özellikleri
– Önerilen projenin kısa tanımı. – Projenin önerilme nedenleri. – İnşaat sırasında geçici olarak kullanılacak arazi de dahil olmak üzere proje sahasının sınırlarını gösterir plan – Projenin fiziksel özellikleri (binalar, diğer yapılar, inşaat malzemeleri, vs) – Proje ölçeği, kapasitesi, girdiler, çıktılar da dahil olmak üzere temel işlemlerin tanımı. – Mevcut yol ağında yapılacak değişiklikler veya ilaveler – İnşaat, işletme ve (varsa) işletmeye kapatma aşamaları ile restorasyon ve kullanım sonrasına ilişkin çalışma programı – İnşaat yöntemleri – İnşaat ve işletmede kullanılacak kaynaklar (malzeme, su, enerji, vs) – Diğer mevcut/planlanan projelerle ilişkiler – İncelenen alternatiflere ilişkin bilgiler – Alınması planlanan etki azaltıcı önlemlere ilişkin bilgiler – Projenin gerçekleştirilmesi nedeniyle ihtiyaç duyulacak diğer etkinlikler (yeni yollar, malzeme ocakları, su temini, enerji üretimi veya nakli, artan iskan ve kanalizasyon) – Proje için gerekli diğer tüm izinlerin ayrıntıları
3. Projenin Yeri
– Projenin yerini çevredeki fiziksel, doğal ve insan yapımı unsurlarla ilişkili olarak gösteren harita ve fotoğraflar. – Proje alanındaki ve çevresindeki mevcut ve planlanan arazi kullanımları – Bölgeleendirme (sanayi, turizm, serbest bölge gibi) veya arazi kullanımı politikaları – Korunan alanlar (Ek 5). – Duyarlı (hassas) alanlar (Ek 5). – Düşünülmüş, incelenmiş diğer tüm alternatif alanlar hakkında ayrıntılı bilgiler
4. Olası Etkilerin Özellikleri
Aşağıdaki etkenler göz önünde bulundurularak, projenin olası etkilerinin kısa özeti: – İnsanlar, insan sağlığı, fauna ve flora, toprak, arazi kullanımı, su kalitesi ve hidroloji, hava kalitesi, iklim, gürültü ve titreşim, peyzaj ve görsel çevre, tarihi ve kültürel miras üzerindeki etkiler ve bunlar arasındaki etkileşimler. – Etkilerin türü (doğrudan, dolaylı, ikincil, kümülatif (birikimli), kısa vadeli, orta vadeli, uzun vadeli, kalıcı veya geçici, olumlu, olumsuz) – Etkinin kapsamı (coğrafi alan, etkilenen nüfus/ habitat/ türlerin büyüklüğü) – Etkinin boyutu ve karmaşıklığı – Etkinin olasılığı – Etkinin süresi, sıklığı ve geri döndürülebilirliği – Önemli olumsuz etkilerin azaltılması, önlenmesi veya telafisi/tazmin edilmesi için proje tasarımına dahil edilen önlemler

Kaynak:EC, 2001b: 22; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 50.

Kapsam belirleme çıktıları

Kapsam belirlemenin amacı ÇED çalışmasında ele alınması gereken konuları belirlemektir. En önemli çevresel sorunlar listelenerek en ayrıntılı şekilde ele alınması sağlanmalıdır ve gerekirse olumsuz etkilerin önlenmesine ya da azaltılmasına yönelik somut öneriler ve önlemler belirlenmelidir. Bu nedenle kapsam belirleme sürecinde öncelikle olası etkilerin neler olabileceği ve bu etkilerden hangilerinin en önemli olduğu konuları üzerinde yoğunlaşılır. Diğer taraftan, kapsam belirleme çıktıları aşağıdaki konulardan bazılarını veya tamamını da içerebilir:

- Göz önüne alınması ve değerlendirilmesi gereken alternatifler,
- Mevcut çevresel özellikleri belirlemek üzere gerçekleştirilecek etütler (çevresel veritabanı çalışmaları),
- Veritabanı çalışmalarının coğrafi sınırlarına ve/veya zamanlamasına (flora ve faunanın dağılımındaki mevsimsel değişiklikler) ilişkin özel şartlar,
- Gerçekleştirilecek çalışmaların ayrıntı düzeyi,
- Etkilerin boyutunun tahmin edilmesinde kullanılacak yöntemler,
- Etkilerin öneminin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütler,
- Göz önünde bulundurulması gereken etki azaltıcı önlemler,
- Çevresel veritabanı çalışmaları devam ederken yapılması gereken başka bilgilendirme/ danışma faaliyetleri,
- Çalışmalarla elde edilecek çevresel bilginin (ya da hazırlanacak ÇED raporunun) yapısı, uzunluğu ve içeriği,
- ÇED ekibinde yer alacak kilit kişilerin ve çalışma organizasyonunun belirlenmesi, ve
- Çalışma planı ve çevresel veritabanı etütlerinin finansmanının nasıl sağlanacağı (EC, 2001b: 18-19; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 51).

KAPSAM BELİRLEME ARAÇLARI

AB’de, dört adet kapasam belirleme aracı kullanılmaktadır. Bunlar:

***Kapsam belirleme kontrol listesi – iki bölüm halinde** (Ek 7. Kapsam Belirleme Kontrol Listesinin Birinci Bölümü: **Projenin Özellikleri** ve Ek 8’de **Proje Alanı ve Çevresindeki (Etki Alanındaki) Varolan Çevresel Özellikler** sunulmaktadır),

***Çevresel öneminin değerlendirilmesine ilişkin ölçütler listesi** ve

***Kapsam belirlemede göz önüne alınacak alternatifler ve önlemler listesidir.**

10.5.1.Kapsam Belirleme Kontrol Listesi

Bu kontrol listesi kullanıcıların, kapsam belirleme aşamasında, önerilen projenin olası etkilerini belirlemelerine yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır. Bu liste, **“Etkilerin Öneminin Değerlendirilmesine İlişkin Ölçütler Listesi”** ile birlikte kullanılmalıdır. Listenin kullanımında iki aşama vardır:

(1).Projenin inşaat, işletme ve kapanış aşamalarında kaynaklanan olası çevresel etkilerin belirlenmesi;

(2).Bu etkilerden hangilerinin önemli olduğunun ve dolayısıyla değerlendirmede daha ayrıntılı gözden geçirilmesi gerektiğinin belirlenmesi.

Olası etkilerin belirlenmesinde kullanılabilecek uygun bir yöntem, projenin inşaat, işletme ve kapanış faaliyetleri sonucu ortaya çıkabilecek ve çevreyi etkileyebilecek tüm etkinliklerin ve potansiyel etkilerin ve bunlar arasındaki etkileşimin nerelerde olduğunun belirlenmesidir. Kapsam belirleme kontrol listesi, bu süreçte kullanıcılara yardımcı olmak üzere iki bölüm halinde geliştirilmiştir (EC, 2001b: 17; [http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim /Documents/ced-el-kitabi](http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi), 22.03.2007: 51).

10.5.1.1.Kapsam Belirleme Kontrol Listesinin Birinci Bölümü: Projenin Özellikleri

Kapsam belirleme kontrol listesinin ilk bölümünde (bakınız Ek 7) projenin, çevre üzerinde önemli etkiler yaratması muhtemel özelliklerinin ayrıntılı bir listesi yer almaktadır.

Kullanım talimatları

Kapsam belirleme kontrol listesinin ilk kısmında (Ek 7) verilen sorularla başlayın. Listenin ikinci sütununu her soruya aşağıdaki şekilde cevap vererek doldurun:

Proje sırasında faaliyetin gerçekleştirilmesi ihtimali varsa **“evet”**,

Gerçekleştirilmesi beklenmiyorsa **“hayır”**, ve

Gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceği bu aşamada kesin olarak bilinmiyorsa **“?”** cevabını yazın.

Kapsam belirleme kontrol listesinin ilk bölümünün ikinci sütununa “evet” veya “?” şeklinde cevap verilen her soru için kontrol listesinin ikinci bölümüne gidiniz (Ek 8). Bu bölümde proje alanında ve civarında etkilenebilecek çevresel özellikler sunulmaktadır; bunlar arasında hangilerinin o faaliyet tarafından etkilenebileceğini belirleyin. Listenin bu kısmının tamamlanabilmesi için proje alanı ve çevresiyle ilgili bilgilere ihtiyaç duyulacaktır. Potansiyel etkileri ve bunlardan etkilenebilecek çevre öğelerini üçüncü sütuna yazın.

Son olarak da, dördüncü sütunu doldururken, **“Etkilerin öneminin değerlendirilmesine ilişkin ölçütler listesi”**ni kullanın (bakınız Bölüm 10.5.2.). Bu liste, önemli olması beklenen etkileri belirlemektedir. Bu sorular, “evet” cevabı verildiği takdirde etkinin önemli olduğunu belirtecek şekilde tasarlanmıştır. Çoğu zaman bir etkinin önemli olup olmadığına karar vermek zordur; bunu kontrol etmenin faydalı bir yolu, etkinin değerlendirmeye alınacak kadar önemli olup olmadığının ve projenin gerçekleştirilmesi için verilecek izin/onay üzerinde belirleyici bir etkisi olacak kadar önemli olup olmadığının sorulmasıdır. Çevresel etütlerin planlanması için yol göstermesi açısından, kapsam belirleme listesinin ilk bölümünün dördüncü sütununa etkilerin önemine ilişkin mümkün olduğunca fazla bilgi girilmelidir.

Kapsam belirleme kontrol listesi kullanılırken, projenin inşaat, işletme ve kapanış faaliyetlerinin çevre ile doğrudan etkileşimi sonucunda çevre üzerinde ikincil veya ilave çevresel etkiler oluşabileceğinin göz önünde bulundurulması önemlidir. Örneğin, proje

alanındaki yüzey akışı özelliklerinin değişmesi, alandaki akarsuların hidrolojisini etkileyebilir. Bu ise, akarsudaki su kalitesini ve ekolojik özellikleri etkileyebilir. Bunun sonucunda da akarsuyun balıkçılık ve diğer amaçlarla kullanımını etkileyebilir. Bu nedenle, birincil ya da doğrudan bir etki belirlendiğinde, çevre üzerinde ikincil ve daha yüksek düzeyde dolaylı etkilerin de olup olamayacağı her zaman dikkate alınmalıdır.

Etkilerin sadece sabit bir şekilde ve uzun vadeli olarak değil; aynı zamanda geçici ve kısa vadeli olarak, örneğin sadece inşaat veya hizmet dışı bırakma (kapanış) sırasında gerçekleşebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Etkiler, aralıklı olarak da ortaya çıkabilir. Örneğin, yılın sadece belirli zamanlarında veya kaza ya da doğal afetler sonucunda da meydana gelebilirler (EC, 2001b:19-20; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 52).

Bu kontrol listesinin pratik bir şekilde görselleştirilmesinin bir başka yolu da, listenin her iki kısmının aynı anda hem yatay hem de dikey düzlemde, bir başka deyişle bir matris olarak gözden geçirilmesidir. Her iki liste de gerçek bir matriste gösterilemeyecek kadar uzundur, ancak bu yaklaşım “büyük resmin görülebilmesi”ne yardımcı olabilir. Böyle bir matris Çizelge 10.4.’de örnek olarak verilmiştir.

Çizelge 10.4.Bir Katı Atık Depo Alanının Kurulması, İşletilmesi ve Restorasyonuna İlişkin Etki Matrisi

FAALİYETLER	ETKİLER															
	Civardaki arazi kullanımı	Tarım	Hava kalitesi	Arkeoloji	Mevcut arazi kullanımı	Fauna	Flora	Otoyollar	İnsanlar	Peyzaj	Fiziksel yapılar	Gürültü	Koku	Geçiş hakları	Rekreasyon	Trafik
İnşaat Aşaması																
Ulaşım / servis yollarının iyileştirilmesi																
Ofis / şantiye kurulması																
Elektrik / gaz / su hizmetlerinin sağlanması																
Yolların iyileştirilmesi																
Kil astarın inşası																
Malzeme alanlarının rehabilitasyonu																
Çukur alanlardan suyun uzaklaştırılması																
Alandan su deşarjları																
Suyun uzaklaştırılmasına devam edilmesi																
Peyzaj çalışmaları																
İşletme Aşaması																
Trafik																
Atıkların depolanması																
Atıkların sıkıştırılması																
Gaz ve süzöntü suyunun izlenmesi																
Çöp ve böcek kontrolü																
Toprak malzemenin elenmesi																
Toprak malzemenin depolanması																
Alanın (ya da bir kısmının) rehabilitasyonu																
Ara dönemde bitkilendirme																
Rehabilitasyon / Uzun süreli bakım																
Toprakların geri serilmesi																
Peyzaj çalışmaları																
Kapanış sonrası bakım çalışmaları																
Uzun süreli çevre yönetimi																
Uzun süreli izleme																
Düzeltilici faaliyetler																

(+)	(-)	Önemli etki	İhmal edilebilir etki ya da etki yok
		Önemsiz etki	Bilinmeyen etki
		Önemsiz (+) ve Önemsiz (-) etki	

Kaynak: Petts, 1999'dan nakleden;

<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 53.

10.5.1.2.Kapsam Belirleme Kontrol Listesinin İkinci Bölümü: Proje Alanı ve Çevresindeki (Etki Alanındaki) Varolan Çevresel Özellikler

Kapsam belirleme kontrol listesinin ikinci bölümünde (bakınız Ek 8), projenin inşaat, işletme ve kapanış aşamalarında etkilenmesi muhtemel çevrenin özellikleri ve hangi özelliklerin önemli olumsuz etkilere karşı hassas olduğu yer almaktadır.

Kullanım talimatları

Yukarıda kapsam belirleme listesinin birinci bölümde tanımlanan her proje özelliği (Ek 7) için kapsam belirleme listesinin ikinci bölümündeki çevresel bileşenlerden (Ek 8) herhangi birinin etkilenip etkilenmeyeceğini göz önüne alın.

10.5.2.Etkilerin Öneminin Değerlendirilmesine İlişkin Ölçütler Listesi

Bu kontrol listesi, bir etkinin önemli olup olmadığına karar verilirken göz önüne alınacak etkenlerin bir listesini sunar. Yukarıda da belirtildiği gibi, seçme-eleme için kullanılan listeye aynıdır, ancak bu kez bilginin çok daha ayrıntılı olarak sağlanması gerekir.

Kullanım talimatları

Bu liste, bir etkinin önemli olup olmadığına karar verilmesinde değerlendiricilere yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır ve yukarıda açıklanan kapsam belirleme kontrol listesiyle bağlantılı olarak kullanılması gerekmektedir.

Kapsam belirleme kontrol listesinde, projenin inşaat, işletme ve kapanış faaliyetlerinin çevre üzerindeki potansiyel etkilerinin nerede (hangi konuda) olduğunu belirlemeye yarayan bir dizi soru yer almaktadır. Bu liste ise, bu etkilerin önemli olup olmadığına karar verilmesine yardımcı olur.

Kapsam belirlemekle görevli/yetkili/sorumlu olan kişiler genellikle neyin gerçekte “önemli” olduğunu belirlemekte zorluk çekerler. Faydalı bir kontrol yöntemi, etkinin düşünülen etki olup olmadığının sorulması ve geliştirme izin kararının verilmesinde etki sahibi olunmasıdır. Bu amaçla kullanılabilecek faydalı bir kontrol yöntemi, etkinin göz önüne alınması gerekip gerekmediğinin ve projenin gerçekleştirilmesi için verilecek izin/onay üzerinde belirleyici bir etkisi olup olmadığının sorulmasıdır. Proje planlamasının erken aşamalarında genellikle bu karara temel oluşturacak çok az veri bulunur; ancak aşağıdaki soru listesinin amacı neyin önemli bir etki olduğuna karar verilmesine yardımcı

olmaktır.

Kapsam belirleme aşamasında bu sorulara mümkün olan en ayrıntılı cevapların verilmesi gereklidir (EC, 2001b: 35-36; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 55).

Çizelge 10.5.Etkilerin Öneminin Değerlendirilmesine İlişkin Ölçütler Listesi

1. Çevresel koşullarda büyük bir değişiklik olacak mı?
2. Yeni koşullar, mevcut çevresel özelliklerle dengesiz olacak mı?
3. Etki olağandışı ya da karmaşık olacak mı?
4. Etki geniş bir alana yayılacak mı?
5. Herhangi bir sınır aşırı etki olacak mı?
6. Çok kişi etkilenecek mi?
7. Çok sayıda diğer tür alıcılar (flora-fauna, işyerleri, tesisler) etkilenecek mi?
8. Değerli ya da nadir bulunan kaynaklar / özellikler etkilenecek mi?
9. Çevresel standartların sağlanmaması gibi bir risk söz konusu mu?
10. Korunan alanların/özelliklerin etkilene riski söz konusu mu?
11. Etkinin gerçekleşme olasılığı yüksek mi?
12. Etki uzun süre devam edecek mi?
13. Etki geçici olmaktan ziyade kalıcı olacak mı?
14. Etki, aralıklarla gerçekleşmek yerine sürekli olacak mı?
15. Etki aralıklarla gerçekleşecekse, sık sık mı yoksa nadiren mi olacak?
16. Etki, geri döndürülemeyen bir etki mi?
17. Etki, önlenmesi, azaltılması ya da düzeltilmesi/tazmin edilmesi zor bir etki mi?

Kaynak:EC, 2001b: 36; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 55.

10.5.3.Göz Önüne Alınacak Alternatifler ve Önlemler Listesi

Kapsam belirlemenin amaçlarından biri de projenin tasarımı, inşası ve işletilmesinde ve faaliyetin işletmeye kapatılması sürecinde yatırımcı (proje sahibi) tarafından göz önünde bulundurulması uygun olabilecek alternatiflerin ve etki azaltıcı önlemlerin belirlenmesidir. Aşağıdaki liste, alternatiflerin ve etki azaltıcı önlemlerin belirlenmesi/geliştirilmesi sırasında göz önünde bulundurulabilecek çeşitli olasılıklara ilişkin bir rehber olarak sunulmuştur.

Çizelge 10.6.Göz Önüne Alınacak Alternatif ve Önlem Türleri

• Mal ve hizmet taleplerinin yönetilmesine yönelik önlemler
• Kaynakları korunmasına ve kaynak israfını azaltmaya yönelik önlemler
• Talebi karşılamaya yönelik değişik yaklaşımlar
• Yer seçimi ve/veya güzergah alternatifleri
• Süreç veya teknoloji alternatifleri
• İşletme yöntemleri/özellikleri
• (Proje alanı içinde) proje birimlerinin yerleşim planı alternatifleri
• Yapıların ve binaların tasarımı
• Malzemelerin türleri ve kaynakları
• Ürün özellikleri
• Projenin tüm etapları dahil olmak üzere inşa, işletme ve kapanış takvimi
• Faaliyetlerin başlangıç ve bitiş tarihleri
• Sahanın veya tesisin ölçeği
• Üretim seviyesi
• Uygulama sorumluluğu
• Kirlilik kontrolüne yönelik önlemler
• Geri dönüşüm, geri kazanım, yeniden kullanım ve nihai depolama da dahil olmak üzere atık bertarafı alternatifleri
• Sahaya giriş ve çıkış trafiği için ulaşım düzenlemeleri ve alternatif ulaşım yolları
• Yardımcı tesisler ile ilgili alternatifler
• Yönetim ve yönetim sistemi alternatifleri
• Çevre yönetimi sorumlulukları ve usulleri
• İstihdam ve personel eğitimi
• İzleme ve acil durum planları
• Hizmet dışı bırakma (işletmeye kapatma) düzenlemeleri, saha rehabilitasyonu (doğaya yeniden kazandırma) ve kapanış sonrası kullanıma yönelik düzenlemeler
• “Hiç bir şey yapma” (eylemsizlik) veya “En azını yap” alternatifleri

Kaynak:EC, 2001b: 36-37; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 55.

10.6.Türkiye’de “Varolan” ve “Olması Gereken” ÇED Raporunun Hazırlanması Süreci

Bir ÇED raporu iyi bir kararın alınmasına temel oluşturabilir veya yararsız bir kağıt israfı da olabilir. Bir çok ÇED raporu bu iki uç arasında yer almaktadır. Bu bölümün amacı yararlı bir ÇED raporunun, –bir başka deyişle uzmanların kullanacağı kadarıyla teknik açıdan doğru ve aynı zamanda hedef kitlenin “hazmedebileceği” uzunlukta ve hedef kitle içinde yer alan sade bir vatandaşın anlayabilmesi için gereken kısımlarda yeterince basit bir raporun– nasıl yazılabileceğinin gösterilmesidir.

Faydalı ÇED raporları yazılmasında bazı temel ilkeler

Bir ÇED raporunun mümkün olduğunca yüksek kalitede hazırlanmasını ve karar verme sürecinde (karar vericilere) bilgi sağlamada faydalı olmasını sağlamak için kullanılabilecek bazı ilkeler vardır. Bu konular Bölüm 10.7’de de ele alınmaktadır. Bu temel ilkeler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

*Raporun başlangıç kısmında, raporda nelerin yer aldığının, projenin ne olduğunun, önemli çevresel ve sosyo ekonomik etkilerin, bu etkilere karşı alınacak önlemlerin ve raporda yer alan başlıca sonuçların sade bir vatandaşın anlayabileceği bir dille yazıldığı **teknik olmayan bir özetin** yer alması. Bu özet sade bir dille yazılmalı ve ilgili herkes tarafından anlaşılabilmelidir.

*Rapor, **açık şekilde tanımlanmış bir veya birden fazla belgeden oluşmalıdır**; bu şekilde raporun okuyucuya anlattığı “hikaye”nin kopuk ya da eksik kalmaması sağlanmalıdır.

*Rapor **mantıklı bir şekilde düzenlenmeli ve açık bir şekilde yapılandırılmalıdır**. Bu şekilde, okuyucu aradığı bilgiyi rahatça bulabilmelidir.

*Raporun başında bir **içindekiler listesi** yer almalıdır.

*ÇED raporundaki sonuçlara ulaşılırken **izlenen süreç açık şekilde tanımlanmalıdır**.

*Raporda bilgi kapsamlı ve aynı zamanda özlü şekilde sunulmalıdır: ilgisiz veriler tamamen rapordan çıkarılmalıdır ve belirli bir alandaki uzmanlar için yararlı olmakla beraber raporun genelinde anlatılanlar için merkezi önem taşımayan konular **ekler** halinde sunulmalıdır.

*Raporda **grafiklerden, tablolardan, şekillerden ve haritalardan iyi şekilde faydalanılmalı** ve sunumun daha çekici ve görsel açıdan daha iyi anlaşılabilir olmasına dikkat edilmelidir.

*Yapılan tüm analizler ve varılan tüm sonuçlar **gerçek veri ve kanıtlarla desteklenmelidir**.

*Tüm bilgi kaynaklarına uygun şekilde **atıfta bulunulmalıdır**.

*ÇED raporunun tamamında **tutarlı terminoloji kullanılmalı** ve bu terimler gerekirse bir sözlükte tanımlanmalıdır.

*Rapor tek bir belge (veya hikaye) şeklinde okunabilmeli ve **kısımlar arasında uygun atıflar yapılarak** okuyucunun kısımlar arasında kolayca gezebilmesi sağlanmalıdır.

*Raporlama, açık şekilde **adil** ve mümkün olduğunca **tarafsız ve nesnel** olmalıdır (http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi, 22.03.2007: 68).

KAPSAMLI BİR ÇED RAPORU HAZIRLANMASI İÇİN TEKNİK ŞARTNAME VE GENEL RAPOR FORMATI

Aşağıda verilen örnek, bir ÇEDR hazırlanması için genel bir teknik şartname olup; Dünya Bankası (1999) tarafından hazırlanmıştır. Örnek olarak verilen bu teknik şartname genel formatı, elinizdeki proje için her zaman tam olarak uygun olmasa bile, genel olarak bir ÇED raporunda nelerin yer alması gerektiği ve bir ÇED raporu hazırlanması için gerçekleştirilmesi gereken çalışmalar konusunda bir fikir vermektedir.

Çizelge 10.7.Dünya Bankası'nın Hazırladığı ÇED Çalışması İçin Örnek Teknik Şartname

GİRİŞ Bu kısımda teknik şartnamenin amacı belirtilir, etkileri değerlendirilecek proje tanımlanır ve çevresel etki değerlendirmesi çalışmasının yürütülmesi ile ilgili olarak yapılan düzenlemeler açıklanır.
ARKA PLAN ÇED çalışmasını gerçekleştirecek kurum ya da kuruluş, ister özel bir danışman ister bir devlet kurumu olsun, bu kurum / kuruluşa sağlanması gereken arka plan bilgileri şunları içerir: önerilen projenin temel bileşenlerinin neler olduğu, projeye neden ihtiyaç duyulduğu ve hedefleri, projeyi uygulayacak kurum / kuruluşun kim olduğu, projenin kısa bir tarihçesi (göz önünde bulundurulan alternatiflerle birlikte), projenin mevcut statüsü (hangi aşamada olduğu) ve zaman cetveli, ve varsa ilgili diğer projelerin neler olduğu. Aynı bölgede devam eden veya yapımı planlanan ve aynı kaynakları kullanan / kullanacak başka projeler de söz konusuysa yine bu kısımda belirtilmelidir.
HEDEFLER Bu kısımda çevresel etki değerlendirmesinin genel kapsamı özetlenir, ve proje hazırlıkları, tasarımı ve uygulanması süreçleriyle ilişkili olarak ÇED çalışmasının zamanlaması ele alınır.

ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ GEREKLİLİKLERİ Bu maddede ÇED çalışmasının yapılmasını ve ÇED raporunun içeriğini yönlendirecek mevzuat ve/veya rehber dokümanlar ve kılavuzlar belirlenir. Bunların arasında çevresel etki değerlendirmesine ve genel olarak çevresel konulara ilişkin kanunlar ve/veya yönetmelikler (Türkiye’de ÇED Yönetmeliği, Çevre Kanunu, ve diğer çevre mevzuatı –Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği, Gürültü Kontrol Yönetmeliği, Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, vb.); bölgesel veya yerel çevresel etki değerlendirmesi düzenlemeleri veya projede yer alan kredi kuruluşlarının çevresel etki değerlendirmesine ilişkin yönergeleri ve düzenlemeleri bulunabilir.
ÇALIŞMA ALANI Bu paragrafta ÇED çalışması için incelenmesi gereken çalışma alanının (yağış alanı gibi) sınırları belirtilmelidir. Söz konusu projenin olası etkileri bağlamında incelenmesi gereken bitişikte veya uzakta yer alan diğer alanlar varsa bunlar da belirtilmelidir.
ÇED ÇALIŞMASININ KAPSAMI Bazı durumlarda, danışman tarafından yürütülecek görevler, teknik şartnamede tam bir kesinlikle ifade edilebilecek kadar açıktır. Bazı durumlarda ise, etkilerin değerlendirilebilmesi için bilgi eksikliğinin giderilmesi, ve arazi çalışmaları ve modelleme yapılması gerekebilecektir ve danışmandan, sözleşme makamı tarafından gözden geçirilmek ve onaylanmak üzere bazı belirli görevleri daha ayrıntılı olarak tanımlaması istenebilecektir.
İş Tanımı 1: Planlanan projenin tanımı. Bu kısımda projenin ilgili birimleri hakkında gerektiğinde (uygun ölçekli) haritalar kullanılarak kısa bilgi verilmeli ve projenin yeri, genel yerleşim, proje ölçeği, kapasite, inşaat öncesi etkinlikler, inşaat sırasındaki etkinlikler, proje takvimi, personel ve destek, tesisler ve hizmetler, bakım ve işletme hizmetleri, alan dışında yapılması gerekli yatırımlar, ve projenin ekonomik ömrü gibi bilgiler de eklenmelidir. [Not: Proje kategorisi açısından önemli olan diğer bilgiler varsa bu kısımda belirtilmelidir.]
İş Tanımı 2: Mevcut çevresel özelliklerin tanımı. Çalışma alanının (proje ile) ilgili mevcut çevresel özelliklerine ilişkin verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve sunulması. Bu kısma proje başlamadan önce meydana gelebileceği öngörülen değişiklikler de eklenmelidir. [Aşağıdaki listeler, proje kategorisi için kritik öneme sahip bilgileri vurgulamak ve ilgisiz olan bilgileri açıkça belirtmek üzere ayrıntılandırılmalı veya değiştirilmelidir. İlgisi olmayan verilerin toplanmasından özellikle kaçınılmalıdır.] Fiziksel çevre: jeoloji; topoğrafya; toprak; iklim ve meteoroloji, mevcut hava kalitesi; yeraltı ve yer üstü sularının hidrolojisi; kıyı ve okyanus ile ilgili parametreler; mevcut hava emisyonlarının kaynakları; mevcut su kirliliği kaynakları; vs. Biyolojik çevre: flora, fauna, nadir veya tehlike altındaki türler; milli parklar veya koruma alanları, önemli doğal alanlar vs. dahil olmak üzere hassas habitatlar; ticari değeri olan türler; ve potansiyel olarak rahatsızlık ve tehlike kaynağı veya vektör olabilecek türler. Sosyokültürel çevre (hem mevcuttaki, hem de uygunsa gelecekteki öngörülen durum kapsamalıdır): nüfus; arazi kullanımı; planlanan gelişme faaliyetleri; toplum yapısı; istihdam; gelir, mal ve hizmet dağılımı; rekreasyon; halk sağlığı; kültürel varlıklar; yerel topluluklar/gruplar; gelenekler; ve istek, beklenti ve tutumlar.
İş Tanımı 3: Yasal ve idari çerçeve. Uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde çevre kalitesi, çevre sağlığı ve güvenliği, hassas alanların korunması, nesli tehlikede olan türlerin korunması, yer seçimi, arazi kullanımının kontrolüne ilişkin mevzuat ve standartlar tanımlanmalıdır. (Teknik Şartname’de bilinen tüm ilgili mevzuat yer almalıdır ve danışmandan diğerlerini araştırması istenmelidir.)
İş Tanımı 4: Planlanan projenin olası etkilerinin belirlenmesi. Bu analizde, önemli olumlu ve olumsuz etkiler, doğrudan ve dolaylı etkiler ve kısa vadeli ve uzun vadeli etkiler arasındaki ayrım belirlenmelidir. Önlenemez veya geri döndürülemez etkiler tespit edilmelidir. Mümkün olduğunda, etkiler, çevresel maliyetler ve faydalar bağlamında nicel (sayısal) olarak ifade edilmelidir. Yapılabilir olduğunda ekonomik (parasal) değerler de verilmelidir. Eldeki verilerin kapsamı ve niteliği belirtilmeli, önemli bilgi eksiklikleri açıklanmalı ve etki boyutunun tahminine ilişkin belirsizlikler tanımlanmalıdır. Mümkünse eksik verilerin elde edilebilmesine yönelik çalışmalar için iş

tanımı (ayrı bir teknik şartname şeklinde) verilmelidir. [Söz konusu proje kategorisi için gerekli olabilecek özel çalışma türleri tespit edilmelidir.]
İş Tanımı 5: Planlanan projenin alternatiflerinin değerlendirilmesi. Önerilen projenin geliştirilmesi sırasında incelenen alternatiflerin tanımlanması ve önerilen proje ile aynı hedefleri gerçekleştirecek diğer alternatiflerin belirtilmesi. Alternatif kavramı yer seçimi, tasarım, teknoloji seçimi, inşaat teknikleri ve aşamalandırma ve işletme ve bakıma kadar bir dizi konuyu kapsar. Alternatifler potansiyel çevresel etkileri, anapara ve işletme maliyetleri, yerel koşullar altında sürdürülebilirlikleri, ve kurumsal güçlendirme, eğitim ve izleme gereksinimleri açısından karşılaştırılmalıdır. Etkiler tanımlanırken, hangilerinin geri döndürülemez veya önlenemez olduğu, hangilerinin azaltılabileceği belirtilmelidir. Mümkün olduğu ölçüde her alternatifin maliyet ve faydaları sayısallaştırılmalı ve ilgili tüm etki azaltıcı önlemlerin maliyetleri de bu hesaplama dahil edilmelidir. Proje olmadan çevresel koşulların nasıl olacağını göstermek amacıyla, projenin gerçekleştirilmemesi alternatifi (eylemsizlik alternatifi) de değerlendirilmelidir.
İş Tanımı 6: Çevre Yönetim Planı'nın (ÇYP) geliştirilmesi. Çevre Yönetim Planı'nın (ÇYP) oluşturulmasında üç ana başlık kapsamaktadır: 1) olumsuz etkilere karşı alınacak önlemler planı, 2) kurumsal güçlendirme ve eğitim, ve 3) izleme planı. Bu üç ana başlığa verilecek ağırlık, ÇED çalışması ile belirlendiği şekliyle, tamamen söz konusu projenin özelliklerine bağlıdır. Çevresel etkilere karşı alınacak önlemlerin belirlenmesi (Önlemler Planı'nın oluşturulması). Önemli olumsuz etkileri önlemek veya kabul edilebilir seviyelerin altına indirmek için (teknik ve ekonomik açıdan) yapılabilir ve maliyet-etkin önlemlerin önerilmesi. Bu önlemler sonucunda ortaya çıkacak etkilerin ve önlemlerin maliyetlerinin tahmin edilmesi. Etki azaltıcı önlemlerin yetersiz kaldığı durumlarda etkilenen kişi/gruplara tazminat ödenmesi göz önüne alınmalıdır. Önlemler planında, iş programları, bütçe tahminleri, takvimler, önlemlerin uygulanabilmesi için gereken personel eğitim gereksinimleri ve diğer gerekli destek hizmetleri yer almalıdır. Çevresel etki değerlendirmesi çalışmasındaki önerilerin uygulanması için gerekli kurumsal ihtiyaçların belirlenmesi. Yerel, il/bölge ve ulusal düzeyde kurumların yetki ve kapasitelerinin değerlendirilmesi; ve ÇED çalışmasında geliştirilen çevre yönetimi ve izleme planlarının gerçekleştirilebilmesini sağlamak üzere gerekirse bu kapasitelerin ve yetkilerin geliştirilmesi ve genişletilmesine yönelik öneriler oluşturulması. Bu öneriler arasında yeni yasa ve yönetmelikler, yeni bir kurum-kuruluş oluşturulması veya mevcut kurumun işlevlerinin genişletilmesi, sektörlerarası düzenlemeler, yönetim prosedürleri, eğitim, personel, işletme ve bakım eğitimleri, bütçeleme ve mali destek gibi hususlar yer alabilir. İzleme Planı'nın geliştirilmesi. Önemli çevresel etkilere karşı alınacak önlemlerin uygulanmasının ve projenin etkilerinin –inşaat ve işletme sırasında– izlenmesi için ayrıntılı bir plan hazırlanması. Planda anapara ve işletme maliyetlerine ilişkin tahminler ve uygulama için gerekli diğer girdiler (eğitim ve kurumsal güçlendirme gibi) de belirtilmelidir.
İş Tanımı 7: Kurumlararası koordinasyon ve halkın/STK'ların katılımına yardımcı olunması. Çevresel etki değerlendirmesi çalışması sırasında ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla koordinasyonun sağlanması, yerel STK'ların ve etkilenen grupların proje hakkındaki görüşlerinin alınması, ve bu amaçla gerçekleştirilen tüm toplantıların, görüşmelerin ve diğer etkinliklerin kayıtlarının tutulması, iletişimin sağlanması, yorumların alınması ve sonuca bağlanması ile ilgili olarak ÇED raporunu hazırlayacak danışmanın / kurumun gerçekleştireceği faaliyetler bu kısımda belirlenmelidir. Teknik Şartname'de etkinlik türleri (örneğin kurumlararası kapsam belirleme toplantısı, proje personeli için çevre brifingleri ve kurumlararası komiteler, çevre danışma panellerine destek verilmesi, kamuoyu forumu düzenlenmesi) açık olarak belirtmelidir.
Raporlandırma. Çevresel etki değerlendirmesi raporu özlü olmalı ve sadece önemli çevresel konularla sınırlı kalmalıdır. Raporun asıl metninde bulgular, sonuçlar ve önerilen eylemlere odaklanılmalıdır, toplanan veriler özetlenmeli ve bu verilerin yorumlanmasında kullanılan kaynaklara atıf yapılarak yorumlar desteklenmelidir. Ayrıntılı veya yorumlanmamış verilerin asıl metinde yer alması uygun değildir ve bu

tür veriler eklerde veya ayrı bir ciltte yer almalıdır. Etki değerlendirmesinde kullanılan yayınlanmamış kaynaklar (makale, rapor, vb.) henüz ulaşılabilir olmayabilir ve bunların da ekte sunulması gerekir. ÇEDR'nin aşağıdaki şekilde düzenlenmesi gerekir.

- Yönetici özeti.
- Politika, yasal ve idari çerçeve.
- Önerilen projenin tanımı.
- Mevcut çevresel özelliklere ilişkin veriler.
- Önemli çevresel etkiler ve etki değerlendirmesi.
- Alternatiflerin değerlendirilmesi.
- Çevre Yönetim Planı.
- Ekler (ÇED raporunu hazırlayanlar, kaynaklar, kurumlararası koordinasyon ve halkın/STK'ların katılımına yönelik toplantıların kayıtları)

Danışmanlar ekibi.

Çevresel etki değerlendirmesi, disiplinlerarası analiz(ler) yapılmasını gerektirir. Bu paragrafta, söz konusu proje için hangi uzmanlık alanlarına ihtiyaç duyulduğu tanımlanmalıdır.

Takvim.

ÇED çalışmasının ilerlemesinin gözden geçirilmesi için, ara raporlar ve nihai rapor ve diğer önemli olaylar için tarihler belirtilmelidir.

Diğer bilgiler.

Bu kısımda veri kaynakları, projeye ilişkin arka plan raporları ve çalışmaları, ilgili yayınlar ve danışmanın dikkatine sunulması gereken diğer unsurlar belirtilmelidir.

Kaynak: <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007:

69-72.

10.7.Türkiye’de “Varolan” ÇED Raporunun İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Süreci

Tüm ilgili paydaşların, raporun tam ve kabul edilir olduğu konusunda mutabakata varmasını sağlamak üzere ÇED raporunun inceleme-değerlendirmesi yapılır. Temel olarak bu inceleme-değerlendirme, raporun belirli niteliklerinin, aşağıdaki sorular sorularak derinlemesine incelendiği sistematik bir süreçtir:

(1).Projenin amacı ve projenin fiziksel özellikleri yeterli şekilde tanımlanmış mıdır?

(2).Olası seçenekler uygun şekilde göz önüne alınmış mıdır?

(3).Çevresel özellikler yeterli şekilde tanımlanmış mıdır?

(4).Projenin uygulanması sonucunda beklenen önemli etkiler yeterli şekilde tanımlanmış mıdır?

(5).Alınacak etki azaltıcı önlemler yeterli şekilde tanımlanmış mıdır?

Teknik olmayan özet, okuyucuya raporun ana hatlarını verecek şekilde uygun olarak yazılmış mıdır?

(6).Raporun sunum kalitesi yeterli midir?

İnceleme Değerlendirme neden gereklidir?

İnceleme değerlendirme, sunulan her ÇED raporunun yeterliliği, kalitesi, ve sunumu itibariyle derinlemesine kontrol edilmesi açısından gereklidir. Sunulan her raporun başka raporlarla aynı adil kontrol sürecinden geçmesinin sağlanması açısından sistematik bir inceleme değerlendirme süreci geliştirilmesi gereklidir. Bu şekilde, sunulan ÇED raporlarının kalitelerinin, örneğin yıllık temelde karşılaştırılması da mümkün olacaktır.

İyi bir ÇED Raporunun nitelikleri nelerdir?

- Raporun yapısının açık, anlaşılır bir şekilde ve mantıksal bir sıralamayla oluşturulmuş olmalıdır;
- Mevcut çevresel özellikler yeterince açık tanımlanmalıdır;
- Tahmin edilen etkiler (etkinin niteliği, kapsamı ve boyutu), etkilere karşı alınacak önlemlerin kapsamı ve üzerinde anlaşmaya varılmış etki azaltıcı önlemler tanımlanmalıdır;
- Önlenemeyen ya da yeterince azaltılamayan (kalan/süren) etkilerin önemi

değerlendirilmelidir;

- Raporun başında bir içindekiler listesi yer almalıdır;
- Yatırım için izlenen izin/ruhsat/onay süreci açık şekilde tanımlanmalı ve bu süreçte ÇED’in yeri belirtilmelidir;
- Rapor içinde bölümler arasında gerekli atıflar yapılarak, raporun tek bir belge gibi rahatlıkla okunabilmesi sağlanmalıdır;
- Özlü, kapsamlı ve nesnel (objektif) olmalıdır;
- Tarafsız ve önyargısız bir şekilde yazılmalıdır;
- Planlanan yatırım eksiksiz olarak tanımlanmalıdır;
- Metni desteklemek amacıyla şekil, çizim, fotoğraf ve grafiklerden yeterince yararlanılmalıdır;
- Raporda kullanılan terminoloji tutarlı olmalıdır, önemli terimler bir sözlükte açıklanmalıdır;
- Kullanılan tüm bilgi kaynaklarına uygun şekilde atıf yapılmalıdır;
- Karmaşık konular açık ve anlaşılır şekilde açıklanmalıdır;
- Gerçekleştirilen tüm çalışmalarda kullanılan yöntemler yeterli şekilde tanımlanmalıdır;
- Her konu, önemiyle orantılı şekilde ele alınmalıdır;
- Halkın katılımı kapsamındaki danışma/bilgilendirme faaliyetlerine ilişkin kayıtlar uygun ve yeterli şekilde sunulmalıdır;
- Tüm alternatifler açık şekilde karşılaştırılmalı ve değerlendirilmelidir;
- Alınacak önlemler ve izleme faaliyetleri (bir program dahilinde) taahhüt edilmelidir; ve
- Teknik terimler (jargon) içermeyen bir “Teknik Olmayan Özet” hazırlanmalıdır (EC, 2001c: 13; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 73).

TÜRKİYE’DEKİ İNCELEME DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Türkiye’de ÇED raporlarının inceleme-değerlendirme süreci iç içe geçmiş iki aşamadan oluşur: birincisi, Çevre ve Orman Bakanlığı’nın onayı, ikincisi halkın katılımı ve görüşlerinin alınması. Bu süreç aşağıdaki bölümlerde açıklanmaktadır.

10.7.1.Çevre ve Orman Bakanlığı’nın Onayı

Türkiye’de ÇED raporlarının inceleme-değerlendirme süreci iç içe geçmiş iki aşamadan oluşur: birincisi, Çevre ve Orman Bakanlığı’nın onayı, ikincisi halkın katılımı ve görüşlerinin alınması. Bu süreç aşağıdaki bölümlerde açıklanmaktadır

10.7.1.1.Özel Formata Uygunluk

Proje sahibi tarafından bir dilekçe ekinde Bakanlığa sunulan ÇED raporunun özel formata uygunluğu ve belirlenen çalışma grubunda yer alması gereken meslek uzmanlarınca hazırlanıp hazırlanmadığı hakkındaki inceleme Bakanlık tarafından üç işgünü içinde sonuçlandırılır. ÇED raporunun özel formata uygun olmadığı ve/veya belirlenen çalışma grubunca hazırlanmadığının anlaşılması halinde, bu hususların yerine getirilmesi için rapor proje sahibine iade edilir. Düzeltilen raporun üç ay içinde Bakanlığa sunulmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır.

10.7.1.2.İnceleme-Değerlendirme

Özel formata uygun olduğu tespit edilen ÇED raporu, proje sahibi tarafından yeterli sayıda çoğaltılarak Bakanlığa sunulur. Bakanlık, raporu incelemek ve değerlendirmek üzere yapılacak toplantının tarihini ve yerini belirten bir yazı ekinde raporu Komisyon (Komisyon: Proje için verilecek özel formatın kapsamını, ölçütlerini belirlemek ve bu ilkeler doğrultusunda hazırlanan ÇED raporunu inceleyip değerlendirmek üzere Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından kurulan Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu), üyelerine gönderir. Komisyon ÇED raporunu, ilk inceleme değerlendirme toplantısından sonraki on işgünü içinde inceler ve değerlendirir.

Komisyon tarafından, inceleme değerlendirme toplantıları sırasında;

- a) ÇED raporu ve eklerinin yeterli ve uygun olup olmadığı,
- b) Yapılan incelemelerin, hesaplamaların ve değerlendirmelerin yeterli düzeyde veri, bilgi ve belgeye dayandırılıp dayandırılmadığı,

c) Projenin çevreye olabilecek etkilerinin kapsamlı bir şekilde incelenip incelenmediği,

d) Çevreye olabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin tespit edilip edilmediği,

e) Halkın katılımı toplantısının usulüne uygun yapıp yapılmadığı, halkın katılımı toplantısında üzerinde durulan konulara yeterince çözüm getirilip getirilmediğine ilişkin inceleme ve değerlendirmeler yapılır.

Komisyon, proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir. Su, toprak vb. analizlerde, tartışmalı durum olması halinde tanık numuneye başvurabilir. Yetkili uzman kurum ve kuruluşlardan görüş alabilir. Bu işlemlerde gerekli harcamalar proje sahibi tarafından karşılanır. Komisyon gerekli görürse, görevlendireceği üyeleri aracılığı ile projenin gerçekleştirilmesi planlanan yerde ve benzer tesislerde inceleme yapabilir.

ÇED raporunda önemli eksiklik ve yanlışların görülmesi durumunda Komisyon, bunların giderilmesini proje sahibinden veya ilgili kurumlardan ister. Bu durumda, inceleme değerlendirme çalışması durdurulur. Eksiklikler tamamlanmadan veya gerekli düzeltmeler yapılmadan Komisyon çalışmalarına devam edilemez.

Proje sahibinden ÇED raporunda değişiklik yapması en çok iki kez istenebilir. Yapılan düzeltme komisyonca yeterli görülmez ise durum bir tutanakla saptanır ve başvuru Bakanlıkça geçersiz sayılır.

10.7.1.3.“ÇED Olumlu” ya da “ÇED Olumsuz” Kararı

İnceleme-değerlendirme toplantılarının sona erdirilmesinden sonraki beş işgünü içinde proje sahibi (a) Komisyon tarafından incelenerek son şekli verilen nihai ÇED raporunu, ve (b) Nihai ÇED Raporu ve eklerinin taahhüdü altında olduğunu belirten taahhüt yazısı ve noter onaylı imza sirkülerini Bakanlığa sunar. Bu belgeler öngörülen süre içinde gerekçesi belirtilmeden sunulmaz ise ÇED raporu geçersiz sayılır.

Bakanlık, Komisyonun rapor hakkındaki çalışmalarını dikkate alarak beş işgünü içinde proje için “ÇED Olumlu” ya da “ÇED Olumsuz” kararı verir. “ÇED Olumlu” kararı verilen proje için beş yıl içinde yatırıma başlanmaması durumunda bu karar geçersiz sayılır. “ÇED Olumsuz” kararı verilen projeler için bu kararın verilmesine neden olan koşulların

tamamında değişiklik olması durumunda proje sahibi yeniden başvuruda bulunabilir.

10.7.2.Halkın Katılımı ve Görüşlerinin Alınması

Halk, ÇED sürecine ilk olarak kapsam belirleme aşamasında, ÇED raporu henüz hazırlanmadan önce katılabilmektedir. Halkın katılımı ve görüşlerinin alınmasındaki sonraki aşama, ÇED raporunun Çevre ve Orman Bakanlığı'na sunulması ile başlamaktadır. Proje ile ilgili inceleme değerlendirme sürecinin başladığı ve ÇED raporunun halkın görüşüne açıldığı Bakanlık ve Valilik tarafından uygun araçlarla halka duyurulur. ÇED raporunu incelemek isteyenler, Bakanlık merkezinde veya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü'nde duyuru tarihinden itibaren raporu inceleyerek proje hakkında Bakanlığa veya Valiliğe görüş bildirebilirler. Valiliğe bildirilen görüşler Bakanlığa iletilir. Bu görüşler Komisyon tarafından dikkate alınır. İnceleme, değerlendirme sürecinin tamamlanmasından sonra bildirilen görüşler dikkate alınmaz.

10.7.3.Anlaşmazlıkların Çözümü

Türk ÇED Yönetmeliği Madde 22'ye göre, bu Yönetmelik kapsamındaki işlemler konusunda herhangi bir anlaşmazlık olması halinde Bakanlık kararı esas alınır.

10.8.Türkiye'de “Olması Gereken” ÇED Raporunun İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Sürecinde Kullanılması Gereken Araçlar

ÇED raporlarının sistematik ve adil bir şekilde incelenmesi ve değerlendirilmesinde kullanılan önemli araçlardan biri Ek 9'da (inceleme-değerlendirme kontrol listesi) sunulmaktadır ve kullanımı aşağıda açıklanmaktadır.

10.8.1.İnceleme-Değerlendirme Kontrol Listesinin Kullanım Amaçları

İnceleme değerlendirme kontrol listesi aşağıdaki amaçlardan biri ya da hepsi için kullanılır:

(1).Ele alınan bir projenin inşaat, işletilme ve kapanış aşamalarındaki çevresel fizibilitesi (çevresel açıdan yapılabilirlik/ sürdürülebilirlik) konusunda (ÇED süreci içerisinde) bir karar vermek amacıyla ÇED raporunun kalitesinin değerlendirilmesi. Bu durumda kontrol listesinin çıktısı, raporda sunulan bilginin yeterli olup olmadığını belirler. Bilgi yeterli değilse, kontrol listesi değerlendiriciyi daha fazla bilgi istemeye yönlendirir.

(2).Genel olarak ÇED raporlarının kalitesinin, araştırma ya da izleme amacıyla değerlendirilmesi. Kontrol listesi, örneğin, belirli bir ÇED raporunda sunulan bilgilerin, diğer ÇED raporlarında sunulan bilgilere göre kalitesinin karşılaştırılması; çeşitli sektörlerdeki projelerin ÇED raporlarının genel kalitesinin araştırılması; ya da ÇED raporlarının kalitesinin zaman içindeki değişiminin izlenmesi için kullanılabilir.

Ancak, yukarda ki amaçlardan hangisi için kullanılacak olursa olsun, bu kontrol listesinin yalnızca raporun genel yeterliliğinin değerlendirilmesi için uygun olduğu ve teknik ve bilimsel uzmanlık gerektiren değerlendirmeler için kullanılamayacağı unutulmamalıdır. Raporun genel yeterliliği ile ifade edilen, raporun ÇED Yönetmeliği'ne ve en iyi ÇED uygulamalarına uygunluğu ve proje hakkında karar vermek için bilginin yeterli olup olmadığıdır. Ancak, raporda sunulan veri ve bilgilerin ve yapılan etki değerlendirmesi çalışmalarının teknik ve bilimsel açıdan doğru ve yeterli olup olmadığının değerlendirilmesi için bu kontrol listesi uygun bir araç değildir. Raporun teknik ve bilimsel açıdan değerlendirilmesi için ilgili uzmanlara danışılması gerekmektedir. Ayrıca, ÇED Yönetmeliği dışında ilgili diğer çevre mevzuatına uygunluğun değerlendirilmesi için de bu kontrol listesi yeterli değildir; bu amaçla ilgili mevzuatın incelenmesi gereklidir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 74-76).

10.8.2.ÇED Raporunun İncelenmesi-Değerlendirilmesi İçin Talimatlar

(1).Raporu yapısını anlamak amacıyla kısaca gözden geçirin.

(2).Her inceleme-değerlendirme sorusu için o sorunun eldeki proje ile ilgili olup olmadığına karar verin. İlgiliyse, Kontrol Listesinin (Ek 9) ikinci sütununa “Evet” yazın. Her kısmın sonunda, Kontrol Listesinde yer almayan bazı konuların bu proje ile özellikle ilgili olup olmadığını inceleyin. Kontrol listesinde yer almayan ancak eldeki proje açısından ilgili olabilecek bilgiler varsa, bunları listede bu amaçla ayrılmış kısma yazın.

(3).Bir inceleme-değerlendirme sorusunun ilgili olduğu düşünülüyorsa, ÇED raporunu ayrıntılı şekilde gözden geçirin ve soruda istenen bilginin raporda verilip verilmediğine ve verilen bilginin karar vermek için yeterli olup olmadığına karar verin. Eğer bilgi karar vermek için yeterliyse, Kontrol Listesinin üçüncü sütununa “evet” yazın; değilse “hayır” yazın. Bilginin karar vermek için yeterli olup olmadığını değerlendirirken, bilgide eksik bir unsur olup olmadığını ve varsa atlanan bu kısımların karar verme süreci açısından hayati önemi olup olmadığını inceleyin. Eksik bilgiler karar vermek için hayati

öneme sahip değillerse, daha fazla bilgi istemek gereksiz olabilir; bu şekilde süreçteki gereksiz gecikmeler önlenabilir. Burada göz önünde bulundurulacak etkenler: (i) ilgili yasal hükümler, (ii) ilgili çevresel konuları daha ayrıntılı olarak inceleyen izinlerin/ ruhsatların (örneğin, kirlilik kontrolü ile ilgili deşarj/emisyon izinleri) ilerdeki aşamalarda alınması gerekip gerekmediği, (iii) projenin ölçeği ve karmaşıklığı ve alıcı çevrenin/ortamın duyarlılığı, (iv) projenin neden olacağı çevresel etkilerin ve proje ile ilgili çevresel konuların halkın/medyanın dikkatini çekip çekmediği, (v) halkın proje hakkında görüşleri, danışılan diğer grupların görüşleri ve proje hakkındaki tartışmalar.

(4).Eğer bilgi karar vermek için yeterli değilse, Kontrol Listesinin dördüncü sütununa karar vermek için başka ne tür bilgiye ihtiyaç olduğunu yazın (EC, 2001c: 14-15; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 76-77).

10.8.3.Birden Fazla ÇED Raporunun Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi

ÇED raporlarının kalitesinin değerlendirilmesinde bir başka uygulama, birden fazla ÇED raporunun (örneğin aynı türde projeler için hazırlanmış ÇED raporlarının) karşılaştırılmasıdır. Birden fazla ÇED raporunun karşılaştırılması için ÇED raporlarına genel bir not verilmesi gerekir. Kontrol listesinin son kısmı bu amaç için ayrılmıştır. Raporu değerlendiren kişi, tek tek sorulara verilen notları toplayarak kontrol listesinin her kısmındaki bilgiler için toplam bir not verir; ve raporun genel notunu bulmak üzere bunların ortalamasını alır. Bu ortalamanın hesaplanmasında belli oranda kanaat notu verilmesi gerekebilir:

- bir kısımda 10 soru varsa ve 9’una “B”, 1’ine “A” notu verildiyse, genel not büyük olasılıkla “B” olacaktır; ancak
- bir kısımda 10 soru varsa ve 9’una “B”, 1’ine “E” notu verildiyse ve bilginin önemli bir kısmı bu şekilde eksik kalmışsa, genel not “D” olabilir.

Bu tür bir uygulama ile, örneğin çeşitli sektörlerdeki projelerin ÇED raporlarının genel kalitesi araştırılabilir; ya da ÇED raporlarının kalitesinin zaman içindeki değişimi izlenebilir (EC, 2001c: 16; <http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 77).

10.9.Türkiye’de “Varolan” ve “Olması Gereken” ÇED Sonuçlarının Uygulanmasının İzlenmesi ve Denetlenmesi Süreci

Doğru olarak yürütüldüğü takdirde ÇED süreci, karar verme sürecine çevre hakkında bilgi sağlamada etkili bir araç olabilir. Bununla birlikte, karar verildikten ve proje onaylandıktan sonra proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler ve yapılan işler de önemlidir. ÇED raporunda belirtilen koşulların ve taahhütlerin ve alınan “ÇED olumlu” kararının gerçekte karar verildiği şekilde uygulanmasını sağlayacak bir mekanizma olmalıdır. Bu amaçla, ÇED raporundaki koşulların ve taahhütlerin uygulanmasının izlenmesi gereklidir.

10.9.1.Çevre ve Orman Bakanlığı Tarafından ÇED’in Uygulamasının İzlenmesi

ÇED Yönetmeliğine göre, hakkında “ÇED Olumlu” veya “ÇED Gerekli Değildir” kararı alınan ve uygulamaya konulan projelerin başlangıç (inşaat öncesi), inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin izleme raporları proje sahibi tarafından Bakanlığa iletilir. Proje sahibi, izleme raporlarının yanı sıra ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatları da Bakanlığa iletmekle yükümlüdür. Bu bilgiler Bakanlık tarafından halkı bilgilendirmek üzere Valiliğe gönderilir.

Bu nedenle, değişik aşamalarda raporlama gereklidir. Proje sahibinin hazırlayacağı izleme raporları, nihai ÇED raporundaki koşullara ve taahhütlere uygunluğu belgelemelidir. İdeal olarak, bu bağlamda hazırlanacak bir izleme raporu aşağıdakileri içermelidir:

*İzlemenin amacı;

*ÇED raporunda tanımlanan etkiler ve etki azaltıcı önlemler arasındaki bağlantıyı kuran performans (başarı) göstergelerinin tanımı (test etmek amacıyla hipotezler geliştirilmesi izleme sürecinin bir parçası olmalıdır; bu hipotezler büyük ölçüde projenin özelliklerine bağlı olacaktır ve projenin etkilerinin ÇED raporunda yapılmış olan tahminlerle ya da standartlarla karşılaştırılmasını içerecektir);

*Ölçülecek parametrelerin tanımlanması (mevcut durum için, proje sırasında ve proje sonrasında), izlenecek yöntemler, örnekleme yapılacak yerler/alanlar, ölçümlerin sıklığı, ölçülebilirlik sınırı (gerekli olduğu yerlerde) ve düzeltici/iyileştirici faaliyetlere gerek duyulduğuna işaret eden eşik değerlerin tanımlanması;

*Kurumsal sorumluluklar, zamanlamayı ve izleme sıklığı gösterir çizelge;

*Raporlandırmaya yönelik düzenlemeler (ÇOB ve/veya İl Müdürlüklerine);

*İzin ve ruhsat süreçleri ile bağlantılar (hibeler, izinler, ruhsatlar ve diğer onaylar ile alınması gereken etki azaltıcı önlemler arasındaki ilişki);

*Maliyetler ve bütçenin sağlanması (kamu kurum ve kuruluşlarının önlemlerle ilgili gerçekleştireceği faaliyetlerin nasıl bütçelendirileceği, kamu kurum ve kuruluşlarının izleme masraflarının nasıl karşılanacağı – ücret, protokol, anlaşma ve diğer benzer yöntemlerle).

10.9.2.İzleme ve İlkeleri

İdeal olarak, bir Çevre Yönetim Planı (ÇYP) oluşturulmalı ve ÇED raporuna dahil edilmelidir ve sonraki izleme raporları bu ÇYP'na uygun olmalıdır. ÇYP Bölüm 10.9.3'de ele alınmaktadır; bir sonraki bölümde ise çevresel izleme hakkında genel bilgi verilmektedir.

Çeşitli çevresel ve sosyo-ekonomik parametreler herhangi bir proje bağlamında ölçülebilir. Bununla ilgili bazı örnekler aşağıda verilmektedir. Mevcut çevresel özellikler ile ilgili verilerin toplanması, bir başka deyişle çevresel koşulların projenin gerçekleştirilmesinden *önceki* durumunun belirlenmesi şarttır.

İzleme planı ve performans göstergeleri, ÇED'le bütünlük içinde ve ÇED'de belirlenmiş olan önemli etkiler için geliştirilmelidir.

İzleme planı, ÇED süreci bitiminde ve ayrı bir doküman olarak değil, ÇED süreci sırasında hazırlanmaya başlanmalıdır. Tercihan, ÇED raporunun bitiminde izleme planı tamamlanmış olmalıdır.

Proje sahibi, ÇED çalışmasını gerçekleştirdiği ve proje hakkında en iyi bilgiye sahip olduğu için, izleme planının geliştirilmesi ve uygulamasından sorumludur. Bu durum aynı zamanda “kirleten öder” ilkesine de işaret etmektedir.

İzleme planı, yalnızca ölçülmesi gereken parametrelerle sınırlı olmalıdır; uygun olmayan ve gereksiz/pahalı bir izleme programı oluşturulmamalıdır. İzleme planında, hakkında yeterli bilgi olmayan önemli etkilere ağırlık verilmelidir.

Fiziksel/biyolojik etkilerin yanı sıra, sosyal etkiler de izlenmelidir.

İzleme raporu halka açık olmalıdır ve izleme sürecinde halkın görüşlerine

danışılmalıdır.

Eğer proje sahibi (ya da temsilcisi), izleme sürecini gönüllü bir program çerçevesinde, örneğin ISO 14001 programının bir parçası olarak, gerçekleştiriyorsa, uygun bir şekilde ödüllendirilmelidir.

10.9.2.1. Alıcı Ortamın (Çevrenin) İzlenmesi

Alıcı ortamın ya da çevrenin izlenmesi, çevredeki doğal ve sosyo-ekonomik çevrenin mevcut durumunu belirtmesi açısından, her proje için çok önemlidir. Alıcı ortamda izlenecek parametrelerin seçimi alandaki kaynaklara, alıcılara ve alıcı ortamlara ve projenin etkilerine bağlıdır. Uygulamada, bir dizi temel parametrenin ve buna ek olarak özellikle önem verilmesi gereken diğer göstergelerin ölçümü esastır.

Alıcı Ortamdaki Hava Kalitesi

Temel parametreler: partikül madde (ince partiküller de dahil olacak şekilde, PM 10 veya PM 2.5), kükürt oksitler, azot oksitler, kurşun, ozon, uçucu organik maddeler ve aerosollerdir.

Alıcı Ortamdaki Su Kalitesi

Temel parametreler: pH (asitlik derecesini belirtir); çözünmüş oksijen (ÇO); biyokimyasal oksijen ihtiyacı (BOİ); askıda katı maddeler; ve akım (debi) (gerekli ise); koliformlar (koliform bakterileri), amonyak, azot, fosfor, klorofil, nitrat, ve metallerdir.

Alıcı Ortamdaki Toprak Kalitesi

Temel parametreler: pH, organik bileşenler, su içeriği, aşınılabilirlikdir.

Biyolojik Çevre

Temel parametreler: Uygun botanik (flora) ve zoolojik (fauna) gösterge türler, Kırmızı Listelere göre tehlike altında olan türlerdir.

Sosyo-ekonomik Çevre

Temel parametreler: Nüfus, istihdam oranı, diğer demografik ve sosyo-ekonomik verilerdir.

10.9.2.2. Etkilerin İzlenmesi

Projenin doğal çevre üzerindeki etkileri (örneğin hava, su, toprak üzerine etkiler ve atıklar), ve sosyo-ekonomik çevre üzerindeki etkileri de (kültürel varlıklar, gelişmenin tetiklenmesi, vb.) uygun yöntemlerle ölçülmelidir. Etkilerin izlenmesi, kirliliği

önleyen/azaltan kontrol sistemlerinin tasarlanması ve işletilmesi, olumsuz sosyo-ekonomik etkilerin gözlenmesi ve azaltılması ve/veya denetleme amacıyla gerçekleştirilir.

İşletme ile ilgili olarak, az sayıda parametre düzenli ya da sürekli olarak ölçülebilir. Yasal gereklilikleri sağlamak amacıyla yapılan örneklemelerin takvimi ise genellikle son derece açık ve kendine özgüdür.

Diğer izleme parametreleri de uygun olduğu durumlarda eklenebilir (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 78-80).

10.9.3.Çevre Yönetim Planı (ÇYP) ve Öğeleri

Belirli bir projenin sürdürülebilirliğinin sağlanması için, ÇED sürecinde ortaya konan koşulların doğru şekilde hayata geçirilmesi önemlidir. Söz konusu projeden kaynaklanabilecek çevresel ve sosyo-ekonomik etkileri ortadan kaldırmak veya azaltmak amacıyla alınacak önlemlerin, izleme faaliyetlerinin ve kurumsal önlemlerin uygulanması için bir çerçeve oluşturmak üzere bir Çevre Yönetim Planı hazırlanır. Bu bölümde bir ÇYP'nin temel öğeleri anlatılmakta olup; bu temel öğelerin eldeki projeye göre şekillendirilmesi gerekir.

Bir Çevre Yönetim Planı'nın, giriş ve sonuç bölümleri dışındaki temel öğeleri aşağıda verilmektedir:

- Önlemler Planı
- İzleme Planı
- Kapasite Geliştirme ve Eğitim Planı (Kurumsal Güçlendirme)
- Uygulama Programı ve Maliyet Tahmini
- ÇYP'nin proje ile nasıl bütünleştirileceği

Yukarıda belirtilen temel öğeler aşağıdaki bölümlerde açıklanmaktadır. Etkili bir ÇYP geliştirmek için, öncelikle amacın açık bir şekilde tanımlanmış olması şarttır.

10.9.3.1.Önlemler Planı

ÇYP'nin bu bölümünde, çevre üzerindeki olası (tahmin edilen) etkilerin kabul edilebilir düzeylere indirilmesini sağlayacak teknik ve ekonomik olarak yapılabilir önlemler ortaya konur. Ayrıca, alınacak etki azaltıcı önlemlerin yapılabilir ya da maliyet-etkin olmadığı durumlarda bunu telafi edici diğer önlemler de belirlenir. Önlemler planı özellikle

aşağıdakileri sağlar:

*Tahmin edilen olumsuz önemli çevresel etkiler belirlenir ve özetlenir (yerel halk ve zorunlu yeniden yerleşim dahil olmak üzere)

*Her bir etki azaltıcı önlem ayrıntılı bir şekilde tanımlanır (önlemin hangi etkiye karşı alınacağı ve hangi koşullar altında bu önleme ihtiyaç duyulacağı; mühendislik tasarımı, ekipman tanımları ve işletme prosedürleri dahil olmak üzere);

*Bu önlemlerin olası çevresel etkileri tahmin edilir, ve

*Proje için gerekli diğer etki azaltıcı önlem planları ile bağlantılar ve ilişkiler belirtilir (zorunlu yeniden yerleşim, kültürel varlıklar, vb.).

10.9.3.2. İzleme Planı

İzleme, projedeki önemli çevresel konular ve uygulanan etki azaltıcı önlemlerin etkinliği/yeterliliği hakkında bilgi sağlar. Bu bilgiler, etki azaltıcı önlemlerin başarısının ölçülmesine olanak sağlar ve gerektiği durumda düzeltici/iyileştirici önlemler alınmasını sağlar. ÇYP’nda izlemenin amacı ve yapılacak izleme türü belirlenir ve bunun yanı sıra izleme faaliyetlerinin ÇED raporunda belirlenen etkilerle ve ÇYP’de belirlenen etki azaltıcı önlemlerle bağlantısı belirtilir. İzleme planı özellikle aşağıdaki konuları içerir:

*Gerçekleştirilecek izleme faaliyetlerinin kendine özgü tanımının yapılması ve teknik ayrıntılarının belirtilmesi (ölçülecek parametreler, bu amaç için kullanılacak yöntemler, ölçüm yapılacak yerler, ölçümlerin sıklığı, ölçüm yönteminin sınırları [ölçülebilir en düşük değer], iyileştirici/düzeltilici önlemlerin alınması gerektiğine işaret edecek eşik değerler dahil olmak üzere), ve

*Belirli bir önlemin alınmasını gerektirecek durumların erken teşhisine olanak sağlayacak ve etki azaltıcı önlemlerin ilerleme durumu ve sonuçları hakkında bilgi verecek bir izleme ve raporlandırma prosedürü/sistemi oluşturulması.

10.9.3.3. Sorumluluklar ve Eğitim Planı

ÇYP’nda, etki azaltıcı önlemlerin ve izleme faaliyetlerinin uygulanmasından sorumlu olan kişiler belirtilmelidir (örneğin; işletme, yürütme, denetleme, iyileştirici/düzeltilici faaliyetler, raporlandırma, finans sağlanması ve gerekli olduğu durumlarda personelin eğitimi). Sorumluluklar belirlenirken kolaylık sağlamak açısından, etkiler, önlemler ve izleme faaliyetleri arasındaki ilişkileri göstermek için geliştirilen

matrislerden yararlanılabilir.

10.9.3.4.Uygulama Programı ve Maliyet Tahmini

Bölüm 10.9.2.'de belirtilen konularla ilgili etki azaltıcı önlemler için bir uygulama programı oluşturulmalıdır. Bu uygulama programının aşamaları proje inşaatı ve işletme planlarına göre belirlenmelidir. Bu aşamalarda koordinasyonun nasıl sağlanacağı ve ÇYP'nin uygulanması için gerekli anapara ve işletme giderleri ile finansmanın nasıl sağlanacağı da belirtilmelidir.

10.9.3.5.ÇYP'in Proje İle Bütünleşmesi

ÇYP'nda, etki azaltıcı önlemler ve izleme faaliyetleri açık olarak tanımlanmalı; kurumsal sorumluluklar açıkça belirlenmelidir. ÇYP, projenin genel planlaması, tasarımı, bütçesi ve uygulaması ile bütünleşmelidir. ÇYP'nin proje ile bütünleşmesi sağlamak amacıyla, ÇYP ve proje birlikte oluşturulmalıdır (<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007: 80-81).

11.TÜRKİYE’NİN 1993-2007 YILLARI ARASINDA EK 1 VE EK 2’YE GÖRE ÇED KARARLARININ VE İZLEME-DENETLEME ÇALIŞMALARININ İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRMESİ

Bu ana bölüm başlığı altında alt başlıklar halinde; 07.02.1993-23.03.2007 tarihleri arasındaki verilen 1224 adet ÇED kararı ve 07.02.1993-26.07.2006 tarihleri arasında verilen 14135 Ön ÇED kararı iller, sektörler ve tarih ölçeğinden yola çıkarak sınıflandırılmıştır ve değerlendirilmiştir. Ayrıca, Türkiye’de ÇEDR (Ek 1 Listesi) ve ÇED Ön Araştırma Raporu (Ek 2 Listesi) açısından İzleme-Denetleme Çalışmaları’nın değerlendirilmesi yapılarak istatistiksel açıdan ve ÇED süreci açısından yorumlamalarda bulunulmuştur.

11.1.Türkiye’de 1993-2007 Yılları Arasında İller, Sektörler ve Tarih Sıralamasına Göre ÇEDR (EK 1 Listesi) ve ÇED Ön Araştırma Raporu (EK 2 Listesi) Açısından Alınan Kararların Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi

Sektörlere, illere ve tarihe göre sınıflandırılmış, Ek 1’e Göre Çevresel Etki Değerlendirmesi Projeleri ve Kararları (07.02.1993-23.03.2007) Ek 14’de ayrıntılı olarak verilmiştir. (Bakınız Ek 14).

Bu çizelge incelendiğinde;

07.02.1993-23.03.2007 tarihleri arasındaki sektörel ÇED kararları sırası şöyledir:

- 1-216 sıralı ÇED kararları Atık ve Kimya Yatırımları,
- 217 -380 sıralı ÇED kararları Enerji Yatırımları,
- 381 sıralı ÇED kararı İçme Suyu Yatırımı,
- 382 – 711 sıralı ÇED kararları Petrol ve Maden Yatırımları,
- 712 – 892 sıralı ÇED kararları Sanayi Yatırımları,
- 893 - 964 sıralı ÇED kararları Tarım ve Gıda Yatırımları,
- 965 – 1115 sıralı ÇED kararları Turizm ve Konut Yatırımları,
- 1116- 1224 sıralı ÇED kararları Ulaşım ve Kıyı Yatırımları’dır.

Ek 15’de ise 07.02.1993-23.03.2007 tarihleri arasında illere, tarihe ve sektörler göre sınıflandırılmış Ek 1’e göre verilen 27 adet “Çed Olumsuz” Kararları ayrıntılı olarak

sunulmuştur.

**Çizelge 11.1.Ek 1'e Göre Sektörel "ÇED Olumsuz" Kararları Sayıları ve Toplam
"ÇED Olumsuz" Kararları İçerisindeki Yüzdesi (07.02.1993-23.03.2007)**

	SANAYİİ	ENERJİ	PETROL MADEN	ATIK- KİMYA	TARIM- GIDA	ULAŞIM- KIYI	TURİZM	TOPLAM
"ÇED Olumsuz"	5	2	12	4	-	2	2	27
%	%18.51	%7.40	%44.44	%14.81	%0	%7.40	%7.40	%100

Ek 15 ve yukarıdaki çizelge 07.02.1993-23.03.2007 tarihleri arasındaki sektörel Ek 1' e göre "ÇED Olumsuz" kararları sayısı ve toplam "ÇED Olumsuz" kararları içerisindeki yüzdesi incelendiğinde; en çok maden sektörüyle ilgili "ÇED Olumsuz" kararı verildiği görülmektedir (12 "ÇED Olumsuz" kararı, % 44.44). İkinci sırada sanayi sektörü (5 "ÇED Olumsuz" kararı, % 18.51) ve Üçüncü sırada atık ve kimya sektörü (4 "ÇED Olumsuz" kararı, % 14.81)'nın olduğu görülecektir. Tarım ve gıda sektörüyle ilgili hiç "ÇED Olumsuz" kararı verilmediği, diğer sektörlerle ilgili 2 adet ortalama % 7.40 oranında "ÇED Olumsuz" kararı verildiği görülecektir.

Çizelge 11.2.Ek 1'e Göre İllerde Sektörel ÇED Kararları Sayıları (07.02.1993-23.03.2007)

PLAKA NO	İLLER	SANAYİ	ENERJİ	PETROL MADEN	ATIK KİMYA	TARIM GIDA	ULAŞIM KİİYİ	TURİZM KONUT	TOPLAM
01	ADANA	3	7	3	5	0	1	1	20
02	ADIYAMAN	2		2	1		1		6
03	AFYONKARA HİSAR	3	1	2	1	8		2	17
04	AĞRI				2		1		3
05	AMASYA		1	1	1	1			4
06	ANKARA	5	6	19	13	4	3	7	57
07	ANTALYA		7	4	17	4	1	58	91
08	ARTVİN		7	1					8
09	AYDIN	2	2	4	2	1	2	6	19
10	BALIKESİR	2	3	10	3	5			23
11	BİLECİK	8		16	1		1		26
12	BİNGÖL		2					1	3
13	BİTLİS				1		1	1	3
14	BOLU	3	2	3		1		2	11
15	BURDUR	2		7					9
16	BURSA	6	6	19	3		4	1	39
17	ÇANAKKALE	4	3	31	3		5		46
18	ÇANKIRI		3	1	1		1	1	7
19	ÇORUM	2	2	2			1		7
20	DENİZLİ	6	1	5	1				13
21	DİYARBAKIR		1		1	3	1		6
22	EDİRNE		2	8	1		1		12
23	ELAZIĞ		1		1	2			4
24	ERZİNCAN		1	1		1			3
25	ERZURUM		1	6	1			2	10
26	ESKİŞEHİR	8	1	1					10
27	GAZİANTEP	1	1	2	2				6
28	GİRESUN		4		2				6
29	GÜMÜŞHANE								0
30	HAKKARİ		1			1	1		3
31	HATAY		2	6	8		6		22

32	ISPARTA	3	1	3	1	2			10
33	MERSİN(İÇEL)	5	5	7	12	1	5	1	36
34	İSTANBUL	13	9	16	13	1	11	16	79
35	İZMİR	17	6	21	12	9	12	12	89
36	KARS		1		1		1		3
37	KASTAMONU			3					3
38	KAYSERİ	3	6	7	3	1		8	28
39	KIRKLARELİ		3	4	11		1		19
40	KIRŞEHİR			2		1			3
41	KOCAELİ	10	4	11	28		7	2	62
42	KONYA	7	3	4	7	6		2	29
43	KÜTAHYA	2		5	5	1	1		14
44	MALATYA			1	1				2
45	MANİSA	5	2	15	3	1			26
46	K.MARAŞ	2	1	3	2	1		1	10
47	MARDİN		2						2
48	MUĞLA	3	6	21	3	5	4	20	62
49	MUŞ		2						2
50	NEVŞEHİR		1		1				2
51	NİĞDE								0
52	ORDU		1	6	2		6		15
53	RİZE		3				1		4
54	SAKARYA	6	4	10	3	3	2	1	29
55	SAMSUN	2		4	4	2	4		16
56	SİİRT	1		2					3
57	SİNOP		1				1		2
58	SİVAS		2	4	1	1			8
59	TEKİRDAĞ	32	4	3	6		4		49
60	TOKAT	1	3	2	1				7
61	TRABZON	1	1	3	2		1	2	8
62	TUNCELİ		1	1					2
63	ŞANLIURFA		6		4	1		1	12
64	UŞAK			4	1	1			6
65	VAN		1		1	1		1	4
66	YOZGAT	2	2		1	1			6
67	ZONGULDAK	1	3	4	4		5	2	19
68	AKSARAY				2	2	1		5

69	BAYBURT								0
70	KARAMAN		1		1	1			3
71	KIRIKKALE	6					1		7
72	BATMAN		3		1				4
73	ŞIRNAK		2		3		1		6
74	BARTIN	1		1					2
75	ARDAHAN		1	2					3
76	IĞDIR		1		1				2
77	YALOVA		3	3	1		7	1	15
78	KARABÜK			1					1
79	KİLİS			1	1				2
80	OSMANİYE				1				1
81	DÜZCE	1	1	2	2				6
82	BÖLGE ÜLKE			2					2
	TOPLAM	181	164	330	217	73	107	152	1224
PL AK A NO.	İLLER	SANAYİ	ENERJİ	PETROL MADEN	ATIK KİMYA	TARIM GIDA	ULAŞIM KIYI	TURİZM KONUT	TOPLAM

Kaynak: Çevre ve Orman Bakanlığı verilerinden araştırmacı tarafından düzenlenmiştir, 23.03.2007.

Çizelge 11.2. Ek 1'e Göre İllerde Sektörel ÇED Kararları Sayıları (07.02.1993-23.03.2007) İncelendiğinde her ildeki faaliyetlerin niteliklerine göre ayrı ayrı yorumlamalarda bulunulabilir. Toplamda, ençok Antalya'da (91 adet) ÇED kararının verildiği görülecektir. Ayrıca, Gümüşhane, Niğde ve Bayburt'da hiç ÇED kararı verilmemiştir.

Osmaniye, Karabük'de yalnızca bir ÇED kararının verildiği, Bölge ve Ülke çapında, Kilis, Iğdır, Ardahan, Bartın, Karaman, Tunceli, Sinop, Siirt, Nevşehir, Muş, Mardin, Malatya, Kırşehir, Kastamonu, Kars, Hakkari, Erzincan, Bitlis, Bingöl ve Ağrı'da 2-3 ÇED kararı verildiği görülecektir.

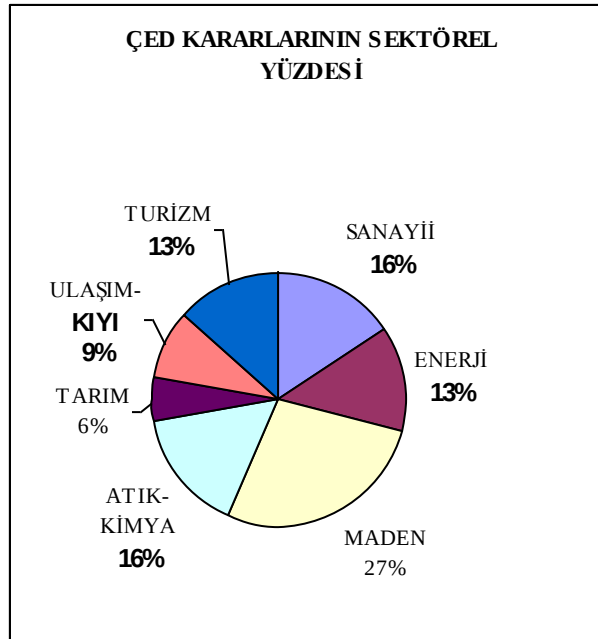
Bu çizelge incelendiğinde 23.03.2007 tarihine kadar iller ve sektörler ölçeğinde Ek 1'e göre verilen tüm ÇED kararları görülebilir. Bu çizelgenin güncelleştirilmesiyle kullanıcılar ve araştırmacılar için örnek bir çizelge kullanılmış olur.

07.02.1993-23.03.2007 tarihleri arasındaki sektörel ÇED kararları sayısı ve toplam ÇED kararları içerisindeki yüzdesi şöyledir:

Çizelge 11.3.Ek 1'e Göre Sektörel ÇED Kararları Sayıları ve Toplam ÇED Kararları İçerisindeki Yüzdesi (07.02.1993-23.03.2007)

	SANAYİİ	ENERJİ	MADEN	ATIK-KİMYA	TARIM-GIDA	ULAŞIM-KIYI	TURİZM	TOPLAM
ÇED	181	164	330	216	73	109	151	1224
%	%15	%13	%27	%18	%6	%9	%12	%100

Çizim 11.1.Ek 1'e Göre Sektörel ÇED Kararları Sayıları ve Toplam ÇED Kararları İçerisindeki Yüzdesinin Grafiksel Gösterimi (07.02.1993-23.03.2007)

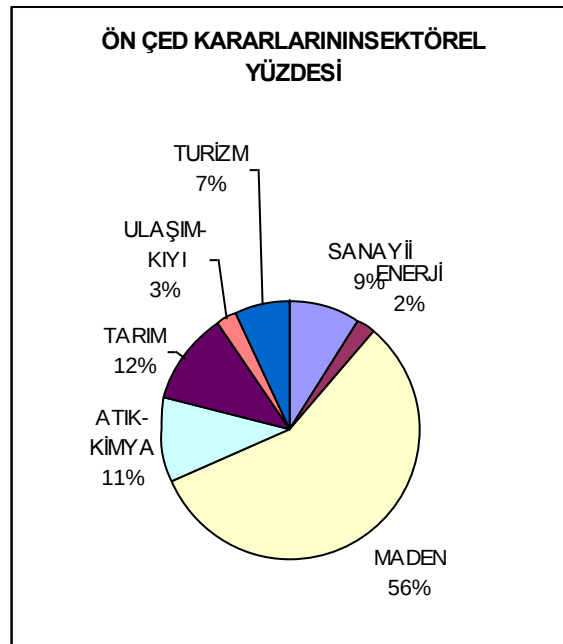

07.02.1993-23.03.2007 tarihleri arasındaki sektörel Ek 1'e göre ÇED kararları sayısı ve toplam ÇED kararları içerisindeki yüzdesi incelendiğinde: toplam 1224 adet Ek 1'e göre ÇED kararı verildiği, sektörel açıdan en çok maden sektörü projeleriyle ilgili karar verildiği (330 ÇED kararı, % 27) ve en az tarım ve gıda sektörü projeleriyle ilgili karar verildiği (73 ÇED kararı, % 6) görülecektir.

Çizelge 11.4.Ek 2'ye Göre Sektörel Ön ÇED Kararları Sayıları ve Toplam Ön ÇED Kararları İçerisindeki Yüzdesi (07.02.1993-26.07.2006)

	SANAYİİ	ENERJİ	MADEN	ATIK-KİMYA	TARIM-GIDA	ULAŞIM-KIYI	TURİZM	TOPLAM
ÖN ÇED	1279	333	8057	1486	1654	362	964	14135
%	%9.04	%2.35	%57	%10.51	%11.70	%2.56	%6.81	%100

Çizim 11.2.Ek 2'ye Göre Sektörel Ön ÇED Kararları Sayıları ve Toplam Ön ÇED Kararları İçerisindeki Yüzdesinin Grafikselsel Gösterimi (07.02.1993-26.07.2006)

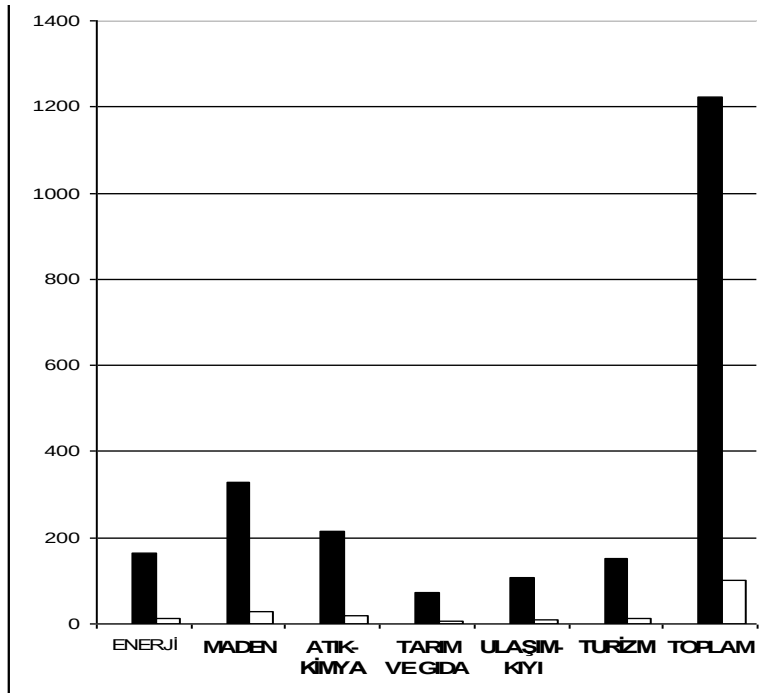

07.02.1993-26.07.2006 tarihleri arasındaki sektörel Ek 2'ye göre Ön ÇED kararları sayısı ve toplam Ön ÇED kararları içerisindeki yüzdesi incelendiğinde: toplam 14135 adet Ek 2'ye göre Ön ÇED kararı verildiği, sektörel açıdan en çok maden sektörü projeleriyle ilgili karar verildiği (8057 Ön ÇED kararı, % 57) ve en az enerji projeleri (333 Ön ÇED kararı, % 2.35) ve ulaşım ve kıyı projeleri (362 Ön ÇED kararı, % 2.56) ile ilgili karar verildiği görülecektir.

Çizelge 11.5.Ek 1'e (07.02.1993-23.03.2007) ve Ek 2'ye (07.02.1993-26.07.2006) Göre Sektörel ÇED ve Ön ÇED Kararları Sayıları

	SANAYİİ	ENERJİ	MADEN	ATIK-KİMYA	TARIM VE GIDA	ULAŞIM-KIYI	TURİZM	TOPLAM
ÖN ÇED	1279	333	8057	1486	1654	362	964	14135
ÇED	181	164	330	216	73	109	151	1224

Çizim 11.3.Ek 1'e (07.02.1993-23.03.2007) ve Ek 2'ye (07.02.1993-26.07.2006) Göre Sektörel ÇED ve Ön ÇED Kararlarının Sayılarının Grafiksel Olarak Karşılaştırmalı Gösterimi

Çizelge 11.5 ve Çizim 11.2 incelendiğinde Ek 1'e (07.02.1993-23.03.2007) ve Ek 2'ye (07.02.1993-26.07.2006) göre sektörel ÇED ve Ön ÇED kararları sayıları karşılaştırmalı olarak görülmüş olmaktadır.

Petrol-maden yatırımlarının ÇED ve Ön ÇED kararları içerisinde en fazla sayıda ve oranda olması Türkiye'de madencilik sektörüne yüksek miktarda yatırım yapıldığını göstermekle beraber çevreye en fazla zarar verecek sektörlerden birisi olduğunun da göstergesidir.

Atık ve kimya sektörüyle ilgili ÇED ve Ön ÇED kararları sayılarının yüksekliği de bu sektöre çevresel açıdan daha çok önem verilmesinin göstergesidir.

Sanayi sektöründe özellikle Ön ÇED kararları konusunda yüksek bir sayı görülmekle beraber, ÇED kararları konusunda ortalama sayıda karar verildiği görülmektedir. Bu da sanayi yatırımlarında ÇED sürecinden kaçınıldığı yönünde bir izlenim olduğunun göstergesidir.

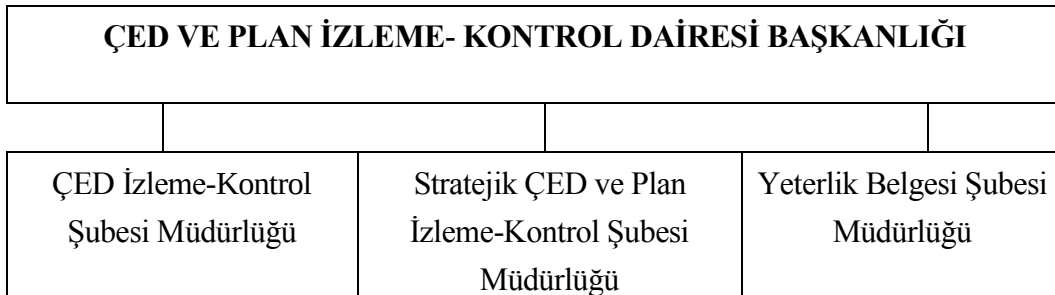
Tarım ve gıda sektöründe yüksek sayıda Ön ÇED kararı verilmesine rağmen en az sayıda ÇED kararı verilmesi de bu sektörde ÇED sürecinden kaçınıldığı izlenimi oluşturmaktadır. Turizm sektörü için de buna benzer bir yorum yapılabilir.

11.2. Türkiye’de ÇEDR (EK 1 Listesi), ÇED Ön Araştırma Raporu (EK 2 Listesi) ve Yeterlilik Belgesi Açıklarından İzleme-Denetleme Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Türkiye’de ÇED süreci, ÇED ve Ön ÇED’le ilgili kararlar ve Yeterlilik Belgesi alan kuruluşların izleme-denetleme işleri ÇED ve Plan İzleme-Kontrol Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

ÇED ve Plan İzleme-Kontrol Dairesi Başkanlığı; “ÇED Olumlu”, “Çevresel Etkileri Önemsizdir” ve “ÇED Gerekli Değildir” kararı alınan faaliyetlerle ilgili olarak faaliyet sahibi tarafından taahhüt edilen hususların yerine getirilip getirilmediğini izler ve denetler. Bunun için sürekli ve planlı bir denetim gerçekleştirir. Yapılan çalışmalar sonucunda taahhütlerine uymadığı tespit edilen faaliyetlerle ilgili olarak ilgili Valiliklere yazı yazılarak ÇED Yönetmeliği çerçevesinde gereken işlemin yapılarak ÇOB’a bilgi verilmesi istenmektedir.

Çizim 11.3.ÇED ve Plan İzleme- Kontrol Dairesi Başkanlığı Örgüt Yapısı

ÇED ve Plan İzleme-Kontrol Dairesi Başkanlığının Görevleri:

*ÇED Yönetmeliği gereği karar verilen projelerin inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerde izleme ve kontrolünü yapmak, yaptırmak,

*Çevre düzeni planlarının uygulanmasını izlemek ve kontrolünü yapmak, yaptırmak,

*Ülke, bölge, havza ve sektör çevre yönetim plan uygulamalarını izlemek ve kontrolünü yapmak, yaptırmak

*Stratejik çevresel değerlendirme (SÇED) ile ilgili işlerin izleme ve kontrolünü yapmak, yaptırmak,

*Yeterlik Belgesi ile ilgili işlemleri yapmak ve takibini sağlamak,

*Görevleri ile ilgili konularda ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek'dir.

(1).ÇED İzleme-Kontrol Şubesinin görevleri şunlardır:

a)ÇED Yönetmeliği gereği Altyapı Yatırımları ve Endüstriyel Yatırım projelerini işletme ve işletme sonrası aşamalarda izlemek ve kontrolünü yapmak, yaptırmak.

b)Görev alanına giren konularda ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek.

(2).Stratejik ÇED ve Plan İzleme-Kontrol Şubesinin görevleri şunlardır:

a)Çevre düzeni planlarının uygulanmasını izlemek ve kontrolünü yapmak, yaptırmak,

b)Ülke, bölge, havza ve sektör çevre yönetim plan uygulamalarını izlemek ve kontrolünü yapmak, yaptırmak,

c)Stratejik çevresel değerlendirme (SÇED) ile ilgili işlerin izleme ve kontrolünü yapmak, yaptırmak,

d)Görev alanına giren konularda ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek.

(3).Yeterlik Belgesi Şubesinin görevleri şunlardır:

a)Yeterlik Belgesi taleplerini incelemek ve sonuçlandırmak,

b)Yeterlik Belgesi alan kurum ve kuruluşları izlemek ve kontrolünü yapmak,

c)Görev alanına giren konularda ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek ve

değerlendirmek (<http://www.cedgm.gov.tr/planizlemekontrol,13.03.2007>).

16.12.2003 tarih ve 25318 sayılı RG’de yayımlanan ÇEDY 2003’ün 27. maddesi uyarınca rapor hazırlayacak olanlara Yeterlik Belgesi verilmesi yükümlülüğü yeniden getirilmiş olup, söz konusu tebliğ 24.02.2004 tarih ve 25383 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Bakınız Ek 12). Tebliğ ile ilgili başvurular değerlendirilmekte ve belge alan firmaların isimleri ve adresleri Ek 13’de verilmiştir.

Çizelge 11.6.1997-31.12.2006 Tarihleri Arasında İzleme ve Denetimi Yapılan Faaliyet Sayıları ve Yeterlilik Belgesi Alan Kuruluşların Denetim Sayıları

YILLAR	YERİNDE İNCELENEN ÇED	YERİNDE İNCELENEN ÖN ÇED	YETERLİK BELGESİ
1997-98	141	108	-
1999	61	73	-
2000	106	261	56
2001	60	132	72
2002	47	139	44
2003	103	183	-
2004	63	290	-
2005	18	96	28
2006	42	214	15
TOPLAM	641	1496	215

Kaynak: www.cedgm.gov.tr/izlenenfaaliyetsayisi.htm, 16.03.2007’den araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

1997-31.12.2006 tarihleri arasında yerinde incelenen-denetlenen ÇED sayısı toplamı 641’dir. Yerinde incelenen Ön ÇED sayısı toplamı 1496’dır.

ÇEDY 1997 de belirtilen ilk yeterlilik tebliği 12 ağustos 1999’da RG’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

1997, 1998 ve 1999 yılları arasında Yeterlilik Tebliği olmadığından izleme-denetleme faaliyeti yoktur. 1999 yılından itibaren ilk Yeterlilik Tebliği’nin yayınlanmasından sonra, 2000 yılında yeterlilik belgesi alan kuruluşlar denetlenmiştir.

ÇEDY 2002, firmalara yeterlik belgesi verilmesi sistemini bütünüyle reddetmiş, bu yolda çıkarılan tebliğleri yürürlükten kaldırmış ve bünyesinde böyle bir düzenlemeye yer vermemiştir. 2003 yılından izleme-denetleme yapılmamasının sebebi

budur.

2004 yılında ÇEDY 2003’de 27 maddede belirtilen yeterlilik belgesi tebliği yayınlanmasından sonra, 2005 yılında izleme-denetleme yapılmıştır. 2004 yılında izleme-denetleme yapılmamasının sebebi de budur.

Çizelge 11.7.1994-31.12.2006 Tarihleri Arasında “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Verilen Projelerin Sektörel Listesi

	SANAYİ	ENERJİ	PETROL MADEN	ATIK KİMYA	TARIM GIDA	ULAŞIM KIYI	TURİZM KONUT	GENEL TOPLAM
ÇED GEREKLİ DEĞİLDİR	1366	443	8808	1682	1870	383	1018	15570
ÇED GEREKLİDİR	16	7	152	14	18	2	9	218
TOPLAM	1382	450	8960	1696	1888	385	177	15788

1997-31.12.2006 tarihleri arasında görüş verilen ÇED ve ÇED Ön Araştırma faaliyet sayıları şöyledir:

*ÇED kararı verilen toplam faaliyet sayısı: 1125,

*ÇED Ön Araştırma Kararı verilen toplam faaliyet sayısı: 15570’dir.

1997-31.12.2006 tarihleri arasında ÇED ve ÇED Ön Araştırma faaliyetlerinin izlenme oranları şöyledir:

*Yerinde incelenen ÇED: % 56,98,

*Yerinde incelenen Ön ÇED: % 9,61 oranında izlenmiş-denetlenmiştir.

Bu sonuçlar göstermektedir ki, ÇED ve Ön ÇED izlenme oranları oldukça düşüktür. Teknik yetersizlikler, alt yapı yetersizlikleri ve personel yetersizliği nedeniyle hem oransal açıdan hem de izleme-denetlemenin “kalite”si açısından yetersiz izleme ve denetleme yapılmaktadır.

1997-31.12.2006 tarihleri arasında, illerde ÇED, Ön ÇED sayıları ve izlenen ÇED ve Ön ÇED sayıları ve her birinin oranları aşağıda, Çizelge 11.8’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

**Çizelge 11.8.1997/31.12.2006 Tarihleri Arasında İllere Göre ÇED, Ön ÇED
Karaları İzleme-Denetleme Sonuçları**

Sİ RA	İL ADI	ÇED	ÖN ÇED	TOPLA M SAYI	GÖ RE V SAY ISI	İZLENEN ÇED		İZLENEN ÖN ÇED		İZLENEN TOPLAM FAALİYET	
						SAY ISI	YÜZDE Sİ %	SAY ISI	YÜZDE Sİ %	SAYI SI	YÜZ DESİ %
1	ADANA	18	347	365	7	15	83,33	42	12,10	57	15,62
2	ADIYAMAN	4	45	49	3	5	125,00	7	15,56	12	24,49
3	AFYON	15	185	185	5	26	173,33	10	5,41	36	19,46
4	AĞRI	2	25	27	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5	AMASYA	4	78	82	3	1	25,00	19	24,36	20	24,39
6	ANKARA	51	431	482	5	2	3,92	6	1,39	8	1,66
7	ANTALYA	87	962	1049	8	50	57,47	34	3,53	84	8,01
8	ARTVİN	11	49	60	2	2	18,18	4	8,16	6	10,00
9	AYDIN	18	385	403	5	21	116,67	37	9,61	58	14,39
10	BALIKESİR	20	432	452	5	10	50,00	41	9,49	51	11,28
11	BİLECİK	23	211	234	5	21	91,30	17	8,06	38	16,24
12	BİNGÖL	1	37	38			0,00		0,00	0	0,00
13	BİTLİS	2	31	33	1	0	0,00	3	9,68	3	9,09
14	BOLU	7	77	84	3	11	157,14	14	18,18	25	29,76
15	BURDUR	10	225	235	3	12	120,00	12	5,33	24	10,21
16	BURSA	38	581	619	5	10	26,32	36	6,20	46	7,43
17	ÇANAKKALE	43	355	398	4	14	32,56	27	7,61	41	10,30
18	ÇANKIRI	5	37	42	3	3	60,00	13	35,14	16	38,10
19	ÇORUM	4	132	136	4	1	25,00	18	13,64	19	13,97
20	DENİZLİ	13	310	323		16	123,08	46	14,84	62	19,20
21	DİYARBAKIR	5	272	277	4	4	80,00	31	11,40	35	12,64
22	EDİRNE	11	182	193	3	6	54,55	18	9,89	24	12,44

23	ELAZIĞ	4	127	131	5	3	75,00	31	24,41	34	25,95
24	ERZİNCAN	1	72	73	3		0,00	6	8,33	6	8,22
25	ERZURUM	9	147	156	2	4	44,44	8	5,44	12	7,69
26	ESKİŞEHİR	11	284	295	6	19	172,73	27	9,51	46	15,59
27	GAZİANTEP	8	230	238	5	3	37,50	29	12,61	32	13,45
28	GİRESUN	6	72	78	3	1	16,67	16	22,22	17	21,79
29	GÜMÜŞHANE	1	77	78	2	0	0,00	9	11,69	9	11,54
30	HAKKARİ	3	17	20	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00
31	HATAY	17	265	282	6	18	105,88	35	13,21	53	18,79
32	ISPARTA	9	154	163	5	8	88,89	31	20,13	39	23,93
33	İÇEL	34	350	384	6	21	61,76	22	6,29	43	11,20
34	İSTANBUL	71	597	668	7	22	30,99	31	5,19	53	7,93
35	İZMİR	78	802	880	6	30	38,46	34	4,24	64	7,27
36	KARS	2	55	57	2	2	100,00	15	27,27	17	29,82
37	KASTAMONU	4	164	168	3	3	75,00	18	10,98	21	12,50
38	KAYSERİ	26	351	377	5	18	69,23	29	8,26	47	12,47
39	KIRKLARELİ	14	147	161	3	8	57,14	17	11,56	25	15,53
40	KİRŞEHİR	2	57	59	4	8	400,00	9	15,79	17	28,81
41	KOCAELİ	59	417	476	6	11	18,64	35	8,39	46	9,66
42	KONYA	30	626	656	7	22	73,33	42	6,71	64	9,76
43	KÜTAHYA	16	205	221	2	8	50,00	5	2,44	13	5,88
44	MALATYA	1	114	115	4	2	200,00	24	21,05	26	22,61
45	MANİSA	21	434	455	5	14	66,67	30	6,91	44	9,67
46	K.MARAŞ	10	164	174	3	1	10,00	12	7,32	13	7,47
47	MARDİN	2	62	64	2	0	0,00	8	12,90	8	12,50
48	MUĞLA	55	787	842	6	36	65,45	30	3,81	66	7,84
49	MUŞ	2	26	28	2		0,00	12	46,15	12	42,86
50	NEVŞEHİR	2	79	81	4	1	50,00	22	27,85	23	28,40
51	NİĞDE	0	93	93	4	0		31	33,33	31	33,33
52	ORDU	13	145	158	2	2	15,38	7	4,83	9	5,70

53	RİZE	5	72	77	1	5	100,00		0,00	5	6,49
54	SAKARYA	24	324	348	3	8	33,33	19	5,86	27	7,76
55	SAMSUN	14	217	231	6	10	71,43	42	19,35	52	22,51
56	SİİRT	3	30	33	1		0,00		0,00	0	0,00
57	SİNOP	2	82	84	2	2	100,00	19	23,17	21	25,00
58	SİVAS	9	195	204	3	4	44,44	10	5,13	14	6,86
59	TEKİRDAĞ	49	302	351	5	21	42,86	31	10,26	52	14,81
60	TOKAT	3	94	97	3	1	33,33	19	20,21	20	20,62
61	TRABZON	10	243	253	4	6	60,00	31	12,76	37	14,62
62	TUNCELİ	2	31	33	1	0	0,00	0	0,00	0	0,00
63	ŞANLIURFA	13	175	188	3	4	30,77	17	9,71	21	11,17
64	UŞAK	8	121	129	4	7	87,50	19	15,70	26	20,16
65	VAN	4	107	111	2		0,00	13	12,15	13	11,71
66	YOZGAT	3	76	79	2	4	133,33	13	17,11	17	21,52
67	ZONGULDAK	19	158	177	5	13	68,42	22	13,92	35	19,77
68	AKSARAY	5	44	49	4	7	140,00	19	43,18	26	53,06
69	BAYBURT	0	24	24	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00
70	KARAMAN	2	60	62	3	1	50,00	12	20,00	13	20,97
71	KIRIKKALE	11	65	76	4	9	81,82	8	12,31	17	22,37
72	BATMAN	4	69	73	1	1	25,00	0	0,00	1	1,37
73	ŞIRNAK	3	59	62	1	0	0,00	0	0,00	0	0,00
74	BARTIN	2	55	57	2	4	200,00	7	12,73	11	19,30
75	ARDAHAN	2	16	18	1	0	0,00	3	18,75	3	16,67
76	IĞDIR	2	11	13	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00
77	YALOVA	14	87	101	3	6	42,86	14	16,09	20	19,80
78	KARABÜK	1	80	81	2	1	100,00	11	13,75	12	14,81
79	KİLİS	3	32	35	3	1	33,33	13	40,63	14	40,00
80	OSMANİYE	1	93	94	5		0,00	28	30,11	28	29,79
81	DÜZCE	8	70	78	3	3	37,50	14	20,00	17	21,79
TOPLAM		1129	15501	16615	275	613	54,30	1444	9,32	2057	12,38

DÖRDÜNCÜ KESİM

GENEL DEĞERLENDİRME

Bu kesimde, çalışmamızın bütününde yapılan tüm incelemeler ve değerlendirmeler, denencelerimiz üzerinden, tekrar genel olarak değerlendirilecektir. Çalışmamıza genel değerlendirme ve sonuç yazılarak çalışmamız tamamlanmış olacaktır.

12.GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tez çalışmamızın önceki bölümlerinde yapılan incelenen ve değerlendirmelerin temelinde Türkiye’de uygulanan ÇED sürecinin tüm aşamaları ve yapısı için “varolan” durum anlatılmış, “olması gereken” duruma ulaşmak için yapılması gerekenler ortaya konulmuştur. “Olması gereken” durum için, ÇED süreci, uygulamaları ve örgütsel yapılanma açısından AB ÇED süreci “İdeal ÇED Süreci” olarak kabul edilmiştir. Buna ek olarak araştırmacının ÇED süreci ve uygulamalarıyla ilgili oluşturduğu “sıralı denetim dizelgeleri”, çizelgeler ve öneriler ortaya konulmuştur. Bu sonuçlardan hareketle, bu bölümde çalışmamızın genel bir değerlendirmesi yapılarak, öneriler ortaya konulacaktır.

Dünyada ve Türkiye’de çevre sorunları hızla artarak ve karmaşıklılaşarak sürmektedir. Çevre sorunları yalnızca faaliyetin bulunduğu alanla sınırlı olumsuz etki yaratmaz. Çevre sorunlarının “sınır tanımama” özelliği tüm devletlerce anlaşılmıştır. Çevre sorunlarının temel nedeninin çevre öğeleri üzerindeki insan etkinlikleri olduğu anlaşılmış olup, çevre öğelerinin üzerindeki insan etkilerinin yönetilebilirliği gerçeği genel kabul görmüştür. İnsan etkinliklerinin çevre öğeleri üzerindeki olumsuz etkilerin giderilmesi ve önlenmesi için devletin yani kamu yönetiminin temel dengeleyici ve düzenleyici kurum olduğu gerçeği anlaşılmıştır.

Her ülkenin çevre öğeleri ve insanların, kurumların, kuruluşların ve işletmelerin karşılıklı etkileşimleri sonucu ortaya çıkan olumsuz sonuçları enazlamak, olası ise ortadan kaldırmak, olumlu sonuçları ise arttırmak için kendi çevre yönetimi yapısını ve sistemini kurarak diğer ülkelerle birlikte ortaklaşa politikalar belirlemek zorunluluğu doğmuştur.

Yönetim ve Kamu Yönetimi; her şart altında; tahmin edilebilir veya edilemez, genellikle sınırlı kaynaklarla ve hangisinin en iyi alternatif olduğuna dair belirsizlik söz konusu olan birden çok alternatifin bulunduğu durumlarda, bir veya birden çok amaca ulaşmak için doğru karar vermekle ilgili bir bilim dalıdır.

Çalışmamızda ÇED Kavramı, SÇED kavramı, ÇED'in Dünyada ve özellikle AB'de ki gelişimi, AB'nin çevre ve ÇED politikaları ve uygulamaları anlatılmıştır. Türkiye'nin "ÇED Uygulama Deneyimi" ise, çevre ve ÇED politikaları, idari yapılanma ve gelişimi, ÇED mevzuatı ve mevzuatın gelişimi, Türkiye'de ÇED'in gerekliliği, ideal olarak kabul edilen AB'nin ÇED süreciyle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Yürürlükte olan ÇED mevzuatı "varolan" ve "olması gereken"ler açısından değerlendirilerek, ÇED süreci için örnek modellemeler yapılarak incelenmiştir. Bunların sonucunda ÇED sürecinin son aşaması olan izleme ve denetleme çalışmalarının durumu çizelgeleştirilerek değerlendirilmiştir. ÇED çalışmalarının tümü için uygulanabilir öneriler geliştirilmiş, örnek "sıralı denetim dizelgeleri", seçme eleme, kapsam belirleme ve inceleme-değerlendirme çizelgeleri oluşturularak ve/veya uygulamaları gösterilerek ortaya konulmuştur.

Dünya'da, özellikle AB'deki ÇED çalışmaları ve uygulamaları incelendiğinde Türkiye ile farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Bu farklılık ÇED mevzuatı ve süreçlerin akış çizelgelerinden çok "çevre" ve "ekonomik gelişme" kavramlarına bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkeler ekonomik gelişme süreçlerini yoğun ve uzun sanayi faaliyetleri sonucunda büyük ölçüde tamalamışlardır. Gelişmekte olan ve geri kalmış ülkeler ise sanayi devrimini aşamalı olarak yakalayamamıştır. Bu nedenle kapitalist ülkelerin faaliyetleriyle sömürülen ülke konumuna gelmiştir. Böylece gelişmiş ülkeler daha çok zenginleşmiş, diğer ülkeler ise oransal olarak da olsa daha fakirleşmişlerdir.

Yoğun ve uzun süren sanayileşme faaliyetleri gerçekleştiren gelişmiş ülkelerde çevre kalitesinde büyük oranda bozulmanın etkileri görülmeye başlamıştır. Çevre sorunları "toplumsal sorun" düzeyine yükselmiştir. Gelişmiş ülkeler ekonomik gelişmişliğin vermiş olduğu güçle çevresel değerlerini koruma yöntemleri geliştirmeye başlamışlardır. Böylece "sürdürülebilir gelişme" anlayışının en önemli araçlarından biri ÇED ülkelerde uygulanmaya başlamıştır. Büyük ölçekli sanayi faaliyetlerinin inşaat, işletme ve işletme sonrası aşamalarında çevre öğelerine olabilecek olumsuz etkilerini en aza indirmek ve olumlu olabilecek etkileri de en fazlaya çıkarabilmek için gerekli tedbirleri almaya çalışmışlardır. ÇED süreçleri ve mevzuatları incelendiğinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında çok büyük bir farklılık olmamasına rağmen çevre sorunlarını değerlendirme açısından farklılıklar görülmektedir. Temel öncelik "toplumsal sorun" düzeyine yükselen çevre sorunlarının çözümü için, çevre politikaları üretmek ve uygulamaktır. Daha sonra bu politikalardan hareketle yasa ve yönetmelikler oluşturup

yönetmelik kurumları aracılığıyla bu politikaları uygulamaktır.

ÇED, ilk olarak ABD’de uygulanmaya başlanan bir yöntemdir. 1 Ocak 1970’de yürürlüğe giren NEPA (Ulusal Çevre Koruma Yasası) adlı yasa ile tüm büyük projeler için ÇEDR hazırlanması zorunlu kılınmıştır. ABD’den sonra öncelikle öteki gelişmiş ülkelerde uygulanmaya başlanmıştır. Bugün, birçok gelişmiş ülkede ÇED etkili biçimde uygulanmaya devam etmektedir.

Türkiye’de ise, ilk kez 1983 yılında Çevre Kanununun 10. maddesi ile yasal bir temele kavuşmakla birlikte, ÇED Yönetmeliği (ÇEDY) 1993 yılında yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur. ÇEDY kapsamına giren faaliyetler için zorunlu olarak uygulanmaya başlanmıştır. 1993 yılında yürürlüğe konulan ilk ÇEDY ve bu yönetmelikte yapılan değişiklikler ve yürürlüğe konulan yeni yönetmelikler ve bu yönetmeliklerde yapılan değişiklikler, Dünyada ve özellikle AB’de ÇED uygulamaları ve yönetmelikleri örnek alınarak yürürlüğe konulmuştur. AB aday olan ve bütünleşme sürecindeki Türkiye’nin çevre ve ÇED konusunda AB’ye uyumu için çalışmalar sürmektedir. On dört yıllık bir ÇED deneyimi bulunan Türkiye’nin ÇED uygulama deneyimi incelenerek sürecin ve çalışmaların etkin, verimli ve kaliteli bir düzeyde devamı için öneriler üretmek gerekmektedir.

Gelişmiş ülkelerde etkili biçimde uygulanırken Türkiye’de benzer sonuçların alınamamasına çok çeşitli nedenler gösterilebilir. Ancak bize kalırsa bunun en önemli nedenleri şunlardır:

Denence 1. Türkiye’nin gelişme anlayışı büyük ölçüde “ekonomik büyümeye” dayalı olduğundan ÇED çalışmaları ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik politikalar uygulamada başarıya ulaşamamaktadır. Türkiye’de çevre sorunları “toplumsal sorun” düzeyine ulaştıkça ÇED uygulamaları başarıya ulaşacaktır.

Gelişmiş ülkelerde ÇED uygulaması, çevre sorunları “toplumsal sorun” düzeyine yükseldikten sonra başlamıştır. Türkiye’de çevre konularının mevzuata yansımada döneminde kimi sivil toplum örgütlerinin bulunduğu yadsınamaz. Ancak, bunlar sınırlı toplum kesimlerini kapsamaktaydı. Türkiye’de kamuoyu, çevre sorunlarının varlığı hakkında, neredeyse bu konulardaki kamu yönetimi örgütlenmelerinin oluşması ve mevzuatla haberdar olmaya başlamıştır. Böylece, ÇED yönetmeliği çevre sorunları toplumsal sorun düzeyine yükselmeden “tepeden” yürürlüğe konulmuştur. Türkiye’de bugün bile,

çevre sorunları toplumun bütünü tarafından “sorun” olarak algılanmamaktadır. Dolayısıyla, ÇED gibi önemli çevre koruma araçlarının da gerekliliği ve önemi anlaşılamamaktadır.

Türkiye’nin temel olarak uygulamaya yönelik ulusal sosyal, ekonomik ve çevre politikaları Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planlarında belirtilmektedir.

Türkiye’de özellikle 6. BYKP’dan itibaren “çevre” ve “ekonomik büyüme”nin bağdaşık kılınması yönünde bir politikaya yönelinmiştir. Bundan önceki BYKP’larında açıkça “ekonomik büyüme” amaçlı politikalar yer almıştır. 1996 yılında yürürlüğe konulan 7. BYKP’ında “sürdürülebilir gelişme” stratejisinin izlenmesi benimsenmiştir. 8. BYKP’da aynı yaklaşımı benimsemiştir. Bununla birlikte 2003 yılına kadar ÇED yönetmelikleri ve yönetmeliklerde yapılan değişiklikler “sürdürülebilir gelişme”yi tam anlamıyla sağlayacak düzenlemeleri getirmemiştir. 2003 yılından sonra, Çevre Yasası’nda yapılan değişiklik ve ÇED yönetmeliklerinde yapılan değişikliklerle sürdürülebilir gelişme politikasına daha uygun mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. UÇEP ve UÇES ile çevre politikalarında AB’ye uyum anlamında izlenecek politikalar ve yapılması gerekenler ayrıntılandırılmıştır.

Türkiye’de çevre toplumsal sorun düzeyine ulaşmadan, uluslararası aktörlerin özellikle devletlerin baskısıyla, ÇED yönetmeliği “tepeden” yürürlüğe konulmuştur. 1993-2007 yılları arasında ÇED yönetmelikleri birçok değişikliğe uğramıştır. Böylece, uygulamada gerçek anlamda “sürdürülebilir gelişme”nin gerçekleştirilmesi amaçlanmış gibi gösterilmek istenmiştir. Ama uygulamada yönetmeliklerde değişiklik yaparak, geçici maddeler ekleyerek yönetmeliği uygulamama, çeşitli faaliyetleri kapsam dışında bırakma biçiminde ve birçok şekilde mevzuata müdahale edilerek, ÇED çalışmalarının başarıya ulaşması engellenmiştir. Çevre sorunlarının “toplumsal sorun düzeyine” ulaşması durumunda bile bu sorunlara çözüm bulacak temel mekanizma da devlet olacaktır.

Çevre ve ÇED konusu incelenirken konumuza, Türkiye’de “devlet” ve “toplum” boyutunda bakmamız gerekir. Türkiye’de devletin temel hedefi “ekonomik büyüme”dir. Devletin bu politikasına en büyük “destek” ve aynı zamanda “yönlendirici aktör” olan, “sermayenin ekonomik aktörleri”dir.

Devlet ekonomik aktörlerin çıkarlarını temel alarak hedefi olan “ekonomik büyüme” amacını topluma benimsetme yolunda kaynaklarını kullanır. Sermayenin ekonomik aktörleri bu yönde devleti destekler ve “çıkar” elde ederler. Böylece toplumda, “tüketim toplumu”, “tüketici insan” oluşması için uygun ortam oluşur. Toplum, bir süre

sonra “on çevre ögesi”nin ekonomik büyüme amacıyla olumsuz etkilenmesi ve zarar görmesiyle birlikte “sürdürülebilir gelişme” olmadan yalnızca “ekonomik büyüme” amaçlı çalışmalara karşı “direnc” oluşturur. Ayrıca, “gelişmiş ülkeler”de ekonomi-ekoloji sorunları daha önceden yaşandığından, çevre sorunlarının sınır tanımama özelliğinden dolayı tüm dünyayı etkileyebileceğinin görülmesinden, küreselleşmenin çevre sorunları üzerindeki olumsuz etkilerinin anlaşılmasından ve çevre konusunda uluslararası düzeyde yapılan toplantıların ve anlaşmaların da etkisiyle, çevre koruma konusunda politikalar üretmesi ve uygulaması için “dış dinamikler ve aktörler”, “devlet””üzerinde baskı oluştururlar.

Toplumda ilk aşamada çevre konusunda duyarlı ve bilinçli kesimler “iç dinamikleri” oluşturarak toplumu bilinçlendirme ve harekete geçirme çalışmalarına başlarlar. “İç ve dış dinamiklerin” etkisiyle toplumda çevre duyarlılığı oluşur ve kitleye yayılır. Toplumdaki çevre duyarlı kitleler iki şekilde harekette bulunurlar. 1) Toplumsal hareketlerde bulunurlar (Sosyal ve Siyasal Açıdan), 2) Oy verme konusunda tercihte bulunarak, siyasi partileri yani devleti yönetecek/yöneten kurum ve kuruluşların çevre konusunda politikaları ve uygulamalarını istekleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışırlar.(Siyasal Açıdan).

Siyasi partiler oy aldığı kesimin ve “iç dinamiklerin” ve uluslararası aktörlerin “dış dinamiklerin” çevre konusundaki duyarlılıkları ve görüşleri doğrultusunda, iktidara geldiği zaman yasal düzenlemelerle ve yasal düzenlemeleri uygulayan yürüten yürütmeye (Devletin kurum, kuruluş, çalışanları, bürokratlar, memurlar, vb) çalışmalarda, uygulamalarda bulunurlar. Yargı ise yasamanın ve yürütmenin düzenlediği mevzuat hükümleri doğrultusunda kararlar verir ve adaleti sağlar.

İktidara gelen siyasi partilerin (yani yürütmenin ve mecliste çoğunlukta bulunduklarından bir anlamda da yasamanın), çevre konusunda karar vermesi gereken bir açmaz vardır. Bu aşamada, oy verenlerin (yani toplumun) ve dış dinamiklerin (yani uluslararası aktörlerin, devletlerin ve çevre hareketlerinin, çevre konusunda alınan kararların, uluslararası anlaşmaların) etkisiyle mi çevre konusunda politikaların belirlenip uygulayacağı yoksa, sermayenin ekonomik aktörlerin (sermaye sahipleri, bankalar, sermaye kuruluşları vb) baskılarıyla bu aktörlerin çıkarları doğrultusunda mı çevre politikaların belirlenip uygulanacağıdır.

Bu durumda, devletin, çıkarları çatışan iç ve dış sermaye grubu ile çevreye duyarlı toplumun ve çevreye duyarlı dış aktörlerin arasında, “dengeyi” sağlaması gerekmektedir.

Dış aktörler, devlete ve topluma, ekonomik veya ekolojik duyarlı olarak, farklı açılardan ve farklı oranda etkiye bulunacaklarından, sermaye grubu ile toplum arasındaki çatışmaya etki ederler. Bu dış etkiler de mutlak öncelikle göz önünde tutulmalıdır. Alınacak kararlar ve uygulanacak politikalar yasama, yürütme ve yargıya yansiyacaktır. Bunun sonucunda çevre konusundaki uygulamaların başarısı da bu süreçlerin izlenmesiyle değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, Türkiye’de çevre ve ÇED konusundaki çalışmalar, devlet politikasının sermayenin çıkarları doğrultusunda “ekonomik büyüme” hedefli olması nedeniyle başarıya ulaşamamıştır. Çevre sorunları “toplumsal sorun” düzeyine yükseldikçe ve devlet politikası da toplumun istekleri doğrultusunda yönlenmeye başladıkça “sürdürülebilir gelişme” anlayışına uygun ekonomik ve ekolojik gelişme bir arada sağlanabilir.

Alt Denence 1. Türkiye’de yatırımcılar ÇED uygulamalarını “yasak savma” aracı olarak görmektedirler.

Alt Denence 2. Türkiye’deki ÇED süreci incelendiğinde, ÇED mevzuatında yapılan düzenlemeler ilk bakışta AB’ye uyum sürecine uygun olmasına rağmen, mevzuata eklenen “geçici maddeler” ve “uygulamalardaki siyasi baskı” sonucunda etkili ve verimli olmaktan uzaklaşmıştır.

Türkiye’de ki politikacılar, yani iktidar-devlet-, birçok konuda olduğu gibi çevre ve ÇED uygulamaları konusunda “söylem-eylem” farklılığı göstermektedir. Sermaye-Toplum arasındaki çevre konusundaki çatışma, sermayenin ekonomik aktörlerinin çıkarları doğrultusunda devletin temel hedefini “ekonomik büyüme” olarak belirlemesiyle, sermayenin zaferiyle sonuçlanmış gibi görülmektedir. Bir dönem Maden Yasası’nda yapılan değişiklikle maden arama faaliyetlerinin ÇED kapsamı dışına çıkarılmıştır.

ÇEDY 1997’de, 26.10.2000 günlü ve 24212 sayılı RG’de yayınlanan yönetmelik değişikliği ile 33 üncü maddeye şu bent eklenmiştir. “Petrol ve maden arama faaliyetleri için faaliyet sahibi Yönetmeliğin Ek V’inde yer alan Maden ve Petrol Arama Faaliyetlerine İlişkin Taahhütname Formunu doldurarak Valiliğe verir. Bakanlık, gerekli gördüğü takdirde Form’da yer alan bilgilerin doğruluğunu, faaliyetin çevre mevzuatına uygun yapılıp yapılmadığını ve arazinin gereği gibi rehabilite edilip edilmediğini kontrol eder”.

Bu değişiklik ise, madencilik sektörüne ödün verilmesi anlamına gelmektedir. ÇED Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesinden sonra en çok rahatsızlık duyan kesim madenciler olmuştur. Bu kesimi temsil eden meslek örgütleri, bu konuda sıkı bir “lobby” etkinliği sürdürerek, çevre koruma çatışmalarına karşı olmadıklarını, ancak, ÇED raporu hazırlatmanın masraflı bir işlem olduğunu, maden arama çalışmalarının çoğunda madene rastlanamadığını, buna karşın ÇED raporu hazırlamak zorunda kalmalarının kendilerini ekonomik yönden güç durumda bıraktığını ileri sürmüşler ve maden arama çalışmalarının ÇED kapsamı dışında bırakılmasını istemişlerdir. Yapılan görüşmeler sırasında, petrol arama çalışmaları da -son derecede haksız ve yersiz olarak- ÇED kapsamı dışında bırakılmış ve yalnızca arama çalışması sonucunda arazinin eski haline döndürülmesi için arama yapanlardan hukuksal açıdan hiçbir bağlayıcılığı ve sonucu olmayan bir “taahhütname” alınması kararlaştırılmıştır.

Ayrıca, Türkiye'nin enerji darboğazı bahane edilerek ÇEDY 1997'de 29.09.2000 günlü ve 24185 sayılı RG'de yayınlanan yönetmelik değişikliğiyle, Yönetmeliğin geçici 6. maddesine eklenen: “Mobil ve yüzer elektrik santralleri ve bu santrallerin enterkonnekte şebekeye bağlantısını sağlayacak enerji iletim hatları, santrallerde kullanılacak petrol, petrokimyasal veya kimyasal ürün depoları ile Limanlar, iskeleler ve rıhtımlara ilişkin faaliyetlere bu Yönetmelik hükümleri 31/12/2002 tarihine kadar uygulanmaz” hükmü ve benzeri geçici maddelerle sermayenin ekonomik aktörlerinin siyasi otoriteye baskısı ve amaçlarına ulaşmaktaki başarısı görölmüştür. Sermaye sahipleri ÇED süreci ve uygulamalarından kaçınmaktadırlar.

2003 ÇEDY ve 2004'de yapılan değişikler çalışmamızda ayrıntılı olarak incelenmiş ve AB ÇED süreci ve yönergeleriyle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. İncelemeler sonucunda 2007 yıl itibariyle, Türkiye'nin ÇED yönetmeliği ve süreci sınır aşan çevresel etkilerin değerlendirilmesi ve SÇED yönergesi dışında büyük oranda AB ÇED süreci ve yönergelerine uygundur. Ama yönetmeliğin geçici maddeleri nedeniyle kapsam dışında bırakılan faaliyetler yönetmelikle çelişiktir. Geçici Maddeler adı altında “kalıcı” olarak uygulanan maddeler ile yönetmelik hükümleri bazı sektörlere ve yatırımlara uygulanamaz hale getirilmiştir.

Oysa ÇEDY'nin Ek 1 ve Ek 2'sine tabi olan projeler için ÇED sürecinin uygulanması zorunludur ve bu durum devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Yasal yükümlölük olmadan ve hakkaniyetle uygulanmadığı zaman sonuçta toplum zarar

görecektir. Kamu yararı için yasal ve yönetsel yükümlülüklerin yerine getirilmesinin sağlanması devletin görevidir. Bu durumda “telafisi zor ve hatta imkansız” ekonomik ve çevresel zararların oluşmaması için en az sermayenin ekonomik aktörlerinin yararı kadar kamu yararı için ÇED süreci uygulanması gereken yatırımlara yönetmelik hükümleri uygulanmalıdır.

Yukarıdaki açıklamalarımızdan 1. ve 2. Alt Denencelerimizin doğrulandığı görülmektedir.

Politikacıların “söylem-eylem” farklılıkları devam etmiştir. Halka, uluslararası örgüt ve aktörlere ve devletlere “sürdürülebilir gelişme” amaçlı ÇED düzenlemeleri konusundaki çalışmalar, yasal ve yönetsel düzenlemeler anlatılmış ama uygulamada ÇED çalışmalarının başarıya ulaşmasına engel yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılmış ve fiziksel-teknik alt yapı sorunlar da giderilmemiştir. Günümüz teknolojisiyle, çok uygun fiyatlarla, her türlü fiziksel ve teknik alt yapı oluşturulabilecekken neden halen bu yönde bir çalışmanın yapılmadığı konusu da oldukça ilgi çekicidir.

Konuyla ilgili çalışmamızın bütününde yapılan değerlendirmeler göstermektedir, çevre sorunları “toplumsal sorun” düzeyine yükseldikçe, toplumsal e örgütsel baskı arttıkça, politikacıların söylem-eylem farklılıkları ortadan kalktıkça ve uluslararası aktörlerin çevreyle ilgili olumlu desteği ve baskısıyla ÇED çalışmaları da başarıya ulaşacaktır. Birinci denencemiz de doğrulanmıştır.

Denence 2. Türkiye, kısa sayılmayacak bir ÇED deneyimine sahip olmasına karşın, kurumsal ve teknik yetersizlikler nedeniyle ÇED süreci başarıya ulaşamamıştır.

Türkiye’ye, ÇED yönetmeliği zihinsel ve fiziksel altyapı hazırlanmadan dışarıdan nakil yoluyla aktarıldığı için ÇED uygulamaları başarıya ulaşamamıştır.

Bu ana denencelerden hareketle alt denenceler üretilmiştir. Bu alt denenceler şunlardır:

Alt Denence 3. ÇED sürecinin etkin ve verimli yürütülmesi ve kolaylaştırılması için gerekli “sıralı denetim dizelgeleri” kullanılmadığından, ÇED süreci paydaşları açısından uygulamada zor, anlaşılmaz ve başarısız kalmaktadır.

Türkiye’de 1993-2007 arasında yürürlükte olan tüm ÇED yönetmelikleri ve ÇED süreci incelemelerinde, temel sorunlardan birisi, ÇED sürecinin paydaşlarının

yönetmelikleri anlaşılması güç, karmaşık olarak görmesidir. Sürecin işleyişine yön veren yönetmelikler incelendiğinde sürecin işleyişinin ve yapılması gereken işlerin gerçekte karmaşık ve anlaşılması güç olduğu görülebilir. Bu aksaklığı gidermek için, çalışmamızda, ÇED sürecinin her bir paydaşının, yapması gereken işleri, alması/vermesi gereken belgeleri, araç ve gereçleri, hak ve sorumlulukları sıralı olarak sınıflandırarak ve düzenleyerek “sıralı denetim dizelgeleri oluşturduk.

ÇED sürecinin **her bir paydaşı açısından ayrı ayrı, ÇEDY 2003 Ek 1’e Göre “ÇED Olumlu”, “ÇED Olumsuz” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi ve ÇEDY 2003 Ek 2’ye Göre “ÇED Gereklidir”, “ÇED Gerekli Değildir” Kararı Sıralı Denetim Dizelgesi** düzenledik. Bu sıralı denetim dizelgelerinin kullanılmasıyla, ÇED sürecinin her bir paydaşı, ÇED sürecinin bütününde uygulamada kolaylık sağlayacak birer rehber elinde bulunacaktır. Her bir aşama için yapılacak iş tamamlandıktan sonra yanında bulunan denetim kutusuna “√” işareti konularak, sıralı olarak o basamağın tamamlandığı belli edilmiş olacaktır. Ayrıca bir sonraki yapılacak işin ne olduğu da bir alttaki yapılacak iş sırasında görülecektir. Böylelikle karmaşık gibi görülen ÇED sürecindeki yapılması gereken işler basitleştirilerek sıralanmış ve sistemli bir şekilde sürdürülmüş olacaktır. Ayrıca sürecin her bir paydaşı diğer paydaşın “sıralı denetim dizelgesi”ni inceleyerek ve karşılaştırarak sürecin ümü hakkında bilgi sahibi olacaktır. Sonuçta ÇED sürecinin anlaşılır, hızlı, amacına uygun ve kaliteli olarak işlemesi sağlanmış olacaktır.. 9.2. Bölüm’de bu çizelgeler ayrıntılı olarak verilmiş ve kullanımı açıklanmıştır.

Böylece 3. Alt Denence doğrulanmış ve uygulama örnekli önerileri sunulmuş olmaktadır.

Alt Denence 4. ÇED sürecinin tüm aşamalarında “kalite”yi arttırmak için gerekli “seçme-eleme, kapsamlaştırma, inceleme-değerlendirme ve izleme-denetleme çizelgeleri” kullanılmadığından Türkiye’de ÇED sürecinin uygulama kalitesi düşüktür.

Türkiye’de ÇED sürecinin yürütülmesi aşamasında sürecin paydaşları ve özellikle karar verici makamın ÇED çalışmalarıyla ilgili, seçme-eleme, kapsam belirleme, ÇEDR’nin hazırlanması ve inceleme-değerlendirme süreçlerinde kullanması gereken genel bir format yoktur. Yönetmeliğin Ek 3 verilen “Proje Tanıtım Genel Formatı” ve Ek 4’ünde verilen “Proje Tanıtım dosyasının Hazırlanmasında Esas Alınacak Seçme-Eleme Kriterleri”nde, AB ÇED yönergelerinde bulunan “Etkilerin Öneminin Değerlendirilmesi” başlığının yer

almaması nedeniyle eksik kalmaktadır. Buna ek olarak AB ülkelerinde seçme-eleme, kapsamlılaştırma ve inceleme ve değerlendirme süreçlerinde kullanılan çizelgelerin hiçbirini Türkiye’deki ÇED sürecinde kullanılmamaktadır.

10. bölümde, Türkiye’de ki ÇED sürecinin aşamalarında paydaşların kullanılması ve uygulanması gereken, AB ülkelerinde de kullanılan seçme-eleme, kapsamlılaştırma ve inceleme ve değerlendirme süreçlerinde kullanılan çizelgeleri ve nasıl kullanılması gerektiği açıklanarak, ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Örnek olarak hazırlanmış, AB ülkelerinde de kullanılan ve seçme-eleme, kapsamlılaştırma ve inceleme ve değerlendirme çizelgelerinin kullanılmasıyla ÇED sürecinin hızlı, etkin, verimli ve “kaliteli” yürütülmesinin/olmasının sağlanması amaçlanmıştır. Kısacası Türkiye’de ÇED süreciyle ilgili “olması gereken” uygulamalar, çalışmalar, kullanılması gereken araçlar ve uygulama süreci açıklanarak değerlendirilmiştir. Verilen çizelgeler ana format olarak ele alınmalı her bir proje için ilgili olan değerlendirme ve inceleme basamakları kapsama alınarak ilgili olmayan basamaklar değerlendirmeye alınmamalıdır. Bu konuyla ilgili düzenlenmiş olan çizelgeler ve kullanımları 10. bölümde alt başlıklar halinde ve Ek 6, Ek 7, Ek 8 ve Ek 9’ da verilmiştir.

Böylece 4. Alt Denencemiz doğrulanmıştır ve uygulama örnekli önerileri de sunulmuştur.

Alt Denence 5. Türkiye’de ÇED sürecinde görev alan kamu görevlileri, ÇED konusunda, Türkiye ve Dünyadaki ilgili mevzuat ve uygulamalar hakkında yeterli bilgiye sahip değildir.

ÇED sürecinde görev alan kamu görevlilerinin eğitimi ÇOB bünyesinde yapılan eğitim seminerleri ile gerçekleştirilmektedir.

Konuyla ilgili en kapsamlı eğitim çalışması, Hollanda Dış İşleri Bakanlığı Senter International altındaki MATRA Programı altında yürütülen “AB ÇED Direktifinin Türkiye’de Uyumlaştırılması ve Uygulanması” projesi (MAT01/TR/9/1, Ocak 2002-Mart 2003) kapsamında yapılmıştır. AB’deki ÇED süreci ve uygulamaları konusunda bir dizi eğitim verilmiştir. Senter (Hollanda) tarafından finanse edilen ve Ocak 2004 – Mart 2006 tarihleri arasında yürütülen “ (PPA03/TR/7/10)” projesi kapsamında eğitim çalışmaları devam ettirilmiştir. Bu eğitim seminerlerine katılan personel sayısı oldukça az olmakla beraber eğitim çalışmaları sonunda uygulamaya burada anlatılan ÇED sürecinin yönetimi ile ilgili bilgiler aktarılmıştır. Hatta sektörel ÇED rehberleri hazırlanmasına rağmen bu rehberler çoğaltılmamıştır. ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi Kurulması iki özverili bakanlık

çalışanı ile yürütölmekte olup, kendi imkanlarıyla merkeze bilgi ve belge toplamaları dışında ÇOB'dan hiçbir destek alamadıklarını belirtmişlerdir. Eğitimin amacı Türkiye'deki ÇED çalışmaları kalitesinin AB'de uygulanan ÇED çalışmalarının kalitesine ulaştırmak için uygulayıcılara yön göstermek ve kolaylıkla uygulanabilir yöntemler göstermektir. Uygulamaya katılan çalışanlar burada kazandıkları bilgilerin uygulanmasının zorunlu olmaması nedeniyle bu bilgi ve yöntemleri ÇED çalışmalarına yansıtmamışlardır. ÇOB'un ÇED çalışmalarında göre alacak nitelikli personel sayısını arttırmak kadar, süreçte görev alacak çalışanların etkin biçimde eğitilmesinde sorumluluğu vardır. Hatta eğitim sürecinde elde edilen örnek yöntemlerin Türkiye'deki ÇED çalışmalarında kullanılması için zorunlu düzenlemelere gitmesi gerekmektedir. Oysa ÇED çalışmalarında görev alan çalışanların hem sayısı azdır, hemde AB ve Dünyada uygulanan ÇED çalışmaları, mevzuatı ve uygulamaları konusunda yeterli bilgiye sahip değillerdir. Eğitim sürecinde elde edilen teknik araç-gereç ve uygulama yöntemleri ve hazırlanan sektörel ÇED rehberleri hiçbir şekilde kullanılmamaktadır. Eğitim süreci yalnızca ÇOB çalışanları ile sınırlı tutulmayıp ÇED sürecinde görev alabilecek tüm kamu kurum ve kuruluşu çalışanlarına yönelik olarak hazırlanmalıdır.

Böylece 5. Alt Denencemiz doğrulanmış ve önerilerimiz sunulmuştur.

Alt Denence 6. Türkiye'de ÇED raporlarının izleme-denetleme aşamasında gerekli teknik altyapı ve olanaklar açısından çevre örgütlenmesi araçsal/kurumsal yetersizliklerle karşı karşıyadır.

Türkiye'de ÇED kararlarının izleme-denetleme aşamasının istatistiksel olarak incelemesi ve değerlendirilmesi 11. bölümde ayrıntılı olarak yapılmıştır. Genel olarak sonuçta; 1997-31.12.2006 tarihleri arasında ÇED ve ÇED Ön Araştırma faaliyetlerinin izlenme oranları şöyledir:

*Yerinde incelenen ÇED: % 56,98,

*Yerinde incelenen Ön ÇED: % 9,61 oranında izlenmiş-denetlenmiştir.

Bu sonuçlar göstermektedir ki, ÇED ve Ön ÇED izlenme oranları oldukça düşüktür. Teknik yetersizlikler, alt yapı yetersizlikleri ve personel yetersizliği nedeniyle hem oransal açıdan hem de izleme-denetlemenin “kalite”si açısından yetersiz izleme ve denetleme yapılmaktadır.

Böylece 6. Alt Denencemiz doğrulanmıştır. Öneriler aşağıda vermiştir.

Çalışmamızın bütününde bölüm sonlarında yapılan değerlendirmeler sonrasında denencelerimizle ilgili Türkiye’de ÇED sürecinin, politika, mevzuat, kurumsal yapı açısından etkin, verimli ve amacına uygun olarak, kaliteli bir biçimde yürütülmesi için aşağıdaki öneriler üretilmiştir.

*“Çevresel Bilgiye Erişim ve Bilgi Edinme Hakkı Yönetmeliği” çıkarılmalıdır.

*Çevre Bilgi Sisteminin oluşturulması ve çevresel bilgiye erişimi sağlaması, ileri seviyede çevre korumayı hedefleyen bir çevre yönetim sisteminin geliştirilmesi amacıyla Türkiye Çevresel Bilgi Değişim ağının oluşturulmalı ve Çevresel Bilgiye erişimin sağlanmalıdır.

*Çevre Bilgi Sisteminin kurulması, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, halkın bilgilendirilmesi için gerekli araçların geliştirilmeli ve kullanılmalıdır.

* ÇOB’un merkez ve taşra teşkilatında Çevre Bilgi Sisteminin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve uygulanması için 200 civarında teknik personele ihtiyaç duyulmaktadır. Bu personeller görevlendirilmelidir.

* ÇOB’un merkez ve taşra teşkilatında ÇED Direktifinin etkin uygulanabilmesi amacıyla 500 teknik personele ihtiyaç bulunmaktadır. Teknik personeller görevlendirilmelidir.

*Kurumlar arasında bir çevre bilgi değişim ağının kurulmalıdır.

*Çevre Bilgi Sisteminin dinamik yapısının korunmasını sağlanmalıdır.

*Halkı çevresel bilgiye erişim konusunda bilinçlendirilmeli ve Çevresel konularda karar verme sürecine halkın katılımının sağlanmalıdır.

*Çevresel bilginin sürekli olarak üretilmesi ve sisteme girişi sağlanmalıdır.

*Kurumlar arasında çevresel bilgi değişimi ve paylaşımının yasal zemin üzerine oturtulmalıdır.

*Çevresel performans bilimsel ve teknolojik yöntemler kullanarak izlenmelidir.

ÇED’nin etkin uygulanmasını sağlamak için:

*Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmeli ve ÇED sürecinin paydaşlarının kapasitesi geliştirilmelidir.

*ÇED sürecinin paydaşlarına etki değerlendirme teknikleri konusunda eğitimler

düzenlenmelidir.

*AB ülkelerinde seçme-eleme, kapsamlaştırma ve inceleme ve değerlendirme süreçlerinde kullanılan çizelgelerin hiçbir Türkiye’deki ÇED sürecinde kullanılmamaktadır. Bu çizelgelerin kullanımı yasal zorunluluk haline getirilmelidir.

*ÇED sürecinin basit, kolay ve anlaşılır olarak yürütülmesi etkin, verimli ve amacına uygun sonuçlar alınabilmesi için sürecin paydaşlarının kullanımı için hazırlanan “sıralı denetim dizelgeleri” kullanılmalıdır.

*Sektörel ÇED rehberlerin uygulaması, güncellenmesi ve söz konusu rehberlere yönelik eğitimlerin düzenlenmesini sağlanmalıdır.

*ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezinin kapasitesi geliştirilmelidir.

*Etkin ÇED uygulamaları için gerekli network ve bilgisayar sisteminin kurulmalıdır.

*Çevresel envanterin oluşturulması ve çevresel bilgi ağının kurulması aşamasında coğrafi bilgi sistemleri yöntem ve teknikleri uygulanmalıdır.

*ÇED izleme ve raporlama ile ilgili kurumsal kapasite geliştirilmelidir.

SÇED’nin uygulanabilirliğini sağlamak için:

*Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi ve SÇED sürecine dahil tüm paydaşların kapasitesi geliştirilmelidir. SÇED konusunda eğitim almaları teşvik edilmelidir.

*ÇOB’un merkez ve taşra teşkilatında SÇED Direktifinin etkin uygulanabilmesi amacıyla 100 teknik personele ihtiyaç bulunmaktadır. Bu personeller görevlendirilmelidir.

*SÇED sektörel rehberleri hazırlanmalıdır.

*Uygulayıcı kurumlarla SÇED sektörel rehberlerin uygulanmasına yönelik pilot projeler yürütülmelidir.

*Halkın bilinçlendirilmesine ve SÇED sürecine etkin katılımına yönelik projeler yürütülmelidir.

*Uygulama sonrası eğitimler ve seminerler düzenlenmelidir.

*SÇED ve ÇED çalışmalarının uyumlu yürütülebilmesine yönelik eğitimler ve bilgilendirme çalışmaları yürütülmelidir.

*Prosedürel olarak ÇED Yönetmeliği AB ÇED direktifine uyumludur. Ancak sınıraşan uygulamalar için bazı güçlükler mevcuttur. Sınıraşan uygulamalar konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. “Sınıraşan Çevresel Etkilerin Değerlendirmesi Konvansiyonu” imzalanmalıdır.

*SÇED taslak yönetmeliği 08.04.2005 tarihinde hazırlanmıştır.2006’da görüşlere açılmıştır. Taslak Yönetmelik, sınıraşan konular dışında AB SÇED Direktifi ile büyük oranda uyumludur. SÇED yönetmeliği hazırlanarak yürürlüğe konulmalıdır.

*Çevresel Sorumluluk Direktifi açısından, mevcut kanunla Türkiye’nin büyük oranda Mevzuat Uyumunu sağladığı kabul edilmektedir. Uyumlaştırmaya ilişkin çalışmalar kapsamlı olarak devam etmelidir.

*Halkın Katılımı Direktifi ile ilgili yükümlülüklerin yürütülmesi ile ilgili çalışmalar yoğunlaştırılarak uygulanmalıdır.

*Çevresel Bilgiye Erişimin etkin olarak sağlanabilmesi için oluşturulması hedeflenen Ulusal Çevresel Bilgi değişim Ağı ve Çevresel Bilgi Sistemi için gerekli finansman ihtiyacı 558 milyon Avro (Yazılım, donanım, teknik destek, personelin ve kullanıcıların eğitimi, halkın bilinçlendirilmesi maliyetleri de dahil), ÇEDY’nin etkin olarak uygulanması için gereken kapasite geliştirilmesi 26 milyon Avro (donanım ve yazılım, personel ve eğitim giderleri) , SÇED için gerekli finansman ihtiyacı ise donanım, eğitim ve personel giderleri dahil 17 milyon Avrodur. Finansman ihtiyacı AB’ kaynaklarından kamu ve özel sektör kaynaklarından sağlanabilmektedir ve sağlanmalıdır

*Çevresel kirlilikleri yönetme amacıyla yürürlüğe konulan IPPC Yönergesi konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

*SEVESO yönergeleri bağlamında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

*EMAS, AB’ye henüz girilmemiş olması nedeniyle, Türkiye’de yürürlükte değildir. Ancak, EMAS’ın hemen hemen aynısı olan, ISO 14000 kümesi uluslararası çevresel yönetim sistemlerinin içinde bulunduğu koşullar da hiç iç açıcı değildir. Gerekli yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılmalıdır.

Bilimsel yönetim de şu aşamaları içerir:

- (1).Problemin tanımlanması
- (2).Bilgi/verilerin toplanması
- (3).Bilgi/verilerin analiz edilmesi
- (4).Sonucun ortaya konması (formüle edilmesi)
- (5).Yapılacak hareketin (faaliyetin) tanımlanması
- (6).Tanımlanan hareketin gerçekleştirilmesi
- (7).Sonuçların kontrol edilmesi

Bilimsel olarak ÇED sürecinin yönetimi de aynı aşamalardan oluşur.

Çevre Yönetimi esas itibarıyla insanlar ve doğa arasındaki ilişkilerin yönetimidir. Bu çalışma alanı, insanların yer kürenin doğal kaynaklarına olan talebini, doğanın bu talebi karşılama kapasitesi ile sürdürülebilir şekilde dengelemeyi amaçlamaktadır.

Çevre Yönetimi, çevre bilimini kullanarak insanların faaliyetlerini dört aşamada değerlendirir:

- (1).Faaliyetlerin muhtemel etkileri (etki değerlendirmesi),
- (2).Faaliyetlerden dolayı geçmişte oluşmuş çevresel değişikliklerin ortadan kaldırılması için muhtemel yöntemler (düzeltici faaliyetler),
- (3).Doğal olayların çevresel etkilerinin azaltılması için muhtemel yöntemler,
- (4).Faaliyetler sonucunda oluşan/oluşabilecek olumlu çevresel gelişmeleri arttırmak.

Çevre yönetiminin ve dolayısıyla ÇED sürecinin yönetiminin anahtar bileşenleri şunlardır:

Politika – bilimsel veriler ve çıkarılan politik ve ekonomik çıkarlarla ilgili değer yargılarına dayanan çevresel amaçları tanımlar.

Mevzuat – politikaların formüle edilmesi ve uygulanması için esas araçtır.

Yönetimsel yapılanma – belirlenen çevresel amaçları geliştirmek ve hayata geçirmek için bir çerçeve ve ortam sağlar.

Çalışmamızda, bu anahtar bileşenlerden hareketle Türkiye’de “varolan” ve “olması gereken” ÇED süreci anlatılmaya/önerilmeye çalışılmıştır.

Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı
Doktora Tezi
“TÜRKİYE’NİN ÇED UYGULAMA DENEYİMİ ÜZERİNE
BİR DEĞERLENDİRME:1993-2007”, 607 s.
Hazırlayan: Volkan TURAN
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Özet ve Anahtar Sözcükler

“Türkiye’nin ÇED Uygulama Deneyimi Üzerine Bir Değerlendirme: 1993-2007” başlıklı doktora tez çalışmasının amacı, Türkiye’nin ÇED uygulama deneyiminin değerlendirilerek “varolan durum” ile “olması gereken” durumu ortaya koyarak, ÇED sürecinin etkin ve verimli işleminin sağlanması için çözüm yolları önermek/üretmektir. Türkiye’nin ÇED uygulamalarının ne derecede başarıya ulaştığının ortaya konularak, gerçek anlamda başarıya ulaşması için neler yapılması gerektiğini ortaya konulmasıyla, özellikle de ÇED uygulayıcılarına ve ÇED sürecinin “paydaşlarına” (taraflarına) uygulamada kolaylık sağlayacak öneriler ve yöntemler geliştirmektir. Böylece ÇED sürecinin tüm paydaşlarını uygulama aşamasında bilinçlendirmek ve bu kavramın toplum ve ÇED sürecinin tüm paydaşları açısından içselleştirilmesi için neler yapılması gerektiğini ortaya koymak ve uygulamayı kolaylaştırmak için “olan ve olması gerekenleri” açıklamak yani sorunların giderilmesi için çözümleri ortaya koymak tezin temel amacıdır.

Türkiye’nin temel gelişme politikası olduğuna inandığımız “ekonomik büyüme” anlayışının değişmesi içinde siyasal bir araç olarak ÇED konusunda çevre politikalarının ve mevzuatının değiştirilmesi ve “sürdürülebilir gelişmenin” sağlanabilmesi için yapılması gereken düzenlemeler önerilmiştir. Tezin temel amacı “uygulanabilir” öneriler geliştirmek ve “nasıl uygulanabileceğini” de açıklamaktır.

“Olması gereken” ÇED süreci, yasal ve yönetsel düzenlemeleri ve uygulamalarını ortaya koymak için Avrupa Birliği ÇED uygulama süreci “ideal ÇED Süreci” olarak kabul edilmiştir. AB’nin ÇED uygulama süreci Türkiye’nin ÇED uygulama süreci ile karşılaştırılarak Türkiye’de “olması gereken” anlaşılır, etkin, verimli, amacına uygun ve kaliteli bir ÇED sürecine ulaşılması için önerilerde bulunulmuştur.

AB ülkelerinde ÇED sürecinde kullanılan seçme-eleme, kapsam belirleme ve inceleme değerlendirme çizelgeleri açıklanmış ve nasıl kullanılacağı anlatılmıştır.

Türkiye'nin ÇED sürecinde genel format olarak bu çizelgelerin kullanılması için faydaları ve nasıl kullanılması gerektiği ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Özellikle ÇED sürecinin uygulanmasını kolaylaştıracak, ÇED'in paydaşlarına uygulamada kolaylık sağlayacak öneriler geliştirmek, ÇED sürecine halkın katılımını arttıracak öneriler üretmek, ÇED'in sürecinin paydaşları için "sıralı denetleme dizelgeleri" oluşturarak, sürecin paydaşlarına kolaylık sağlayacak öneriler üretmek, ÇED sürecinin ve uygulanmasının "kalitesi"ni arttıracak öneriler ve çizelgeler geliştirmek amacıyla çalışmalar yapılmıştır.

Çalışmamızda ÇED kavramı, SÇED kavramı, ÇED'in Dünyada ve özellikle AB'de ki gelişimi, AB'nin çevre ve ÇED politikaları ve uygulamaları anlatılmıştır. Türkiye'nin "ÇED Uygulama Deneyimi" ise, çevre ve ÇED politikaları, idari yapılanma ve gelişimi, ÇED mevzuatı ve mevzuatın gelişimi, Türkiye'de ÇED'in gerekliliği, ideal olarak kabul edilen AB'nin ÇED süreciyle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Yürürlükte olan ÇED mevzuatı "varolan" ve "olması gereken"ler açısından değerlendirilerek, ÇED süreci için örnek modellemeler yapılarak incelenmiştir. Bunların sonucunda ÇED sürecinin son aşaması olan izleme ve denetleme çalışmalarının durumu çizelgeleştirilerek değerlendirilmiştir. ÇED çalışmalarının tümü için uygulanabilir öneriler geliştirilmiş, örnek "sıralı denetim dizelgeleri", seçme eleme, kapsam belirleme ve inceleme-değerlendirme çizelgeleri oluşturularak ve/veya uygulamaları gösterilerek ortaya konulmuştur.

Böylece Türkiye'nin ÇED uygulama deneyiminin de değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇED).

Ankara University
Institute of Social Sciences
Department of Public Administration and Political Science (In the Field of Urbanization and Environment)
PhD Thesis
“AN ASSESMENT ON IMPLEMENTATION EXPERIENCE OF EIA IN TURKEY OVER 1993-2007 PERIOD”, 607 p.
By: Volkan TURAN
Advisor: Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Abstract and Key Words

The Purpose of this study is to examine EIA implementation experience of Turkey over 1993-2007 period and, by lying down both “existing practice” and “ ideal practice”, produce/suggest efficient and productive solutions to EIA process. While first putting degree of success of implementation of EIA process I develop methods and suggestions regarding what needs to be done for successfull implementation to whom involve in both the process of application of EIA program and beneficiaries/partners of the program to execute it easily. Hence, it is aimed to develop consciousness for all parties involved in the implementation process and put forward what can/should be done for an internalization process by both society, and EIA’s beneficiaries and partners. The goal of the thesis is intended to explain “have and have-nots” and provide solutions for easy application to EIA process.

In order to continue economic development, I suggest needed regulations to adjust changing environmental policy and regulations. Therefore, the main purpose of this thesis is to develop viable suggestions and their implementations.

Ideal EIA process is accepted as the one in European Union. The rule and regulations and application process of European Union is compared with the one in Turkey. By doing so, suggestions regarding reaching viable, efficient, productive, convenient and quality EIA process are produced.

In the thesis, I explain meaning of charts used in the selection and elimination, scope determination, and examination of results for EIA process in European Union countries. I also explain how they are used in the process. Further, in EIA process of Turkey, I provide benefits of using those charts in detail.

Especially in easy implementation process of EIA, developing suggestions about the convenient methods for better conduct by involved parties and increasing participation

of society, and constructing ordered check lists are studied in order to increase quality of the process for all involved parties.

In the study, the concept, development stages and implementation of EIA and SEA are explored in both world and, especially, European Union. In the case of the EIA implementation experience in Turkey, environment and EIA policies, administrative structure and its development, EIA regulations and their evolutions are compared with ideal EIA of Europe. Existing EIA regime is examined under what should be included in the body of regulations by using sample models. After all as the last stage, the check and control charts are examined. For all EIA work, I develop applicable suggestions by constructing, for example, ordered check list, selection, elimination, scope determination and check-control charts and/or providing applications.

By doing so, EIA implementation experience of Turkey is scrutinized in the study.

Key Words: Environmental Impact Assessment (EIA), Strategic Environmental Assessment (SEA).

KAYNAKÇA

- AKDUR, Recep (2005), **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Koruma Politikaları**, Ankara: Ankara Üniversitesi ATAUM Araştırma Dizisi:23.
- ALGAN, Nesrin (1995), “Çevre Gerçeğinin Küresel Düzeyde Ele Alınışı”, **Yeni Türkiye**, Yıl:1, S.5.
- ARUOBA, Ç. (1992), “Çevre Ekonomisi, Gelişme Ekonomisi”, **İnsan Çevre Toplum**, Yayına Hazırlayan Keleş, R., Ankara:İmge Kitabevi.
- ATASOY, Basri, (1997), “Çevre Yönetimi ve ISO 14000 Çevre Yönetimi Standartları”, **Standart**, Y.36, S.424, Ankara: TSE Yayınları, s.63-66.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2001), **Avrupa Birliği Müktesebatı’nın Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı**, Ankara: ABGS Yayını.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2003), **Avrupa Birliği Müktesebatı’nın Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı**, Ankara: ABGS Yayını.
(http://www.abgs.gov.tr/uploads/files/2003_Regular_Report_Turkey_en.pdf, 22.03.2005).
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği (2002), **Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecine İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu**, Ankara: Tisamat Basımevi.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği (2002), **Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecine İlişkin 2002 Yılı İlerleme Raporu**, Ankara: Tisamat Basımevi.
- BARKER, Adam, WOOD, Cristopher (2003) “An Evaluation of EIA System Performance in Eight EU Countries”, **Environmental Impact Assessment Review**, pp.605-623.

BAŞER, Şenay (1999) “Çevresel Etki Değerlendirmesinin Hukuki ve İdari Yapısı”, **GAP Yöresinde ÇED Eğitimi, 4-7-Ekim 1999’da Düzenlenen Toplantıda Sunulan Tebliğler**, Ankara: TÇV Yayını, s.179-194.

BROWN, Lester R. (Çeviren Kemal Tosun ve ark.) (1979), **Yirmi Dokuzuncu Gün, Dünya Kaynakları Karşısında İnsan İhtiyaçları**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yayını N.43.

BUDAK, Sevim (2000), **Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası**, 1. Baskı, İstanbul: Büke Yayınları Araştırma Dizisi 2000-6.

Commission of the European Communities (1985), **Council Directive of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment**, Official Journal of the European Communities L175:40–48.

Commission of the European Communities (1993), **Report from the Commission of the Implementation of Directive 85/337/EEC**, COM(93) 28 Final, 12 volumes, Brussels: Commission of the European Communities.

Cumhuriyet Gazetesi (2002), “Yeşil Barış’tan Zincirli Eylem”, 15 Ocak 2002.

Çevre Bakanlığı (2000), **Ulusal Gündem 21**, Ankara: Çevre Bakanlığı.

Çevre Bakanlığı (2002), **Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu**, Ankara: Çevre Bakanlığı ve UNDP Yayını.

Çevre ve Orman Bakanlığı (2006), **AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (UÇES) (2007-2023)**, Ankara: Çevre ve Orman Bakanlığı. (http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006).

Çevre ve Orman Bakanlığı (2006a), **ÇED Rehberi-Atık Bertaraf Tesisleri**, Yayınlanmamış, Çoğaltılmamış Çalışma Raporu, Ankara: Çevre ve Orman Bakanlığı.

Çevre ve Orman Bakanlığı (2006b), **ÇED Rehberi-Nükleer Enerji Santralleri**, Yayınlanmamış, Çoğaltılmamış Çalışma Raporu, Ankara: Çevre ve Orman Bakanlığı.

Çevre ve Orman Bakanlığı (2006c), **ÇED Rehberi-Çimento Fabrikaları**, Yayınlanmamış, Çoğaltılmamış Çalışma Raporu, Ankara: Çevre ve Orman Bakanlığı.

DPT (1963), **Kalkınma Planı, (Birinci Beş Yıl) 1963-1967**, Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası.

DPT (1972a), **1972 Yılı Programı, Kalkınma Planı, İkinci Beş Yıl 1968-1972**, Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası

DPT (1972b), **Yeni Strateji ve Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl 1973-1977**, Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası.

DPT (1985), **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989**, Ankara: DPT Yayın No:1974.

DPT (1989), **Yerleşme ve Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara: DPT:2317, ÖİK:418.

DPT (1989a), **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994**, Ankara: DPT Yayını.

DPT (1993), **Sanayi ve Çevre, Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara: DPT Yayını N.2324.

DPT (1994), **Çevre, 7. BYKP Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara: DPT Yayın No:2360, ÖİKR:428.

DPT (1995), **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000**, Ankara: DPT Yayını.

DPT (1999), **Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı**, 2.baskı Ankara: DPT Yayınları.

- DPT (2000), **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)**, Ankara: DPT Yayınları.
- DURA, Cihan (1985), “Çevre sorunları ve Ekonomi”, **Çevre ve Ekonomi**, Ankara: TÇSV Yayını, s.38-60.
- EGELİ, Gülün (1996), **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Politikaları**, Ankara: TÇV Yayını.
- EKEMAN, Ebru (1998), **Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Çevre Politikalarının Karşılaştırılmalı İncelenmesi**, İstanbul: İKV Yayınları No:53.
- EKMEZTOGLOU, T., BALODİMOS, A., BUDAK, S. (2001), **Avrupa Birliği’nin Çevre Politikası ve Türkiye’nin Uyumunu**, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- ERICKSON, P.A. (1994), **A Practical Guide to Environmental Impact Assessment**, Academic Press Inc.
- EROĞUL, Cem (1999), **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- EROL, Kemal (1995), “Gönüllü Kuruluşların Hukuk Sistemindeki Yeri ve Avrupa Birliği Mevzuatı ile Karşılaştırmalar”, **Gönüllü Kuruluşlar Konferansı (28-29 Mart 1995)**, Ankara: TÇV Yayını.
- European Commission (1993), **Manual on Project Cycle Management, Integrated Approach and Logical Framework. Directorate-General VIII**, Brussels.
- European Commission (1994), **Environmental Impact Assessment Review Checklist**, Brussels: European Commission.
- European Commission (1995a), **Environmental Impact Assessment: Guidance on Screening**. Brussels: European Commission.

European Commission (1996), **Evaluation of the Performance of the EIA Process**, 2 volumes, Brussels: European Commission.

European Commission (1997a), **Council Directive 97/11/EEC of 3 March 1997 Amending Directive 85/337/EEC on the Assessment of the Effects of Certain Public and Private Projects on the Environment**. Official Journal of the European Communities, L73:5–15.

European Commission (1997b), **Commission proposal for a Council Directive on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment**, Official Journal of the European Communities C129:14–18.

European Commission (1999), **EU Guidelines for the Assessment of Indirect and Cumulative Impacts as well as Impact Interactions**, ISBN 92-894-1337-9.
(<http://europa.eu.int/comm/environment/pubs/home.htm>).

European Commission (2001a), **Guidance on EIA EIS Screening**, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, June, ISBN 92-894-1334-4.
(<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-guidelines/g-screening-fulltext.pdf>).

European Commission (2001b), **Guidance on EIA EIS Scoping**, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, June, ISBN 92-894-1335-2. (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-guidelines/g-scoping-fulltext.pdf>).

European Commission (2001c), **Guidance on EIA EIS Review**, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, June, ISBN 92-894-1336-0. (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-guidelines/g-review-fulltext.pdf>).

European Commission, (1995b), **Scoping in Environmental Impact Assessment—A Practical Guide**, Brussels: European Commission.

GÖKDAYI, İsmail (1997), **Çevrenin Geleceği... Yaklaşımlar ve Politikalar...**, Ankara: TÇV Yayını.

<http://europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-studies-and-reports/guidel.pdf>.

<http://www.abgs.gov.tr/up2003/up.htm>, 20.11.2005.

<http://www.ankaracevreorman.gov.tr/ced/akissemasi.htm>, 29.07.2006.

<http://www.cedgm.gov.tr/cedsonuc.htm>, 23.03.2007.

<http://www.cedgm.gov.tr/izlenenfaaliyetsayisi.htm>, 16.03.2007.

<http://www.cedgm.gov.tr/planizlemekontrol>, 13.03.2007.

<http://www.cedgm.gov.tr/yeterlikbelgesi.htm>, 06.04.2007.

<http://www.cedgm.gov.tr/yeterliktebliği.htm>, 15.06.2006.

http://www.cevreorman.gov.tr /scd_brosur, 01.03.2007.

http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006.

<http://www.cevreorman.gov.tr/ced/cednedir.htm>, 18.02.2005.

<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 22.03.2007.

<http://www.cevreorman.gov.tr/cedbim/Documents/ced-el-kitabi>, 23.03.2007.

<http://www.cevreorman.gov.tr/cedgm>, 05.02.2006.

<http://www.cevreorman.gov.tr/cedgm/info>, 06.04.2007.

<http://www.cevreorman.gov.tr/sced>, 01.02.2007.

<http://www.cevreorman.gov.tr/yasa/yonetmelik.asp>.

<http://www.cevreorman.gov.tr/yasa/yonetmelik/cedyonetmelik>, 01.02.2006.

<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-studies-andreports/study1.htm>.

<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-support.htm>.

<http://www.europa.eu.int/comm/environment/pubs/home.htm>.

<http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/en/index.htm>.

<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/contacts2.htm>.

<http://www.iem.urg.uk>.

İktisadi Kalkınma Vakfı (1998), **Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Çevre Politikalarının Karşılaştırmalı İncelemesi**, İstanbul: İKV Yayınları No: 153, Aralık 1998.

İktisadi Kalkınma Vakfı (2001), **Avrupa Birliği'nin Çevre Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu**, İstanbul: İKV Yayınları.

İLKİN, Selim, TEKELİ, İlhan (2000), **Türkiye ve Avrupa Birliği**, C.III, 1. Baskı, Ankara: Ümit Yayınları.

KARLUK, Rıdvan (1995), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 3. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

KARLUK, Rıdvan (2002) **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 6. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

KARTAL, Kemal (1996) **Bilimsel Araştırma Yöntemleri Ders Notları**, Yayınlanmamış Ders Notları, Malatya: İnönü Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü.

KARTAL, S. Kemal, ŞENGÜL, Mihriban (2001), "İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde ÇED Dersinin Okutulması Gerekliği: İnönü Üniversitesi İktisadi

ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Örneği”, **Cevat GERAY’a Armağan**, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları: 25. s.521-542.

KELEŞ, Ruşen (1987) “Çevre ve Siyaset”, Derleyen R. Keleş, **İnsan Çevre Toplum**, 2. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, s.236-286.

KELEŞ, Ruşen, HAMAMCI, Can (1997), **Çevrebilim**, Ankara: İmge Kitabevi.

KILINÇ, Uğur (1990), **Türkiye-Avrupa Toplulukları İlişkileri (1983-1988)**, Ankara: TOBB.

KOCAKUŞAK, Süha (2002), **Avrupa Coğrafyası**, Ankara: Ocak Yayınları.

LAEVEN, Marc (2005), “EIA Directive Some International Experiences, Based on The 5-Year Evaluation of the European Commission”, **MATRA Programı Sunuşu**, Ankara: ÇOB.

MANİSALI, Erol (2002), **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde Sessiz Darbe**, 4. Baskı, İstanbul: Derin Yayınları.

MENGİ, Ayşegül, ALGAN, Nesrin (2003), **Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme**, Ankara: Siyasal Kitabevi.

MOREL, Stefan (2005), “Quality assurance in EIA- the role of the NCEIA”, **MATRA Programı Sunuşu**, Ankara: ÇOB.

ÖKMEN, Mustafa (2003), **Kent, Çevre ve Globalleşme**, İstanbul: Alfa Yayınları.

ÖZDEMİR, Kerim, ERDOĞAN, Özcan (1997), “Avrupa Topluluğu ve Türkiye’de Çevre Kirliliğinin Önlenmesinde Maliye Politikası Araçları ve Bu Araçların Nisbi Önemi ve Etkili Kullanımı”, **3. Verimlilik Kongresi -Bildirler-**, Ankara: MPM Yayınları N.599, s.468-480.

ÖZER, A. Ö. (1986), “Çevresel Etki Değerlendirmesi”, **Çevre ve İnsan**, Ankara: Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü, Yıl:1, Sayı:2.

- ÖZER, A. Ö. (1996b), **Çevresel Etki Değerlendirmesine Giriş “Nedir, Nasıl Uygulanmalıdır?”**, İkinci Kitap, Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası ÇED Komisyonu.
- ÖZER, A. Ö., ARAPKİRLİOĞLU, K., EROL, C. (1996a), **Plancı Gözüyle Kalkınma Çevre ve Çevresel Etki Değerlendirmesi**, Birinci Kitap, Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası ÇED Komisyonu.
- RUITEN, Van (2005), “Introduction to SEA”, **MATRA Programı Sunuşu**, Ankara: ÇOB.
- SAYGILI, Abdurrahman (2004), “Avrupa Birliği’nin Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönergesine Kısa Bir Bakış”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.3, N.2, Bahar 2004, s.65-79.
- ŞENGÜL, H. Tarık (2001), **Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar**, İstanbul: WALD/ Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları.
- ŞENGÜL, Mihriban (2000), “Çevre Yönetimine Katılım Açısından Belediye Yönetimine Katılımın Önemi”, **Yerel Yönetimler Sempozyumu Poster Bildiri (1-2 Kasım 2000)**, Ankara: TODAİE, s.1-18.
- ŞENGÜL, Mihriban (2002), **Türkiye’de ÇED ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin İçerik Çözümlemesi**, Ankara: Detay Yayıncılık
- ŞENGÜL, Mihriban (2005), “Disiplinlerarası Bir Çalışma Alanı Olarak ÇED ve ÇED Eğitimi”, **6. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi Bildiriler Kitabı**, Ankara: TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Yayını.
- TALU, Nuran (2000), “Avrupa Birliği Çevre Politikası ve Türkiye”, **Yeni Türkiye Avrupa Birliği Özel Sayısı II**, İstanbul.
- TÇSV (1996), **Ortak Geleceğimiz Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu**, Üçüncü Bası, Ankara: TÇV Yayını.

- TÇV (2001), **Avrupa Birliği ve Türkiye Çevre Mevzuatı**, Ankara: TÇV Yayınları.
- TMMOBÇMO (2002), **Panel: “Çevre Politikaları”**, Ankara: Çevre Mühendisleri Odası Ankara Şubesi.
- TMMOBÇMO (2002), **Panel:”1972’den 2002’ye Sürdürülebilir Kalkınma: Çevre ve Gelecek”**, Ankara: Çevre Mühendisleri Odası Ankara Şubesi.
- TOPÇUOĞLU, Metin (1998), **Çevre Hakkı ve Yargı**, Ankara: TÇV Yayını.
- TURGUT, Nükhet (1998), **Çevre Hukuku**, Ankara: Savaş Yayınevi.
- United Nations Economic Commission for Europe (1996), **Current Policies, Strategies and Aspects of Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context**, Environmental Series 6, Geneva:UN/ECE,
- USLU, Orhan (1993), **Çevresel Etki Değerlendirmesi**, Ankara: TÇV Yayını.
- USLU, Orhan (1996), **Çevresel Etki Değerlendirmesi**, Ankara: TÇV Yayını.
- ÜNAL, F. (1995), **Çevresel Etki Değerlendirme Yöntemleri**, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakóltesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Mezuniyet Tezi, Adana.
- ÜSTÜNEL, Besim (1998), **Ekonominin Temelleri**, 5. Basım, Ankara.
- YAŞAMIŞ, F. D. (1995), **Çevre Yönetiminin Temel Araçları**, Ankara: İmge Kitabevi.
- YAŞAMIŞ, F. D. (1997), **Çevresel Etki Değerlendirmesi: Kuram, Teknik ve Yöntemler**, Ankara: Takav Matbaacılık ve Yayımcılık.
- YAŞAMIŞ, F. D. (2003), **Çevresel Etki Değerlendirmesi: Kuram, Teknik ve Yöntemler**, 2. baskı, Ankara: Takav Matbaacılık ve Yayımcılık.
- YÜCEL, Muzaffer (2001), **Çevresel Etki Değerlendirmesi**, Adana: Baki Kitabevi.

TÜZEL KAYNAKLAR

1982 Anayasası, RG. 18.10.1982/2709.

AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Uyum Programı, RG. 24.03.2001/24352.

Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağına Katılımı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, RG. 28.01.2003/25007.

Çevre Bakanlığı Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Esas ve Usulleri Yönetmeliği, Çevre Bakanlığı'ndan, RG. 08.03.1993/21518.

Çevre Bakanlığı Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Esas ve Usulleri Yönetmeliğinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik, Çevre Bakanlığı'ndan, RG. 03.03.2002/24684.

Çevre Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RG. 21.08.1991/20967.

Çevre Kanunu (2872 Sayılı), RG. 11.08.1983/18132.

Çevre Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun (5491 Sayılı), RG. 02.04.2006.

Çevre ve Orman Bakanlığı Taşra Teşkilatının Görevleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Çevre ve Orman Bakanlığından, RG. 08.08.2004/25547

Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (4856 Sayılı Yasa), RG. 08.05.2003/25102.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği Uyarınca Rapor Hazırlayacak Olanlara Yeterlik Belgesi Verilmesine İlişkin Tebliğ, Çevre Bakanlığı'ndan, RG. 12.08.1999/23784.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, Çevre Bakanlığı'ndan, RG. 07.02.1993/21489.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, Çevre Bakanlığı'ndan, RG. 23.06.1997/23028.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, Çevre Bakanlığı'ndan, RG. 06.06.2002/24777.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan, RG.16.12.2003/25318.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik, Çevre Bakanlığı'ndan, RG. 13.8.1999/23785.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik, Çevre Bakanlığı'ndan, RG. 26.10.2000/24212.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 28'inci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Yönetmelik, Çevre Bakanlığı'ndan, RG. 14.04.2000/24020.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik, Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan, RG. 16.12.2004/25672.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), RG. 12.12.1978/16487.

EK 1.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK I: ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ UYGULANACAK PROJELER LİSTESİ

1- Rafineriler

- a) Ham petrol rafinerileri,
- b) 500 ton/gün üzeri taşkömürü ve bitümlü maddelerin gazlaştırılması ve sıvılaştırılması projeleri,
- c) Doğalgaz sıvılaştırma ve gazlaştırma tesisleri,

2- Termik güç santralleri

- a) Toplam ısı gücü 200 MWt (Megawatt termal) ve daha fazla olan termik güç santralleri ile diğer yakma sistemleri,
- b) Nükleer güç santralleri ve diğer nükleer reaktörlerin kurulması ve sökümü (max. gücü sürekli termik yük bakımından 1 kilovattı aşmayan, atom çekirdeği parçalanabilen ve çoğalan maddelerin dönüşümü, üretimi amaçlı araştırma projeleri hariç),

3- Radyasyonlu nükleer yakıtlar

- a) Nükleer yakıtların yeniden işlenmesi,
- b) Nükleer yakıtların üretimi veya zenginleştirilmesi,
- c) Radyasyondan arınmış nükleer yakıtların veya sınır değerin üzerinde radyasyon içeren atıkların işlenmesi,
- d) Radyasyonlu nükleer yakıtların nihai bertarafı işlemi,
- e) Yalnız radyoaktif atıkların nihai bertarafı işlemi,
- f) Yalnızca radyasyonlu nükleer yakıtların (10 yıldan uzun süre için planlanmış) veya nükleer atıkların üretim alanından farklı bir alanda depolanması,

4- Demir ve çeliğin ergitilmesi ile ilgili tesisler

- a) Cevherden hadde mamulü üreten tesisler,
- b) Hurdaya dayalı sıvı çelik üreten tesisler(100.000 ton/yıl ve üzeri),
- c) Haddehaneler (100.000 ton/yıl ve üzeri),
- d) Döküm tesisleri (100.000 ton/yıl ve üzeri),

5- Demir dışı metallerin ergitildiği tesisler (50 000 ton/yıl ve üzeri).

6- Asbest çıkartılması ve asbest içeren ürünleri işleme veya dönüştürme projeleri

- a) Asbest madeni işletmeleri ve zenginleştirme tesisleri,
- b) 10.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli, son ürünü asbestli beton olan tesisler ,
- c) Son ürün olarak friksiyon (sürtünme) maddesi üreten 50 ton/yıl ve üzeri kapasiteli tesisler,
- d) 200 ton/yıl ve üzeri asbest kullanan diğer tesisler,

7- Fonksiyonel olarak birbirine bağlı çeşitli birimleri kullanarak endüstriyel ölçekte üretim yapan kimya tesisleri

- a) Organik kimyasalların üretimi,
- b) İnorganik kimyasalların üretimi,
- c) Fosfor, azot ve potasyum bazlı basit veya bileşik gübrelerin üretimi,

8- Yollar, geçişler ve havaalanları

- a) Şehirlerarası demiryolu hatları,
- b) Pist uzunluğu 2.100 m ve üzeri olan havaalanları,
- c) Otoyollar, ekspres yollar ve devlet yollarının yapımı,

9- Su yolları, limanlar ve tersaneler

- a) 1.350 DWT ve üzeri ağırlıktaki deniz araçlarının geçişine izin veren kıta içi su yollarının yapımı ve kıta içi su trafiği için yapılacak olan limanlar,
- b) 1.350 DWT ve üzeri ağırlıktaki deniz araçlarının yanaşabileceği ticari amaçlı liman, iskele ve rıhtımlar,
- c) Yük ve yolcu gemilerinin yapım, bakım, onarımı amaçlı tersaneler,
- d) Gemi söküm faaliyetleri,
- e) Yat limanları,

10- Tehlikeli ve Özel İşleme Tabi Atıkların geri kazanılması, ara depolanması ve/veya nihai bertarafını

yapacak tesisler.

Ancak,

- a) Yakma Kapasitesi 1000 kg/gün ve üzerinde olan tıbbi atıklar için projelendirilen yakma tesisleri,
 - b) Günlük 1 ton ve üzeri depolama kapasitesine sahip olan tıbbi atık düzenli depolama tesisleri,
 - c) Yıllık işleme kapasitesi 2000 ton ve üzeri olan atık yağ geri kazanımı için projelendirilen tesisler,
 - d) Depolama kapasitesi 1000 kg/gün ve üzeri olan ara depolama tesisleri,
- 11- Katı Atıkların yakma, kompost ve diğer tekniklerle ara işleme tabi tutulması ve bertaraf edilmesi için kurulan tesisler ve/veya alanı 10 hektardan büyük veya hedef yılı da dahil depolanacak katı atık miktarının günlük 100 ton ve üzeri olan katı atık depolama tesisleri
- 12- 10 milyon m³/yıl ve üzeri yeraltı suyu çıkarma veya suyu yeraltında depolama projeleri
- 13- Boru ile içme suyu taşımaları dışında kalan büyük su aktarma projeleri
- a) Olası su sıkıntısını önlemek amacı ile akarsu havzaları arasında, 100 milyon m³/yıl ve üzeri su aktarma projeleri,
 - b) (a) bendi dışında uzun dönemli yıllık ortalama akışı 2 milyar m³ ü aşan bir akarsu havzasından sözkonusu akışın % 5'i ve üzeri miktarda su aktarma projeleri,
- 14- Su depolama tesisleri (Göl hacmi 100 milyon m³ ve üzeri veya göl alanı 15 km² ve üzeri barajlar)
- 15- Et Entegre Tesisleri
- Kasaplık büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanların kesiminin yapıldığı tesislere ilaveten besi ünitesi, rendering ünitesi, et ürünlerinin üretildiği ünitelerden en az ikisini kapsayacak şekilde projelendirilen tesisler
- 16- Kümes hayvanları ve domuzun yetiştirildiği kapasitesi aşağıda belirtilen tesisler
- a) Tavuk veya piliç yetiştirme tesisleri (Bir üretim periyodunda 60.000 adet ve üzeri tavuk, 85.000 adet ve üzeri piliç veya eş değeri diğer kanatlılar),
 - b) Domuz besi çiftlikleri (30 kg ve üzeri, 3.000 baş üzeri),
 - c) Dişi domuz üretim çiftlikleri (900 baş ve üzeri),
 - d) Kültür balıkçılığı projeleri (1000 ton/yıl ve üzeri)
 - e) Entegre yağ üretim projeleri (Bitkisel ürünlerden hamyağ eldesinin ve rafinasyon işleminin birlikte yapıldığı tesisler)
 - f) Entegre süt ürünleri üretim tesisleri (50 ton/gün ve üzeri süttten peynir, yağ, yoğurt gibi süt ürünlerinden en az ikisinin üretildiği tesisler)
- 17- Orman ürünleri ve selüloz tesisleri
- a) Selüloz üretim veya işleme tesisleri, selüloid üretim veya işleme tesisleri,
 - b) Kereste veya benzeri lifli maddelerden kağıt hamuru üretim tesisleri,
 - c) 200 ton/gün ve üzeri kapasiteli her çeşit kağıt, karton veya mukavva üretim tesisleri ,
- 18-Terbiye işlemlerinden kasar (haşıl sökme, ağartma, merserizasyon, kostikleme v.b.) ve boyama birimlerini birlikte içeren iplik, kumaş veya halı fabrikaları,
- 19-Motor ve motorlu taşıt araçları
- a) Motorlu taşıtların üretimi
 - b) İçten yanmalı motor üretimi
- 20-Demiryolu taşıtlarının üretimi
- 21-Hava taşıtlarının yapım ve onarım tesisleri
- 22-Cam veya cam elyafı üretim tesisleri (100 000 ton/yıl ve üzeri)
- 23- Ham deri (işlenmiş ham deriden son ürün elde eden tesisler hariç) işleme tesisleri (500 ton/yıl ve üzeri) ,
- 24-Lastik üretim tesisleri (iç ve dış motorlu taşıt ve uçak lastikleri, kolon, sırt kauçuğu, kord bezi vb)
- 25- Madencilik projeleri. Ruhsat hukuku ve aşamasına bakılmaksızın;
- a) 25 hektar ve üzeri çalışma alanında (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) açık işletme ve cevher hazırlama tesisleri,
 - b) 150 hektarı aşan (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) çalışma alanında açık işletme yöntemi ile kömür çıkarma ve cevher hazırlama tesisleri,
 - c) Biyolojik, kimyasal, elektrolitik ya da ısıl işlem yöntemleri uygulanan cevher zenginleştirme tesisleri

26-Taşocakları Nizamnamesine göre,

a) 25 hektar ve üzeri alandan hammadde çıkarılması

b) Çıkarılan hammaddenin her türlü işleminden geçirilmesi projelerinden 100.000 m³/yıl ve üzeri kapasitede olanlar.

27- Çimento fabrikaları veya klinker üretim tesisleri

28- 154 kV (kilovolt) ve üzeri gerilimde 15 km'den uzun enerji iletim tesisleri (iletim hattı, trafo merkezi, şalt sahaları)

29- 500 ton/gün ham petrol ve 500.000 m³/gün doğalgaz çıkartılması

30- Petrol, doğalgaz ve kimyasalların 40 km'den uzun ve 600 mm ve üzeri çaplı borularla taşınması projeleri

31- 5.000 m³ ve üzeri kapasitede olan petrol, doğalgaz, petrokimya ve kimyasal madde depolama tesisleri

32- Patlayıcı ve parlayıcı maddelerin üretildiği tesisler

33- Kurulu gücü 50 MW ve üzeri olan nehir tipi santraller

34- Tarım ilaçları ve/veya farmasötik ürünlerin etken maddelerinin üretildiği tesisler

35- Pil ve akü üretim tesisleri

36- Şeker fabrikaları

37-Toplu halde projelendirilen konutlar (1000 konut ve üzeri)

38-Turizm konaklama tesisleri (500 oda ve üzeri) tatil köyleri ve turizm kompleksleri

39-Kayak alanları ve mekanik tesisleri (telesiyej uzunluğu 1000 metre ve üzeri)

40- İhtisas Sanayi Bölgeleri (EK-I ve EK-II Listesinde yer alan faaliyetler)

EK 2.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK II: SEÇME, ELEME KRİTERLERİ UYGULANACAK PROJELER LİSTESİ

(Ek I Listesinde yer alan alt sınırlar bu listede üst sınır olarak alınır.)

Kimya, petrokimya, ilaç ve atıklar

- 1-a) Kimyasalların üretimi, petrolden yağlama maddesi üretimi veya ara ürünlerin işlenmesi için projelendirilen tesisler,
 - b) Atık yağ geri kazanımı için projelendirilen tesisler
 - c) Yakma kapasitesi 200-1000 kg/gün arasında olan tıbbi atık yakma tesisleri, günlük 1 tondan az olan depolama kapasitesine sahip tıbbi atık düzenli depolama tesisleri ve tıbbi atıkların fiziksel ve kimyasal olarak ara işleme tabi tutulması amacıyla kurulan tesisler,
 - d) 150- 1000 kg arası tehlikeli ve özel işleme tabi atıkları depolama kapasitesine sahip ara depolama tesisleri,
 - e) Atık barajları, atık havuzları
- 2- Toplam depolama kapasitesi 500-5000m3 arası olan doğalgaz, petrokimya , petrol ve kimyasal ürün depoları (Perakende satış istasyonları bu kapsamın dışındadır.)
- 3-Toplam depolama kapasitesi 500 ton ve üzeri kapasitede olan patlayıcı ve parlayıcı madde depoları
- 4-Tarım ilaçları ve farmasötik ürünlerin, boya ve cilaların, elastomer esaslı ürünlerin ve peroksitlerin üretildiği veya elastomer esaslı ürünlerin işleme tabi tutulduğu tesisler
- 5- Katı Atıkların yakılması, kompostlaştırılması ve depolanması için yapılan tesisler ile transfer istasyonları
- 6- Derin deniz deşarj projeleri
- 7- Nüfusu 50.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerine ait atık su arıtma tesisleri ile İstihdam Kapasitesi 20.000 ve üzerinde olan İhtisas ve Organize Sanayi Bölgelerine ait atık su arıtma tesisleri.
- 8-Sabun veya deterjan üretimi yapan tesisler
- 9-Kümes ve Ahır Gübrelerinin Geri Kazanılması ve Bertaraf edilmesine yönelik tesisler

Metallurji, makine imalatı ve tekstil

- 10-Demir çelik veya demir dışı metal tesisleri. (1.000 ton/yıl ve altında kapasiteli tesisler ile atölye tipi çalışmalar hariç)
 - a) Demir çeliğin ergitildiği, üretildiği tesisler,
 - b) Haddehaneler,
 - c) Döküm fabrikaları,
 - d) Boru üretimi yapan tesisler,
 - e) Metal kaplama tesisleri,
 - f) Demir dışı metallerin ergitildiği tesisler,
- 11-Tekstil Tesisleri
 - a) Boyama (Kimyasal boya veya kök boya kullanılarak) veya kasar işleme yapan iplik, kumaş veya halı fabrikaları,
 - b) Yün veya tiftiğin ovalanması, yağının alınması veya ağartmasının yapıldığı endüstriyel tip tesisler,
 - c) Denim (Kot) yıkama tesisleri
- 12-Cam veya cam elyafı üretim tesisleri
- 13-Ham deri işleme tesisleri (işlenmiş ham deriden son ürün elde eden tesisler hariç)
- 14-Her çeşit kağıt, karton veya mukavva üretim tesisleri
- 15-Yıllık kapasitesi 100.000 adet ve üzerinde olan lastik kaplama tesisleri

Tarım, orman, su kültürü ve gıda

- 16-Hayvan ve bitki ürünleri ile ilgili projeler
 - a) Bitkisel ham yağ veya rafine yağ elde eden tesisler,
 - b) Hayvansal yağların üretimini yapan tesisler,

- c) Nişasta üretimi yapan tesisler,
 - d) Fermantasyon ile alkollü içki üreten tesisler veya malt tesisleri,
 - e) Su ürünleri işleme tesisleri,
 - f) Süt işleme tesisleri (5 ton/gün-50 ton/gün kapasiteli)
 - g) 11/9/2000 tarih ve 24167 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik uyarınca 1. veya 2. sınıf ruhsata bağlı hayvan kesim tesisleri,
 - h) Rendering tesisleri
 - i) Kanatlı hayvanların kesiminin yapıldığı tesisler 10.000 adet/gün ve üzeri
 - j) Büyükbaş ve küçükbaş hayvan besi tesisleri (500 adetve üzeri büyükbaş, 1000 adet ve üzeri küçükbaş kapasiteli)
 - k) Kültür balıkçılığı projeleri (30 - 1.000 ton/yıl)
 - l) Sigara Fabrikaları,
 - m) Tarım arazilerinin yeniden yapılandırılması ile ilgili projeler,
 - n) İşlenmemiş veya yarı işlenmiş alanların, yoğun tarım amacı ile kullanımını amaçlayan projeler,
 - o) Tarımsal amaçlı su yönetimi projeleri (100 hektar ve üzeri) ,
 - p) Orman alanlarının başka amaçla kullanıma dönüştürülmesi projeleri,
 - r) Maya Fabrikaları
- 17- Kütmes hayvanları ve domuzun yetiştirildiği kapasitesi aşağıda belirtilen tesisler
- 18-Tavuk veya piliç yetiştirme tesisleri (Bir üretim periyodunda 20.000 ile 60.000 adet arası tavuk, 30.000 ile 85.000 adet arası piliç veya eş değeri diğer kanatlılar),
- 19-Domuz besi çiftlikleri (30 kg ve üzeri, 1.000 - 3.000 baş arası),
- 20-Dişi domuz üretim çiftlikleri (300 - 900 baş arası),

Ulaşım, altyapı ve kıyı yapıları

21- Altyapı tesisleri

- a) Su depolama tesisleri (Göl hacmi 10 milyon m³ ve üzeri veya göl alanı 1 km² yi aşan baraj veya göletler)
- b) Akarsu havzaları arasında su aktarma projeleri (EK-I’de yer almayanlar)
- c) Kıta içi su yollarının yapımı (EK-I’de yer almayanlar)
- d) Taşkın önleme veya başka amaçla akarsu yataklarının düzenlenmesi,
- e) Limanlar, iskeleler, rıhtımlar (Ek-I’de yer almayanlar)
- f) Balıkçı barınakları, römorkör barınakları,
- g) Denizden 10.000 m² ve üzerinde alan kazanılması projeleri,
- h) Erozyonla mücadele etmek için kıyılarda yapılan çalışmalar ve kıyının değişimine neden olabilecek deniz kenarında yapılan çalışmalar; dalgakıran, mahmuz , mendirek, set vb. (bunların bakımı onarımı hariç),
- i) Demiryolu hatları (EK-I’de yer almayanlar)
- j) Demiryolu taşımacılığında kullanılan aktarma amaçlı tesisler, demiryolu terminallerinin yapımı,
- k) Tramvaylar, yükseltilmiş ve yeraltından geçen demiryolu hatları, yolcu taşıma için kullanılan benzer hatlar (metrolar, hafif raylı taşıma sistemleri, vb.),
- l) Havaalanları (Ek-I’de yer almayanlar)
- m) İl yolları,
- n) İki veya daha az şeritli yolların dört veya daha fazla şeritli olarak 10 km sürekli uzunlukta genişletilmesi .
- o) Çekrek Yerleri (Yat ve teknelere karaya çekme, bakım, onarım, konaklama, denize indirme hizmetleri sunan ve/veya tekne imalatı yapan tesisler),
- p) 1 milyon m³/yıl ve üzeri yeraltı suyu çıkarma veya yeraltında depolama projeleri,
- r) Dip tarama projeleri

Enerji

22-Kurulu gücü 10 MW ve üzeri olan nehir tipi santraller

23-Rüzgar enerji santralleri (Rüzgar çiftlikleri)

24-Jeotermal kaynağın çıkartılması ve jeotermal enerji kullanan tesisler (Isı kapasitesi 5MWt-megawatt termal ve üzeri)

- 25-Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su elde edilmesi ve/veya nakledilmesi için kurulan endüstriyel tesisler
26-154 kV ve üzeri gerilimdeki enerji iletim tesisleri
Turizm, spor, konut ve eğitim tesisleri
27-Toplu halde projelendirilen konutlar (200 konut ve üzeri)
28-Turizm konaklama tesisleri (50 oda ve üzeri oteller, tatil köyleri, turizm kompleksleri, vb.)
29-Eğitim kampüsleri
30-50.000 m² ve üzeri daimi kamp ve karavan alanları
31-Temalı parklar (halkın eğlenmek amacı ile para ödeyerek girdiği, geniş alanlara kurulu parklar)
32-Kayak alanları ve mekanik tesisleri
33-Arabalar ve motorsikletler için kalıcı yarış ve test sahaları
34-Spor kompleksleri ve hipodromlar

Madencilik

- 35-Madencilik projeleri: Ruhsat hukuku ve aşamasına bakılmaksızın;
a) Madenlerin çıkarılması (Ek-I de yer almayanlar)
b) 5.000 m³/yıl ve üzeri kapasiteli blok ve parça mermer, dekoratif amaçlı taşların çıkartılması, işlenmesi ve yıllık 100.000 m² ve üzeri kapasiteli mermer kesme, işleme ve sayalama tesisleri,
c) 1.000.000 m³/yıl ve üzerinde metan gazının çıkartılması ve depolanması
d) Karbondioksit ve diğer gazların çıkartıldığı, depolandığı veya işlendiği 10.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli tesisler,
e) Taşocakları Nizamnamesi'ne göre bir hammaddenin çıkarılması (Ek-I de yer almayanlar)
f) Taş Ocakları Nizamnamesine göre çıkarılan bir hammaddenin her türlü işleme sokulması (25.000 m³/yıl ve üzeri)
g) 50.000 ton/yıl ve üzeri tuzun çıkarılması ve/veya her türlü tuz işleme tesisleri,
h) Cevher hazırlama veya zenginleştirme tesisleri (Ek-I de yer almayanlar),
i) Aynı sahada toplam 3 000 m ve üzerinde sondajla yapılan aramalar,
36-Klinker öğütme tesisleri
37-Kömür işleme tesisleri
a) Havagazı ve kok fabrikaları,
b) Kömür briketleme tesisleri,
c) Kömür yıkama tesisleri,
38-Petrokok, kömür ve diğer katı yakıtların depolama, sınıflama ve ambalajlama tesisleri (perakende satış birimleri hariç)
39-Tuğla veya kiremit üretimi yapan tesisler. (Atölye tipi tesisler hariç)
40-Seramik veya porselen üretimi yapan tesisler (Atölye tipi tesisler hariç)
41-Sabit asfalt hazırlama (plant) tesisleri
42-Kireç fabrikaları
43-EK-I de yer alan projeler kapsamında bulunmakla birlikte, yeni bir metot veya ürün denemek ve geliştirmek amacı ile hazırlanan ve iki yıldan uzun süreli olmayan projeler.

EK 3.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK III: PROJE TANITIM GENEL FORMATI

Başlık Sayfası :

Proje sahibinin adı, adresi, telefon ve faks numarası:

Projenin adı:

Proje için seçilen yerin adı, mevkii:

Raporu hazırlayan çalışma grubunun / kuruluşun adı, adresi, telefon ve faks numaraları:

Raporun hazırlanış tarihi:

İçindekiler listesi:

Bölüm I: Projenin tanımı ve amacı

Proje konusu yatırımın tanımı, ömrü, hizmet amaçları, önem ve gerekliliği,

Projenin fiziksel özelliklerinin, inşaat ve işletme safhalarında kullanılacak arazi miktarı ve arazinin tanımlanması.

Önerilen projeden kaynaklanabilecek önemli çevresel etkilerin genel olarak açıklanması (su, hava, toprak kirliliği, gürültü, titreşim, ışık, ısı, radyasyon vb.)

Yatırımcı tarafından araştırılan ana alternatiflerin bir özeti ve seçilen yerin seçiliş nedenlerinin belirtilmesi.

Bölüm II: Proje için seçilen yerin konumu

Proje yeri ve alternatif alanların mevkii, koordinatları, yeri tanıtıcı bilgiler.

Bölüm III: Proje yeri ve etki alanının mevcut çevresel özellikleri

Önerilen proje nedeniyle kirlenmesi muhtemel olan çevrenin; nüfus, fauna, flora, jeolojik ve hidrojeolojik özellikler, doğal afet durumu, toprak, su, hava, (atmosferik koşullar) iklimsel faktörler, mülkiyet durumu, mimari ve arkeolojik miras, peyzaj özellikleri, arazi kullanım durumu, hassasiyet derecesi (EK-V deki Duyarlı Yörelere listesi de dikkate alınarak) ve yukarıdaki faktörlerin birbiri arasındaki ilişkileri de içerek şekilde açıklanması.

Bölüm IV: Projenin önemli çevresel etkileri ve alınacak önlemler

1- Önerilen projenin aşağıda belirtilen hususlardan kaynaklanması olası etkilerinin tanıtımı. (Bu tanım kısa, orta, uzun vadeli, sürekli, geçici ve olumlu olumsuz etkileri içermelidir.)

a) Proje için kullanılacak alan,

b) Doğal kaynakların kullanımı,

c) Kirleticilerin miktarı, (atmosferik koşullar ile kirleticilerin etkileşimi) çevreye rahatsızlık verebilecek olası sorunların açıklanması ve atıkların minimizasyonu.

2- Yatırımın çevreye olan etkilerinin değerlendirilmesinde kullanılacak tahmin yöntemlerinin genel tanıtımı

3- Çevreye olabilecek olumsuz etkilerin azaltılması için alınması düşünülen önlemlerin tanıtımı.

Bölüm V: Halkın katılımı

1- Projeden etkilenmesi olası halkın belirlenmesi ve halkın görüşlerinin ÇED çalışmasına yansıtılması için önerilen yöntemler,

2- Görüşlerine başvurulması öngörülen diğer taraflar,

3- Bu konuda verebileceği diğer bilgi ve belgeler,

Bölüm VI: Yukarıda verilen başlıklara göre temin edilen bilgilerin teknik olmayan bir özeti

Ekler: Proje Tanıtım Raporunun hazırlanmasında kullanılan ve çeşitli kuruluşlardan sağlanan bilgi ve belgeler ile raporda kullanılan tekniklerden rapor metninde sunulamayan aşağıdaki belgeler.

1- Proje için belirlenen yer ve alternatiflerinin varsa; çevre düzeni, nazım, uygulama imar planı, vaziyet planı veya plan değişikliği teklifleri

2- Yatırımcı için projesi ile ilgili olarak daha önceden alınmış izin, onay, ruhsat veya ilgili kurumlardan alınmış belgeler vb.

3- Proje için seçilen alana ilişkin arazi kullanım durumu

Notlar ve kaynaklar

Proje tanıtım raporunu hazırlayan çalışma grubunun tanıtımı:

Adı soyadı, mesleği, özgeçmişi, referansları ve rapordan sorumlu olduğunu belirten imzası.
Proje tanıtım raporu, projenin türü ve yeri dikkate alınarak ilgili meslek dallarından ve en az 3 kişiden oluşan çalışma grubunca hazırlanmalıdır.

EK 4.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK IV: PROJE TANITIM DOSYASININ HAZIRLANMASINDA ESAS ALINACAK SEÇME ELEME KRİTERLERİ

Başlık Sayfası:

Proje sahibinin adı, adresi, telefon ve faks numaraları:

Projenin adı:

Proje için seçilen yerin adı, mevki:

Projenin tanımı ve amacı:

Dosyayı hazırlayan çalışma grubunun / kuruluşun adı, adresi, telefon ve faks numaraları:

Dosyanın hazırlanış tarihi:

1.Projenin özellikleri

Projenin özelliklerinde aşağıda verilen hususlar göz önüne alınmalıdır

- a) Projenin iş akım şeması, kapasitesi, kapladığı alan, teknolojisi, çalışacak personel sayısı,
- b) Doğal kaynakların kullanımı (arazi kullanımı, su kullanımı, kullanılan enerji türü vb.)
- c) Atık üretimi miktarı(katı, sıvı, gaz vb.) ve atıkların kimyasal fiziksel ve biyolojik özellikleri
- d) Kullanılan teknoloji ve malzemelerden kaynaklanabilecek kaza riski
- e) Projenin olası çevresel etkilerine karşı alınacak tedbirler.

2. Projenin yeri

Projeden etkilenmesi muhtemel alanın hassasiyeti değerlendirilirken aşağıda verilen hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

- a) Mevcut arazi kullanımı ve kalitesi(tarım alanı, orman alanı, planlı alan, su yüzeyi vb.)
- b) EK-V deki Duyarlı Yörelere listesi dikkate alınarak; sulak alanlar,kıyı kesimleri, dağlık ve ormanlık alanlar, tarım alanları, milli parklar, özel koruma alanları, nüfusça yoğun alanlar, tarihsel, kültürel, arkeolojik, ve benzeri önemi olan alanlar, erozyon alanları, heyelan alanları, ağaçlandırılmış alanlar, potansiyel erozyon ve ağaçlandırma alanları ile 167 sayılı Yer altı Suları Hakkında Kanun gereğince korunması gereken akiferler

3. Projenin ve yerin alternatifleri (proje teknolojisinin ve proje alanının seçilme nedenleri)

Sonuçlar

Burada yapılan tüm açıklamaların özeti ile projenin önemli çevresel etkilerinin sıralandığı ve alternatiflerin karşılaştırıldığı genel değerlendirmesi yapılacaktır.

EKLER:

Proje için belirlenen yerin varsa ; çevre düzeni, nazım, uygulama imar planı, vaziyet planı veya plan değişikliği teklifleri,

Proje alanı ve yakın çevresinin mevcut arazi kullanımını değerlendirmek için; yerleşim alanlarının, ulaşım ağlarının, enerji nakil hatlarının, mevcut tesislerin ve yönetmeliğin Ek:V listesinde yer alan Duyarlı Yörelere Listesinde belirtilen diğer alanların (proje alanı ve yakın çevresinde bulunması halinde) yerlerine ilişkin verileri gösterir bilgiler 1/25000 ölçekli halihazır harita (varsa çevre düzeni planı, yoksa topografik harita) üzerine işlenerek kısaca açıklanması,

Proje alanının ölçekli jeoloji haritası bu harita üzerinde yer altı ve yerüstü sularının gösterimi ve alanın depremsellik durumunun açıklanması.

Notlar ve Kaynaklar:

Proje Tanıtım Dosyasını Hazırlayanların Tanıtımı

Adı soyadı, mesleği, özgeçmişi, referansları ve dosyadan sorumlu olduğunu belirten imzası.

Seçme eleme kriterlerine göre, projenin türü ve yeri dikkate alınarak proje ile ilgili farklı meslek dallarından ve en az üç kişiden oluşan çalışma grubunca hazırlanmalıdır.

EK 5.TÜRK ÇED YÖNETMELİĞİ EK V: DUYARLI YÖRELER

NOT: Bu yönetmelik kapsamında bulunan projelere ilişkin yapılacak çalışmalar sırasında **başvurulması gereken** mevzuatın dökümü aşağıda yer almaktadır. **Mevzuatta olabilecek değişiklikler bu bölümün ayrılmaz bir parçasıdır.**

1. Ülkemiz mevzuatı uyarınca korunması gerekli alanlar

- a) 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 2. maddesinde tanımlanan ve bu kanunun 3. maddesi uyarınca belirlenen "Milli Parklar", "Tabiat Parkları", "Tabiat Anıtları" ve "Tabiat Koruma Alanları",
- b) 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu uyarınca Orman Bakanlığı'nca belirlenen "Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yaban Hayvanı Yerleştirme Alanları",
- c) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 2. maddesinin "a - Tanımlar" bendinin 1.,2.,3. ve 5. alt bentlerinde "Kültür Varlıkları", "Tabiat Varlıkları", "Sit" ve "Koruma Alanı" olarak tanımlanan ve aynı kanun ile 3386 sayılı kanunun (2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddelerin Eklenmesi Hakkında Kanun) ilgili maddeleri uyarınca tespiti ve tescili yapılan alanlar,
- d) 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu kapsamında olan Su Ürünleri İstihsal ve Üreme Sahaları,
- e) 4/9/1988 tarihli ve 19919 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği'nin 17 nci ve 1/7/1999 tarihli ve 23742 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelikle değişik 18.,19. ve 20. maddelerinde tanımlanan alanlar,
- f) 2/11/1986 tarihli ve 19269 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği'nin 49. maddesinde tanımlanan "Hassas Kirlenme Bölgeleri",
- g) 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" olarak tespit ve ilan edilen alanlar,
- h) 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'na göre koruma altına alınan alanlar,
- i) 6831 sayılı Orman Kanunu gereğince orman alanı sayılan yerler,
- j) 3621 sayılı Kıyı Kanunu gereğince yapı yasağı getirilen alanlar,
- k) 3573 Sayılı Zeytinciliğin İslahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunda belirtilen alanlar,
- l) 4342 sayılı Mera Kanununda belirtilen alanlar,
- m) 30.01.2002 tarih ve 24656 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği"nde belirtilen alanlar,

2. Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli alanlar

- a) 20/2/1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi" (BERN Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlardan "Önemli Deniz Kaplumbağası Üreme Alanları"nda belirtilen I. ve II. Koruma Bölgeleri, "Akdeniz Foku Yaşama ve Üreme Alanları",
- b) 12/6/1981 tarih ve 17368 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi" (Barcelona Sözleşmesi) uyarınca korumaya alınan alanlar,
 - i) 23/10/1988 tarihli ve 19968 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarının Korunmasına Ait Protokol" gereği ülkemizde "Özel Koruma Alanı" olarak belirlenmiş alanlar,
 - ii) 13/9/1985 tarihli Cenova Bildirgesi gereği seçilmiş Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından yayımlanmış olan "Akdeniz'de Ortak Öneme Sahip 100 Kıyısız Tarihi Sit" listesinde yer alan alanlar,
 - iii) Cenova Deklarasyonu'nun 17. maddesinde yer alan "Akdeniz'e Has Nesli Tehlikede Olan Deniz Türlerinin" yaşama ve beslenme ortamı olan kıyısız alanlar,

- c) 14/2/1983 tarih ve 17959 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Sözleşmesi”nin 1. ve 2. maddeleri gereğince Kültür Bakanlığı tarafından koruma altına alınan “Kültürel Miras” ve “Doğal Miras” statüsü verilen kültürel, tarihi ve doğal alanlar,
- d) 17/05/1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Önem Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi” (RAMSAR Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlar.

3. Korunması gereken alanlar

- a) Onaylı Çevre Düzeni Planlarında, mevcut özellikleri korunacak alan olarak tesbit edilen ve yapılaşma yasağı getirilen alanlar (Tabii karakteri korunacak alan, biyogenetik rezerv alanları, jeotermal alanlar v.b.),
- b) Tarım Alanları: Tarımsal kalkınma alanları, sulanan, sulanması mümkün ve arazi kullanma kabiliyet sınıfları I, II, III ve IV olan alanlar, yağışa bağlı tarımda kullanılan I. ve II. sınıf ile, özel mahsul plantasyon alanlarının tamamı,
- c) Sulak Alanlar: Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suların durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketinin çekilme devresinde 6 metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerler,
- d) Göller, akarsular, yeraltısuyu işletme sahaları,
- e) Bilimsel araştırmalar için önem arzeden ve/veya nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türler ve ülkemiz için endemik olan türlerin yaşama ortamı olan alanlar, biyosfer rezervi, biyotoplar, biyogenetik rezerv alanları, benzersiz özelliklerdeki jeolojik ve jeomorfolojik oluşumların bulunduğu alanlar

EK 6.SEÇME-ELEME KONTROL LİSTESİ

European Commission, (2001c), **Guidance on EIA EIS Review**, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, June, ISBN 92-894-1336-0. (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-guidelines/g-review-fulltext.pdf>) ve Çevre ve Orman Bakanlığı ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi çalışmalarından uyarlanmıştır

Dikkate alınacak sorular Dikkate alınacak hususlar ile ilgili daha fazla bilgi için, <u>Kapsam Belirleme</u> bölümündeki ayrıntılı listeye bakınız.	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin.	Önemli bir etkiye neden olması olası mıdır? Evet/Hayır/? – Neden?
Projenin kısa tanımı:		
1. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması dönemlerinde alanda fiziksel değişikliğe sebep olacak faaliyetler gerçekleştirilecek mi? (Topoğrafya, arazi kullanımı, su kaynaklarında değişiklikler, vb.)		
2. Projenin inşaat ve işletme dönemlerinde, arazi, su, malzeme ya da enerji gibi doğal kaynaklar (özellikle yenilenemeyen ve sınırlı olanlar) kullanılacak mı?		
3. Proje kapsamında insan sağlığına ya da çevreye zararlı olabilecek maddelerin üretimi, taşınması ya da depolanması söz konusu mu; ya da proje, insan sağlığı ile ilgili gerçek ya da algılanan riskler içeriyor mu?		
4. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması dönemlerinde katı atık ortaya çıkacak mı?		
5. Proje kapsamında havaya kirletici ya da herhangi bir tehlikeli, toksik, ya da zararlı madde emisyonu olacak mı?		
6. Proje, gürültü ya da vibrasyona sebep olacak mı ya da ışık, ısı enerjisi ya da elektromanyetik radyasyon yayacak mı?		
7. Proje, araziye, yüzey sularına, yeraltı sularına, kıyı sularına ya da denize kirletici deşarjından dolayı toprak ya da suların kirlenmesine neden olacak mı?		

Dikkate alınacak sorular Dikkate alınacak hususlar ile ilgili daha fazla bilgi için, <u>Kapsam Belirleme</u> bölümündeki ayrıntılı listeye bakınız.	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin.	Önemli bir etkiye neden olması olası mıdır? Evet/Hayır/? – Neden?
8. Projenin inşaat ve işleme dönemlerinde insan sağlığını ya da çevreyi etkileyecek kaza riski söz konusu mu?		
9. Proje sosyal çevrede, örneğin nüfus yapısında, geleneksel hayat tarzında ve istihdamda önemli değişikliklere neden olacak mı?		
10. Projeden sonra gerçekleştirilecek ve çevresel etkilere neden olacak diğer faaliyetler, ya da yörede mevcut ya da planlanan tesislerle birlikte kümülatif (toplam) etkilerin ortaya çıkması olasılığı gibi göz önünde bulundurulması gereken hususlar var mı?		
11. Proje alanında ya da çevresinde ulusal ya da uluslararası yasalarla ekolojik, peyzaj, kültürel ya da diğer değerleri için koruma altına alınmış ve projeden etkilenebilecek alanlar var mı?		
12. Proje alanında ya da çevresinde, projeden etkilenebilecek önemli ya da ekolojik açıdan hassas bölgeler (sulak alanlar, su kaynakları, kıyı bölgeleri, dağlar, ormanlar ya da ormanlık araziler gibi) var mı?		
13. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek koruma altında, hassas ya da önemli flora ya da fauna türlerinin kullandığı (üreme, yuva yapma, beslenme, dinlenme, kışlama ya da göç amaçlı) alanlar var mı?		
14. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek herhangi bir kıyı, kıyı, deniz ya da yeraltı su kaynağı var mı?		
15. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek yüksek peyzaj ya da görsel değere sahip yerler var mı?		
16. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek olan ve rekreasyon alanlarına ya da tesislerine ulaşmak için halk tarafından kullanılan herhangi bir güzergah ya da tesis var mı?		

Dikkate alınacak sorular Dikkate alınacak hususlar ile ilgili daha fazla bilgi için, <u>Kapsam Belirleme</u> bölümündeki ayrıntılı listeye bakınız.	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin.	Önemli bir etkiye neden olması olası mıdır? Evet/Hayır/? – Neden?
17. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek olan ve trafik tıkanlığına maruz kalabilecek ya da çevre problemlerine yol açabilecek ulaşım yolları var mı?		
18. Proje alanı, çok sayıda kişi tarafından görülebilecek bir konumda mıdır?		
19. Proje alanında ve çevresinde projeden etkilenebilecek tarihi ya da kültürel öneme sahip alanlar var mı?		
20. Proje alanı, daha önceden yapılaşma olmayan ve yeşil alan kaybının çok olacağı bir yerde mi?		
21. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek mevcut arazi kullanımları (ev, bahçe, diğer özel mülkiyet, sanayi, ticari tesis, rekreasyon alanı, halka açık alan, tarım, ormancılık, turizm, madencilik ya da mazleme ocağı gibi) var mı?		
22. Proje alanı ve çevresinde projeden etkilenebilecek, gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan arazi kullanımları var mı?		
23. Proje alanı ve çevresinde yüksek nüfus yoğunluğu ya da yapılaşma olan ve projeden etkilenebilecek yerler mevcut mu?		
24. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek okul, hastane, ibadet yeri, halka açık tesisler gibi hassas arazi kullanımları bulunuyor mu?		
25. Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek önemli, yüksek kalitede ve az bulunur kaynaklar (örneğin yeraltı suyu, yüzey suları, ormancılık, tarım, balıkçılık, turizm, mineraller gibi) yer alıyor mu?		
26. Proje alanında ya da çevresinde halihazırda çevresel kirliliğine maruz kalmış ya da tahrip edilmiş olan (örneğin çevresel standartların aşıldığı) alanlar bulunuyor mu?		
27. Proje alanında deprem, çökme, toprak kayması, erozyon, sel, taşkın, aşırı ya da olumsuz iklim koşulları		

Dikkate alınacak sorular Dikkate alınacak hususlar ile ilgili daha fazla bilgi için, <u>Kapsam Belirleme</u> bölümündeki ayrıntılı listeye bakınız.	Evet/Hayır/? Kısaca belirtin.	Önemli bir etkiye neden olması olası mıdır? Evet/Hayır/? – Neden?
meydana gelerek projenin çevresel sorunlar doğurmasına yol açması olasılığı var mıdır?		
Projenin ve proje yerinin ÇED’e ihtiyacı olduğunu gösterir özelliklerinin özeti:		

EK 7.KAPSAM BELİRLEME KONTROL LİSTESİ – 1. BÖLÜM

European Commission, (2001b), **Guidance on EIA EIS Scoping**, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, June, ISBN 92-894-1335-2. (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-guidelines/g-scoping-fulltext.pdf>) ve Çevre ve Orman Bakanlığı ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi çalışmalarından yararlanmıştır.

No	Kapsam Belirleme ile İlgili Sorular	Evet/ Hayır/ ?	Hangi çevresel özellik projeden etkilenecek? Nasıl?	Bu etki önemli olabilir mi? Neden?
1. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması dönemlerinde alanda fiziksel değişikliğe sebep olacak faaliyetler gerçekleştirilecek mi? (Topoğrafya, arazi kullanımı, su kaynaklarında değişiklikler, vb.)				
1.1	Arazi kullanımı, bitki örtüsü veya topoğrafyadaki geçici ya da kalıcı değişiklikler (arazi kullanımı yoğunluğunun artması dahil)?			
1.2	Arazinin hazırlanması, bitkilerin ve üst toprağın sıyrılması, binaların yıkılması?			
1.3	Yeni arazi kullanımlarının artaya çıkması?			
1.4	İnşaat öncesi etüdler, örneğin toprak etüdü, sondaj kuyuları?			
1.5	İnşaat işleri?			
1.6	Yıkım işleri?			
1.7	İnşaat işleri ve işçilerin konaklaması için yapılacak geçici tesisler (şantiye)?			
1.8	Yer üstündeki yapılar, binalar, çizgisel yapılar (yol gibi), ya da kazı-dolgu işleri?			
1.9	Yeraltı işleri, madencilik, tünel açma?			
1.10	Rehabilitasyon işleri?			
1.11	Dip taraması?			
1.12	Kıyı yapıları, sahil duvarı, rıhtım, iskele?			
1.13	Denizdeki, açık denizdeki yapılar?			
1.14	Üretim ve imalat prosesleri?			
1.15	Ürün ve malzemelerin depolanması için tesisler?			
1.16	Sıvı ve katı atıkların arıtımı veya bertarafı için tesisler?			
1.17	İşletme aşamasında çalışacak personel için kalıcı konutlar?			
1.18	Yeni karayolu, demir yolu veya deniz trafiği (inşaat ve işletme aşamalarında)?			
1.19	Yeni ya da güzergahı değişen karayolu, demiryolu, hava ve deniz yolu ulaşımı ya da diğer ulaşım yolları (istasyon, liman,			

No	Kapsam Belirleme ile İlgili Sorular	Evet/ Hayır/ ?	Hangi çevresel özellik projeden etkilenecek? Nasıl?	Bu etki önemli olabilir mi? Neden?
	havaalanı, vb dahil)?			
1.20	Mevcut ulaşım yollarının ve altyapısının kapatılması ya da güzergahlarının değiştirilmesi nedeniyle trafik düzenindeki değişiklikler?			
1.21	Yeni ya da güzergahı değiştirilmiş enerji iletim hatları, boru hatları?			
1.22	Akarsu veya göl ve deniz hidrolojisinde su tutma, baraj inşası, yeraltı kanalı açma, nehir yönünün çevrilmesi (derivasyon), vb nedeniyle oluşacak değişiklikler			
1.23	Akarsu geçişleri?			
1.24	Yüzey ve yeraltı sularının çıkarılması, kullanılması ve transferi?			
1.25	Arazide ve su kaynaklarında, yüzey akışını ve drenajı etkileyecek değişiklikler?			
1.26	İnşaat, işletme ve işletmeye kapatma aşamalarında personel ve malzeme taşınması/nakliyesi?			
1.27	Uzun süreli işletmeye kapatma ve ıslah/restorasyon çalışmaları?			
1.28	Faaliyetin işletmeye kapatılması sırasında çevreyi etkileyebilecek faaliyetler?			
1.29	Alana geçici veya kalıcı olarak gelecek insanlar (işçi/personel, vb)?			
1.30	Yabancı veya egzotik bitki ve hayvan türlerinin ortaya çıkması?			
1.31	Yerel (ve/veya endemik) türlerin ve genetik çeşitliliğin kaybı?			
1.32	Diğer faaliyetler?			
2. Projenin inşaat ve işletme dönemlerinde, arazi, su, malzeme ya da enerji gibi doğal kaynaklar (özellikle yenilenemeyen ve sınırlı olanlar) kullanılacak mı?				
2.1	Arazi, özellikle gelişmemiş/ yapılaşmamış alanlar ya da tarım alanları?			
2.2	Su?			
2.3	Mineraller?			
2.4	İnşaat malzemesi (agrega)?			
2.5	Ormanlar ya da kereste?			
2.6	Enerji (elektrik ve yakıt)?			
2.7	Diğer kaynaklar?			

No	Kapsam Belirleme ile İlgili Sorular	Evet/ Hayır/ ?	Hangi çevresel özellik projeden etkilenecek? Nasıl?	Bu etki önemli olabilir mi? Neden?
3. Proje kapsamında insan sağlığına ya da çevreye zararlı olabilecek maddelerin üretimi, taşınması ya da depolanması söz konusu mu; ya da proje, insan sağlığı ile ilgili gerçek ya da algılanan riskler içeriyor mu?				
3.1	Proje kapsamında insan sağlığı ve çevre (flora, fauna, su kaynakları) için tehlikeli ve toksik madde ve malzemelerin kullanımı söz konusu mu?			
3.2	Proje, hastalıkların görülme sıklığını ve hastalığa neden olan vektörleri etkileyecek mi (örneğin, böcekler ya da su yoluyla bulaşan hastalıklar)?			
3.3	Proje, insanların refahını (örneğin yaşam koşullarının değişmesine neden olarak) etkileyecek mi?			
3.4	Projeden etkilenebilecek özellikle hassas/duyarlı kişiler (hastanedeki hastalar, yaşlılar, vb.) var mı?			
3.5	Diğer nedenler?			
4. Projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması dönemlerinde katı atık ortaya çıkacak mı?				
4.1	Sıyırılan üst toprak tabakası ya da maden atıkları?			
4.2	Evsel katı atık (evlerden ya da ticari yapılardan kaynaklanan)?			
4.3	Tehlikeli ya da toksik atıklar (radyoaktif atıklar dahil)?			
4.4	Diğer endüstriyel proses atıkları?			
4.5	İhtiyaç fazlası ürün?			
4.6	Aritma çamurları (evsel ve diğer atıksuların arıtımından)?			
4.7	İnşaat ya da yıkım atıkları (moloz)?			
4.8	İhtiyaç olmayan makine ve donanımlar?			
4.9	Kirlenmiş topraklar ve diğer malzemeler?			
4.10	Tarımsal atıklar?			
4.11	Diğer katı atıklar?			
5. Proje kapsamında havaya kirletici ya da herhangi bir tehlikeli, toksik, ya da zararlı madde emisyonu olacak mı?				
5.1	Sabit ve sabit olmayan kaynaklarda fosil yakıtların yanmasından oluşan emisyonlar?			
5.2	Üretim işlemlerinden kaynaklanan emisyonlar?			

No	Kapsam Belirleme ile İlgili Sorular	Evet/ Hayır/ ?	Hangi çevresel özellik projeden etkilenecek? Nasıl?	Bu etki önemli olabilir mi? Neden?
5.3	Malzemelerin kullanılması, depolanması, taşınması sırasında oluşan emisyonlar?			
5.4	Tesis ve ekipmanlar dahil, inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan emisyonlar?			
5.5	İnşaat malzemesi, sıvı ve katı atıklardan kaynaklanan koku ve toz?			
5.6	Atıkların yakılmasından kaynaklanan emisyonlar?			
5.7	Atıkların (örneğin, ağaç/ahşap kesim/bıçkı artıklarının, inşaat artıklarının) açık havada yakılmasından kaynaklanan emisyonlar?			
5.8	Diğer kaynaklardan ortaya çıkan emisyonlar?			
6. Proje, gürültü ya da vibrasyona sebep olacak mı ya da ışık, ısı enerjisi ya da elektromanyetik radyasyon yayacak mı?				
6.1	Araçların (örnek: motor, havalandırma tesisi, kırıcılar) çalışmasından kaynaklanan?			
6.2	Endüstriyel faaliyetlerden?			
6.3	İnşaat ve yıkım işlerinden?			
6.4	Patlatma ve yığma/depolama?			
6.5	İnşaat ve işletme aşamasında trafikten?			
6.6	Aydınlatma ve soğutma sistemlerinden?			
6.7	Elektromanyetik radyasyon kaynaklarından? (Yakınındaki insanlara ve ekipmanlara olan etkileri de göz önüne alınmalıdır.)			
6.8	Diğer kaynaklardan?			
7. Proje, araziye, yüzey sularına, yeraltı sularına, kıyı sularına ya da denize kirlletici deşarjından dolayı toprak ya da suların kirlenmesine neden olacak mı?				
7.1	Tehlikeli ve toksik maddelerin kullanımı, depolanması ve dökülmesinden kaynaklanan?			
7.2	Arıtılmış ya da arıtılmamış evsel ve diğer atıksuların su kaynaklarına ve toprağa deşarj edilmesinden kaynaklanan?			
7.3	Havaya atılan kirleticilerin suda ve toprakta çökelmesinden kaynaklanan?			

No	Kapsam Belirleme ile İlgili Sorular	Evet/ Hayır/ ?	Hangi çevresel özellik projeden etkilenecek? Nasıl?	Bu etki önemli olabilir mi? Neden?
7.4	Diğer kaynaklardan?			
7.5	Bu kaynaklardan ortaya çıkan kirleticilerin uzun dönemde alıcı ortamlarda birikme riski var mı?			
8. Projenin inşaat ve işleme dönemlerinde insan sağlığını ya da çevreyi etkileyecek kaza riski söz konusu mu?				
8.1	Tehlikeli ve toksik maddelerin depolanması, kullanılması veya üretilmesi sırasında oluşabilecek patlama, dökülme ve yangınlar nedeniyle?			
8.2	Çevreyi korumaya yönelik önlemlerin normal sınırlarının ötesindeki (örneğin, kirlilik kontrolü sistemlerinin yetersizliği) durumlar nedeniyle?			
8.3	Diğer nedenlerden?			
8.4	Proje, çevreye zarar veren doğal afetlerden (örneğin sel, deprem, toprak kayması, vb) etkilenebilir mi?			
9. Proje sosyal çevrede, örneğin nüfus yapısında, geleneksel hayat tarzında ve istihdamda önemli değişikliklere neden olacak mı?				
9.1	Nüfus, yaş grupları, sosyal gruplar, vb.'de değişiklikler?			
9.2	İnsanların/ toplulukların yeniden yerleştirilmesi; ya da evlerin ya da okul, hastane, sosyal tesis gibi tesislerin tahribi nedeniyle?			
9.3	Dışardan göç alınması ya da yeni yerleşimlerin oluşturulması nedeniyle?			
9.4	İskan, eğitim, sağlık gibi yerel tesis ve hizmetlere olan talebin artması nedeniyle?			
9.5	İnşaat ve işletme aşamasında iş imkanı sağlayarak; ya da işsizliğe yol açarak ya da ekonomiyi olumsuz yönde etkileyerek?			
9.6	Diğer nedenlerle?			
10. Projeden sonra gerçekleştirilecek ve çevresel etkilere neden olacak diğer faaliyetler, ya da yörede mevcut ya da planlanan tesislerle birlikte kümülatif (toplam) etkilerin ortaya çıkması olasılığı gibi göz önünde bulundurulması gereken hususlar var mı?				
10.1	Proje, daha fazla iskan, yeni yollar, yeni yan sanayi kolları ve kamu hizmetleri gibi çevre üzerinde önemli etkileri			

No	Kapsam Belirleme ile İlgili Sorular	Evet/ Hayır/ ?	Hangi çevresel özellik projeden etkilenecek? Nasıl?	Bu etki önemli olabilir mi? Neden?
	olabilecek yeni gelişmelere yol açacak mı?			
10.2	Proje, çevreye etkisi olabilecek destek tesislerinin ve projeye bağlı yatırımların yapılmasına yol açacak mı, örneğin; • Altyapı tesisleri (yollar, elektrik enerjisi temini, atık bertarafı, atıksu arıtımı, vb.) • İskan • Madencilik ve malzeme alımı • Mal ve hizmet temini • Diğer?			
10.3	Projeden sonraki arazi kullanımının çevreye etkisi olacak mı?			
10.4	Proje bundan sonraki yatırımlar için örnek teşkil edecek mi?			
10.5	Benzer etkileri olan civardaki mevcut veya planlanan faaliyetler nedeniyle kümülatif (toplam) etkiler ortaya çıkacak mı?			

EK 8.KAPSAM BELİRLEME KONTROL LİSTESİ 2. BÖLÜM:
PROJE ALANI VE ÇEVRESİNDEKİ (ETKİ ALANINDAKİ)
VAROLAN ÇEVRESEL ÖZELLİKLER

European Commission, (2001b), **Guidance on EIA EIS Scoping**, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, June, ISBN 92-894-1335-2. (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-guidelines/g-scoping-fulltext.pdf>) ve Çevre ve Orman Bakanlığı ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi çalışmalarından uyarlanmıştır.

Açıklama: Listenin 1. Bölümünde belirlenen proje özelliklerinin her biri için aşağıdaki çevresel özelliklerin etkilenip etkilenmeyeceğine ilişkin sorulacak sorular:

Soru- Proje alanında veya çevresinde projeden etkilenmesi muhtemel yerel çevresel özellikler var mıdır? • Uluslararası, ulusal veya yerel mevzuatla koruma altına alınmış ve projeden etkilenebilecek ekolojik, peyzaj, doğal, kültürel veya diğer değerler? • Ekolojik özellikleri nedeniyle önemli ya da hassas olan diğer alanlar: • sulak alanlar? • akarsular ve göller? • kıyı bölgesi? • dağlar? • ormanlar veya ormanlık alanlar? • Koruma altında bulunan, önemli veya hassas fauna veya flora türlerinin üreme, yuva yapma, beslenme, dinlenme, kışlama veya göç amacıyla kullandığı alanlar? • Kıyı, deniz, yeraltı veya kıta içi su kaynakları? • Peyzaj değeri yüksek yerler? • Rekreasyon alanlarına ya da tesislerine ulaşmak için halk tarafından kullanılan güzergah ya da tesisler? • Trafik sıkışıklığı veya diğer çevresel sorunlara neden olması olası nakliye güzergahları? • Tarihi veya kültürel özelliği olan yerler veya unsurlar?
Soru – Proje alanı çok sayıda insan tarafından görülebilecek bir konumda mı?
Soru – Proje alanı, daha önceden yapılaşma olmayan ve yeşil alan kaybının çok olacağı bir yerde mi?
Soru – Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek mevcut arazi kullanımı şekilleri var mıdır? Örneğin: • Evler, bahçeler, diğer özel mülkiyet, • Sanayi, • Ticaret, • Rekreasyon alanı, • Halka açık alanlar, • Halka açık tesisler, • Tarım, • Ormancılık, • Turizm, • Madencilik ya da malzeme ocakları.

Soru – Proje alanı ve çevresinde projeden etkilenebilecek, gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan arazi kullanımları var mıdır?
Soru – Proje alanı ve çevresinde projeden etkilenebilecek yüksek nüfus yoğunluğu ya da yapılaşma olan yerler var mıdır?
Soru – Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek hassas arazi kullanımları var mıdır? • hastaneler, • okullar, • ibadet yerleri, • halka açık tesisler.
Soru – Proje alanında ya da çevresinde projeden etkilenebilecek önemli, yüksek kalitede ve az bulunur kaynakların bulunduğu yerler var mıdır? Örneğin: • yeraltı su kaynakları, • yüzey suları, • ormancılık, • tarım, • balıkçılık, • turizm, • mineraller.
Soru – Proje alanında ya da çevresinde halihazırda çevresel kirliliğine maruz kalmış ya da tahrip edilmiş olan (örneğin çevresel standartların aşıldığı), projeden etkilenmesi muhtemel alanlar var mıdır?
Soru – Proje alanında deprem, çökme, toprak kayması, erozyon, sel, taşkın veya sıcaklık terselmesi (inversiyon), sis, aşırı rüzgar gibi olumsuz iklim koşulları meydana gelerek projenin çevresel sorunlar doğurmasına yol açması olasılığı var mıdır?
Soru – Projenin herhangi bir çevresel unsurun fiziksel durumunu etkileme olasılığı var mıdır? • Mikroiklim ve yerel ve daha büyük ölçekteki iklim koşulları da dahil olmak üzere atmosferik koşullar? • Su – nehir, göl ve yeraltı sularının miktar, debi ya da su seviyeleri. Haliçler, kıyı suları veya denizler? • Toprak – miktar, derinlik, nem, stabilite veya erozyon? • Jeolojik özellikler ve zemin durumu?
Soru – Projeden kaynaklanan deşarj ve emisyonların herhangi bir çevresel unsurun kalitesini etkileme olasılığı var mıdır? • Yerel hava kalitesi? • İklim değişikliği ve ozon tabakasının incelmesi konuları dahil olmak üzere küresel hava kalitesi? • Su kalitesi- nehirler, göller, yeraltı suları. Haliçler, kıyı suları veya denizler? • Sularda bitki besin maddeleri (azot ve fosfor) ve yosunlaşma (ötrofikasyon)? • Suların veya toprağın asitlenmesi? • Topraklar? • Gürültü? • Isı, ışık veya elektriksel enterferans da dahil olmak üzere elektromanyetik radyasyon? • Doğal ve tarımsal sistemlerin verimliliği?

Soru – Projenin gerek yerel gerekse küresel bağlamda herhangi bir kaynağın buluna-bilirliğini etkileme olasılığı var mıdır?

- Fosil yakıtlar?
- Su?
- Mineraller ve agrega malzeme?
- Kereste?
- Diğer yenilenemez kaynaklar?
- Çevredeki altyapı kapasitesi- su, kanalizasyon, elektrik enerjisi üretimi ve iletimi, telekomünikasyon, atık bertafında kullanılan güzergahlar, demiryolları?

Soru – Projenin insan veya toplum sağlığını veya refahını etkileme olasılığı var mıdır?

- İnsanlar tarafından tüketilen hava, su, gıda ve diğer ürünlerin kalitesi veya toksisitesi?
- Bireylerin, toplulukların ya da nüfusun kirliliğe maruz kalma yüzünden hastalanmaları veya ölmeleri?
- Böcekler de dahil olmak üzere hastalık yayan vektörlerin ortaya çıkması veya dağılımı?
- Bireylerin, toplulukların ya da nüfusun hastalığa karşı hassasiyetleri?
- Bireylerin kişisel güvenlik hissi?
- Toplumsal uyum ve kimlik?
- Kültürel kimlik ve aidiyet?
- İskan koşulları?
- İstihdam ve istihdamın niteliği?
- Ekonomik koşullar?
- Sosyal kurumlar?

EK 9.İNCELEME DEĞERLENDİRME KONTROL LİSTESİ

European Commission, (2001c), **Guidance on EIA EIS Review**, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, June, ISBN 92-894-1336-0. (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-guidelines/g-review-fulltext.pdf>)’den ve Çevre ve Orman Bakanlığı ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi çalışmalarından yararlanmıştır.

BÖLÜM 1. PROJENİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
Projenin Amaçları ve Fiziksel Özellikleri				
1.1	Projeye neden ihtiyaç duyulduğu ve projenin amaçları açıklanmış mı?			
1.2	Uygulama programı, projenin inşaat, işletme ve işletmeye kapatılması aşamalarının tahmini süreleri ile başlangıç ve bitiş tarihleri de verilerek tanımlanmış mı? <i>(Bu bağlamda, projenin ana aşamaları içindeki farklı faaliyet aşamaları da girer, örneğin madencilik faaliyetlerinde madenin çıkarılması aşaması, belirtilmelidir.)</i>			
1.3	Projenin tüm ana bileşenleri tanımlanmış mı? <i>(Bu konu hakkında daha fazla bilgi için, bu raporda sunulan Kapsam Belirleme Kontrol Listesi’nin birinci bölümüne, “proje özellikleri” kısmına bkz.)</i>			
1.4	Tüm proje bileşenlerinin yerleri, gerektiği şekilde harita, plan ve şekiller kullanılarak tanımlanmış mı?			
1.5	Proje alan(lar)ının genel yerleşim plan(lar)ı tanımlanmış mı? <i>(Açık alanlar, binalar, diğer fiziksel yapılar, yeraltı çalışmaları, kıyı çalışmaları, depo alanları ve tesisleri, su yapıları, bitkilendirme, ulaşım koridorları, sınırlar dahil olmak üzere)</i>			
1.6	Doğrusal projelerde, güzergah koridoru, düşey ve yatay planlar, tüneller ve hafriyat işleri tanımlanmış mı?			
1.7	Proje kapsamındaki tüm inşaat faaliyetleri tanımlanmış mı?			
1.8	Proje kapsamındaki tüm işletme faaliyetleri tanımlanmış mı?			
1.9	Projenin işletmeye kapatılması aşamasındaki tüm faaliyetler tanımlanmış mı? <i>(Örneğin; kapatma, ekipmanların sökülmesi, yıkma, alanı boşaltma, rehabilitasyon-doğaya yeniden kazandırma, arazinin yeniden kullanımı, vb..)</i>			
1.10	Proje için ihtiyaç duyulan ek hizmetler ya da diğer yatırımlar tanımlanmış mı? <i>(Örneğin ulaşım, nakliye, su, kanalizasyon, atık bertarafı, elektrik, telekomünikasyon gibi hizmetler ya da örneğin yollar, limanlar, elektrik iletim hatları, boru hatları gibi diğer yatırım projeleri)</i>			
1.11	Proje nedeniyle ya da projenin sonucunda ortaya çıkabilecek diğer gelişmeler ya da yatırımlar belirlenmiş mi? <i>(Örneğin, yeni konutlar, yollar, su ya da kanalizasyon altyapısı, kum, mıcır, çakıl gibi malzemelerin çıkarılması)</i>			

BÖLÜM 1. PROJENİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
1.12	Proje nedeniyle ya da projenin sonucunda değişecek ya da sona erecek mevcut faaliyetler belirlenmiş mi?			
1.13	Proje ile birlikte kümülatif (toplam) etkilere neden olabilecek mevcut ya da planlanan diğer faaliyetler ya da yatırımlar belirlenmiş mi?			
Proje Alanı ve Ölçeği				
1.14	Projenin kalıcı bileşenlerinin herbirinin kapladığı alanın büyüklüğü belirtilmiş mi; ve ölçekli bir harita üzerinde gösterilmiş mi? <i>(Ulaşım düzenlemeleri, peyzaj ve ek tesisler de dahil olmak üzere)</i>			
1.15	İnşaat için geçici olarak kullanılacak alanın büyüklüğü belirtilmiş mi; ve haritada gösterilmiş mi?			
1.16	Projenin işletmesi için geçici olarak kullanılan arazinin eski haline getirilmesi ve gelecekteki arazi kullanım durumu tanımlanmış mı? <i>(Örneğin, maden çıkarılan ya da taş ocağı olarak işletilen alanlar)</i>			
1.17	Projenin bir parçası olarak geliştirilen diğer yapıların ya da faaliyetlerin boyutları, büyüklüğü tanımlanmış mı? <i>(Örneğin binanın taban alanı ve yüksekliği; hafriyat miktarı; bitkilendirme alanı ve bitkilerin yüksekliği; toprak set, baca köprüleri gibi yapıların yüksekliği; suyun debisi ya da derinliği gibi)</i>			
1.18	Projenin bir parçası olarak inşa edilen yapıların ya da diğer tesislerin şekli (formu) ve dış görünüşü tanımlanmış mı? <i>(Örneğin, mazlemelerin türü, cilası ve rengi, bina ve yapıların mimari tasarımı, bitki türleri, zemin yüzeyleri vb.)</i>			
1.19	Kentsel ve benzeri kalkınma projeleri için, yeni yerleşimlerin nüfusu ve diğer özellikleri, ya da iş topluluklarının sayıları ve diğer özellikleri tanımlanmış mı?			
1.20	İnsanların ya da işyerlerinin yerlerinin değiştirilmesini içeren projeler için, yeniden yerleştirilecek nüfus ve işyerlerinin sayıları ve diğer özellikleri tanımlanmış mı?			
1.21	Yeni ulaşım altyapısı ya da trafik yükünü önemli ölçüde arttıran projelerde, proje sonucunda ortaya çıkan ya da güzergahı değiştirilen yeni trafiğin türü, hacmi, zamansal ve coğrafi dağılımı tanımlanmış mı?			
Üretim Süreçleri, Yöntemleri ve Kullanılan Kaynaklar				
1.22	Projenin işletme süreçlerinin tamamı tanımlanmış mı? <i>(Örneğin, üretim ya da mühendislik prosesleri, başlıca hammadde üretimi, tarım ya da ormancılık üretimi yöntemleri, maden çıkarma ve mazleme alımı prosesleri)</i>			
1.23	Projenin ortaya çıkardığı ürünlerin türleri ve miktarları tanımlanmış mı? <i>(Bunlar ana hammaddeler ya da üretilmiş mallar olabilir; elektrik enerjisi ya da su gibi ürünler; evler, ulaşım, perakendecilik, rekreasyon, eğitim, belediye hizmetleri [su, atıklar, vb.] gibi hizmet ya da mallar olabilir.)</i>			

BÖLÜM 1. PROJENİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
1.24	İnşaat ve işletme için gerekli hammaddelerin ve enerjinin türü ve miktarı belirtilmiş mi?			
1.25	Hammadde temini ve kullanımı çevresel açıdan değerlendirilmiş mi?			
1.26	Enerji ve hammadde kullanımı verimlilik açısından değerlendirilmiş mi?			
1.27	Proje kapsamında kullanılan, depolanan ya da üretilen tehlikeli maddeler tanımlanmış ve miktarları belirtilmiş mi? • inşaat aşamasında • işletme aşamasında • işletmeye kapatma aşamasında			
1.28	Hammaddelerin proje alanına ulaştırılması, ve bu kapsamdaki trafik hareketlerinin sayısı tanımlanmış mı? (kara, demir ve deniz ulaşımı dahil; günlük ya da aylık trafik hareketleri) • inşaat aşamasında • işletme aşamasında • işletmeye kapatma aşamasında			
1.29	Projenin neden olduğu ya da proje sonucunda ortadan kalkan istihdam tanımlanmış mı? • inşaat aşamasında • işletme aşamasında • işletmeye kapatma aşamasında			
1.30	Proje alanına işçi, personel ve ziyaretçilerin ulaşımı için yapılan ulaşım düzenlemeleri ve trafik hareketleri tanımlanmış mı? • inşaat aşamasında • işletme aşamasında • işletmeye kapatma aşamasında			
1.32	Proje personeli ve çalışanları ya da geçici işçiler için sağlanan konut ve hizmetler tanımlanmış mı? (Bu madde, inşaat için ya da uzun vadeli olarak proje için alana önemli miktarda işgücünün göç etmesini gerektiren projeler ile ilgilidir.)			
Atıklar, Deşarj ve Emisyonlar				
1.33	Proje sonucunda ortaya çıkan katı atıkların türü ve miktarı belirtilmiş mi? (İnşaat ve yıkım atıkları, hafriyat fazlası, proses atıkları, yan ürünler, fazla ya da iskarta ürünler, tehlikeli atıklar, evsel atıklar ya da ticari atıklar, tarım ya da ormancılık atıkları, arazinin hazırlanmasın-dan kaynaklanan atıklar, madencilik atıkları, işletmeye kapatma aşamasında ortaya çıkan atıklar dahil) • inşaat aşamasında • işletme aşamasında • işletmeye kapatma aşamasında			
1.34	Proje sonucunda ortaya çıkan katı atıkların bileşimi/içeriği, toksisitesi ya da diğer tehlikeli özellikleri değerlendirilmiş mi?			
1.35	Bu katı atıkların toplanması, depolanması, işlenmesi/arıtılması, nakliyesi ve nihai bertarafına ilişkin yöntemler tanımlanmış mı?			
1.36	Tüm katı atıkların nihai bertarafının yapılacağı			

BÖLÜM 1. PROJENİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
	yerler tanımlanmış mı?			
1.37	Proje sonucunda ortaya çıkan atıksuların türü ve miktarı belirtilmiş mi? (<i>Drenaj ve yüzey akışı, proses atıksuları, soğutma suyu, arıtılmış atıksular, evsel atıksu dahil</i>) • inşaat aşamasında • işletme aşamasında • işletmeye kapatma aşamasında			
1.38	Proje sonucunda ortaya çıkan tüm atıksuların bileşimi, toksisitesi ya da diğer tehlikeli özellikleri değerlendirilmiş mi?			
1.39	Bu atıksuların toplanması, depolanması (örneğin dengeleme amacıyla), arıtılması, iletilmesi ve nihai deşarj noktasına ilişkin yöntemler tanımlanmış mı?			
1.40	Tüm atıksuların nihai olarak deşarj edileceği alıcı ortamlar tanımlanmış mı?			
1.41	Projeden kaynaklanan gaz ya da partikül madde emisyonlarının türü ve miktarı belirtilmiş mi? (<i>Prosesten kaynaklanan emisyonlar, kaçak emisyonlar, sabit ve mobil santrallerde fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan emisyonlar, trafik kaynaklı emisyonlar, malzeme ve kimyasalların kullanılmasından kaynaklanan tozlar, ve kokular dahil</i>) • inşaat aşamasında • işletme aşamasında • işletmeye kapatma aşamasında			
1.42	Projeden kaynaklanan emisyonların bileşimi, toksisitesi ya da diğer tehlikeli özellikleri değerlendirilmiş mi?			
1.43	Atmosfer emisyonlarının toplanması, arıtılması ve nihai olarak atmosfere atılmasına ilişkin yöntemler tanımlanmış mı?			
1.44	Emisyon kaynakları/ emisyonların yerleri ve emisyonların özellikleri belirtilmiş mi? (<i>Örneğin, baca yüksekliği, gaz çıkış hızı ve sıcaklığı, vb...</i>)			
1.45	Artık ve atıkların geri kazanılmasına ilişkin potansiyel tanımlanmış mı? (<i>Katı atıkların ve atıksuların yeniden kullanımı, geri dönüşümü ve bunlardan enerji elde edilmesi dahil</i>)			
1.46	Projeden kaynaklanacak gürültü, ısı, ışık ya da elektromanyetik radyasyon tanımlanmış ve miktarı belirtilmiş mi? (<i>Ekipmanlar, prosesler, inşaat faaliyetleri, trafik, aydınlatma, vb. dahil</i>)			
1.47	Tüm atık, deşarj ve emisyonların miktarının ve bileşiminin/içeriğinin tahmin edilmesinde kullanılan yöntemler tanımlanmış mı; ve karşılaşılan zorluklar belirtilmiş mi?			
1.48	Atık, deşarj ve emisyonlara ilişkin tahminlerdeki belirsizlikler tartışılmış mı?			

BÖLÜM 1. PROJENİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
Kaza Riski ve Tehlikeler				
1.49	Projeden kaynaklanabilecek riskler tanımlanmış mı? • tehlikeli maddelerin kullanılmasından kaynaklanan riskler • dökülme, yangın ve patlamadan kaynaklanan riskler • trafik kazası riskleri • proses ve tesislerdeki arızalardan kaynaklanan riskler • projenin doğal afetlere maruz kalması sonucunda olabilecek riskler (<i>deprem, sel, toprak kayması, vb.'den kaynaklanan riskler</i>)			
1.50	Kazaların ve olağandışı olayların önlenmesine yönelik önlemler ve bu gibi durumlarda uygulanacak acil durum önlemleri tanımlanmış mı? (<i>Önleyici tedbirler, eğitimler, acil durum planları, vb...</i>)			
Projenin Tanımına İlişkin Diğer Sorular				

BÖLÜM 2. ALTERNATİFLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
Alternatiflerin Değerlendirilmesi				
2.1	Projenin geliştirilme süreci tanımlanmış mı ve bu süreçte dikkate alınan alternatifler belirtilmiş mi? <i>(Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bu rapordaki “Kapsam Belirleme” bölümüne bkz.)</i>			
2.2	Projenin gerçekleştirilmemesi halinde (eylemsizlik alternatifi) ortaya çıkacak koşullar ve çevresel özellikler tanımlanmış mı?			
2.3	Alternatifler gerçekçi ve projeye özgü mü?			
2.4	Önerilen projenin seçilmesinin nedenleri, bu seçimde rol oynayan çevresel hususlar dahil, açıklanmış mı?			
2.5	Değerlendirilen alternatiflerin başlıca çevresel etkileri, önerilen projenin çevresel etkileri ile karşılaştırılmış mı?			
Alternatiflerin Değerlendirilmesine İlişkin Diğer Sorular				

BÖLÜM 3. PROJEDEN ETKİLENMESİ OLASI ÇEVRENİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
Çevrenin Özellikleri				
3.1	Proje alanı ve çevresindeki mevcut arazi kullanımı tanımlanmış mı; ve bu alanda yaşayan ya da bu alanı kullanan kişiler belirlenmiş mi? <i>(Konut, ticari, endüstriyel, tarımsal kullanımlar, rekreasyon alanları, halka açık alanlar, ve bina, yapı ve diğer taşınmazlar dahil)</i>			
3.2	Proje alanı ve çevresindeki topoğrafya, jeolojik yapı ve toprak özellikleri tanımlanmış mı?			
3.3	Alanın önemli topoğrafik ya da jeolojik özellikleri belirtilmiş ve toprak özellikleri ve kullanımı tanımlanmış mı? <i>(Toprak kalitesi, stabilite ve erozyon, tarım amaçlı kullanım ve arazi kullanım kabiliyeti dahil)</i>			
3.4	Proje alanı ve çevresinde projeden etkilenebilecek flora ve fauna türleri ve habitatlar tanımlanmış mı; ve bu alanlar uygun harita(lar) üzerinde gösterilmiş mi?			
3.5	Projeden etkilenebilecek türlerin popülasyonları ve bu türlerin kullandığı habitatların özellikleri tanımlanmış mı; ve bunlar arasında koruma altına alınmış türler ya da alanlar var mı?			
3.6	Alandaki su kaynakları tanımlanmış mı? <i>(Akarsular ve yüzey suları, yeraltı suları, haliçler, kıyı suları, denizler, yüzey akışı ve drenaj dahil.) (Önemli Not: Proje su kaynaklarını etkilemeyecekse, bu madde ilgili değildir.)</i>			
3.7	Projeden etkilenebilecek su kaynaklarının hidrolojisi, kalitesi ve kullanımı tanımlanmış mı? <i>(Su temini, balıkçılık, spor amaçlı balık tutma, yüzme, rekreasyon, denizcilik, atıksu deşarjı dahil)</i>			
3.8	Yerel iklimsel özellikler ve meteorolojik koşullar ve mevcut hava kalitesi tanımlanmış mı? <i>(Önemli Not: Proje atmosferik özellikleri ve hava kalitesini etkilemeyecekse, bu madde ilgili değildir.)</i>			
3.9	Mevcut gürültü seviyesi tanımlanmış mı? <i>(Önemli Not: Proje akustik çevreyi etkilemeyecekse, bu madde ilgili değildir.)</i>			
3.10	Işık, ısı, elektromanyetik radyasyona ilişkin mevcut durum tanımlanmış mı? <i>(Önemli Not: Proje bu çevresel özellikleri etkilemeyecekse, bu madde ilgili değildir.)</i>			
3.11	Çevrede projeden etkilenebilecek varlıklar, taşınmazlar var mı? <i>(Binalar, diğer yapılar, mineral kaynaklar, su kaynakları dahil)</i>			
3.12	Proje alanı ve çevresinde, projeden etkilenebilecek arkeolojik, tarihi, mimari ya da diğer sosyal ya da kültürel öneme sahip alanlar ya da yapılar var mı; ve bunlar arasında koruma altına alınanlar var mı?			
3.13	Koruma altına alınmış peyzaj değeri yüksek ve görsel değere sahip yerler de dahil olmak üzere projeden etkilenebilecek peyzaj özellikleri tanımlanmış mı?			

BÖLÜM 3. PROJEDEN ETKİLENMESİ OLASI ÇEVRENİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
3.14	Proje alanındaki nüfus, sosyal ve sosyo-ekonomik koşullar (örneğin istihdam) tanımlanmış mı?			
3.15	Projenin gerçekleşmemesi halinde, yukarıdaki çevresel özelliklerde gelecekte meydana gelebilecek değişiklikler tanımlanmış mı? (<i>"Eylemsizlik" alternatifinde gelecekteki çevresel özellikler</i>)			
Veri Toplama ve Saha Çalışması Yöntemleri				
3.16	Çalışma alanı, projeden etkilenebilecek alanın tamamını kapsayacak şekilde seçilmiş mi?			
3.17	Mevcut çevresel özellikler ile ilgili bilgi toplamak için tüm ilgili ulusal ve yerel kurum ve kuruluşlarla görüşülmüş mü?			
3.18	Mevcut çevresel özelliklere ilişkin veri ve bilgi kaynakları açıkça belirtilmiş mi; bu kaynaklara raporda gereğince atıf yapılmış mı?			
3.19	Mevcut çevresel özellikleri belirlemek için yürütülen Çevresel Veritabanı çalışmaları kapsamında kullanılan yöntemler, karşılaşılan zorluklar ve verilerdeki belirsizlikler tanımlanmış mı?			
3.20	Yöntemler, amaçlarına uygun olarak kullanılmış mı?			
3.21	Mevcut çevresel özelliklere ilişkin bilgi ve veri eksiklikleri belirlenmiş mi; ve bu eksik verilerin nasıl toplandığı ya da etki değerlendirmesi çalışmalarında veri/bilgi eksikliğinin nasıl göz önüne alındığı açıklanmış mı?			
3.22	Mevcut çevresel özelliklerin yeterli ayrıntıda belirlenebilmesi için gereken saha çalışmaları herhangi bir nedenle gerçekleştirilemiyorsa, bu nedenler açıklanmış mı ve bu çalışmaların daha sonra gerçekleştirilmesine yönelik öneriler getirilmiş mi?			
Projeden Etkilenmesi Olası Çevrenin Tanımına İlişkin Diğer Sorular				

BÖLÜM 4. PROJENİN OLASI ÖNEMLİ ETKİLERİNİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
Etkiler için Kapsam Belirleme				
4.1	ÇED çalışmasının kapsamının belirlendiği süreç açıklanmış mı? (Bu konuda yardım için, Kapsam Belirleme Kontrol Listesine bkz.)			
4.2	Kapsam belirleme için sistematik bir yaklaşım benimsenmiş mi?			
4.3	Kapsam belirleme sırasında tüm paydaşlara danışılmış mı?			
4.4	Danışılan paydaşların yorumları ve görüşleri sunulmuş mu?			
Doğrudan (Birincil) Etkilerin Tahmin Edilmesi				
4.5	Arazi kullanımı, insanlar ve taşınmazlar üzerindeki doğrudan (birincil) etkiler tanımlanmış, ve uygun olduğu hallerde miktarı (boyutu) belirtilmiş mi?			
4.6	Jeolojik özellikler ve toprak özellikleri üzerindeki doğrudan etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			
4.7	Flora, fauna ve habitatlar üzerindeki doğrudan etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			
4.8	Hidroloji ve su kalitesi üzerindeki doğrudan etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			
4.9	Su kullanımı üzerindeki doğrudan etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			
4.10	Hava kalitesi ve iklim koşulları üzerindeki doğrudan etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			
4.11	Akustik çevre üzerindeki doğrudan etkiler (gürültü ve vibrasyon) tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			
4.12	Isı, ışık ya da elektromanyetik radyasyondan kaynaklanan doğrudan etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			
4.13	Taşınmazlar ve varlıklar üzerindeki doğrudan etkiler ve yenilenemeyen doğal kaynakların (fosil yakıtlar, mineraller) tüketilmesi tanımlanmış mı?			
4.14	Kültürel öneme sahip yerler ya da varlıklar üzerindeki doğrudan etkiler tanımlanmış mı?			
4.15	Peyzaj kalitesi ve manzara izleme noktaları üzerindeki doğrudan etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			
4.16	Civardaki nüfus yapısı, sosyal ve sosyo-ekonomik koşullar üzerindeki doğrudan etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			

BÖLÜM 4. PROJENİN OLASI ÖNEMLİ ETKİLERİNİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
Dolaylı, İkincil, Geçici, Kısa Vadeli, Kalıcı, Uzun Vadeli, Kaza Sonucu Oluşan, ve Kümülatif (Toplam) Etkilerin Tahmin Edilmesi				
4.17	Çevre üzerindeki doğrudan (birincil) etkilerin diğer çevresel özellikler üzerinden neden olabileceği ikincil etkiler tanımlanmış mı ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi? (Örneğin; toprak, hava ve su kirliliği ya da gürültü nedeniyle flora, fauna ve habitatlar üzerindeki etkiler; hidroloji ya da su kalitesindeki değişiklikler nedeniyle su kullanımı üzerindeki etkiler; toprağın kuruması nedeniyle arkeolojik kalıntılar üzerindeki etkiler; vb..)			
4.18	Projenin inşaatı sırasında, ya da işletme ve kapanış aşamalarındaki kısa süreli faaliyetler nedeniyle ortaya çıkan geçici, kısa vadeli etkiler tanımlanmış mı?			
4.19	Projenin inşaat, işletme ya da işletmeye kapatılması aşamalarında kaynaklanan kalıcı çevresel etkiler tanımlanmış mı?			
4.20	Projenin ekonomik ömrü süresince gerçekleştirilen faaliyetler ya da kirleticilerin alıcı ortamlarda birikmesi nedeniyle ortaya çıkan uzun vadeli etkiler tanımlanmış mı?			
4.21	Kaza, beklenmedik olaylar ya da projenin doğal ya da insan kaynaklı afetlere maruz kalmasından kaynaklanabilecek etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi?			
4.22	Ana projeye yardımcı faaliyetlerden kaynaklanan çevresel etkiler belirtilmiş mi? (Yardımcı faaliyetler projenin bir parçasıdır, ancak genellikle ana proje alanından uzakta gerçekleştirilir; örneğin ulaşım yollarının ve altyapının inşası; projenin neden olacağı trafik hareketleri; çakıl, kum, mıcır ya da diğer hammaddelerin çıkarılması; enerji üretimi ve temini; sıvı ve katı atıkların bertarafı, vb..)			
4.23	Dolaylı yatırımlardan kaynaklanan dolaylı etkiler tanımlanmış mı? ("Dolaylı yatırımlar" diğer projelerdir; ana projenin bir parçası değildirler; örneğin, projenin gerçekleştirilmesi için gerekli yeni mal ve hizmetlerin sağlanması, projeden kaynaklanan yeni nüfusa ya da iş çevrelerine konut sağlanması gibi amaçlarla proje nedeniyle ihtiyaç duyulan ve tetiklenen faaliyetlerdir. Proje kapsamında olmayan bu tür faaliyetlerden kaynaklanan etkiler ise projenin dolaylı etkileri olarak tanımlanır.)			
4.24	Bölgede mevcut ya da planlanan diğer kalkınma faaliyetleri ile birlikte projenin kümülatif (toplam) etkileri tanımlanmış mı? (Geleceğe yönelik farklı senaryolar, en kötü hal senaryosu da dahil olmak üzere, tanımlanmalıdır.) Kümülatif etkilerin değerlendirilmesi hakkında daha fazla bilgi için aşağıdaki adrese bkz: http://europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-support			
4.25	Her etkinin coğrafi açıdan etkileyeceği alan, süresi, sıklığı, geri döndürülebilir olup olmadığı ve ortaya çıkma olasılığı gerektiği şekilde tanımlanmış mı?			

BÖLÜM 4. PROJENİN OLASI ÖNEMLİ ETKİLERİNİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
İnsan Sağlığı ve Sürdürülebilir Gelişmeye İlişkin Etkilerin Tahmin Edilmesi				
4.26	İnsan sağlığı ve refahı üzerindeki birincil ve ikincil etkiler tanımlanmış ve uygun olduğu hallerde miktarı belirtilmiş mi? (Örneğin, toksik maddelerin çevreye deşarjı nedeniyle ortaya çıkan sağlık etkileri, proje ile ilgili ciddi tehlikelerden kaynaklanan sağlık riskleri, projenin hastalık vektörlerinde değişikliklere neden olması sonucunda ortaya çıkan etkiler, yaşam koşullarındaki değişiklikler, etkilenme olasılığı yüksek gruplar üzerindeki etkiler, vb..)			
4.27	Biyoçeşitlilik, küresel iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma gibi konular üzerindeki etkiler uygun şekilde ele alınmış mı?			
Etki Öneminin Değerlendirilmesi				
4.28	Tahmin edilen her etkinin önemi, yasal mevzuat ile uyum açısından değerlendirilmiş ve etkilenen insan, kaynak ya da diğer alıcıların sayısı, önemi ve hassasiyeti dikkate alınarak ele alınmış mı?			
4.29	Etkilerin önemi yasal mevzuata göre değerlendirilirken uygun yerel, ulusal ya da uluslararası standartlar kullanılmış ve ilgili rehber dokümanlara uyulmuş mu?			
4.30	Çevre üzerindeki olumsuz etkilerin yanı sıra olumlu etkiler de belirtilmiş mi?			
4.31	Her etkinin önemi açıkça belirtilmiş mi?			
Etki Değerlendirmesi Yöntemleri				
4.32	Etkilerin tahmin edilmesinde kullanılan yöntemler tanımlanmış mı; ve bu yöntemlerin seçilmesinin nedenleri, karşılaşılan zorluklar ve sonuçlardaki belirsizlikler ele alınmış mı?			
4.33	Projenin ayrıntıları ve etkileri hakkında belirsizlik söz konusu olduğunda, en kötü hal senaryolarına göre yapılan tahminler tanımlanmış mı?			
4.34	Etki tahmini ya da etki değerlendirmesi için gerekli verilerin toplanmasında zorluklarla karşılaşıldığında, bu zorluklar açıkça belirtilmiş ve sonuçlar üzerindeki etkileri dikkate alınmış mı?			
4.35	Etkilerin önemini değerlendirilmesinin dayandığı temel açıkça ortaya konulmuş mu?			
4.36	Alınması önerilen tüm etki azaltıcı önlemlerin uygulanması halinde kalan/süren etkilerin neler olacağı ortaya konulmuş mu; bir başka deyişle önlemlere rağmen kalan/süren etkiler tanımlanmış mı?			
4.37	Her etkinin raporda ele alınmış düzeyi, proje için olumlu karar (onay) verilmesi açısından arz ettiği önem düzeyine uygun mu? Raporda yer alan açıklama ve tartışmalarda, kilit konular üzerinde odaklanılıyor ve ilgisiz ve gereksiz bilgilerden kaçınılıyor mu?			

BÖLÜM 4. PROJENİN OLASI ÖNEMLİ ETKİLERİNİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
4.38	Daha az önem arz eden konular daha az vurgulanırken; projenin en önemli, başlıca olumsuz etkileri gerektiği şekilde vurgulanmış mı?			
Olası Etkilerin Tanımına İlişkin Diğer Sorular				

BÖLÜM 5. ETKİ AZALTICI ÖNLEMLERİN TANIMI				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
Etki Azaltıcı Önlemlerin Tanımı				
5.1	Çevre üzerinde önemli olumsuz etkiler söz konusu olduğunda, bu etkileri azaltmaya yönelik önlemler ortaya konulmuş mu?			
5.2	Olumsuz etkileri azaltmak için alınması önerilen önlemler açıkça tanımlanmış mı; ve bu önlemlerin etki boyutunu ve önemini ne kadar azaltacağı açıkça ortaya konulmuş mu?			
5.3	Alınacak önlemlerin etki boyutunu ve önemini ne kadar azaltacağı konusunda belirsizlikler varsa, bu durum açıklanmış mı?			
5.4	Önerilen etki azaltıcı önlemlerin uygulanması konusunda proje sahibi açık bir taahhüt veriyor mu; yoksa önlemler sadece öneri ya da tavsiye olarak mı kalıyor?			
5.5	Önerilen etki azaltıcı önlemlerin seçilme nedenleri açıklanıyor mu?			
5.6	Etki azaltıcı önlemlerin uygulanmasına ilişkin sorumluluklar, finansman kaynakları dahil, açıkça belirtiliyor mu?			
5.7	Önemli olumsuz etkileri azaltıcı önlemlerin uygulanamaz olduğu ya da proje sahibinin önlem alınmasını önermediği durumlarda, bunun nedenleri açıkça belirtilmiş mi?			
5.8	ÇED ekibi ve proje sahibi, etkilere karşı alınacak önlemler konusunda tüm olası alternatifleri ve yaklaşımları dikkate almış mı? Örneğin, alternatif stratejiler ya da yer seçimi alternatifleri, etkilerden kaçınma ya da etkileri azaltmaya yönelik önlemler, proje tasarımı ve yerleşimindeki değişiklikler, yöntem ve proses değişiklikleri, arıtma, uygulama planları ve yönetim uygulamalarındaki değişiklikler, rehabilitasyon ve telafi/tazmin etmeye yönelik önlemler dikkate alınmış mı?			
5.9	Kalan/süren etkileri izlemek ve yönetmek için gerekli faaliyetler/ düzenlemeler önerilmiş mi?			
5.10	Önerilen etki azaltıcı önlemlerin olumsuz etkileri olması halinde bunlar tanımlanmış mı?			
Önlemlerin Tanımına İlişkin Diğer Sorular				

BÖLÜM 6. TEKNİK OLMAYAN ÖZET				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
Teknik Olmayan Özet				
6.1	Raporda, teknik olmayan bir özet yer alıyor mu?			
6.2	Özette, proje, proje alanı ve çevresi, çevre üzerindeki etkiler ve alınması öngörülen etki azaltıcı önlemler kısa ve öz ancak kapsamlı şekilde tanımlanmış mı?			
6.3	Özette, projeye ve çevresel etkilerine ilişkin önemli belirsizlikler açıkça belirtiliyor mu?			
6.4	Özette, projenin izin, ruhsat, onay süreci ve ÇED'in bu süreçteki rolü açıklanıyor mu?			
6.5	Özette, etki değerlendirmesinde kullanılan yaklaşımın genel bir özeti yer alıyor mu?			
6.6	Özet, teknik terimlerden, ayrıntılı verilerden ve bilimsel tartışmalardan kaçınılarak teknik olmayan bir dille yazılmış mı?			
6.7	Özet, halktan bir kişi tarafından anlaşılabilir şekilde yazılmış mı?			
Teknik Olmayan Özete İlişkin Diğer Sorular				

BÖLÜM 7. SUNUM KALİTESİ				
No.	İnceleme-Değerlendirme Sorusu	İlgili mi? (E/H)	Bilgi yeterli mi? (E/H)	Ne tür ek bilgiye ihtiyaç var?
Sunum Kalitesi				
7.1	Bilgiye, bir ya da daha fazla ciltten oluşan bir doküman ile ulaşılabiliyor mu?			
7.2	ÇED raporu ve ekleri, okuyucunun bilgiyi rahatça bulabileceği şekilde, açık ve mantıklı bir şekilde düzenlenmiş mi?			
7.3	Raporun (ve eklerinin) başında içindikiler tablosu var mı?			
7.4	Raporun hazırlanmasında izlenen süreç açık bir şekilde tanımlanmış mı?			
7.5	Raporun sunumu kısa ve öz ama aynı zamanda kapsamlı mı; ilgisiz veri ve bilgi verilmesinden kaçınılmış mı?			
7.6	Sunumda tablolar, şekiller, haritalar, fotoğraflar ve diğer grafiklerden etkin bir şekilde faydalanılmış mı?			
7.7	Raporda, ana metnin anlaşılması için gerekli olmayan teknik ayrıntılar ve bilgilerin sunulması için eklerden yararlanılmış mı?			
7.8	Raporda yapılan tüm analiz ve değerlendirmeler ve varılan tüm sonuçlar, yeterli ölçüde veri ve ispatlarla desteklenmiş mi?			
7.9	Tüm veri kaynakları kaynaklar bölümünde belirtilmiş mi; metnin içinde bu kaynaklara gereken atıflar yapılmış mı?			
7.10	Rapor ve eklerinin tamamında tutarlı bir terminoloji kullanılmış mı?			
7.11	Okuyucunun raporu ve eklerini tek bir dokümanmış gibi okuyabilmesine yardımcı olmak için bölümler arasında atıflar yapılarak raporda bütünlük sağlanmış mı?			
7.12	Rapor, açık bir şekilde adil ve mümkün olduğunca tarafsız ve nesnel mi?			
Sunum Kalitesine İlişkin Diğer Sorular				

ÇED RAPORUNUN GENEL DEĞERLENDİRMESİ			
ÇED raporunda sunulan bilginin kalitesinin genel bir değerlendirmesi yapılmak istenirse, bu amaçla aşağıdaki tablo kullanılabilir.			
No.	İnceleme-Değerlendirme Başlığı	Puan	Yorum
1.	PROJENİN TANIMI		
2.	ALTERNATİFLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ		
3.	ETKİLENMESİ MUHTEMEL ÇEVRENİN TANIMI		
4.	OLASI ÖNEMLİ ETKİLERİN TANIMI		
5.	ETKİ AZALTICI ÖNLEMLERİN TANIMI		
6.	TEKNİK OLMAYAN ÖZET		
7.	SUNUM KALİTESİ		
Genel Değerlendirme (Genel Puan):			
Yorum:			

EK 10.ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ YÖNETMELİĞİ

**16.12.2003 Tarih ve 23318 Sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanmıştır.
(Değişikliğin yayımlandığı Resmi Gazete Tarih:16 Aralık 2004 Sayı: 25672
Değişiklikler İşlenmiştir).**

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar

Amaç

Madde 1- Bu Yönetmeliğin amacı, Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2- Bu Yönetmelik;

- a) Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu ile Proje Tanıtım Dosyasının hangi tür projeler için isteneceği ve içereceği konuları,
- b) Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları,
- c) Çevresel Etki Değerlendirmesi için Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonunun oluşturulması ile ilgili çalışmaları,
- d) Yönetmelik kapsamına giren projelerin işletme öncesi, işletme sırası ve işletme sonrası dönemde izlenmesi ve denetlenmesini,
- e) Çevresel Etki Değerlendirmesi sisteminin, çevre yönetiminde etkin ve yaygın biçimde uygulanabilmesi ve kurumsal yapısının güçlendirilmesi için gerekli eğitim çalışmalarını kapsar.

Dayanak

Madde 3- Bu Yönetmelik 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanununun 10 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar ve Kısaltmalar

Madde 4- Bu Yönetmelikte geçen;

Bakanlık: Çevre ve Orman Bakanlığını,

Çevre: Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı,

Etki: Bir projenin hazırlık, inşaat ve işletme sırasında ya da işletme sonrasında, çevre unsurlarında doğrudan ya da dolaylı olarak, kısa veya uzun dönemde, geçici ya da kalıcı, olumlu ya da olumsuz yönde ortaya çıkması olası değişiklikleri,

Etki Alanı: Gerçekleştirilmesi planlanan bir projenin işletme öncesi, işletme sırası ve işletme sonrasında çevre unsurları olarak olumlu veya olumsuz yönde etkilediği alanı,

Proje: Gerçekleştirilmesi planlanan yatırıma ait inşaat çalışmaları, diğer tesisat ya da planların uygulanması veya yer altı kaynaklarının değerlendirilmesi işlemini,

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED): Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ya da olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaları,

Çevresel Etki Değerlendirmesi Süreci: Gerçekleştirilmesi planlanan projenin çevresel etki değerlendirmesinin yapılması için 8 ve 16 ncı

maddelerde belirtilen başvuru ile başlayan ve işletme sonrası çalışmaların uygun hale geldiğinin belirlenmesi ile sona eren süreci,

Proje Tanıtım Genel Formatı: Gerçekleştirilmesi planlanan, EK-I listesinde yer alan projelerin özelliklerini, yerini, olası etkilerini ve öngörülen önlemleri içeren, projeyi genel boyutları ile tanıtan raporun hazırlanması sırasında esas alınacak EK-III deki genel formatı,

Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu Özel Formatı: Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunun hazırlanmasında esas alınmak üzere; Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonu tarafından projenin önemli çevresel boyutları göz önüne alınmak suretiyle EK-III deki proje tanıtım genel formatında belirtilen ana başlıklar altında ele alınması gereken konuları tanımlayan formatı,

Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu: EK-I listesinde yer alan veya Bakanlıkça "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" kararı verilen bir proje için belirlenen özel formata göre hazırlanacak raporu,

Proje Tanıtım Dosyası: Ek-II listesinde yer alan projelere Çevresel Etki Değerlendirmesi uygulanmasının gerekli olup olmadığının belirlenmesi amacıyla hazırlanan dosyayı,

Seçme, Eleme Kriterleri: Proje Tanıtım Dosyasının hazırlanmasında esas alınacak EK-IV'deki kriterleri,

Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir Kararı: Ek-II listesindeki projelerin çevresel etkilerinin önemli olduğu ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlanması gerektiğini belirten Bakanlık kararını,

Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı: Ek-II listesindeki projelerin önemli çevresel etkilerinin olmadığı ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlanmasına gerek bulunmadığını belirten Bakanlık kararını,

Çevresel Durum Değerlendirme Raporu: Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin ilgili hükümlerine uymadan işletmeye geçmiş mevcut faaliyetler için gerekli çevresel önlemlerin alınmasını sağlamak amacıyla hazırlanan teknik raporu,

Duyarlı Yörelere: Çevresel etkilere karşı biyolojik, fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel nitelikli özellikleri ile duyarlı olan veya mevcut kirlilik yükü çevre ve halk sağlığını bozucu düzeylere ulaştığı belirlenen yörelerle, ülkemiz mevzuatı ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli görülen EK-V de yer alan alanları,

Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı: Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hakkında Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonunca yapılan değerlendirmeler dikkate alınarak, projenin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin, alınacak önlemler sonucu ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeylerde olduğunun saptanması üzerine gerçekleşmesinde sakınca görülmediğini belirten Bakanlık kararını,

Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz Kararı: Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hakkında Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonunca yapılan değerlendirmeler dikkate alınarak, projenin çevre üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle uygulanmasında sakınca görüldüğünü belirten Bakanlık kararını,

Komisyon: Proje için verilecek özel formatın kapsamını, kriterlerini belirlemek ve bu ilkeler doğrultusunda hazırlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunu inceleyip değerlendirmek üzere Bakanlık tarafından kurulan Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonunu,

Proje Sahibi: Bu Yönetmeliğe tabi bir projenin her aşamada yürütülmesini üstlenen gerçek ya da tüzel kişiyi,

İzleme ve Kontrol: "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı alındıktan sonra uygulama aşamasına geçen projenin, bu kararın verilmesine esas ilkeler

doğrultusunda ve çevre değerlerini olumsuz etkilemeyecek biçimde yürütülmesi için yapılan çalışmaların bütünü,

Kapsam ve Özel Format Belirleme Toplantısı : Çevresel Etki Değerlendirmesi Sürecine tabi projeler için Halkın Katılımı Toplantısından sonra yapılacak toplantıyı, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Yetki

Madde 5- Bu Yönetmeliğe tabi projeler hakkında "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu", "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz", "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararlarını verme yetkisi Bakanlığa aittir. Ancak Bakanlık gerekli gördüğü durumlarda "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararının verilmesi konusundaki yetkisini, sınırlarını belirleyerek Valiliklere devredebilir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu veya Proje Tanıtım Dosyası Hazırlama Yükümlülüğü

Madde 6- Bu Yönetmelik kapsamındaki bir projeyi gerçekleştirmeyi planlayan gerçek ve tüzel kişiler; Çevresel Etki Değerlendirmesine tabi projeler için Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu, Ek-II'ye tabi projeler için proje tanıtım dosyası hazırlamak, ilgili makamlara sunmak ve projelerini verilen karara göre gerçekleştirmekle yükümlüdürler.

Kamu kurum ve kuruluşları, bu Yönetmelik hükümlerinin yerine getirilmesi sürecinde proje sahiplerinin isteyeceği her türlü bilgi, doküman ve görüşü vermekle yükümlüdürler.

Bu Yönetmeliğe tabi projeler için "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı alınmadıkça bu projelere hiç bir teşvik, onay, izin, yapı ve kullanım ruhsatı verilemez, proje için yatırıma başlanamaz.

(16 Aralık 2004 tarih ve 25672 sayılı R.G.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çevresel Etki Değerlendirmesi Uygulama Yöntemi

Çevresel Etki Değerlendirmesine Tabi Projeler

Madde 7- Bu Yönetmeliğin;

- a) EK-I listesinde yer alan projeler ile,
- b) Ek-II listesinde bulunup

"Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" kararı verilen projeler için Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlanması zorunludur.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Sürecinin Başlatılması ve Komisyonun Kuruluşu

Madde 8- Proje sahibi, dilekçesi ekinde EK-III de yer alan proje tanıtım genel formatı esas alınarak hazırlanmış dosya ile Bakanlığa başvurur.

Bakanlık, başvuru dosyasındaki bilgi ve belgeleri uygunluk bakımından inceler. Uygun hazırlanmadığı anlaşılan dosya tamamlanmak üzere proje sahibine iade edilir. Proje sahibi, eksikliklerini tamamlayıp dosyayı yeniden Bakanlığa sunar.

İnceleme sonucunda dosyanın uygun hazırlandığına karar verilmesi halinde Bakanlık tarafından başvuru dosyasındaki bilgiler dikkate alınarak,

ilgili kurum ve kuruluş temsilcileri, Bakanlık yetkilileri ile proje sahibi ve/veya temsilcilerinden oluşan bir komisyon kurulur. Bakanlık, proje sahibinden başvuru dosyasını komisyon üyelerinin sayısı kadar çoğaltmasını ister. Bu fıkrada öngörülen işlemler üç işgünü içinde tamamlanır. "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" kararı verilen projeler için, proje sahibi bir dilekçe ekinde bu karar ve proje tanıtım dosyası ile Bakanlığa başvurur. Bu dosya başvuru dosyası olarak işlem görür. Bakanlık bu dosyayı inceler ve belirlediği komisyon üyelerinin sayısı kadar çoğaltılmasını proje sahibinden ister.

Bakanlık başvuru dosyasının bir kopyasını Halkın Katılımı Toplantısı ve Kapsam belirleme toplantısının tarihini ve yerini belirten bir yazı ekinde komisyon üyelerine gönderir ve komisyonu ilk toplantıya çağırır. Komisyona Bakanlık temsilcisi başkanlık eder ve komisyonun sekreteryaya hizmetleri Bakanlıkça yürütülür.

Bakanlık, gerekli gördüğü hallerde, projenin konusu, türü ve proje için belirlenen yerin özelliklerini de dikkate alarak, üniversiteler, enstitüler, araştırma ve uzman kuruluşları, meslek odaları, sendikalar, birlikler, sivil toplum örgütlerinden temsilcileri de komisyon toplantılarına üye olarak çağırabilir.

Komisyonunda kurum ve kuruluş temsilcisi olarak görev yapan üyelerin, yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olmaları ve temsil ettikleri kurum ve kuruluşlar adına görüş vermeye yetkili kılınmış olmaları esastır.

Halkın Katılımı Toplantısı

Madde 9- Komisyonun Kapsam belirleme toplantısından önce, halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere proje sahibi tarafından projenin gerçekleştirileceği yerde Bakanlık ile mutabakat sağlanarak belirlenen tarihte, halkın katılımı toplantısı düzenlenir. Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinden önce proje sahibi tarafından, halkı bilgilendirmek amacıyla anket, seminer vb. çalışmalar yapılabilir.

a) Toplantı yeri Valilik ve proje sahibi tarafından belirlenir ve Valilik tarafından Bakanlığa bildirilir. Toplantı için projeden en çok etkilenmesi beklenen yöre halkının kolaylıkla ulaşabileceği merkezi bir yerin seçilmesine özen gösterilir.

b) Proje sahibi, toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirten bir ilanı ulusal düzeyde yayımlanan bir gazete ile o yörede yayımlanan yerel bir gazetede toplantı tarihinden en az üç gün önce yayınlatır.

c) Toplantı İl Çevre ve Orman Müdürünün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında yapılır. Toplantıda; halkın proje hakkında bilgilendirilmesi, görüş ve önerilerinin alınması sağlanır. Başkan katılımcılardan görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Toplantı tutanağı, bir sureti Valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilir.

Komisyon üyeleri, 8 inci madde de belirlendiği şekilde kendi isteklerine bağlı olarak Kapsam belirleme toplantısı öncesinde proje uygulama yerini inceleyebilir, kendilerine iletilen tarihe göre halkın katılımı toplantısına katılabilirler. Halkın katılımı toplantısı çalışmaları ile ilgili sekreteryaya hizmeti, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından yürütülür.

Komisyonun, Kapsam ve Özel Format Belirleme Toplantısı

Madde 10- Halkın Katılımı, Bilgilendirme, Kapsam Belirleme ve Özel Format verme işlemleri, 12 işgünü içerisinde tamamlanır.

Komisyonun, kapsam ve özel format belirleme amaçlı ilk toplantısında;

a) Proje sahibi, proje hakkında komisyonu bilgilendirir.

b) Bakanlık ve/veya taşra teşkilatı Halkın Katılımı Toplantısı hakkında komisyonu bilgilendirir. Ayrıca halkın katılımı toplantısına katılmış bulunan komisyon üyeleri de görüş ve önerilerini bildirirler.

c) Projenin hangi kapsamda ele alınmasının gerektiğini belirlemek üzere projenin önemli çevresel etkileri göz önüne alınarak EK-III'deki proje tanıtım genel formatında ana başlıklar altında ele alınması gereken konular detaylandırılır, kapsam belirlenir.

d) Komisyon tarafından formata ilave edilmesi ya da formattan çıkarılması gereken hususlar tespit edilir. Halkın Katılımı Toplantısındaki görüş ve öneriler de dikkate alınarak özel format ile Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunu hazırlayacak çalışma grubu belirlenir.

e) Komisyon tarafından belirlenen özel format, proje sahibi ve/veya temsilcisine bu maddede belirlenen süre içerisinde Bakanlık tarafından verilir.

Proje sahibi özel formatın verilmiş tarihinden itibaren bir yıl içinde Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunu Bakanlığa sunmakla yükümlüdür. Bu süre içinde Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu sunulmaz veya gerekçesi belirtilerek ek süre isteminde bulunulmaz ise başvuru geçersiz sayılır. Proje sahibinin süre uzatım talebi Bakanlıkça uygun bulunması halinde altı ayı geçmemek üzere ek süre verilir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunun Bakanlığa Sunulması

Madde 11 - Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu, proje sahibi tarafından bir dilekçe ekinde Bakanlığa sunulur. Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunun özel formata uygunluğu ve belirlenen çalışma grubunda yer alması gereken meslek uzmanlarınca hazırlanıp hazırlanmadığı hakkındaki inceleme Bakanlık tarafından üç işgünü içinde sonuçlandırılır. Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunun özel formata uygun olmadığı ve/veya belirlenen çalışma grubunca hazırlanmadığının anlaşılması halinde, bu hususların yerine getirilmesi için rapor proje sahibine iade edilir. Düzeltilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunun üç ay içinde Bakanlığa sunulmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır.

Özel formata uygun olduğu tespit edilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu, proje sahibi tarafından yeterli sayıda çoğaltılarak Bakanlığa sunulur. Bakanlık, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunu incelemek ve değerlendirmek üzere yapılacak toplantının tarihini ve yerini belirten bir yazı ekinde raporu komisyon üyelerine gönderir.

Proje ile ilgili inceleme değerlendirme sürecinin başladığı ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunun halkın görüşüne açıldığı Bakanlık ve Valilik tarafından uygun araçlarla halka duyurulur.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunu incelemek isteyenler, Bakanlık merkezinde veya İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde duyuru tarihinden itibaren raporu inceleyerek proje hakkında Bakanlığa veya Valiliğe görüş bildirebilirler. Valiliğe bildirilen görüşler Bakanlığa iletilir. Bu görüşler komisyon tarafından dikkate alınır. İnceleme, değerlendirme sürecinin tamamlanmasından sonra bildirilen görüşler dikkate alınmaz.

Komisyonun Çalışma Usulü ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunun İncelenmesi

Madde 12 - Komisyon Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunu, ilk inceleme değerlendirme toplantısından sonraki on işgünü içinde inceler ve değerlendirir.

Komisyon üye sayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Komisyon üyeleri, temsil ettikleri merkezi ve yerel kurum ve kuruluşları ilgilendiren konulardaki yetki, görev ve sorumlulukları çerçevesinde görevlendirilirler, kurum ve kuruluşları adına görüş bildirirler. Komisyon başkanı, üyelerden görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Yazılı görüş veren kurum temsilcilerinin sonraki toplantılara katılmamaya ilişkin istemleri komisyon başkanınca değerlendirilir.

Komisyon, proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir.

Su, toprak vb. analizlerde, tartışmalı durum olması halinde tanık numuneye başvurulabilir. Yetkili uzman kurum ve kuruluşlardan görüş alabilir. Bu işlemlerde gerekli harcamalar proje sahibi tarafından karşılanır.

Komisyon gerekli görürse, görevlendireceği üyeleri aracılığı ile projenin gerçekleştirilmesi planlanan yerde ve benzer tesislerde inceleme yapabilir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunda önemli eksiklik ve yanlışların görülmesi durumunda komisyon, bunların giderilmesini proje sahibinden veya ilgili kurumlardan ister. Bu durumda, inceleme değerlendirme çalışması durdurulur. Eksiklikler tamamlanmadan veya gerekli düzeltmeler yapılmadan komisyon çalışmalarına devam edilemez.

Proje sahibinin Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunda gerekli görülen düzeltmeleri yapıp yeniden Bakanlığa sunmasından sonra, komisyon Bakanlıkça toplantıya çağrılır. Toplantının yapılması ile birlikte inceleme değerlendirme süreci kaldığı yerden işlemeye başlar.

Proje sahibinden Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunda değişiklik yapması en çok iki kez istenebilir. Yapılan düzeltme komisyonca yeterli görülmez ise durum bir tutanakla saptanır ve başvuru Bakanlıkça geçersiz sayılır.

Komisyon tarafından, inceleme değerlendirme toplantıları sırasında;

- a) Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu ve eklerinin yeterli ve uygun olup olmadığı,
- b) Yapılan incelemelerin, hesaplamaların ve değerlendirmelerin yeterli düzeyde veri, bilgi ve belgeye dayandırılıp dayandırılmadığı,
- c) Projenin çevreye olabilecek etkilerinin kapsamlı bir şekilde incelenip incelenmediği,
- d) Çevreye olabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin tespit edilip edilmediği,
- e) Halkın katılımı toplantısının usulüne uygun yapıp yapılmadığı, halkın katılımı toplantısında üzerinde durulan konulara yeterince çözüm getirilip getirilmediğine ilişkin inceleme ve değerlendirmeler yapılır.

Komisyon çalışmalarını, birinci fıkrada belirtilen süre içinde sonuçlandırır. Komisyonun değerlendirmeleri, üyeler tarafından imzalanmış bir tutanakla saptanır.

Nihai Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporları ve İlgili Dokümanların Bakanlığa Sunulması

Madde 13- Proje sahibi inceleme değerlendirme toplantılarının sona erdirilmesinden sonraki beş iş günü içinde aşağıdaki belgeleri Bakanlığa sunar:

- a) Komisyon tarafından incelenerek son şekli verilen nihai Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu,
- b) Nihai Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu ve eklerinin taahhüdü altında olduğunu belirten taahhüt yazısı ve noter onaylı imza sirküleri. Kamu kurum ve kuruluşlarından imza sirküleri istenmez.

Birinci fıkrada belirtilen belgeler öngörülen süre içinde gerekçesi belirtilmeden sunulmaz ise Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu geçersiz sayılır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu veya Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz Kararı

Madde 14 - Bakanlık, komisyonun rapor hakkındaki çalışmalarını dikkate alarak beş iş günü içinde proje için "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" ya da "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz" kararı verir, bu kararı proje sahibine ve ilgili kurum ve kuruluşlara yazılı olarak bildirir.

Valilik, alınan kararı gerekçeleri ile beraber uygun araçlarla yöre halkına duyurur.

"Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı verilen proje için beş yıl içinde yatırıma başlanmaması durumunda "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı geçersiz sayılır.

"Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz" kararı verilen projeler için "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz" kararı verilmesine neden olan koşulların tamamında değişiklik olması durumunda proje sahibi yeniden başvuruda bulunabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Seçme, Eleme Kriterleri Uygulama Yöntemi

Seçme, Eleme Kriterlerine Tabi Projeler

Madde 15 –a) EK-II listesinde yer alan projeler,

b) Bu Yönetmelik kapsamında yer alan projelerin, gerek yatırım gerekse işletme döneminde mevcut durumlarında yapılmak istenilen değişikliklere ilişkin projeler,

c) Bu Yönetmelik kapsamı dışında bulunan faaliyetlerin mevcut durumlarında yapılmak istenen ve bu faaliyetlerin Yönetmelik kapsamına girmeleri sonucunu doğuracak olan değişikliklere ilişkin projeler,

d) (b) ve (c) bendinde yer alan projelere, ileri teknoloji uygulamak suretiyle yapılmak istenilen değişikliklerin proje sahibi tarafından belgelenmesi halinde, proje Bakanlıkça değerlendirilir.

Başvuru ve İnceleme

Madde 16 - Proje sahibi, projesi için Çevresel Etki Değerlendirmesi uygulamasının gerekli olup olmadığının araştırılması amacıyla bir dilekçe ekinde Ek-IV' e göre hazırlayacağı üç adet Proje tanıtım dosyası ile hazırladığı proje tanıtım dosyasında ve eklerinde yer alan bilgi belgelerin doğru olduğunu belirtir taahhüt yazısını ve imza sirkülerini Bakanlığa sunar.

Bakanlık, proje için hazırlanan proje tanıtım dosyasını Ek-IV de yer alan kriterler çerçevesinde beş işgünü içinde inceler. Dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerde eksikliklerin bulunması halinde bunların tamamlanmasını proje sahibinden ister.

Bakanlık gerekli gördüğü hallerde proje alanını yerinde inceleyebilir veya inceletebilir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir veya Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı

Madde 17- Bakanlık 15 inci maddenin (a), (b), (c) bendinde yer alan projeleri, EK-IV'deki kriterler çerçevesinde inceler ve değerlendirir. Bakanlık, bu aşamada gerekli görülmesi halinde proje sahibinden projesi ile ilgili geniş kapsamlı bilgi vermesini, araç gereç sağlamasını, yeterliği kabul edilebilir kuruluşlarca analiz, deney ve ölçümler yapmasını veya yaptırmasını isteyebilir.

Bakanlık on beş işgünü içinde inceleme ve değerlendirmelerini tamamlayarak proje hakkında "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararını beş işgünü içinde verir, kararı Valiliğe ve proje sahibine bildirir. Valilik bu kararı taşra teşkilatlarına ve halka duyurur.

Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekli değildir kararı verilen proje için 5 yıl içinde yatırıma başlanmaması durumunda Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekli değildir kararı geçersiz sayılır.

"Çevresel Etki Değerlendirmesi Gereklidir" kararı alınan projeler 7 nci madde uyarınca Çevresel Etki Değerlendirmesine tabidir. Bir yıl içinde 8 inci

maddeye göre Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinin başlatılmaması durumunda başvuru geçersiz sayılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İzleme ve Kontrol

Yatırımın İzlenmesi ve Kontrol Edilmesi

Madde 18- Bakanlık, "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı verilen projelerle ilgili olarak, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu veya Ek-IV'e göre hazırlanan proje tanıtım dosyasında öngörülen ve proje sahibi tarafından taahhüt edilen hususların yerine getirilip getirilmediğini izler ve kontrol eder. Bakanlık bu görevi yerine getirirken gerekli görmesi durumunda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapar.

Proje sahibi veya yetkili temsilcisi, "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararını aldıktan sonra ilgili mevzuat uyarınca aldığı diğer izin ve ruhsatlar ile yatırımın başlangıç, inşaat, işletme ve işletme sonrası dönemlerine ilişkin izleme raporlarını valiliğe iletmekle yükümlüdür. Valilik halkı bilgilendirir ve Bakanlığa bilgi verir." (16 Aralık 2004 tarih ve 25672 sayılı R.G.)

Yönetmeliğe Aykırı Uygulamaların Durdurulması

Madde 19 - Bu Yönetmelik kapsamındaki projelerde;

a) "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" ya da "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı alınmadan yatırıma başlandığının tespit edilmesi durumunda, Valilik tarafından yatırım durdurulur. "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" ya da "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı alınmadıkça durdurma kararı kaldırılmaz.

b) "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı ya da "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı verildikten sonra, proje sahibi tarafından Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu veya proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususlara uyulmadığının tespit edilmesi durumunda sözkonusu taahhütlere uyulması için Bakanlıkça da uygun görülmesi halinde Valilikçe bir defaya mahsus olmak üzere süre verilebilir. Bu süre sonunda taahhüt edilen hususlara uyulmaz ise yatırım durdurulur. Yükümlülükler yerine getirilmedikçe durdurma kararı kaldırılmaz.

ALTINCI BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Sürelerin Uzatılması ve Durdurulması

Madde 20 - Bu Yönetmelikte belirtilen süreler, proje sahibinin istemi ve Bakanlıkça uygun görülmesi halinde veya Bakanlığın doğrudan gerekli gördüğü hallerde, gerekçesi belirtilerek Bakanlık tarafından uzatılabilir veya durdurulabilir. Proje sahibine raporlarla ilgili eksiklikleri gidermesi ve ilave işlemler yapması için verilen süreler Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecine dahil değildir.

Proje Sahibinin Değişmesi

Madde 21 - Proje sahibinin herhangi bir nedenle değişmesi durumunda yeni sahibi, önceki sahibinin taahhüt ve yükümlülüklerini başka bir işleme gerek kalmaksızın yüklenmiş sayılır ve bunu bir yazı ile Bakanlığa bildirir.

Anlaşmazlıkların Çözümü

Madde 22 - Bu Yönetmelik kapsamındaki işlemler konusunda herhangi bir anlaşmazlık olması halinde Bakanlık kararı esas alınır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Uygulamalarının Güçlendirilmesi

Madde 23 - Bakanlık, Çevresel Etki Değerlendirmesi uygulamalarına ilişkin olarak, gerektiğinde yerli ve yabancı kurum ve kuruluşlar ile işbirliği halinde her türlü eğitim, plan, program ve proje çalışmaları yapabilir, kitap, kitapçık, rehber ve her çeşit doküman hazırlayabilir, seminer ve toplantılar düzenleyebilir.

Askeri Projeler

Madde 24 - Askeri projelerle ilgili Çevresel Etki Değerlendirmesi uygulamaları ilgili kurumun görüşü alınarak Bakanlık tarafından belirlenir.

Olağan Üstü Durumlar ve Özel Hükümler

Madde 25 - Aşağıdaki durumlarda uygulanacak Çevresel Etki Değerlendirmesi prosedürü Bakanlıkça belirlenir.

a) Doğal Afetler sonucu yıkılan, bozulan, tahrip olan veya hasar gören herhangi bir yatırımın bulunduğu yerde kısmen veya tümü ile yeniden gerçekleştirilmesi planlanan projeler,

b) Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'ne tabi olmayan veya Ek-II listesinde yer alan projelere kredi almak ve benzeri gibi finansal nedenlerle proje sahibinin talebi üzerine Bakanlıkta uygun görmesi halinde Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği hükümleri uygulanabilir.

c) Organize Sanayi Bölgeleri, İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri, Endüstriyel Bölgeler, Serbest Bölgeler, Stratejik Çevresel Değerlendirme yapılacak alanlar ile Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde kurulması planlanan projeler.

Entegre Projeler

Madde 26 - Bu Yönetmeliğe tabi birden fazla projeyi kapsayan entegre bir projenin planlanması halinde, Bakanlıkça entegre proje için tek Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlanması istenebilir.

Yeterlik Belgesi

Madde 27- Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlayacak kurum ve kuruluşlar Bakanlıktan Yeterlik Belgesi almakla yükümlüdürler. Yeterlik Belgesinin verilmesi, Yeterlik Belgesi verilen kurum ve kuruluşların kontrolü ve belgenin iptal edilmesi ile ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanacak bir tebliğ ile düzenlenir.

Tebliğler

Madde 28- Bakanlık, gerekli gördüğü hallerde bu Yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin olarak tebliğler çıkarabilir .

Yürürlükten Kaldırılan Yönetmelik

Madde 29 -6/6/2002 tarihli ve 24777 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1- 7/2/1993 tarihli ve 21489 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, 23/6/1997 tarihli ve 23028 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği ve 6/6/2002 tarihli ve 24777 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği hükümlerine tabi

oldukları halde söz konusu yönetmeliklerde belirtilen yükümlölükleri yerine getirmeyen faaliyetlere bu Yönetmelik hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 2- Bu Yönetmeliğin yürürlük tarihinden önce, Çevresel Etki Değerlendirmesi veya Çevresel Etki Değerlendirmesi Ön Araştırma Raporları hazırlanarak Bakanlık veya Valiliğe sunulan faaliyetlere, tabi oldukları Yönetmelik hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 3 — 7/2/1993 tarihli ve 21489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinden önce uygulama projeleri onaylanmış, çevre mevzuatı ve ilgili diğer mevzuat uyarınca yetkili mercilerden izin, ruhsat veya onay ya da kamulaştırma kararı alınmış, yatırım programına alınmış, mevzi imar planları onaylanmış projelere, bu tarihten önce üretim ve/veya işletmeye başladığı belgelenen faaliyetlere 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili diğer yönetmeliklerde alınması gereken izinler saklı kalmak kaydıyla bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz." (16 Aralık 2004 tarih ve 25672 sayılı R.G.)

Geçici Madde 4- 23/6/1997 tarihli ve 23028 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinden önce ilgili mevzuatı gereğince güzergahı belirlenen veya yatırım programına alınan petrol ve gaz boru hatları, enerji nakil hatları, otoyollar, duble yollar, ekspres yollar, demir yolları,devlet yolları ve il yolları projelerine bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.

Geçici Madde 5- Yeterlik Belgesi ile ilgili tebliğin yayımlanmasından önce, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlayacak kurum ve kuruluşlarda Yeterlik Belgesi bulunması şartı aranmaz. Ancak, proje tanıtım dosyası faaliyetin türü ve yeri ile ilgili en az üç farklı meslek grubundan en az lisans seviyesinde eğitim görmüş kişiler tarafından, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporları ise komisyonca belirlenen çalışma grubu tarafından hazırlanarak imzalanır.

Geçici Madde 6- Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce 7/2/1993 tarihli ve 21489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, 23/6/1997 tarihli ve 23028 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği ve 6/6/2002 tarihli ve 24777 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği hükümlerine tabi olduğu halde gerekli işlemleri tamamlamamış ve mevzuat uyarınca yer seçimi uygun olan mevcut faal tesisler, ilgili yönetmelikler çerçevesinde gerekli yükümlölüklerini yerine getirmeleri amacıyla çevresel durum değerlendirme raporunu Bakanlığa sunar, bu rapor Bakanlıkça değerlendirilir.

Yürürlük

Madde 30- Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 31- Bu Yönetmelik hükümlerini Çevre ve Orman Bakanı yürütür.

EK-I
ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ UYGULANACAK PROJELER
LİSTESİ

- 1- Rafineriler
 - a) Ham petrol rafinerileri,
 - b) 500 ton/gün üzeri taşkömürü ve bitümlü maddelerin gazlaştırılması ve sıvılaştırılması projeleri,
 - c) Doğalgaz sıvılaştırma ve gazlaştırma tesisleri,
- 2- Termik güç santralleri
 - a) Toplam ısı gücü 200 MWt (Megawatt termal) ve daha fazla olan termik güç santralleri ile diğer yakma sistemleri,
 - b) Nükleer güç santralleri ve diğer nükleer reaktörlerin kurulması ve sökümü (max. gücü sürekli termik yük bakımından 1 kilovattı aşmayan, atom çekirdeği parçalanabilen ve çoğalan maddelerin dönüşümü, üretimi amaçlı araştırma projeleri hariç),
- 3- Radyasyonlu nükleer yakıtlar
 - a) Nükleer yakıtların yeniden işlenmesi,
 - b) Nükleer yakıtların üretimi veya zenginleştirilmesi,
 - c) Radyasyondan arınmış nükleer yakıtların veya sınır değerinin üzerinde radyasyon içeren atıkların işlenmesi,
 - d) Radyasyonlu nükleer yakıtların nihai bertarafı işlemi,
 - e) Yalnız radyoaktif atıkların nihai bertarafı işlemi,
 - f) Yalnızca radyasyonlu nükleer yakıtların (10 yıldan uzun süre için planlanmış) veya nükleer atıkların üretim alanından farklı bir alanda depolanması,
- 4- Demir ve çeliğin eritilmesi ile ilgili tesisler
 - a) Cevherden hadde mamulü üreten tesisler,
 - b) Hurdaya dayalı sıvı çelik üreten tesisler (100.000 ton/yıl ve üzeri),
 - c) Haddehaneler (100.000 ton/yıl ve üzeri),
 - d) Döküm tesisleri (100.000 ton/yıl ve üzeri),
- 5- Demir dışı metallerin eritildiği tesisler (50 000 ton/yıl ve üzeri).
- 6- Asbest çıkartılması ve asbest içeren ürünleri işleme veya dönüştürme projeleri
 - a) Asbest madeni işletmeleri ve zenginleştirme tesisleri,
 - b) 10.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli, son ürünü asbestli beton olan tesisler ,
 - c) Son ürün olarak friksiyon (sürtünme) maddesi üreten 50 ton/yıl ve üzeri kapasiteli tesisler,
 - d) 200 ton/yıl ve üzeri asbest kullanan diğer tesisler,
- 7- Fonksiyonel olarak birbirine bağlı çeşitli birimleri kullanarak endüstriyel ölçekte üretim yapan kimya tesisleri
 - a) Organik kimyasalların üretimi,
 - b) İnorganik kimyasalların üretimi,
 - c) Fosfor, azot ve potasyum bazlı basit veya bileşik gübrelerin üretimi,
- 8- Yollar, geçişler ve havaalanları
 - a) Şehirlerarası demiryolu hatları,
 - b) Pist uzunluğu 2.100 m ve üzeri olan havaalanları,
 - c) Otoyollar, ekspres yollar ve devlet yollarının yapımı,
- 9- Su yolları, limanlar ve tersaneler
 - a) 1.350 DWT ve üzeri ağırlıktaki deniz araçlarının geçişine izin veren kıta içi su yollarının yapımı ve kıta içi su trafiği için yapılacak olan limanlar,
 - b) 1.350 DWT ve üzeri ağırlıktaki deniz araçlarının yaşayabileceği ticari amaçlı liman, iskele ve rıhtımlar,
 - c) Yük ve yolcu gemilerinin yapım, bakım, onarımı amaçlı tersaneler,
 - d) Gemi söküm faaliyetleri,
 - e) Yat limanları,
- 10- Tehlikeli ve Özel İşleme Tabi Atıkların geri kazanılması, ara depolanması ve/veya nihai bertarafını yapacak tesisler.

Ancak,

a) Yakma Kapasitesi 1000 kg/gün ve üzerinde olan tıbbi atıklar için projelendirilen yakma tesisleri,

b) Günlük 1 ton ve üzeri depolama kapasitesine sahip olan tıbbi atık düzenli depolama tesisleri,

c) Yıllık işleme kapasitesi 2000 ton ve üzeri olan atık yağ geri kazanımı için projelendirilen tesisler,

d) Depolama kapasitesi 1000 kg/gün ve üzeri olan ara depolama tesisleri,

11- Katı Atıkların yakma, kompost ve diğer tekniklerle ara işleme tabi tutulması ve bertaraf edilmesi için kurulan tesisler ve/veya alanı 10 hektardan büyük veya hedef yılı da dahil depolanacak katı atık miktarının günlük 100 ton ve üzeri olan katı atık depolama tesisleri

12- 10 milyon m³/yıl ve üzeri yeraltı suyu çıkarma veya suyu yeraltında depolama projeleri

13- Boru ile içme suyu taşımaları dışında kalan büyük su aktarma projeleri

a) Olası su sıkıntısını önlemek amacı ile akarsu havzaları arasında, 100 milyon m³/yıl ve üzeri su aktarma projeleri,

b) (a) bendi dışında uzun dönemli yıllık ortalama akışı 2 milyar m³ ü aşan bir akarsu havzasından sözkonusu akışın % 5'i ve üzeri miktarda su aktarma projeleri,

14- Su depolama tesisleri (Göl hacmi 100 milyon m³ ve üzeri veya göl alanı 15 km² ve üzeri barajlar)

15- Et Entegre Tesisleri

Kasaplık büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanların kesiminin yapıldığı tesislere ilaveten besi ünitesi, rendering ünitesi, et ürünlerinin üretildiği ünitelerden en az ikisini kapsayacak şekilde projelendirilen tesisler

16- Kümes hayvanları ve domuzun yetiştirildiği kapasitesi aşağıda belirtilen tesisler

a) Tavuk veya piliç yetiştirme tesisleri (Bir üretim periyodunda 60.000 adet ve üzeri tavuk, 85.000 adet ve üzeri piliç veya eş değeri diğer kanatlılar),

b) Domuz besi çiftlikleri (30 kg ve üzeri, 3.000 baş üzeri),

c) Dişi domuz üretim çiftlikleri (900 baş ve üzeri),

d) Kültür balıkçılığı projeleri (1000 ton/yıl ve üzeri)

e) Entegre yağ üretim projeleri (Bitkisel ürünlerden hamyağ eldesinin ve rafinasyon işleminin birlikte yapıldığı tesisler)

f) Entegre süt ürünleri üretim tesisleri (50 ton/gün ve üzeri süttten peynir, yağ, yoğurt gibi süt ürünlerinden en az ikisinin üretildiği tesisler)

17- Orman ürünleri ve selüloz tesisleri

a) Selüloz üretim veya işleme tesisleri, selüloid üretim veya işleme tesisleri,

b) Kereste veya benzeri lifli maddelerden kağıt hamuru üretim tesisleri,

c) 200 ton/gün ve üzeri kapasiteli her çeşit kağıt, karton veya mukavva üretim tesisleri ,

18-Terbiye işlemlerinden kasar (haşıl sökme, ağartma, merserizasyon, kostikleme v.b.) ve boyama birimlerini birlikte içeren iplik, kumaş veya halı fabrikaları,

19-Motor ve motorlu taşıt araçları

a) Motorlu taşıtların üretimi

b) İçten yanmalı motor üretimi

20-Demiryolu taşıtlarının üretimi

21-Hava taşıtlarının yapım ve onarım tesisleri

22-Cam veya cam elyafı üretim tesisleri (100 000 ton/yıl ve üzeri)

23- Ham deri (işlenmiş ham deriden son ürün elde eden tesisler hariç) işleme tesisleri (500 ton/yıl ve üzeri) ,

24-Lastik üretim tesisleri (iç ve dış motorlu taşıt ve uçak lastikleri, kolon, sırt kauçuğu, kord bezi vb)

25- Madencilik projeleri. Ruhsat hukuku ve aşamasına bakılmaksızın;

a) 25 hektar ve üzeri çalışma alanında (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) açık işletmeler,

b) 150 hektarı aşan (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) çalışma alanında açık işletme yöntemi ile kömür çıkarılması,

c) Biyolojik, kimyasal, elektrolitik ya da ısı işlem yöntemleri uygulanan cevher zenginleştirme tesisleri,

d) 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanununun değişik 2 nci maddesinde yer alan 1 inci ve 2 nci grup madenlerin her türlü işleminden geçirilmesi (kıрма, eleme, öğütme, yıkama vb) projelerinden 100.000 m³/yıl ve üzeri kapasitede olanlar."

(16 Aralık 2004 tarih ve 25672 sayılı R.G. (*) 25.ve 26. maddeler birleştirilmiştir.)

27- Çimento fabrikaları veya klinker üretim tesisleri

28- 154 kV (kilovolt) ve üzeri gerilimde 15 km'den uzun enerji iletim tesisleri (iletim hattı, trafo merkezi, şalt sahaları)

29- 500 ton/gün ham petrol ve 500.000 m³/gün doğalgaz çıkartılması

30- Petrol, doğalgaz ve kimyasalların 40 km'den uzun ve 600 mm ve üzeri çaplı borularla taşınması projeleri

31- 5.000 m³ ve üzeri kapasitede olan petrol, doğalgaz, petrokimya ve kimyasal madde depolama tesisleri

32- Patlayıcı ve parlayıcı maddelerin üretildiği tesisler

33- Kurulu gücü 50 MW ve üzeri olan nehir tipi santraller

34- Tarım ilaçları ve/veya farmasötik ürünlerin etken maddelerinin üretildiği tesisler

35- Pil ve akü üretim tesisleri

36- Şeker fabrikaları

37-Toplu halde projelendirilen konutlar (1000 konut ve üzeri)

38-Turizm konaklama tesisleri (500 oda ve üzeri) tatil köyleri ve turizm kompleksleri

39-Kayak alanları ve mekanik tesisleri (telesiyej uzunluğu 1000 metre ve üzeri)

40- İhtisas Sanayi Bölgeleri (EK-I ve EK-II Listesinde yer alan faaliyetler)

EK- II. SEÇME, ELEME KRİTERLERİ UYGULANACAK PROJELER LİSTESİ

(Ek I. Listesinde yer alan alt sınırlar bu listede üst sınır olarak alınır.)

Kimya, petrokimya, ilaç ve atıklar

- 1-a) Kimyasalların üretimi, petrolden yağlama maddesi üretimi veya ara ürünlerin işlenmesi için projelendirilen tesisler,
- b) Atık yağ geri kazanımı için projelendirilen tesisler
- c) Yakma kapasitesi 200-1000 kg/gün arasında olan tıbbi atık yakma tesisleri, günlük 1 tondan az olan depolama kapasitesine sahip tıbbi atık düzenli depolama tesisleri ve tıbbi atıkların fiziksel ve kimyasal olarak ara işleme tabi tutulması amacıyla kurulan tesisler,
- d) 150- 1000 kg arası tehlikeli ve özel işleme tabi atıkları depolama kapasitesine sahip ara depolama tesisleri,
- e) Atık barajları, atık havuzları
- 2- Toplam depolama kapasitesi 500-5000m³ arası olan doğalgaz, petrokimya , petrol ve kimyasal ürün depoları (Perakende satış istasyonları bu kapsamın dışındadır.)
- 3-Toplam depolama kapasitesi 500 ton ve üzeri kapasitede olan patlayıcı ve parlayıcı madde depoları
- 4-Tarım ilaçları ve farmasotik ürünlerin, boya ve cilaların, elastomer esaslı ürünlerin ve peroksitlerin üretildiği veya elastomer esaslı ürünlerin işleme tabi tutulduğu tesisler
- 5- Katı Atıkların yakılması, kompostlaştırılması ve depolanması için yapılan tesisler ile transfer istasyonları
- 6- Derin deniz deşarj projeleri
- 7- Nüfusu 50.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerine ait atık su arıtma tesisleri ile İstihdam Kapasitesi 20.000 ve üzerinde olan İhtisas ve Organize Sanayi Bölgelerine ait atık su arıtma tesisleri.
- 8-Sabun veya deterjan üretimi yapan tesisler
- 9-Kümes ve Ahır Gübrelerinin Geri Kazanılması ve Bertaraf edilmesine yönelik tesisler

Metalurji, makine imalatı ve tekstil

- 10-Demir çelik veya demir dışı metal tesisleri. (1.000 ton/yıl ve altında kapasiteli tesisler ile atölye tipi çalışmalar hariç)
 - a) Demir çeliğin ergitildiği, üretildiği tesisler,
 - b) Haddehaneler,
 - c) Döküm fabrikaları,
 - d) Boru üretimi yapan tesisler,
 - e) Metal kaplama tesisleri,
 - f) Demir dışı metallerin ergitildiği tesisler,
- 11-Tekstil Tesisleri
 - a) Boyama (Kimyasal boya veya kök boya kullanılarak) veya kasar işlemi yapan iplik, kumaş veya halı fabrikaları,
 - b) Yün veya tiftiğin ovalanması, yağının alınması veya ağartmasının yapıldığı endüstriyel tip tesisler,
 - c) Denim (Kot) yıkama tesisleri
- 12-Cam veya cam elyafı üretim tesisleri
- 13-Ham deri işleme tesisleri (işlenmiş ham deriden son ürün elde eden tesisler hariç)
- 14-Her çeşit kağıt, karton veya mukavva üretim tesisleri
- 15-Yıllık kapasitesi 100.000 adet ve üzerinde olan lastik kaplama tesisleri

Tarım, orman, su kültürü ve gıda

16-Hayvan ve bitki ürünleri ile ilgili projeler

- a) Bitkisel ham yağ veya rafine yağ elde eden tesisler,
- b) Hayvansal yağların üretimini yapan tesisler,
- c) Nişasta üretimi yapan tesisler,
- d) Fermantasyon ile alkollü içki üreten tesisler veya malt tesisleri,
- e) Su ürünleri işleme tesisleri,
- f) Süt işleme tesisleri (5 ton/gün-50 ton/gün kapasiteli)

g) 11/9/2000 tarih ve 24167 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik uyarınca 1. veya 2. sınıf ruhsata bağlı hayvan kesim tesisleri,

h) Rendering tesisleri

i) Kanatlı hayvanların kesiminin yapıldığı tesisler 10.000 adet/gün ve üzeri

j) Büyükbaş ve küçükbaş hayvan besi tesisleri (500 adetve üzeri büyükbaş, 1000 adet ve üzeri küçükbaş kapasiteli)

k) Kültür balıkçılığı projeleri (30 - 1.000 ton/yıl)

l) Sigara Fabrikaları,

m) Tarım arazilerinin yeniden yapılandırılması ile ilgili projeler,

n) İşlenmemiş veya yarı işlenmiş alanların, yoğun tarım amacı ile kullanımını amaçlayan projeler,

o) Tarımsal amaçlı su yönetimi projeleri (100 hektar ve üzeri) ,

p) Orman alanlarının başka amaçla kullanıma dönüştürülmesi projeleri,

r) Maya Fabrikaları

17- Kumes hayvanları ve domuzun yetiştirildiği kapasitesi aşağıda belirtilen tesisler

18-Tavuk veya piliç yetiştirme tesisleri (Bir üretim periyodunda 20.000 ile 60.000 adet arası tavuk, 30.000 ile 85.000 adet arası piliç veya eş değeri diğer kanatlılar),

19-Domuz besi çiftlikleri (30 kg ve üzeri, 1.000 - 3.000 baş arası),

20-Dişi domuz üretim çiftlikleri (300 - 900 baş arası),

Ulaşım, altyapı ve kıyı yapıları

21- Altyapı tesisleri

a) Su depolama tesisleri (Göl hacmi 10 milyon m³ ve üzeri veya göl alanı 1 km² yi aşan baraj veya göletler)

b) Akarsu havzaları arasında su aktarma projeleri (EK-I’de yer almayanlar)

c) Kıta içi su yollarının yapımı (EK-I’de yer almayanlar)

d) Taşkın önleme veya başka amaçla akarsu yataklarının düzenlenmesi,

e) Limanlar, iskeleler, rıhtımlar (Ek-I’de yer almayanlar)

f) Balıkçı barınakları, römorkör barınakları,

g) Denizden 10.000 m² ve üzerinde alan kazanılması projeleri,

h) Erozyonla mücadele etmek için kıyılarda yapılan çalışmalar ve kıyının değişimine neden olabilecek deniz kenarında yapılan çalışmalar; dalgakıran, mahmuz , mendirek, set vb. (bunların bakımı onarımı hariç),

i) Demiryolu hatları (EK-I’de yer almayanlar)

j) Demiryolu taşımacılığında kullanılan aktarma amaçlı tesisler, demiryolu terminallerinin yapımı,

k) Tramvaylar, yükseltilmiş ve yeraltından geçen demiryolu hatları, yolcu taşıma için kullanılan benzer hatlar (metrolar, hafif raylı taşıma sistemleri, vb.),

l) Havaalanları (Ek-I’de yer almayanlar)

m) İl yolları,

n) İki veya daha az şeritli yolların dört veya daha fazla şeritli olarak 10 km sürekli uzunlukta genişletilmesi .

- o) Çekek Yerleri (Yat ve teknelere karaya çekme, bakım, onarım, konaklama, denize indirme hizmetleri sunan ve/veya tekne imalatı yapan tesisler),
- p) 1 milyon m³/yıl ve üzeri yeraltı suyu çıkarma veya yeraltında depolama projeleri,
- r) Dip tarama projeleri

Enerji

- 22-Kurulu gücü 10 MW ve üzeri olan nehir tipi santraller
- 23-Rüzgar enerji santralleri (Rüzgar çiftlikleri)
- 24-Jeotermal kaynağın çıkartılması ve jeotermal enerji kullanan tesisler (Isı kapasitesi 5MWt-megawatt termal ve üzeri)
- 25-Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su elde edilmesi ve/veya nakledilmesi için kurulan endüstriyel tesisler
- 26-154 kV ve üzeri gerilimdeki enerji iletim tesisleri

Turizm, spor, konut ve eğitim tesisleri

- 27-Toplu halde projelendirilen konutlar (200 konut ve üzeri)
- 28-Turizm konaklama tesisleri (50 oda ve üzeri oteller, tatil köyleri, turizm kompleksleri, vb.)
- 29-Eğitim kampüsleri
- 30-50.000 m² ve üzeri daimi kamp ve karavan alanları
- 31-Temalı parklar (halkın eğlenmek amacı ile para ödeyerek girdiği, geniş alanlara kurulu parklar)
- 32-Kayak alanları ve mekanik tesisleri
- 33-Arabalar ve motorsikletler için kalıcı yarış ve test sahaları
- 34-Spor kompleksleri ve hipodromlar

Madencilik

35- Madencilik projeleri: Ruhsat hukuku ve aşamasına bakılmaksızın;

- a) Her türlü madenin çıkarılması (EK-I'de yer almayanlar),
 - b) 5.000 m³/yıl ve üzeri kapasiteli blok ve parça mermer, dekoratif amaçlı taşların çıkartılması, işlenmesi ve yıllık 100.000 m² ve üzeri kapasiteli mermer kesme, işleme ve sayalama tesisleri,
 - c) 1.000.000 m³/yıl ve üzerinde metan gazının çıkartılması ve depolanması,
 - d) Karbondioksit ve diğer gazların çıkartıldığı, depolandığı veya işlendiği 10.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli tesisler,.
 - e) Maden Kanununun değişik 2 nci maddesinde yer alan 1inci ve 2 nci grup madenlerin her türlü işleme sokulması (kıрма, eleme, öğütme, yıkama ve benzeri) (25.000 m³/yıl ve üzeri),
 - f) 50.000 ton/yıl ve üzeri tuzun çıkarılması ve/veya her türlü tuz işleme tesisleri,
 - g) Cevher hazırlama veya zenginleştirme tesisleri (EK-I' de yer almayanlar),
- (16 Aralık 2004 tarih ve 25672 sayılı R.G.)

- 36-Klinker öğütme tesisleri
- 37-Kömür işleme tesisleri
- a) Havagazı ve kok fabrikaları,
- b) Kömür briketleme tesisleri,
- c) Kömür yıkama tesisleri,
- 38-Petrokok, kömür ve diğer katı yakıtların depolama, sınıflama ve ambalajlama tesisleri (perakende satış birimleri hariç)
- 39-Tuğla veya kiremit üretimi yapan tesisler. (Atölye tipi tesisler hariç)

40-Seramik veya porselen üretimi yapan tesisler (Atölye tipi tesisler hariç)

41-Sabit asfalt hazırlama (plant) tesisleri

42-Kireç fabrikaları

43-EK-I de yer alan projeler kapsamında bulunmakla birlikte, yeni bir metot veya ürün denemek ve geliştirmek amacı ile hazırlanan ve iki yıldan uzun süreli olmayan projeler.

EK- III

PROJE TANITIM GENEL FORMATI

Başlık Sayfası :
Proje sahibinin adı, adresi, telefon ve faks numarası:
Projenin adı:
Proje için seçilen yerin adı, mevkii:
Raporu hazırlayan çalışma grubunun / kuruluşun adı, adresi, telefon ve faks numaraları:
Raporun hazırlanış tarihi:
İçindekiler listesi:

Bölüm I: Projenin tanımı ve amacı

Proje konusu yatırımın tanımı, ömrü, hizmet amaçları, önem ve gerekliliği,

Projenin fiziksel özelliklerinin, inşaat ve işletme safhalarında kullanılacak arazi miktarı ve arazinin tanımlanması.

Önerilen projeden kaynaklanabilecek önemli çevresel etkilerin genel olarak açıklanması (su, hava, toprak kirliliği, gürültü, titreşim, ışık, ısı, radyasyon vb.)

Yatırımcı tarafından araştırılan ana alternatiflerin bir özeti ve seçilen yerin seçiliş nedenlerinin belirtilmesi.

Bölüm II: Proje için seçilen yerin konumu

Proje yeri ve alternatif alanların mevkii, koordinatları, yeri tanıtıcı bilgiler.

Bölüm III: Proje yeri ve etki alanının mevcut çevresel özellikleri

Önerilen proje nedeniyle kirlenmesi muhtemel olan çevrenin; nüfus, fauna, flora, jeolojik ve hidrojeolojik özellikler, doğal afet durumu, toprak, su, hava, (atmosferik koşullar) iklimsel faktörler, mülkiyet durumu, mimari ve arkeolojik miras, peyzaj özellikleri, arazi kullanım durumu, hassasiyet derecesi (EK-V deki Duyarlı Yöreler listesi de dikkate alınarak) ve yukarıdaki faktörlerin birbiri arasındaki ilişkileri de içerek şekilde açıklanması.

Bölüm IV: Projenin önemli çevresel etkileri ve alınacak önlemler

1- Önerilen projenin aşağıda belirtilen hususlardan kaynaklanması olası etkilerinin tanıtımı. (Bu tanım kısa, orta, uzun vadeli, sürekli, geçici ve olumlu olumsuz etkileri içermelidir.)

a) Proje için kullanılacak alan,

b) Doğal kaynakların kullanımı,

c) Kirleticilerin miktarı, (atmosferik koşullar ile kirleticilerin etkileşimi) çevreye rahatsızlık verebilecek olası sorunların açıklanması ve atıkların minimizasyonu.

2- Yatırımın çevreye olan etkilerinin değerlendirilmesinde kullanılacak tahmin yöntemlerinin genel tanıtımı

3- Çevreye olabilecek olumsuz etkilerin azaltılması için alınması düşünülen önlemlerin tanıtımı.

Bölüm V: Halkın katılımı

1- Projeden etkilenmesi olası halkın belirlenmesi ve halkın görüşlerinin ÇED çalışmasına yansıtılması için önerilen yöntemler,

2- Görüşlerine başvurulması öngörülen diğer taraflar,

3- Bu konuda verebileceği diğer bilgi ve belgeler,

Bölüm VI: Yukarıda verilen başlıklara göre temin edilen bilgilerin teknik olmayan bir özeti

Ekler: Proje Tanıtım Raporunun hazırlanmasında kullanılan ve çeşitli kuruluşlardan sağlanan bilgi ve belgeler ile raporda kullanılan tekniklerden rapor metninde sunulamayan aşağıdaki belgeler.

- 1- Proje için belirlenen yer ve alternatiflerinin varsa; çevre düzeni, nazım, uygulama imar planı, vaziyet planı veya plan değişikliği teklifleri
- 2- Yatırımcı için projesi ile ilgili olarak daha önceden alınmış izin, onay, ruhsat veya ilgili kurumlardan alınmış belgeler vb.
- 3- Proje için seçilen alana ilişkin arazi kullanım durumu

Notlar ve kaynaklar

Proje tanıtım raporunu hazırlayan çalışma grubunun tanıtımı:

Adı soyadı, mesleği, özgeçmişi, referansları ve rapordan sorumlu olduğunu belirten imzası.

Proje tanıtım raporu, projenin türü ve yeri dikkate alınarak ilgili meslek dallarından ve en az 3 kişiden oluşan çalışma grubunca hazırlanmalıdır.

EK-IV
PROJE TANITIM DOSYASININ HAZIRLANMASINDA ESAS
ALINACAK SEÇME ELEME KRİTERLERİ

Başlık Sayfası:

Proje sahibinin adı, adresi, telefon ve faks numaraları:

Projenin adı:

Proje için seçilen yerin adı, mevkii:

Projenin tanımı ve amacı:

Dosyayı hazırlayan çalışma grubunun / kuruluşun adı, adresi, telefon ve faks numaraları:

Dosyanın hazırlanış tarihi:

1.Projenin özellikleri

Projenin özelliklerinde aşağıda verilen hususlar göz önüne alınmalıdır

a) Projenin iş akım şeması, kapasitesi, kapladığı alan, teknolojisi, çalışacak personel sayısı,

b) Doğal kaynakların kullanımı (arazi kullanımı, su kullanımı, kullanılan enerji türü vb.)

c) Atık üretimi miktarı(katı, sıvı, gaz vb.) ve atıkların kimyasal fiziksel ve biyolojik özellikleri

d) Kullanılan teknoloji ve malzemelerden kaynaklanabilecek kaza riski

e) Projenin olası çevresel etkilerine karşı alınacak tedbirler.

2. Projenin yeri

Projeden etkilenmesi muhtemel alanın hassasiyeti değerlendirilirken aşağıda verilen hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

a) Mevcut arazi kullanımı ve kalitesi(tarım alanı, orman alanı, planlı alan, su yüzeyi vb.)

b) EK-V deki Duyarlı Yörelere listesi dikkate alınarak; sulak alanlar,kıyı kesimleri, dağlık ve ormanlık alanlar, tarım alanları, milli parklar, özel koruma alanları, nüfusça yoğun alanlar, tarihsel, kültürel, arkeolojik, ve benzeri önemi olan alanlar, erozyon alanları, heyelan alanları, ağaçlandırılmış alanlar, potansiyel erozyon ve ağaçlandırma alanları ile 167 sayılı Yer altı Suları Hakkında Kanun gereğince korunması gereken akiferler

3. Projenin ve yerin alternatifleri (proje teknolojisinin ve proje alanının seçilme nedenleri)

Sonuçlar

Burada yapılan tüm açıklamaların özeti ile projenin önemli çevresel etkilerinin sıralandığı ve alternatiflerin karşılaştırıldığı genel değerlendirmesi yapılacaktır.

EKLER:

Proje için belirlenen yerin varsa; çevre düzeni, nazım, uygulama imar planı, vaziyet planı veya plan değişikliği teklifleri,

Proje alanı ve yakın çevresinin mevcut arazi kullanımını değerlendirmek için; yerleşim alanlarının, ulaşım ağlarının, enerji nakil hatlarının, mevcut tesislerin ve yönetmeliğin Ek:V listesinde yer alan Duyarlı Yörelere Listesinde belirtilen diğer alanların (proje alanı ve yakın çevresinde bulunması halinde) yerlerine ilişkin verileri gösterir bilgiler 1/25000 ölçekli halihazır harita (varsa çevre düzeni planı, yoksa topografik harita) üzerine işlenerek kısaca açıklanması,

Proje alanının ölçekli jeoloji haritası bu harita üzerinde yer altı ve yerüstü sularının gösterimi ve alanın depremsellik durumunun açıklanması.

Notlar ve Kaynaklar:

Proje Tanıtım Dosyasını Hazırlayanların Tanıtımı

Adı soyadı, mesleği, özgeçmişi, referansları ve dosyadan sorumlu olduğunu belirten imzası.

Seçme eleme kriterlerine göre, projenin türü ve yeri dikkate alınarak proje ile ilgili farklı meslek dallarından ve en az üç kişiden oluşan çalışma grubunca hazırlanmalıdır.

EK V

DUYARLI YÖRELER

Bu yönetmelik kapsamında bulunan projelere ilişkin yapılacak çalışmalar sırasında **başvurulması gereken** mevzuatın dökümü aşağıda yer almaktadır. **Mevzuatta olabilecek değişiklikler bu bölümün ayrılmaz bir parçasıdır**

1. Ülkemiz mevzuatı uyarınca korunması gerekli alanlar

a) 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 2. maddesinde tanımlanan ve bu kanunun 3. maddesi uyarınca belirlenen "Milli Parklar", "Tabiat Parkları", "Tabiat Anıtları" ve "Tabiat Koruma Alanları",

b) 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu uyarınca Orman Bakanlığı'nca belirlenen "Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yaban Hayvanı Yerleştirme Alanları",

c) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 2. maddesinin "a - Tanımlar" bendinin 1.,2.,3. ve 5. alt bentlerinde "Kültür Varlıkları", "Tabiat Varlıkları", "Sit" ve "Koruma Alanı" olarak tanımlanan ve aynı kanun ile 3386 sayılı kanunun (2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddelerin Eklenmesi Hakkında Kanun) ilgili maddeleri uyarınca tespiti ve tescili yapılan alanlar,

d) 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu kapsamında olan Su Ürünleri İstihsal ve Üreme Sahaları,

e) 4/9/1988 tarihli ve 19919 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği'nin 17 nci ve 1/7/1999 tarihli ve 23742 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelikle değişik 18.,19. ve 20. maddelerinde tanımlanan alanlar,

f) 2/11/1986 tarihli ve 19269 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği'nin 49. maddesinde tanımlanan "Hassas Kirlenme Bölgeleri",

g) 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" olarak tespit ve ilan edilen alanlar,

h) 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'na göre koruma altına alınan alanlar,

i) 6831 sayılı Orman Kanunu gereğince orman alanı sayılan yerler,

j) 3621 sayılı Kıyı Kanunu gereğince yapı yasağı getirilen alanlar,

k) 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanunda belirtilen alanlar,

l) 4342 sayılı Mera Kanununda belirtilen alanlar,

m) 30.01.2002 tarih ve 24656 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği"nde belirtilen alanlar,

2. Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli alanlar

a) 20/2/1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi" (BERN Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlardan "Önemli Deniz Kaplumbağası Üreme Alanları"nda belirtilen I. ve II. Koruma Bölgeleri, "Akdeniz Foku Yaşama ve Üreme Alanları",

b) 12/6/1981 tarih ve 17368 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi" (Barcelona Sözleşmesi) uyarınca korumaya alınan alanlar,

ı) 23/10/1988 tarihli ve 19968 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarının Korunmasına Ait Protokol" gereği ülkemizde "Özel Koruma Alanı" olarak belirlenmiş alanlar,

ii) 13/9/1985 tarihli Cenova Bildirgesi gereği seçilmiş Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından yayımlanmış olan "Akdeniz'de Ortak Öne Sahip 100 Kıyasal Tarihi Sit" listesinde yer alan alanlar,

iii) Cenova Deklerasyonu'nun 17. maddesinde yer alan "Akdeniz'e Has Nesli Tehlikede Olan Deniz Türlerinin" yaşama ve beslenme ortamı olan kıyasal alanlar,

c) 14/2/1983 tarih ve 17959 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Sözleşmesi"nin 1. ve 2. maddeleri gereğince Kültür Bakanlığı tarafından koruma altına alınan "Kültürel Miras" ve "Doğal Miras" statüsü verilen kültürel, tarihi ve doğal alanlar,

d) 17/05/1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi" (RAMSAR Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlar.

3. Korunması gereken alanlar

a) Onaylı Çevre Düzeni Planlarında, mevcut özellikleri korunacak alan olarak tesbit edilen ve yapılaşma yasağı getirilen alanlar (Tabii karakteri korunacak alan, biogenetik rezerv alanları, jeotermal alanlar v.b.),

b) Tarım Alanları: Tarımsal kalkınma alanları, sulanan, sulanması mümkün ve arazi kullanma kabiliyet sınıfları I, II, III ve IV olan alanlar, yağışa bağlı tarımda kullanılan I. ve II. sınıf ile, özel mahsul plantasyon alanlarının tamamı,

c) Sulak Alanlar: Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suların durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketinin çekilme devresinde 6 metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerler,

d) Göller, akarsular, yeraltısuyu işletme sahaları,

e) Bilimsel araştırmalar için önem arzeden ve/veya nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türler ve ülkemiz için endemik olan türlerin yaşama ortamı olan alanlar, biyosfer rezervi, biyotoplar, biyogenetik rezerv alanları, benzersiz özelliklerdeki jeolojik ve jeomorfolojik oluşumların bulunduğu alanlar,

Not: 06 Eylül 2004 tarih ve 6658-46769 sayılı yazı (2004/10 sayılı Genelge) hükümleri gereği ÇED Raporlarının yazımında "Rapor Yazım Rehberi" esas alınmalıdır.

EK 11.AB ENTEGRE ÇEVRE UYUM STRATEJİSİ (UÇES 2007-2023) VE 2003 ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN (UÇEP) UYGULAMASININ KARŞILAŞTIRILMALI ÇİZELGELERİ

EK- 5. Sektörel İzleme Tabloları

Tablo 5.1 SU SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Kentsel Atıksu Arıtma Direktifi (91/271/EEC)	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin gözden geçirilmesi	ÇOB	2005	“Kentsel Atıksu Arıtma Yönetmeliği” (08.01.2006) Direktif nüfusu 2.000’ den büyük tüm toplama alanlarına uygulanmaktadır.	Kanalizasyon sistemleri ve arıtım tesislerinin inşası ve mevcutların rehabilitasyonu yapılacaktır. Altyapı ihtiyaçlarının belirlenmesi için çevresel alt yapı ana planı hazırlanacaktır.	18.083
2	Tarımsal Kaynaklardan Gelen Nitratların Sularda Sebep Olduğu Nitrat Kirliliğinin Önlenmesi Direktifi (91/676/EEC)	Yeni mevzuat	ÇOB, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	“Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği” (18.02.2004) Yönetmelikle tanımlanmış olan “hassas alanlar”. Ötrofik ve ötrofikasyon eğilimi olan alanlar.	Yeni gübre depolama tesislerinin inşası yapılacaktır. Gübre taşıma ve yayma ekipmanları sağlanacaktır.	270
3	Su Çerçeve Direktifi * (2000/60/ECC)	MATRA Projesi çıktıları doğrultusunda mevzuat uyum çalışması oluşturulması	ÇOB, DSİ, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	-	Mevzuat çalışması devam ediyor. (Süre uzatımı gerektirmektedir.)		1.550

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
4	İnsani Tüketim Amaçlı Suların Kalitesi Hakkında Konsey Direktifi 98/83/EC	Şişelenmiş Sular ile İçme ve Kullanma Suları Hakkında Yönetmeliğin gözden geçirilmesi	Sağlık Bakanlığı	2004	"İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik" (17.02.2005)	Yeterli miktarda sağlıklı su sağlanması için su şebekeleri gözden geçirilecek, gerektiği yerlerde yenilenecek ve yeni içme suyu şebekeleri döşenecektir. İçme suyu kalite kriterlerini sağlamayan kaynaklardan temin edilecek sular için arıtma tesisleri kurulacaktır.	***
5	Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan Yüzey sularında aranan kalite hakkında direktif 75/440/EEC	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin gözden geçirilmesi	ÇOB, DSİ	2005	"İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik" (20.11.2005) İçmesuyu amaçlı kullanılan veya kullanılması planlanan tüm yüzey suları.	Kalite standartları izlenecektir. Kategorilerin ve mevcut arıtma tesislerinin uygunluğunun belirlenmesi. Arıtma tesisinde revizyonlar yapılacak ve yeni arıtma tesisleri inşa edilecektir.	12.743***
6	Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan yerüstü sularının ölçüm metodları ve örnekleme ve analiz frekansları hakkında Direktif 79/859/EEC	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği- Numune Alma ve Analiz Metodları Tebliğinin gözden geçirilmesi	ÇOB	2005	"İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik" (20.11.2005) İçmesuyu amaçlı kullanılan veya kullanılması planlanan tüm yüzey suları	Bu direktif Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan yüzey sularında aranan kalite hakkında direktif direktifi ile birleştirilmiştir.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
7	Bazı Tehlikeli Maddelerin Su Ortamlarına Deşarjlarının Yarattığı Kirliliğe Dair Direktif ve Yan Direktifler 76/464/EEC	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği ve Su Ürünleri Yönetmeliği'nin gözden geçirilmesi	ÇOB, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	"Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği" (26.11.2005)	İleri düzeyde endüstriyel atıksu arıtma sistemleri kuran kuruluşlar teşvik edilecek. Temiz teknoloji kullanımı. İlave arıtma gereksinimi.	1.300
8	Yüzme Sularının Kalitesine Dair Direktif 76/160 EEC	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin gözden geçirilmesi (ÇOB) Yüzme Suyu Kalitesi Tebliği (Sağlık Bakanlığı)	ÇOB, Sağlık Bakanlığı	2005	"Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği" (09.01.2006) Yüzme suyu ve rekreasyon amaçlı olarak kullanılan alanlar	Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan su ortamlarına atıksu arıtma tesislerinden bu su ortamlarını olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde deşarj yapılmasını sağlamak amacıyla uygun arıtma tesisleri, atıksu deşarj ve dezenfeksiyon sistemleri kurulacak. Yüzme suyu ve rekreasyon amacıyla kullanılan alanların izlenmesine ve raporlanmasına yönelik laboratuvar kapasitesi geliştirilecek.	23
9	Arıtma Çamurunun Tarımda Kullanılması Hâlinde Çevrenin ve Özellikle Toprağın Korunması Hakkında Direktif 86/278/EEC	Toprak Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin gözden geçirilmesi	ÇOB	2004	Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.05.2005)	Arıtma çamurunun ve uygulanacak toprağın analizleri incelenerek birim alana uygulanacak çamur miktarı belirlenecektir.	Maliyetler Kentsel Atıksu Direktifi içinde yer almaktadır

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
10	Yer altı sularının bazı tehlikeli maddelerin neden olduğu kirlenmeye karşı korunması hakkında Direktif, 80/68/EEC	Uyumlaştırılma için yeni Yönetmelik hazırlanması öngörülmüştür	ÇOB, DSI	2005	"Yeraltı Sularının Tehlikeli Maddeler Tarafından Kirlenmeye Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik" taslağı hazırlandı.		
11	Balıkların Yaşamını Korumaya Yönelik Tathisu Kalitesine Dair Direktif, 78/659/EEC	Mevcut mevzuatın revize edilmesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından mevzuat uyumu çalışmaları devam etmektedir.		
12	Deniz Kabuklularının Ortamlarının Kalitesinin Korunmasına Dair Direktif, 79/923/EEC	Mevcut mevzuatın revize edilmesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından mevzuat uyumu çalışmaları devam etmektedir.		
TOPLAM MALİYET							33.969
*Tabloda Su Çerçeve Direktifi ile ilgili verilen bölümde Jeotermal suların deşarjı nedeniyle oluşan yüzeysel sulardaki bor kirliliğinin önlenmesi ve Sulamadan kaynaklanan drenaj sularının neden olduğu kirliliğin önlenmesi, konuları ağır yatırım gerektirdiği halde diğer yatırım gerektiren direktiflerle özdeşleştirilememiştir bu nedenle Bu iki konu Su çerçeve Direktifinin uygulanması için yatırım maliyeti olarak yorumlanarak, bu çerçevede Direktif Spesifik Uygulama Planı bu konular üzerine hazırlanmıştır. Burada belirtilen maliyet bu iki konuya aittir Bunun dışında Su çerçeve direktifinin gereklerini sağlayacak bir su kanununun hazırlanmasına ilişkin çalışmalar devam etmektedir. ** 2003 Yılı Ulusal Programına göre, Balıkların Yaşamını Korumaya Yönelik Tathisu Kalitesine Dair Direktif ve Deniz Kabuklularının Ortamlarının Kalitesinin Korunmasına Dair Direktif Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın sorumluluğunda yürütülmekte olup bu kapsama dahil edilmemiştir. *** Burada belirtilen 12.743 AVRO İnsani Tüketim Amaçlı Suların Kalitesi Hakkında Konsey Direktifi ve Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan Yüzey sularında aranan kalite hakkında direktifinin uygulanması için gereken toplam maliyeti indikatif olarak göstermektedir.							

Tablo 5.2 ATIK SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Atık Çerçeve Direktifi 75/442/EEC (değiştirilmiş hali)	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	14.03.2005 tarihinde revize edilen Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ile belirli oranda uyumlaştırıldı. Ancak tam uyum için çalışmaları devam etmektedir.	Atık Yönetim Planı yapılması.	
2	Avrupa Atık Katalogu 2000/532	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005			
3	Düzenli Depolama 99/31/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ve KAKY ile yaklaşık %50 uyumludur. Taslak Yönetmelik hazırlanmış olup, Çalışma grubunda tartışılmaktadır.	- Biyobozunur atıkların azaltımı konusunda Ulusal Strateji hazırlanması. - Düzenli Depolama Alanı İşletme Planı yapılması. - Düzenli depolama sahalarının kurulması ve eski depolama ve döküm sahalarının kapatılması veya rehabilitasyonu. - Çiftli toplama sisteminin ve biyobozunur atık arıtma (kompost) tesislerinin kurulması.	7.574
4	Tehlikeli Atık 91/689/EEC	Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin Revize edilmesi	ÇOB	2005	14.03.2005 tarihinde revize edildi	- Tehlikeli Atık Yönetim Planının yapılması - Aktarma merkezlerinin kurulması	74
5	Atıkların Taşınımı 259/93/EEC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Taslak Yönetmelik hazırlanmaktadır.		

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
6	Ambalaj ve Ambalaj Atıklar 94/62/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2004	Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (30.07.2004)	- Atık Yönetim Planı Kapsamında incelenecektir - Atık kumbaralarının, geri dönüşüm merkezlerinin, geri dönüştürülebilirlerin konteynırlarla toplanması, çiftli toplama, malzeme geri kazanımı ve yakma tesislerinin kurulması.	655**
7	Yakma 2000/76/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Taslak Yönetmelik hazırlanmaktadır.	- Tehlikeli ve evsel katı atık yakma tesisleri kurulması.	1257
8	Atık Yağ 75/439/EEC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2004	Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği (21.01.2004)		
9	PCB/PCT 96/59/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Taslak Yönetmelik hazırlanmaktadır.		
10	Piller ile ilgili Direktif, 91/157/EEC Direktifi ile Pillerin Etiketlendirilmesi Direktifi 93/86/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2004	Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği (31.08.2004)		
11	Hurda Taşıtlar 2000/53/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB/STB.	2005	Taslak Yönetmelik hazırlanmaktadır.		
TOPLAM MALİYET							9.560

2003 Yılı Ulusal Programında yer almadığı halde Düzenli Depolama Direktifinin uygulanmasına yönelik olarak, Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği 2004 yılında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2003 Yılı Ulusal Programda yer almamasına rağmen Avrupa Birliği Direktiflerinde Atık Sektörü altında yer alan "Atık Elektrik ve Elektronik Cihazlar" ve "Elektrik ve Elektronik Cihazlardaki Tehlikeli Maddelerin Kullanımının Kısıtlanması (RoHS)" Direktiflerine ilişkin Yönetmelik çalışmaları da devam etmektedir

** Ambalaj atıkların toplanması ve taşınmasına ait araçların maliyeti bu maliyet hesabına katılmamıştır.

Tablo 5.3 HAVA SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumunda n Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Dış hava kalitesinin değerlendirilmesine dair 96/62/EC sayılı Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Eşleştirme Projesi kapsamında Taslak Hava Kalitesi Yönetmeliği hazırlanmış olup değerlendirme için kurum ve kuruluşlara gönderilmiş gelen görüşlerin değerlendirilmesi çalışmaları devam etmektedir. Hava kalitesine etkisi olan büyük yakma tesislerinden kaynaklanan kirliliğin azaltılması için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile uygulamaya yönelik mutabakata varılması önem arz etmektedir	-Hava kalite izleme istasyonları ağı ve ortak kalite güvence donanımı kurmak ve sürdürmek. -Hava Kalitesi Ön Değerlendirmesi -**Bölgesel Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması. -Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması. -Ulusal Veri Merkezinin kurulması. -İzleme Ağı Yönetim Merkezi kurulması. -Emisyon envanteri hazırlanması. -Temiz hava planları hazırlanması. -Eylem planları hazırlanması. -Hava kalitesinin iyileştirilmesi için plan ve programların uygulanması -Halkın bilgilendirilmesi -Raporlama** (**Bu açıklama kardeş direktifler için de geçerlidir.)	İzleme istasyonları ağı kurulumu:11 milyon € Tüm istasyonların toplam bakım ve işletme maliyetleri: 1.5 milyon € Toplam ön değerlendirme maliyeti: 6 milyon € (hava kalitesi değerlendirmesi kurumsal maliyetler) ölçüm istasyonlarının bakım ve işletme giderleri, izleme sisteminin kurulmasından (2012) sonra da devam edecek olup her yıl için artı 1.5 milyon € (11*1.5milyon) **maliyet hesaplaması yapılmamış olup bu faaliyetler ilave maliyetler gerektirecektir**

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundaki Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
2	Havadaki sülfür dioksit, nitrojen dioksit, nitrojen oksit, partikül ve kurşun değerlerinin sınırlanmasına ilişkin 99/30/EC sayılı Konsey Direktifi (2001/744/EC)	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırım maliyeti ne ilişkin 1 no'lu açıklama
3	Havadaki ozona ilişkin 2002/3/EC sayılı Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırım maliyeti ne ilişkin 1 no'lu açıklama
4	Hava kalitesinde karbon monoksit ve benzen için sınır değerlerine ilişkin 2000/69/EC Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırım maliyeti ne ilişkin 1 no'lu açıklama
5	Hava kalitesinde arsenik, kadmiyum, civa, nikel ve polisiklik aromatik hidrokarbonlara ilişkin 2004/107/EC Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama. (5 nolu Direktif, yeni yayımlanmış olup listede yer almamaktadır. Ancak Eşleştirme Projesi kapsamında çalışılmış ve Taslak Yönetmelik çerçevesinde uyumlaştırılmıştır.)	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	
6	Ulusal Emisyon Tavanları Direktifi (2001/81/EC)	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Henüz bir çalışma başlamamıştır.		Bu direktif, hava kalitesi ve endüstri başlığı altındaki tüm direktiflerle ilgili olup, maliyet hesabı henüz tamamlanamamıştır.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumunda n Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
7	Petrol İstasyonlarından Kaynaklanan VOC Emisyonları Direktifi (94/63/EC) EC 1882/2003 Tüzüğü ile düzeltilmiş olarak	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Henüz bir çalışma başlamamıştır.		
8	Kükürt içerikli sıvı yakıtlar Direktifi (99/32/EC) 1882/2003/EC Tüzüğü ve 2005/33/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak	İdari Düzenleme	ÇOB		Henüz bir çalışma başlamamıştır.		Direktif kapsamındaki yakıtlara ilişkin sınır değerlerin sağlanması Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi (TÜPRAŞ) tarafından gerçekleştirilecek akaryakıt kalitesinin artırılmasına yönelik yatırımlara bağlıdır. Gerekli hukuki düzenleme yatırıma ilişkin gelişmelere paralel olarak ele alınacaktır ve/veya uygulama tarihleri yatırımlara bağlı olarak belirlenecektir.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumunda n Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
9	Dizel yakıt ve benzin kalitelerine ilişkin 98/70/EC sayılı Konsey Direktifi, 2000/71/EC Direktifi, 2003/17/EC Direktifi ve EC 1882/2003 Tüzüğü ile düzeltilmiş olarak		ÇOB		Benzin ve dizel yakıt kaliteleri hakkındaki Yönetmelik yayımlanmıştır. (11 Haziran 2004)	Yakıt kalitesinin iyileştirilmesi için TÜPRAŞ yatırımı	Bu Direktife tam uyumun sağlanması için ilave yatırım ihtiyacı bulunmakta olup bunun 391,5 milyon Avro olduğu tahmin edilmektedir.
10	Tüketici bilgilendirme Direktifi (1999/94/EC) 2003/73/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak		Sanayi ve Ticaret Bakanlığı		Yeni Binek Otomobillerin Adı, Yakıt Ekonomisi ve Karbondioksit Emisyonu Konusunda Tüketicilerin Bilgilendirilmesine İlişkin Yönetmelik (28.12.2003)		
11	Emisyon Ticareti Direktifi (2003/87/EC) 2004/101/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak				Hentüz bir çalışma başlamamıştır.		
TOPLAM MALİYET							428

Tablo 5.4 ENDÜSTRİYEL KİRLİLİK KONTROLÜ SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Entegre Kirlilik Önleme Kontrol (EKÖK) (96/61/EC)	Yeni EKÖK Yönetmeliği	ÇOB	2007	Henüz Yönetmelik hazırlanmadı.	- Farklı endüstri kolları içinde çeşitli hava, su kirlenmelerinin kontrolü ve atık yönetimi önlemlerin alınması. - Mevcut en iyi teknikler konusunda kurumsal yapının güçlendirilmesi. - Mevcut en iyi tekniklerin sektörlere tanıtılması, bu konuda sektörel bazda uzmanlaşmanın sağlanması. - Çevre konusundaki tüm izinlerin mümkün olduğunca tek merkezden verilmesi konusunda gerekli düzenlemelerin yapılması. - Mevcut en iyi tekniklerin tespiti ve uygulaması.	12.638 2023 yılından sonra 1.462,00 milyon Avro/yıl ilave yatırıma ihtiyaç vardır AB uyum çalışmalar kapsamında yatırım süreci yeniden değerlendirilecektir.
2	Büyük Yakma Tesisleri (BYT) (2001/80/EC)	Yeni BYT Yönetmeliği	ÇOB	2006	"Büyük Yakma Tesisleri Yönetmelik" taslağı hazırlandı, kurumların görüşüne sunuldu.	- Uyumlaştırmayı yönlendirecek ve uygulama için gerekli yatırımları tespit edecek Stratejik Planların hazırlanması. - Tesis bazında belirlenecek stratejiye göre alternatif 1 veya 2'nin uygulanması: - Alternatif 1: FGD, kazan ve EF Rehabilitasyonları, NO_x azaltımı, yakıt dönüştürme. - Alternatif 2: kazan ve EF Rehabilitasyonları, NO_x azaltımı, yakıt dönüştürme, bazı termik santrallerin Akışkan Yataklı Yakma Teknolojisine dönüştürülmesi, bazıları ise FGD kurulması.	1.887 2023 yılından sonra 696,63 milyon Avro/yıl ilave yatırıma ihtiyaç vardır AB uyum çalışmalar kapsamında yatırım süreci yeniden değerlendirilecektir.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
3	COMAH-Tehlikeli Maddeleri içeren Büyük Endüstriyel Kazaların Zararlarının Kontrolüne İlişkin Direktif- (SEVESO II-96/82/EC)	Yönetmelik taslağı hazırlandı	ÇOB ve ÇSGB	2006	Yönetmelik taslağı hazırlandı	- Şirket seviyesindeki yönetim kapasitesinin geliştirilmesi, idari kurumsal yapının güçlendirilmesi. - Büyük endüstriyel kazaların önlenmesine ilişkin kayıt sistemi ve acil durum planlarının oluşturulması. - Tesislerin mevcut durumlarının belirlenerek, yapılması gereken yatırımlara karar verilmesi ve uygulamaya ya geçilmesi. - Raporlama sisteminin kurulması.	130
4	Çözücülerden kaynaklanan Uçucu Organik Bileşikler Emisyonları (1999/13 EC Direktifi)	Yeni yönetmelik	ÇOB	2007	Hentüz Yönetmelik hazırlanmadı	- Üretim işlemlerinin iyileştirilmesi, ve/veya yönetim uygulamalarının geliştirilmesi. - Çözücülerin değiştirilmesi. - Çözücü salınımının azaltılmasına yönelik tekniklerin uygulanması. - Tanklarda içten şamandıralı kapakları ve sekonder sızdırmazlıkları kapsayan depolama kayıplarının azaltılması.	700
5	Petrol dağıtımından kaynaklanan Uçucu Organik Bileşikler (1994/63/EC)	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Hentüz Yönetmelik hazırlanmadı.	- Tesislerin mevcut durumlarının belirlenerek, yapılması gereken yatırımlara karar verilmesi ve uygulamaya geçilmesi. - Petrol depolama tesislerinde, terminallerdeki yükleme boşaltma ekipmanlarında, hareketli konteynırlarda ve servis istasyonlarındaki depolama tesislerinde özel Uçucu Organik Madde emisyonları azaltma tasarımı ve işletme önlemlerinin alınması	100
6	Eko Etiketleme Tüzüğü 1980/2000 Eco Labelling (*)						

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
7	Çevre Yönetim Sistemlerine İlişkin Tüzük761/2001 EMAS Regulation (*)						
TOPLAM MALİYET							14.785

(*) Bu Tüzükler 2003 Yılı Ulusal Programında yer almamakta olup, mevzuat uyumu yaklaşımı ve uygulamaya ilişkin gereklilikler yapılacak çalışmalarla daha sonra belirlenecektir.

Tablo 5.5 GÜRÜLTÜ SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Direktifi (2002/49/EC)	Uyumlu (Yeni Yönetmelik)	ÇOB	2005	01 Temmuz 2005 tarih ve 25862 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği" ile uyumlaştırılmıştır.	- Kurumsal yapının teknik yönden (Gürültü ölçüm cihazlarının ve gürültü haritalamada kullanılacak yazılım programı ve programın kurulacağı bilgisayar ve donanımının sağlanması) güçlendirilmesi. -Gürültü ölçüm kalite sisteminin kurulması. -Gürültü haritalarının hazırlanması, kontrol tedbirleri ve Gürültü değerlendirilmesine yönelik kılavuzlarının hazırlanması. - Gürültü kaynakları ve yerleşim alanları için stratejik gürültü haritalarının ve eylem planlarının hazırlanması. -Eylem planlarının uygulanarak gürültünün azaltılması için gerekli yatırımların yapılması.	Maliyetin belirlenmesine yönelik henüz detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Avrupa Birliği 2004 Mali İşbirliği Programına önerilen ve kabul edilen "Gürültü Yönetimi Alanında Çevre ve Orman Bakanlığının Kapasitesinin Güçlendirilmesi" Projesinin sonuçları da göz önüne alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır.

Tablo 5.6 KİMYASALLAR VE GENETİK OLARAK DEĞİŞTİRİLMİŞ ORGANİZMALAR SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Tehlikeli Maddeler Direktifi 67/548/EEC	Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği'nin revizyonu ve ihtiyaç duyulan diğer mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB	2006*	Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında gerekli çalışmalar yapılacaktır.	- Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.	Proje çerçevesinde belirlenecektir.
2	Tehlikeli Müstahzarlar Direktifi 99/45/EC	Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği'nin revizyonu ve ihtiyaç duyulan diğer mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	2006*	Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında gerekli çalışmalar yapılacaktır.	- Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.	Proje çerçevesinde belirlenecektir.
3	Risk Değerlendimesi Direktifi 93/67/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB	2006*	Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında gerekli çalışmalar yapılacaktır.	- Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.	Proje çerçevesinde belirlenecektir.

* Kimyasallar alanında Teknik Destek projesinin tamamlanmasına bağlı olarak bu tarihler değişebilir.

4	Özel Bilgi Sistemi Direktif (91/155/EEC)	Bu Direktif 2003 Yılı Ulusal Programında yer almamaktadır.	ÇOB	2002	Mevzuat Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği ve Güvenlik Bilgi Formlarının Düzenlenmesine ilişkin Usul ve Esaslar Tebliği ile uyumlaştırılmıştır.	Faaliyetlere ilişkin ihtiyaçlar Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.	Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.
---	--	--	-----	------	--	--	--

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
5	Pazarlama ve Kullanıma ilişkin kısıtlamalar Direktifi 76/769/EEC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2006**	Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği revizyonu ile Yeni taslak mevzuat çalışmaları planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Planlanan proje kapsamında belirlenecektir.
6	Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği 793/93/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB	2006**	Yeni taslak mevzuat çalışmaları planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Planlanan proje kapsamında belirlenecektir.
7	İhracat ve İthalat Yönetmeliği 2003/304/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, DTM	2006**	Yeni taslak mevzuat çalışmaları planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	Bildirim sisteminin kurulması. Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Planlanan proje kapsamında belirlenecektir.
8	Biyosidal Ürünler Direktifi 98/8/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005***	Su ve Biyosidal Ürünler Projesi (TR 0402.10)'nin birinci bileşeni olan, Biyosidal Ürünler Eşleştirme Projesi kapsamında Biyosidal Ürünler Yönetmeliği hazırlanacaktır.	Türkiye'deki Biyosidaller Envanterinin hazırlanması. İzleme ve piyasa prosedürleri ve yetkili otoritelerin belirlenmesi. - Diğer faaliyetler Biyosidal ürünler eşleştirme projesi kapsamında belirlenecektir.	Biyosidal ürünler eşleştirme projesi kapsamında belirlenecektir.

** Yapılacak projelere bağlı olarak bu tarihler değişebilir (Kimyasallar alanında teknik destek projesinin tamamlanması sonrasında ele alınacaktır).

*** Biyosidal Ürünler Eşleştirme Projesi sonunda, mevzuat uyumunun 2007 yılı sonunda tamamlanması beklenmektedir.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
9	Asbest Direktifi 87/217/EC	-Tanımları ve ölçümleri, yıkım faaliyetlerinin kontrolünü içeren yeni mevzuat hazırlanacaktır. - Parlayıcı, patlayıcı, tehlikeli ve zararlı maddelerde çalışan işyerlerinde ve işlerde alınacak tedbirler hakkındaki Tüzüğün revizyonu.	ÇOB, ÇSGB	2011	Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği, Tehlikeli Atıklar Yönetmeliği ve Asbestle çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri hakkında Yönetmelik ile mevzuat uyumu kısmen gerçekleştirilmiştir	Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Planlanan proje kapsamında belirlenecektir.
10	İyi Laboratuvar Uygulamaları (İLÜ)'nun Denetlenmesi ve Doğrulanması Direktifi 88/320/EEC	İyi Laboratuvar Uygulamalarının Denetlenmesi ve Çalışmaların Kontrolüne Dair Yönetmeliğin uygulanması için ikincil mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı	2005	İLÜ Denetimi ve Çalışmaların Kontrolü Yönetmeliği ve İLÜ ilkeleri ve Test Laboratuvarlarının Sertifikalandırılması Yönetmelik ile uyumlaştırma kısmen tamamlanmış olup ilave mevzuat düzenlemesi çalışmaları devam etmektedir.	- Laboratuvarlarda kullanılacak kuralların ilkelerine uyulmasının temin edilmesi. - Bu ilkelere uyulduğunu doğrulayacak sistemin geliştirilmesi. - Diğer faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Proje kapsamında belirlenecektir.
11	İyi Laboratuvar Uygulaması Direktifi 87/18/EEC	İyi Laboratuvar Uygulamaları Prensipleri ve Test Laboratuvarının Belgelendirilmesine Dair Yönetmeliğin uygulanması için ikincil mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı	2005	İLÜ Denetimi ve Çalışmaların Kontrolü Yönetmeliği ve İLÜ ilkeleri ve Test Laboratuvarlarının Sertifikalandırılması Yönetmelik ile uyumlaştırma kısmen tamamlanmış olup ilave mevzuat düzenlemesi çalışmaları devam etmektedir.	Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Proje kapsamında belirlenecektir.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
12	Hayvanlar Üzerinde Yapılan Deneyler Direktifi 86/609/EEC	Deneyssel ve Diğer Bilimsel amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarının Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan laboratuvarların Kuruluş Çalışma Denetleme Usul ve Esasları Yönetmeliği revize edilecektir.	ÇOB, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2007	Hayvan Koruma Kanunun kabulü ve Deneyssel ve Diğer Bilimsel amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarının Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan laboratuvarların Kuruluş Çalışma Denetleme Usul ve Esasları Yönetmeliği (2005) ile kısmen uyumlaştırılmıştır.	Hayvan deneyleri ile ilgili onay sisteminin, bilgi ağı sisteminin ve veri toplama sisteminin kurulması. - Diğer faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Planlanan proje kapsamında belirlenecektir
13	Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmaların (GDO) Kasıtlı Bırakılması Direktifi 2001/18/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı		Yeni taslak mevzuat çalışmalar planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	-Bildirim ve kayıtsistemini içerir veri bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Planlanan proje kapsamında belirlenecektir
14	GDO'ların Sınırlı Kullanımı Direktifi 90/219/EEC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı		Yeni taslak mevzuat çalışmalar planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	-Bildirim ve kayıtsistemini içerir veri bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Planlanan proje kapsamında belirlenecektir
TOPLAM MALİYET							

Tablo 5.7 DOĞA KORUMA SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	92/43/EEC: Yabani Flora Ve Fauna ve Doğal Yaşam Ortamlarının Korunmasına dair 21 Mayıs 1992 tarihli Konsey Direktifi	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Kültür ve Turizm Bak. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2006	2872 Sayılı Çevre Kanunu 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu 6831 Sayılı Orman Kanunu 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu	-Alan ziyaretçi merkezi, gözlem istasyonları kurulması,	254 (Maliyetin %46'sı personel gideridir.)
2	97/266/EEC: Natura 2000 bilgi ağının oluşturulmasına ilişkin 18 Aralık 1996 tarihli Komisyon Kararı	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Kültür ve Turizm Bak.	2006	383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname Tam olarak uyumlu değildir.	- Bilimsel otorite için bina ve laboratuvar ihtiyacı - Alan ziyaretçi merkezi, gözlem istasyonları kurulması, - İzleme sisteminin oluşturulması.	Yapılacak fizibilite çalışması sonrasında belirlenecektir.
3	79/409/EEC: Yaban Kuşlarının Korunmasına dair 2 Nisan 1979 tarihli Konsey Direktifi	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Kültür ve Turizm Bak.	2006	383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname Tam olarak uyumlu değildir.	-Alan ziyaretçi merkezi, gözlem istasyonları kurulması.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
4	83/129/EEC: Fok yavrularından elde edilen ürün ve derilerin ithalatına ilişkin Direktif (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	Tarım Köyişleri Bak.	2006	4041 Sayılı Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme ile Eklerine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Yönetmelik 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu 2872 sayılı Çevre Kanunu 6831 sayılı Orman Kanunu 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu 6968 sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu 4458 sayılı Gümrük Kanunu Tam olarak uyumlu değildir.	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması. - Kurtarma merkezleri kurulması	8
5	97/338/EC: Yabani hayvan ve bitki örtüsü türlerinin, oradaki ticaretin düzenlenmesi vasıtasıyla korunması hakkında 9 Aralık 1996 tarihli Konsey Tüzüğü	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köyişleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
6	98/2473/EC: Bazı yabani hayvan ve bitki türlerinin örneklerinin topluluğa geçici olarak girişini durduran 16 Kasım 1998 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köy İşleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması.	
7	2307/97/EC: Yabani hayvan ve bitki örtüsü türlerinin, oradaki ticaretin düzenlenmesi vasıtasıyla korunması hakkında 338/97 sayılı ve 9 Ekim 1984 tarihli Konsey Tüzüğü (EC) değiştiren 18 Kasım 1997 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köy İşleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması.	
8	93/97/EC: Yabani hayvan ve bitki örtüsü türlerinin, oradaki ticaretin düzenlenmesi vasıtasıyla korunması hakkında 338/97 sayılı Konsey Tüzüğü (EC) nin uygulanması ile ilgili ayrıntılı kurallar belirleyen 26 Mayıs 1997 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köy İşleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritenin kurulması.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
9	2551/97/EC: Bazı yabani hayvan ve bitki örtüsü türleri örneklerinin Topluluğa girişini askıya alan 15 Aralık 1997 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köy İşleri Bak. TUBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması.	
10	767/98/EC: Yabani hayvan ve bitki örtüsü türlerinin, oradaki ticaretin düzenlenmesi vasıtasıyla korunması hakkında 338/97 sayılı Konsey Tüzüğü (EC) nün uygulanması ile ilgili ayrıntılı kurallar belirleyen 939/97 tarihli Tüzüğü (EC) değiştiren 7 Nisan 1998 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köy İşleri Bak. TUBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması.	
11	348/81/EEC: Balinalar ve Diğer Deniz Memelileri Ürünlerinin İthalatıyla ilgili 20 Ocak 1981 tarihli Konsey Tüzüğü	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	Tarım ve Köy İşleri Bak.	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritenin kurulması.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
12	1968/99/EC: Bazı yabani hayvan ve bitki türlerinin örneklerinin Topluluğa girmesinin askıya alınmasına dair 10 Eylül 1999 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köyşleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritenin kurulması.	
13	338/97 sayılı Konsey Tüzüğü'nün Uygulanmasındaki Detaylı Kuralları Belirleyen 1808/2001 sayılı ve 30 Ağustos 2001 tarihli Komisyon Tüzüğü	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köyşleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritenin kurulması.	
14	3254/91 EEC: "AB Ülkelerinde Bacaktan Yakalama Tuzaklarının Kullanımı ve Bacaktan Yakalama Tuzaklarından Elde Edilen Hayvanların Derilerinden Üretilmiş Eşyaların İthalinin Yasaklanması" ile ilgili 4 Kasım 1991 tarihli Avrupa Konseyi Direktifi	Kara Avcılığı Kanunu	ÇOB	2005	4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunuyla büyük oranda uyumludur.		

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
15	97/602/EC: 35/97 (EC) sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 1(1) (a) maddesi ve 3254/91 (EEC) sayılı Tüzüğü'nün 3(1) maddesinin ikinci alt paragrafındaki verilen listeye ilişkin 22 Temmuz 1997 tarihli Konsey Kararı	Kara Avcılığı Kanunu	ÇOB	2005	4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunuyla büyük oranda uyumludur.		
16	35/97/EC: 3254/91 sayılı Konsey Tüzüğü'nde (EEC) kapsanan türlerin ve malların belgelenmesi hakkında hükümler belirleyen 10 Ocak 1997 tarihli Komisyon Tüzüğü	Kara Avcılığı Kanunu	ÇOB	2005	4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunuyla Tam olarak uyumludur.		
17	99/22/EC: Hayvanat Bahçelerindeki vahşi hayvanların korunması ile ilgili 29 Mart 1999 tarihli Konsey Direktifi	Hayvanat Bahçelerinin Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	Tarım Köyişleri Bak. ÇOB	2006	16 Haziran 2005 tarih ve 25847 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretim ve Ticareti Hakkındaki Yönetmelik 24 Ekim 2005 tarih ve 25976 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik Tam olarak uyumlu değildir.		2

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
TOPLAM MALİYET							264

* Bu direktifler 2003 Yılı Ulusal Programında yer almamaktadır.

Tablo 5.8 YATAY SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Bazı planlar ve programların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin 27 Haziran 2001 tarih ve 2001/42/EC sayılı A. Parlamentosu ve Konseyi Direktifi (Stratejik Çevresel Değerlendirme)	Yönetmelik	ÇOB	2005	-08.04.2005 tarihindeTaslak yönetmelik hazırlandı kurum görüşlerine sunuldu. Sınır aşan konular dışında büyük oranda uyumludur. -Uygulamaya girmeden önce kurumsal kapasite ve eğitim çalışması tamamlanacaktır.		
2	Çevresel Etki Değerlendirmesine ilişkin (85/337/EEC) direktif ve bu konuyla ilgili (97/11/EC) (2003/35/EC) değişiklikler	Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliğinin Güçlendirilerek Etkinleştirilmesi	ÇOB		ÇED Yönetmeliği 16.12.2003 tarih ve 25318 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve Sınraşan ÇED (ESPOO) sözleşmesi dışında büyük oranda uyumludur. - Sınraşan ÇED (ESPOO) sözleşmesi için üyelik stratejisi izlenecektir. - ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi kurulması projesi tamamlanarak 25.04.2006 tarihinde kurulmuştur. - Sektörel rehberlerin hazırlanma çalışmaları tamamlanmıştır. - Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi için ÇED sürecine dahil personelin eğitimi		
TOPLAM MALİYET							

EK 12. YETERLİLİK TEBLİĞİ

YETERLİLİK TEBLİĞİ

24.Şubat 2004 Tarih ve 25383 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Amaç

Madde 1 — Bu Tebliğin amacı, 16/12/2003 tarih ve 25318 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği uyarınca rapor hazırlayacak kurum ve kuruluşlara yeterlik belgesi verilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 — Bu Tebliğ, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlayacak kurum ve kuruluşlarda aranacak koşulları, Komisyonunun oluşumu, çalışma usul ve esasları, başvuruların değerlendirilmesi, yeterlik belgesinin verilmesi, denetlenmesi, vize edilmesi ve iptali ile ilgili konuları kapsar.

Yasal Dayanak

Madde 3 — Bu Tebliğ, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 27 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 — Bu Tebliğde geçen;

Bakanlık: Çevre ve Orman Bakanlığı,

Genel Müdürlük: Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğünü,

Daire Başkanlığı: ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü, ÇED ve Plan İzleme Kontrol Dairesi Başkanlığı'nı,

ÇED: Çevresel Etki Değerlendirmesini,

Yeterlik Belgesi: ÇED Raporu hazırlamak için gerekli koşulları taşıyan kurum ve kuruluşlara Bakanlıkça verilen belgeyi,

Rapor: ÇED Raporunu,

Komisyon: Yeterlik Belgesi ile ilgili başvuruları incelemek, Yeterlik belgesi vermek, Yeterlik Belgesi alan kurum/kuruluşları denetlemek, Yeterlik Belgelerini vize etmek veya iptal etmek üzere Genel Müdürlükçe oluşturulacak komisyonu, ifade eder.

Yeterlik Belgesi Başvurularında Aranacak Koşullar

Madde 5 — Yeterlik belgesi almak isteyen kurum ve kuruluşların aşağıdaki koşulları sağlamaları zorunludur:

a) Kamu veya özel sektörde mesleği ile ilgili olarak en az iki yıl çalışmış bir çevre mühendisini sürekli olarak istihdam etmeleri,

b) Mühendislik ve mimarlık fakülteleri, fen-edebiyat fakültelerinin fizik, kimya, biyoloji bölümleri ile jeoloji, hidrojeoloji, zooloji, arkeoloji, veteriner hekim, kamu yönetimi, işletme, ekonomi, maliye, iktisat, sosyoloji bölümleri lisans mezunlarından farklı meslek grubundan kamu veya özel sektörde mesleği ile ilgili olarak en az iki yıl çalışmış iki personeli sürekli olarak istihdam etmeleri,

c) (a) ve (b) bentlerinde belirtilen meslek dallarından; Raporu hazırlayacak kurum/kuruluşların Raporunun hazırlanması, incelenmesi veya denetiminde en az üç yıl çalışmış bir personeli rapor koordinatörü olarak ÇED sürecinde görevlendirmeleri,

Rapor koordinatörü birden fazla kuruluştaki görev alamaz. Kurum ve kuruluşlar yukarıda belirtilen koşulları belgelemek ve Komisyonca onaylanmak kaydı ile, birden fazla rapor koordinatör görevlendirebilirler. Puanlamada yüksek puanı alan rapor koordinatörünün puanı esas alınır.

Yeterlik Belgesi Başvurusunda Sunulacak Belgeler

Madde 6 — Yeterlik belgesi almak isteyen kurum/kuruluşlar bir dilekçe ile Bakanlığa başvururlar. Başvuru dilekçesine aşağıdaki belgelerin aslı veya noter onaylı örnekleri eklenir.

a) Kurum veya kuruluşların, çevre veya ÇED konusunda mühendislik, müşavirlik, araştırma, geliştirme, etüt, fizibilite, proje, rapor vb. çalışma konularını belgeleyen Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayımlanan şirket kuruluş senedi veya ana sözleşmesi veya tüzüğü,

b) Başvuru yılına ait Ticaret veya Sanayi Odası veya ilgili meslek kuruluşundan alınacak sicil belgesi veya sicil kaydı,

c) TMMOB Yasası uyarınca ilgili meslek odasından alınan mühendislik-müşavirlik belgesi veya büro tescil belgesi,

d) Kurum veya kuruluşu temsile yetkili kişi veya kişilerin imza sirküleri, kamu tüzel kişiliğine haiz kuruluşlardan, kurum amiri tarafından yetkili kılındıklarına ilişkin yazı,

e) 5 inci maddenin (a ve b) bendi kapsamında istihdam edilen personelin diploma örnekleri, çalıştığı yerlerle ilgili belge/belgeler imza sirküleri, oda sicil kaydı ve sigorta giriş belgeleri (emekli olmuş personel için sigorta destek primi belgeleri),

f) 5 inci maddenin (c) bendi kapsamında yer alan Rapor Koordinatörünün diploma örneği, imza sirküleri ve ÇED tecrübe belgesi (yapılan projelerin adının ve tarihinin yer aldığı liste)

g) Ölçüm, analiz ve laboratuvar cihazları gibi teknik donanımın bulunup bulunmadığına ilişkin belgeler,

h) Kurum/kuruluşun çevre veya ÇED konusunda yaptığı çalışmalara ait belgeler,

i) Bakanlık, Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü'nce belirlenen yeterlik belgesi başvuru ücretinin yatırıldığına dair belge.

Kamu tüzel kişiliğine haiz kuruluşlardan başvuru sırasında (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen belgeler istenmez.

Yeterlik belgesi almak isteyen kurum ve kuruluşlar, yukarıda belirtilen bilgi ve belgeleri kapalı bir zarfın içine koyarak, zarfın üzerine "YETERLİK BELGESİ BAŞVURUSUDUR" ibaresi yazılmak suretiyle Çevre ve Orman Bakanlığına gönderir veya elden teslim eder.

Yeterlik Belgesi Komisyonunun Teşkili ve Çalışma Esasları

Madde 7 — Yeterlik Belgesi Komisyonu; Yeterlik belgesi başvurularını ve verilmiş yeterlik belgelerini incelemek, değerlendirmek, vize ve iptal etmek üzere Genel Müdür oluru ile ÇED ve Plan İzleme Kontrol Dairesi Başkanlığından sorumlu Genel Müdür Yardımcısı başkanlığında beş personelden oluşur. Başkan veya başkan yardımcısının görevli veya izinli olmaları durumunda yerine vekalet eden personel Komisyon toplantılarına katılır.

Komisyon, yeterlik belgesi talebi olduğu hallerde ayda en az bir kez olmak üzere salt çoğunlukla toplanır. Gerekli hallerde ise Komisyon Başkanının çağrısı üzerine her ay birden fazla toplanabilir. Komisyonunun sekreteryaz hizmetleri ÇED ve Plan İzleme Kontrol Dairesi Başkanlığı tarafından yerine getirilir.

Başvuruların Değerlendirilmesi

Madde 8 — 7 nci maddeye göre oluşturulan Komisyon, ÇED ve Planlama Genel Müdürünün veya Komisyon Başkanının çağrısı üzerine toplanır.

6 ncı maddede istenilen bilgi ve belgeleri sağlamayan başvurular bir tutanakla tespit edilerek Komisyon Başkanı ve üyelerince imzalanır, bir yazı ekinde ilgili kurum/kuruluşa iade edilir, eksik belgelerin tamamlanması istenir. Gerekli koşulları sağlayan başvurular komisyonca incelenir ve "Yeterlik Belgesi Değerlendirme Formu" (Ek-1) doldurularak verilen toplam puan rakam ve yazı ile yazılır. Form, tarih belirtilmek suretiyle Komisyon Başkanı ve üyelerince imzalanır, başvuru dosyası ile birlikte saklanır.

Toplam puanı 75 ve üzeri olan kurum ve kuruluşlara yeterlik belgesi verilir.

Yeterlik Belgesi Alan Kurum/Kuruluşların Yükümlülükleri

Madde 9 — Yeterlik Belgesi alan kurum/kuruluşlar; ÇED süresince Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonunca belirlenecek çalışma grubunda bulunacak (asgari lisans seviyesinde eğitim görmüş) personeli görevlendirmekle yükümlüdür.

Yeterlik Belgesi alan kurum/kuruluşlar hazırladıkları Nihai ÇED Raporunda belirtilen yatırımın başlangıç ve inşaat dönemlerine ait (yatırımın işletmeye geçişine kadar) taahhütlerin yerine getirilip getirilmediğini Ek-4'de yer alan Nihai ÇED Raporu İzleme Raporları Formunu (Nihai ÇED Raporunda belirtilen sürelerle uygun) doldurarak Bakanlığa iletmekle yükümlüdür.

Kurum ve kuruluşların Yeterlik Belgesi alma aşamasında sundukları ve 6 ncı maddede sayılan belgelerde meydana gelecek değişiklikler, değişiklik tarihinden itibaren otuz iş günü içinde kurum veya kuruluş tarafından Bakanlığa bildirmekle yükümlüdür.

Bakanlıkça Kurum/kuruluşlara gönderilecek yazılarda, 6. madde kapsamında beyan ettikleri adres dikkate alınır. Adres değişikliğini 30 işgünü içinde beyan etmeyen kurum/kuruluşun belge alırken beyan ettiği adresle yapılan yazışmalar kurum/kuruluşa tebliğ edilmiş sayılır.

Yeterlik Belgesine sahip kurum/kuruluşlar, Tebliğin 5. maddesinin (a) ve (b) bentlerinde görevlendirilen personelin sigorta primleri ile emekli olmuş personelin her ayın tamamına ait sigorta destek primlerinin yatırıldığına ilişkin belgelerin örneklerini her yıl 1. Dönem için en geç 31 Mayıs'a kadar, 2. Dönem için en geç 30 Eylül'e kadar, 3. Dönem için ise, en geç ertesi yılın 31 Ocak tarihine kadar Bakanlığa iletmekle yükümlüdür.

Yeterlik Belgesi alan kurum/kuruluşları, hazırlayacakları ÇED Raporları için, Ek-2'de verilen personel tablosunu doldurup asıllarını raporların sonuna eklemeleri zorunludur. İmzaların, noterden onaylı imza sirkülerindeki imza ile uyuşması zorunludur.

Rapor koordinatörü ÇED Raporundan, diğer personeller ise sorumlu olduğu bölümdeki bilgilerin doğruluğundan yükümlüdür.

Yeterlik Belgesi Alan Kurum/Kuruluşların Denetlenmesi ve Belgelerinin İptali

Madde 10 — Yeterlik belgesi alan kurum/kuruluşların, yeterlik koşullarının sürüp sürmediği Bakanlıkça veya Bakanlıkça gerekli görüldüğünde yetki devri ile valilikçe denetlenir. Yeterlilik belgesi alan kurum/kuruluşlar denetlemede bulunan görevlilere gerekli bilgi ve belgeyi sunmakla yükümlüdür. Denetim esnasında yetkili bulundurmayan, istenilen bilgi ve belgeleri vermekten kaçınan kurum kuruluşların yeterlik belgesinin geçerliliği Komisyonca değerlendirilir. Yapılacak denetimler veya 9 uncu madde gereğince yapılacak bildirimler sonucunda, yeterlik koşullarını taşımadıkları veya verilen taahhütlere uyulmadığı ve yükümlülüklerinin yerine getirilmediğinin tespit edilmesi halinde kurum/kuruluşların yeterlik belgesi, Komisyon tarafından iptal edilir.

Ayrıca, ÇED Raporlarında yanlış veya yanıltıcı bilgi ve belge düzenledikleri tespit edilmesi halinde kurum/kuruluşların yeterlik belgesi, Komisyonca iptal edilir. Söz konusu raporun koordinatörü ve ilgili bölüm sorumlusu başka bir kurum/kuruluşa bile olsa bir yıl süre ile ÇED Raporlarının hazırlanmasında görev alamazlar. İkinci kez ÇED Raporlarında yanlış veya yanıltıcı bilgi ve belge düzenlenmesi halinde söz konusu yaptırımlar beş yıl süre ile uygulanır.

Genel Müdürlüğün ilgili birimlerince oluşturulan ÇED İnceleme Değerlendirme Komisyonu üyeleri tarafından her rapor için "Rapor Değerlendirme Formu" (Ek-3) doldurularak (raporu hazırlayan firma ve yatırımcı firma temsilcileri hariç) Daire Başkanlığına iletilir. Formlar Komisyonca değerlendirilir. Yeterlik belgesine sahip kurum/kuruluşların hazırladıkları raporun 70 puanın altında olması durumunda

kurum/kuruluşa uyarıda bulunulur. Kurum/kuruluşun hazırlamış olduğu raporların bir vize süresi içerisinde 3 tanesinin 70 puanın altında olması durumunda kurum/kuruluşun yeterlik belgesi, Komisyon tarafından iptal edilir.

Yeterlik belgesine sahip kurum/kuruluşların hazırlayacakları İzleme Raporlarının ÇED Raporunda belirtilen sürelerde, 3 kez Bakanlığa iletmemesi halinde almış oldukları yeterlik belgesi 1 yıl, tekrarı halinde ise 5 yıl süre ile iptal edilir.

Yeterlik belgesi iptal edilen kurum/kuruluşlara, yeterlilik belgelerinin iptal edildiği tarihten itibaren bir yıl süre ile yeterlik belgesi verilmez.

Yeterlik belgesi iptal edilen kurum ve kuruluşlar, valiliklere ve belgesi iptal edilen kurum/kuruluşa bildirilir. Yeterlilik belgesi iptal edilen kurum/kuruluşlar valiliklerin ilan panolarında ilgililere duyurulur. Yeterlik belgesi iptal edilen kurum ve kuruluşların hazırladıkları raporlar kabul edilmez. Ancak, Yeterlilik belgesi iptal edildiği tarihten önce ÇED Raporunu hazırlayarak Bakanlığa sunulmuş projelerin tamamlanmasına izin verilir.

Bu konudaki cezai hükümler saklıdır.

Yeterlik Belgesinin Süresi ve Vize Edilmesi

Madde 11 — Yeterlik Belgesinin geçerlilik süresi üç yıldır.

Yeterlik belgesi alan kurum ve kuruluşlar bu süre sonunda mevcut yeterlik belgesi ile birlikte Bakanlığa başvururlar. Komisyon, bu Tebliğde belirtilen hususlar dikkate alınarak yapılacak inceleme sonucuna göre yeterlik belgesinin üç yıl süre ile devamına veya iptaline karar verir.

Devir, Şube ve Temsilcilik

Madde 13 — Yeterlik belgesi hiçbir suretle başkasına kiralanamaz, devredilemez ve satılamaz.

Yeterlik belgesine sahip kuruluşların şube açabilmeleri için yeterlik belgesi alırken çalıştırmayı taahhüt ettiği personelin dışında Tebliğin 5. maddesinin (a ve b) bendinde belirtilen koşulları taşıyan personeli şubelerinde sürekli olarak istihdam etmeleri ve şubenin Ticari Sicil Gazetesinde yayımlanması gerekmektedir. Bunun dışında temsilcilik verilemez.

Geçici Madde 1 — Tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içerisinde Bakanlığa sunulacak ÇED Raporlarını hazırlayanlarda yeterlik belgesi şartları aranmaz.

Yürürlük

Madde 14 — Bu Tebliğ yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 15 — Bu Tebliğ hükümlerini Çevre ve Orman Bakanı yürütür.

EK-1

YETERLİK BELGESİ DEĞERLENDİRME FORMU

Başvuru Sahibi :
Komisyon Toplantı Tarihi :
Toplantı No :

5. Madde (a) ve (b) bentleri

	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora ve Üzeri	Verilen Puan
(a) bendi	10	12	14	
(b) bendi 1.personel	10	12	14	
(b) bendi 2.personel	10	12	14	

*Her bir personelin hazırladığı her ÇED Raporu için 1 puan, 5'in üzerindeki puan toplama dahil edilmez.

5. Madde (c) bendi

Rapor Koordinatörü	En az üç yıllık ÇED tecrübesi için toplam 15 puan, üzerindeki her bir ÇED Raporu için 2 puan	
--------------------	--	--

*25'in üzerindeki puanlar toplama dahil edilmez.

6. Madde (g) bendi

1.Görülür ölçüm cihazı (1 puan)	
2.Hava Kalitesi ölçüm cihazı (partikül madde, SO2) (2 puan)	
3.Su kirliliğine ilişkin Laboratuvar Donanımı (2 puan)	

6. Madde (h) bendi

-Çevreyi korumaya yönelik projelerin her biri için 2 puan	
-ÇED Raporları için 3 puan	

*25'in üzerindeki puanlar toplama dahil edilmez.

TOPLAM PUAN (Rakamla)	
(Yazıyla)	

Üye
Adı Soyadı
İmza

Üye
Adı Soyadı
İmza

Üye
Adı Soyadı
İmza

Başkan Yrd.
Adı Soyadı
İmza

Başkan
Adı Soyadı
İmza

EK-2

YETERLİK BELGESİ TEHLİĞİ KAPSAMINDA ÇALIŞTIRILMASI TAAHHÜT EDİLEN PERSONEL TABLOSU

Proje Sahibi :
Projenin Mevki :
Projenin Adı :
Raporun Sunulduğu Tarih :
Yeterlik Belge No :

Tehliğin İlgili Maddesi Kapsamında Çalıştırdacak Personel	Adı Soyadı	Mesleği	Sorumlu Olduğu Bölüm Sayfa, bölüm, ekler vb	İmzası
Çevre Mühendisi (5-a)				
Mühendislik ve Mimarlık Fakülteleri mezunları personel (5-b)				
Kapsam Belirleme ve İnceleme Değerlendirme Komisyonunca belirlenmiş meslek grubundaki personel				
Rapor Koordinatörü (5-c)				

CED RAPORU DEĞERLENDİRME FORMU

Rapor Hazırlayan Kurum/Kuruluş Adı :
 Yeterlik Belge No :
 Projenin Adı :
 Projenin Adresi :
 Proje Sahibi :

Tarih: / /

	PUAN	VERİLEN PUAN	AÇIKLAMA
1.ÇED Raporu İçeriği a)Yer baldırı haritası, projenin yeri ve konumu harita veya varsa planlar üzerinde belirtilmiş mi? b)Proje alanı ve çevresi ile ilgili verilen bilgiler yeterli mi? c)Projenin çevre üzerine etkileri ve alınan önlemlere ilişkin bilgiler yeterli mi? d)Projeye ilişkin alternatifler (yer ve teknoloji) e)Rapor hazırlanırken yeterli veri ve kaynaklar kullanılmış mı?	0-10 0-15 0-25 0-10 0-10		
2.ÇED Raporu hazırlayan kurum/kuruluşların İnceleme Değerlendirme Toplantısına katılımı, taahhütü ve konuya hakimiyeti	0-15		
3.ÇED Raporu hazırlayan kurum/kuruluşların Komisyonca istenilen bilgileri süresi içerisinde tamamlaması	0-5		
4.ÇED Raporu hazırlayan kurum/kuruluşlardan kaynaklanan nedenlerle raporun revize edilmesi	0-10		
TOPLAM :			

*Değerlendirme Formu raporun Bakanlığa sunulmuş tarihinden nihai olan tarihe kadar olan dönemi kapsar.

*1.madde; raporun Bakanlığa ilk sunulduğu tarihteki bilgiler dikkate alınarak doldurulacaktır.

*4.madde; raporun revize nedeni kurum/kuruluştan kaynaklanmıyorsa ilgili bölümden tam puan verilir.

Raporu İnceleyen Komisyon Üyesi:

Adı Soyadı

Kurumu

İmzası

NOT:
YETERLİK BELGESİ BAŞVURUSU İÇİN
ZİRAAT BANKASI AKAY ŞUBESİ
6002368-5001NOLU HESABINA
"YETERLİK BELGESİ BAŞVURU ÜCRETİ" olarak
500.000.000 TL
YATIRILMASI GEREKMEKTEDİR.

Kaynak:<http://www.cedgm.gov.tr/yeterliktebligi.htm>,15.06.2006.

EK.13.YETERLİLİK BELGESİ ALAN KURULUŞLAR**(Kuruluş sayıları ve durumları 06.04.2007 tarihi itibarıyla güncellenmiştir.)****24.02.2004 TARİH VE 25383 SAYILI RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANAN YETERLİK BELGESİ TEBLİĞİ GEREĞİ
ÇOB TARAFINDAN YETERLİK BELGESİ VERİLEN KURULUŞLARIN LİSTESİDİR****Kaynak:** <http://www.cedgm.gov.tr/yeterlikbelgesi.htm>, 06.04.2007.

Sıra No	İ L İ	KURULUŞUN				YETERLİK BELGESİNİN		
		ADI / ÜNVANI	ADRESİ	TELEFON NO	FAKS NO	VERİLİŞ TARİHİ	NO	1.VİZE TARİHİ
1.	ANKARA	VADİ MÜH. İNŞ.LTD.ŞTİ.	CİNNAH CAD. 31/B-7 06680 ÇANKAYA	0.312.468 69 40	468 58 45	13.03.2007	01	13.03.2010
2.	ANKARA	ÇINAR MÜH. MÜŞ. LTD.ŞTİ.	HUZUR MAH. 1.CAD. 53. SOK. ÇINAR APT. NO:6/3 06460 ÖVEÇLER	0.312.472 38 39	472 39 33	13.03.2007	02	13.03.2010
3.	ANKARA	SERDAR MÜH. ÇEVRE VE ATIK YÖNETİMİ İNŞ TAH.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	OĞUZLAR MAH. CEYHUN ATIF KANSU CAD. 56.SOK. NO:16/11 BALGAT	0.312.287 35 11	287 35 12	13.03.2007	03	13.03.2010
4.	BURSA	ÇEDFEM MÜH. HİZM. LTD.ŞTİ	FATİH SULTAN MEHMET BULVARI DERYA SOK. AKAGÜNDÜZ APT.NO:1 D:2 NİLÜFER	0.224.241 74 57	241 74 31	13.03.2007	04	13.03.2010
5.	ANKARA	SELİN İNŞ. TUR.MÜŞ. SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	4.CAD. 26.SOK. NO:8/10 AŞAĞIOVEÇLER	0.312.481 33 73	481 45 85	13.03.2007	05	13.03.2010
6.	ANKARA	M&T MÜH. MÜŞ. LTD. ŞTİ.	ESAT CADDESİ NO:53/2 K.ESAT	0.312.418 47 74	419 24 98	13.03.2007	06	13.03.2010
7.	İSTANBUL	URBAN ÇEV. DAN. MÜH. TİC. LTD.ŞTİ.	BEYLERBEYİ KORU FISTIKLI SOKAK NO:10/1 34676 ÜSKÜDAR	0 216 557 98 74	557 98 73	25.03.2004	07	25.03.2007

8.	ANKARA	ENCON ÇEVRE DAN. LTD. ŞTİ.,	REŞİT GALİP CADDESİ NO: 120 06700 G.O.P	0.312.447 71 22	447 69 88	13.03.2007	08	13.03.2010
9.	ANKARA	ENVY ENERJİ VE ÇEVRE YAT. A.Ş.	ÇETİN EMEÇ BULVARI 8. CAD. NO:7 06450 AŞAĞIOVEÇLER	0 312 472 67 00	472 69 10	25.03.2004	09	25.03.2007
10.	ANKARA	NAZKA ÇEV. MÜH.JEO.GIDA İNŞ.TIB.MLZ.SAN. TİC.LTD.ŞTİ.	1.CADDE 24.SOKAK 3/1 BALGAT/ANKARA	0 312 284 44 55	285 00 35	24.03.2006	10	24.03.2009
10.	İSTANBUL	11 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR						11
11.	BURSA	BURÇED MÜH.HİZM.LTD. ŞTİ.	F.ATİH SULTAN MEHMET BULVARI DERYA SOK. NO:12/B NİLÜFER	0.224.242 89 00	242 05 40	08.04.2004	12	08.04.2007
12.	KOCAELİ	HUŞ MÜH. LTD.ŞTİ.	KARABAŞ MAH. BELDE SOK. EKŞİ İŞ MERKEZİ 5/201 İZMİT	0 262 325 39 06	325 39 06	08.04.2004	13	08.04.2007
13.	ANKARA	PRD PLAN ARAŞ.GELİŞ. DAN. LTD.ŞTİ.	MEŞRUTİYET CAD. NO:38/6 06660 KIZILAY	0 312 435 75 70	435 56 98	08.04.2004	14	08.04.2007
14.	ANKARA	ENSR INTER. DAN. MÜH. LTD.ŞTİ.	KATİP ÇELEBİ SOK. NO:2/9 ÇANKAYA	0 312 428 36 67	428 36 68	08.04.2004	15	08.04.2007
15.	İZMİR	SİSTEM ÇEVRE DAN.MÜH.LTD.ŞTİ.	1371 SOK.NO:2/404 KASMAN İŞ MERKEZİ HİLTON OTELİ YANI ÇANKAYA	0 232 445 68 30	482 08 67	10.05.2004	16	06.05.2007
16.	ANKARA	ELTEM-TEK ELEK. TES. MÜH. HİZM. TİC. A.Ş.	ZİYABEY CAD.2.SOKAK NO:1/4 06520 BALGAT/ANKARA	0 312 285 13 83	287 08 25	10.05.2004	17	06.05.2007
17.	KOCAELİ	HİDROMER ARIT. SİST.LTD.ŞTİ.	HAFİZ BİNBAŞI CD. BERK SK. NO:4 B-BLOK K:1 41040 İZMİT	0 262 332 35 90	331 89 15	10.05.2004	18	06.05.2007
18.	ANKARA	DEMO DÜN. EKO. MÜH. ORG. LTD. ŞTİ.	KONUR SOK. 68/5 KAVAKLIDERE	0 312 419 41 20	419 49 58	27.05.2004	19	27.05.2007
19.	ANKARA	20 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR						20

20.	ADANA	GÖKER İNŞ. ART. TEKS. TUR. LTD. ŞTİ.	MÜCAHİTLER BULVARI YENİ VALİLİK KARŞISI AK APT.NO:100 K:1 D:1 01130 SEYHAN	0 322 459 35 38	453 03 27	27.05.2004	21	27.05.2007
21.	ANKARA	SU-YAPI MÜH. MÜŞ. A.Ş.	AHMET RASİM SOKAK NO:16 06550 ÇANKAYA	0 312 441 32 26	438 27 26	27.05.2004	22	27.05.2007
22.	MANİSA	MİM MÜH. DAN.LTD.ŞTİ.	UTKU MAH. ERLER CAD. NO:5/1	0 236 238 79 38	238 49 00	27.05.2004	23	27.05.2007
23.	ANKARA	BÜRO-FORM MÜH. MAD. TAAH. LTD. ŞTİ.	1.CADDE 17.SOK.NO:73 BAHÇELİEVLER/ANKARA	0 312 222 56 00	222 90 70	27.05.2004	24	27.05.2007
24.	ANKARA	TEMELSU ULUS. MÜH. HİZM. A.Ş.	YILDIZEVLER 22.SOKAK NO:6 06550 ÇANKAYA	0 312 442 47 20	438 52 14	27.05.2004	25	27.05.2007
25.	MALATYA	BOZDAĞ ÇEV. MÜH. MÜŞ. İNŞ. LTD. ŞTİ.	İSMETİYE MAH. ATMALI SOK. KAZANCILAR İŞ HANI 3/54	0 422 326 26 57	326 26 57	27.05.2004	26	27.05.2007
26.	SAMSUN	ÇEVRETEK ÇEV.TEKN.MÜH.DAN. İNŞ.TAAH.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	PAZAR MAH. SUBAŞI MEYDANI MÜFTÜ CAD. PİYADE İŞHANI NO:14 KAT:1 DAİRE:2 55020	0 362 431 92 34	432 64 97	10.06.2004	27	10.06.2004
28.	İSTANBUL	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ İNŞAAT FAK.ÇEVRE MÜH.BÖL.	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ İNŞ.FAK. ÇEVRE MÜH.BÖL. 80750 YILDIZ	0 212 261 90 41	259 67 62	01.07.2004	28	01.07.2007
29.	ANKARA	SRK DANIŞMANLIK VE MÜHENDİSLİK A.Ş.	TURAN GÜNEŞ BULVARI NO:86/3 06550 YILDIZ/ÇANKAYA/ANKARA	0 312 442 04 79	0312 442 04 80	01.07.2004	29	01.07.2007
30.	ADANA	AYEM MADEN ÇEVRE MÜH.SAN.TİC. LTD. ŞTİ.	STADYUM CAD.(PROF.DR.NUSRET H.FİŞEK CAD.) ONUR APT.NO:23/1	0 322 453 05 57	453 05 56	01.07.2004	30	01.07.2007
31.	İSTANBUL	TUGAL ÇEVRE TEKNOLOJİSİ ULAŞIM VE ENERJİ MÜŞAVİRLİK LTD.ŞTİ.	BARBAROS MAH.BAŞKAN SK.SOYAK GÜNYÜZÜ KONUTLARI C-BLOK KAT 7 81150 KOŞUYOLU-ÜSKÜDAR	0 216 474 49 80	474 76 42-43	01.07.2004	31	01.07.2007
32.	ANKARA	İLLER BANKASI GN. MD.	ATATÜRK BULVARI NO:21 06053	0 312 310 31 41	312 29 89	22.07.2004	32	22.07.2007

33.	ANKARA	PPM KİR.ÖNL.VE YÖNETİMİ LTD.ŞTİ.	FEVZİ ÇAKMAK-2 SOK. NO:38/10 KIZILAY	0 312 231 41 69	230 23 69	22.07.2004	33	22.07.2007
34.	ANKARA	34 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR						34
35.	ANKARA	TÜRKİYE PETROLLERİ A.O.	MUSTAFA KEMAL MAH. 2.CAD. NO:86 06520	0 312 286 91 00	286 90 01	22.07.2004	35	22.07.2007
36.	İSTANBUL	MİMKO MÜH.İMALAT MÜŞ.KOOR.VE TİC.A.Ş.	KISIKLI-BÜYÜKÇAMLICA CD.BAŞÇAY SK.NO:3 ÇAMLICA- ÜSKÜDAR İSTANBUL	0 216 422 67 34-36	422 67 32	13.03.2007	36	13.03.2010
37.	İZMİR	ENBA ÇEV. TEKN. MÜH. İNŞ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.	1456 SK.83-304 AYHAN İŞ MERKEZİ ALSANCAK	0 232 421 50 12		30.07.2004	37	30.07.2007
38..	ANKARA	DOLSAR MÜH. LTD. ŞTİ.	KENNEDY CAD. 43 06660 KAVAKLIDERE	0 312 417 90 00	418 10 66	30.07.2004	38	30.07.2007
39.	ANKARA	MAVİ ÇEVRE PRO.PLN.DAN.LTD.ŞTİ.	Havuzlu Sok. No: 4/11 A.Ayrancı/ANKARA	0 312 419 92 99	419 92 90	30.07.2004	39	30.07.2007
40.	ANKARA	DSİ GN.MD.ETÜD VE PLAN DAİ.BŞK.	İSMET İNÖNÜ BULVARI YÜCETEPE	0 312 418 24 98	417 83 00	31.08.2004	40	31.08.2007
41.	ANKARA	TOPLU KONUT İDARESİ BAŞK.	BİLKENT PLAZA B1 BLOK 06530 BİLKENT	0 312 266 76 80	266 77 32	28.09.2004	41	28.09.2007
42.	İSTANBUL	İSTANBUL TEKNİK ÜVİ. ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ	34469 MASLAK/İSTANBUL	0 212 285 37 85		28.09.2004	42	28.09.2007
43.	İSTANBUL	KUZEY ÇEV. TEKN. SAN. DAN. TİC. LTD. ŞTİ.	KUŞDİLİ CAD. ÖNER APT. NO:15 D:3 KADIKÖY	0 216 336 21 72	346 07 56	28.09.2004	43	28.09.2007
44.	ANKARA	DOLFEN MÜH. DAN. TUR. DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.	ÜSKÜP CAD. (ÇEVRE SOK.) 20/3 06680 KAVAKLIDERE	0 312 468 59 30	468 59 41	28.09.2004	44	28.09.2007
45.	ANKARA	ULAŞTIRMA BAKANLIĞI, DLH İNŞAATI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	ULAŞTIRMA BAKANLIĞI SİTESİ (D) BLOK 06510 EMEK	0 312 550 14 67	212 38 47	20.10.2004	45	20.10.2007
46.	KOCAELİ	GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENS., ÇEVRE MÜH. BÖL. BAŞK.	MUALLİMKÖY KAMPÜSÜ TR- 41400 GEBZE	0 262 754 23 60	756 23 82	20.10.2004	46	20.10.2007

47.	ANKARA	AK-TEL MÜH. EĞT.TUR.GIDA SAN.TİC. LTD.ŞTİ.,	75.SOKAK NO:16/16 AŞAĞI ÖVEÇLER / ANKARA	0 312 472 40 17	472 31 69	20.10.2004	47	20.10.2007
48.	MUĞLA	BATIÇED MÜH. MÜŞAVİRLİK	EMİR BEYAZIT MAH.AYLİN KARACA KAVŞAĞI BEHZAT FIDAN APT.NO:34/2 MUĞLA	0 252 212 40 50	212 94 52	20.10.2004	48	20.10.2007
49.	TEKİRDAĞ	EMA GRUP DAN. MÜH. LTD. ŞTİ.	MUHİTTİN MAH. ŞEHİT TEĞMEN YAVUZER CAD. ARCA İŞ MERKEZİ Kat:1 NO:28 ÇORLU	0 282 653 40 55	0282653 44 32	20.10.2004	49	20.10.2007
50.	ANKARA	YILMAZ MÜŞ.MÜH.İÇ VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.	MEŞRUTİYET CAD. 17/18 BAKANLIKLAR/ANKARA	0 312 418 41 65	418 84 73	20.10.2004	50	20.10.2007
51.	İSTANBUL	DERYA MÜH. MÜŞ. İNŞ. SAN. TİC. A.Ş.	FAHRETTİN KERİM GÖKAY CAD. ALTUNİZADE SİTESİ A BLOK KAT 3 DAİRE 14 ÜSKÜDAR/İSTANBUL	0 216 545 99 40	545 99 42	20.10.2004	51	20.10.2007
52.	İSTANBUL	52 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR.						25.11.2007
53.	TEKİRDAĞ	53 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR.						25.11.2007
54.	GAZİANTEP	DENG MÜHENDİSLİK İNŞ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.	İNCİLİPİNAR MAH. NAIL BİLEN CAD. 11.SOK. DÜLGER İŞ MERKEZİ KAT:1 NO:14 ŞEHİTKAMİL	0 342 324 30 96	324 30 97	25.11.2004	54	25.11.2007
55.	ANTALYA	55 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR						
56.	ANKARA	56 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR						
57.	İSTANBUL	HALIÇ ÇEV. TEKN. MÜH. MÜŞ. TUR.SAĞ.HİZM.TİC. PAZ.LTD.ŞTİ.	YAVUZ SELİM CD. NO:50 FATİH	0 212 621 23 40	621 23 59	20.12.2004	57	20.12.2007

58.	ANKARA	ÇETSAN ÇEV.SAĞ.HİZ.GIDA SU ÜRT.PAZ.MÜŞ.MÜH.İNŞ.SAN.TİC. LTD.ŞTİ.	NECATİBEY CAD. SEZENLER SOK. NO:10/14	0 312 230 57 24	229 59 70	20.12.2004	58	20.12.2007
59.	İZMİR	EGE ÜNV.,SU ÜRÜNLERİ FAK., SU ÜRÜNLERİ TEMEL BİLİMLER BÖL.	BORNOVA/İZMİR	0 232 388 40 00-2417	388 36 85	25.02.2005	59	25.02.2008
60.	ANKARA	60 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR						30.03.2008
61.	ZONGULDAK	61 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR						
62.	BURSA	EKO-ÇED ÇEV. DAN. MÜH. HİZM. LTD. ŞTİ.	FATİH SULTAN MEHMET BULVARI GİMPAŞ SİTESİ NO:143/4 NİLÜFER	0 224 241 62 24	241 62 25	30.03.2005	62	30.03.2008
63.	ANTALYA	ARÜV ÇEVRE MÜH. MÜŞ. HİZ. SAN.VE TİC. LTD. ŞTİ.	BURHANETTİN ONAT CD. AYŞE MANAVOĞLU APT. NO:86 K:1 D:6 ANTALYA	0 242 321 13 60-65	313 14 70	13.03.2007	63	13.03.2010
64.	ANKARA	DOĞA-ÇED ÇEV. PRO. PLN. DAN. İNŞ.TUR. LTD. ŞTİ.	EHLİBEYT MAH. 11 SK. NO:8/11 BALGAT	0 312 472 28 65 -66	472 29 96	30.03.2005	64	30.03.2008
65.	İSTANBUL	ICC ULUSLAR ARASI DAN. ORG. LTD. ŞTİ.	SAHRAYI CEDİT MAH. HALK SOK. GOLDEN PLAZA B BLOK NO:31/6 D 12 KOZYATAĞI / İSTANBUL	0 216 369 88 00	369 90 97	30.03.2005	65	30.03.2008
66.	ANKARA	66 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR						
67.	ANKARA	MGS ÇEVRE MÜH. MÜŞ. VE PROJE HİZM. LTD. ŞTİ.	7.CADDE 79.SOK. NO:6/10 06460 A.ÖVEÇLER	0 312 473 24 40	473 24 43	30.05.2005	67	30.05.2008
68.	ANKARA	EKOTEK ÇEV.DAN. ARAŞ. GELİŞ. İNŞ.MAK.MÜH. TUR.GIDA LTD. ŞTİ.	MEŞRUTİYET CAD. NO:10/70 KIZILAY	0 312 425 29 21	425 30 21	29.06.2005	68	29.06.2008

69.	ANKARA	KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	0 312 415 74 10	418 94 48	28.07.2005	69	28.07.2008
70.	ANKARA	EN-ÇEV ENERJİ ÇEVRE YAT. LTD. ŞTİ.	MAHATMA GANDİ CAD. NO:92/2 GAZİOSMANPAŞA	0 312 447 26 22	446 38 10	26.10.2005	70	26.10.2008
71.	ANKARA	71 NOLU BELGE İPTAL EDİLMİŞTİR						71
72.	BALIKESİR	ÇEVSAN MÜH. TEK. SIS. İNŞ. GIDA SAN. TİC. LTD. ŞTİ.	DUMLUPINAR MAH. KETENAVDAN SK. EMEK APT. NO:10 KAT:1	0 266 249 40 42	239 59 95	26.10.2005	72	26.10.2008
73.	ANKARA	İMECE MÜH. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	ÖZVEREN SOK. NO:33/7 DEMİRTEPE/ANKARA	0 312 230 73 24	229 58 28	28.11.2005	73	28.11.2008
74.	GAZİ ANTEP	ENVOY ÇEVRE KORUMA TESİS. DAN. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	İNCİLİPINAR M.MUAMMER AKSOY BLV. OSMANLI İŞ MERK. 5/101 ŞEHİTKAMİL	0 342 215 17 52	215 13 23	28.11.2005	74	28.11.2008
75.	İSTANBUL	NETÇED MÜH.MÜŞ.YAPI SAN.LTD.ŞTİ.	ERYILMAZLAR SOKAK.CEMİL ÇAĞATAY İŞ MERKEZİ NO:5 KAT:1 İÇERENKÖY/İSTANBUL	0 216 469 14 69	469 01 01	27.02.2006	75	27.02.2009
76.	BURSA	ORTEM TEM.MÜH.MÜŞ.LTD.ŞTİ.	ANADOLU MAH.KADER SK.NO.7/A YILDIRIM	0 224 361 95 11	36195 04	27.02.2006	76	27.02.2009
77.	ÇANAKKALE	İDEM ÇEVRE BİLİM MÜH.MÜŞ.İNŞ.MAD.TİC.LTD.ŞTİ.	İSMETPAŞA MAH. DEMİRCİOĞLU CAD.21/2 ÇANAKKALE	0 286 217 46 60	217 46 60	24.03.2006	77	24.03.2009
78.	İSTANBUL	SNS MÜŞAVİRLİK MÜHENDİSLİK LTD.ŞTİ.	FULYA MAH.MEHMETÇİK CAD.NO:30 KAT:1 34394 MECİDİYEKÖY/İSTANBUL	0 212 212 98 05 0 212 212 98 06	212 98 07	06.04.2006	78	06.04.2009
79..	KAYSERİ	BİLİM MÜH.MÜŞ.İNŞ.ÇEV.TEK.SAN.TİC.LTD. ŞTİ.	SERÇEÖNÜ HAH.UĞUR PLAZA İŞ MERKEZİ KAT: 13 NO:103	0 352 232 31 81	221 41 80	16.05.2006	79	16.05.2009

80.	İSTANBUL	ATIK ENDÜSTRİLERİ SAN.VE.TİC.AŞ.	SIRMA PERDE SOKAK NO: 69-A/3 ALTUNİZADE	0 216 651 21 82	651 21 94	16.05.2006	80	16.05.2009
81.	BATMAN	ARÇEV MÜH.MÜŞ.İNŞ.ZİRAİ HAY.TAAH.SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.	VALİLİK SARAYI KARŞISI MAVİ İŞ MERKEZİ KAT:5 NO:9	0 488 215 84 44	212 73 73	16.05.2006	81	16.05.2009
82.	ANKARA	DOKAY-ÇED ÇEVRE MÜH.LTD.ŞTİ.	ÖVEÇLER 4.CADDE NO:140/A DİKMEN/ANKARA	0 312 475 71 31	475 71 30	10.08.2006	82	10.08.2009
83.	ESKİŞEHİR	ODAK MAD.MÜŞ.MÜH.İNŞ.TAAH.BİLG TİC.LTD.ŞTİ.	İSTİKLAL MAH. YEŞİLTEPE SOK . AYDOĞANLAR APT. KAT:2 D:7/5	0 222 233 06 94	-	10.08.2006	83	10.08.2009
84.	DENİZLİ	EKOL-6 ÇEVRE JEO.MAD.MÜH.MÜŞ.LTD.ŞTİ.	YÜCEBAĞ MAH.837 SK. NO:4/26	0 258 265 72 32	261 18 01	10.08.2006	84	10.08.2009
85.	İZMİR	ÇAĞIL ARIT.SİST.ÇEVRE TEK.İNŞ.TAAH.HAVUZ ELEK.TUR.TEKS.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	1201 SOK. NO:11/P23 YENİŞEHİR	0 232 469 91 11	433 23 41	10.08.2006	85	10.08.2009
86.	İZMİT	TEMSAT TEK.MÜH.SU ARIT.DAN.İNŞ.LTD.ŞTİ.	ÖMER AĞA MAH.PERTEV PAŞA CAD. NO:13/4 ERDEM APT.41040	0 262 325 29 00	232 16 60	10.08.2006	86	10.08.2009
87.	ANKARA	TOPÇUOĞLU MADENCİLİK VE MÜH.LTD.ŞTİ.	BİŞKEK CADDESİ (8.CD.)123/5 EMEK/ANKARA	0 312 213 31 38	213 31 38	20.12.2006	87	20.12.2009
88.	İSTANBUL	KÜPELİ MÜH.İNŞ.SAN.VE TİC. LTD.ŞTİ.	İNÖNÜ CADDESİ TURAPOĞLU SOKAK SÜNKÖ SİTESİ 2A/1 BLOK D.3 KOZYATAĞI/İSTANBUL	0 216 410 32 73	410 32 75	24.01.2007	88	24.01.2010
89.	ANKARA	BERKA MADENCİLİK MÜH.MÜŞ.SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.	ŞENYUVA MAHALLESİ MERTLER SOKAK NO.50/01 BEŞTEPE/ANKARA	0 312 213 20 03	215 96 13	24.01.2007	89	24.01.2010

90.	ANKARA	NİSAN MADENCİLİK İNŞ.MÜH.TİC.LTD.ŞTİ.	10.CADDE YAPI SİTESİ NO.50 A BLOK KAT-5 D 18 EMEK/ANKARA	0 312 215 13 13	215 13 18	20.02.2007	90	20.02.2010
91.	İZMİR	RESİF ÇEVRE MÜH.İNŞ.SAN.	AKDENİZ CADDESİ ANBA İŞHANI NO.8 KAT 6/602 PASAPORT/İZMİR	0 232 425 91 15	425 91 39	20.02.2007	91	20.02.2010
92.	İSTANBUL	AR-ÇEV ÇEVRE ÖLÇÜM VE DANIŞMANLIK LTD. ŞTİ.	KURBAĞALIDERE CAD. ALTUNEL İŞ MERKEZİ NO:51/35-36 HASANPAŞA- KADIKÖY/İSTANBUL	0 216 550 92 57-58	550 92 59	13.03.2007	92	13.03.2010
93.	ANKARA	ÇEVTAŞ ARAŞTIRMA TEK. MÜH. MÜŞ. TİC. LTD. ŞTİ.	İLLER SOKAK NO:12/2 MEBUSEVLERİ TANDOĞAN/ANKARA	0312 212 62 57	212 62 58	13.03.2007	93	13.03.2010
94.	ANKARA	DEGOL ÇEVRE MÜH. MÜŞ. TİC. LTD.ŞTİ.	HÜRRİYET CAD. 14/3 DİKMEN/ANKARA	0312 479 57 11	479 58 11	13.03.2007	94	13.03.2010

EK 14. SEKTÖRLERE, İLLERE VE TARİHE GÖRE SINIFLANDIRILMIŞ, EK 1'E GÖRE ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ PROJELERİ VE KARARLARI (07.02.1993-23.03.2007)

KARAR SAYISI	KARAR NO	KARAR TARİHİ	ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	ŞUBE KARAR NO	PROJENİN ADI	PROJE SAHİBİ	İLİ	PROJE YERİ	RAPORU HAZIRLAYAN KURUM/KURULUŞ	KARAR SONUCU
1	376	03.11.1998	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	35	Petrokimya Tesisi ve İskelesi	Sanko Petrokimya Mamülleri San. A.Ş.	ADANA	YUMURTALIK	Serdar	OLUMLU
2	487	20.04.2000	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	43	Polistirenfabrikası	Başer Petrokimya San. ve Tic. A.Ş.	ADANA	YUMURTALIK SERBEST BÖL.	Çukurova Üniv.	OLUMLU
3	1006	15.06.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	149	Asetik Asit ve Kostik Depolama Tesisi	Likit Kimya San ve Tic. A.Ş.	ADANA	ADANA,CEYHAN, ADANA-YUMURTALIK SERBES B	Göker İnş. Arıtım Tekn.Tur.S An ve Tic.	OLUMLU
4	1083	16.02.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	175	Kimyasal Ürün Depolama Tesisi	Solchem End. Kimyasallar San. ve Tic.Lt	ADANA	ADANA,CEYHAN İLÇESİ, ADANA-YUMURTALIK SE	Göker Çevre ve Maden Müh.Hizm.Arıtım	OLUMLU
5	1115	29.05.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	186	Akaryakıt Depolama-Dolum Deniz ve Kara	Anadolu Lpg Temin Dağ. ve San.Tic.A.Ş.	ADANA	CEYHAN,KURTPINARI, İNCİRLİ	Göker İnş. Arıtım Tekn.Tur.S An ve Tic.	OLUMLU
6	875	21.11.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	116	Katı Atık Düz.Depolama Tesisi	T.C.Başbakanlık Gap İdaresi	ADIYAMAN	KAYAÖNÜ	Tüstaş Sınai Tesissler A.Ş	OLUMLU
7	1170	06.11.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	202	Katı Atık Bertaraf Tesisi	A.Karahisar Çevre Hizmetleri Birliği	AFYON	MERKEZ,AKÇIN,TAVŞ ANUÇURAĞI MEVKİİ	Serdar Mühendislik Çev.Atık Yön.	OLUMLU
8	847	14.08.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	105	Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi	Ağırkaya Petrol	AĞRI	DOĞUBEYAZIT	Nazka Mühendislik	OLUMLU
9	342	03.06.1998	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	31	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş	AĞRI-ERZURUM	DOĞUBEYAZIT	M&T	OLUMLU
10	845	21.07.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	103	Aksaray Katı Atık Düz.Depolama Tesisi	Özel Çevre Koruma	AKSARAY	ESKİL	Tugal Çevre	OLUMLU
11	848	19.08.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	106	Tuz Gölü Havzası Yeraltı Doğalgaz Dep.	Botaş Genel Müdürlüğü	AKSARAY	MERKEZ	Enerji Çevre Yat.	OLUMLU
12	1177	24.11.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	205	Katı Atık Yönetimi	Akab	AMASYA	AMASYA,MERKEZ,BA ĞLARÜSTÜ	Encon Çevre Dan.Ltd.Şti.	OLUMLU
13	58	10.08.1995	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	6	Emülsiyon Patlayıcı ve Anfo Üret. Tes. Projesi	Nitrosan Patlayıcı Maddeler San. Tic. A.Ş.	ANKARA	ELMADAĞ	Encon	OLUMLU
14	115	17.07.1996	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	12	Toz Krem Sıvı Deterjan Labsa ve Sod.Sil. Üret.	EV-TEM Temizlik Madde San. ve Tic. A.Ş.	ANKARA	ELMADAĞ	Yılmaz Müşavirlik	OLUMLU
15	368	11.09.1998	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	33	Farmasotik İlaç Ürünleri İmalatı	Başkent-Gambro Tic. A.Ş.	ANKARA	SİNCAN	Tıdap	OLUMLU
16	569	30.01.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	51	Haşere İlaç Üretimi	Doğuş Haşere İlaçları ve Makine San. Tic. Ltd. Şt	ANKARA	KAZANLI	Serdar Müş.	OLUMLU
17	603	19.04.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	57	Hemodiyaliz Konsantr Solüsyon Üretimi	Fresenius	ANKARA	KAZAN	Çedsa	OLUMLU
18	666	31.10.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	67	Hemodiyaliz Solüsyon Üretimi	Ren-Med Tıbbi Ürünler Tic. Ltd. Şti.	ANKARA	POLATLI	Çedsa	OLUMLU
19	668	06.11.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	68	Soda Külü Üretimi ve Atık Barajı	Eti Soda A.Ş.	ANKARA	BEYPAZARI	Gazi Ün.-Çınar	OLUMLU

20	747	17.07.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	82	Patlayıcı Madde Üretimi ve Depolanması	Şentaş A.Ş.	ANKARA	ELMADAĞ	Nen Mühendislik	OLUMLU
21	757	14.08.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	84	Atık Yağların ve Sıvı Atıkların Destilasyonu Tesisi	Denge Petrol	ANKARA	KAZAN	Çınar Müh.	OLUMLU
22	820	25.04.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	99	Gübre Fabrikası	Doğ-Aİ Gübre ve Tarım Ürün.Tic.A.Ş.	ANKARA	BALA, TOL KÖYÜ	Yılmaz Müşavirlik	OLUMLU
23	871	17.11.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	113	Asetilen Gazı Üretimi	Oksan Koll.Şti	ANKARA	KAZAN	Çetsan San.Tic.Ltd	OLUMLU
24	896	19.03.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	123	Sıvı-Katı-Yaprak Gübresi,Çiçek ve Sera To	Güpaş Gübre Üretim ve Paz.A.Ş.	ANKARA	MAMAK, SAMSUN KARAYOLU, 25.KM.	Serdar Müh.Müş.İnş.San.Ltd. Şti.	OLUMLU
25	1140	10.08.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	194	Sıcak Galvaniz Kaplama,Çinko Ok.Gkt.	Kartal Oksit A.Ş.	ANKARA	KAZAN,DAĞYAKA MAH.	Çetsan Çevre Sağlık Hizm.Gıda. ve Su Ü	OLUMLU
26	198	18.03.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	19	Antalya Büyükşehir Belediyesi Çevre Prj.	Antalya Büyükşehir Belediyesi	ANTALYA	MERKEZ	Tugal	OLUMLU
27	274	10.09.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	26	Akaryakıt Depolama ve Dolum Tesisi	Bölünmez Tekstil Petrol Hiz. San. ve Tic.	ANTALYA	MERKEZ	Pisar	OLUMLU
28	332	11.04.1998	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	30	Atıksu Arıtma Tesisi	Kalkınma Holding (Kaş Belediyesi)	ANTALYA	KAŞ ÇUKURBAĞ	Aktan	OLUMLU
29	394	04.01.1999	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	37	Katı Atık Depolama ve İşleme Tesisi	Serik Belediyesi	ANTALYA	SERİK	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
30	691	24.01.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	75	Zirai İlaç Formülasyon Fabrikası	Mass Tarım İlaçları Ltd. Şti.	ANTALYA	MERKEZ	Arüv	OLUMLU
31	800	27.12.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	96	Akaryakıt Depolama ve Dolum Terminali	Petrol Ofisi A.Ş.	ANTALYA	MERKEZ	Tübitak	OLUMLU
32	833	28.05.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	101	Katı Atık Düzenli Depolama ve Kompost Te	Manavgat Çevre Koruma Tur.Altıyapı Te	ANTALYA	MANAVGAT, KIZILDAĞ KÖYÜ,GÖĞÜ MEVKİİ	Süleyman Demirel Üniversitesi Müh.Mi	OLUMLU
33	870	14.11.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	112	Akü Fabrikası	Bülbül Akü Malzemeleri	ANTALYA	AKDENİZ ORGANİZE SAN.BÖL.	Serdar Müh.Müş.Ltd Şti	OLUMLU
34	902	17.05.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	125	Akaryakıt Depolama Dolum ve Dağıtım Te	Altınbaş Petrove Tic.A.Ş.	ANTALYA	MERKEZ, KARAHAYIT MEVKİİ	Bozat İnş. ve Tic.A.Ş.	OLUMLU
35	936	30.09.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	134	Gübre Hazırlama ve Paketleme Tesisi	Doktor Tarsa Tarım San ve Tic. A.Ş.	ANTALYA	DÖŞEMEALTI, AKDENİZ ORGANİZE SAN.BÖL. KEP	Çevre Koruma Teknolojisi Ltd.Şti.	OLUMLU
36	949	26.10.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	138	Organik, Granül ve Sıvı Gübre Üretim ve	I.T.M. Türhol Kimyevi Zirai ve Gıda Ürün.	ANTALYA	AKDENİZ ORGANİZE SAN.BÖL.YENİKÖY MEVKİİ		OLUMLU
37	981	22.04.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	143	Gübre Üretim Tesisi	Kimta Kimya ve Tarım İlaçları San ve Tic.	ANTALYA	MERKEZ İLÇE, ANTALYA ORGANİZE SAN.BÖLGESİ	M&T Mühendislik Müşavirlik Ltd. Şti.	OLUMLU
38	989	19.04.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	145	Gübre Üretim Tesisi	Uluçınar Tarım İlaçları Tohum Gübre P	ANTALYA	MERKEZ İLÇESİ,ANTALYA OSB SINIRLARI	M-T Mühendislik Müşavirlik Ltd Şti	OLUMLU
39	990	20.04.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	146	Sıvı Gübre Üretim Tesisi	Ekolojik Tarım Gıda Kim.Mad.San.Tic.Ltd.	ANTALYA	MERKEZ İLÇESİ,ANTALYA OSB SINIRLARI	M-T Mühendislik Müşavirlik Ltd Şti	OLUMLU

40	996	12.05.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	147	Gübre Üretim Tesisi	Uğurlu Tarım Tekstil-Gıda San.Tic.Ltd Ş	ANTALYA	ANTALYA İLİ MERKEZ İLÇESİ ANTALYA OSB	M-T Mühendislik Müşavirlik Ltd Şti	OLUMLU
41	1019	12.08.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	152	Gübre Üretim Tesisi	Delta Tarım Kimya İth.lhr. ve Tic.Ltd.Şti.	ANTALYA	ANTALYA, MERKEZ İLÇE, ORGANİZE SAN. BÖLGE	M&T Mühendislik Müşavirlik Ltd. Şti.	OLUMLU
42	1093	27.03.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	178	Akaryakıt Depolama Tesisi, Boru Hattı ve	Siyam Petrolcülük San. ve Tic.A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA, MERKEZ İLÇE, HURMA MAHALLESİ	Yılmaz Müş.Müh.İç ve Dış Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
43	1038	17.10.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	158	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Projesi	Kuşadası Davutlar Güzelçamlı Söke Çe	AYDIN	AYDIN, KUŞADASI, KIRAZLI KÖYÜ,TÜLÜOĞLU TEP	İtü Çevre Mühendisliği Bölümü	OLUMLU
44	1072	23.01.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	170	Katı Atık ve Tıbbi Atık Düzenli Depolama T	Aydın Belediye Başkanlığı	AYDIN	AYDIN, MERKEZ İLÇE, DOĞANKÖY ve KALFAKÖY	Serdar Müh.Müş.İnşaat.San. ve Tic.Ltd.	OLUMLU
45	377	09.11.1998	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	36	Fosfojips Depolama Tesisi	Bagfaş Gübre Fabrikaları A.Ş.	BALIKESİR	BANDIRMA	Cd	OLUMLU
46	752	31.07.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	83	Patlayıcı Madde İmalatı	Yavaşçılar	BALIKESİR	MERKEZ	Kendisi	OLUMLU
47	955	25.11.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	140	Katı Atık Düzenli Depolama Alanı Projesi	Bandırma Belediye Başkanlığı	BALIKESİR	BALIKESİR,BANDIRMA ,EDİNCİK BELDESİ	Burçed Müh.Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
48	866	07.11.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	111	Batman Katı Atık	T.C.Başbakanlık Gap İdaresi	BATMAN	MERKEZ	Tüstaş Sınai Tesisler A.Ş	OLUMLU
49	1061	22.12.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	168	Kullanılmış Dış Lastik Geri Kazanım Tesisi	Entek Geri Dönüşüm Enerji Madencilik	BİLECİK	BİLECİK, PAZARYERİ İLÇESİ,KARAKÖY, KARAMA	Mgs Çevre Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.	OLUMLU
50	1171	06.11.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	203	Katı Atık Yönetimi Projesi	Bi-Ka	BİTLİS	GÜROYMAK,TAHTALI KÖYÜ	Encon Çevre Danışmanlık	OLUMLU
51	193	03.03.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	18	Kimyasal Sıvı Madde Dep. ve Yakma Tes.	GEMPORT Gemlik Liman ve Depolama İşt.	BURSA	GEMLİK BÜYÜKÇUKUR	Kalıt	OLUMLU
52	789	19.11.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	91	Katı Atık Depolama Tesisi	Bursa Mustafa Kemal Paşa	BURSA	MUSTAFA KEMALPAŞA	Kendisi	OLUMLU
53	1074	27.01.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	172	Katı Atık ve Tıbbi Atık Düzenli Depolama T	İnegöl Belediye Başkanlığı	BURSA	BURSA, İNEGÖL İLÇESİ, YENİYÖRÜK KÖYÜ	Burçed Müh.Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
54	1015	05.08.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	151	Atık Boya Geri Kazanım Tesisi	Meta Boya Kimya Sanayi	ÇANAKKALE	ÇANAKKALE, MERKEZ İLÇE, KEPEZ KÜÇÜK SANAY	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMLU
55	1028	31.08.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	155	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Çanakkale Katı Atık Yönetim Birliği	ÇANAKKALE	ÇANAKKALE, MERKEZ İLÇE, DÖLLÜKTEPE MEVKİİ,	İTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü	OLUMLU
56	1183	06.12.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	209	Kül-Curuf Düzenli Depolama Tesisi	İçdaş A.Ş.	ÇANAKKALE	BİGA,DEĞİRMENCİK KÖYÜ	Nazka Jeo. ve Çev.Müh.San.Tic.Ltd. Şti.	OLUMLU
57	1097	10.04.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	181	Parlayıcı ve Patlayıcı Madde Üretim ve De	Gürel Fişek San.Tic.Ltd.Şti.	ÇANKIRI	ÇANKIRI, ŞABANÖZÜ İLÇESİ, SAĞLIK MAH.	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
58	638	09.08.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	62	Katı Atık Depolama Tesisi	Denizli Belediye Başkanlığı	DENİZLİ	MERKEZ HACİYEÜPLÜ	Denizli Belediye Başkanlığı	OLUMLU

59	1206	26.01.2007	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	214	Entegre Katı Atık Tesisi	Dişarbakır Bşyşkşşehir Bel.Başk.	DİŞARBAKIR	ÇINAR, SEVİNDİK KÖYÜ	Doğa-Çed Ltd.Şti.	OLUMLU
60	1143	22.08.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	196	Katı Atık Dşzenli Depolama Tesisi	Dşzce Belediye Başkanlığı	DşZCE	MERKEZ,ETLİK YATAğI MEVKİİ	Envy Enerji ve Çevre Yatırımları A.Ş.	OLUMLU
61	1199	16.01.2007	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	212	Entegre Cam Fabrikası	Okan Cam Şirketler Grubu	DşZCE	II.ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	Serdar Mşh.Çevre Atık Yşn.İnş.Taah.Sa	OLUMLU
62	218	28.05.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	22	Erikli Sahili Biyolojik Arıtma Tesisi	S.S. Erikli Sahili Turizm Geliştirme Koop.	EDİRNE	KEŞAN	Kendi	OLUMLU
63	938	06.10.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	135	Evsel Nitelikli End. Katı Atık ve Tıbbi Atık	Elazığ Belediye Başkanlığı	ELAZIĞ	ELAZIĞ, DİŞİDİBİ, ÇÖTELİ ve UÇAĞAÇ KÖYLERİ	Bozdağ Çevre Mşh. ve Mşş. İnş. Ltd.Şti.	OLUMLU
64	897	02.04.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	124	Katı Atık Dşzenli Depolama Tesisi	Erzurum Bşyşkşşehir Belediyesi	ERZURUM	MERKEZ, ADAÇAY KÖYÜ	Tugal Çevre	OLUMLU
65	682	20.12.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	73	Atık İşleme Tesisi	Şahinbey Petrol Ürünleri	GAZİANTEP	BşYşKŞAHİNBEY	M&T Mşhendislik	OLUMLU
66	737	27.06.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	80	Petrol Ürünleridepolama ve Dolum Tesisi	Opet A.Ş.	GAZİANTEP	ŞEHİTKAMİL	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
67	1043	25.10.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	162	Petrol Ürünleri Depolama Tesisi, Boru H	Opet Petrolcşlşk A.Ş.	GİRESUN	GİRESUN, ESPIYE, HACEKBşKş MEVKİİ	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
68	1053	21.11.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	164	Organik Gşbre Fabrikası	Mahmut Karaman	GİRESUN	GİRESUN, KEŞAP İLÇESİ, FİNDIKLI KÖYÜ,BşKTAR	Aktek Mşhend.Limited Şirketi	OLUMLU
69	136	23.09.1996	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	14	LPG Dolum Ter. Boru Hat. Stok ve Dol. Tesisi	Milangaz Tic. San. A.Ş.	HATAY	DÖRTYOL	Cmc	OLUMLU
70	564	11.01.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	49	Akaryakıt Depolama Tesisi	Aytemizakaryakıt Dağ. ve Paz.A.Ş.	HATAY	DÖRTYOL	Serdar Mşş.	OLUMLU
71	639	09.08.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	63	LPG Depolama ve Dolum Tesisi	Milangaz A.Ş.	HATAY	DÖRTYOL	Gşker	OLUMLU
72	785	13.11.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	90	Çinko Oksit Fabrikası	Metoks	HATAY	İŞKENDERUN	Serdar Mşh.	OLUMLU
73	796	24.12.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	94	Madeni Yağ Geri Kazanım Tesisi	Kahramannak. San. ve Tic. Ltd. Şti.	HATAY	DÖRTYOL	Çınar Mşhendislik	OLUMLU
74	938	06.10.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	136	Kimyasal Madde Depolama Tesisi	Bulsan Kimya San ve Tic.Ltd.Şti.	HATAY	İŞKENDERUN, AKÇAY MEVKİİ	M&T Mşh.Mşş.Ltd.Şti.	OLUMLU
75	940	06.10.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	137	Kimsayal Madde Üretim Tesisi	Özbek Kimya Teks.Plastik Demir Çelik Sa	HATAY	İŞKENDERUN, AKÇAY MEVKİİ	M&T Mşh.Mşş.Ltd.Şti.	OLUMLU
76	1075	31.01.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	173	Klor Alkali Üretim Tesisi	Koruma Klor Alkali A.Ş.	HATAY	HATAY, KIRIKHAN İLÇESİ, ALAYBEYLİ MEVKİİ	Hidromer Arıtma San ve Tic A.Ş	OLUMLU
77	1121	14.06.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	190	Katı Atık Dşzenli Depolama Tesisi	İğdır Belediye Başkanlığı	İğDIR	MELEKLİ,ARALIK,KAR AKOYUNLU,TUZLUCA, MELE	Dokay Mşh ve Danışmanlık Ltd.Şti.	OLUMLU
78	491	03.05.2000	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	44	Katı Atık Depolama ve İşleme Tesisi	Isparta Belediyesi	ISPARTA	SENİRCE	Tçt	OLUMLU

79	330	26.03.1998	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	29	Boru Hattı ve Depolama Tesisi	Opet Petrolcülük	İÇEL	MERKEZ	Prd	OLUMLU
80	563	09.01.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	48	Akaryakıt Depolama Tesisi	Siyam Petrolcülük	İÇEL	KAZANLI	Ensr	OLUMLU
81	648	01.09.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	65	Akaryakıt Depolama Tesisi	Altınbaş Pet. ve Tic.A.Ş.	İÇEL	MERSİN	Prd Ltd.	OLUMLU
82	720	22.05.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	78	Akaryakıt Depolama Tesisi	Opet A.Ş.	İÇEL	MERSİN MERKEZ	Prd	OLUMLU
83	874	21.11.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	115	Akaryakıt Depolama Tesisi	Altınbaş Petrol Tic. A.Ş	İÇEL	KAZANLI	Bozat İnşaat ve Tic.A.Ş	OLUMLU
84	891	24.02.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	121	Akaryakıt Depolama ve Dağıtım Tesisi	Balpet Petrol Taşımacılık San. ve Tic.A.	İÇEL	KAZANLI BELDESİ 3 NOLU PAFTA	Çınar Mühendislik	OLUMLU
85	926	24.08.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	131	Akaryakıt Depolama Dolu ve Dağıtım Te	Can Aslan Petrolcülük San. Tic.A.Ş.	İÇEL	MERKEZ İLÇE, KAZANLI BELDESİ	Bozat A.Ş.	OLUMLU
86	1095	04.04.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	179	Akaryakıt Dolu ve Depolama Tesisi Bor	Enerji Petrol Ürün.Pazarlama A.Ş.	İÇEL	MERSİN, ADANALIOĞLU BELDESİ, YENİKÖY MEVK	Doğa-Çed Çevre Proje Plan.Dan.İnş. ve	OLUMLU
87	1126	13.06.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	191	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Mersin B.Şehir Belediye Başkanlığı	İÇEL	MERKEZ,BAĞCILAR,A KKOÇ TEPE MEVKİİ	Doğa-Çed Çevre Proje Plan.Dan.İnş. ve	OLUMLU
88	1152	07.09.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	198	Endüstriyel Atık Entegre Bertaraf Tes.	Sismik İnş.A.Ş.	İÇEL	TARSUS, KURBANLI KÖYÜ	Derya Mühendislik Müşavirlik İnş. ve S	OLUMLU
89	1181	04.12.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	207	Akaryakıt Ür.Ham Bitkisel Dep-Dol.Tes.	Aves İç ve Dış Ticaret A.Ş.	İÇEL	MERKEZ,KAZANLI	Mgs Çevre Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.	OLUMLU
90	1182	05.12.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	208	Akaryakıt Ür.Ham Bitkisel Dep-Dol.Tes.	Kadoğlu Petrol A.Ş.	İÇEL	MERKEZ,KAZANLI	Mgs Çevre Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.	OLUMLU
91	207	12.05.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	20	İstanbul Katı Atık İşleme Tesisi	İstanbul Büyükşehir Belediyesi	İSTANBUL	EYÜP	Mir	OLUMLU
92	398	16.04.1999	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	38	İlaç Fabrikası	Abdi İbrahim İlaç San. A.Ş.	İSTANBUL	B. ÇEKMECE	İTÜ	OLUMLU
93	402	08.06.1999	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	39	İlaç Fabrikası	Novartis Tic.A.Ş.	İSTANBUL	KURTKÖY	Tübitak	OLUMLU
94	636	07.08.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	61	LPG Depolama ve Dolu Tesisi	Habaş A.Ş.	İSTANBUL	B. ÇEKMECE	M&T	OLUMLU
95	652	21.09.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	66	İlaç Fabrikası	Sanovel İlaç San. A.Ş.	İSTANBUL	SİLİVRİ	M&T Mühendislik	OLUMLU
96	791	16.12.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	92	Kuzey Marmara ve Yer Altı Doğalgaz De	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı	İSTANBUL	SİLİVRİ İLÇESİ, PIRI MEHMETPAŞA MAH. DEĞİRM	Tpao	OLUMLU
97	792	16.12.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	93	Kimyasal Madde ve Plastik Üretim Tesisi	Deteks	İSTANBUL	TUZLA	M&T Mühendislik	OLUMLU
98	831	22.05.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	100	Akü Üretim Fabrikası	Esan Akümülatör ve Malz.Koll.Şti.	İSTANBUL	ŞİŞLİ,KEMERBURGAZ	Serdar Müh.Müş.	OLUMLU
99	838	10.06.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	102	Külçe Çinko,Çinko Oksit,Çinko Sülfat Üre	Mutlu Metal Kimya San ve Tic.Ltd.Şti.	İSTANBUL	TUZLA,AYDINLI MEVKİİ,BOYA VERNİK OSB	Çetsan San ve Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
100	846	30.07.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	104	Harç Beton Katkılarının Üretimi	Sika Yapı Kimyasalları	İSTANBUL	TUZLA	Alka İnşaat	OLUMLU

101	882	05.01.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	120	Çinko Sülfat Geri Kazanım Tesisi	Çolakoğlu Kimya San.Tic.	İSTANBUL	TUZLA	Boğaziçi Ün.v.Çevre Bilimleri Ens.	OLUMLU
102	1089	03.03.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	176	Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi	Timur İht.lhr.Turizm San. ve Tic.A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL, BÜYÜKÇEKMECE, ESENYURT BELDESİ	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMSUZ
103	1159	20.09.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	200	Akaryakıt Depolama Tesisi	Total Oil Türkiye A.Ş.	İSTANBUL	B.ÇEKMECE,HARAMİD ERE YAKUPLU BELDESİ	Doğa-Çed Çevre Proje Plan.Dan.İnş. ve	OLUMLU
104	208	12.05.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	21	Çeşme Alacatı Katı Atık Düzenli Depolama Tes.	Turizm Bakanlığı Yatırımlar Gn.Md.	İZMİR	ÇEŞME ALACATI	Acer	OLUMLU
105	239	01.07.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	23	LPG Depolama ve Dolum Tesisi	TÜP-GAZ Ticaret ve Sanayi A.Ş.	İZMİR	ALİAĞA	M.T	OLUMLU
106	268	28.08.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	25	Akaryakıt Dolum Tesisi	Opet Petrolcülük A.Ş.	İZMİR	ALİAĞA	Tidap	OLUMLU
107	423	18.10.1999	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	40	Sıvı Doğalgaz Terminali	Ege Gaz A.Ş.	İZMİR	ALİAĞA	M&T Mühendislik Müşavirlik Ltd. Şti.	OLUMLU
108	703	27.03.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	77	Akaryakıt Depolama	Aytemiz Akaryakıt Dağıtım Tesisi	İZMİR	ALİAĞA	Serdar Müş.	OLUMLU
109	856	23.09.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	107	Akaryakıt Depolama,Dolum ve Dağıtım Te	Altınbaş Petrol ve Tic.A.Ş.	İZMİR	ALİAĞA, ARAPÇİFTLİĞİ MEVKİ	Bozat İnş. ve Tic.A.Ş.	OLUMLU
110	920	16.07.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	129	Petrol Ürünleri Depolama, Dolum ve Dağ	Opet Petrolcülük A.Ş.	İZMİR	ALİAĞA, HOROZGEDİĞİ KÖYE, PINARTEPE MEVKİİ	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
111 (A)	922	21.07.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	130	Kurşun Geri Kazanım ve Rafinasyon Tesi	Akdeniz Kimya San. ve Tic.A.Ş.	İZMİR	KEMALPAŞA, ULUCAK BELDESİ, HAYITLIKIR MEVKİ	Kendisi	OLUMLU
111 (B)	935	27.09.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	133	Katı Atık Geri Kazanım Tesisi	Yekasan Yeniden Kazanma San ve Tic.A.	İZMİR	KEMALPAŞA,ORGANİZ E SAN. BÖL.	Doğa Müh.Proje Taahh. Danışmanlık	OLUMLU
112	1005	01.06.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	148	Sıvı Gübre Üretim Tesisi	Agrochem Tarım ve Kimya San.Tic.A.Ş.	İZMİR	İZMİR,KEMALPAŞA, ANSIZCA KÖYÜ, HİDİRCİBAĞL	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMLU
113	1099	17.04.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	182	Direk Redüklenmiş Demir Tesisi	Diğeray Çelik Endüstriyel Tic.San.A.Ş.	İZMİR	İZMİR,ALİAĞA,HOROZ GEDİĞİ,KOSPET MEVKİİ	Serdar Mühendislik Müş.İnş.San.Tic.Lt	OLUMLU
114	1120	07.06.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	189	Röntgen 2.Sularından Gümüş Geri Kazanı	Gülbahçe Metal Kimya San. ve Tic.	İZMİR	BORNOVA,PINARBAŞI 5.SAN.SİTESİ	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
115	1031	09.09.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	156	Afşin-Elbistan A Termik Sant.Rehabilitas	Elektrik Üretim A.Ş.Genel Müdürlüğü	KAHRAMAN MARAŞ	AFŞİN İLÇESİ,	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMLU
116	1117	01.06.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	188	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Kahramanmaraş Belediyesi	KAHRAMANMAR AŞ	PAZARCIK, DOĞANLI KARAHASAN KÖYÜ, TOMSUK	İtü İnş.Fak.Çevre Mühendis Bölümü	OLUMLU
117	1172	10.11.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	204	Katı Atık Bertaraf Tesisi	Karaman İl Özel ve Belediyeleri Hiz.Bi	KARAMAN	MERKEZ,KOCADÜZÜ MEVKİİ	Serdar Mühendislik Çev.Atık Yön.	OLUMLU
118	1040	20.10.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	160	Kars Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Kars Belediye Başkanlığı	KARS	KARS, MERKEZ İLÇE, KARADAĞ MEVKİİ	Dokay Müh ve Danışmanlık Ltd.Şti.	OLUMLU
119	635	06.08.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	60	Patlayıcı Madde Üretimi ve Depolanması	Ünlüsoy A.Ş.	KAYSERİ	İNCESU	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU

120	1178	29.11.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	206	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanlığı	KAYSERİ	KAYSERİ	Dokay-Çed Çevre Müh.Ltd.Şti.	OLUMLU
121	1204	26.01.2007	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	213	Patlayıcı Madde Üretim ve Depolama Tesisi	Nitrotürk Pat.Mad. Şti.	KAYSERİ	PINARBAŞI,DEMİRCİLİ, BÜYÜK KÖMARMUT	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
122	67	11.12.1995	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	8	Akaryakıt Dolum Tesisi	Turkuaz Petrol Ürünleri A.Ş.	KIRIKKALE	MERKEZ HACILAR	Eser	OLUMLU
123	91	15.03.1996	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	10	Akaryakıt Boru Hattı ve Depolama Tesisi	Tuta Petrolcülük A.Ş.	KIRIKKALE	BAHŞILI	T.S.A.	OLUMLU
124	265	12.08.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	24	Akaryakıt Depolama Tesisi	Petline Petrol Ürünleri Ticaret A.Ş.	KIRIKKALE	HACILAR	Gyte	OLUMLU
125	673	21.11.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	70	Akaryakıt Depolama Tesisi	Bölünmez Petrol A.Ş.	KIRIKKALE	MERKEZ, HACILAR KASABASI	Yılmaz Müş.	OLUMLU
126	701	20.03.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	76	Akaryakıt Depolama Tesisi	Aytemiz Akaryakıt Dağıtım Tesisi	KIRIKKALE	MERKEZ	Serdar Müş.	OLUMLU
127	743	10.07.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	81	Atık Yağ Bertarafı ve Geri Kazanımı	Mevi Yeşil	KIRIKKALE	OSB	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
128	797	26.12.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	95	Akaryakıt Depolama Tesisi	Opet A.Ş.	KIRIKKALE	MERKEZ	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
129	878	12.12.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	118	Akü Fabrikası	Yalçın Akü San.Tic.Ltd Şti	KIRIKKALE	ORGANİZE SANAYİ	Serdar Müh.Müş.İnşaat	OLUMLU
130	1105	08.05.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	184	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Kırıkkale Belediye Başkanlığı	KIRIKKALE	KIRIKKALE,BAHŞILI,B EDESTE MEVKİİ	Mgs Çevre Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.	OLUMLU
131	294	09.10.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	27	Entegre Gübre Fabrikası	Birik Tarımsal Yatırımlar Sanayi ve Tic. A.Ş.	KIRKLARELİ	LÜLEBURGAZ	Arar	OLUMLU
132	872	19.11.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	114	Anfo Üretim ve Patlayıcı Madde	Nitromak Makina Kimya San.	KIRKLARELİ	PINARHİSAR	Nitromak Makina Kimya	OLUMLU
133	724	03.06.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	79	Atık Yağ Dönüşüm ve Madeni Yağ İmalat Tesisi	Uran Madeni Yağ A.Ş.	KİLİS	OSB	M&T Mühendislik	OLUMLU
134	2	12.01.1994	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	1	Beşeri ve Veteriner İlaç Fabrikası	Promed İlaç San. A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE	Marmara Üni.	OLUMLU
135	27	20.01.1995	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	3	Beşeri İlaç Yem Katkı ve Solid Veteriner	Roche Müstahzarları Sanayi A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE OSB	Mam	OLUMLU
136	34	01.03.1995	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	4	Akaryakıt Boru Hattı	Turkuaz Petrol Ürünleri A.Ş.	KOCAELİ	KÖRFEZ	K.Ü.	OLUMLU
137	50	27.06.1995	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	5	İzmit Entegre Çevre Projesi	İzmit Büyükşehir Belediyesi	KOCAELİ	İZMİT	Ekoplan	OLUMLU
138	65	01.12.1995	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	7	Petrol Boru Hattı ve Depolama Tesisi	Tabaş Petrolcülük A.Ş.	KOCAELİ	KÖRFEZ	K.Ü.	OLUMLU
139	81	29.01.1996	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	9	Akaryakıt Boru Hattı ve Depolama Tesisi	Aytemiz Petrol San. ve Tic. A.Ş.	KOCAELİ	KÖRFEZ	Serdar	OLUMLU
140	123	09.08.1996	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	13	İlaç Hammaddesi Üretim Tesisleri	PROFARM Kimya San. ve Tic. A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE OSB	M.Ü.	OLUMLU
141	173	06.01.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	16	Kocaeli/Körfez Tüp Dolum Tesisi	Erciyes Gaz Sanayi ve Tic. A.Ş.	KOCAELİ	KÖRFEZ	Seze	OLUMLU
142	473	23.03.2000	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	41	İlaç Aktif Maddeleri Üretim Tesisi	Unıfar	KOCAELİ	GEBZE	Unıfar	OLUMLU

143	559	29.12.2000	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	46	Akaryakıt Depolama Tesisi	Altınbaş Kuyumculuk A.Ş.	KOCAELİ	KÖRFEZ	Prd	OLUMLU
144	577	15.03.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	52	Sintine Suyu İşleme Tesisi	İpekçi Kimya San. ve Tic. Ltd. Şti.	KOCAELİ	GEBZE	Gebze YTE	OLUMLU
145	596	09.04.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	56	LPG Depolama ve Dolum Tesisi	İpragaz A.Ş.	KOCAELİ	KÖRFEZ	Prd Ltd.	OLUMLU
146	672	20.11.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	69	Geri Kazanım Tesisi	Ataberk Endüstri Kimya San. ve Tic. Ltd. Şti.	KOCAELİ	GEBZE	Eko-Çed	OLUMLU
147	686	14.01.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	74	İlaç Üretim Tesisi	İlsan İlaç Hammaddeleri San. A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE	Envy	OLUMLU
148	775	08.10.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	88	Evsel ve End. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Kocaeli Valiliği Çevre ve İmar Koruma Birliği	KOCAELİ	GEBZE	Kendisi	OLUMLU
149	823	07.05.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	99	Tank Sahası Projesi	Solventaş Teknik Depolama A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE, DİLOVASI-TAVŞANCIL BELDESİ, EYNARCA MEVKİİ	Hidromer Arıtma A.Ş.	OLUMLU
150	862	24.10.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	110	End.Sıvı ve Katı Atık	Mass Arıtma Sistemleri	KOCAELİ	GEBZE-ŞEKERPİNAR	Gebze Y.Teknoloji Ens.Çevre Müh.Bölü	OLUMLU
151	910	22.06.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	127	Kimyevi Madde Üretimi ve Depolama Tesisi	Clariant (Türkiye) Boya ve Kimyevi Mad	KOCAELİ	GEBZE, GEBZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	R&R Bilimsel ve Teknik Hizmetler Ltd. Ş	OLUMLU
152	913	05.07.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	128	Bakır Sülfat Üretim Tesisi	Ekstra Kimya ve End.Ürün.San.Tic.Ltd.Ş	KOCAELİ	GEBZE, ÇAYIROVA BELDESİ, AKSE MAH.KÜÇÜK S	Temsat Müh.Su Arıtma Dan.Mak.İnş. ve Ti	OLUMLU
153	931	13.09.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	132	Fe3cl Geri Kazanım ve Kimyevi Mad.Üretim	Bultaş Kimyevi Maddeler San ve Tic.A.Ş.	KOCAELİ	İZMİT, ARSLANBEY BELDESİ,ORTA MAH. KURUAY	Hus Mühendislik Ltd.Şti.	OLUMLU
154	950	27.10.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	139	Kimyasal Maddeler, Akaryakıt ve Akarya	Evyap Sabun, Yağı, Gliserin San. ve Tic.	KOCAELİ	KÖRFEZ İLÇESİ, YARIMCA KÖYÜ, ÇAYKOZ MEVKİİ	Gebze Y.Teknoloji Ens.Çevre Müh.Bölü	OLUMLU
155	960	06.12.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	141	Geri Kazanım Tesisi	Lurec Kimya ve Destilasyon San. ve Tic.	KOCAELİ	İZMİT, MERKEZ İLÇE, KULLAR BELDESİ	Hidromer Arıtma Sistemleri Ltd.Şti.	OLUMLU
156	988	18.04.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	144	Farmasotik Ürünlerin Araştırılması Geliştirilme	Fargem Farmosatik Arge Merkezi San.Ti	KOCAELİ	GEBZE OSB 3 ADA,3 PARSEL,7983 M2	Gebze İleri Teknolojileri Ens.Çevre M	OLUMLU
157	1012	19.07.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	150	Petrol ve Petrol Türevi Ürünlerin Depo	Altıntel Melamin San.A.Ş.	KOCAELİ	KOCAELİ, GEBZE İLÇESİ, ÇERKEŞLİ KÖYÜ, ADATE	Alka İnşaat&Çevre San. ve Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
158	1039	17.10.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	159	Dilovası Evsel ve Endüstriyel Atıksu Arı	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi,(Su ve K	KOCAELİ	KOCAELİ, GEBZE İLÇESİ, DİLOVASI ORGANİZE SA	İTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü	OLUMLU
159	1055	24.11.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	165	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkan	KOCAELİ	KOCAELİ, GEBZE İLÇESİ,DİLOVASI BELDESİ,ÇİÇE	Derya Mühendislik Müşavirlik İnş. ve S	OLUMLU
160	1142	16.08.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	195	Kimyasal Madde ve Petrol Ürünleri Dep.	Solventaş Teknik Depolama A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE,TAVŞANCIL, EYNARCA	Hidromer Arıtma Sistemleri Ltd.Şti.	OLUMLU

161	1221	05.03.2007	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	215	İlaç Aktif Madde. Üretim Tes.Kap.Değiş.	Mustafa Nevzat İlaç San.	KOCAELİ	GEBZE,ŞEKERPİNAR,İ.BÖLGE	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
162	588	02.04.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	55	Zirai İlaç Formülasyon Fabrikası	Safa Tarım A.Ş.	KONYA	SELÇUKLU	M&T Mühendislik	OLUMLU
163	627	26.06.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	58	Humik Asit Üretim Tesisi	Reva	KONYA	KARATAY	Topçuoğlu Mühendislik	OLUMLU
164	681	20.12.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	72	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Konya Belediye Başkanlığı	KONYA	KARATAY	Enviro	OLUMSUZ
165	805	17.01.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	97	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Ereğli Belediye Başkanlığı	KONYA	EREĞLİ	Sistem Çevre	OLUMLU
166	841	03.07.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	103	Cihanbeyli Katı Atık Entegre Tesisi	Özel Çevre Koruma	KONYA	ÇİHANBEYLİ	Tugal Çevre	OLUMLU
167	905	10.06.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	126	Organik Gübre Üretim ve Pak.Tesisi	Ereğli Gübre Fabr.İmalt.Paz.İht.İhr.San	KONYA	KONYA, EREĞLİ,OSB	Kendisi	OLUMLU
168	1168	31.10.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	201	Kullanılmış Yağlardan Madeni Yağ Üre.Te	Acıöz Petrol Hurdacılık Nak.Dem.Ür.Lt	KONYA	SELÇUKLU İLÇESİ,III.OSB,22729 ADA,4 NOLU PAR	Çetsan Çevre Sağlık Hizm.Gıda. ve Su Ü	OLUMLU
169	562	09.01.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	47	Seyitömer Termik Santrali Kül-Curuf Depolama Tesi	TEAŞ Gn. Md.	KÜTAHYA	SEYİTÖMER	Envy	OLUMLU
170	565	12.01.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	50	Borik Asit Üretim Tesisi ve Atık Depolama	Eti Holding A.Ş.	KÜTAHYA	EMET	Gazi Ün.-Çınar	OLUMLU
171	676	06.12.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	71	Humik Asit Üretim Tesisi	Güral Kimya A.Ş.	KÜTAHYA	MERKEZ	Beril Mad.	OLUMLU
172	854	19.09.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	107	Patlayıcı Madde Üretim ve Depolama Tesi	Orica-Nitro Parlayıcı Mad.San.Tic.A.Ş.	KÜTAHYA	TAVŞANLI,ALİBEYKÖY	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
173	1150	31.08.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	197	Katı Atık Yönetimi	Kütahya İli Yerel Yönetimler İşl.Birliği	KÜTAHYA	MERKEZ,ŞABANÖZÜ	Encon Çevre Dan.Ltd.Şti.	OLUMLU
174	881	24.12.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	119	Patlayıcı Madde Üretim Depolama Tesisi	Nurettin Karabekmez	MALATYA	MERKEZ	Nen Müh.Ltd.	OLUMLU
175	183	07.02.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	17	Emülsiyon Pat., Anfo ve Nonel Montaj Ürt.	Nitromak Mke-Nitro Nobel Kimya San. A.Ş.	MANİSA	SOMA	Encon	OLUMLU
176	373	19.10.1998	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	34	Akü Üretim Fabrikası	İnci Exide Akü San. A.Ş.	MANİSA	MERKEZ	Çevre Sis.	OLUMLU
177	1127	17.07.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	192	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Manisa Belediye Başkanlığı	MANİSA	SARUHANLI,DEVELİ KÖYÜ MEVKİLİ	Envy Enerji Çevre Yatırımları A.Ş.	OLUMLU
178	93	20.03.1996	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	11	Düzenli Katı Atık Depolama Tesisi	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	MUĞLA	GÖCEK	Tüstaş	OLUMLU
179	900	07.04.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	125	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Fethiye Belediye Başkanlığı	MUĞLA	FETHİYE, KARAÇULHA BELDESİ	Tugal Çevre Tekno.	OLUMLU
180	1196	09.01.2007	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	211	Kül Sepere Tesisi	Hat Çimento San.Tic.Ltdi.Şti.	MUĞLA	YATAĞAN	Serdar Müh.Çevre Atık Yön.İnş.Taah.Sa	OLUMLU
181	498	30.05.2000	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	45	Katı Atık Bertaraf Tesisi	Nevşehir Belediye Başkanlığı	NEVŞEHİR	MERKEZ	Kendi	OLUMLU
182	1091	09.03.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	177	Galvanizli Matlardan Çinko Oksit ve Çink	Tanrıkulu End. Malzemeleri San. ve Tic	ORDU	ORDU, FATSA İLÇESİ, FATSA ORGANİZA SAN.BÖL.	Çetsan Çevre Sağlık Hizm.Gıda. ve Su Ü	OLUMLU

183	1101	01.05.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	183	Katı Atık Bertaraf Tesisi	Ordu Belediye Başkanlığı	ORDU	ORDU, GÜRGENTEPE, DİREKLİSAPAĞI	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
184	1116	01.06.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	187	Katı Atık Bertaraf Tesisi	Osmaniye Belediye Başkanlığı	OSMANİYE	MERKEZ, YAVERİYE KÖYÜ, KARABAHADIR MEVKİİ	Göker İnş. Arıtım Teks.Tur.S An ve Tic.	OLUMLU
185	168	11.12.1996	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	15	Akgöl Arıtma Tesisi	Bayındırlık ve İskan Bak. İller Bankası Gn. Md.	SAKARYA	FERİZLİ GÖLKENT	Kendi	OLUMLU
186	305	01.12.1997	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	28	Adapazarı Katı Atık Projesi	Adapazarı Belediye Başkanlığı	SAKARYA	ADAPAZARI	Kendi	OLUMLU
187	1112	24.05.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	185	Havai Fişek ve Oyuncak Fabrikası	B.Coşkunlar Proteknik Kim.Tic.S.Ltd.	SAKARYA	HENDEK, YEŞİLYURT, Y.ÇALICA KÖYÜ, HATİPLER	Çınar Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
188	21	21.11.1994	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	2	Boru Hattı ve Depolama Tesisi	Elf-Selyak Petrol Ürün. Üret. ve Paz. A.Ş.	SAMSUN	TEKKEKÖY	Kendisi	OLUMLU
189	760	22.08.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	85	Akaryakıt Depolama	İpragaz A.Ş.	SAMSUN	TEKKEKÖY	Çevre-Tek	OLUMLU
190	784	13.11.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	89	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlığı	SAMSUN	MERKEZ	Çevre-Tek	OLUMLU
191	895	19.03.2004	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	122	Akaryakıt Depolama, Dolum ve Dağıtım Te	Altınbaş Petrol ve Tic.A.Ş.	SAMSUN	TEKKEKÖY, KUTLUKENT BELDESİ, ASARAĞAÇ KÖ	Bozat A.Ş.	OLUMLU
192	1056	25.11.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	166	Katı Atık Yönetimi Projesi	Sivas Belediye Başkanlığı	SİVAS	SİVAS, MERKEZ İLÇE SEYFEBELİ HACİN DERESİ	Aktel Mühend.Limited Şirketi	OLUMLU
193	357	13.07.1998	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	32	Tarım İlaçları Fabrikası	Hektaş Tic. Taş.	ŞANLIURFA	MERKAZ OSB	Yılmaz	OLUMLU
194	579	22.03.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	54	Akaryakıt Depolama Tesisi	Kar-Pet A.Ş.	ŞANLIURFA	MERKEZ	Çedsa	OLUMLU
195	1046	27.10.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	163	Şanlıurfa Katı Atık Bertaraf Tesisi Proj	Şanlı Urfa Belediye Başkanlığı	ŞANLIURFA	ŞANLIURFA, HAMZAN TEPE ve KOÇÖREN MEVKİİ	Serdar Müh.Müş. İnş. San. ve Tic.Ltd.Şt	OLUMLU
196	1070	06.01.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	169	Akü Üretim Tesisi Projesi	Süzer Aküleri Otomotiv Tarım Ürün.San	ŞANLIURFA	ŞANLIURFA, MERKEZ İLÇESİ, EVREN KÜÇÜK SAN	Ekotek Çevre Müh.Danış.Ltd.Şti.	OLUMLU
197	578	22.03.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	53	Akaryakıt Depolama ve Dolum Tesisi	Gürpet A.Ş.	ŞIRNAK	SİLOPİ	İtü	OLUMLU
198	774	07.10.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	87	Akaryakıt Depolama Tesisi	Tpic	ŞIRNAK	HABUR	Ppm	OLUMLU
199	1192	22.12.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	210	Akaryakıt ve Kuru Mlz.Dep.Tesisi	Aves İç ve Dış Ticaret A.Ş.	ŞIRNAK	SİLOPİ, BAŞVERİMLİ	Serdar Müh.Çevre Atık Yön.İnş.Taah.Sa	OLUMLU
200	483	13.04.2000	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	42	LPG Depolama ve Dolum Tesisi	Bütangaz A.Ş.	TEKİRDAĞ	MARMARA EREĞLİSİ	M&T Mühendislik	OLUMLU
201	640	09.08.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	64	Akaryakıt Depolama Tesisi	Opet A.Ş.	TEKİRDAĞ	MARMARA EREĞLİSİ	Prd	OLUMLU (*)
202	764	03.09.2002	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	86	İlaç Aktif Maddeleri ve Temizlik Ürünleri Üretim Tesisi	Eös Eczacıbaşı	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY-OSB	M&T Mühendislik	OLUMLU

203	816	01.04.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	98	Petrol Ürünleri Depolama, Boru Hattı ve	Opet Petrolcülük A.Ş.	TEKİRDAĞ	MARMARA EREĞLİSİ SULTAN KÖY BELDESİ	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
204	877	09.11.2003	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	117	Akaryakıt Lpg Depolama Doluk Tesisi	Petline Petrol Ürünleri Tic.A.Ş.	TEKİRDAĞ	MARMARA EREĞLİ	Demo Dünya Ekoloji Müh. Ltd Şti	OLUMLU
205	1073	26.01.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	171	Akaryakıt Depolama Tesisi	Aytemiz Akaryakıt Dağıtım ve Paz.A.Ş.	TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ, MARMARA EREĞLİSİ, SULTANKÖY BE	Serdar Müh.Müş.İnşaat.San. ve Tic.Ltd.	OLUMLU
206	1022	15.08.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	153	Tokat Atıksu Arıtma Tesisi	Tokat Belediye Başkanlığı	TOKAT	TOKAT, MERKEZ İLÇE, TAŞLIÇİFTLİK MEVKİLİ	İstanbul Teknik Üni. Çevre Mühendisli	OLUMLU
207	1023	16.08.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	154	Bölgesel Katı Atık Yönetim Sistemi	Trabzon-Rize Belediyeler Birliği	TRABZON	TRABZON-RİZE	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
208	1158	18.09.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	199	Akaryakıt Depolama Dolum ve Dağıtım Tesi	Altınbaş Petrol Tic.A.Ş.	TRABZON	YOMRA,GÜRSEL MAHALLESİ	Ençev Çevre Yatırımları ve Dan.Ltd.Şti.	OLUMLU
209	1139	10.08.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	193	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Belediyeler Birliği	UŞAK	MERKEZ,OVADEMİRLE R KÖYÜ	Serdar Müh.Çevre Atık Yön.İnş.Taah.Sa	OLUMLU
210	1042	25.10.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	161	Van Katı Atık Yönetim Sistemi Projesi	Van Belediye Başkanlığı	VAN	VAN, MERKEZ İLÇE, BEYÜZÜMÜ KÖYÜ, HOŞGEDİ	Mgs Çevre Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.	OLUMLU
211	1057	29.11.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	167	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Yalova Belediye Başkanlığı	YALOVA	YALOVA, ÇİFTLİKKÖY İLÇESİ DENİZÇALI KÖYÜ	Hidromer Arıtma San ve Tic A.Ş	OLUMLU
212	1034	26.09.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	157	Salih Seyfi Biyokimya Bileşik İlaç Fabrik	Salih Seyfi	YOZGAT	YOZGAT, YERKÖY İLÇESİ, DEREBAĞ KÖYÜ, KÖM	Mgs Çevre Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.	OLUMLU
213	628	27.06.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	59	Kül Depolama	TEAŞ Gn. Md.	ZONGULDAK	ÇATALAĞZI	Gazi Ün.-Çınar	OLUMLU
214	980	17.03.2005	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	142	Landfill Tesisi	Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları A.Ş.	ZONGULDAK	ZONGULDAK, EREĞLİ İLÇESİ	Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları A.Ş.	OLUMLU
215	1078	08.02.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	174	Evsel Katı Atık ve Tıbbi Atık Düzenli Depol	Zonguldak Özel İdare ve Belediyeler	ZONGULDAK	ZONGULDAK, MERKEZ İLÇE, SOFULAR KÖYÜ, TO	Mimko Müh.İmalat Müş.Koor.Tic.A.Ş.	OLUMLU
216	1096	04.04.1096	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	180	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Projesi	Karadeniz Ereğli Belediye Başkanlığı	ZONGULDAK	ZONGULDAK, KARADENİZ EREĞLİ İLÇESİ, KIRMA	Mimko Müh.İmalat Müş.Koor.Tic.A.Ş.	OLUMLU
217	35	04.03.1995	ENERJİ YATIRIMLARI	5	Enerji İletim Hattı	Çeaş	ADANA	MERKEZ		OLUMLU
218	504	21.06.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	38	Sugözü Termik Santrali	İskenderun Enerji A.Ş.	ADANA	YUMURTALIK	Envy A.Ş.	OLUMLU
219	540	24.10.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	49	Sugözü-Adana, Sugözü-Erzin 380 Kv Enerji	TEAŞ	ADANA	HATAY	Envy A.Ş.	OLUMLU
220	570	31.01.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	52	Köprü Barajı ve Hes	Ata İn.Şan.	ADANA	KOZAN	Temelsu	OLUMLU
221	736	27.06.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	82	Enerjisa Adana Kçs Ve Petrokimyasal De	Sasa A.Ş.	ADANA	SEYHAN	Tugal Çevre	OLUMLU

222	984	01.04.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	130	154 Kv MENTAS HES-Cihadiye Tm Enerji İle	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ADANA	İMAMOĞLU ve YÜREĞİR İLÇELERİ	Aktan Müh.Proje İnş.San	OLUMLU
223	1081	15.02.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	140	Tufanbeyli Termik Santrali, Maden Sahal	Tufanbeyli Elektrik Üretim San. ve Tic.A	ADANA	ADANA, TUFANBEYLİ İLÇESİ, YAMANLI KÖYÜ, KAZ	Dokay Müh ve Danışmanlık Ltd.Şti.	OLUMLU
224	591	04.04.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	56	154 Kv AFYON 2-UŞAK OSB ENH	TEAŞ	AFYON	UŞAK	Çınar Müh.	OLUMLU
225	994	09.05.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	131	Amasya-Aydınca Sulaması ve Malzeme Oc	DSİ Genel Müdürlüğü	AMASYA	AMASYA İLİ, AYDINCA BELDESİ SINIRLARI	DSİ Genel Müdürlüğü	OLUMLU
226	533	02.10.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	47	Ankara Dgkç Santrali	Baymina A.Ş.	ANKARA	POLATLI	Envy A.Ş.	OLUMLU
227	637	08.08.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	66	154 Kv Temelli-Ümitköy Enh	TEAŞ	ANKARA	POLATLI	Çınar	OLUMLU
228	655	27.09.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	68	154 Kv (Gölbaşı-Polatlı) Brş-Temelli Enh	TEAŞ	ANKARA	GÖLBAŞI	Çınar	OLUMLU
229	921	19.07.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	111	400 Mw Esenler Doğalgaz Kombine Çevri	Binatom Elektrik Üretim A.Ş.	ANKARA	SİNCAN, ESENLER KÖYÜ	Eltem-Tek Elektrik Tesisleri Müh.Hizm.	OLUMLU
230	1223	12.03.2007	ENERJİ YATIRIMLARI	162	154 Kw Hasköy Eih Güzergah Değişikliği	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ANKARA	KEÇİÖREN	Eltem-Tek Elektrik Tesisleri Müh.Hizm	OLUMLU
231	899	07.04.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	107	Koyunbaba Barajı, Sulaması ve Malzeme	DSİ Genel Müdürlüğü	ANKARA-ÇANKIRI	ACIÇAY	Dolsar Müh.Ltd.Şti	OLUMLU
232	29	01.02.1995	ENERJİ YATIRIMLARI	4	Sinanhoca Barajı ve HES	Kepez Elektrik	ANTALYA	İBRADİ		OLUMLU
233	111 (A)	12.06.1996	ENERJİ YATIRIMLARI	7 (A)	Köprüçay Projesi (Beşkonak 1 Barajı ve	Kepez Elektrik A.Ş.	ANTALYA	SERİK		OLUMSUZ
234	111 (B)	12.06.1996	ENERJİ YATIRIMLARI	7 (B)	Köprüçay Projesi (Beşkonak 2 Barajı ve	Kepez Elektrik A.Ş.	ANTALYA	SERİK		OLUMLU
235	729	12.06.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	81	Köprüçay Barajı ve Hes	Kepez Elektrik A.Ş.	ANTALYA	SERİK		OLUMSUZ
236	925	24.08.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	112	Manavgat Havzası Planlama ve Kesin Pro	DSİ Genel Müdürlüğü	ANTALYA	MANAVGAT, MANAVGAT ÇAYI	Temelsu Müh.Hiz.	OLUMLU
237	962	13.12.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	122	154 Kv Kızıldüz Hes-Gazipaşa Trafo Merke	Ere Hidroelektrik Üretim ve Tic.A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA,GAZİPAŞA,	Ppm Kirlilik Önleme ve Yön.Ltd.Şt.	OLUMLU
238	1217	15.02.2007	ENERJİ YATIRIMLARI	160	380 Kw Oymapınar-Ermenk Eih	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ANTALYA	KARAMAN	Eltem-Tek Elektrik Tesisleri Müh.Hizm	OLUMLU
239	662	16.10.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	69	Kura Projesi	DSİ Genel Müdürlüğü	ARDAHAN	GÖLE-HANAK	Temelsu	OLUMLU
240	40	03.05.1995	ENERJİ YATIRIMLARI	6	Deriner Barajı ve HES	DSİ Genel Müdürlüğü	ARTVİN	MERKEZ		OLUMLU
241	573	21.02.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	54	Bayram Barajı ve Hes	DSİ	ARTVİN	ŞAŞAT	Vemb İnş.	OLUMLU
242	819	22.04.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	95	154 Kv Hopa Termik Sant.-Muratlı HES İleti	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ARTVİN	HOPA ve BORKÇA İLÇELERİ	Çınar Mühendislik	OLUMLU

243	865	06.11.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	103	380 Kv Borçka Deriner Eih	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ARTVİN	BORÇKA-YUSUFELİ	Çevtek Müh.Dan.Ltd Şti	OLUMLU
244	937	30.09.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	115	154 Kv Borçka Hes- Artvin Tm-Artvin Hes-Y	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ARTVİN	YUSUFELİ-BORÇKA İLÇELERİ	Vadi Müh.İnş.San.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
245	943	08.10.2204	ENERJİ YATIRIMLARI	117	154 Kv Yusufeli Hes-Tortum Hes- Oltu Tm	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ARTVİN-ERZURUM	ARTVİN-ERZURUM İLLERİ SINIRLARI İÇERİSİ	Encon Çevre Danışmanlık Tld.Şti.	OLUMLU
246	948	22.10.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	121	380 Kv Yusufeli-Erzurum Enerji İletim H	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ARTVİN-ERZURUM	ARTVİN,YUSUFELİ-ERZURUM İL SINIRLARI İÇERİ	Çevretek Çevre Teknolojileri Müh.Da	OLUMLU
247	687	15.01.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	74	380 Kv (Yeniköy-Uzundere) Brş. Germenci	TEAŞ	AYDIN	GERMENCİK	Çınar	OLUMLU
248	849	20.08.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	101	Jeotermal Enerji Santrali ve Eih	Gürmat Enerji Yat.	AYDIN	GERMENCİK	Çınar Müh.	OLUMLU
249	432	09.11.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	19	Balıkesir 2-Çan Enh	Şa-Ra Enerji	BALIKESİR	Ç.KALE	M&T Mühendislik Müşavirlik Ltd. Şti.	OLUMLU
250	499	02.06.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	36	154 Kv Balıkesir-Bigadiç ENH	TEAŞ	BALIKESİR	BİGADIÇ	M.T.Müh.	OLUMLU
251	807	31.01.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	92	Manyas İl.Merhale Ergili Pompaj Sulama	DSİ Genel Müdürlüğü	BALIKESİR	BANDIRMA	Dolfen-Akün Ortak Girişimi	OLUMLU
252	973	18.02.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	127	380 Kv Gercüş-İlisu-Cizre Ps-3 Enerji İleti	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	BATMAN	BATMAN-MARDİN-ŞIRNAK	Çınar Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
253	759	21.08.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	86	380 Kv Batman Tm-Kızıltepe Tm Enh	TEİAŞ	BATMAN-MARDİN	—	Çınar	OLUMLU
254	694	07.02.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	76	154 Kv Batman-İlisu-Cizre Enh	TEİAŞ	BATMAN-MARDİN-ŞIRNAK	İLİSU-CİZRE	M&T.Mühendislik	OLUMLU
255	438	18.11.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	20	Kığı Barajı ve Hes	DSİ	BİNGÖL	KİĞİ	Çimtaş	OLUMLU
256	1175	15.11.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	153	Pembelik Barajı,Hes ve Malzeme Ocakları	Darenhes Elek.A.Ş.	BİNGÖL	TUNCELİ,ELAZIĞ	Selin İnş. Mşv. San.Tic.	OLUMLU
257	595	09.04.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	58	154 Kv Bolu Brş-Bolu Çimento ENH	TEAŞ	BOLU	MERKEZ	Çınar Müh.	OLUMLU
258	677	10.12.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	73	Köprübaşı Barajı ve Hes	DSİ	BOLU	ZONGULDAK	Su-Yapı Müh	OLUMLU
259	25	30.12.1994	ENERJİ YATIRIMLARI	3	Doğalgaz Santrali	TEAŞ Genel Müdürlüğü	BURSA	MERKEZ		OLUMLU
260	353	08.07.1998	ENERJİ YATIRIMLARI	13	Bursa-Gebze Enerji İletim Hattı	TEAŞ	BURSA	KOCAELİ		OLUMLU
261	592	04.04.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	57	154 Kv Akçalar-Göbel Brş-Karacabey ENH	TEAŞ	BURSA	KARACABEY	Selin İnşaat	OLUMLU
262	615	28.05.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	61	154 Kv Bursa San-Görükle TM ENH	TEAŞ	BURSA	MERKEZ	Çınar Müh.	OLUMLU
263	663	22.10.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	70	380 Kv Bursa-Çanakkale (Karabiga) Enh	İçdaş	BURSA	ÇANAKKALE	M.T.Müh.	OLUMLU

264	929	09.0.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	113	182,5mv Doğalgaz Kombine Çevrim Sant.	Bis Enerji Elektrik Üretim Oto.Pro.Grb.	BURSA	NİLÜ, OSB	Çed Fem Müh.Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
265	418	13.08.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	15	Çan Termik Santrali	TEAŞ	ÇANAKKALE	ÇAN		OLUMLU
266	972	14.02.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	126	380 Kv Karabiga-Çan Soma Enerji İletim Ha	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ÇANAKKALE	ÇANAKKALE-BALIKESİR-MANİSA İLLERİ	Encon Çevre Danış.Ltd.Şti.	OLUMLU
267	1222	08.03.2007	ENERJİ YATIRIMLARI	161	Isıl Gücü 900 Mw Olan Akışkan Yataklı Ts.	İçdaş A.Ş.	ÇANAKKALE	ÇANAKKALE,BİGA, DEĞİRMENCİK, KÖYALTİ	Nazka Müh.Müş.San.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
268	753	02.08.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	85	Andıraz Barajı, HES ve Mal. Ocakları	DSİ Genel Müdürlüğü	ÇANKIR - KASTAMONU	—	Su-Yapı	OLUMLU
269	690	22.01.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	75	Kızılyolu Barajı ve Mal. Ocak.	DSİ Genel Müdürlüğü	ÇANKIRI	KURŞUNLU	Selin İnş.	OLUMLU
270	1113	25.05.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	143	154 Kw Enerji İletim Hattı	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ÇANKIRI	KURŞUNLU,BAYRAMÖREN,KARABÜK,OVACIK.SAF	Çınar Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
271	626	21.06.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	65	154 Kv Kayabaşı-Çorum 2 Enh	TEAŞ	ÇORUM	AMASYA	M.T.Müh.	OLUMLU
272	1049	07.11.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	136	154 Kv Çorum Iı-Obruk HES Enerji İletim H	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ÇORUM	ÇORUM, MERKEZ İLÇE ve LAÇIN İLÇELERİ	Çonar Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
273	419	19.08.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	16	Denizli 380-Acıpayam Eih	TEAŞ	DENİZLİ	ACIPAYAM		OLUMLU
274	475	31.03.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	31	154 Kv Lice-Silvan ENH	TEAŞ	DİYARBAKIR	LİCE	M.T.Müh.	OLUMLU
275	614	28.05.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	60	154 Kv (Osmanca-Bolu) Brş-Uzel Makina Tm	TEAŞ	DÜZCE	KAYNAŞLI	M.T.Müh.	OLUMLU
276	664	22.10.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	71	380 Kv Bulgaristan (Sınır)-Hamitabat Enh	TEAŞ	EDİRNE	KIRKLARELİ	Çınar	OLUMLU
277	1169	01.11.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	152	Meriç Çakmak Projesi-Çakmak Barajı,Sula	DSİ 11.Bölge Müdürlüğü	EDİRNE	EDİRNE ve KIRKLARELİ İLLERİ	Urban Çevre Danışmanlık ve Müh.Tic.L	OLUMLU
278	1132	27.07.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	147	154 Kw Keban-Ferrokrom Eih-Kuzova DSİ	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ELAZIG	ELAZIĞ İLİ SINIRLARI	Envoy Çevre Dan.San. ve Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
279	975	04.03.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	128	Çayırılı Projesi- Turna Çayırı Barajı Sula	DSİ Genel Müdürlüğü	ERZİNCAN	ERZİNCAN, ÇAYIRLI İLÇESİ	DSİ Genel Müdürlüğü	OLUMLU
280	971	04.02.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	125	380 Kv Horasan-Ağrı Tm Enerji İletim Hatt	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ERZURUM	ERZURUM-AĞRI İLLERİ	Çınar Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
281	617	30.05.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	62	Eskişehir Dgkşç Santrali	Esel Enerji	ESKİŞEHİR	MERKEZ	Ensr	OLUMLU
282	621	12.06.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	63	380 Kv Birecik-G.Antep Enh	TEAŞ	GAZİANTEP	NİZİP	M.T.Müh.	OLUMLU
283	382	20.11.1998	ENERJİ YATIRIMLARI	14	Aslancık Barajı ve Hes	Doğuş A.Ş.	GİRESUN	HARŞİT		OLUMLU
284	843	08.07.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	100	380 Kv Tirebolu-İyidere Eih	TEİAŞ	GİRESUN	TİREBOLU	Çınar Müh	OLUMLU

285	869	13.11.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	105	Akköy Hidroelektrik Santrali	Akköy Enerji A.Ş.	GİRESUN	DOĞANKENT	Envy Enerji Çevre A.Ş	OLUMLU
286	783	13.11.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	90	Akköy HES I.Kısım	Akköy Enerji A.Ş.	GİRESUN - GÜMÜŞHANE	-	Envy	OLUMLU
287	860	13.10.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	102	Hakkari Barajları ve Hes	DSİ Genel Müdürlüğü	HAKKARİ	İL SINIRLARI	Dolsar Müh.Ltd.Şti	OLUMLU
288	1141	14.08.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	148	380 Kw Lik İsdemir Eih.	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	HATAY	HATAY	Çınar Mühendislik	OLUMLU
289	1216	15.02.2007	ENERJİ YATIRIMLARI	159	380 Kw İsdemir-Hatay Eih	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	HATAY	HATAY	Eltem-Tek Elektrik Tesisleri Müh.Hizm	OLUMLU
290	786	18.11.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	91	Tuzluca Ünlendi Projesi	DSİ Genel Müdürlüğü	İĞDIR	TUZLUCA	DSİ	OLUMLU
291	444	22.12.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	22	Bozkurt-Keçiborlu Eih	TEAŞ	ISPARTA	KEÇİBORLU	M&T. Mühendislik	OLUMLU
292	765	11.09.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	87	154kv Birkaplı HES-Gezende EİH	Ere Otoprodüktör Elk. Üret. San. Tic. A	İÇEL	MUT	Ere Otoprodüktör Elk. Üret. San. Tic.	OLUMLU
293	963	14.12.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	123	Doğalgaz Kojenerasyon Santrali Proje	Soda Sanayi A.Ş.	İÇEL	MERKEZ, KAZANLI BELDESİ	Vadi Müh.İnş.San.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
294	1032	09.09.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	134	154 Kv Şişecam Tm-Mersin 1ı Tm Enerji İleti	Şişecam-Camiş Elektrik Üretim A.Ş.	İÇEL	MERSİN, KAZANLI BELDESİ	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMLU
295	1064	27.12.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	138	Pamuklu Barajı ve Hes, Malzeme Ocakları	Devlet Su İşleri 6.Bölge Müdürlüğü	İÇEL	MERSİN, MERKEZ İLÇE ve TARSUS İLÇELERİ	DSİ Genel Müdürlüğü	OLUMLU
296	1215	15.02.2007	ENERJİ YATIRIMLARI	158	380 Kw Mersin Tm Sugözü Eih	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	İÇEL	MERSİN,ADANA	Eltem-Tek Elektrik Tesisleri Müh.Hizm	OLUMLU
297	500	14.06.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	37	154 Kv Habipler-Taşoluk ENH	TEAŞ	İSTANBUL	G.O.PAŞA	Çınar	OLUMLU
298	513	07.07.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	43	380 Kv İkitelli A.Beyköy EİH	TEAŞ	İSTANBUL	A.BEYKÖY	Çınar	OLUMLU
299	534	04.10.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	48	154 Kv Akçansa EİH	TEAŞ	İSTANBUL	B.ÇEKMECE	M&T.Mühendislik	OLUMLU
300	552	27.11.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	50	390 Mw Boğazköy Dgkçs	Doğal Enerji	İSTANBUL	B.ÇEKMECE	İTÜ	OLUMLU
301	560	03.01.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	51	Beylikdüzü -Bahçeşehir Brş. 154 Kv Enh	TEAŞ	İSTANBUL	B.ÇEKMECE	Selin İnşaat	OLUMLU
302	909	15.06.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	109	154 Kv'luk (Kartal-Adapazarı)Brş.-İçmeler	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	İSTANBUL	TUZLA	M&T Mühendislik Müşavirlik Ltd. Şti.	OLUMLU
303	976	07.03.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	129	154 Kv Tepeören-Şile Enerji İletim Hattı	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	İSTANBUL	İSTANBUL-KOCAELİ	Envy Enerji Çevre A.Ş	OLUMLU
304	1069	04.01.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	139	Hadımköy Doğalgaz Çevrim Santrali Pro	Aksa Enerji Üretim A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL,ÇATALCA İLÇESİ, HADIMKÖY BELDESİ	En-Çev Ltd.Şti.	OLUMLU
305	1209	02.02.2007	ENERJİ YATIRIMLARI	157	380 Kw Tepeören Tm	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	İSTANBUL	KOCAELİ	Eltem-Tek Elektrik Tesisleri Müh.Hizm	OLUMLU
306	836	09.06.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	98	380 Kv Işıklar-Manisa Eih.	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	İZİMR-MANİSA	IŞIKLAR-MANİSA	Çınar Mühendislik	OLUMLU
307	837	09.06.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	99	380 Kv Aliğa-Manisa Eih.	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	İZİMR-MANİSA	ALİAĞA-MANİSA	Çınar Mühendislik	OLUMLU

308	508	27.06.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	41	İzmir Doğalgaz Kç Santrali	İzmir Elektrik Üretim Ltd.Şti	İZMİR	ALİAĞA	Envy A.Ş.	OLUMLU
309	624	14.06.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	64	380 Kv İzmir Dgkçs Enh	İzmir Elektrik Ür.Ltd.Şti	İZMİR	ALİAĞA	Envy	OLUMLU
310	892	25.02.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	106	Kemalpaşa Kojenerasyon Santrali	Akenerji Elektrik Üritemi Otoproduktö	İZMİR	KEMALPAŞA, OSB	Çınar Mühendislik	OLUMLU
311	904	04.06.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	108	353 Mw Doğalgaz Çevrim Santrali	Habaş Sinai ve Tıbbi Gazlar İst.End.A.Ş.	İZMİR	ALİAĞA, ALİAĞA SAN.BÖL.	Kendisi	OLUMLU
312	426	19.10.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	17	Afşin-Elbistan B Termik Santrali	TEAŞ	KAHRAMANMAR AŞ	AFŞİN		OLUMLU
313	442	03.12.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	21	Ermenek Barajı ve Hes	DSİ	KARAMAN	ERMENEK	Encon	OLUMLU
314	815	28.03.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	94	Kars Çayı Havzası, Kars Barajı ve Sulama	DSİ Genel Müdürlüğü	KARS	KARS ÇAMÇAVUŞ KÖYÜ	Çınar Mühendislik	OLUMLU
315	214	26.05.1997	ENERJİ YATIRIMLARI	10	Çamlıca Hes	Ayen Enerji A.Ş.	KAYSERİ	YAHYALI		OLUMLU
316	492	08.05.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	35	Kayseri Kapasitör Enh	TEAŞ	KAYSERİ	MERKEZ	Çınar	OLUMLU
317	506	22.06.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	39	Yamula Barajı ve Hes	Kayseri Elektrik A.Ş.	KAYSERİ	KOCASINAN	Encon	OLUMLU
318	512	07.07.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	42	154 Kv Yeşilhisar-Derinkuyu EİH	TEAŞ	KAYSERİ	NEVŞEHİR	Çınar	OLUMLU
319	915	08.07.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	110	164 Mw Kombine Çevrim Sant. ve Eih.	Zorlu Enerji Elektrik Üretimi Otopro	KAYSERİ	MELİKGAZİ İLÇESİ, OSB.	Enerji Çevre Yat.A.Ş.	OLUMLU
320	942	06.10.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	116	154 Kv Yamula Hes-Çinkur Tm Enerji İleti	Aydiner İnş.A.Ş.	KAYSERİ	KOCASINAN İLÇESİ	Vadi Müh.İnş.San.Tic.Ltd.Ş ti.	OLUMLU
321	751	31.07.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	84	154 Kv Kırklareli Dgkçs -Hamitabat Tm Enh	Alorko Altek Elk.Sant.Tes. İst. Tic. A.Ş.	KIRKLARELİ		Çınar	OLUMLU
322	766	17.09.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	88	380 Kv Hamitabat Dgkçs-Ünimar Dgkçs Eih	TEİAŞ	KIRKLARELİ	KIRKLARELİ-TEKİRDAĞ	M&T Mühendislik	OLUMLU
323	970	31.01.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	124	380 Kv Babaeski-Yunanistan Enerji İletim	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	KIRKLARELİ	BABAESKİ ve PEHLİVAKÖY İLÇELERİ- EDİRNE UZ	Çınar Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
324	447	24.12.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	25	EnerjiSA 154 Kv EİH	TEAŞ	KOCAELİ	MERKEZ	M.T.Müh.	OLUMLU
325	643	13.08.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	67	154 Kv Gebze Osb İrtibatı Enh.	TEAŞ	KOCAELİ	GEBZE	M&T.Mühendislik	OLUMLU
326	767	17.09.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	89	154 Kv Sondel Kojenerasyon Santrali-Kö	Türk Sondel Enerji A.Ş.	KOCAELİ	-	Çınar	OLUMLU
327	1000/1	27.05.2005	ENERJİ YATIRIMLARI		Lastik Üretim Tesisi	Öz-Ka Özkanıklar Kauçuk ve Mam.T.Ltd.Ş	KOCAELİ	MERKEZ,KULLAR BELDESİ,MAHMUTPAŞA MAH.	Hidromer Arıtma Tesisleri	OLUMLU
328	710	11.04.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	77	2x250 MW Konya-İlgın Termik Santrali	Konya İlgin Elektrik Ürt. ve Tic. Ltd. Ş	KONYA	İLGİN	Ensr	OLUMLU

329	1018	09.08.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	133	Konya Çumra İl. Merhale Projesi	DSİ Genel Müdürlüğü	KONYA	KONYA-KARAMAN	DSİ Genel Müdürlüğü	OLUMLU
330	1123	22.06.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	145	154 Kw Enerji İletim Hattı Çumra-Güneysi	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	KONYA	ÇUMRA,GÜNEYSINIR	Çınar Mühendislik	OLUMLU
331	590	04.04.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	55	154 Kv Alaşehir-Uşak OSB ENH	TEAŞ	MANİSA	UŞAK	Çınar Müh.	OLUMLU
332	1198	12.01.2007	ENERJİ YATIRIMLARI	156	154 Kw Sayalar Res-Eih	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	MANİSA	AKHISAR	Çınar Mühendislik	OLUMLU
333	488	26.04.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	34	Çağçağ-Kızıltepe Eih	TEAŞ	MARDİN	KIZILTEPE	M.T.Müh.	OLUMLU
334	812	14.03.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	93	154 Kv'luk Kızıltepe-Dikmen Eih	TEİAŞ	MARDİN	KIZILTEPE İLÇESİ1	Çınar Mühendislik	OLUMLU
335	344	12.06.1998	ENERJİ YATIRIMLARI	11	Dalaman HES Tesisleri	Bereket Enerji A.Ş.	MUĞLA	DALAMAN		OLUMLU
336	507	27.06.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	40	154 Kv Yeniköy-Bodrum Eih	TEAŞ	MUĞLA	BODRUM	M.T.Müh.	OLUMLU
337	526	29.08.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	46	EŞEN-2 HES-Fethiye TM 154 Kv ENH	TEAŞ	MUĞLA	FETHİYE	Aktan Mh	OLUMLU
338	868	13.11.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	104	Eşen 1 Hes.Eih	Göлтаş Enerji San. ve Tic.A.Ş	MUĞLA	FETHİYE	Aktan Müh.Proje İnş.San	OLUMLU
339	946	13.10.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	120	154 Kv Muğla-Marmaris Enerji İletim Hattı	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	MUĞLA	MUĞLA, MARMARİS ve ULA İLÇELERİ	Çınar Müh.Müş.Ltd Şti	OLUMLU
340	1047	31.10.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	135	Akköprü Hes-Dalaman Tm-Fethiye Tm Ener	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	MUĞLA	MUĞLA, DALAMAN-FETHİYE İLÇELERİ	Vadi Müh.İnş.San.Tic.Ltd.Ş ti.	OLUMLU
341	945	08.10.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	119	154 Kv Alpaslan Hes-Adilcevaz Enerji İle	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	MUŞ -BİTLİS	MU-BİTLİS İLLERİ SINIRLARI İÇERİSİNDE	Envy Enerji Çevre A.Ş	OLUMLU
342	944	08.10.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	118	154 Kv Alpaslan I Hes-Hınıs Enerji İletim	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	MUŞ-ERZURUM	MUŞ-ERZURUM İLLERİ SINIRLARI İÇERİSİNDE	Envy Enerji Çevre A.Ş	OLUMLU
343	467	18.02.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	30	154 Kv Misliova-Avanos-Derinkuyu ENH	TEAŞ	NEVŞEHİR	DERİNKUYU	Çınar	OLUMLU
344	824	08.05.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	96	Ordu Barajı Hes-Eie ve Malzeme Ocakları	DSİ Genel Müdürlüğü	ORDU	KABADÜZ İLÇESİ MELET IRMAĞI	Temelsu Müh.Hiz.	OLUMLU
345	348	25.06.1998	ENERJİ YATIRIMLARI	12	Dilek Güroluk Barajı ve Hes	Bme Enerji Yat.A.Ş.	RİZE	Ç.HEMŞİN		OLUMLU
346	1130	24.07.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	146	Cevizlik Regülatörü ve Cevizlik Hes	Akım Enerji Üretimi San. ve Tic.A.Ş.	RİZE	İKİZDERE	Dokay Müh ve Danışmanlık Ltd.Şti.	OLUMLU
347	826	15.05.2003	ENERJİ YATIRIMLARI	97	380 Kv Borkça-İyidere EİE	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	RİZE-ARTVİN	BORÇKA-İYİDERE	Çınar Mühendislik	OLUMLU
348	445	24.12.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	23	Doğalgaz Kombine Çevrim San.	Adapazarı Elektrik	SAKARYA	MERKEZ	Envy A.Ş.	OLUMLU
349	446	24.12.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	24	Doğalgaz Kombine Çevrim San.	Gebze Elk.Üretim	SAKARYA	MERKEZ	Envy A.Ş.	OLUMLU
350	515	11.07.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	44	380 Kv Gebze Dgkçs ENH	TEAŞ	SAKARYA	MERKEZ	Envy A.Ş.	OLUMLU
351	516	11.07.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	45	380 Kv Adapazarı DGKÇS ENH	TEAŞ	SAKARYA	MERKEZ	Envy A.Ş.	OLUMLU

352	205	30.04.1997	ENERJİ YATIRIMLARI	9	Boyabat Barajı ve Hes	Doğuş Holding	SİNOP	BOYABAT		OLUMLU
353	466	16.02.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	29	Çamlığöze-Kılıçkaya Eih	TEAŞ	SİVAS	SUŞEHİRİ	Çınar	OLUMLU
354	746	17.07.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	83	154 Kv Kangal-Hasan Çelebi Enh Varyantı	TEİAŞ	SİVAS	KANGAL	M&T Mühendislik	OLUMLU
355	450	30.12.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	27	154 Kv Ş.Urfa-Suruç (OSB) EİH	TEAŞ	ŞANLIURFA	SURUÇ	M.T.Müh.	OLUMLU
356	476	31.03.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	32	Karkarmış-Suruç Enh	TEAŞ	ŞANLIURFA	SURUÇ	H.Ünv.	OLUMLU
357	478	04.04.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	33	154 Kv Karkamış-Birecik ENH	TEAŞ	ŞANLIURFA	GAZİANTEP	H.Ünv.	OLUMLU
358	934	22.09.2004	ENERJİ YATIRIMLARI	114	154 Kv Şanlıurfa-380 Kv Tm.-Pekmezli Tm Ei	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ŞANLIURFA	ŞANLIURFA SINIRLARI İÇERİSİ	Selin İnş. Mşv. San.Tic.	OLUMLU
359	1104	08.05.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	141	154 Kw Enerji İletim Hattı	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ŞANLIURFA	Ş.URFA,HİLVAN,VİRAN ŞEHİR,SİVEREK	Eltem-Tek Elektrik Tesisleri Müh.Hizm	OLUMLU
360	1108	10.05.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	142	154 Kw Enerji İletim Hattı	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	ŞANLIURFA	Ş.URFA-MARDİN	Eltem-Tek Elektrik Tesisleri Müh.Hizm	OLUMLU
361	449	30.12.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	26	154 Kv Brş-Cizre EİH	TEAŞ	ŞIRNAK	CİZRE	M.T.Müh.	OLUMLU
362	1013	21.07.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	132	Silopi Termik Santrali, Alfaltit Madeni ve	Silopi Elektrik Üretim A.Ş.	ŞIRNAK	ŞIRNAK, SİLOPI İLÇESİ, ÇALIŞKAN BELDESİ	Çınar Müh.Müş ve Proje Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
363	8	11.08.1994	ENERJİ YATIRIMLARI	1	Doğalgaz Santrali	Unimar	TEKİRDAĞ	EREĞLİ		OLUMLU
364	12	14.09.1994	ENERJİ YATIRIMLARI	2	Doğalgaz Santrali	Gama	TEKİRDAĞ	EREĞLİ		OLUMLU
365	186	21.02.1997	ENERJİ YATIRIMLARI	8	Enerji İletim Hattı	TEAŞ	TEKİRDAĞ	M.EREĞLİSİ		OLUMLU
366	571	16.02.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	53	Hamitabat-Çorlu 154 Kv Enh	TEAŞ	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Selin İnşaat	OLUMLU
367	465	16.02.2000	ENERJİ YATIRIMLARI	28	154 Kv Tokat-Akdağmadeni ENH	TEAŞ	TOKAT	AKDAĞMADEN	Çınar	OLUMLU
368	1190	22.12.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	155	Şahinkaya Barajı,Hes ve Mlz.Ocak.	Aksa Enerji Üretim A.Ş.	TOKAT	ERBAA,ORDU,AKKUŞ	En-Çev Enerji Çevre Yat. ve Danış.Ltd.Ş	OLUMLU
369	1166	19.10.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	151	Reşadiye HES ve Malzeme Ocakları Proje	Mng Elektrik Üretim Tic.A.Ş.	TOKAT - SİVAS	REŞADİYE İLÇESİ,- SİVAS, KOYULHISAR İLÇESİ	En-Çev Enerji Çevre Yat. ve Danış.Ltd.Ş	OLUMLU
370	1165	17.10.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	150	Erikli-Akocak Regülatörleri, Akocak HES	Akenerji Elektrik Üritemi Otoprodukt	TRABZON	ARAKLI İLÇESİ, KARADERE HAVZASI	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
371	1176	15.11.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	154	Tatar Barajı,Hes ve Malzeme Ocakları	Darenhes Elek.A.Ş.	TUNCELİ	ELAZIĞ	Selin İnş. Mşv. San.Tic.	OLUMLU
372	669	08.11.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	72	380 Kv Van-Başkale-İran(Sınır) ENH	TEAŞ	VAN	BAŞKALE	Çınar	OLUMLU
373	607	08.05.2001	ENERJİ YATIRIMLARI	59	Akel Yalova Doğalgaz Kombine Çevrim Sa	Akel Elektrik	YALOVA	MERKEZ	Yılmaz Müh.Müh.	OLUMLU

374	1051	10.11.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	137	225.0 Mv Yalova Kojenerasyon Santrali	Akenerji Elektrik Üritemi Otoproduktö	YALOVA	YALOVA, TAŞKÖPRÜ BELDESİ, DENİZÇALI MEVKİİ	Serdar Müh.Müş.İnşaat.San. ve Tic.Ltd.	OLUMLU
375	716	06.05.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	79	Yalova Kojenerasyon Sant. Enh	Ak-EI Yalova Elek. A.Ş.	YALOVA KOCAELİ	ve	Çınar Mühendislik	OLUMLU
376	1114	25.05.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	144	155 Kw Enerji İletim Hattı	TEİAŞ Genel Müdürlüğü	YOZGAT	SORGUN,BOĞAZLIYAN	Çınar Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
377	1164	17.10.2006	ENERJİ YATIRIMLARI	149	Musabeyli Barajı, İçme Suyu ve Malzeme O	DSİ Xıı.Bölge Müdürlüğü	YOZGAT	MERKEZ, SORGUN ve YERKÖY İLÇELERİ	Dolsar Müh.Ltd.Şti	OLUMLU
378	427	19.10.1999	ENERJİ YATIRIMLARI	18	Doğalgaz Kombine Çevrim San.	Atam Elektrik	ZONGULDAK	ALAPLI		OLUMLU
379	712	16.04.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	78	Çay Barajı, HES ve Mal. Oca.	DSİ Genel Müdürlüğü	ZONGULDAK	DEVREK	Su-Yapı	OLUMLU
380	1052	14.11.2005	ENERJİ YATIRIMLARI	138	Zonguldak Eren Termik Santrali Projesi	Eren Enerji Elektrik Üretim A.Ş.	ZONGULDAK	ZONGULDAK, MERKEZ İLÇE, ÇATALAĞZI BELDESİ	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMLU
381	722	30.05.2002	İÇMESUYU	80	Karasu İsale Hattı	K.Maraş Belediyesi	KAHRAMANMAR AŞ	ANDIRIN	Teksu	OLUMLU
382	1173	13.11.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	320	Batı Karadeniz Offshore Projesi	Tpao ve Toreador Turkey		BATI KARADENİZ	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı	OLUMLU
383	132	12.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	49	Kuvarsit Ocağı	Camiş Madencilik A.Ş.	ADANA	FEKE	Kendisi	OLUMLU
384	172	03.01.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	70	Kromit Zen. Tes.	Çelik Tic. Mad. Ltd. Şti.	ADANA	ALADAĞ	M&T Mühendislik	OLUMLU
385	706	01.04.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	234	Krom Zen. T.	Mikro Mad.San. A.Ş.	ADANA	ALADAĞ	Ayem Mad.	OLUMLU
386	441	25.11.1999	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	173	Krom Madeni	Gökdağlı	ADIYAMAN	BESNİ	Doruk Ltd.Şti.	OLUMLU
387	941	06.10.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	280	Adıyaman-Diyarbakır Doğalgaz Boru Hat	Botaş Genel Müdürlüğü	ADIYAMAN-ŞANLIURFA-DIYARBAKIR	ADIYAMAN-ŞANLIURFA-DIYARBAKIR	M&T Müh.Müş.Ltd.Şti.	OLUMLU
388	118	17.07.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	41	Trastaşı Ocağı	Afyon Çim. A.Ş.	AFYON	İHSANİYE	İstanbul Üniversitesi	OLUMLU
389	964	15.12.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	284	Kalker Ocağı Projesi	Afyon Çimento ve San. Tic.A.Ş.	AFYON	AFYON, MERKEZ, HALIMORA KÖYÜ	Büro-Form Müh.Mad.Taah.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
390	539	13.10.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	204	Kömür Ocağı	Sami Akman	AMASYA	MERZİFON	Demo	OLUMLU
391	808	03.03.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	255	Ank.Doğalgaz Yeni Teslim Nok. ve Bağlan	Ankara Büyükşehir Belediyesi Ego	ANKARA	GÖLBAŞI	M&T Müh.Müş.	OLUMLU
392	810	12.03.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	257	Alçıtaşı Ocağı Projesi	Madinsan Maden. San. ve Tic. A.Ş.	ANKARA	BALA, AŞIKOĞLU KÖYÜ	Demo Dünya Ekoloji Müh.	OLUMLU
393	880	24.12.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	271	Kalker Ocağı	Set Çimanto San.Tic	ANKARA	KAZAN	Büro-Form Müh.Ltd	OLUMLU
394	888	30.01.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	275	Taş Ocağı ve Konkasör Tesisi	Özyörük Madencilik ve San.Tic.	ANKARA	POLATLI, MALİ KÖYÜ	Vadi Madencilik	OLUMLU
395	916	12.07.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	276	Alçıtaşı Ocağı Projesi	Maget Madencilik San. ve Tic.Ltd.Şti.	ANKARA	BALA, AŞIKOĞLU,AYDOĞAN	Demo Dünya Ekoloji Müh.Org.Ltd.Şti.	OLUMLU

								ve ERGİN KÖYLERİ		
396	997	13.05.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	291	Kalker Ocağı	Ohl/Alsim Alorko/G&O Ortaklığı	ANKARA	ANKARA İLİ,POLATLI İLÇESİ.BASRI KÖYÜ	M-T Mühendislik Müşavirlik Ltd Şti	OLUMLU
397	998	13.05.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	292	Kalker Ocağı	Ohl/Alsim Alorko/G&O Ortaklığı	ANKARA	ANKARA İLİ,POLATLI İLÇESİ GENÇALİ KÖYÜ	M-T Mühendislik Müşavirlik Ltd Şti	OLUMLU
398	1036	29.09.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	296	Taş Ocağı Kıрма ve Eleme Tesisi Projesi	Çiftay İnş.Taah. ve Tic.A.Ş.	ANKARA	ANKARA, HAYMANA, SARIDEĞİRMEN KÖYÜ	Selin İnş. Mşv. San.Tic.	OLUMLU
399	1063	26.12.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	301	Kalker Ocağı ve Kıрма- Eleme Tesisi Proje	Baştaş Başkent Çimento San. Tic. A.Ş.	ANKARA	ANKARA, MAMAK İLÇESİ, YAKUPABDAL KÖYÜ, TA	Büro-Form Mühendislik Madencilik Taa	OLUMLU
400	1079	14.02.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	303	Trona Pilot Tesisi Projesi	Riotur Madencilik A.Ş.	ANKARA	ANKARA, SİNCAN İLÇESİ, İNCİRLİK ve FETHİYE K	Srk Danışmanlık	OLUMLU
401	1082	15.02.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	304	Taş Ocağı ve Konkasör Tesisi Projesi	Yd Yol Yapı İnş.Taah.Trz.Teks.Tic.Ltd.Ş t	ANKARA	ANKARA, ÇUBUK İLÇESİ, YİĞİTLİ KÖYÜ, AKKAYA	Ak-Tel Müh. Eğitim Tur.Gıda San.Tic.Ltd.	OLUMSUZ
402	1086	22.02.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	305	Taş Ocağı ve Konkasör Tesisi Projesi	Karayolları 4. Bölge Müdürlüğü	ANKARA	ANKARA,YENİMAHALL E İLÇESİ, ALACAATLI KÖYÜ	Karayolları Genel Müdürlüğü	OLUMSUZ
403	1128	20.07.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	310	Perlit Ocağı ve Ön Kıрма Tesisi	Pertaş Perlit Madencilik San. Tic.A.Ş.	ANKARA	ÇUBUK, DEDELER KÖYÜ, DEDE TEPE MEVKİİ	Ak-Tel Müh.Eğit.Trz.Gıda San.Tic.Ltd.Şti	OLUMLU
404	1151	31.08.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	315	Kalker Ocağı ve Kıрма- Eleme Tesisi	Oyak Beton San.Tic.A.Ş.	ANKARA	AYAŞ,ELMALI KAYA MEVKİİ	Serdar Müh.Müş.İnş.San.Ltd. Şti.	OLUMLU
405	1162	27.09.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	318	Kalker Ocağı ve Kıрма- Eleme Tesisi	Set Beton Mad. ve Tic.A.Ş.	ANKARA	AYAŞ,BAŞAYAŞ	Büro-Form Müh.Ltd.Şti.	OLUMLU
406	1186	11.12.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	321	Ankara-Çubuk Projesi	DSİ V.Bölge Müdürlüğü	ANKARA	AKYURT,ÇUBUK,ALTIN DAĞ	Dolsar Müh.Ltd.Şti	OLUMLU
407	1188	14.12.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	323	Kalker Ocağı ve Konkasör	Hasan Sümer İnş.Tic.Ltd.Şti.	ANKARA	POLATLI,YENİMEHMET Lİ KÖYÜ	Nazka Jeo. ve Çev.Müh.San.Tic.Ltd. Şti.	OLUMLU
408	1200	18.01.2007	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	325	Taş Ocağı ve Konkasör Tesisi	Asyol Asfalt Taah.Tic.A.Ş.	ANKARA	ÇUBUK,TAŞPINAR KÖYÜ	Ak-Tel Müh.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
409	1218	14.02.2007	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	328	Kalker Ocağı ve Kıрма Elem Tesisi	Onur Taah. Şti.	ANKARA	MAMAK,KIBRIS KÖYÜ	Demo Müh.	OLUMLU
410	33	28.02.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	9	Taş Ocağı	DIhi 8. Bölge Müd.	ANTALYA	ALANYA	DIhi	OLUMLU
411	454	18.01.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	175	Barit Ocağı	Siyami Sarıbaş	ANTALYA	ALANYA	Beril	OLUMLU
412	734	21.06.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	242	Altın ve Gümüş Üretimi	Günel Şengünler	ANTALYA	MERKEZ		OLUMLU
413	1125	28.06.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	309	Taş Ocağı ve Konkasör Tesisi	Dağıstan Kum İnş.Tic.Ltd.Şti.	ANTALYA	MERKEZ,KOVANLIK KÖYÜ	Ak-Tel Müh.Eğit.Trz.Gıda San.Tic.Ltd.Şti	OLUMLU

414	674	26.11.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	228	Doğalgaz B.H.	Botaş	ARDAHAN	ERZURUM	Demo	OLUMLU
415	574	22.02.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	209	Türkmenistan-Avp Doğalgaz Bht	Botaş	ARDAHAN - KARS ERZURUM		Demo	OLUMLU
416	887	29.01.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	274	Bakır Çimanto Madenişletmesi	Ber-Oner Mad.San.Tic.A.Ş	ARTVİN	MERKEZ	Ak-Tel Müh Eğt Trz.	OLUMLU
417	54	25.07.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	17	Kalker Ocağı	Batı Söke Çim. Tic. A.Ş.	AYDIN	SÖKE	S.Koçbaş	OLUMLU
418	240	03.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	102	Taş Ocağı	Cemil Yılmaz	AYDIN	GERMENCİK	Prd	OLUMLU
419	649	05.09.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	223	Feldspat Ocağı	Aktaş Mad.	AYDIN	ÇİNE	Topçuoğlu	OLUMLU
420	873	20.11.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	269	Kalker Ocağı	Batı Söke Çimanto San.	AYDIN	SÖKE	Serdar Müh.Müş.İnşaat	OLUMLU
421	88	11.03.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	32	Taş Ocağı	Balıkesir Çimenton A.Ş.	BALIKESİR	MERKEZ	Çedfem	OLUMLU
422	255	24.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	112	Mermer Ocağı	Özbey Mermercilik	BALIKESİR	MANYAS	C.D	OLUMLU
423	259	04.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	116	Kum-Çakıl Ocağı	Karınca İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	BALIKESİR	BURHANİYE	Çimtaş	OLUMLU
424	314	29.12.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	142	Mermer Ocağı	Vestaş İnş.San ve Tic. A.Ş.	BALIKESİR	MANYAS	Ekol-6	OLUMLU
425	323	18.02.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	150	Kömür Madeni	Oğuz Madencilik San. ve Tic. Ltd. Şti.	BALIKESİR	KEPSUT	Beril	OLUMLU
426	482	11.04.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	184	Kalsedon Ocağı	Ordu Yılmaz	BALIKESİR	HAVRAN	Çedfem	OLUMLU
427	531	15.09.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	201	Kum Ocağı	Alaattin Yılmaz	BALIKESİR	BURHANİYE	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
428	850	27.08.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	266	Feldspat Madeni Ocağı	Kalemeden End.Ham	BALIKESİR	BALYA	M&T Müh.Müş	OLUMLU
429	965	15.12.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	285	Kalker Ocağı Projesi	Set Çimento San.Tic	BALIKESİR	BALIKESİR,MERKEZ,N AİPLİ KÖYÜ,KOCAKIR MEVK	Büro-Form Müh.Mad.Taah.Tic.Ltd .Şti.	OLUMLU
430	966	15.12.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	286	Kil Ocağı Projesi	Set Çimento San.Tic	BALIKESİR	BALIKESİR,MERKEZ,Ç AYIRHISAR KÖYÜ,TURNATE	Büro-Form Müh.Mad.Taah.Tic.Ltd .Şti.	OLUMLU
431	251	22.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	109	Mermer Ocağı	Rıza Kutlu Işık	BARTIN	MERKEZ	Mustaş	OLUMLU
432	84	14.02.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	30	Feldspat Maden Ocağı	Söğüt Madencilik A.Ş.	BİLECİK	SÖĞÜT	Topçuoğlu Mühendislik	OLUMLU
433	203	14.04.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	83	Kum Ocağı	Esbeton Çimento A.Ş.	BİLECİK	İNHİSAR	Çedfem	OLUMLU
434	223	05.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	92	Kum Ocağı	Paksoy Müh. San. Ltd. Şti.	BİLECİK	İNHİSAR	Çedfem	OLUMLU
435	264	11.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	118	Kum-Çakıl Ocağı	Mehmet Saral	BİLECİK	OSMANELİ	Asta	OLUMLU
436	286	26.09.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	129	Mermer Ocağı	Eskişehir Ay Mermer Mad. Ltd. Şti.	BİLECİK	MERKEZ	Bilim	OLUMLU

437	292	06.10.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	132	Mermer Ocağı	Çekiçler İnş. San. Tic. A.Ş.	BİLECİK	MERKEZ	Bilim	OLUMLU
438	302	19.11.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	137	Mermer Ocağı	Laleli Mermer San ve Tic. Ltd. Şti.	BİLECİK	MERKEZ	Bilim	OLUMLU
439	315	31.12.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	143	Mermer Ocağı	Çopuroğlu Müh. Ltd. Şti.	BİLECİK	MERKEZ	Ekol-6	OLUMLU
440	456	26.01.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	177	Feldspat Ocağı	İzzet YAŞA	BİLECİK	PAZARYERİ	S.Çaysev	OLUMLU
441	546	03.11.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	205	Feldspat Ocağı	Özçelik Ev. İht. Mad.	BİLECİK	SÖĞÜT	Topçuoğlu	OLUMLU
442	598	11.04.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	214	Feldspat	Sanidin Mad.	BİLECİK	SÖĞÜT	Çed-Fem	OLUMLU
443	601	18.04.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	215	Feldspat	Sanidin Mad.	BİLECİK	PAZARYERİ	Çed-Fem	OLUMLU
444	656	03.10.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	224	Konkasör Tesisi	İzzet YAŞA	BİLECİK	PAZARYERİ	Caner	OLUMLU
445	885	21.01.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	273	Taş Ocağı	Karayolları 14.Bölge	BİLECİK	GÖLPAZARI	Karayolları Genel Müd.	OLUMLU
446	1203	24.01.2007	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	326	Feldspat, Kaolen Ocağı ve Konkasör Tes	Çam Madde Taş.Tic.Ltd.Şti	BİLECİK	İNİŞAR,TOZMAN KÖYÜ	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Turizm Gıda	OLUMLU
447	630	06.07.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	220	Doğalgaz B.H.(Faz 1)	Botaş	BİLECİK (BOZÜYÜK)	SAKARYA (GEYVE)	Demo	OLUMLU
448	53	25.07.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	16	Mermer Ocağı	Bülent Engin	BOLU	GÖYNÜK	Sim.Müh.	OLUMLU
449	216	27.05.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	87	Kalker Ocağı	Bolu Çimento	BOLU	MERKEZ	Asta	OLUMLU
450	1045	27.10.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	298	Gerede-Bolu Ayrım Noktası, Gerede ,Bol	Botaş Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.	BOLU	BOLU,GEREDE-DÜZCE İLLERİ ve NEVŞEHİR	Demo Dünya Ekoloji Müh.Org.Ltd.Şti.	OLUMLU
451	142	05.10.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	54	Mermer Ocağı	Bilko Mermer Ltd. Şti.	BURDUR	KARAMANLI	Prd	OLUMLU
452	143	08.10.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	55	Mermer Ocağı	Bilko Mermer Ltd. Şti.	BURDUR	KARAMANLI	Prd	OLUMLU
453	147	20.10.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	57	Mermer Ocağı	Başaranlar A.Ş.	BURDUR	YEŞİLOVA	Prd	OLUMLU
454	179	24.01.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	72	Mermer Ocağı	Faber Mad. San. Tic. A.Ş.	BURDUR	YEŞİLOVA	Kar.İnş.	OLUMLU
455	215	26.05.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	86	Mermer Ocağı	Başarırlar Mermer San.	BURDUR	BUCAK	Topçuoğlu Mühendislik	OLUMLU
456	310	24.12.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	140	Mermer Ocağı	Öntaş Mermer San A.Ş.	BURDUR	MERKEZ	Güngör	OLUMLU
457	319	21.01.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	146	Mermer Ocağı	Oğuzhan Çelik İskele Mermer San. A.Ş.	BURDUR	BUCAK	Topçu..	OLUMLU
458	127	03.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	46	Mermer Ocağı	Ünsal Mermercilik Ltd. Şti.	BURSA	NİLUFER	Cd Yapı	OLUMLU
459	196	13.03.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	77	Taş Ocağı	Bursa Çimento	BURSA	GEMLİK	Mustaş	OLUMLU
460	241	04.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	103	Taş Ocağı	Anıt A.Ş.	BURSA	GÜRSU	İtü	OLUMLU

461	248	16.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	107	Taş Ocağı	Murat Karaçor	BURSA	NİLÜFER	Çedfem	OLUMLU
462	252	22.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	110	Mermer Ocağı	Marmo Mermer San. Ltd. Şti.	BURSA	KEMALPAŞA	Göknar	OLUMLU
463	258	04.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	115	Mermer Ocağı	Örgün Mad. San. Ltd. Şti.	BURSA	ORHANGAZİ	Çedfem	OLUMLU
464	261	06.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	117	Taş Ocağı	Burhan Ergün	BURSA	KESTEL	Çedfem	OLUMLU
465	281	17.09.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	125	Taş Ocağı	Nilüfer Belediyesi	BURSA	NİLÜFER	Tıdap	OLUMLU
466	282	17.09.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	126	Taş Ocağı	Orhangazi Taş Ürünleri A.Ş.	BURSA	ORHANGAZİ	C-D Yapı	OLUMLU
467	301	19.11.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	136	Mermer Ocağı	Somex Mad. A.Ş.	BURSA	MUSTAFAKEMALPAŞA	İmece	OLUMLU
468	308	18.12.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	138	Kireçtaşı Ocağı	TEAŞ Gnmd.	BURSA	ORHANELİ	Kendi	OLUMLU
469	316	06.01.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	144	Mermer Ocağı	M.Erkam Özkök	BURSA	M.K.PAŞA	Cevher	OLUMLU
470	318	15.01.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	145	Mermer Ocağı	Yusuf Burukhamzaoglu	BURSA	NİLÜFER	Cevher	OLUMLU
471	336	10.05.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	156	Krom Madeni	Hayri ÖGELMAN	BURSA	HARMANCIK	Çedfem	OLUMLU
472	632	16.07.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	222	Mermer Ocağı	Şentürk Oto.	BURSA	NİLÜFER	Aktan	OLUMLU
473	1008	22.06.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	293	Taş Ocağı ve Konkasör Tesisi	Karaçor Mad.Proje İnş.Taah.İth.İhr.İç T	BURSA	BURSA, NİLÜFER İLÇESİ, KURUÇEŞME KÖYÜ İNC	Eko-Çed Çevre Danışmanlık ve Müh.Hiz	OLUMLU
474	1088	28.02.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	306	Taş Ocağı ve Konkasör Tesisi Projesi	Danış Yapı Madencilik Nakliye Petrol G	BURSA	BURSA, NİLÜFER İLÇESİ, MAKSEMPINAR KÖYÜ, Ç	Eko-Çed Çevre Danış.Müh.Hizm.Ltd.Ş ti.	OLUMLU
475	1160	22.09.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	317	Kil Ocağı	Bursa Çimento Fabrikası A.Ş.	BURSA	KESTEL,BURHANİYE KÖYÜ	Çedfem Müh.Hiz.Ltd.Şti	OLUMLU
476	486	19.04.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	186	Boru Hattı	Botaş	BURSA - BALIKESİR	KARACABEY	M&T Mühendislik	OLUMLU
477	5	26.04.1994	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	1	Tras Taşı Ocağı	Habibe BURHAN	ÇANAKKALE	MERKEZ	M&T Mühendislik	OLUMLU
478	6	12.06.1994	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	2	Tras Taşı Ocağı	Habibe BURHAN	ÇANAKKALE	AYVACIK	M&T Mühendislik	OLUMLU
479	7	02.08.1994	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	3	Tras Taşı Ocağı	Hamdi Ayan	ÇANAKKALE	MERKEZ	M&T Mühendislik	OLUMLU
480	28	26.01.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	7	Tras Taşı Ocağı	İ. Emin Başarır	ÇANAKKALE	MERKEZ	M&T	OLUMLU
481	74	28.12.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	24	Taş Ocağı	Çanakkale Belediyesi	ÇANAKKALE	MERKEZ	M&T	OLUMLU
482	101	10.04.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	34	Taş Ocağı	Selvet Kılınç	ÇANAKKALE	LAPSEKİ	M&T	OLUMLU

483	117	17.07.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	40	Taş Ocağı	Kale MADEN A.Ş.	ÇANAKKALE	ÇAN	M&T	OLUMLU
484	121	24.07.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	43	Moloz Mermer ve Kalker Ocağı	Kale Maden A.Ş.	ÇANAKKALE	ÇAN	Topçuoğlu Mühendislik	OLUMLU
485	125	31.08.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	44	Taş Ocağı	Köy Hizmetleri İl Müd.	ÇANAKKALE	MERKEZ	Kendisi	OLUMLU
486	133	13.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	50	Kalker Ocağı	Marmara Mad.	ÇANAKKALE	BİGA	Tidap	OLUMLU
487	150	21.10.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	60	Taş Ocağı	Kemal Sezgin	ÇANAKKALE	BAYRAMİÇ	M&T	OLUMLU
488	155	04.11.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	61	Desenli Yapıtaşı Ocağı	Bodur Turizm Ltd. Şti.	ÇANAKKALE	ÇAN	M&T	OLUMLU
489	165	28.11.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	65	Riyolit Madeni	Bodur Turizm Ltd. Şti.	ÇANAKKALE	MERKEZ	M&T Mühendislik	OLUMLU
490	189	25.02.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	74	Malzeme Ocağı	Ekşi Kardeşler İnş. Tur. A.Ş.	ÇANAKKALE	SARAYCIK	M&T Mühendislik	OLUMLU
491	206	01.05.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	85	Silifiye Riyolit Ocağı	Bodur Turizm San. Tic. Ltd. Şti.	ÇANAKKALE	MERKEZ	M&T	OLUMLU
492	227	11.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	95	Kalsedon Ocağı	Kalemaden San. Tic. A.Ş.	ÇANAKKALE	MERKEZ	M&T	OLUMLU
493	245	07.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	105	Taş Ocağı	Murat Karaçor	ÇANAKKALE	BİGA	Çedfem	OLUMLU
494	288	29.09.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	130	Desenli Yapıtaşı Ocağı	İlhan Kocabıyık	ÇANAKKALE	ÇAN	Tidap	OLUMLU
495	309	21.12.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	139	Taş Ocağı	Sebahattin Maniş	ÇANAKKALE	MERKEZ	Topçuoğlu Mühendislik	OLUMLU
496	321	02.02.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	148	Yapıtaşı Ocağı	Ahmet Marangoz	ÇANAKKALE	MERKEZ	Tidap	OLUMLU
497	362	10.08.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	164	Moloz Mermer Ocağı	Kale Mad.San.A.Ş.	ÇANAKKALE	YENİCE	Topçu..	OLUMLU
498	428	19.10.1999	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	172	Taş Ocağı	İlyas TORUK	ÇANAKKALE	BİGA	Tidap	OLUMLU
499	457	26.01.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	178	Kömür Madeni	İlbay Mad.San.Tic. Ltd.Şti.	ÇANAKKALE	ÇAN	Ekol6	OLUMLU
500	480	04.04.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	183	Feldspat Ocağı	Musamettin KARADENİZ	ÇANAKKALE	YENİCE	Kuzey	OLUMLU
501	522	17.08.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	196	Kömür Ocağı	Aker Mad.	ÇANAKKALE	ÇAN	Beril	OLUMLU
502	576	12.03.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	210	Kum-Çakıl Ocağı	Aydınluk İnş.	ÇANAKKALE	BAYRAMİÇ	M&T Mühendislik	OLUMLU
503	670	08.11.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	227	Feldspat Ocağı	Tülekoğlu Madencilik	ÇANAKKALE	BAYRAMİÇ	Topçuoğlu	OLUMSUZ
504	718	15.05.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	236	Feldspat Ocağı	Kalemaden End. Ham.	ÇANAKKALE	ÇAN	Topçuoğlu Mühendislik	OLUMLU
505	731	14.06.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	241	Feldspat Ocağı	Kalemaden End. Ham.	ÇANAKKALE	YENİCE	Topçuoğlu	OLUMLU
506	851	01.09.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	267	Kalker ve Kil Ocağı	Akçansa Ç,İmanto	ÇANAKKALE	EZİNE	Demo Müh.	OLUMLU

507	1020	12.08.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	294	Maden Zenginleştirme Tesisi	Oreks Madencilik Ltd.Şti.	ÇANAKKALE	ÇANAKKALE, YENİCE İLÇESİ, KALKIM BELDESİ, K	M&T Mühendislik Müşavirlik Ltd. Şti.	OLUMLU
508	1044	27.10.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	297	Çankırı-Tosya-Kastamonu-Bolu-Gerede A	Botaş Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.	ÇANKIRI	ÇANKIRI-TOSYA-KASTAMONU-BOLU-GEREDE	Demo Dünya Ekoloji Müh.Org.Ltd.Şti.	OLUMLU
509	586	29.03.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	212	Çinko Bakır	Ekmekçioğulları	ÇORUM	MERKEZ	Çevre-Tek	OLUMLU
510	932	15.09.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	279	Kil Ocağı	S.S.Toprak Sanayicileri Küçük San. Koo	ÇORUM	MERKEZ İLÇE, SAİMBEY, KINIK, HAMDİBEYKÖY ve	Ekotek Çevre Dan.Arş. ve Gel.İnş.Mak.T	OLUMLU
511	167	10.12.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	66	Feldspat Maden Ocağı	Hitit Seramik A.Ş.	DENİZLİ	BULDAN	Ser.Müş.	OLUMLU
512	311	26.12.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	141	Taş Ocağı	Güven İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.	DENİZLİ	TAVAS	Prd	OLUMLU
513	510	06.07.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	191	Feldspat Ocağı	Hitit Seramik A.Ş.	DENİZLİ	BULDAN	Akktan	OLUMLU
514	528	04.09.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	199	Kömür Madeni	Demkur Ltd. Şti.	DENİZLİ	KALE	Topçuo	OLUMLU
515	1148	28.08.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	314	Mermer Osb	Denizli Sanayi Odası	DENİZLİ	HONAZ,KAKLIK,ZEYİLİ MEVKİİ	Mavi Çevre Danışmanlık Proje Plan.Lt	OLUMLU
516	735	24.06.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	243	Taş Ocağı	Doğa Mad. İnş.Ltd.Şti.	DÜZCE	MERKEZ		OLUMLU
517	822	29.04.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	260	Taş Ocağı ve Kırm Eleme Tes.	Yiğitler Beton Kum Çakıl Hafr.Nak.	DÜZCE	MERKEZ, FINDIKLI AKSU KÖYÜ,KANDIRMA MEVKİİ	M.Ali Akkol	OLUMLU
518	18	02.11.1994	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	6	Tras Taşı Ocağı	Koza Mad. San. Ltd. Şti.	EDİRNE	KEŞAN	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
519	32	28.02.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	8	Taş Ocağı	Mümin İriş	EDİRNE	LALAPAŞA	M&T	OLUMLU
520	149	21.10.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	59	Taş Ocağı	Dih İnşaat 4. Bol Müd.	EDİRNE	ENEZ	Kendisi	OLUMLU
521	247	15.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	106	Kalker Ocağı	Güvenal Kol. Şti.	EDİRNE	KEŞAN	Topçuoğ-	OLUMLU
522	250	22.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	108	Trastaşı Ocağı	Koza Mad. San. Tic. A.Ş.	EDİRNE	MERİÇ	Ser. Müş.	OLUMLU
523	553	29.11.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	207	Kömür Ocağı	Kale Mad.San.A.Ş.	EDİRNE	UZUNKÖPRÜ	Urban Çevre	OLUMLU
524	619	30.05.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	217	Kireç Fabrikası	Akıncı Yapiel.Ltd.Şti.	EDİRNE	KEŞAN	Yılmaz Müş.	OLUMLU
525	924	05.08.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	278	Zeolit Üretimi ve Kırm Eleme Tesisi	Batı Madencilik. San ve Tic. Ltd.Şti.	EDİRNE	KEŞAN İLÇESİ, KARAHİSAR KÖYÜ	Doruk Madencilik San. ve Tic.	OLUMLU
526	954	04.11.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	281	Doğu Karadeniz Petrol Boru Hattı Proj	Botaş Genel Müdürlüğü	ERZİNCAN - TRABZON	ERZİNCAN-BAYBURT-GÜMÜŞHANE-TRABZON	Demo Ltd.Şt.	OLUMLU

527	470	24.02.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	180	Krom Konsantre Tesisi	Birlik Madencilik A.Ş.	ERZURUM	AŞKALE	Kendisi	OLUMLU
528	490	01.05.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	188	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş	ERZURUM	SİVAS	M&T	OLUMLU
529	740	05.07.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	244	Krom Mad.	Besler İnş. Tur. Mad.	ERZURUM	TEKMAN		OLUMLU
530	852	03.09.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	268	Krom Madeni İşletmesi	Bilçaç Mad.İnş.Nak.San.Tic.Ltd.Şti.	ERZURUM	MERKEZ,HAYTA KOMU MEVKİİ	Doruk Madencilik San. ve Tic.	OLUMLU
531	968	14.01.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	288	Kum Çakıl Ocağı ve Yıkama-Eleme Tesisi Pr	DSİ VIII.Bölge Müdürlüğü	ERZURUM	ERZURUM,KÖPRÜKÖ Y İLÇESİ,KIYIKONAK-PEKE	DSİ Genel Müdürlüğü	OLUMLU
532	1059	14.12.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	300	Sinter Manyezit Üretim Tesisi	Trabzon Sac ve Metal Ürün.Tic.Nak.Ltd.	ERZURUM	ERZURUM, AŞKALE, TOPALÇAVUŞ KÖYÜ, BAKACA	Doğa-Çed Ltd.Şti.	OLUMLU
533	494	12.05.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	189	Feldispat Ocağı	Petma Mad.San. ve Tic. A.Ş.	ESKİŞEHİR	SİVRİHİSAR	Ekol6	OLUMLU
534	762	26.08.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	248	Boksit Madeni Üretimi	Saba Mad. A.Ş.	GAZİANTEP	İSLAHİYE - DOLAN	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
535	763	27.08.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	249	Boksit Madeni Üretimi	Saba Mad. A.Ş.	GAZİANTEP	İSLAHİYE - HASANLÖK	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
536	83	14.02.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	29	Taş Ocağı	Sıtkı Kurtalan, Nevzat Kaya	HATAY	BELEN	Yada	OLUMLU
537	85	14.02.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	31	Taş Ocağı	Nevzat Kaya	HATAY	BELEN	Yada	OLUMLU
538	224	06.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	93	Taş Ocağı	Ahmet Çetin	HATAY	BELEN	Polatçı	OLUMLU
539	225	06.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	94	Taş Ocağı	Kızıldağ İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	HATAY	BELEN	Polatçı	OLUMLU
540	233	23.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	98	Krom Madeni	Dağlar Mad. Krom San. Tic. Ltd. Şti.	HATAY	İSKENDERUN	Ayem	OLUMLU
541	834	05.06.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	262	Mermer-Kalsit Ocağı ve Kireç Üretme Tesi	Eti Toprak Endüstrisi Tic.A.Ş.	HATAY	İSKENDERUN, DEĞİRMENDERE MEVKİİ	Demo Dünya Ekoloji Müh.	OLUMLU
542	102	10.04.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	35	Kum Ocağı	Altın Kum San.	ISPARTA	ŞARKIKARAAĞAÇ	Prd	OLUMLU
543	773	20.09.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	250	Kömür Ocağı	Mustafa Aydemir	ISPARTA	EĞRİDİR		OLUMLU
544	883	15.01.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	272	Taş Ocağı	Akdemir İnş.Enr.Taah.Nak.Ltd	ISPARTA	ŞARKIKARAAĞAÇ	Süreççiler Çevre Müh.Hiz.Ltd Şti	OLUMLU
545	89	12.03.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	33	Mermer Ocağı	Mehmet Azizoğlu	İÇEL	ANAMUR	Simonsan	OLUMLU
546	217	27.05.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	88	Taş Ocağı	Karayolları Genel Müd.	İÇEL	TARSUS	Kendisi	OLUMLU
547	244	07.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	104	Taş Ocağı	Öztay İnş.San. Tic. Ltd. Şti.	İÇEL	MERKEZ	Kendisi	OLUMLU
548	266	25.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	119	Krom Madeni	Mimsan Mad. San. Tic. Ltd. Şti.	İÇEL	MERKEZ	Ayem	OLUMLU

549	425	18.10.1999	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	171	Kil-Kalker Ocağı	Çimsa Çimento	İÇEL	TARSUS	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
550	700	13.03.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	232	Krom Kons.	Çandıklı Mad.	İÇEL	ERDEMLİ	Topçuoğlu	OLUMLU
551	798	26.12.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	253	Krom Madeni	Minsan Mad. San.	İÇEL	ERDEMLİ		OLUMLU
552	43	22.05.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	11	Stabilize Ocağı	Mustafa Aksoy	İSTANBUL	SİLİVRİ	Ata Bud-	OLUMLU
553	44	22.05.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	12	Kum-Çakıl Ocağı	Haskum San. Tic. Ltd. Şti.	İSTANBUL	SİLİVRİ	Y.Ünv.	OLUMLU
554	47	12.06.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	14	Taş Ocağı	Yıldırım İnş. Tic. A.Ş.	İSTANBUL	BEYKOZ	Ecesel	OLUMLU
555	68	11.12.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	22	Kum-Çakıl Ocağı	Ali İnal	İSTANBUL	SİLİVRİ	İstaş Ltd.	OLUMLU
556	69	11.12.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	23	Stabilize Taş Ocağı	İstanbul Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü	İSTANBUL	BEYKOZ	Kendisi	OLUMLU
557	114	02.07.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	38	Taş Ocağı	Rafet Koç	İSTANBUL	SİLE	Ecesel	OLUMLU
558	134	20.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	51	Kum Ocağı	Kutman Ltd. Şti.	İSTANBUL	EYÜP	İTÜ	OLUMLU
559	229	13.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	96	Stabilize Ocağı	Sultanbeyli Belediyesi	İSTANBUL	SULTANBEYLİ	Kendisi	OLUMLU
560	235	26.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	99	Doğalgaz Üretim Tesisi	Tpao	İSTANBUL	SİLİVRİ	Mus. Par.	OLUMLU
561	254	24.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	111	Taş Ocağı	Öztaş Yapı İnş. Ltd. Şti.	İSTANBUL	EYÜP	Yıl. Müş.	OLUMLU
562	269	28.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	120	Kum Ocağı	Karahan Mad. Ltd. Şti.	İSTANBUL	EYÜP	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMSUZ
563	270	28.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	121	Kum Ocağı	Mert Ticaret	İSTANBUL	EYÜP	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMSUZ
564	271	28.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	122	Kum Ocağı	Ziya Karahan	İSTANBUL	EYÜP	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMSUZ
565	285	23.09.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	128	Taş Ocağı	DSİ 14. Bölge Müd.	İSTANBUL	ŞİLE	Kendisi	OLUMLU
566	363	10.08.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	165	Kömür Ocağı	Turan Petek	İSTANBUL	SİLİVRİ	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
567	369	16.09.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	166	Kum Ocağı	Kumtaş San. Tic. Ltd. Şti.	İSTANBUL	SİLİVRİ	Beril	OLUMLU
568	9	08.09.1994	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	4	Demir Madeni	Ertuğrul Bekişoğlu	İZMİR	TORBALI	Ayem Mühendislik	OLUMLU
569	46	12.06.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	13	Taş Ocağı	Hakter Mıdır Haf. San. Tic. Ltd. Şti.	İZMİR	URLA	Legancy	OLUMLU
570	55	01.08.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	18	Taş Ocağı	Arısoy Ltd. Şti.	İZMİR	URLA	Serdar Müş.	OLUMLU
571	192	27.02.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	75	Mermer Ocağı	Ak Tic. Mad. Nak. Ltd. Şti.	İZMİR	BORNOVA	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
572	204	22.04.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	84	Kömür Stok ve Eleme	Odak A.Ş.	İZMİR	ALİAĞA	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU

573	280	17.09.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	124	Mermer ve Taş Ocağı	Ötüken Mermercilik Ltd. Şti.	İZMİR	MENDERES	M&T	OLUMLU
574	290	01.10.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	131	Kalker Ocağı	Çimentaş İzmir Çim. Fab. A.Ş.	İZMİR	TORBALI	Ser. Müş	OLUMLU
575	293	08.10.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	133	Mermer Ocağı	Hüseyin Turhan	İZMİR	BERGAMA	Kalit	OLUMLU
576	320	21.01.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	147	Dolomit Ocağı	Kalsipar Ltd. Şti.	İZMİR	TORBALI	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
577	329	24.03.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	154	Bazalt	Aldur Madencilik Ltd. Şti.	İZMİR	ALİAĞA	Beril	OLUMLU
578	334	20.04.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	155	Mermer Ocağı	Kadem İshak	İZMİR	BUCA	Kendisi	OLUMLU
579	345	15.06.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	159	Kum Ocağı	Zafer Köken	İZMİR	BAYINDIR.	Karakay	OLUMLU
580	514	07.07.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	193	Çinko Oksit Tes.	Mazhar TANRIKULU	İZMİR	ALİAĞA	Serdar	OLUMLU
581	572	20.02.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	208	Mermer Bazalt Ocağı	Esmad	İZMİR	ALİAĞA	Demo	OLUMLU
582	657	08.10.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	225	Rutil Ocağı	Ore Mad.	İZMİR	TİRE	Doruk	OLUMLU
583	809	11.03.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	256	Hazır Beton Tesisi ve Dolomit Madeni İşle	Dere Maden. İnş. Yapı Malz.San ve Tic. A	İZMİR	BORNOVA, KAVAKLIDERE	Demo Dünya Ekoloji Müh.	OLUMLU
584	829	20.05.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	261	Perlit Madeni İşletmesi	Harbolite Aegean Endüstri Min.San.A.Ş.	İZMİR	BERGAMA, KIZILTEPE	Doruk Madencilik San. ve Tic.	OLUMLU
585	1030	08.09.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	295	Altın Madeni İşletmesi	Tüprag Metal Maden.San. ve Tic.Ltd.Şti.	İZMİR	İZMİR, MENDERES İLÇESİ, EFEMÇUKURU KÖYÜ	Encon Çevre Danışmanlık Ltd.Şti.	OLUMLU
586	1137	07.08.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	313	Kırma Eleme Tesisi	Temeltaş San.Tic.Ltd.Şti.	İZMİR	BORNOVA,KAVAKLIDERE KÖYÜ	M-T Mühendislik Müşavirlik Ltd Şti	OLUMLU
587	517	20.07.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	194	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş	İZMİR KARACABEY	MANİSA İZMİR	M&T Mühendislik	OLUMLU
588	109	27.05.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	37	Krom Madeni	Nuri H.Bebekoğlu	KAHRAMAN MARAŞ	TÜRKOĞLU	Ayem	OLUMLU
589	842	30.06.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	264	Kireçtaşı Ocağı	Eüaş Elektrik	KAHRAMAN MARAŞ	AFŞİN	Eüaş Genel Müdürlüğü	OLUMLU
590	730	12.06.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	240	Demir İstihracı	Mevlüt GEDİKLİ	KAHRAMANMAR AŞ	GÖKSUN	Beril Mad.	OLUMLU
591	220	28.05.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	90	Taş Ocağı	Karayolları 5. Bölge Müd.	KARABÜK	SAFRANBOLU	Kendisi	OLUMLU
592	296	20.10.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	134	Mermer Ocağı	Saymer Mermer A. Ş.	KASTAMONU	TOSYA	Topçuoğlu Mühendislik	OLUMLU
593	328	18.03.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	153	Mermer Ocağı	Çilesiz Kardeşler Ltd. Şti.	KASTAMONU	DEVREKANİ	Ayem	OLUMLU
594	620	08.06.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	218	Manganez Ocağı	Uğur Has Madencilik	KASTAMONU	TOSYA	Yılmaz Müş.	OLUMLU
595	201	28.03.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	81	Ferrokrom Tesisi	Eras A.Ş.	KAYSERİ	KOCASINAN	Mustaş	OLUMLU

596	325	01.03.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	151	Dolomit Ocağı	Yibitaş	KAYSERİ	BÜNYAN	Serdar	OLUMLU
597	416	05.08.1999	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	169	Çinko Oksit Tes.	Erbossan Ltd.Şti.	KAYSERİ	MELİKGAZİ	Serdar	OLUMLU
598	455	18.01.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	176	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş	KAYSERİ	ANKARA	M&T Mühendislik	OLUMLU
599	520	07.08.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	195	Çinko Kurşun Flotasyon	Postallı Turizm Mad.	KAYSERİ	YAHYALI	Nisan	OLUMLU
600	675	30.11.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	229	Demir Ocağı	Mehmet ARICA	KAYSERİ	TOMORZA	Topçuoğlu	OLUMLU
601	1100	25.04.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	307	Kurşun-Çinko Madeni Zenginleştirme Te	Dedeman Madencilik San. ve Tic.A.Ş.	KAYSERİ	KAYSERİ,YEŞİLHİSAR, ÇADIRKAYA KÖYÜ	Dünya Ekoloji Müh.Org.Ltd.Şti.	OLUMLU
602	787	18.11.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	251	Feldspat	M.Günay Güneş	KIRKLARELİ	MERKEZ	Demo	OLUMLU
603	788	18.11.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	252	Feldspat	Güneş İnş.	KIRKLARELİ	MERKEZ	Demo	OLUMLU
604	957	25.11.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	282	Kalker Ocağı Projesi	Set Çimento San.Tic	KIRKLARELİ	KIRKLARELİ,PINARHİSAR, ÇUKURÇEŞME	Büro-Form Müh.Mad.Taah.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
605	958	30.11.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	283	Kalker Ocağı Projesi	Set Çimento San.Tic	KIRKLARELİ	KIRKLARELİ,PINARHİSAR,AKÖREN KÖYÜ	Büro-Form Müh.Mad.Taah.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
606	458	26.01.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	179	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş	KIRŞEHİR	KONYA-SEYDİŞEHİR	M&T Mühendislik	OLUMLU
607	717	07.05.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	235	Feldspat Ocağı ve Zenginleştirme T.	Petkontur	KIRŞEHİR	AKPINAR		OLUMLU
608	1054	22.11.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	299	Kilis Doğalgaz Boru Hattı Projesi	Botaş Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.	KİLİS	KİLİS, GAZİ ANTEP, KAHRAMAN MARAŞ İLLERİ	Demo Dünya Ekoloji Müh.Org.Ltd.Şti.	OLUMLU
609	11	12.09.1994	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	5	Taş Ocağı	Alper Yılmaz Atilla	KOCAELİ	KÖRFEZ	Topçuoğlu Mühendislik	OLUMLU
610	48	15.06.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	15	Kireç Taşı Ocağı	İ. Hakkı Akkaya	KOCAELİ	KÖRFEZ	Kocaeli Unv.	OLUMLU
611	64	27.11.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	20	Taş Ocakları	Huş Ormancılık Müh. Hiz. A.Ş.	KOCAELİ	KANDIRA	Kendisi	OLUMLU
612	148	21.10.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	58	Taş Ocağı	Nazmi Yüce	KOCAELİ	KANDIRA	Prf. Özk.	OLUMLU
613	162	18.11.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	63	Stabilize Taş Ocağı	Kullar Belediyesi	KOCAELİ	MERKEZ	Gürsoy	OLUMLU
614	194	04.03.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	76	Zeolit Madeni	İkon İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	KOCAELİ	MERKEZ	İstaş	OLUMLU
615	199	28.03.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	79	Taş Ocağı	Hisareyn Belediyesi	KOCAELİ	MERKEZ	Gürsoy	OLUMLU
616	236	26.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	100	Zeolit Madeni	Özyılın Mad. San. Tic. Ltd. Şti.	KOCAELİ	MERKEZ	Çimtaş	OLUMLU
617	237	27.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	101	Stabilize Ocağı	Bekirpaşa Belediyesi	KOCAELİ	MERKEZ	Gürsoy	OLUMLU

618	257	01.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	114	Dolomit Ocağı	İkon İnş. Ltd. Şti.	KOCAELİ	GEBZE	Hidrom.	OLUMLU
619	817	04.04.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	259	Kalker Ocağı	Nuh Çimento A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE, ÇERKEŞLİ KOYU, TEPE DÜZÜ MEVKİİ	Hidromer A.Ş.	OLUMLU
620	187	24.02.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	73	Taş Oc. Konkasör Tes.	Seydişehir Belediyesi	KONYA	SEYDİŞEHİR	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
621	524	24.08.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	197	Olivin Krom	Anadolu Refrakter San.	KONYA	DEREBUCAK	M&T Mühendislik	OLUMLU
622	855	19.09.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	269	Stabilize Malzeme Ocağı	Köy Hizmetleri 2.Bölge Müdürlüğü	KONYA	KARATAY, KANTRANCI KÖYÜ, HANYAYLASI MEVKİ	Köy Hizmetleri Gn.Md.	OLUMLU
623	525	24.08.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	198	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş	KONYA - İZMİR		Demo	OLUMLU
624	131	11.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	48	Barit Madeni	Yusuf Mamalı	KÜTAHYA	ASLANAPA	Doruk	OLUMLU
625	200	28.03.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	80	Feldspat Ocağı	Kütahya Porselen San. A.Ş.	KÜTAHYA	SİMAV	Kendisi	OLUMLU
626	346	19.06.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	160	Kömür	Hulusi Cihan	KÜTAHYA	TAVŞANLI	Batko	OLUMLU
627	536	09.10.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	203	Kömür Ocağı	Nuri Korkmaz	KÜTAHYA	TAVŞANLI	Beril Ankara	OLUMLU
628	756	12.08.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	246	Kireç Fabrikası	Gökkırsan Kireç San.	KÜTAHYA	GEDİZ		OLUMLU
629	680	14.12.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	230	Çinko-Demir-Krom-Kurşun	Belin Madencilik A.Ş.	MALATYA	KULUNCAK	Caner	OLUMLU
630	56	02.08.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	19	Kum Ocağı	Ferruh Doğan	MANİSA	GÖLMARMARA	Ser. Müş.	OLUMLU
631	138	24.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	52	Feldspat Maden Ocağı	Kütahya Porselen A.Ş.	MANİSA	DEMİRCİ	Kendisi	OLUMLU
632	139	25.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	53	Feldspat Maden Ocağı	Kütahya Porselen A.Ş.	MANİSA	GÖRDES	Kendisi	OLUMLU
633	146	17.10.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	56	Zeolit Madeni	Enli Madencilik A.Ş.	MANİSA	GÖRDES	Egesu	OLUMLU
634	221	29.05.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	91	Mermer Ocağı	Hüseyin Güner	MANİSA	AKHİSAR	Doruk Ltd.Şti.	OLUMLU
635	360	05.08.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	162	Feldspat Tesisi	Kütahya Porselen A.Ş.	MANİSA	GÖRDES	Kendisi	OLUMLU
636	361	05.08.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	163	Feldspat Tesisi	Kütahya Porselen A.Ş.	MANİSA	GÖRDES	Kendisi	OLUMLU
637	484	13.04.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	185	Demir İstihracı	Mir İç Dış Tic. Mad. San.Ltd.Şti.	MANİSA	SARUHANLI	Kendisi	OLUMLU
638	529	12.09.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	200	Zeolit Madeni	Agronat Tarım Ürünleri	MANİSA	GÖRDES	Çevre Tek.	OLUMLU
639	727	06.06.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	239	Zeolit Madeni	Esen Dış Tic. Gıd. Tek. Pl. Mak.	MANİSA	GÖRDES	Nisan	OLUMLU

640	844	08.07.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	265	Nikel Maden İşletmesi	Meta Madencilik	MANİSA	GÖRDES	Çınar Müh	OLUMLU
641	918	14.07.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	277	Nikel Çevheri Zenginleştirme Tesisi	Bosphorus Nickel Madencilik Tic.A.Ş.	MANİSA	TURGUTLU İLÇESİ, ÇAMPINAR KÖYÜ, BAYRAMŞA	Mim.Müh.Dan.San.Tic .Ltd.Şti.	OLUMLU
642	1071	19.01.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	302	Nikel Cevheri Çıkarma ve Zenginleştirme	Bosphorus Nickel Madencilik Tic.A.Ş.	MANİSA	MANİSA, TURGUTLU İLÇESİ, ÇAMPINAR KÖYÜ,	Encon Çevre Danışmanlık Ltd.Şti.	OLUMLU
643	604	19.04.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	216	Doğal Gaz BHT	Botaş	MANİSA (AKHİSAR)	İZMİR(ALİAĞA)	M&T Mühendislik	OLUMLU
644	41	15.05.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	10	Mermer Ocağı	Özçakmak Mermer Ltd. Şti.	MUĞLA	MİLAS	Dokuz Eylül Üniversitesi	OLUMLU
645	66	04.12.1995	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	21	Kayraktaş Ocağı	Mehmet Gündoğdu	MUĞLA	MERKEZ	Prd	OLUMLU
646	105	22.04.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	36	Kil Ocağı	Merdivenli Toprak San. Tic. A.Ş.	MUĞLA	YATAĞAN	Özt. Müh	OLUMLU
647	126	02.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	45	Kayraktaş Ocağı	Fevzi Şenoğulları	MUĞLA	MERKEZ	Gökçed	OLUMLU
648	159	12.11.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	62	Kayraktaş Ocağı	İhsan Kafadar	MUĞLA	BODRUM	Mergem	OLUMSUZ
649	164	26.11.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	64	Kayraktaş Ocağı	Turin A.Ş.	MUĞLA	BODRUM	Mergem	OLUMLU
650	169	24.12.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	67	Kayraktaş Ocağı	Mehmet Özkan	MUĞLA	MERKEZ	Gökçed	OLUMLU
651	197	14.03.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	78	Dolomit Ocağı	Sema Mad. Paz. San. Ltd. Şti.	MUĞLA	BODRM	Kuzey	OLUMLU
652	232	20.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	97	Tras Taşı Ocağı	İ.Yılmaz İ.Kafadar	MUĞLA	BODRUM	Margem	OLUMSUZ
653	283	18.09.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	127	Mermer Ocağı	Tekmer Mermer San. Tic. A.Ş.	MUĞLA	YATAĞAN	Ekol-6	OLUMLU
654	337	14.05.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	157	Kayraktaş Ocağı	Bodrum Belediyesi	MUĞLA	BODRUM	Gökçed	OLUMLU
655	338	14.05.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	158	Kayraktaş Ocağı	Bodrum Belediyesi	MUĞLA	BODRUM	Gökçed	OLUMLU
656	347	23.06.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	161	Titan Madeni	Ar-Tek Ltd.Şti.	MUĞLA	KÖYCEĞİZ	Uzay	OLUMSUZ
657	403	08.06.1999	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	167	Mermer Ocağı	Bilgin İnşaat	MUĞLA	MARMARİS	Ekol-6	OLUMSUZ
658	477	31.03.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	182	Feldspat Ocağı	Çine Akmaden Mad.	MUĞLA	KAVAKLIDERE	Aktan Ank.	OLUMLU
659	547	03.11.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	206	Feldspat Ocağı	Toprak	MUĞLA	MİLAS	Topçuoğlu	OLUMLU
660	623	13.06.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	219	Mermer Ocağı	Deniz Mad.	MUĞLA	BODRUM	M&T	OLUMLU
661	721	27.05.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	237	Kum-Çakıl Ocağı Kıрма Eleme Tesisi	Özmet Mak. San. Tic. Ltd. Şti.	MUĞLA	ULA	İTÜ	OLUMLU
662	961	10.12.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	283	Kuvars ve Feldspat Madeni İşletmesi Pro	Ermad Mad. San ve Tic. Ltd.Şti.	MUĞLA	MUĞLA, MİLAS, İR.65967 İŞLETME	Yılmaz Müş.Müh.İç ve Dış Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU

								RUHSATI		
663	1133	28.07.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	311	Muğla Yatağan Mermerciler Osb.	Yatağan Belediye Başkanlığı	MUĞLA	YATAĞAN, GÖLLER MEVKİİ	Selin İnş. Mşv. San.Tic.	OLUMLU
664	1213	05.02.2007	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	327	Feldspat Flatosyon Tes.	Sabuncular Mad.Tic.A.Ş.	MUĞLA	MİLAS, ORTAKÖY,NASIRBAĞI MEVKİİ	Mgs Çevre Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.	OLUMLU
665	120	22.07.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	42	Taş Ocağı	Kırca A.Ş.	ORDU	MERKEZ	M&T	OLUMLU
666	170	25.12.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	68	Taş Ocağı	Karayoları 7.Böl. Müd.	ORDU	MERKEZ	Kendisi	OLUMLU
667	474	30.03.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	181	Bakır-Kurşun-Çinko Flotasyon	Zamanlı Mad. ve Tic. Ltd. Şti.	ORDU	KARADÜZ	Nisan	OLUMLU
668	974	25.02.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	290	Kalker Ocağı Projesi	Oyak Ünye Çimento San. ve Tic.A.Ş.	ORDU	ORDU,ÜNYE, DENİZBÜKÜ KÖYÜ, MUTALAR MEVKİ	Ppm Kirlilik Önleme ve Yön.Ltd.Şt.	OLUMLU
669	1156	14.09.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	316	Kalker Ocağı	Özkan Kardeşler Nak.Ltd.Şti.	ORDU	ÜNYE,DENİZBÜKÜ KÖYÜ,HAMZALI MEKİİ	Ppm Kirlilik Önleme ve Yön.Ltd.Şt.	OLUMLU
670	1195	08.01.2007	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	324	Kalker Ocağı	Oyak Ünye Çimento San. ve Tic.A.Ş.	ORDU	ÜNYE,GÜNPINAR,TOZ KOPARAM MEVKİİ	Ppm Kirlilik Önleme ve Yön.Ltd.Şt.	OLUMLU
671	78	12.01.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	27	Taş Ocağı	Harun Avcı	SAKARYA	GEYVE	Yılmaz Müh.Müşavirlik	OLUMLU
672	82	31.01.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	28	Mozaik Taş Ocağı	Nevzat Reçber	SAKARYA	GEYVE	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
673	129	09.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	47	Mermer Ocağı	Mehmet Koçak	SAKARYA	SAPANCA	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMSUZ
674	177	14.01.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	71	Stabilize Ocağı	Hamit Akar	SAKARYA	GEYVE	Asta	OLUMLU
675	202	11.04.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	82	Taş Ocağı	Sezgin Özcan	SAKARYA	FERİZLİ	Asta	OLUMLU
676	322	06.02.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	149	Taş Ocağı	Hendek İnş. Haf. Ltd. Şti.	SAKARYA	HENDEK	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
677	489	01.05.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	187	Zeolit Madeni	Şükrü ÇIRAK	SAKARYA	MERKEZ	Demo	OLUMSUZ
678	532	29.09.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	202	Demir	A.Vedat Okyay	SAKARYA	FERİZLİ	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
679	696	20.02.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	231	Demir Ocağı	Hatipoğlu Mad. Müh.	SAKARYA	FERİZLİ	Çınar Müh.	OLUMLU
680	631	06.07.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	221	Doğalgaz B.H.(Faz 2)	Botaş	SAKARYA (GEYVE)	SAKARYA (MERKEZ)	Demo	OLUMLU
681	424	18.10.1999	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	170	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş	SAMSUN	ANKARA	M&T Mühendislik Müşavirlik Ltd. Şti.	OLUMLU
682	594	05.04.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	213	Mavi Akım	Botaş	SAMSUN	ÇARŞAMBA	Envy	OLUMLU
683	1134	09.08.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	312	Kalker Ocağı Vekonkasör Tesisi	Muzaffer Candemir	SAMSUN	KAVAK,KÖSELİ KÖYÜ	Çevretek Müh.Dan.İnş.Taah.Sa n.Ltd.Şti.	OLUMLU

684	1187	14.12.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	322	Bazalt Ocağı ve Kıрма Elemem Tesisi	Aydiner İnş.A.Ş.	SAMSUN	MERKEZ,ÇAMLIYAZI KÖYÜ	Büro-Form Müh.Mad.Taah.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
685	814	24.03.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	258	Kil-Kalker Ocağı İşletmesi	Kurtalan Çimento San ve Tic.A.Ş.	SİİRT	KURTALAN, OYACIK KÖYÜ	Selin İnş. Mşv. San.Tic.	OLUMLU
686	1124	28.06.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	308	Bakır Cevheri Zenginleştirme Tesisi	Park Elektrik ve Mad.San.Tic.A.Ş.	SİİRT	ŞİRVAN	Vadi Mühendislik İnşaat San. ve Tic. A.Ş.	OLUMLU
687	443	08.12.1999	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	174	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş	SİVAS	KAYSERİ	M&T Mühendislik	OLUMLU
688	658	08.10.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	226	Kömür Ocağı	Güzel Mermer Mad. San.	SİVAS	KANGAL	Beril	OLUMLU
689	801	31.12.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	254	Kömür Ocağı	Demir Export	SİVAS	KANGAL		OLUMLU
690	495	29.05.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	190	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş	SİVAS OSMANİYE	MALATAY-ADİY-MARAŞ	Demo	OLUMLU
691	273	05.09.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	123	Kum Ocağı	Demirkaya İnş. Tic. A.Ş.	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
692	299	10.11.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	135	Entegre Mer. Ad. İşletme Tesisi	Kın Madencilik A.Ş.	TEKİRDAĞ	SARAY	Tidap	OLUMLU
693	327	12.03.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	152	Taş Ocağı	Şükrü Lim	TEKİRDAĞ	SARAY	Kuzey	OLUMLU
694	116	17.07.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	39	Kil Ocağı	Çenesizler A.Ş.	TOKAT	PAZAR	Asta	OLUMLU
695	219	28.05.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	89	Kil Ocağı	Çenesizler Toprak San. Tic. A.Ş.	TOKAT	ZİLE	Asta	OLUMLU
696	585	27.03.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	211	Bakır-Çinko Arama-Üretim	Ber-Oner Mad.San.	TRABZON	YOMRA	Nisan	OLUMLU
697	969	31.01.2005	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	289	Taş Ocağı ve Kıрма Eleme Tesisi Projesi	Altıntaş İnş.Tic.Tur.Nak.Ltd.Şti.	TRABZON	MAÇKA İLÇESİ, DİKKAYA KÖYÜ KALE MEVKİİ	Nazka Müh.Müş.San.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
698	1167	31.10.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	319	Kalker Ocağı ve Kıрма Eleme Tesisi	Gürtaş Çakıl Kum San. ve Tic.Ltd.Şti.	TRABZON	MAÇKA İLÇESİ,DİKKAYA KÖYÜ,DELİKLİTAŞ MEV	Nazka Jeo. ve Çev.Müh.San.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
699	725	03.06.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	238	Bakır Kurşun Çinko Mad. Oc.	Yeni Anadolu Mineral Mad.	TUNCELİ	HOZAT	M&T Mühendislik	OLUMLU
700	879	16.12.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	270	Doğalgaz Boru Hattı	Botaş Genel Müdürlüğü	TÜRKİYE - YUNANİSTAN		M&T.Mühendislik	OLUMLU
701	511	06.07.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	192	Feldispat Ocağı	İlyaslı Belediye Bşk	UŞAK	MERKEZ	Topçuoğlu	OLUMLU
702	761	22.08.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	247	Demir Ocağı	M.Dinç.Ercan	UŞAK	BANAZ	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
703	840	27.06.2003	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	263	Altın ve Maden İşletmesi	Tüprag Metal Maden	UŞAK	EŞME	Encon Çevre	OLUMLU
704	967	23.12.2004	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	287	Demir Madeni İşletmesi Projesi	Ünal Mühendislik Nak. ve Tic.Ltd.Şti.	UŞAK	UŞAK, BANAZ, KIZILCAÖREN KÖYÜ, DEMİRTEPE	Tidap Ltd.Şt.1	OLUMLU

705	171	25.12.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	69	Taş Ocağı	Karayolları Genel Müd.	YALOVA	MERKEZ	Kendisi	OLUMLU
706	256	30.07.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	113	Taş Ocağı	Sebahattin Demirbilek	YALOVA	MERKEZ	Çimtaş	OLUMLU
707	415	30.07.1999	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	168	Kırma Eleme Tesisi	Sebahattin Demirbilek	YALOVA	MERKEZ	Demo	OLUMLU
708	76	03.01.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	25	Taş Ocağı	Süleyman Kulaksız	ZONGULDAK	EREĞLİ	Asta	OLUMLU
709	77	05.01.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	26	Taş Ocağı	Süleyman Kulaksız	ZONGULDAK	EREĞLİ	Asta	OLUMLU
710	704	27.03.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	233	Boksit Madeni Ocağı	Bugato İnş. Mad.	ZONGULDAK	MERKEZ	M&T Mühendislik	OLUMLU
711	749	22.07.2002	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	245	Boksit Mad.	Kumtaş San. Tic. Ltd. Şti.	ZONGULDAK	MERKEZ	M&T Mühendislik	OLUMLU
712	469	22.02.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	88	Kurşun İzabe	Sümer Mad.	ADANA	YAKAPINAR	Serdar Müş.	OLUMLU
713	782	12.11.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	143	Tekstil Fabrikası	Özbucak	ADANA	YÜREĞİR		OLUMLU
714	1092	23.03.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	165	Kıvanç Tekstil Fabrikası	Kıvanç Tekstil San. ve Tic.A.Ş.	ADANA	ADANA, SEYHAN İLÇESİ, ZEYTİNLİ MAHALLESİ	Ppm Kirlilik Önleme ve Yön.Ltd.Şti.	OLUMLU
715	580	23.03.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	102	Adıyaman Kağıt Fab.	Doğadan Kağıt San. Tic.	ADİYAMAN	MERKEZ	Gebze Yük Tek.	OLUMLU
716	1220	26.02.2007	SANAYİ YATIRIMLARI	180	Kumaş Örmeye,Boyama ve Apre Tesisi	İnternet Tekstil A.Ş.	ADİYAMAN	ADİYAMAN, OSB	Eko-Çed Çev.Dan.Ltd.Şti.	OLUMLU
717	161	18.11.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	33	Seramik Fab.	Ender Toprak Tic.A.Ş.	AFYON	MERKEZ	Serdar	OLUMLU
718	298	27.10.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	50	Mermer Osb	Mermer Osb Müt.Teş. Bşk.	AFYON	İ.HİSAR	Çekbim	OLUMLU
719	1205	26.01.2007	SANAYİ YATIRIMLARI	178	Dinar Tekstil İhtisa Osb	Dinar Tekstil Yön.Kur. Başkanlığı	AFYON	A.HİSAR, DİNAR,GENÇALİ KÖYÜ	Ak-Tel Müh.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
720	16	18.10.1994	SANAYİ YATIRIMLARI	3	Çimento Öğütme Paketleme Tes.	Bolu Çimento San. A.Ş.	ANKARA	KAZAN	Kendisi	OLUMLU
721	166	07.12.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	34	Kapasite Artırımı	Baştaş Çim.A.Ş.	ANKARA	ELMADAĞ	Gazi Üniv.	OLUMLU
722	279	16.09.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	47	Çimento Öğt. Pak. Dep.	Rumeli Hol.Ladik Çim.San.A.Ş.	ANKARA	ELMADAĞ	İst.Univ.	OLUMLU
723	1174	14.11.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	175	Kalker Ocağı ve Klinker Üretim Tesisi	Orta Anadolu Çim.San.A.Ş.	ANKARA	POLATLI,BABAYAKUP KÖYÜ	Serdar Müh.İnş.Tic.Lti.Şti.	OLUMSUZ
724	1197	11.01.2007	SANAYİ YATIRIMLARI	177	Ankara Çimento Fabrikası	Set Çimento San.Tic	ANKARA	ETİMESGUT,GÜVERCİ NLİK MEVKİİ	Serdar Müh.Çevre Atık Yön.İnş.Taah.Sa	OLUMSUZ
725	291	02.10.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	49	Çimento Fab.	Çimentaş İzmir Çim.Fab.Türk A.Ş.	AYDIN	MERKEZ DALAMA	Serdar .	OLUMLU
726	352	06.07.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	58	Seramik Fab.	Yüksel Keramik	AYDIN	SÖKE	As-Ta	OLUMLU
727	51	07.07.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	7	Deri Osb	Gönen Osb Müt.Teş.Bşk.	BALIKESİR	GÖNEN	Tıdap Ltd.	OLUMLU

728	679	14.12.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	122	Ham Deri İşleme Tesisi	Şeref Beyhan ve Ortakları	BALIKESİR	SUSURLUK	Çevsan Müh.	OLUMLU
729	384	25.11.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	67	Kumaş Boy. ve Baskı	Dızayn Emprime	BARTIN	MERKEZ	Tıdap	OLUMLU
730	128	09.09.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	26	Porselen Ürt. Tes.	Porland Porselen San.Tic.A.Ş.	BİLECİK	MERKEZ	Asta	OLUMLU
731	175	10.01.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	35	Karo Seramikfayans	Termal Sermaik San. Tic.	BİLECİK	SÖĞÜT	Asta	OLUMLU
732	180	27.01.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	36	Seramik Fab.	Doğvit Saniteri Seramik San.Tic.	BİLECİK	MERKEZ	Asta	OLUMLU
733	272	03.09.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	46	Seramik Fab.	Özser San.Tic.A.Ş.	BİLECİK	SÖĞÜT	Asta	OLUMLU
734	287	29.09.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	48	Seramik Fab.	Anatolia Sermaik San.A.Ş.	BİLECİK	SÖĞÜT	Yapı	OLUMLU
735	317	15.01.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	52	Seramik Fabrikası	Akgün Seramik San. ve Tic. A.Ş.	BİLECİK	PAZARYERİ	As - Ta	OLUMLU
736	420	19.08.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	79	Seramik Fab.	Anatolia Seramik	BİLECİK	SÖĞÜT	Aktan	OLUMLU
737	505	21.06.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	94	Saniteri Fab.	Seren Seramik	BİLECİK	BOZÖYÜK	As-Ta	OLUMLU
738	243	07.07.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	42	Deri Osb.	Gerede Deri Osb. Müts.Teş.Baş.	BOLU	GEREDE	Çekbim	OLUMLU
739	300	14.11.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	51	Kia Otom.Fab.	İhlas M. A.Ş.	BOLU	DÜZCE	Tıdap	OLUMSUZ
740	451	30.12.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	86	Traktör&Motor Entegretesisi	Uzel Mak.San.A.Ş.	BOLU	DÜZCE	Tıdap	OLUMLU
741	222	02.06.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	39	Çimento Öğüt.Pkt.Tes.	Batı Çim. Batı Anadolu Çim.San.	BURDUR	ÇAVDIR	Serdar	OLUMLU
742	379	16.11.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	65	Çimento Fab.	Ado Çim.San.	BURDUR	BUCAK, KIZILKAYA	İmece	OLUMLU
743	343	09.06.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	56	Otomobil Fab.	Karsan	BURSA	NİLÜFER	Çedfem	OLUMLU
744	772	20.09.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	138	Tekstil Boyahanesi	Bursa Tekstil İş Yeri Y.Koop.	BURSA	NİLÜFER	Dserdar Müh:	OLUMLU
745	778	21.10.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	141	Tekstil Fabrikası	Akipek Tekstil	BURSA	KESTEL	Burçed	OLUMLU
746	827	15.05.2003	SANAYİ YATIRIMLARI	150	Mermer Organiza San.Bölgesi	Mustafakemalpaşa Mermerciler Osb Mü	BURSA	MUSTAFAKEMALPAŞA, DEVECİKONAĞI-GONDOĞU	Çed-Fem	OLUMLU
747	1002	23.05.2005	SANAYİ YATIRIMLARI	159	Cam Ambalaj Fabrikası	Anadolu Cam Sanayi A.Ş.	BURSA	BURSA,YENİŞEHİR, KÖPRÜSTÜ SIRTİ SUBAŞI KÖ	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMLU
748	1041	21.10.2005	SANAYİ YATIRIMLARI	161	Düz Cam Fabrikası	Trakya Yenişehir Cam Sanayi A.Ş.	BURSA	BURSA, YENİŞEHİR İLÇESİ, KÖYRÜÜSTÜ SIRTİ, S	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMLU
749	60	20.09.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	9	Sırlı Yer Karosu	Kalebodur Seramik San A.Ş.	ÇANAKKALE	ÇAN	Tıdap.	OLUMLU

750	61	20.09.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	10	Kalevit Sıhhi Tes.	Kalevit Saniteri Seramik San A.Ş.	ÇANAKKALE	ÇAN	Tıdap Ltd.	OLUMLU
751	94	21.03.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	18	Kürk İşleme Fab.	Bilgin Deri San Ltd.	ÇANAKKALE	EZİNE	Tıdap	OLUMLU
752	263	11.08.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	45	Fayans İşleme Fab.	Pera Ser.San.Tic.	ÇANAKKALE	ÇAN	Asta	OLUMLU
753	622	13.06.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	111	Kağıt Üretim Tesisi	Hayat Kağıt San. A.Ş.	ÇORUM	MERKEZ	Çevre Tek	OLUMLU
754	790	28.11.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	144	Yuva, Yumurta Viol Fabrikası	Viol	ÇORUM	MERKEZ	Aktan Müh.	OLUMLU
755	112	14.06.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	22	Deri Osb	Deri Osb Müt.Teş.Bşk.	DENİZLİ	MERKEZ	Mta	OLUMLU
756	355	08.07.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	60	Deri Osb	Denizli Deri Osb Müt.Bş.	DENİZLİ	HONAZ	Çekbim	OLUMLU
757	396	18.02.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	72	Tekstil Fab.	Değirmenci Tekstil	DENİZLİ	OSB	Prd Ltd.Şti.	OLUMLU
758	780	25.10.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	142	Tekstil Fabrikası	Oguzhan	DENİZLİ	MERKEZ	Demo	OLUMLU
759	1163	02.10.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	174	Dempa Tekstil ve İplik Boyama Tesisi	Dempa Denizli Mensucat A.Ş.	DENİZLİ	ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ 122 ADA 3PARSEL	Mavi Çevre Danışmanlık Proje Plan.Lt	OLUMLU
760	1207	26.01.2007	SANAYİ YATIRIMLARI	179	Tekstil Boya, Apre ve Baskı Fabrikası	Çağ Tekstil Ltd.Şti.	DENİZLİ	II.BÖLGE, AKKALE BELDESİ	Mavi Çevre Danışmanlık Proje Plan.Lt	OLUMLU
761	1149	31.08.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	173	Traktör Montaj Fabrikası	Yağmur Tarım Maki. Montaj Fabr.A.Ş.	DÜZCE	ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	Yıldız Teknik Üni, İnşaat Fakültesi Çev	OLUMLU
762	75	29.12.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	16	Ser.Karofayans	Yurtbay Seramik Tic. A.Ş.	ESKİŞEHİR	İNÖNÜ	Asta Ltd.	OLUMLU
763	124	16.08.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	25	Karo Fayans Ürt.	Efes Seramik San.	ESKİŞEHİR	İNÖNÜ	Asta Ltd.	OLUMLU
764	351	30.06.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	57	Seramik Fab.	İstnbul Seramik	ESKİŞEHİR	ÇİFTELER	As-Ta	OLUMLU
765	397	14.04.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	73	Saniteri Tesisi	Demvit Top.Ürün.	ESKİŞEHİR	İNÖNÜ	As-Ta	OLUMLU
766	436	10.11.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	83	Por.Ev Eşy.	Deniz Seramik	ESKİŞEHİR	İNÖNÜ EVREN ÇUKURU	Topçuoğlu	OLUMLU
767	519	03.08.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	95	Granit-Seramik Karo-Banyo Küveti Üre. T	Toprak Saniteri ve İzo.San.A.Ş.	ESKİŞEHİR	MERKEZ OSB	Nen	OLUMLU
768	608	08.05.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	109	Cam Fabrikası	Paşabahçe Cam San. ve Tic. A.Ş.	ESKİŞEHİR	OSB	Çınar	OLUMLU
769	750	29.07.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	136	Kiremit Tuğla Fab.	Karacığan Toprak San. Tic.	ESKİŞEHİR	MERKEZ	Öncü Madencilik	OLUMLU
770	439	23.11.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	84	Kağıt Fabrikası	Yaşar Kağıt Amb. Ltd.Şti.	GAZİANTEP	NİZİP	Prd Ltd.Şti.	OLUMLU
771	79	25.01.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	17	Merkez Deri Osb.	Merkez Deri Osb Müt.Teş.Bşk.	ISPARTA	MERKEZ	S.Dem.Ün.	OLUMLU
772	160	18.11.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	32	Tuğla Fab.	Birlik Tuğla San.Tic.	ISPARTA	ŞARKI KARA AĞAÇ	Yılmaz	OLUMLU

773	249	22.07.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	43	Deri Osb	Yalvaç Deri Osb. Müt..	İSPARTA	YALVAÇ	İst.Tek.Ü.	OLUMSUZ
774	26	11.01.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	4	Cam S.3.Float Hattı	Trakya Cam Sanayii A.Ş.	İÇEL	TARSUS	Şişecam	OLUMLU
775	354	08.07.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	59	Kurşun Antimon Al.İm.	Akmetal San. Tic. Ltd.	İÇEL	TARSUS	M&T Mühendislik	OLUMLU
776	557	19.12.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	98	Baskı Boya Ter.F.	Çukurova San	İÇEL	TARSUS	Prd Ltd.Şti.	OLUMLU
777	625	15.06.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	112	Seramik Fab	Elit Keramik Ltd Şti	İÇEL	KAZAN	Tsh	OLUMLU
778	1191	22.12.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	176	Klinker Üretimi ve Çimento Öğütme	Medcem Madencilik Tic.A.Ş.	İÇEL	SİLİFKE,AKDERE	Serdar Müh.Çevre Atık Yön.İnş.Taah.Sa	OLUMLU
779	57	10.08.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	8	Çimento Öğütme Paketleme Tes.	Marmara Çimento ve Yapı A.Ş.	İSTANBUL	B.ÇEKMECE	İ.Ü.Çev.Mrk.	OLUMLU
780	73	28.12.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	15	Çimento Öğt. Pak. Dep.	Set Anadolu Çim. T.A.Ş.	İSTANBUL	B.ÇEK.	İ.Ü.Müh. Fak.	OLUMLU
781	231	20.06.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	40	Otobus Montaj Tes.	Mercedes Benz Türk A.Ş.	İSTANBUL	B.ÇEK.	İst.Ünv.	OLUMLU
782	448	27.12.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	85	Tekstil Fabrikası	Teksfil İplik Ö. San.Tic. A.Ş.	İSTANBUL	SİLİVRİ	İstanbul Üniv.	OLUMLU
783	558	22.12.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	99	Tekstil Fabrikası	Cannur Teks. A.Ş.	İSTANBUL	G.O.PAŞA	Urban Çevre Tek.	OLUMLU
784	581	23.03.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	103	Kağıt Fabrikası	Türkoğlu Kağıt	İSTANBUL	ÇATALCA	Serdar	OLUMLU
785	661	11.10.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	119	Seramik Karo Üretim Tesisi	Eczacıbaşı Karo Seramik San. Tic.	İSTANBUL	TUZLA	İTÜ	OLUMLU
786	684	08.01.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	123	Musluk Batarya Üretim	Cem Batari	İSTANBUL	TUZLA	Yılmaz Müş.	OLUMLU
787	702	26.03.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	125	Seramik Üretim Tesisi	Duravit Yapı	İSTANBUL	TUZLA	R&R Bilimsel	OLUMLU
788	713	16.04.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	127	Tekstil Fab.	Eurospor Spor	İSTANBUL	GÜNGÖREN	Pmp Arıtma	OLUMLU
789	748	22.07.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	135	Tekstil Fabrikası	Sena Teks. San.	İSTANBUL	BÜYÜKÇEKMECE	Urban	OLUMLU
790	795	20.12.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	145	Alüminyum Ergitme Tesisi	Büyüksoy Metal San.ve Tic. A.Ş.	İSTANBUL	TUZLA		OLUMLU
791	999	13.05.2005	SANAYİ YATIRIMLARI	158	Tekstil Fabrikası	Modatimkar Tekstil San.ve Dış.Tic.A.Ş	İSTANBUL	İSTANBUL İLİ BÜYÜKÇEKMECE İLÇESİ,KIRIÇ BEL	Ema Grup Danışmanlık Mühendislik Ltd	OLUMLU
792	45	31.05.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	6	Ser.Fay. Fab.	Tamsa Fayans Seramik A.Ş.	İZMİR	TORBALI	Serdar	OLUMLU
793	96	04.04.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	19	Kağıt Fab.	Alkim Alkali Kimya A.Ş.	İZMİR	K.PAŞA	Yılmaz	OLUMLU
794	113	21.06.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	23	Hijyenik Kağıt Fab.	Ürün Tarım Gıda San.Tic.	İZMİR	TORBALI	Serdar	OLUMLU
795	153	31.10.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	29	Saksı Üretim Tes.	Aydın Toprak Ürünleri San.Tic.A.Ş.	İZMİR	FOCA	Asta	OLUMLU

796	156	06.11.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	31	Vitrifiye Ürt. Tes.	Ege Vitrifiye San. ve Tic.	İZMİR	K.PAŞA	Kalit	OLUMLU
797	191	26.02.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	37	Boya Apre Ter.Teks.	Ekoten Boya Apre Terb. Teks.San.	İZMİR	TORBALI	Kalit.	OLUMLU
798	195	07.03.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	38	Ent.Teks.Tes.	Göç Ay Tekstil San.A.Ş.	İZMİR	TORBALI	Kalit	OLUMLU
799	339	15.05.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	55	Sırlı Seramik	Ege Seramik	İZMİR	K.PAŞA	Kalit	OLUMLU
800	370	08.10.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	61	Tekstil Tesisi	Ayboy	İZMİR	ÇİĞLİ	Enimas	OLUMLU
801	386	10.12.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	69	Tekstil Tesisi	Zümrüt	İZMİR	TORBALI KARAKUYU	Kalit	OLUMLU
802	393	30.12.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	71	Kağıt Üretim Tesisi	Levent Kağıt	İZMİR	KEMALPAŞA	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
803	400	29.04.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	74	Tekstil Tes.	Nurka	İZMİR	KEMALPAŞA	Kalit	OLUMLU
804	485	14.04.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	90	Kurşun Eritme Dökme ve Şerit Üretimi	Exinco Akü	İZMİR	GAZİEMİR	Serdar Müh.	OLUMLU
805	641	10.08.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	115	Konfeksiyon Osb	Ege Giyim San.	İZMİR	BUCA	Caner Ltd.	OLUMLU
806	665	26.10.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	120	Çimento Öğütme-Klinker Ür.	Bakırçay Çimento	İZMİR	KINIK	Serdar Müh.	OLUMLU
807	739	04.07.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	131	Tekstil Fabrikası	Bora Tekstil	İZMİR	TORBALI	Serdar Müh.	OLUMLU
808	776	09.10.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	139	Kağıt Fabrikası	Tezol Tütün	İZMİR	TORBALI	M&T Müh:	OLUMLU
809	1102	03.05.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	166	Kalker Ocağı ve Entegre Çimento Fab.	Çimko Çim. ve Beton San.A.Ş.	KAHRAMANMAR AŞ	K.MARAŞ,PAZARCIK,A KÇAKOYUNLU KÖYÜ	Büro Form Müh.Ltd.Şti.	OLUMLU
810	1103	05.05.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	167	Entegre Çimento Fab.-Kalker Ocağı	Kçs K.Maraş Çimento San.	KAHRAMANMAR AŞ	K.MARAŞ,PAZARCIK,Ç ÖÇELLİ,YELLİYURTDE RE	Serdar Müh.Müş.A.Ş.	OLUMLU
811	732	21.06.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	128	Kağıt Fabrikası	Doruk Kağıt	KAYSERİ	MELİKGAZİ	Erciyes Üniv.	OLUMLU
812	733	21.06.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	129	Tekstil Fabrikası	Eraslan	KAYSERİ	MELİKGAZİ	Erciyes Üniv.	OLUMLU
813	1118	02.06.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	169	Kağıt Üretim Tesisi	Parteks Tekstil ve Kağıt San.Tic.Ltd.Şti.	KAYSERİ	I.ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	Dokay Müh ve Danışmanlık Ltd.Şti.	OLUMLU
814	618	30.05.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	110	Kurşun İzabe	Alfa Nadencilik	KIRIKKALE	OSB	Serdar Müh.	OLUMLU
815	70	28.12.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	12	Çimento Fabrikası Kapasite .Art.	Trakya Çimento A.Ş.	KIRKLARELİ	P.HİSAR	İ.Ü.Müh. Fak.	OLUMLU
816	97	05.04.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	20	Çimento Öğütme Paketleme Depolama Tesi	Altuğ Çim. San.	KIRKLARELİ	BABAESKİ	İ.Ü.Müh. Fak.	OLUMLU
817	575	26.02.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	101	Çimento Fab.	Arslan Çimento San. A.Ş.	KIRKLARELİ	VİZE	Serdar Müh.	OLUMLU
818	914	08.07.2004	SANAYİ YATIRIMLARI	153	Vega Tekstil Fabrikası	Vega Tekstil San. Tic.Lt.Şti.	KIRKLARELİ	KIRKLARELİ,BÜYÜKK ARIŞTIRAN BELDESİ	Çevre Arıtım, Arıtma Sistemleri, San.Ti	OLUMLU

819	1014	26.07.2005	SANAYİ YATIRIMLARI	159	Kağıt Üretim Tesisi	Köknar Kağıt Karton San. ve Tic.A.Ş.	KIRKLARELİ	KIRKLARELİ, LÜLEBURGAZ İLÇESİ, EVRENSEKİZ	Serdar Müh.Müş.İnş.San.Ltd. Şti.	OLUMLU
820	71	28.12.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	13	Otomobil Fab.	Anadolu Honda Otomobilcilik A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE	Mar.Ar.Mer.	OLUMLU
821	122	08.08.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	24	Beyaz Tuğla Fab.	Nuh Çim.San.A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE	İstanbul Üniversitesi	OLUMLU
822	238	01.07.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	41	Otomobil Fab.	Hyundai Assan Otomotiv San.A.Ş.	KOCAELİ	MERKEZ	Koca.Ünv.	OLUMLU
823	253	23.07.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	44	Mot.Araç Ür.T.	Anadolu-Isuzu	KOCAELİ	GEBZE	Kendisi	OLUMLU
824	324	24.02.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	53	End.İplik K. Bezi Ür.	Hoecsa	KOCAELİ	MERKEZ	Hidromer	OLUMLU
825	381	18.11.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	66	Otomotiv Fab.	Ford Otosan	KOCAELİ	GÖLCÜK	İTÜ	OLUMLU
826	502	19.06.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	92	Makina Osb	İst. Mak. İm. San.	KOCAELİ	GEBZE	Prd Ltd.Şti.	OLUMLU
827	647	29.08.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	117	Çinko Oksit Tesisi	Mendel Metalurji	KOCAELİ	GEBZE	Gebze Yük Tek.	OLUMLU
828	650	12.09.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	118	Lastik Üretim Tesisi	Kolsan Kocaeli Lastik San.A.Ş.	KOCAELİ	MERKEZ	M&T Müh.	OLUMLU
829	818	10.04.2003	SANAYİ YATIRIMLARI	149	Kocaeli Gebze Vt.(İmes) Osb	Ss.İmes Makina ve İmalat San.Toplu İşyeri Yapı Koop.	KOCAELİ	GEBZE, DİLOVASI BELDESİ, ÇERKEŞLİ ve KÖSELER KÖYÜ	Prd Danışmanlık Ltd.Şti	OLUMLU
830	104	18.04.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	21	Cam Ev Eşyası Ür.T.	Koncam Kristal Cam San. ve Tic .A.Ş.	KONYA	SELÇUK	Asta	OLUMLU
831	154	01.11.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	30	Kapasite Artırımı	Konya Çim. San. A.Ş.	KONYA	SELÇUKLU	Gazi Ünv.	OLUMLU
832	372	13.10.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	62	Deri İşletmeciliği	Kom Deri	KONYA	KARATAY	Ekol-6	OLUMLU
833	421	19.08.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	80	Seramik Fab.	Konya Seramik San. ve Tic. A.Ş.	KONYA	SARAYÖNÜ	Yılmaz Müş.	OLUMLU
834	422	18.10.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	81	Çimento Fab.	Anadolu Çimento San. A.Ş.	KONYA	SELÇUKLU	Yılmaz Müş.	OLUMLU
835	541	24.10.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	96	Alüminyum Ergitme ve İşleme Tesisi	Filkar Otomotiv San. ve Tic.	KONYA	II.OSB	Yılmaz Müş.	OLUMLU
836	600	16.04.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	107	Piston İmalatı	Yenmak Piston ve Segman San.	KONYA	II.OSB	Sistem Çevre Müh.	OLUMLU
837	135	23.09.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	27	Cam Fab.	Gürok Turizm ve Maden A.Ş.	KÜTAHYA	MERKEZ	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
838	1136	04.08.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	171	Çimento Fabrikası	Plato Madencilik İnş.Turizm San.Tic.Ltd	KÜTAHYA	TAVŞANLI,MOYMU MAH.,KIZILCAKAYA MEVKİİ	Serdar Müh.Çevre Atık Yön.İnş.Taah.Sa	OLUMLU
839	63	23.10.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	11	Art Kağıt Fab	Art Kağıt San. ve Tic. A.Ş.	MANİSA	MERKEZ	H.Ü.Çev.Arş.M.	OLUMLU
840	72	28.12.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	14	Öğt.Pak.Tes.	Batı Çim. Batı Anadolu Çim. San	MANİSA	KULA	Serdar	OLUMLU

841	407	30.06.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	75	Deri Osb	Kula Deri Osb M.T.T.Bşk.	MANİSA	KULA	Serdar Müş.	OLUMLU
842	633	30.07.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	113	Binek Otomobil Jantı	Çelkap Krom Çelik	MANİSA	OSB	Mim Müh.	OLUMLU
843	1135	04.08.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	170	Soma Çimento Fabrikası	Soma Yapı Malzemeleri San.Tic.A.Ş.	MANİSA	SOMA,AVDAN,ADAYA KA MEVKİL	Serdar Müh.Çevre Atık Yön.İnş.Taah.Sa	OLUMLU
844	1	03.12.1993	SANAYİ YATIRIMLARI	1	Çimento Öğütme Paketleme Tesisi	Çimentaş A.Ş.	MUĞLA	BAYIR	D.E.Ü. Müh. Fak.	OLUMLU
845	886	22.01.2004	SANAYİ YATIRIMLARI	152	Birlik Çimento San.Tic.	Birlik Çimento San.Tic.Ltd Şti	MUĞLA	YATAĞAN	M.T Mühendislik	OLUMLU
846	1138	06.08.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	172	Entegre Çimnto Fabrikası	Adoçim Çimento Beton San. ve Tic.A.Ş.	MUĞLA	BAYIR,TEKAĞAÇSIRTI MEVKİL	İmece Müh.San. ve Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
847	38	21.04.1995	SANAYİ YATIRIMLARI	5	Otomobil Fab.	Otokar Otobüs Karoseri Sanayi A.Ş.	SAKARYA	ARIFIYE	Sak.Ünv.	OLUMLU
848	387	11.12.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	70	Porseln Fab.	Anadolu Porselen	SAKARYA	KARAPÜRÇEK	Yılma Z Mühendislik Müşvarlık	OLUMLU
849	410	21.07.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	76	Tekstil Fab.	İmage Grup	SAKARYA	AKYAZI	Sakarya Ün.	OLUMLU
850	738	02.07.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	130	Tekstil Fabrikası	Samet Tekstil	SAKARYA	HENDEK	Yılmaz Müşv.	OLUMLU
851	770	18.09.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	137	Tekstil Fabrikası	Aydın Örmecilik	SAKARYA	AKYAZI	Yılmaz Müş.	OLUMLU
852	813	24.03.2003	SANAYİ YATIRIMLARI	148	Alüminyum ve Pvc Profil Fab.	Aşas Alüminyum San ve Tic.A.Ş.	SAKARYA	AKYAZI, KÜÇÜÇEK BELDESİ SANAYİ ALANI	Yılmaz Müşavirlik	OLUMLU
853	14	30.09.1994	SANAYİ YATIRIMLARI	2	Çimento Öğütme Paketleme Tesisi	Yibitaş & Lafarge	SAMSUN	ATAKUM BEL.	Akar-Su	OLUMLU
854	867	13.11.2003	SANAYİ YATIRIMLARI	151	Yeşilyurt Demir Çekme San.	Yeşilyurt Demir Çekme San.Ltd Şti	SAMSUN	TEKKEKÖY	Çevretek Çevre Tek.Müh.	OLUMLU
855	493	10.05.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	91	Otomobil Fabrikası	Jetpa	SİİRT	MERKEZ	Encon	OLUMLU
856	137	24.09.1996	SANAYİ YATIRIMLARI	28	Karton Fab.	Kombassan Holding	TEKİRDAĞ	MURATLI	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
857	326	11.03.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	54	Tekstil Fabrikası	Rayon	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Nen	OLUMLU
858	375	27.10.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	63	Otomobil	Kia İhlas Motor San ve Tic. A.Ş.	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	Kendisi	OLUMLU
859	378	11.11.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	64	Tekstil Tesisi	Öznalbant Tek.San.Tic.	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Nen Müh.Müş.	OLUMLU
860	385	04.12.1998	SANAYİ YATIRIMLARI	68	Tekstil Fab.	Sertler Örmecilik San.Tic.A.Ş	TEKİRDAĞ	MURATLI	Nen	OLUMLU
861	411	26.07.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	77	Bakır Alaşım Fab.	Kayalar Bakır Alış. A. Ş.	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Nen	OLUMLU
862	414	30.07.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	78	Tekstil Fab.	Zeynep Giyim	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Nen	OLUMLU
863	463	01.02.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	87	Tekstil Fab.	Özen Mensucat	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	Nen	OLUMLU

864	472	23.03.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	89	Pirinç Çubuk Üretim Tesisi	Sar-Bak Metal San. A.Ş.	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	Nen	OLUMLU
865	503	19.06.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	93	Traktör Fab.	John Deere-Hattat Trak. San.	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY II.OSB	Nen	OLUMLU
866	554	06.12.2000	SANAYİ YATIRIMLARI	97	Terbiye-Boya-Apre Tes.	Arteks Boya.San.Tic.	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Urban Çevre Tek.	OLUMLU
867	566	19.01.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	100	Çimento Öğütme Paket. Tes. (Mçk Ç.E. Öneml	İstanbul Çimento A.Ş.	TEKİRDAĞ	M.EREĞLİSİ	Demo	OLUMSUZ
868	582	23.03.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	104	Tekstil Fabrikası	Akben Tek. San:	TEKİRDAĞ	VELİMEŞE	Aktan Müh.	OLUMLU
869	583	23.03.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	105	Deri Osb	Müt Teş.Bşk.	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Serdar Müş.	OLUMLU
870	599	16.04.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	106	Tekstil Fab.	Akerler Tekstil Tic.	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Mt Müh.	OLUMLU
871	605	20.04.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	108	Terb.-Boya-Apre Tes.	A.T.K. Tekstil A.Ş.	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	Çed Fem	OLUMLU
872	634	01.08.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	114	Tekstil Fabrikası	Botaş Tek.San:	TEKİRDAĞ	II. OSB	Nen	OLUMLU
873	646	22.08.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	116	Tekstil Fabrikası	Tübaş Teskil	TEKİRDAĞ	ÇEREZKÖY	Demo	OLUMLU
874	678	12.12.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	121	Tekstil Fabrikası	Palben Tur. Mak.	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	Urban	OLUMLU
875	711	12.04.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	126	Tekstil Fabrikası	Özcanlar Örm	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	Çevre Arıtım	OLUMLU
876	742	10.07.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	132	Tekstil Fabrikası	Boyteks	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Aktan Müh.	OLUMLU
877	744	11.07.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	133	Tekstil Fab.	Ham Boya Tekstil San. Tic.	TEKİRDAĞ	ÇORLU	Nen Mühendislik	OLUMLU
878	745	16.07.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	134	Tekstil Fab.	Özyurt Tekstil	TEKİRDAĞ	ÇORLU		OLUMLU
879	777	09.10.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	140	Tekstil Fabrikası	Bilkont	TEKİRDAĞ	ÇORLU	R&R Bilimsel	OLUMLU
880	799	27.12.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	146	Tekstil Fabrikası	Şark	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
881	919	15.07.2004	SANAYİ YATIRIMLARI	154	Tekstil Fabrikası	Halis Tekstil Boya ve Apre San.Tic.Ltd.Ş	TEKİRDAĞ	ÇORLU, VAKIFLAR KÖYÜ	M&T Müh.Müş.Ltd.Şti.	OLUMLU
882	978	17.03.2005	SANAYİ YATIRIMLARI	155	Tekstil Fabrikası	İnteks Uluslar Arası Tekstil San.İhr.A.	TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ,ÇERKEZKÖY,2.ORG SAN.BÖLGESİ 947	Çevre Arıtım Arıtma Sist.San ve Tic.Ltd	OLUMLU
883	982	25.03.2005	SANAYİ YATIRIMLARI	156	Pamuklu Kumaş Boyama -Apre ve Baskı Fa	Şevikler Tekstil İht.İhr. ve Tic.Ltd.Şti.	TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ, ÇERKEZKÖY, 2.ORGANİZE SAN.BÖLG	Doğa Müh.Proje Taahh. Danışmanlık	OLUMLU
884	991	21.04.2005	SANAYİ YATIRIMLARI	157	Tekstil Tesisi	Uğurteks Tekstil Ürünleri San.Tic.A.Ş	TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY İLÇESİ,ÇERKEZKÖY OSB SINIRLARI	Ema Grup Danışmanlık Müh.Ltd.Şti	OLUMLU

885	1026	25.08.2005	SANAYİ YATIRIMLARI	160	Yıkama, Baskı ve Boyama Tesisi	Varol Sanayi Ürünleri İhr.ve Endüstri	TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ, ÇORLU İLÇESİ, VELİMEŞE BELDESİ, İN	Kuzey Çevre Teknolojileri ve Danışma	OLUMLU
886	1067	29.12.2005	SANAYİ YATIRIMLARI	162	Kumaş Terbiye ve Boyama Tesisi	Emin Tekstil Boya Apre San. ve Tic.A.Ş.	TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ, ÇORLU İLÇESİ, VELİMEŞE BELDESİ, DEM	Haliç Çevre Tek.Müh.Müş.Tur. ve Sağlı	OLUMLU
887	1077	03.02.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	163	Düz ve Fantazi İplik Üretim Tesisi	Nimet Fantazi İplik San. ve Tic.Ltd.Şti.	TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ, ÇERKEZKÖY İLÇESİ, KARAĞAÇ BELD	Ema Grup Danış.Müh.Ltd.Şti.	OLUMLU
888	1080	14.02.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	164	Çimento Fabrikası ve Kil, Kalker, Alçıtaşı	Adoçim Çimento Beton San. ve Tic.A.Ş.	TOKAT	TOKAT,ARTOVA İLÇESİ	İmece Müh.San. ve Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
889	699	08.03.2002	SANAYİ YATIRIMLARI	124	Bakır İzabe Tesisi	Küçükaslanlarbakır ÇİNKO SAN.	TRABZON	ARSİN	Serdar Müş.	OLUMLU
890	429	26.10.1999	SANAYİ YATIRIMLARI	82	Çimento Fab.	Emda İnşaat	YOZGAT	BOĞAZLIYAN	Ekodenge	OLUMLU
891	803	09.01.2003	SANAYİ YATIRIMLARI	147	Sırlı Seramik	Kale Seramik	YOZGAT	YERKÖY	Tıdap	OLUMLU
892	1109	08.05.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	168	Haddeleme,Asitleme,G alvanizleme,Boyama	Tat Metal Boru Profil ve Teks.San.Ltd.	ZONGULDAK	ZONGULDAK,EREĞLİ, HAMZAFAKIHLI,GÖKHASAN	Ak-Tel Müh.Egt.Tur. Gıda San.Tic.Ltd.Ş	OLUMLU
893	86	14.02.1996	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	3	Hayvan Kesim	Efendioglu A.Ş.	AFYON	MERKEZ	Serdar Müş	OLUMLU
894	178	21.01.1997	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	11	Et Kombinasi	Göbekli Kardeşler	AFYON	MERKEZ	Pisar	OLUMLU
895	185	20.02.1997	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	12	Et Kombinasi	Vahdet Et	AFYON	ŞUHUT	Serdar Müş.	OLUMLU
896	312	26.12.1997	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	18	Et Kombinasi	Alptürk Et	AFYON	BOLVADİN	Yılmaz Müş.	OLUMLU
897	358	20.07.1998	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	22	Et Kombinasi	Talipoğlu Gıda	AFYON	MERKEZ	Serdar Müş.	OLUMLU
898	435	09.11.1999	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	27	Et Kombinasi	Afyon Et ve Et Mamülleri	AFYON	OSB	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
899	589	02.04.2001	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	34	Et Kombinasi	Üstün Kasap	AFYON	ŞUHUT	Serdar M.	OLUMLU
900	692	25.01.2002	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	42	Mezbahane Tesisi	Köroğlu Et Entegre ve Gıda San.	AFYON	OSB	Serdar Müş.	OLUMLU
901	561	05.01.2001	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	33	Mezbahane	Orhan Ağaçlı	AKSARAY	MERKEZ	Yılmaz Müş.	OLUMLU
902	1009	30.06.2005	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	61	Şeker Fabrikası	Mb Şeker Nişasta Sanayi Tic.A.Ş.	AKSARAY	AKSARAY, SULTANHANI BELDESİ	Serdar Mühendislik Müşavirlik İnş.Sa	OLUMLU
903	951	28.10.2004	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	54	Yarka, Yumurta Tavukculuğu ve Gübre F	Kozlu Gıda İmalat San.Tic. ve Taşımacılık	AMASYA	SULUOVA İLÇESİ, HACIHAHTA MAH. ve SULUCU K	Çınar Müh.Müş.Ltd Şti	OLUMLU
904	340	21.05.1998	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	19	Mezbahane	Yenikent Bel. Bşk.	ANKARA	YENİKENT	Kendisi	OLUMLU
905	544	01.11.2000	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	30	Et Entegre Tesisi	Girişim A.Ş.	ANKARA	ÇUBUK	Çedsa	OLUMLU

906	1065	27.12.2005	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	64	Ankara-Çubuk Tarıma Dayalı İstihyas (Bes	Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı	ANKARA	ANKARA,ÇUBUK İLÇESİ, ÇUBUK-ŞABANÖZÜ KARA	Ak-Tel Mühendislik Ltd.Şti.	OLUMLU
907	1145	24.08.2006	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	67	Et Kombima Tesisi Kapasite Artışı	Girişim Entegre Et ve Gıda San.Tic.A.Ş.	ANKARA	ÇUBUK, DEDELER KÖYÜ, DEDE TEPE MEVKİİ	Yılmaz Müşavirlik	OLUMLU
908	98	05.04.1996	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	5	Et Kombinasi	Al-Et	ANTALYA	ALANYA	Mustaş Müh.	OLUMLU
909	431	26.10.1999	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	25	Et Entegre Tesisi	Mbt San. Tic. A.Ş.	ANTALYA	OSB	Kendisi	OLUMLU
910	434	09.11.1999	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	26	Mezbahane	Manavgat Belediyesi	ANTALYA	MANAVGAT	Ekol-6 Ltd	OLUMLU
911	459	26.01.2000	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	28	Tavuk ve Hindi Kesim ve İşl. Tesisi	Anet Entegre Et San. Tic. A.Ş.	ANTALYA	OSB	Çekotek	OLUMLU
912	1106	09.05.20006	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	66	Alabalık Üretim Tesisi	Bağcı Balık Gıda Enerji Üretim S.T.A.Ş.	AYDIN	AYDIN,BOZDOĞAN,KE MER KÖYÜ,KEMER BARAJ G	Batı-Çed Müh.Müşavirlik	OLUMLU
913	10	09.09.1994	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	1	Et Kombinasi	Süleyman Eken	BALIKESİR	BANDIRMA	Kendisi	OLUMLU
914	15	04.10.1994	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	2	Tavuk Kesimhanesi	Emek Tav. A.Ş.	BALIKESİR	BANDIRMA	Çe-Sa	OLUMLU
915	616	29.05.2001	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	37	Et Kombinasi	Sarıköz Et	BALIKESİR	MERKEZ	Serdar Müş.	OLUMLU
916	835	05.06.2003	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	47	Et Entegre Tesisi	Banvit A.Ş.	BALIKESİR	BANDIRMA,ÖMERLİ KÖYÜ ve DORUCA KÖYÜ	Çevre Bilim Çevre Tekn.	OLUMLU
917	1219	23.02.2007	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	71	Yumurta Tavukçuluğu Tesisi	AB Gıda San.A.Ş.	BALIKESİR	MANYAS,YENİKÖY,ÇA MAŞIRLIK MEVKİİ	Çevsan Müh.Teks.Sis.İnş.San. Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
918	959	30.11.2004	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	57	Kanatlı Et Entegre Tesisi Projesi	Erpiliç Entegre Tavukçuluk Üretim Paz	BOLU	BOLU,MERKEZ,DOĞA NCİ KÖYÜ, AKYAKAALTI	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMLU
919	685	11.01.2002	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	39	Et Entegre Tesisi	Güler Et Entegre Tesis.Akaryakıt Nak.İ	DİYARBAKIR	MERKEZ	M&T Mühendislik	OLUMLU
920	688	16.01.2002	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	40	Et Entegre Tesisi	Mayet A.Ş.	DİYARBAKIR	MERKEZ	M&T Mühendislik	OLUMLU
921	1147	25.08.2006	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	68	Tarıma Dayalı İhtisas Osb	Diyarbakır Ticaret Borsası	DİYARBAKIR	MERKEZ,ÖVÜNDÜLER KÖYÜ	Ak-Tel Müh.Eğit.Trz.Gıda San.Tic.Ltd.Şti	OLUMLU
922	209	12.05.1997	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	14	Hayvan Ürünleri	M. Teşekül Bşk.	ELAZIG	MERKEZ	Tustaş	OLUMLU
923	119	17.07.1996	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	9	Et Kombinasi	Can Et	ELAZIĞ	MERKEZ	Mustaş A.Ş.	OLUMLU
924	832	27.05.2003	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	46	Et Entegre Tesisi	Besa Besin Gıda İnş.Ltd.Şti.	ERZİNCAN	REFAHİYE İLÇESİ,BİÇER KÖYÜ,KÖYALTı MEVKİİ	Kocaeli Üni.Çevre Sorunları Ar.Mer.	OLUMLU
925	642	10.08.2001	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	38	Mezbahane ve Yan Ürün.	Desan(Ovaş)	HAKKARİ	YÜKSEKOVA	M&T Mühendislik	OLUMLU

926	306	03.12.1997	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	17	Elma Suyu Konsantre Tes.	Asya-Kon	ISPARTA	GELENDOST	Yılmaz Müş	OLUMLU
927	537	09.10.2000	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	29	Entegre Et	İyaş A.Ş.	ISPARTA	OSB	Yılmaz Müş	OLUMLU
928	349	26.06.1998	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	20	Süt Entegre Tesisi	Ödesan Öderoglu	İÇEL	TARSUS	Çimtaş	OLUMLU
929	130	09.09.1996	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	10	Et Kombinasi	Özlem Et	İSTANBUL	TUZLA	İTÜ Üni.	OLUMLU
930	602	18.04.2001	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	35	Et Kombinasi	Halilbeyli Köyü Muhtarlığı	İZMİR	KEMALPAŞA	Pisar	OLUMLU
931	610	14.05.2001	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	36	Et Entegre Tesisi	Bergama Belediyesi	İZMİR	BERGAMA	Yılmaz Müş.	OLUMLU
932	689	21.01.2002	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	41	Et Entegre Tesisi	Hak Tarım A.Ş.	İZMİR	KEMALPAŞA	Mavi Pln.Prj.	OLUMLU
933	839	16.06.2003	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	48	Entegre Su Ürünleri Tesisi	Carbon Dış Ticaret	İZMİR	URLA	Enba Çevre	OLUMLU
934	907	14.06.2004	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	51	Tavuk Kesimhanesi, Rendering ve Et Ente	Abaloğlu Yem-Soya ve Tekstil San. A.Ş.	İZMİR	KEMALPAŞA, BAĞYURDU BELDESİ, DALAKSUYYU	Envirotek Ekolojik Sistemler San. T.C.	OLUMLU
935	933	15.09.2004	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	53	Orkinos Balığı Yetiştirme Tesisi	Kemal Balıkçılık İhr.Ltd.Şti.	İZMİR	KARABURUN İLÇESİ, TOPRAK ADA MEVKİİ, İLDİRİ	Mavi Proje, Planlama Danışmanlık Ltd	OLUMLU
936	983	30.03.2005	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	58	Orkinos Geliştirme Tesisi	Aqua-Kocaman Su Ürün. Üretim ve Paz.L	İZMİR	İZMİR,KARABURUN, GERENCE KÖRFEZİ	En-Ba Çevre Tekn.Mühendislik İnşaat S	OLUMLU
937	1004	31.05.2005	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	60	Orkinos Yetiştirme Tesisi	Dardanel Su Ürünleri Üretim A.Ş.	İZMİR	İZMİR,KARABURUN, TOPRAK ADA GÜNEY MEVKİİ	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
938	1087	28.02.2006	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	65	Orkinos Yetiştiriciliği Projesi	Aktuna Gemicilik Balıkçılık Turizm ve Dı	İZMİR	İZMİR, ÇEŞME İLÇESİ, İLDİRİ KÖYÜ, ÇİFTE ADALA	Mavi Çevre Danışmanlık Proje Plan.Lt	OLUMLU
938	1208	31.01.2007	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	69	Süt ve Süt Ürünleri İşleme Tesisi	Sakarya Gıda San.Tic.A.Ş.	KARAMAN	ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	Eko Çed Dan.Ltd.Şti.	OLUMLU
940	828	20.05.2003	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	45	Devekuşu Üretim ve Et Entegre Tesisi	Aynur Yılmaz	KAYSERİ	MELİKGAZI, AĞIRNAS KASABASI YAZIÇI MEVKİİ	Atol Müh.Müş.San Tic.	OLUMLU
941	549	14.11.2000	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	32	Entegre Et Tesisi	İstanbul Et ve Gıda Paz.San.	KIRŞEHİR	MERKEZ	Yılmaz Müş	OLUMLU
942	100	09.04.1996	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	7	Et Kombinasi	Kapsa	KONYA	SELÇUKLU	Yılmaz Müş.	OLUMLU
943	190	25.02.1997	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	13	Et Kombinasi	Karapınar Et	KONYA	KARAPINAR	Yılmaz Müş	OLUMLU
944	242	04.07.1997	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	15	Bitkisel Yag Raf.	Helvacızade	KONYA	MERKEZ	Kendisi	OLUMLU
945	297	21.10.1997	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	16	Tavuk Kesimhanesi	Azim Tavuk	KONYA	KARATAY	Yılmaz Müş.	OLUMLU
946	821	25.04.2003	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	44	Şeker Fabrikası	Çumra Şeker San ve Tic.A.Ş.	KONYA	ÇUMRA, AKKUYU MEVKİİ	Serdar Müh Müş	OLUMLU

947	859	02.10.2003	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	49	Et Entegre Tesisi	Hanet Et ve Et Ürün.Gıda San. ve Tic.Ltd.	KONYA	MERAM İLÇESİ,KAŞINHANI BELDESİ	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
948	99	05.04.1996	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	6	Et Kombinasi	Ketsan	KÜTAHYA	MERKEZ	Serdar Müş	OLUMLU
949	92	15.03.1996	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	4	Tavuk Kes. Enteg.	Keskioglu A.Ş.	MANİSA	AKHİSAR	M-T Müh	OLUMLU
950	906	10.06.2004	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	50	Kültür Balıkçılığı	Türkmen Mercicilik Mad.İhr.İht.Lt.Şti.	MUĞLA	BODRUM, GÜNDOĞAN BELDESİ FENER ADASI	Margem Mühendislik Müşavirlik Şti.	OLUMLU
951	953	03.11.2004	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	56	Balık Üretim Tesisi	Kılıç Deniz Ürün.İhr.İth. ve Tic.A.Ş.	MUĞLA	MUĞLA, BODRUM, SAZKÖY, SALİH ADASI	Batı-Çed Müh.Müşavirlik	OLUMLU
952	1017	09.08.2005	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	61	Denizde Balık Üretim Tesisi	Bafa Su Ürünleri Üretim Merkezi San ve	MUĞLA	MUĞLA, MİLAS İLÇESİ, GURÇAMLAR KÖYÜ, TEKEB	Batı-Çed Müh.Müşavirlik	OLUMLU
953	1033	09.09.2005	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	62	Su Ürünleri Üretim Tesisi	Birlik Su Ürünleri Turz. ve Tic.Ltd.Şti.	MUĞLA	MUĞLA, MİLAS İLÇESİ, KAZIKLIBUCAK KÖYÜ TOP	Batı-Çed Müh.Müşavirlik	OLUMLU
954	1062	23.12.2005	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	63	Çipura-Levrek Su Ürünleri Üretim Tesisi	Noordzee Su Ürün. İhr.San. ve Tic.Ltd.Ş	MUĞLA	MUĞLA, MİLAS İLÇESİ, GURÇAMLAR KÖYÜ, TEKEB	Batıçed Mühendislik Müşavirlik Şirketi	OLUMLU
955	383	20.11.1998	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	23	Tavuk Kesimhanesi	As Tavukculuk	SAKARYA	KAYNARCA	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
956	430	26.10.1999	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	24	Kesimhane ve Rendering	Marta Tavukculuk	SAKARYA	HENDEK	Yusuf Topçu	OLUMLU
957	912	01.07.2004	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	52	Tavuk Kesimhanesi, Rendering Tesisi ve İ	Pak Tavuk Gıda San.Tic.A.Ş.	SAKARYA	SAKARYA III.ORGANİZE SAN.BÖL. 123 ADA,2 PAR	Hidromer Arıtma A.Ş.	OLUMLU
958	548	03.11.2000	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	31	Tavuk Kesim ve Rendering Tesisi	Aktavuk Ltd. Şti.	SAMSUN	YAKAKENT	Yılmaz Müş.	OLUMLU
959	1212	02.02.2007	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	70	Gıda Organize Sanayi Bölgesi	Samsun Valiliği	SAMSUN	TEKKEKÖY, SELYERİ MAHALLESİ	Ak-Tel Müh.Ltd.Şti.	OLUMLU
960	779	21.10.2002	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	43	Entegre Et, Süt ve Hayvancılık Tesisi	Zarasan A.Ş.	SİVAS	ZARA	Sivas Üni.Çevre Mühendisliği	OLUMLU
961	1003	30.05.2005	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	59	Besi Organize Hayvan Bölgesi Projesi	S.S. Şanlı Urfa Merkezi Tarımsal Kalkın	ŞANLIURFA	ŞANLIURFA, MERKEZ İLÇE, GAZİANTEP YOLU 14.	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
962	110	30.05.1996	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	8	Et Kombibası	Yayla Akar	UŞAK	BANAZ	Serdar Müş.	OLUMLU
963	356	10.07.1998	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	21	Mezbahane	Erçiş Bel.Baş.	VAN	ERCİŞ	Serdarmüş.	OLUMLU
964	952	01.11.2004	TARIM ve GIDA YATIRIMLARI	55	Şeker Fabrikası	Boğazlıyan Şeker Fabrikası A.Ş.	YOZGAT	BOĞAZLIYAN, AŞAĞI MAH. KIRIZ MEVKİİ	Bilim Müh.Müş.İnş.Çed.Tek. Tic. Ltd.Şti.	OLUMLU
965	399	28.04.1999	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	56	Otel-İş Merk.	Tursa A.Ş.	ADANA	ADANA-MERKEZ	Sam Çev.Tek.	OLUMLU

966	230	19.06.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	31	Eğitim Tesisi	Afyon Defterd.	AFYON	AFYON-MERKEZ	Kocatepe Üni.	OLUMLU
967	412	30.07.1999	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	60	Turistik Tesis	İkbal Akaryakıt	AFYON	AFYON-MERKEZ	Serdar Müş.	OLUMLU
968	24	20.12.1994	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	7	Aluç Otel	Yenimahalle B.Bş.	ANKARA	ANKARA-ÇAMLIDERE	Ayçe Çev.Hiz.	OLUMLU
969	413	30.07.1999	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	61	Patalya Termal Otel	Başkent Üniv.	ANKARA	ANKARA-K.HAMAM	Çınar Müş.	OLUMLU
970	556	19.12.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	85	Otel	Asyafin A.Ş.	ANKARA	ANKARA-K.HAMAM	Çınar Müş	OLUMLU
971	613	21.05.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	93	Toplu Konut	Eti-Kent K.Y.Koop	ANKARA	ANKARA-Y.MAHALLE	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
972	667	05.11.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	101	Toplu Konut	Portaş	ANKARA	ANKARA-YENİMAHALLE	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
973	755	09.08.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	116	Otel	Türk Metal Sendikası	ANKARA	ANKARA-AKYURT	Çınar Müh.	OLUMLU
974	1180	04.12.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	147	Turkuaz Vadisi Toplu Konut Projesi	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başk	ANKARA	YENİMAHALLE,YUKAR İYURTÇU KÖYÜ	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Baş	OLUMLU
975	17	25.10.1994	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	4	Duval Otel	Yıldırım Müh.	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Yıldırım Müh.	OLUMLU
976	42	17.05.1995	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	12	Demre Otel	Bayraktaroğlu	ANTALYA	ANTALYA-KALE	Eser Müş.	OLUMLU
977	49	19.06.1995	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	13	Çamtur T.Köy	Çamtur Tur. A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-ALANYA	Alterna	OLUMLU
978	141	03.10.1996	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	17	Turistik Tesis	Ertur A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-ALANYA	Eren Müş.	OLUMLU
979	210	21.05.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	26	Tatilköyü	Günel İnş. A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Mustaş A.Ş.	OLUMLU
980	211	21.05.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	27	Tatilköyü	Ömer San İnş.	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Mustaş A.Ş.	OLUMLU
981	212	21.05.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	28	Tatilköyü	Hsk İnş.	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Mustaş A.Ş.	OLUMLU
982	213	21.05.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	29	Tatilköyü	Zekai Dursun İnş.	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Mustaş A.Ş.	OLUMLU
983	366	10.09.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	48	Tatil Köyü	Heriş Seramik	ANTALYA	ANTALYA-TEKİROVA	Prd Ltd.Şti.	OLUMLU
984	388	24.12.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	51	Tatil Köyü	Gürolteks	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Çimtaş Ltd.Ş.	OLUMLU
985	389	24.12.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	52	Tatil Köyü	Kur İnş.	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Çimtaş Ltd.Ş.	OLUMLU
986	390	24.12.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	53	Tatil Köyü	Turab İnş.	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Çimtaş Ltd.Ş.	OLUMLU
987	391	24.12.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	54	Otel	Bursa Otelcilik	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Çimtaş Ltd.Ş.	OLUMLU
988	392	24.12.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	55	Otel	Özka İnş.	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Çimtaş Ltd.Ş.	OLUMLU
989	409	05.07.1999	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	59	Turistik Tesis	Yüksel İnş.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU

990	471	25.02.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	68	Otel	Mert Otom. A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-MERKEZ	Nen Müh.Ltd.	OLUMLU
991	479	04.04.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	69	Otel	E.Şehir B.Otel.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Mersu Ltd.	OLUMLU
992	497	30.05.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	72	Otel ve Tk	Z.Dursun İnş.A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-ALANYA	Sürekçiler	OLUMLU
993	501	19.06.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	73	Otel	Cömertoğlu A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-ALANYA	Arüv Müh.	OLUMLU
994	527	01.09.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	76	Otel	Washington A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Arüv Müh.	OLUMLU
995	530	15.09.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	77	Otel ve Tk	Özaltın İnş. A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-SERİK	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
996	550	15.11.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	82	Otel	Uysal Tur:A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-ALANYA	M&T Mühendislik	OLUMLU
997	551	20.11.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	83	Otel	Demirler Eğ.A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Mersu Ltd.Şti.	OLUMLU
998	555	19.12.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	84	Otel	Diler Hold. (Revize)	ANTALYA	ANTALYA-BELEK	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
999	593	05.04.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	89	Otel ve Tk	Belek Otelcilik	ANTALYA	ANTALYA-SERİK	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
1000 /1	606	01.05.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	90	Otel ve Tk	Simtan Tur.(Revize)	ANTALYA	ANTALYA-SERİK	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
1000	611	17.05.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	92	Otel	Gürolteks (Revize)	ANTALYA	ANTALYA-SERİK	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
1001	629	05.07.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	94	Otel	Çamyuva Turizm Yat.	ANTALYA	ANTALYA-KEMER	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
1002	645	16.08.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	95	Otel	Ece Turizm A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Arüv Müh.	OLUMLU
1003	651	20.09.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	96	Otel	Zafer Turizm A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Arüv Müh.	OLUMLU
1004	653	26.09.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	97	Otel	Karamancı Tur.Tes.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Mersu Arıtma	OLUMLU
1005	654	26.09.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	98	Otel	Mantur Manavgat	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Mersu Arıtma	OLUMLU
1006	659	11.10.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	99	Otel	Ek-Şe Turizm A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Arüv Müh.	OLUMLU
1007	660	11.10.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	100	Otel	Turab Turizm A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Sürekçiler	OLUMLU
1008	671	12.11.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	102	Otel	Ude Turizm A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-SERİK	Sürekçiler	OLUMLU
1009	683	25.12.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	103	Otel	Aydiner İnş.	ANTALYA	ANTALYA-SERİK	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
1010	695	14.02.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	104	Otel	Limyra Turizm A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-KEMER	Selin Müş.Ltd. Şti	OLUMLU
1011	697	26.02.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	105	Otel	Turka Ltd. Şti.	ANTALYA	ANTALYA-BELEK	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
1012	698	01.03.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	106	Otel	Yaz Turizm A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-BELEK	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU

1013	707	04.04.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	107	Otel	Uniken Dış Tic. A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-ALANYA	Baysal Çevre	OLUMLU
1014	708	08.04.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	108	Otel	Eser İnş. Ltd. Şti.	ANTALYA	ANTALYA-MANAVGAT	Baysal Çevre	OLUMLU
1015	709	09.04.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	109	Otel	Ceylan İnş.	ANTALYA	ANTALYA-KEMER	Çevsan Ltd.	OLUMLU
1016	728	07.06.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	114	Otel	Ethem-Hikmetarutan	ANTALYA	ANTALYA-FİNİKE	Onat Çevre Ltd. Şti.	OLUMLU
1017	754	05.08.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	115	Otel	Heriş Seramik A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-BELEK	Süreççiler A.Ş.	OLUMLU
1018	758	20.08.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	117	Club Otel Sirene	Beytur Tur. Tic. A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-SERİK	Süreççiler A.Ş.	OLUMLU
1019	768	17.09.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	118	Magic Life Otel	Totaş Turizm A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-KEMER	Süreççiler A.Ş.	OLUMLU
1020	769	17.09.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	119	Fame Residence Otel	Deneyim Tur. Yat. A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA-KEMER	Arüv Müh.	OLUMLU
1021	771	20.09.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	120	Alinda Otel	Akka İnşaat A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA KEMER	Süreççiler	OLUMLU
1022	781	31.10.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	121	Beş Yıldızlı Otel	Aydın Ünlüer Tic. San..A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA ALANYA	Arüv Müh.	OLUMLU
1023	806	30.01.2003	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	122	Nobilis Golf Otel	Eta Turizm	ANTALYA	ANTALYA SERİK BELEK MEVKİ	Demoltd Şti	OLUMLU
1024	977	10.03.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	128	Telerko Turizm Konaklama Tesisi	Telerko Kablo Plastik Turz.San.A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA,MANAVGAT, SİDE BELDESİ, AYIGÜRÜ ME	Ak-Tel Müh Eğt Trz.Gıda San.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
1025	985	13.04.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	129	Turizm Konaklama Tesisi	Özkar İnşaat Sanayi A.Ş	ANTALYA	SERİK İLÇESİ,BELEK BELDESİ,İSKELE MEVKİİ	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Turizm Gıda	OLUMLU
1026	986	14.04.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	130	Bata Turizm Konaklama Tesisi	Bata Tur.San.Tic. A.Ş	ANTALYA	SERİK İLÇESİ,BELEK BELDESİ, İSKELE MEVKİİ	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
1027	993	09.05.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	131	Turizm Konaklama Tesisi	İçkale Turizm İnşaat Sanayi Taah.Tic.A.Ş	ANTALYA	ANTALYA İLİ,SERİK İLÇESİ BELEK İSKELE MEVKİİ	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
1028	1000	20.05.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	132	Turizm Konaklama Tesisi	Aktay Turizm Yat. ve İşletmeleri A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA, SERİK, BELEK BELDESİ, İLERİBAŞI-İSK	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
1029	1007	16.06.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	133	Turizm Konaklama Tesisi	Tg Otelcilik İnş. ve Turizm İşl.A.Ş.	ANTALYA	ANTALYA,SERİK İLÇESİ, BELEK, İLERİBAŞI İSKELE	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
1030	1021	15.08.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	134	Golf ve Turizm Konaklama Tesisi Projesi	Ude Turizm Yatırım İşletme San. ve Tic.A	ANTALYA	ANTALYA, SERİK İLÇESİ, BELEK BELDESİ, İLERİB	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
1031	1194	08.01.2007	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	148	Tulukoğlu Turizm Konaklama Tesisi	Tulukoğlu Turizm Otelcilik A.Ş.	ANTALYA	MANAVGAT,KIZILOLOT,Ç AVUŞ KÖYÜ	Ak-Tel Müh.Eğit.Trz.Gıda San.Tic.Ltd.Şti	OLUMLU
1032	151	28.10.1996	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	20	Toplu Konut	Seyrantepe	AYDIN	AYDIN-DİDİM	Prd Ltd.Şti.	OLUMLU

1033	176	13.01.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	23	Toplu Konut	Yeşiltepe K.Y. Ko.	AYDIN	AYDIN-DİDİM	Prd Ltd.Şti.	OLUMLU
1034	184	10.02.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	24	Toplu Konut	Uydukent Y.Koop.	AYDIN	AYDIN-KUŞADASI	Prd Ltd.Şti.	OLUMSUZ
1035	380	18.11.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	50	Tatil Köyü	Pasha Tour	AYDIN	AYDIN-KUŞADASI	Kalit Müh.	OLUMLU
1036	917	13.07.2004	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	124	Uydukent Toplu Konut Projesi (4328 Adet)	S.S.Uyduken Toplu Konut Yapı Koop.Bir	AYDIN	KUŞADASI, ÇİFTLİKDAĞI MEVKİİ	Doğaçed Çevre Proj.Plan.Danış.İnş. ve	OLUMLU
1037	1119	07.06.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	141	Komer Turizm Konaklama Tesisi	Komer Kuşadası Kongre Merkezi A.Ş.	AYDIN	KUŞADASI,TÜRKMEN MAH.,KANLIYOKUŞ MEVKİİ	Ak-Tel Mühendislik Eğitim Trz.Gıda San	OLUMLU
1038	947	13.10.2004	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	126	Bingöl Uydukent Toplu Konut Projesi	Topluk Konut İdaresi Başkanlığı	BİNGÖL	BİNGÖL, MERKEZ, DÜZAĞAÇ MEVKİİ		OLUMLU
1039	1211	02.02.2007	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	150	Nemrut Dağı Sabit Klemli Telesiyej Tes.	Bitlis Valiliği İl Özel İdaresi	BİTLİS	TATVAN	Dünya Ekoloji Müh.Org.Ltd.Şti.	OLUMLU
1040	19	17.11.1994	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	5	Otel Projesi	Aladağ Otel	BOLU	BOLU-ALADAĞ	9 Eylül Üniversitesi	OLUMLU
1041	284	22.09.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	38	K.Oğlu T.Köyü	Enternasyonal A.Ş	BOLU	BOLU-MERKEZ	Rust Müh.	OLUMLU
1042	1048	07.11.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	136	Bursa Kestel Toplu Konut Projesi	S.S.Ses Konut Yapı Kooperatifleri Birli	BURSA	BURSA, KESTEL İLÇESİ, SOĞUKSU KÖYÜ	Burçed Müh.Hizm.Ltd.Şti.	OLUMLU
1043	1037	06.10.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	135	Telesiyej Tesisi ve Kayak Parkuru Proje	Çankırı Valiliği İl Özel İdaresi Müdürlü	ÇANKIRI	ÇANKIRI, ILGAZ İLÇESİ, ÇOMAR KÖYÜ, KADINÇAY	Ak-Tel Müh. Eğitim Tur.Gıda San.Tic.Ltd.	OLUMLU
1044	496	30.05.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	71	Otel	Polat Tur.A.Ş.	ERZURUM	ERZURUM-MERKEZ	Polat A.Ş.	OLUMLU
1045	1010	07.07.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	133	Dörtlü Telesiyej Tesisi	Erzurum Valiliği, İl Özel İdare Müdürl	ERZURUM	ERZURUM, MERKEZ, PALANDÖKEN DAĞI, GEZ Y	M&T Mühendislik Müşavirlik Ltd. Şti.	OLUMLU
1046	437	11.11.1999	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	63	Tatil Sitesi	Özsınan İnş A.Ş.	İÇEL	İÇEL-SİLİFKE	Encon Ltd.	OLUMSUZ
1047	87	15.02.1996	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	14	Koç Üni.Kamp.	Koç Holding A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL-SARIYER	İTÜ İnş.Fak.	OLUMLU
1048	107	15.05.1996	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	16	Sabancı Ün.v.	Sabancı Hol. A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL-TUZLA	İTÜ İnş.Fak.	OLUMLU
1049	228	13.06.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	30	Işık Üniv.	Feyziye Mekt. V.	İSTANBUL	İSTANBUL-ŞİLE	Ekiz-Ekiz	OLUMLU
1050	246	09.07.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	32	Toplu Konut	Silkent	İSTANBUL	İSTANBUL-SİLİVRİ	İTÜ İnş.Fak.	OLUMLU
1051	295	13.10.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	40	Durusu Prj.	D.Yaşam-Durusu	İSTANBUL	İSTANBUL-ÇATALCA	İTÜ	OLUMLU
1052	331	01.04.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	43	Ataköy T.Kom	Demir İnş.	İSTANBUL	İSTANBUL-BAKIRKÖY	Serdar Müş.	OLUMLU
1053	341	03.06.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	45	Konut-Marin	Enelka İnş.A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL-B.ÇEKMECE	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU

1054	365	20.08.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	47	Tatil Köyü	Mir İnş.A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL-PENDİK	R-R Müş.	OLUMLU
1055	714	18.04.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	110	Otel	Ak-AI Turistik A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL-SİLİVRİ	Demo Ltd. Şti.	OLUMLU
1056	956	25.11.2004	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	127	Ayvalı Çiftliği Evleri İlave Konutlar Pro	İş Koray Tur. Or.Mad.İnş.Taah.Tic.A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL,ÜMRANİYE, ÖMERLİ BELDESİ AYVALI Ç	R&R Bilimsel ve Teknik Hizmetler Ltd. Ş	OLUMLU
1057	1098	10.04.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	138	Oyak İkitelli Toplu Konut Projesi	Oyak Konut İnşaat A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL, KÜÇÜKÇEKMECE ve ESENLER İLÇEL	Yıldız Teknik Üni, İnşaat Fakültesi Çev	OLUMLU
1058	1110	17.05.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	139	İstanbul-Pendik Toplu Konut Projesi	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başk	İSTANBUL	İSTANBUL,PENDİK	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Baş	OLUMLU
1059	1111	22.05.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	140	Misstanbul Evleri Toplu Konut	Tekçelik İç ve Dış Ticaret İnş.San.A.Ş	İSTANBUL	ESENLER,İKİTELLİ MEVKİİ,BAŞAKŞEHİR MAH.	Yıldız Teknik Üni, İnşaat Fakültesi Çev	OLUMLU
1060	1122	22.06.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	142	İstanbul-H.Köy Toplu Konut Projesi	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başk	İSTANBUL	ÇATALCA,HADIMKÖY	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Baş	OLUMLU
1061	1131	27.07.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	144	Narcıty Konutları Projesi	Tepe İnşaat San.	İSTANBUL	MALTEPE,BAŞIBÜYÜK KUYULAR DÜZÜ MEVKİİ	Atık Endüstrileri San.Tic.A.Ş.	OLUMLU
1062	1210	02.02.2007	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	149	İstanbul-Taşoluk Projesi	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başk	İSTANBUL	TAŞOLUK,İLKKADEME	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Baş	OLUMLU
1063	3	17.01.1994	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	1	Tatil Köyü	Doğan Güleç	İZMİR	İZMİR-SEFERHİSAR	9 Eylül Ün.v.	OLUMLU
1064	20	21.11.1994	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	6	Evka Toplu Konut	Evka 4	İZMİR	İZMİR-BORNOVA	İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı	OLUMLU
1065	30	01.02.1995	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	8	Toplu Konut	Narkent	İZMİR	İZMİR-NARLIDERE	Serdar Müş.	OLUMLU
1066	37	04.04.1995	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	11	Tatil Sitesi	Karaburun Y.K.	İZMİR	İZMİR-KARAREİS	Tidap Ltd.Şti.	OLUMLU
1067	103	16.04.1996	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	15	Toplu Konut	Çiğli K.Y.Koop.	İZMİR	İZMİR-ÇİĞLİ	Kalıt Müh.	OLUMLU
1068	152	31.10.1996	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	21	Toplu Konut	Egekent 4	İZMİR	İZMİR-TORBALI	Tidap Ltd.Şti.	OLUMLU
1069	188	25.02.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	25	Toplu Konut	A.Menderes T.Kn.	İZMİR	İZMİR-MENEMEN	Serdar Müş.	OLUMLU
1070	333	17.04.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	44	Toplu Konut	Çiğli Konut Y.Ko.	İZMİR	İZMİR-ÇİĞLİ	Mavi Pln.Prj.	OLUMLU
1071	406	24.06.1999	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	58	Turistik Tesis	Ten Tour A.Ş.	İZMİR	İZMİR-GÜMÜLDÜR	Çimtaş Ltd.Ş.	OLUMLU
1072	995	11.05.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	132	Alaçatı Kanalkent Toplu Konut Projesi	Alaçatı Trz.Yatırım ve İşletmel A.Ş	İZMİR	İZMİR İLİ,ÇEŞME İLÇESİ,ALAÇATI BELDESİ	Mavi Çevre Danışmanlık Proje Planlam	OLUMLU
1073	1058	06.12.2005	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	137	Uzundere Toplu Konut Projesi (3080 Ade	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başka	İZMİR	İZMİR İLİ, KONAK İLÇESİ, UZUNDERE MEVKİİ	Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	OLUMLU
1074	1161	27.09.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	146	Soyak Mavişehir Evleri	Soyak İnşaat A.Ş.	İZMİR	KARŞIYAKA,ŞEMİKLE R KÖYÜ,YALI MAH.	Doğa-Çed Çevre Proje Plan.Dan.İnş. ve	OLUMLU

1075	584	27.03.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	87	Toplu Konut	Doğukent K.Y.K.	KAHRAMANMAR AŞ	K.MARAŞ-MERKEZ	Çınar Müh.	OLUMLU
1076	433	09.11.1999	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	62	Toplu Konut	S.S.Ataşehir Y.Ko.	KAYSERİ	KAYSERİ-KOCASINAN	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
1077	462	01.02.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	65	Toplu Konut	Komşukent Y. Ko.	KAYSERİ	KAYSERİ-KOCASINAN	Serdar Müş.	OLUMLU
1078	481	11.04.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	70	Toplu Konut	S.S.İldem Erciyes K.	KAYSERİ	KAYSERİ-MELİKGAZİ	Çimtaş Ltd.Şti.	OLUMLU
1079	509	27.06.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	74	Toplu Konut	S.S.Sinankent K.	KAYSERİ	KAYSERİ-MELİKGAZİ	Yılmaz Müş.	OLUMLU
1080	521	09.08.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	75	Toplu Konut	S.S.Mim-Sin Koop.	KAYSERİ	KAYSERİ-MELİKGAZİ	Prd Ltd.Şti.	OLUMLU
1081	587	02.04.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	88	Otel	Almer Tur.A.Ş.	KAYSERİ	KAYSERİ-KOCASINAN	Yılmaz Müş.	OLUMLU
1082	609	11.05.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	91	Toplu Konut	Anaşehir Yapı K.	KAYSERİ	KAYSERİ-TALAS	Yılmaz Müş.	OLUMLU
1083	719	16.05.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	112	Toplu Konut	Anayurt Y.Koop.	KAYSERİ	KAYSERİ-TALAS	Yılmaz Müş.Ltd.Şti.	OLUMLU
1084	4	04.03.1994	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	2	Bella Turistik Tesis	Marshal Boya	KOCAELİ	KOCAELİ-GEBZE	T.Çev. Kor.Vakfı	OLUMLU
1085	568	26.01.2001	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	86	Toplu Konut	Yuvam İzmit K.Bşk	KOCAELİ	KOCAELİ-MERKEZ		OLUMLU
1086	715	25.04.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	111	Termal Tesis	Sayha Çivi ve Tel A.Ş.	KONYA	KONYA-KARATAY	Yılmaz Müş.Ltd.Şti.	OLUMLU
1087	726	05.06.2002	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	113	5 Yıldızlı Otel	Serko San. Tic.A.Ş.	KONYA	KONYA-SELÇUKLU	Yılmaz Müş.Ltd.Şti.	OLUMLU
1088	13	23.09.1994	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	3	Star Tatil Köyü	Nesel	MUĞLA	MUĞLA-BODRUM	T.Çev.Kor.Kur.	OLUMLU
1089	36	04.04.1995	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	10	Sabo Otel	S.Korkmaz	MUĞLA	MUĞLA-BODRUM	Yepam	OLUMLU
1090	144	11.10.1996	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	18	Tatil Köyü	Kervansaray A.Ş.	MUĞLA	MUĞLA-BODRUM	Eser Müş.	OLUMLU
1091	174	09.01.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	22	Tatil Köyü	Nurol İnşaat A.Ş.	MUĞLA	MUĞLA-BODRUM	Cmc Ltd.Şti.	OLUMLU
1092	267	28.08.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	33	Otel Samara	Samara	MUĞLA	MUĞLA-BODRUM	Encon Ltd.	OLUMLU
1093	275	15.09.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	34	Tatilköyü	Çolakoğlu A.Ş.	MUĞLA	MUĞLA-ORTACA	Kalit Müh.	OLUMLU
1094	276	15.09.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	35	Tatilköyü	Göçay İnş.	MUĞLA	MUĞLA-ORTACA	Kalit Müh.	OLUMLU
1095	277	15.09.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	36	Tatilköyü	Nurol İnş.A.Ş.	MUĞLA	MUĞLA-ORTACA	Kalit Müh.	OLUMLU
1096	278	15.09.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	37	Tatilköyü	Marm. Martı İnş.	MUĞLA	MUĞLA-ORTACA	Kalit Müh.	OLUMLU
1097	289	30.09.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	39	Ufuk T.Köyü	Ufuk Tur.A.Ş.	MUĞLA	MUĞLA-BODRUM	T.Çevre V.	OLUMLU
1098	359	28.07.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	46	Göcek T.Komp.	Anadolu Yat.A.Ş.	MUĞLA	MUĞLA-FETHİYE	9 Eylül Üniv.	OLUMLU

1099	374	20.10.1998	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	49	Kongre Otel	T.Simko Siemens	MUĞLA	MUĞLA-MİLAS	Çimtaş Ltd.Ş.	OLUMLU
1100	404	14.06.1999	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	57	Turistik Tesis	Mng Holding A.Ş.	MUĞLA	MUĞLA-BODRUM	Çimtaş Ltd.Ş.	OLUMLU
1101	452	17.01.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	64	Otel ve Tk	Diler Holding	MUĞLA	MUĞLA-BODRUM	Çimtaş Ltd.Ş.	OLUMLU
1102	464	03.02.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	66	Toplu Konut	Milas Bel. Bşk.	MUĞLA	MUĞLA-MİLAS	Selin Müş.	OLUMLU
1103	542	31.10.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	80	Otel	Otgöz A.Ş.	MUĞLA	MUGLA-FETHİYE	Yılmaz Müş.	OLUMLU
1104	543	31.10.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	81	Otel	Seltur A.Ş.	MUĞLA	MUĞLA-BODRUM	Batı Çed Müh.	OLUMLU
1105	911	23.06.2004	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	123	İberotel Bodrum Princess Tatil Köyü	İberotel Bodrum Princess Tatil Köyü	MUĞLA	BODRUM, GÖLTÜRKBÜKÜ BELDESİ, SAPLIBURUN	Mavi Proje Planlama Danışmanlık	OLUMLU
1106	923	23.07.2004	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	125	Golf Tesisi ve Turizm Kompleksi	Vitapark Spor ve Turizm Hiz.ve Tic.A.Ş.	MUĞLA	MİLAS İLÇESİ, MEŞELİK ve DÖRTTEPE KÖYLERİ	M&T Mühendislik	OLUMLU
1107	1129	21.07.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	143	Turizm Konaklama Tesisi, Golf Villaları	Golf İnş.Taah. Turizm İşlt. Tic.Şti.	MUĞLA	MİLAS, KARACAHİŞAR KÖYÜ, ÇAMKÖY,BAĞCAĞIZ	Ak-Tel Müh.Eğit.Trz.Gıda San.Tic.Ltd.Şti	OLUMLU
1108	145	14.10.1996	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	19	Toplu Konut	İhlas Holding	SAKARYA	SAKARYA-AKYAZI	Sakarya Üni.	OLUMLU
1109	535	04.10.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	78	Otel	Yimpaş Holding	ŞANLIURFA	Ş.URFA-MERKEZ	Yılmaz Müş.	OLUMLU
1110	307	12.12.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	41	Sumela Otel	Sumela Tur.A.Ş.	TRABZON	TRABZON-MAÇKA	Asta Müş.	OLUMLU
1111	313	29.12.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	42	Zigana Otel	Zigana Tur.A.Ş.	TRABZON	TRABZON-MAÇKA	Asta Müş.	OLUMLU
1112	1146	25.08.2006	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	145	Abalı Kayak Eğitim Merkezi	T.C.Başbakanlık Gençlik ve Spor Müd.	VAN	GEVAŞ,ABALI	Ak-Tel Müh.Eğit.Trz.Gıda San.Tic.Ltd.Şti	OLUMLU
1113	468	18.02.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	67	Otel ve Tk	İhlas Holding A.Ş.	YALOVA	YALOVA-ARMUTLU	Demo Ltd.Şti.	OLUMLU
1114	31	28.02.1995	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	9	Turistik Tesis	Yurtsan A.Ş	ZONGULDAK	ZONGULDAK-ÇAYCUMA	Eser Tek.A.Ş.	OLUMLU
1115	538	13.10.2000	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	79	Toplu Konut	Krd.Ereğli Bel.B.	ZONGULDAK	ZONGULDAK-EREĞLİ	Demo Müh.	OLUMLU
1116	893	08.03.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	64	Ceyhan-Yumurtalık Devlet Karayolu	Karayolları Genel Müdürlüğü 5.Bölge	ADANA	CEYHAN ve YUMURTALIK İLÇELERİ	Encon Çevre Danışmanlık	OLUMLU
1117	181	03.02.1997	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	16	Adıyaman Havaalanı	Adıyaman Valiliği	ADİYAMAN	MERKEZ	Çevre Bakanlığı	OLUMLU
1118	182	03.02.1997	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	17	Ağrı Havaalanı	Ağrı Valiliği	AĞRI	MERKEZ	Ağrı Valiliği	OLUMLU
1119	371	13.10.1998	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	28	Hava Alanı	Aksaray Valiliği	AKSARAY	KUTLU KÖY	İl Özel İdare	OLUMLU

1120	876	05.12.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	61	Ankara Eskişehir Devlet Yolu	Karayolları Ankara 4.Bölge	ANKARA	MERKEZ	Çınar Müh.Müş.Ltd Şti	OLUMLU
1121	1090	09.03.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	90	Ankara-İzmir Demiryolu Projesi	Ulaştırma Bakanlığı,Dihai Genel Müdür	ANKARA	ANKARA-İZMİR	Su Yapı Mühendislik Müşavirlik A.Ş.	OLUMLU
1122	1094	31.03.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	91	Ankara-Konya Demiryolu (Polatlı-Konya K	Devlet Demiryolları İşletmesi Genel M	ANKARA	ANKARA-KONYA	Dokay Müh ve Danışmanlık Ltd.Şti.	OLUMLU
1123	1179	01.12.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	98	Ankara Sivas Demiryolu	Ulaştırma Bakanlığı,Dihai Genel Müdür	ANKARA - SİVAS	ANKARA-SİVAS	Selin İnş. Mşv. San.Tic	OLUMLU
1124	811	12.03.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	53	Alanya Yat Limanı	Dih i Genel Müdürlüğü	ANTALYA	ALANYA, AKHAN MEVKİİ	Süleyman Demirel Üniversitesi	OLUMLU
1125	226	10.06.1997	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	18	Aydın Akbük Deniz Dolgu Balıkçı Barınağı	Aydın Akbük	AYDIN	AKBÜK	Çimtaş	OLUMLU
1126	234	26.06.1997	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	19	Ahşap Kaplama İskele	Uçar Trzm Yat. San. A.Ş.	AYDIN	KUŞADASI	Çevre Sist. Ltd. Şti.	OLUMLU
1127	1155	14.09.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	96	Cemal Yıldırım Tersane Projesi	Cemal Yıldırım	BALIKESİR	BANDIRMA,DUTLİMAN KÖYÜ,AYVALI MEVKİİ	Çevsan Müh.Teks.Sis.İnş.San. Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
1128	889	09.02.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	62	Gölpazarı-Taraklı Devlet Yolu	Karayolları Gn.Md. Bursa 14. Bölge Mü	BİLECİK-SAKARYA	GÖLPAZARI-TARAKKLI İLÇELERİ	Çınar Mühendislik	OLUMLU
1129	401	17.05.1999	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	30	Havaalanı	İl Özel İdare	BİTLİS	TATVAN	İl Özel İdare	OLUMLU
1130	350	30.06.1998	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	25	Bursa Çevreyolu	Karayolları Genel Müd.	BURSA	MERKEZ	Temat A.Ş.	OLUMLU
1131	853	11.09.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	56	Gemlik Liman Tesisi	Roda Liman Depolama ve Lojistik İşlt.A.	BURSA	GEMLİK	Çed-Fem Mühendislik	OLUMLU
1132	1011	13.07.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	77	Mudanya-Güzelyalı Hızlı Feribot İskelesi	Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı	BURSA	BURSA, MUDANYA İLÇESİ, GÜZELYALI BELDESİ	Dolfen Mühendislik Danışmanlık Turz.	OLUMLU
1133	1050	07.11.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	83	Dolgu Alanı Rıhtım ve İskele Projesi	Borusan Lojistik Dağ.Depolama Taşıma	BURSA	BURSA, GEMLİK İLÇESİ, GEMSAZ MEVKİİ	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
1134	157	07.11.1996	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	13	Çanakkale Çimento Römorkör Barınağı	Akçansa A.Ş.	ÇANAKKALE	EZİNE	Tıdap.Ltd.Şti.	OLUMLU
1135	260	05.08.1997	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	20	İskele Yapımı	Kale Maden End.San.A.Ş.	ÇANAKKALE	BİGA	Teknoform Müh. A.Ş.	OLUMLU
1136	705	29.03.2002	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	46	Bahattin Gören Gemi Bakım ve Onarım Tersanesi ve	Görden Bi Gemi İnş. Bakım San.A. Ş	ÇANAKKALE	BİGA	Çınar Müh. Müş. Pro. Hiz. Ltd.Şti	OLUMLU
1137	864	03.11.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	60	Çanakkale Yat Limanı	İstanbul Turz.Otelcilik A.Ş	ÇANAKKALE	MERKEZ	Dolfen Müh.Dan.Turizm	OLUMLU
1138	901	14.04.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	67	Çanakkale Limanı Üst Yapı Tesisleri	Ulaştırma Bakanlığı Dih Genel Müdürlü	ÇANAKKALE	MERKEZ İLÇE, KEPEZ BELDESİ	İdem Çevre Bilimleri	OLUMLU
1139	405	18.06.1999	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	31	Ank-Çank-Kast D.Yolu	Karayolları Genel Md.Lüğü	ÇANKIRI	ILGAZ	Su-Yapı	OLUMLU
1140	22	09.12.1994	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	1	Çorum Stol Tipi Havaalanı	Çorum Valiliği	ÇORUM	MERKEZ	Çorum Valiliği	OLUMLU

1141	23	12.12.1994	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	2	Diyarbakır Stol Tipi Havaalanı	Dicle Ün. Rektörlüğü	DİYARBAKIR	MERKEZ	Dicle Üniversitesi	OLUMLU
1142	440	24.11.1999	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	34	Havaalanı	İl Özel İdare	EDİRNE	MERKEZ	İl Özel İdare	OLUMLU
1143	460	28.01.2000	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	36	Havaalanı	DIİ	HAKKARİ	MERKEZ	DIİ	OLUMLU
1144	39	28.04.1995	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	3	Ekinciler İskele Açık Kapalı Stok Alanlar	Ekinciler Demir ve Çelik A.Ş.	HATAY	İSKENDERUN	Ekinciler Demir ve Çelik A.Ş.	OLUMSUZ
1145	62	13.10.1995	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	6	Hatay İskenderun İskele	Assan Endüstri A.Ş.	HATAY	İSKENDERUN	Müstaş	OLUMLU
1146	95	02.04.1996	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	9	Hatay İskenderun Kont. Term. Proj.	DIİ Genel Müdürlüğü	HATAY	İSKENDERUN	Gazi Ü. Müh-Mim-Fak.	OLUMLU
1147	567	26.01.2001	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	41	Havaalanı	İl Özel İdare Müdürlüğü	HATAY	MERKEZ	M.Kemal Üniversitesi	OLUMLU
1148	927	02.09.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	70	Hatay Havaalanı	Hatay İl Özel İdare Müdürlüğü	HATAY	MERKEZ İLÇE, TOPBOĞAZI MEVKİİ	Envy Enerji Çevre A.Ş.	OLUMLU
1149	1189	22.12.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	101	Dolgu Alanı ve İskele Projesi	Ekmar Denizcilik ve Gemi Acen.A.Ş.	HATAY	İSKENDERUN,SARISE Kİ BELDESİ	Doğa-Çed Çevre Proje Plan.Dan.İnş. ve	OLUMLU
1150	262	07.08.1997	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	21	Mezitli Kıyı Tahkimatı	Mezitli Belde Bld.	İÇEL	MEZİTLİ	Teknoform Müh. A.Ş.	OLUMLU
1151	453	18.01.2000	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	35	İskele	Milli Savunma Bakanlığı	İÇEL	TAŞUCU	Milli Savunma Bakanlığı	OLUMLU
1152	794	20.12.2002	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	50	Mersin Limanı Tesis İnş. ve Tesisat	Milli Savunma Bakanlığı	İÇEL	MERKEZ		OLUMLU
1153	928	03.09.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	71	Tersane Tesisi	Akter Akdeniz Taşucu Gemi San. A.Ş.	İÇEL	SİLİFKE, TAŞUCU BELDESİ	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
1154	930	10.09.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	72	Kumkuyu Yat Limanı	Ulaştırma Bak.Dİİ Gn.Md.1.Bölge Müd.	İÇEL	ERDEMLİ İLÇESİ, KUMKUYU BELDESİ		OLUMLU
1155	158	08.11.1996	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	14	Sahil Düzenlemesi ve Yat Limanı	Gülpınar Bld.	İSTANBUL	GÜRPINAR	Müstaş	OLUMLU
1156	335	30.04.1998	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	24	Marina,Konut, Arıtma Tesisi	Enelka Ltd.Şti	İSTANBUL	YAKUPLU	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMLU
1157	395	08.01.1999	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	29	Ambarlı Liman Komp	Altaş A.Ş.	İSTANBUL	B.ÇEKMECE	İstanbul Üniversitesi	OLUMLU
1158	545	03.11.2000	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	40	Dip Taraması	Milli Savunma Bakanlığı	İSTANBUL	TUZLA	Milli Savunma Bakanlığı	OLUMLU
1159	612	21.05.2001	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	43	Kumburgaz Yat Limanı	DIİ 4. Bölgem.d.Lüğü	İSTANBUL	BÇEKMECE	Apsis Ltd. Şti.	OLUMLU
1160	898	06.04.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	66	D 100 Karayolu-Atatürk Olimpiyat Parkı B	İstanbul Olimpiyat Oyunları Haz.Düz.K	İSTANBUL	ATATÜRK HAVAALANI,OLİMPİYA T KAVŞAĞI ve 3.Ç	Çınar Mühendislik	OLUMLU
1161	1001	23.05.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	76	Tuzla Dalsan Tersanesi	Dalsan Liman İnş.Tarama Gemicilik San ve	İSTANBUL	İSTANBUL,TUZLA,TER SANELER BÖLGESİ	Dolfen Müh. Danışmanlık Tur. Dış Tic.L	OLUMLU
1162	1035	26.09.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	83	Kumcular Liman Projesi	S.S.İstanbul Anadolu Yakası Kumcular	İSTANBUL	İSTANBUL, PENDİK, GÜZELYALI MAHALLESİ, KEMİ	Doğa Müh.Proje Taahh. Danışmanlık	OLUMLU

1163	1066	27.12.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	85	Kartal Yat Limanı	Kartal Belediye Başkanlığı	İSTANBUL	İSTANBUL, KARTAL İLÇESİ, TURGUT ÖZAL BULVAR	İTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü	OLUMLU
1164	1068	30.12.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	86	Büyükcçekmece Yat Limanı Projesi	Büyükcçekmece Belediye Başkanlığı	İSTANBUL	İSTANBUL, BÜYÜKÇEKMECE	Dolfen Müh.Danış.Turizm Dış Tic.Ltd.Şti	OLUMLU
1165	1076	01.02.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	87	Pendik Marina Alanı Projesi	Pendik Belediye Başkanlığı	İSTANBUL	İSTANBUL, PENDİK İLÇESİ, BATI MAH. SAHİL DOL	Doğa-Çed Ltd.Şti.	OLUMLU
1166	90	13.03.1996	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	8	İzmir, Yenikale Liman	Güney Deniz Saha Komutanlığı	İZMİR	YENİKALE	Güney Deniz Saha Komutanlığı	OLUMLU
1167	693	30.01.2002	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	45	İskele ve Gemi Yan. Yeri	Çebitaş	İZMİR	ALİAĞA	Demo	OLUMLU
1168	804	13.01.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	52	Urla Yat Limanı ve Tur. Komp.	Atlas Marina İnt. Holding	İZMİR	URLA	Demo	OLUMLU
1169	825	15.05.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	54	İskele, Gezi Hizm.Alanı ve Tank Sahası	Akdeniz Liman İşletmeleri Nakl.Tic.A.Ş.	İZMİR	ALİAĞA İLÇESİ, NEMRUT AĞIR SAN.BÖLGESİ	Serdar Müh.Müş.	OLUMLU
1170	858	29.09.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	58	Petrol Ofisi Aliağa Akaryakıt İskelesi	Petrol Ofisi A.Ş.	İZMİR	ALİAĞA	Dolfen-Akün Ortak Girişimi	OLUMLU
1171	894	10.03.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	65	Yenifoça Yat Limanı	DIH İ 6. Bölge Müdürlüğü	İZMİR	FOÇA, YENİFOÇA BELDESİ	Mavi Projecilik Danışmanlık Ltd.Şti.	OLUMLU
1172	979	17.03.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	73	Kuzey Ege (Çandarlı) Limanı	DIHI Genel Müdürlüğü	İZMİR	İZMİR, BERGAMA, ZEYTİNDAG BELDESİ	Dolsar Müh.Ltd.Şti	OLUMLU
1173	987	15.04.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	74	Karaburun Yat Limanı	DIHI Genel Müdürlüğü 6.Bölge Müdürlüğü	İZMİR	KARABURUN İLÇESİ, İSKELE MEVKİİ	Mavi Çevre Proje Planlama Dan.Ltd.Şti	OLUMLU
1174	992	21.04.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	75	Çeşme-Şifne Yat Limanı	Ulaştırma Bakanlığı DIHI 6.Bölge Müdür	İZMİR	ÇEŞME İLÇESİ, ŞİFNE KÖRFEZİ	Mavi Çevre Proje Pln.Dan.Tic.Ltd.Şti	OLUMLU
1175	1025	25.08.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	80	Dolgu Alanı, Rıhtım ve İskele Projesi	Denizli Çimento Tic.A.Ş.	İZMİR	İZMİR, ALİAĞA İLÇESİ, ÇAKMAKLI KÖYÜ, TAŞLIBU	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
1176	1027	29.08.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	81	Dolgu Alanı ve Rıhtım Projesi	S.Madencilik ve Liman İşletmeleri İnş.S	İZMİR	İZMİR, ALİAĞA İLÇESİ, HOROZGEDİĞİ MEVKİİ	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
1177	1085	17.02.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	89	Dolgu Alanı, Rıhtım ve İskele Projesi	Ege Gübre San.Tic.A.Ş.	İZMİR	İZMİR, ALİAĞA İLÇESİ, ÇAKMAKLI KÖYÜ, PINARTE	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
1178	1193	28.12.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	102	Kars-Tiflis Demiryolu Projesi	Ulaştırma Bakanlığı, DIHAI Genel Müdür	KARS	ARDAHAN	Vadi Mühendislik İnşaat San. ve Tic. A.Ş.	OLUMLU
1179	857	25.09.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	57	Bahşılı-Karakeçili-Kulu Ayrımı Devlet Yo	Karayolları Genel Müdürlüğü	KIRIKKALE	KIRIKKALE-ANKARA-KONYA	Çınar Mühendislik	OLUMLU
1180	1224	12.03.2007	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	106	Dolgu Alanı ve İskele	Taçım Çimento A.Ş.	KIRKLARELİ	DEMİRKÖY, İĞNEADA	Doğa-Çed İnş.Tur.Ltd.Şti.	OLUMLU
1181	52	13.07.1995	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	4	Gebze-Dilovası Limanı	Belde Liman İşt. Dep. A.Ş.	KOCAELİ	DİLOVASI	Kocaeli Üniversitesi	OLUMLU
1182	59	17.08.1995	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	5	Kocaeli Demport Limanı	Demport Liman Yat. İşt.A.Ş.	KOCAELİ	YENİKÖY	İ.T.Ü	OLUMLU

1183	106	09.05.1996	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	10	Derince Limanı Kont. Term. İnş.	DİH Genel Müdürlüğü	KOCAELİ	DERİNCE	İ.T.Ü	OLUMLU
1184	163	22.11.1996	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	15	Camar/Yenport Limanı	Camar Depoculuk ve Taşımacılık A.Ş.	KOCAELİ	YENİKÖY	Gebze Araş. Enstitüsü.	OLUMLU
1185	802	03.01.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	51	Limaş	Limaş	KOCAELİ	YENİKÖY	Hidromer	OLUMLU
1186	863	24.10.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	59	Poliport Dilovası Limanı	Poliport Kimya Sanayi Tic.A.Ş	KOCAELİ	GEBZE-DİLOVASI	Dolfen Müh.Dan.Ltd.Şti	OLUMLU
1187	903	20.05.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	68	İskele ve Rıhtım	Çolakoğlu Metalurji A.Ş.	KOCAELİ	GEBZE, DİLOVASI ORG.SAN.BÖL.	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
1188	408	05.07.1999	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	32	Havaalanı	İl Özel İdare	KÜTAHYA	MERKEZ	Dumlupınar Üniversitesi.	OLUMLU
1189	304	01.12.1997	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	23	Marmaris Havaalanı	DİH İnş.Gen.Md	MUĞLA	MARMARİS	Çimtaş	OLUMSUZ
1190	417	13.08.1999	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	33	Yat Limanı	Doğuş İnş.	MUĞLA	BODRUM	Tugal A.Ş.	OLUMLU
1191	518	02.08.2000	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	38	Yalıkavak	Bod.Y.Kavak Turizm A.Ş..	MUĞLA	BODRUM	Tidap A.Ş.	OLUMLU
1192	861	23.10.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	58	Güllük Gemi Yanaşma İskelesi	Ulaştırma Bakanlığı	MUĞLA	GÜLLÜK	Güllük Belediye Başk	OLUMLU
1193	80	26.01.1996	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	7	Ünye Çimento Pompaj ve Paketleme Tesisi	Ünye Çimento San. Tic. A.Ş.	ORDU	ÜNYE	Ünye Çimento	OLUMLU
1194	108	22.05.1996	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	11	Havaalanı	Ordu Valiliği	ORDU	MERKEZ	Ordu Valiliği	OLUMLU
1195	597	11.04.2001	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	42	Ünye Çevre Yolu	Karayolları Genel Md.Lüğü	ORDU	ÜNYE	Çınar Müh.	OLUMLU
1196	644	15.08.2001	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	44	Ordu Çevre Yolu	Karayol.Gn.Md	ORDU	MERKEZ	Temelsu	OLUMLU
1197	908	15.06.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	69	Öz Altıntaş Gemi İnşaa ve Bakım-Onarım Te	Öz Altıntaş Merm. San. Tur. Tersanecili	ORDU	ÜNYE, CEVİZDERE MEVKİİ	Vadi Mühendislik İnşaat San. ve Tic. A.	OLUMLU
1198	1024	24.08.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	79	Oyak Ek Liman İnşaatı	Oyak Ünye Çimento San. ve Tic.A.Ş.	ORDU	ORDU, ÜNYE İLÇESİ, CEVİZDERE MEVKİİ	Karadeniz Teknik Üni. Müh.Mim.Fak./İnş	OLUMLU
1199	367	11.09.1998	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	27	Rize Yat Limanı	Rize Belediyesi	RİZE	MERKEZ	Set Yapı Ltd.Şti.	OLUMLU
1200	884	20.01.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	62	Karasu Limanı	DİH.4.Bölge Müdürlüğü	SAKARYA	KARASU	Baştürk Müh.Müş.Ltd Şti	OLUMLU
1201	1201	18.01.2007	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	103	Karasu Tersanesi	Gündoğdu Gemi Yan San.Ltd.Şti.	SAKARYA	KARASU,DENİZYALISI	İtü İnş.Fak.Çevre Mühendis Bölümü	OLUMLU
1202	303	01.12.1997	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	22	Samsun-Merzifon Devlet Yolu	Karayolları Genel Müd.	SAMSUN	MERZİFON	And Müh. Tic. Ltd.	OLUMLU
1203	723	31.05.2002	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	47	Samsun Batı Çevre Yolu	Karayolları	SAMSUN	MERKEZ	Su-Yapı Müh.Müş.A.Ş.	OLUMLU
1204	830	22.05.2003	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	55	İskele Projesi	Yeşilyurt Demir Çekme San.Tic.Ltd.Şti,	SAMSUN	TEKKEKÖY, KUTLUKENT BELDESİ	Çevretek	OLUMLU
1205	1153	07.09.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	94	Terme Tersanesi	Frekans Gemi İnş.	SAMSUN	TERME,YALI MAHALLESİ,BALIKÇI BARINAĞI MEVKİ	Yıldız Teknik Üni, İnşaat Fakültesi Çev	OLUMLU

1206	461	31.01.2000	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	37	Sinop Boyabat Devlet Yolu	Karayolları Genel Md.Lüğü	SİNOP	BOYABAT	Protekt	OLUMLU
1207	364	12.08.1998	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	26	Havaalanı	Şirnak Belediyesi	ŞIRNAK	MERKEZ	Valilik	OLUMLU
1208	741	08.07.2002	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	48	Tekirdağ Yat Limanı	Dihi Genel Müdürlüğü	TEKİRDAĞ	MERKEZ	Apsis Ltd. Şti.	OLUMLU
1209	793	18.12.2002	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	49	Marmara Ereğlisi Cephane İskelesi ve Dip Taraması	Milli Savunma Bakanlığı	TEKİRDAĞ	M. EREĞLİSİ		OLUMLU
1210	1107	10.05.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	92	Tekirdağ Muratlı Büyükkarıştrın Demir	Demiryolları Limanlar Hava Meydanları	TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ,KIRKLARELİ	Mgs Çevre Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.	OLUMLU
1211	1184	06.12.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	99	Konteyner Limanı	Asya Port Liman Ltd.Şti.	TEKİRDAĞ	MERKEZ	Ak-Tel Müh.Tic.Ltd.Şti.	OLUMLU
1212	890	23.02.2004	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	63	Trabzon Yat Limanı	Ulaştırma Bak.Dihi Gn.Md.1.Bölge Müd.	TRABZON	MERKEZ İLÇE KONAKLAR MAH.	Karadeniz Teknik Üni.	OLUMLU
1213	140	03.10.1996	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	12	Yalova Yat Limanı	Dihi	YALOVA	MERKEZ	Mustaş A.Ş	OLUMLU
1214	1016	08.08.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	78	Deniz Dolgusu ve Tersane Alanı Projesi	Yalova-Altınova Tersane Girişimcileri	YALOVA	YALOVA,ALTINOVA İLÇESİ, ÇAVUŞ ÇİFTLİĞİ-HERS	Prd Planlama Araştırma Ltd.Şti.	OLUMLU
1215	1029	07.09.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	82	Bayrak Denizcilik Tersanesi	Bayrak Denizcilik Taşımacılık Tems.ve Ti	YALOVA	YALOVA,ÇİFTLİKKÖY BELDESİ, DENİZÇALI MEVKİİ	Dolfen Mühendislik Danışmanlık Turz.	OLUMLU
1216	1060	19.12.2005	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	84	Sefine Denizcilik Tersanesi	Sefine Denizcilik Tersanecilik Tur.San.	YALOVA	YALOVA, ALTINOVA İLÇESİ, HERSEK KÖYÜ, KUML	Serdar Mühendislik Müşavirlik İnş.Sa	OLUMLU
1217	1084	17.02.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	88	Tersane Projesi	Boğaziçi Tersanecilik Gemi İnş.San. ve Ti	YALOVA	YALOVA,ALTINOVA İLÇESİ, TAVŞANLI BELDESİ	Serdar Müh.Müş.İnşaat.San. ve Tic.Ltd.	OLUMLU
1218	1154	14.09.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	95	Gemi İnşa Tesisi	Bosfor Gemi ve Yat Sanayi Ltd.Şti.	YALOVA	ALTINOVA,TAVŞANLI, DİPGÖLCÜK KAMIŞLI MEVKİİ		OLUMLU
1219	1157	18.09.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	97	Gemak Tersane Projesi	Gemak Gemi İnşaat San. ve Tic.A.Ş.	YALOVA	ALTINOVA,TAVŞANLI, DİPGÖLCÜK MEVKİİ	Çedfem Müh.Hiz.Ltd.Şti	OLUMLU
1220	523	18.08.2000	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	39	Tersane	Denizcilik Müsteşarlığı	ZONGULDAK	EREĞLİ	Hidromer A.Ş.	OLUMLU
1221	1144	24.08.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	93	Alaplı Tersane Alanı	Ss.Alaplı Tersaneleri İşletme Koop.	ZONGULDAK	ALAPLI,ÖLÜCE MEVKİİ	Dolfen Mühendislik Danışmanlık Turz	OLUMLU
1222	1185	07.12.2006	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	100	Azim Denizcilik Tersanesi	Azim Otel Tur.Den.Metal İnş.A.Ş.	ZONGULDAK	EREĞLİ,BALI KÖYÜ	Dolfen Müh.Dan.Trüz.Şti.	OLUMLU
1223	1202	19.01.2007	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	104	Cansu Gemi İnşa ve Bakım Onarım Ters.	Cansu Nakliyat Tic.Ltd.Şti.	ZONGULDAK	MERKEZ, KİLİMLİ,ALACAAĞZI MEVKİİ	Mgs Çevre Müh.Müş. ve Proje Hizm.Ltd.	OLUMLU
1224	1214	15.02.2007	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	105	Zonguldak Eren Limanı	Eren Enerji Tic.A.Ş.	ZONGULDAK	MERKEZ,MUSLU	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje Hiz.Lt	OLUMLU

(*) 640 Nolu Çed Olumsuz Kararı, Edirne İdare Mahkemesi'nin 31.10.2002 Tarih ve E-2001/992,K2002/661 Sayılı Kararı İle İptal Edilmiştir.

KAYNAK : <http://www.cedgm.gov.tr/cedsonuc.htm>, 23.03.2007' den araştırmacı tarafından tekrar düzenlenmiştir.

**EK 15. İLLERE, TARİHE VE SEKTÖRLERE GÖRE SINIFLANDIRILMIŞ EK 1'E GÖRE
“ÇED OLUMSUZ” KARARLARI (07.02.1993-23.03.2007)**

KARAR SAYISI	KARAR	KARAR TARİHİ	ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	ŞUBE KARAR NO	PROJENİN ADI	PROJE SAHİBİ	İLİ	PROJE YERİ	RAPORU HAZIRLAYAN KURUM/KUR ULU	KARAR SONUCU
1	1082	15.02.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	304	Taş Ocağı ve Konkasör Tesis Projesi	Yd Yol Yapı İnş.Taah.Trz.Teks.Tic.Ltd. Şt	ANKARA	ANKARA, ÇUBUK İLÇESİ, YİĞİTLİ KÖYÜ, AKKAYA	Ak-Tel Müh. Eğitim Tur.Gıda San.Tic.Ltd.	OLUMSUZ
2	1086	22.02.2006	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	305	Taş Ocağı ve Konkasör Tesis Projesi	Karayolları 4. Bölge Müdürlüğü	ANKARA	ANKARA, YENİMAH ALLE İLÇESİ, ALACAATLI KÖYÜ	Karayolları Genel Müdürlüğü	OLUMSUZ
3	1174	14.11.2006	SANAYİ YATIRIMLARI	175	Kalker Ocağı ve Klinker Üretim Tesis	Orta Anadolu Çim.San.A.Ş.	ANKARA	POLATLI, BABAYAK UP KÖYÜ	Serdar Müh.İnş.Tic.Lti. Şti.	OLUMSUZ
4	1197	11.01.2007	SANAYİ YATIRIMLARI	177	Ankara Çimento Fabrikası	Set Çimento San.Tic	ANKARA	ETİMESGUT, GÜVER CİNLİK MEVKİİ	Serdar Müh.Çevre Atık Yön.İnş.Taah.Sa	OLUMSUZ
5	111 (A)	12.06.1996	ENERJİ YATIRIMLARI	7 (A)	Köprüçay Projesi (Beşkonak 1 Barajı ve	Kepez Elektrik A.Ş.	ANTALYA	SERİK		OLUMSUZ
6	729	12.06.2002	ENERJİ YATIRIMLARI	81	Köprüçay Barajı ve Hes	Kepez Elektrik A.Ş.	ANTALYA	SERİK		OLUMSUZ
7	184	10.02.1997	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	24	Toplu Konut	Uydukent Y.Koop.	AYDIN	AYDIN-KUŞADASI	Prd Ltd.Şti.	OLUMSUZ
8	300	14.11.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	51	Kia Otom.Fab.	İhlas M. A.Ş.	BOLU	DÜZCE	Tidap	OLUMSUZ
9	670	08.11.2001	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	227	Feldspat Ocağı	Tülekoğlu Madencilik	ÇANAKKALE	BAYRAMİÇ	Topçuoğlu	OLUMSUZ
10	39	28.04.1995	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	3	Ekinciler İskele Açık Kapalı Stok Alanlar	Ekinciler Demir ve Çelik A.Ş.	HATAY	İSKENDERUN	Ekinciler Demir ve Çelik A.Ş.	OLUMSUZ
11	249	22.07.1997	SANAYİ YATIRIMLARI	43	Deri Osb	Yalvaç Deri Osb. Müt..	ISPARTA	YALVAÇ	İst.Tek.Üniv.	OLUMSUZ
12	437	11.11.1999	TURİZM ve KONUT YATIRIMLARI	63	Tatil Sitesi	Özsınan İnş A.Ş.	İÇEL	İÇEL-SİLİFKE	Encon Ltd.	OLUMSUZ
13	636	07.08.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	61	LPG Depolama ve Dolum Tesis	Habaş A.Ş.	İSTANBUL	B. ÇEKMECE	M&T	OLUMSUZ
14	1089	03.03.2006	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	176	Atık Yağ Geri Kazanım Tesis	Timur İht.lhr.Turizm San. ve Tic.A.Ş.	İSTANBUL	İSTANBUL, BÜYÜKÇEKMECE, ESEN YURT	Çınar Mühendislik Müş. ve Proje	OLUMSUZ

								BELDESİ	Hiz.Lt	
15	269	28.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	120	Kum Ocağı	Karahan Mad. Ltd. Şti.	İSTANBUL	EYÜP	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMSUZ
16	270	28.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	121	Kum Ocağı	Mert Ticaret	İSTANBUL	EYÜP	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMSUZ
17	271	28.08.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	122	Kum Ocağı	Ziya Karahan	İSTANBUL	EYÜP	Yılmaz Mühendislik Müşavirlik	OLUMSUZ
18	681	20.12.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	72	Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	Konya Belediye Başkanlığı	KONYA	KARATAY	Enviro	OLUMSUZ
19	159	12.11.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	62	Kayraktaş Ocağı	İhsan Kafadar	MUĞLA	BODRUM	Mergem	OLUMSUZ
20	232	20.06.1997	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	97	Tras Taşı Ocağı	İ.Yılmaz İ.Kafadar	MUĞLA	BODRUM	Margem	OLUMSUZ
21	347	23.06.1998	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	161	Titan Madeni	Ar-Tek Ltd.Şti.	MUĞLA	KÖYCEĞİZ	Uzay	OLUMSUZ
22	403	08.06.1999	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	167	Mermer Ocağı	Bilgin İnşaat	MUĞLA	MARMARİS	Ekol-6	OLUMSUZ
23	304	01.12.1997	ULAŞIM ve KIYI YATIRIMLARI	23	Marmaris Havaalanı	Dlh İnş.Gen.Md	MUĞLA	MARMARİS	Çimtaş	OLUMSUZ
24	129	09.09.1996	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	47	Mermer Ocağı	Mehmet Koçak	SAKARYA	SAPANCA	Serdar Mühendislik Müşavirlik	OLUMSUZ
25	489	01.05.2000	PETROL ve MADEN YATIRIMLARI	187	Zeolit Madeni	Şükrü ÇIRAK	SAKARYA	MERKEZ	Demo	OLUMSUZ
26	566	19.01.2001	SANAYİ YATIRIMLARI	100	Çimento Öğütme Paket. Tes. (Mçk Ç.E. Öneml	İstanbul Çimento A.Ş.	TEKİRDAĞ	M.EREĞLİSİ	Demo	OLUMSUZ
27	640	09.08.2001	ATIK ve KİMYA YATIRIMLARI	64	Akaryakıt Depolama Tesisi	Opet A.Ş.	TEKİRDAĞ	MARMARA EREĞLİSİ	Prd	OLUMSUZ (*)

(*) 640 Nolu Çed Olumsuz Kararı, Edirne İdare Mahkemesi'nin 31.10.2002 Tarih ve E-2001/992,K2002/661 Sayılı Kararı İle İptal Edilmiştir.
Kaynak : <http://www.cedgm.gov.tr/cedsonuc.htm>, 23.03.2007' den araştırmacı tarafından tekrar düzenlenmiştir.

EK 16.TÜRKİYE’NİN ÇEVRE KONUSUNDA TARAF OLDUĞU ULUSLARARASI ANLAŞMALAR VE KABUL TARİHLERİ

*Tehlikeli atıkların Sınırlar Ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Sözleşme- Basel Sözleşmesi (15/05/1994 – 21933 RG)

*Akdeniz’de tehlikeli atıkların sınır ötesi hareketlerinden ve bertaraf edilmesinden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi (İzmir) protokolü (06.03.2003)

*Atmosferde uzayda ve su altında nükleer silah denemelerini yasaklayan sözleşme Moskova 1963 (Türkiye 13.5.1965 RG)

*Uluslararası Enerji Programı Antlaşması Paris 1974 (Türkiye 4.5.1981 RG)

*Uluslararası Sınır ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Cenevre 1979 (Türkiye 23.3.1983 R:G) Bu konuda başlatılan işbirliği programı (EMEP)’için ek protokol Cenevre 1984 (Türkiye 23.7.1985 RG)

*Ozon Tabakasının Korunması hakkındaki 1985 Viyana Sözleşmesi (Türkiye 22.9.1988 RG)

*Ozon Tabakasını Tüketen maddelere İlişkin Montreal Protokolü (1987) (Türkiye 20.6.1990 RG)

*İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

*Ramsar Sözleşmesi

*Uluslararası Denizcilik Örgütü Kurucu Sözleşmesi-MO Konvansiyonu 1948 (16.07.1956)

*IMO Konvansiyonu 1993 Değişiklikleri (01.02.2001)

*Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi-SOLAS’1974 (25.05.1980)

*Yükleme Hatları Uluslararası Sözleşmesi-LL’1966 (28.06.1968)

*Gemilerin Ölçümü Uluslararası Sözleşmesi-Tonnage’1969 (15.11.1979)

*Denizde Çatışmayı Önleme Tüzüğü-COLREG’1972 (18.11.1984)

*Gemi Adamları Eğitimi, Sertifikalandırılması ve Vardiya Tutma Esasları Uluslararası Sözleşmesi- STCW’1978 (29.09.2003)

*Denizde Arama ve Kurtarma Uluslararası Sözleşmesi-SAR’1979 (24.03.1986)

*Uydular Aracılığı ile Deniz Haberleşmesi Örgütü Uluslararası Sözleşmesi-

INMARSAT'1976, 1994, 1998 (04.11.1999)

*INMARSAT Operasyonel Değişiklikler-OA'1976 (04.11.1999)

*Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesi Hakkında Uluslararası Sözleşmesi (MARPOL'73/78 ve EKLERİ: EK I, EK II), EK I-Petrol ile Deniz Kirletilmesinin Önlenmesi Kuralları, EK II-Dökme Zehirli Sıvı Maddelerle Deniz Kirletilmesinin Kontrolü, EK V Gemilerden Atılan Çöplerle Denizlerin Kirletilmesinin Önlenmesi Kuralları, 24.06.1990)

*Deniz Alacaklarına Karşı Sorumluluğun Sınırlandırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme-LLMC'1976 (04.06.1980)

*Kanunsuz Hareketlere Karşı Deniz Seyrüseferinin Güvenliği Sözleşmesi ve Kıta Sahanlığında Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokol - SUA'1988 (09.10.1990)

*1976 yılında kabul edilen Barselona Sözleşmesi (Türkiye tarafından 22 Ağustos 2002 tarihinde onaylandı) ve bu sözleşmenin eki protokoller

*Karadeniz'in Kirletmeye Karşı Korunmasına Dair Bükreş Sözleşmesi (6 Mart 1994) ve bu sözleşmenin eki protokoller.

*Petrol Kirliliğine Karşı Hazırlıklı Olma, Müdahale ve İşbirliğine Dair Uluslararası Sözleşmesi (OPRC'1990, 18.09.2003)

*Petrol Kirliliği Zararlarından Doğan Sivil Sorumluluklar Hakkında Uluslararası Sözleşme (CLC'1992, 27.07.2001 tarih ve 24472 sayılı RG)

*Petrol Kirliliği Zararının Tazmini için Bir Uluslararası Fon Kurulması ile ilgili Uluslararası Sözleşme (FUND'1992, 18.07.2001 tarih ve 24466 sayılı RG)

*Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi

Bütün bunların yanı sıra Türkiye'nin çeşitli ülkelerle ikili düzeyde karşılıklı yardım ve işbirliği anlaşmaları da vardır.

*Paris Sözleşmesi (Kuşların Himayesine Dair Sözleşme)

*Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Sözleşme Eki Cartagena Biyogüvenlik Protokolü

*Ramsar Sözleşmesi (Özellikle Su Kuşları Yasama Ortamı Olarak Uluslararası

Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme, 17.05.1994 tarih ve 21937 sayılı RG)

*Bern Sözleşmesi (Avrupa Yaban Hayatının Korunması Sözleşmesi, 20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete)

*CITES Sözleşmesi (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme, 20.06.1996 tarih ve 22672 sayılı RG)

*Deney ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalıların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”

*Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (15.07.2003 tarih ve 4934 sayılı RG)

*Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (27.03.2001 tarih ve 716 sayılı Resmi Gazete)

Kaynak: (http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler4/uces_tr, 14.11.2006: 75-76).